



TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

KIBRIS'TA SON SÖZ...

ULUSLARARASI KONFERANS

21-22 Eylül 2019

Editör

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

KIBRIS'TA SON SÖZ...

Editör: Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ISBN: 978-605-7848-22-2

Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 385

Yayıncı Sertifika No: 15566

© Türkiye Barolar Birliği

Birinci Baskı: Mart 2020, Ankara

Türkiye Barolar Birliği

Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.

Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8

06520 Balgat – ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)

Faks: 312 286 55 65

www.barobirlik.org.tr

yayin@barobilik.org.tr

Baskı

Şen Matbaa

Özveren Sokağı 25/B

Demirtepe-Ankara

(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

Sertifika No: 14251

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Av. Prof. Dr. Necdet BASA <i>Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı</i> <i>Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Öğretim Üyesi</i>	VIII
---	------

AÇIŞ KONUŞMALARARI

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU <i>Türkiye Barolar Birliği Başkanı</i>	XIV
Hasan TAÇOY <i>KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı</i>	XVIII
Abdulhamit GÜL <i>T.C. Adalet Bakanı</i>	XXIV
Ersin TATAR <i>KKTC Başbakanı</i>	XXVII
Fuat OKTAY <i>T.C. Cumhurbaşkanı Yardımcısı</i>	XXXV

KIBRIS'TA SON SÖZ... ULUSLARARASI KONFERANS

1. GÜN 1. Oturum

Kıbrıs Müzakere Süreci ve Öngörülen Federal Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilememe Nedenleri

Prof. Dr. Halil NADİRİ <i>Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörü</i>	3
Mustafa Ergün OLGUN <i>KKTC, Önceki Müzakereci, E.Müsteşar</i>	8
Tugay ULUÇEVİK <i>E. Büyükelçi</i>	21

1. GÜN
2. Oturum

Kıbrıs'ta Mevcut Statüko Kıbrıs Türk Tarafının Egemen Eşitliğini Gözetecek ve Yeni Çatışma ile İstikrarsızlıklar Yaratmayacak Şekilde Nasıl Değiştirilebilir?

Mustafa Ergün Olgun KKTC, Önceki Müzakereci, E. Müsteşar	45
The Lord Ken Maginnis of Drumglass İngiliz Parlementosu Lordlar Kamarası Üyesi	47
Michael Stephen İngiliz E. Milletvekili ve Hukukçu	60
Prof. Dr. Anne Klebes-Pelissier Strazburg Üniversitesi E. Rektör Yrd.	67
Stephen Day İngiliz E. Milletvekili	78
İzzet M. Sinan Avukat, Brüksel	88
İpek ÖZERİM Kıbrıslı Türk, halen İngiltere'de T-Vine isimli Haber Portalı Direktörü	103

1. GÜN
3. Oturum

Bundan Sonrası: Federal Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilmesinin İmkansızlığı Karşısında Kıbrıs Türk Tarafının Opsiyonları

Prof. Dr. Halûk KABAALİOĞLU KKTC Adakent Üniversitesi Rektör Danışmanı	135
Dr. Deniz KUTLUK E. Tüm Amiral	144

Federal Ortaklık Hedefinin İmkansızlığı Karşısında
Kıbrıs Türk Tarafının Seçenekleri

Prof. Dr. Hüseyin İŞIKSAL Yakın Doğu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü	151
Sabahattin İsmail SAĞIROĞLULARI KKTC - Gazeteci	160

2. GÜN**1. Oturum*****Doğu Akdeniz Bölgesinde
Yeni Enerji Politikaları ve Girişimleri***

Necdet PAMİR 182
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Hidrokarbonların (petrol-doğal gaz) Kökeni ve Dağılımı,
Doğu Akdeniz Baseni

İsmail Hakkı DEMİREL 205
Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Hakan KARAN 241
*Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku
Uygulama ve Araştırma Merkezi (DEHUKAM) Müdürü*

Doç. Dr. Murat FAHRİOĞLU 251
ODTÜ KKK Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Hüseyin GÖKÇEKUŞ 258
*Yakındoğu Üniversitesi
İnşaat ve Çevre Mühendisliği Fakültesi Dekanı*

2. GÜN**2. Oturum*****Doğu Akdeniz ve Ege'de Değişmekte Olan
Jeopolitik ve Jeostratejik Ortamda TC ve KKTC'nin
Güvenlik İhtiyaçları, TC ile Ortak Güvenlik Alanı Konsepti***

Uluç ÖZÜLKER 324
E. Büyükelçi

A. Türker KOÇPINAR 335

Mustafa ÖZBEY 339
E. Tüm Amiral

2. GÜN**3. Oturum*****Kapalı Maraş Açılımı ve
Vakıf Malların Hukuki Statüsü***

Kıbrıs'taki Vakıfların Hukukî Statüsü ve Kapalı Maraş Açılımı	
Nazif ÖZTÜRK <i>Kültür ve Müesseseler Tarihi Doktoru, Araştırmacı/Yazar</i>	351
Prof. Dr. İbrahim BENTER <i>KKTC Vakıflar Genel Müdürü</i>	387
Tugay ULUÇEVİK <i>E. Büyükelçi</i>	390
Ergin ULUNAY <i>Avukat, Lefkoşa</i>	403
Ergin ULUNAY <i>Avukat, Lefkoşa</i>	410
Dr. Ercan ÇİTLİOĞLU <i>Başkent Üniversitesi</i>	414
Kapalı Maraş Bölgesinin Hukuki ve Siyasi Statüsü ve KKTC Yönetiminde Açılımı	
Oğuzhan HASİPOĞLU <i>KKTC Milletvekili Hukuk, Siyasi İşler ve Dış İlişkiler Komitesi Başkanı</i>	422
"KIBRIS'TA SON SÖZ" BAŞLIKLİ ULUSLARARASI KONFERANSIN SONUÇ BİLDİRİSİ	441

SUNUCU- Değerli konuklarımız, birazdan panelimiz başlayacaktır, yerlerinizi almanızı rica ediyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay salonumuza teşrif etmişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Sayın Başbakanı, Sayın Adalet Bakanım, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Sayın Ekonomi ve Enerji Bakanı, sayın büyükelçiler, sayın milletvekilleri, çok değerli akademisyenler, basın mensupları, kıymetli katılımcılar ve değerli konuklar; Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen “Kıbrıs’ta Son Söz Uluslararası Konferansı”na hoş geldiniz.

Açılış konuşmalarına geçmeden önce Türkiye Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarıyla Kıbrıs şehitlerimiz başta olmak üzere tüm şehitlerimiz için sizleri bir dakikalık saygı duruşuna, ardından İstiklal Marşımıza davet ediyorum.

(Saygı Duruşu)

(İstiklal Marşı)

Dün Gaziler Günüydü ve bu vesileyle tüm gazilerimize de minnetlerimizi sunuyoruz. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım ve kıymetli konuklar; sunuşlarını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Av. Prof. Dr. Sayın Necdet Basa’yı kürsüye davet ediyorum.

SUNUŞ

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

*Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Öğretim Üyesi*

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Sayın Başbakan, Sayın Adalet Bakanım, Sayın Ekonomi ve Enerji Bakanım, sayın bakanlar, sayın büyükelçiler, sayın milletvekilleri, çok değerli konuşmacılar, çok değerli konuklar, vatanımızın güzide temsilcileri; hepiniz hoş geldiniz.

Kıbrıs denildiğinde Kıbrıs Türk halkının geçmişi ta 1940'lı yıllara kadar uzanan ve özellikle iki büyük vatanperver, iki büyük kahraman Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş önderliğinde Rum-Yunan ikilisine karşı yokluk ve yoksulluk içinde acılarla dolu destansı özgürlük ve varoluş mücadelesi akla gelir. Kıbrıs konusu sadece Doğu Akdeniz'in kontrolünde kimlerin etkin olacağı değil, doğrudan ülkemizin güvenliği konusudur. Sadece Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti değil, mavi vatan ve anavatanın da kaderini etkileyebilecek öneme haizdir. Bu kritik dönemde "*Kıbrıs'ta Son Söz*" başlıklı bu konferansı iç ve dış kamuoyunda daha etkin, olumlu ve çözüm odaklı bir farkındalığı katkıda bulunacağı inancı bir yana Türkiye Barolar Birliği olarak duyduğumuz tarihi sorumluluğun da gereği olarak yeni uzlaş paradigmasını da içerecek şekilde bir yol haritası oluşumuna katkı amacıyla düzenledik. Türkiye Barolar Birliğinin hukukun üstünlüğü temelli güvenilir çatısı altında bulunuyorsunuz, toplantımızı huzurlarınızda onurlandırdınız, sefalar getirdiniz, hoş geldiniz efendim.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Sayın Başbakan, sayın bakanlar, değerli konuklar; dün Dünya Gaziler Günüydü. Sözlerimin bu noktasında başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları olmak üzere bizim kutsalımız bu güzel toprakları mübarek kanlarıyla sulayarak vatan yapan kahramanlarımız, şehitlerimizi, büyük bir sadakat, özveri ve fedakarlıkla Kıbrıs'ta

destansı bir mücadele sürdüren Türk Silahlı Kuvvetleriyle Türk Mukavemet Teşkilatının çatısı altında görev yapmış olan mücahitleri, bu uğurda şehit olanları, gazi olanları rahmet, minnet ve şükranla anıyorum.

Tarihini bilmeyen ulusun coğrafyasını başkaları yazar. Bunu Kıbrıs kahramanı merhum Rauf Denктаş söylemişti. İşte bu ve benzeri etkinliklerde, benzeri konferanslarda geçmişle gelecek arasında köprü oluşturmak ve özellikle geleceğe de ışık tutmak suretiyle genç kuşaklara Kıbrıs gerçeğini aktarmak yanında milli şuur oluşumuna da çok değerli katkı sağlanır. Bu konferansın düzenlenmesinde çok kişinin çok emekleri var. Öncelikli olarak tabii ki bu boyutta uluslararası bir konferansın yapılması kararını veren Türkiye Barolar Birliği Başkanı Av. Prof. Dr. Metin Fezyioğlu ve Türkiye Barolar Birliğinin Yönetim Kurulu üyeleri var, hepsine çok teşekkür ediyoruz. Şu anda aramızda bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Başbakanı Sayın Ersin Tatar Beyefendinin kapalı Maraş'ın açılması amacına yönelik olarak envanter çalışmalarına başladıklarına ilişkin açıklamaları üzerine konuyu Metin Fezyioğlu Hoca ve Yönetim Kurulu üyelerimizle birlikte değerlendirme sonucunda uluslararası düzeyde kabul görececek bir hukuki belge oluşturmak kararıyla başladığımız çalışmaların hazırlık sürecinde Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde birçok değerli yönetici ve uzmanla görüştük. Bu çerçevede sırasıyla çabucak söyleyeyim. Hasan Ünal Hoca, Haluk Kabaalioğlu Hoca, UKÜ Rektörü Halil Nadiri Hoca, UKÜ Hukuk Fakültesi Dekanı Çağlar Özel Hoca, Lefkoşa Büyükelçimiz Ali Murat Başçeri, bütün bunlarla uzun görüşmeler yaptık. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Sayın Başbakan, Sayın Dışişleri Bakanı, Sayın Ekonomi ve Enerji Bakanı tarafından kabul edildik, kendilerinin değerlendirmelerini, önerilerini aldık, müteşekkirimiz. Ayrıca Yüksek Mahkeme Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürünü Barolar Birliği Başkanlığı Lefkoşa'da ziyaret ettik. Aynı şekilde değerli görüşlerinden yararlandık. Hepsine çok teşekkür ediyoruz. Ancak çok özel bir teşekkürüm izniniz olursa bu programın hazırlanmasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde uzun günler yorucu çalışmaları birlikte yürüttüğümüz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisinde Hukuk Siyasi İşler ve Uluslararası İlişkiler Komitesinin Başkanı Av. Oğuzhan Hasipoğlu ve merhum

Rauf Beyin müsteşarı, müzakerecisi Mustafa Ergün Olgun Beyefendiye çok özel teşekkürlerimi art etmek istiyorum. Tabii bu arada ülkemizde başta Sayın Cumhurbaşkanımız, Cumhurbaşkanı Yardımcımız, Milli Savunma Bakanımız ve Adalet Bakanımız; kendilerine bu konuda bilgi arz ettik, bu konuda önerilerini, desteklerini, talimatlarını aldık; müteşekkiriz efendim. Tabii Türkiye Barolar Birliğinin yetkin personeli, çok teşekkür ederiz. Ayrıca çok değerli konuşmacılar her biri konularının uzmanı, önemli katkılarını hep birlikte izleyeceğiz toplantı boyunca, kendilerine çok teşekkür ediyoruz. Bu arada İngiltere'den ve Kıbrıs'tan gelen ve ülkemizin diğer yörelerinden gelen değerli katılımcılar, konuşmacılar; hepinizi saygıyla selamlıyoruz.

Çok önemli birkaç başlığa sadece değineceğim. Konferans boyunca Kıbrıs konusu özellikle uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk ve vakıflar hukuku açısından ele alınacak, Kıbrıs müzakeresi süreciyle konuya ilişkin Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları değerlendirilecek. Burada ayrıca Birleşmiş Milletler uzmanlarıncı hazırlanan ve Türk tapularını geçersiz sayarken Rumların Türklere aldıkları taşınmaz tapuları geçerli saymak gibi bir çifte standart örneği teşkil eden Annan Planı da özellikle ele alınacak. Bu nokta çok önemli, Annan Planında Türklere uygulanmak istenen ilkelerin Maraş'ta uygulanması halinde Maraş'ın vakıf malı olduğunu ve orijinal vakıf tapularının geçerli olduğunu kabul etmek gerekecektir.

Değerli konuklar, biz biliyoruz ki 1878'de Kıbrıs Adasını Osmanlı yönetiminden kiralayan İngiltere'yle yapılan Yeşilköy Anlaşmasına göre İngilizler vakıf mallarını Vakıf Kanunlarına göre idare edeceklerini taahhüt etmişlerdi. Zaten Maraş'ın önemli bir bölümü de o tarihte inşa edilmiştir. Vakıf mallarına ilişkin olarak Yeşilköy Anlaşmasında "*satılamaz, devredilemez, kimsenin üzerine geçirilemez*" hükümleri vardır. Benzer şekilde Lozan'da yapılan anlaşmada ve 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken yine vakıf mallarının Vakıf Kanunlarına göre korunacağı tüm taraflarca kabul edilmiştir. 1963 Anayasasının 110. maddesine göre hiçbir hükümet ve Meclis kararının vakıf hükümlerine müdahale edemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Kıbrıs'ta Osmanlı vakıf hukuku hem adanın İngiliz sömürgesi olduğu dönemde, hem de Rum

yönetimi mahkemelerinde tanınmıştır. Yine bu bağlamda Kıbrıs Vakıflar İdaresi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin uluslararası hukuk açısından tanınan tek kurumudur. Buna sonradan Taşınmaz Mal Komisyonu dahil edilmiştir. Gerek İngiliz yönetimi, gerekse Rum yönetimi imzaladıkları anlaşma ve hükümlere uymamışlardır, süreç içinde İngilizler uluslararası hukuka aykırı uygulamalarla vakıf mallarını çoğunluğu Rumlar olmak üzere dağıtmışlardır. Bu 1960 Kıbrıs Cumhuriyet hukukuna ve İngiliz hukukuna uygun değildir, uluslararası hukuka hiç uygun değildir. Bu çerçevede tezimiz çok kısa, net şudur: Vakıf arazileri devredilemez, satılamaz, ancak kullanıcıları ve bunların da hakları olabilir, kiralanabilir, fakat mal sahibi vakıflardır. Varsa Rum koçanlı yerlerde kurulacak olan bir komitede değerlendirilebilir. Kısacası egemenlik Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindedir, toprak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindedir, ancak üzerindeki yapıların değişik sahipleri olabilir. İşte bugün ve yarın bu ve benzeri konular çok değerli uzmanlarca masaya yatırılacaktır. Hepsi bu kadar değil tabii, Kıbrıs Türk tarafının egemen eşitliği esas olmak üzere yeni paradigmalardan, yeni opsiyonların tartışılacağı bu konferansta ayrıca Doğu Akdeniz ve Ege'de değişmekte olan jeopolitik ve jeostratejik ortamda Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenlik ihtiyaçları, ekonomik çıkarları öncelikli olmak üzere yeni enerji politikaları ele alınacak, sonuçta da çözüm önerileriyle birlikte kapalı Maraş açılımı konusu değerlendirilecektir. Kapalı Maraş Envanter Komisyonu tarafından gerçekleştirilen ilk saha çalışmasının son durumu da bu çerçevede ele alınacaktır. Konferansımız Türkiye Barolar Birliği Başkanı Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu tarafından yönetilecek olan ve tüm değerli konuşmacılarımızın katılarak 5 dakikalık süre içinde görüşlerini aktarmalarını rica ettiğimiz bir yuvarlak masa toplantısı ve sonuç bildirisiyle sona erecektir.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Sayın Başbakan, sayın bakanlar, değerli konuklar; şu tespit önemlidir: Rumlar 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliğine kabul edilirken Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğünü de içeren garantiler ve ittifak anlaşmalarıyla birlikte Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasını da olduğu gibi kabul ederek Avrupa Birliğinin birincil hukuku haline getirmişlerdir. Hatta dönemin Avrupa Birliği Komiseri Oliren ...

(25.42) 2009 yılının Ocak ayında yaptığı resmi bir açıklamada Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyetinin garantörü olmasının Avrupa Birliğinin kurallarına ve müktesebatına aykırı olmadığını açıklamıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin tek taraflı olarak Avrupa Birliğine kabulü bizzat Avrupa Birliği mevzuatına aykırıdır. Huzurlarınızla onurlandırdığınız bu toplantının arzu ettiğimiz bir sonucu da değişik kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılan terminolojide olabildiğince yeknesaklık sağlanmasıdır. Özellikle Türkiye'nin garantörlüğünde iki devletli çözüm, Türkiye'nin garantörlüğünde iki devletli çözüm derken kullanılan terminolojide birlik sağlanması konunun kendisi kadar önemlidir. Nedeni açık, yıllardır kullanılan siyasi eşitlik ifadesi artık yerini egemen eşitlik sözcüklerine terk etmelidir. Çünkü siyasi eşitlik federasyon terminolojisidir, egemen eşitlikse iki devletli çözüm demektir. Bu nedenle bu terminolojilerin artık doğru bir biçimde yerli yerine oturtulması gerekmektedir. Çünkü terminoloji hedefimizi ortaya koymak açısından çok önemlidir. Zaten Rauf Denktaş rahmetli bu konuda *"egemenliğe dayanmayan eşitlik eşitlik değildir, bu üzerine yazılmış yazı gibidir"* derdi. Tarihten ders almak demiştik, hatırlamak bir yana unutmamamız gereken başka örnekler de var. Girit'in ve Batı Trakya Cumhuriyetinin siyasi oyunlarla ve bir tek mermi atmadan elimizden alınarak Batılı devletler tarafından Yunanistan'a hediye edilmesi gibi, Filistin'de Yahudilerin Arap topraklarını satın alarak mülkiyette çoğunlukları sağladıkları gibi, Rumların gidip de 1770'te çıkardıkları ilk isyanla Girit'in Yunanistan'a katılmasının sağlanması arasında geçen süre 142 yıldır, Kıbrıs Barış Harekatından günümüze kadar geçen süre ise henüz sadece 45 yıldır. Artık bunca tarihi tecrübeden sonra Kıbrıs'la ilgili olarak benzer bir tuzağa tabii ki düşmedik, düşmeyeceğiz de.

Sonuç olarak bugün Kıbrıs'ta de facto iki ayrı egemen devlet vardır ve bu iki devletin birbiri üzerinde hiçbir şekilde hükümlerlik hakları yoktur, ama unutulmasın lütfen, adada artık katliam da yoktur. Aslında Kıbrıs'ta iki ayrı devletin varlığı bir realitedir, eksik olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin uluslararası alanda tanınmamasıdır. Bu bir süreçtir ve mutlaka aşılacaktır. Sonuç olarak Kıbrıs Türk halkı Rum tarafının insafına terk edilemez, edilmeyecektir de.

Sözlerimi tamamlarken çok önemseydiğimiz bir hususu huzurlarınızda bir kez daha vurgulamak isterim. Metin Feyzioğlu Hocadan alıntıdır, çok hoşumuza gittiği için herhalde kendisi de biraz sonra sizlere bunları söyler mi bilmiyorum, Hocam izninizle: *“Kıbrıs bizim için yavru vatan değildir, anavatanıdır. Kıbrıslı Türkler küçük kardeşimiz değil, can kardeşimizdir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine hizmet etmek lütuf değil, asli görevimizdir”* Buna ilave ediyoruz: Biz Türkiye’yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tek millet iki devletiz ve bu gerçek artık dünyaca idrak edilmelidir, kabul edilmelidir. Saygıyla arz ettim efendim.

SUNUCU- Sayın Basa’ya sunuşları için çok teşekkür ediyor ve konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkanı Av. Prof. Dr. Sayın Metin Feyzioğlu’nu davet ediyorum.

ACIŞ KONUŞMASI

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU
Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Şimdi burada bir eksiğimiz var, geldi mi? Ben KKTC Bayrağı, tek millet iki devlet, iki bayrak da bizim. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, KKTC'nin Sayın Başbakanı, Sayın Adalet Bakanımız, KKTC'nin Sayın Ekonomi ve Enerji Bakanı, sayın büyükelçiler, sayın milletvekilleri, çok değerli akademisyenler, saygıdeğer katılımcılar, basın mensupları, değerli konuklar; dün Gaziler Günüydü malum, sözlerimin başında kutsal vatan toprağını bize armağan eden tüm gazilerimize başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere şükranlarımı sunuyorum, bugün hayatta olmayanlara Cenabı Allah'tan rahmetler diliyorum.

Türkiye Barolar Birliği olarak Türkiye'de ve dünyada Kıbrıs konusunda şu ana kadar yapılmış en kapsamlı uluslararası toplantıyı düzenlemiş olmaktan gurur duyuyoruz. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, çok değerli katılımcılar; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenliği Türkiye'den başlar. Türkiye'nin güvenliği de Kıbrıs'tan başlar. Bu vazgeçilmez, değiştirilmez, değiştirilmesi teklif bile edilemez bir kuraldır. Buna şu kuralı da aynı kuvvetle ilave etmek durumundayız: Kıbrıs Türk'ünün refahı Türkiye'den başlar, Türkiye'nin refahı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden başlar, başlayacaktır. Türkiye ve KKTC Kıbrıs stratejisinde artık temel değişikliklere gitmek zorundadır. Kıbrıs Barış Harekatından bugüne kadar adada hedef iki toplumlu, iki federe devletli bir federal devlet oluşturmaktı. 24 Nisan 2004 tarihinde Annan Planın Rumlar tarafından yüzde 76 oyla -dikkat buyurun, yüzde 76 oyla- reddedilmesinden sonra Rumların asla böyle bir amacının olmadığı kesin olarak ortaya çıkmıştır. Şu halde bunu zorlamak artık anlamsızdır. İki toplumla federal bir devlet her iki toplumun da diğerini eşit kurucu unsur görme, kabul ve iradesi varsa kurulabilir. Oysa Rumların ve arkasındaki Yunanistan'ın amacı Kıbrıs Türk'ünü azınlık statüsüne sokmaktır. Annan Planını reddeden Rumların ödüllendirilerek Avrupa

Birliğine kabul edilmesi iki toplumlu ve eşitlik ilkesine dayalı bir federal devlet kurma iradesinin Rumlar tarafından bundan sonra kabul edilmesi ihtimalini tamamen ortadan kaldırmıştır. Bunu artık görmeye direnmemek lazımdır, gelin direnmeyelim. Öyleyse Türkiye ve Kuzey Kıbrıs birlikte yeni bir strateji belirlemek zorundayız. Esasen teşhisi doğru yaparsak çözüm gün gibi ortada: Rumlar Kıbrıs'ı, Kıbrıs Türk'ünü azınlık yapmak istiyor. Tereddüt var mı? Yok. Azınlık demek nüfusun içinde sayıca az olmak demek değildir, azınlık demek egemen bir devletin millet unsurunun içinde aslında yer almayı, ona azınlık olarak eklenmek anlamına gelir. Kurucu millet unsurunun içinde kabul edilmez azınlık, şu halde Türk milletinin azınlık olmayı kabul etmesi söz konusu bile olamaz. O zaman neyi konuşuyoruz hâlâ? Geriye gerçekçi bir tek çözüm kalmıştır: Rum kesimiyle birleşme çabasını bırakmak, enerjimizi buna harcamaktan vazgeçmek ve KKTC'nin bağımsız bir devlet olarak refah ve güvenlik içinde yaşamasını sağlamak. Bu çerçevede Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız Fuat Oktay'ın her vesileyle en etkili şekilde dile getirip en etkili şekilde takip ettiği üzere KKTC mal ve hizmet sektöründe üretim ekonomisine geçmek zorundadır. KKTC kendi ayakları üzerinde durmak, üretmek zorundadır. Bunu sağlamak hepimizin boynunun borcudur. Türkiye'den gelen sudan azami şekilde yararlanılarak tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi kurulmalıdır artık, ihracatının önündeki Rum engellemesi Türkiye tarafından teknolojinin tüm imkânları da kullanılarak en pratik şekilde geçersiz kılınmalıdır. Biz bu konuda ve diğer tüm konularda Sayın Adalet Bakanımızla en yakın şekilde çalışma taahhüdünde bulunuyoruz burada ve ben Sayın Adalet Bakanımızın da Kıbrıs meselesine Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız gibi aşkla bağlı olduğunu biliyor ve bundan da büyük bir güç alıyorum.

Uluslararası hava taşımacılığı ambargosuna karşı hukuk savaşı açmak zorundayız. Bu sırada bu haksız ambargoyu etkisiz kılmak için her türlü yolu da denemeliyiz. Kuşkusuz ekonomik sebepler milli menfaatlerin önüne geçmez, geçmemelidir. Uluslararası spor müsabakalarında uygulanan ambargoya karşı da aynı şekilde savaş açmalıyız. Özetle şu hususu ortaya koyalım: Avrupa Birliğinden de destek alan Rumların şımarıklığı koskoca bir toplumun her bireyinin insan haklarını neredeyse yarım yüz-

yıldır ihlal etmektedir. Burada çok büyük bir insan hakkı ihlali vardır. Bir kişinin, iki kişinin değil, toplumdaki tüm bireylerin, bir adada izole edilmiş olmayı ancak yaşayanlar bilir.

Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon yatakları ve mavi vatan üzerindeki Türkiye'nin ve KKTC'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarından hiçbir şekilde taviz verilmeyeceği tüm dünyaya tek bir ayrık ses bile bizden çıkmaksızın en etkili şekilde anlatılmalıdır. Ne Türkiye'den bir ayrık ses çıkmalıdır, ne de artık KKTC'den, çünkü bu en milli meseledir. Taşınmaz Mal Komisyonunun çalışmaları hızlandırılmalı, faaliyetlerini kısıtlayan sebepler varsa giderilmelidir. Kapalı Maraş konusu Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından ve Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız tarafından etkili şekilde dile getirilmiştir. Sayın KKTC Başbakanımız konuyu zaten en başından itibaren sahiplenmiş ve dünyaya anlatmaya başlamıştır. Kapalı Maraş Osmanlı'nın kurduğu ecdat vakıflarına aittir. Tüm tapular ecdat vakıflarınındır. Adadaki geçici İngiliz idaresinin o dönemde yaptığı hukuk dışı işlemler kabul edilemez. Kapalı Maraş üzerindeki egemenlik Kuzey Kıbrıs'ındır, tapular da Türk vakıflarınındır. Ancak bu bölgedeki gayrimenkuller üzerinde zamanında zilyetlik tesis etmiş olan Rumlar, İngilizler, başka yabancılar varsa uyuşmazlıkları en aza indirmek ve mutsuzluğu önlemek, çözüm bulmak adına çeşitli pratik çareler üzerinde de egemenlik ve tapular bizde kalmak kaydıyla mutlaka çalışılmalıdır. Bu amaçla Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım bir görev gücü oluşturulmasını arz ve teklif ediyoruz. Bu görev gücünün içinde de uygun görürseniz Türkiye Barolar Birliği olarak en etkili şekilde yer almaya biz de hazırız. Bu görev gücünün tek işi kapalı Maraş'ın en hızlı şekilde ve uyuşmazlıkları en aza indirecek tarzda açılması olmalıdır.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, değerli konuklar; bu konferansın düzenlenmesindeki paha biçilmez destekleri için başta Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay ve KKTC'nin Sayın Başbakanı Ersin Tatar olmak üzere Sayın Adalet Bakanımız Abdülhamit Gül'e, Sayın Dışişleri Bakanımız Mevlüt Çavuşoğlu'na, KKTC'nin Sayın Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Kudret Özersin'e, KKTC'nin Ekonomi ve Enerji Bakanı Sayın Hasan Taçoy'a, iki ülke bakanlıklarının büyük me-

sai harcayan kıymetli bürokratlarına, Kıbrıs Türk Barolar Birliği Başkanı Sayın Hasan Esendağlı'ya şükranlarımı sunuyorum. Ancak üç isim var ki bu büyük organizasyon onların omuzlarında yükseldi. Marifet iltifata tabidir. Aylarca emek verdiler, bu eseri ortaya koydular. KKTC Meclisi Hukuk Siyasi İşler ve Dış İlişkiler Komisyonu Sayın Başkanı Oğuzhan Hasipoğlu, KKTC Cumhurbaşkanlığı Emekli Müsteşarı ve Görüşmecisi ben atom karınca adını taktım arkasından, ama uygunsa, bilmiyorum, Sayın Ergün Olgun, keşke hepimiz de o enerji, o aşk hiç sönmeden var olsa ve Türkiye Barolar Birliğinin taşıyıcı direklerinden Hocamız, Millet Meclisimizin önceki genel sekreteri, Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı olmasından onur duyduğum Prof. Dr. Necdet Basa; kendilerine en içten teşekkürlerimi özellikle ifade ediyorum. En derin saygılarımla arz ederim.

SUNUCU- Sayın Başkana konuşmaları için çok teşekkür ediyoruz. Meclis Başkanımızın bir mesajı var, sizlere iletmek istiyorum: *“Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen Kıbrıs'ta Son Söz konulu panelinize nazik davetiniz için teşekkür ederim. Daha önceden belirlenmiş programlarım nedeniyle aranızda olamıyorum. Türkiye olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle birlikte her alanda kendi yol haritamıza uygun adımlar atmaya devam edeceğimizi ifade ediyor, bu vesileyle sevgili misafirlere selam ve saygılarımı sunuyorum”* Prof. Dr. Mustafa Şentok Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Sayın Başbakan, konuşmalarını yapmak üzere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomi ve Enerji Bakanı Sayın Hasan Taçoy'un kürsüye teşriflerini rica ediyorum.

AÇIŞ KONUŞMASI

Hasan TAÇOY

KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Sayın Başbakanım, Sayın Adalet Bakanım, Sayın Barolar Birliği Başkanı ve kıymetli üyeler, sevgili konuklar, sayın basın; bugüne gelene kadar 20 Temmuz -yanılmıyorsam- tarihinden bugüne gelene kadar başta Sayın Necdet Basa'nın, Sayın Oğuzhan Hasipoğlu'nun ve Sayın Ergün Olgun'un gayretlerini yakinen takip etmiş ve başarılarla ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşananlara imza koyacak olan bu konferansın düzenlenmesinde olan gayretlerini yakinen gören birisi olarak kendilerini kutlar ve şükranlarımı kendilerine buradan sunmak isterim. Gerçek anlamıyla meşakkatli bir çalışma, bu çalışmanın ürünü olarak da gerçeklere imza koymak.

Bugün ben daha farklı bir yerden konuşmamı yapmak istiyorum. Lütfen kabul buyurun ki Kıbrıs'taki gerçeklerin bunlar üzerine, bu temeller üzerine takibinin de yapılmasının şart olduğunu düşünerek bunları söylüyorum. Bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden Ankara'ya bu güzide toplantıya katılmak ve sizlerle Lefkoşa'dan ve Kıbrıs Türk'ünü anlatmak istediğim bir başarı öyküsü üzerinde konuşma yapmak istiyorum. Özellikle ülkemizin izolasyonlarla karşı karşıya kalmasından sonra Kıbrıs Türk'ü ve acımasız ve haksız ambargolara kendisini ayakta tutacak ve insanlığa katkı koyacak bir yol izlemektedir. Kuzey Kıbrıs ekonomi alanında ve bilişim adası olma yolunda gelişme gösteren bir ülke, bizler gelişen teknolojik unsurlarla 2020'nin bilişim adası olmak için bir fırsat olduğunu düşünüyoruz. Adadaki gelişme sayesinde ekonomik yönden kendini kabul ettiren bir ülke olmak için çaba içerisindeyiz. Bu yönde adımlarımızı en iyi şekilde atıyoruz. Ekonomik önlemlerimizi alıyoruz. Yatırımlarımızı, yasalarımızı buna göre düzenliyoruz. Kuzey Kıbrıs güvenilir bir ülke olduğunu, iyi niyetli bir ülke olduğunu, adaletten ve hakka-

niyetten yana olduğunu her fırsatta dile getiriyor. Bunu somut girişimlerle destekliyor ve neticelerini de alıyoruz. Attığımız her adım halkımızın refah ve huzuru içindir. Ekonomi ve Enerji Bakanı olarak şahsen bugün üniversitelerimizin ekonomik hayata katkıları üzerine konuşmamı sürdürmek istiyorum. Üniversite alanı 1980'li yıllarda eksiksiz Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin tüm cumhurbaşkanları ve başbakanları başta olmak üzere tüm devlet adamlarının bugünkü üniversiteler adası olmasındaki katkılarını şükranla anmak istiyorum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin son 45 yıllık geçmişinde turizmin yanında en büyük yumuşak gücü üniversiteleri olmuş ve gerçekten yanı başımızdaki komşularımızı çok tedirgin etmiştir. Özellikle 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren Kıbrıs Rum kesiminin Avrupa Birliği üyesi olduktan sonra üniversitelerimize dönük bu birlik üzerinden çok ciddi saldırılar ve karalama kampanyası yaptığına Avrupa ülkelerindeki temaslarımızda da çokça şahit olduk. Bu alandaki her gelişme Kıbrıs Rum siyasetçilerini Kıbrıs Türk'ünü teslim alma konusundaki iştahlarını kıran bir gelişme içinde olduğunu kıvançla belirtmek istiyorum. Bu çerçevede üniversitelerimizin içinde olduğu bu gelişme trendinin ileride devlet olarak uluslararası alandaki yumuşak gücümüz açısından önemini ayrıntılarıyla bilginize getirmek istiyorum.

Bilindiği gibi Kuzey Kıbrıs bugün tanınmayan devletler arasında ciddi araştırma ve sorgulama yaratan bir başarı müktesebatına sahiptir. Bu alan hepimizin bildiği gibi üniversitelerimizin başarısıdır. Özellikle Avrupa ve Avrupa dışı dünyadan Kuzey Kıbrıs Üniversitelerine Birleşmiş Milletlerin tanıdığı 120 farklı ülkeden öğrenciler yüksek öğrenim yapmaya geliyorlar. Buna ilaveten yine çok sayıda Birleşmiş Milletler üyesi ülkeden akademisyenler evrensel standartlarda bilim elçileri olarak görevlerini yine ülkemizde ifa ediyorlar. Yaklaşık 40 yıllık geçmişe sahip üniversitelerimiz bugün birçok sosyal bilimcinin ve siyasi analistin araştırma ve ilgili alana girmiş durumdadır. Yani nasıl oluyor da tanınmayan bir devletin üniversiteleri böylesi bir bilimsel tanınırlığa sahip oluyor. Bilim yoluyla üniversitelerimiz Kıbrıs Türklerinin uluslararası alandaki görünürlüğüne ciddi katkı sağlıyor. Bu alan bir süre sonra ciddi bir kamu diplomasisi yoluyla Doğu Akdeniz'de ve bölgemizde birçok ülkeye yaptığı

katkıdan dolayı doğal bir müktesebatı da beraberinde getirecektir. Bu müktesebatın özellikle ülkemizde öğrenim gören gençlerle ülkeleri arasında bir köprü kuruyor ve ülkemizin her bir ülkeye insan kaynağı yetiştirme bakımından katkısı oluyor. Kıbrıs Rum kesimi arkasına Avrupa Birliğini de alarak ülkemiz üniversitelerine yönelik büyük antipropaganda faaliyetleri yapmaktadır. Bu karşı propaganda faaliyetlerine rağmen üçüncü ülkelerden öğrenci ve öğretim üyemiz sürekli artıyor. Anavatan Türkiye'mizin her alanda olduğu gibi bu alanda da üçüncü ülkelerden öğrenci sayımızdaki artışın sağlanmasında YÖK'ün çok ciddi destek verdiğini görüyoruz ve gurur duyuyoruz.

Ekonomi ve Enerji Bakanı olarak ülkemizin ekonomisine üniversitelerimizi turizm gelirlerimizle kıyasladığımızda âdeta başa güşüyor. Bu alanda eğitim yatırımcılarının yüce gönüllülüğüyle her geçen gün Kuzey Kıbrıs kendisine hem başarı öyküsü yazıyor, hem de bilişim adası olma yolunda ciddi bir mahreci biz siyasilere sunuyorum. Dün Kuzey Kıbrıs için üniversite adası di-yorduk, ama artık bilişim adası olma hedefini önümüze koymuş bulunuyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, değerli konuklar; çıtayı artık yukarıya çektik. Geçtiğimiz dönem Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kalkanlı Teknoloji Vadisi Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız tarafından açıldı. Burada ar-ge alanındaki başarılarıyla bilinen Aselsan ve TÜRKSEV gibi firmalara ev sahipliği yapıyor. Teknoloji Vadisinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine önemli katma değerler sağlayacağına yürekten inanıyorum. Bu yol üniversitelerin, bilimin yoludur. Bu yolun önünde ve uygulanan ambargo ve izolasyonlara karşı hiç kimse duramaz. Bizler ülkemizde okuyan yabancı öğrencilerin ülkemizin bilim elçileri olarak yetişmeleri konusunda her türlü önlemi alıyoruz. Kuzey Kıbrıs hükümeti olarak artık hedefimizi üniversitelerimizle ortak kamu ve bilim diplomasisi yoluyla Birleşmiş Milletlerin çarpık statüko anlayışını dünyanın gündemine taşıyacağız. Özellikle Barolar Birliğinin üyeleri arasında hukuk fakültelerimizden yetişmiş avukatların çok olduğunu biliyoruz. Tüm Barolar Birliği üyelerinin Birleşmiş Milletlerle yaşadığımız haklı davamızda ve mücadelemizde adalet elçilerimiz olduğunu ve onları öyle gördüğümüzü bu vesileyle yinelemek istiyorum.

Bütün bu olumlu gelişmeler gündelik hayatımıza, çarşı pazarımıza, aile bütçelerimize, mutfaklarımıza daha geniş bir ferahlık, bir canlılık, bir bereket olarak peyderpey yansıyor. İnşallah daha da yansiyacak. Geçmişte günlük olarak, hatta aylık olarak değişen ekonomi politikalarına getirdiğimiz disiplini şimdi artık daha uzun vadeli, daha öngörülebilir bir perspektife kavuşturuyoruz. Kuzey Kıbrıs ekonomisi çok daha farklı bir boyut kazanacak. Böylece ülkemiz gerek yerli, gerekse yabancı yatırımcılar için daha istikrarlı, daha güvenli ve dolayısıyla daha da cazip bir yatırım alanı haline gelecek.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, değerli konuklar; son yıllarda Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a elektrik götürecek olan bir enterkonnekte sistemle ilgili tartışmalarla ilgili de vurgulamak istediklerim var. Biz böyle bir proje gerçekleşecek mi diye sorular sorulmaktadır. Bu son dönemde sürekli olarak tartıştığımız bir konu, enterkonnekte sistemin yapılmasını elzem olarak değerlendiriyoruz. Bu sistem Güney Kıbrıs Rum Yönetimiyle mevcut şekliyle vardır ve üç noktadan Güney Kıbrıs Rum Yönetimine enterkonnekte olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bağlıdır. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin kapasitesi, rezervi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde güneş enerjisi avantajına çevrilemez diye bir madde içeren gizli anlaşma sebebiyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ucuz, çevreci ve kaliteli enerjiye ulaşamamaktadır. Biz enterkonnekte sistemi anavatan Türkiye'yle de bir an önce kurmak istiyoruz ki bu rezervi üstümüze alabilelim ve en uygun şekilde istifade edebilelim. Bu projenin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki elektrik fiyatlarını ilk başlarda ciddi oranda indireceğini düşünüyoruz, ama en önemlisi enerjiyi hem ihraç edebilecek, hem de kendi içimizde kullanabileceğimiz duruma gelebileceğimizde fiyatlar minimum seviyeye inecektir. Bizim tek istediğimiz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde üretilen enerjinin hem daha ucuz, hem daha çevreci noktalara ulaşabilmesidir.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, değerli konuklar; Doğu Akdeniz'de önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemden geçiyoruz. Kıbrıs Rumları ve uluslararası şirketlerle Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerimize koruma adına ciddi bir mücadeleden geçiyoruz. Bu mücadelede yalnız olmadığımızı çok iyi biliyoruz. Bu noktada şunları ifade etmeliyim ki aramızda bizleri onurlan-

dıran Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Fuat Oktay Azerbaycan ziyaretinde şunları söylüyor: *"Sonuna kadar Kıbrıs Türk'ünün yanındaız, arkasındaız ve hidrokarbon kaynaklarla alakalı Kıbrıs Türk'ünün hakkını başkalarına yedirmek isteyenlere de asla fırsat vermeyiz. Bu mesajı da son derece net ifade ediyoruz, bunun bedeli ne olursa olsun"* Bizler öyle şanslı bir ülkeyiz ki bizim için her bedeli ödemeye hazır bir anavatanımız var. Bundan daha büyük bir kazanç olabilir mi? Kıbrıs'ta haklarımızdan asla ödün vermeyeceğiz. Bunun mücadelesini anavatan Türkiye'mizin gücüyle daha özgüvenle yapıyoruz. Sayın Cumhurbaşkanımız Erdoğan'ın: *"Kıbrıs Barış Harekatı bize Aselsan'ı kazandırdı"* sözünü sizlere hatırlatmak istiyorum.

Kıbrıs'ta Rumların doğalgaz konusunda oldu-bittilerle hareket etmesi sonucunda neler olduğunu kısaca ifade etmek istiyorum. Rumlar uluslararası şirketlerle, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Fransız, İtalyan şirketleriyle doğalgaz anlaşmaları imzaladı. Sondaj faaliyetlerini başlattı. Bunlar olurken Türkiye'nin elinde ne sondaj gemisi vardı, ne de araştırma. Ne mi oldu? Anavatan Türkiye Rumların oldu-bittilerine izin vermeyerek Doğu Akdeniz'de mavi vatanda yerini almak için hızlıca hareket etti. Doğu Akdeniz'de artık iki adet sondaj, iki adet sismik araştırma gemimiz var.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, değerli konuklar; Rumlar en iyi ve Total isimli şirketlerle dün yeni doğalgaz anlaşmaları imzaladı. Bu adım Rumların Kıbrıs'ta uzlaşmayla değil, gerginlikle hareket etmek istemelerinin bir göstergesidir. Uluslararası şirketleri de buradan uyarmak istiyorum. Kıbrıs Türk halkının halk ve menfaatlerine zarar verecek şekilde atacakları adımlar onlara ciddi bedeller ödetebilir. Uluslararası şirketler Rumların oyununa gelmemelidir. Adada gerginliğin artmasına hizmet etmemelidir. Türkiye Dışişleri Bakanlığının bu yönde dün yaptığı açıklamayı yürekten destekliyoruz.

Sözlerimi bir noktaya dikkat çekerek bitirmek istiyorum. Yeni sismik araştırma gemilerimizin ve üçüncü sondaj gemimizin de olması mümkün. Rumların uzlaşmaz tutumu bizleri Doğu Akdeniz'de daha da güçlü duruma getirmiştir. Türkiye'miz bugün Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerinde söz

sahibi olmuşsa, bunun sondaj ve sismik araştırma gemilerimize borçluyuz. Bunlara ek olarak güçlü bir orduyla Akdeniz'de yerimizi aldık. Doğu Akdeniz'de sondaj çalışması yapan gemilerimizi Bayraktar, İHA firkateyn ve denizaltılar koruma çemberine aldı. Bunlar hep milli varlıklar, kimse Doğu Akdeniz'de bizim hakkımız olan konulardan bizi mahrum etmeye kalkamaz. Adanın iki halkından biri olarak Doğu Akdeniz'de olan biten konusunda söz söyleme haklarımız var. Türkiye Kıbrıslı Türklerle birlikte serhat vatan Kıbrıs'ta, mavi vatan Kıbrıs'ta hep var oldu, hep var olacaktır. Adada Kuzey Kıbrıs'ta eskiden Rumlara ait olan bir oteli kullananlara karşı Londra'da açılmış olan Hesperides Hotels Ltd ve diğerleri, Versiz Müftüzade babası vardı. Dava 1878 yılında sonuçlandı. İngiltere İstinaf Temyiz Mahkemesi davayla ilgili olarak çarpıcı bir karar verdi. Kararda: *"Bir ülkede fiilen hangi kurallar uygulanıyorsa, o kurallar geçerlidir. Bir kişi ülkesinde uygulanan yasalara uygun hareket ettiği zaman kusurlu olmaz ve başka ülke mahkemelerinin bu konuyu yargılamaya yetkisi yoktur"* ifadelerine yer verildi. Türkiye'yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında yapılan ve yapılacak anlaşmaların da bu bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Gelecek için kaçınılmaz olan denizyoluyla enterkonnektenin bir an önce kurulmasının gerçekleşmesi, ayrıca yine denizaltı doğalgaz hattının planlanarak 2025 hedefine konulması şarttır. Karasuları bitişik bölge, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölgeyle ilgili yönetmeliklerin ve hatta güvenliğe dair Deniz Yasalarının hayat bulması elzemdir. İngiltere İstinaf Mahkemesi Hesverides Davası bu noktada ışık olabilir. Bu vesileyle hepimize hürmetlerimi istirham eder, bu güzide etkinlikte düşüncelerimizi ifade etmenin şerefine nail olmaktadır duyduğum mutluluğu yinelemek isterim. Teşekkür ederim.

SUNUCU- Tayın Taçoy'a konuşmaları için çok teşekkür ediyor ve konuşmalarını yapmak üzere Adalet Bakanımız Sayın Abdülhamit Gül'ün teşekkürlerini rica ediyorum.

ACIŞ KONUŞMASI

Abdulhamit GÜL

T.C. Adalet Bakanı

Çok değerli Cumhurbaşkanu Yardımcım, çok değerli Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanı, çok değerli Bakanım, çok değerli Türkiye Barolar Birliği Başkanım, çok değerli Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarım, meslektaşlarım, çok değerli akademisyenler, çok değerli panelde konuşma yaparak tebliğlerini sunacak çok değerli katılımcılar, değerli hanımefendiler, beyefendiler; hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Bu önemli toplantının, bu önemli organizasyonun ölkemiz ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkı için hayırlı sonuçlar getirmesini de niyaz ediyorum.

Çok önemli konu başlıkları var. Özellikle hukuki boyutunun masaya yatırılması anlamında yurtdışından ve yurtçinden çok değerli katılımcılarla bu konunun enine-boyuna tartışılacağı ve önemli sonuçlar çıkacağına da canı gönülden inanıyoruz. Hepinizin de malumu olduğu üzere Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti çok sağlam temellerle birbirine bağlanmış tarihi geçmişe dayalı ve hep de böyle kalacak bir ilişkiye sahiptir. Türkiye olarak dost ve kardeş öлке Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin istikrar ve refahını kendi istikrarımızdan, refahımızdan ve güvenliğimizden farklı görmüyoruz. Bu samimi hisler sadece bizim değil, 82 000 000 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının ortak hisleridir, duygularıdır.

Çok değerli Cumhurbaşkanu Yardımcım, değerli konuklar; Türkiye Kıbrıs meselesinde her zaman diyalog ve diplomasiye dayalı müzakere temelli bir yaklaşım içerisine girmiştir. İki halkın siyasi eşitliği temeline dayanmış adil ve kalıcı çözüm getirilmesine yönelik her zaman çözüm önerisini getiren taraf olmuştur. Annan Planı dahil her dönemde bu yapıcı iyi niyetini Türk tarafı eylemli olarak da ortaya koymuştur. Ancak adada anılan temel ilkelere dayanan ve yaşayabilecek bir çözümden kaçan ta-

raf her zaman Rum tarafı olmuştur. Tarihsel olarak bakıldığında yüz yüze ikili müzakereler olsun, aracılı müzakereler olsun her zaman masadan kalkan Rum tarafı olmuştur. Adaya 28 Ağustos'ta yaptığımız ziyarette de söylediğimiz gibi bundan sonra da yeni bir müzakere süreci başlayacaksa, adadaki iki tarafın çözüm için ortak vizyona sahip olduğunun, eşit siyasi ve egemenlik haklara dayalı bir çözüm noktasının teyit edilmesi elbette gerekmektedir. Burada Kıbrıslı Türklerin siyasi eşitliğinin sağlanması, haklı güvenlik endişelerinin karşılanması teminini meselenin çözümü bakımından önemli noktadır.

Çok değerli hazirun, Rum kesiminin tanımayan tavrı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin tarihiyle, coğrafyasıyla, nüfusuyla, kültürüyle, siyasi ve ekonomik haklarıyla bir toplum ve bir devlet olduğu gerçeğini asla, ama asla değiştirmeyecektir. Rum kesiminin tek yanlı olarak yürüttüğü hidrokarbon faaliyetlerinin bölgenin istikrarı açısından tehdit oluşturduğunu ve bunlara izin vermeyeceğimizi de başta Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti en yetkili ağızdan her zaman dile getirmiştir. Burada herkesin kabul ettiği bir şey var: Uluslararası hukuka bakıldığında Kıbrıs Türk halkının bu rezervler üzerinde hakkı vardır. O zaman bu kabul ediliyorsa, bu hakkın da garanti altına alınması gerekmektedir. Türk tarafı olarak Fatih, Yavuz, Barbaros ve Oruç Reis Gemilerimizin arama faaliyetleriyle gerek ülkemizin, gerekse Kıbrıs Türk halkının hak ve çıkarlarını koruma irademizi güçlü bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktayız. Bu kararlılığı da elbette sürdüreceğiz.

Diğer taraftan Kıbrıs meselesine bir milli dava olarak bakıyoruz. Kıbrıs meselesi bizim için bir milli davadır ve her zaman milli dava olarak kalacaktır. Siyasetin, partilerin de ötesinde, üstünde bir meseledir. Nitekim geçtiğimiz yakın tarihte de Türkiye Büyük Millet Meclisinde tüm siyasi partilerin de ortak bir bildiriyle bunu teyit etmesi de yine bu çerçevede önemli bir gelişme olduğunu ifade etmek isterim. Sayın Cumhurbaşkanımızın da defaatle ifade ettiği gibi adada kalıcı bir çözümün sağlanması, Doğu Akdeniz'de gerginliğin değil, barışın hüküm sürmesi çağrılarını hep yineledik. Elbette Türkiye bu konuda da uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını sonuna kadar takip edecektir, koruyacaktır.

Bilindiği üzere Türkiye Cumhuriyeti Anayasamızın 2. maddesinde de belirtildiği gibi bir hukuk devletidir. Bu bakımdan uluslararası hukuka saygı Anayasamızın hukuk devleti ilkesinin de doğal bir, temel bir sonucudur. Keza Anayasamıza baktığımızda 15, 16 ve 92. maddelerinde de doğrudan doğruya milletlerarası hukuka atıf yapıldığı görülmektedir. Bu atıflar da göstermektedir ki Türkiye daha başlangıçta milletlerarası hukuka saygılı olacağını ifade etmiş, Anayasaya bunu derç etmiştir. Dolayısıyla Türkiye gerek ülkesinde, gerekse bölgesinde uluslararası hukukun gereği olan adımları kararlılıkla atmaya ve gerek Türkiye, gerekse KKTC'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru hak ve menfaatlerini korumaya devam edecektir. Anavatan ve garantör olarak dün olduğu gibi bugün de, gelecekte de yine Kıbrıs Türk halkının yanında olmaya devam edeceğiz.

Sözlerime son verirken Gaziler Günü vesilesiyle başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve tüm gazilerimiz, Kıbrıs Gazilerimiz olmak üzere tüm gazilerimizi minnetle yâd ediyorum, şehitlerimizi rahmetle yâd ediyorum. Böyle önemli bir organizasyona ev sahipliği yapan Türkiye Barolar Birliği Başkanı değerli hukuk insanı Metin Feyzioğlu Beye, çalışma arkadaşlarına, emeği geçenlere ve buraya teşrif eden tüm haziruna selam ve saygılarımı sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Bakanımıza konuşmaları için çok teşekkür ediyoruz. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, çok kıymetli konuklar; konuşmalarını yapmak üzere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Ersin Tatar'ın teşriflerini rica ediyorum.

AÇIŞ KONUŞMASI

Ersin TATAR
KKTC Başbakanı

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, değerli bakan arkadaşlarım, değerli Barolar Birliği Başkanı Sayın Prof. Dr. Metin Feyzioğlu, sayın milletvekilleri, sayın misafirler ve değerli basın mensupları; bugün Türkiye Cumhuriyetinin başkenti Ankara'da bulunmaktan büyük bir memnuniyet duymaktayım. Gerçekten Barolar Birliği Başkanı Sayın Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'na, arkadaşlarıma ve tabii ki emeği geçenlere yürekten teşekkür etmek istiyorum. Böyle bir güzel toplantının düzenlenmesinde bu kadar önemli konuşmacının uluslararası birtakım önemli yerlerde tecrübesi olan Kıbrıs meselesine yakinen tecrübeleri olan insanların burada buluşması ve böyle bir konferansta fikirler üretilmesinde yapılacak olan bu güzel çalışmanın hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

Artık Kıbrıs meselesi daha da önem kazanmıştır. Bir kere şunu ifade edeyim, biz her zaman Türkiye'nin varlığına, Türkiye'nin desteğine fevkalade önem verdik. Kıbrıs Türk halkı gelinen aşamada bu yolu Türkiye'yle birlikte yürümüştür ve Türkiye'yle birlikte yürümeye devam edecektir. Bu bizim için vazgeçilmez bir unsurdur, ama bildiğiniz gibi bazı çevrelerde, işte Avrupa Birliğinde ve federal temelde bir çözümde Türkiye Cumhuriyetinin artık modası geçmiş garantörlüklerin şekil değiştirilmesi ve buna bağlı birtakım başka başka oyunlarla ve tezgahlarla bir bakıma Kıbrıs Türk'ünü Türkiye'den kopartmak istemektedirler. Biz öyle bir oyuna gelmeyeceğiz değerli kardeşlerim, asla böyle bir şeye Kıbrıs Türk'ü müsaade etmeyecektir.

Değerli arkadaşlar, Değerli Cumhurbaşkanı Yardımcım, bu çatı adaleti temsil eden, hukuku temsil eden, dolayısıyla Kıbrıs meselesinde hukukun üstatlarıyla birlikte Kıbrıs Türk halkının hak, çıkar ve menfaatlerini değerlendirebilmek ve artık hukuk

temelinde Kıbrıs mücadelemizi daha da ileriye götürmek bize güç vermektedir, güç katmaktadır, dolayısıyla böyle bir şeye öncülük ettikleri için Barolar Birliğini yürekten kutlamak istiyorum. Çünkü her zaman karşımızdakiler ve bizim Kıbrıs'taki bazı muhaliflerimiz her zaman ulusal hukuktan bahsetmektedirler. Türkiye'nin Kıbrıs'ta utanmadan işgalci olduğunu söyleyenler vardır. Ben her zaman bunları kınadım. Çünkü Türkiye her zaman hukukun içerisinde hareket etmiştir. Bir kere her defasında fırsat bulduğumda söylerim, Sayın Menderes'i, Sayın Zorlu'yu, Sayın Küçük'ü, Sayın Denktaş'ı ve onların ekip arkadaşlarını kutlamak lazım. Çünkü 1960 anlaşmalarıyla Türkiye'nin etkin ve fiili garantörlüğü o zaman sağlanmış ve Ergün Olgun bitmez tükenmez enerjisiyle, Erenköy'de mücahitken onların imdadına yetişen Allah rahmet eylesin Cengiz Topel ve arkadaşlarını yâd ediyorum buradan, mekanları cennet olsun diyorum. O uçaklar oraya Türkiye'nin garantörlük hakkıyla gitti, burada ifade ediyorum. Yani hep 1974'ten bahsediyoruz, 1974'e gelene kadar çok şeyler yaşandı, çok soykırımlar yaşadık. Erenköy'den sonra ... (74.50) yaşandı ve Türk uçakları Kıbrıs Türk'ünün imdadına yetişmiştir. Onun da temelinde garantörlük haklarından doğan Türkiye'nin tek taraflı müdahale hakkı vardı. Bunun altını çizmekte büyük fayda vardır. Dolayısıyla uluslararası anlaşmalardan Türkiye'nin garantörlük hakkından dolayı Türkiye'miz Kıbrıs'a müdahale edebilmiş ve 194'te kalan o süreçte Kıbrıs Türk'ü direnebilmiş, kendisini koruyabilmiş, varlığını sürdürebilmiş ve 1974 barış hareketiyle artık ve ondan sonra nüfus mübadelesi ve kuzeyde Kıbrıs Türk Devleti ve bilahare Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruluşu, bütün bunları değerlendirdiğimizde değerli arkadaşlar, değerli basın mensupları, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, nihayetinde hukuksuzluk diye bir şey yoktur. Hukuksuzluğu yapan güney komşularımızdır. Çünkü esas işgal edilen Kıbrıs Cumhuriyetidir. Kıbrıs Cumhuriyetinde Kıbrıs Türklerinin de hakları vardı ve uluslararası anlaşmalara göre bütün dünyanın da kabul ettiği Kıbrıs'ta iki eşit halk vardır: Rumlar ve Türkler. Dolayısıyla onların bizden bir üstünlüğü yoktur. O bakımdan şimdi işte Doğu Akdeniz'de olanlar, yaşananlar ve Rumların tek taraflı olarak Kıbrıs Cumhuriyetinin tanınmışlığını kullanarak bu faaliyetleri, anlaşmaları ve dolayısıyla Kıbrıs Türk halkının hak-

larına tecavüz etmeleri, bunları bizim kabul etmemiz mümkün değildir ve tüm bunlar uluslararası hukuka aykırıdır, ama biliyoruz ki biraz da hukuk uluslararası camia anlamında güce bağlıdır. Bizim de imdadımıza, bizim de yanımızda Türkiye Cumhuriyeti vardır. Onun için minnettarız.

Bir kere değerli arkadaşlar, Türkiye Cumhuriyetinin başta Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın ve hükümet arkadaşlarının bu konulardaki kararlılığı ve atmakta oldukları cesur adımlar ve söylemleri az önce de ifade edildi, hem Türkiye Cumhuriyetinin, hem Kıbrıs Türk halkının hak ve çıkarlarını koruma adına hukuk temelinde bütün bu çalışmalarını yürekten desteklediğimizi ve bizim hükümetimizin, şu anda benim başbakan olduğum hükümetin 1 Haziranda güvenoyu almasıyla esasında bakıldığında yaptığımız çalışmalar, verdiğimiz mesajlar ve ortaya koyduğumuz politikayla bütün bu siyasete de katkımızın olduğunu söyleyebiliyorum. O bakımdan hükümetimizin başarılı olması, hükümetimizin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin gelişmesine gerçekten katkı sağlayabilmesi için işe koyulduk. Birtakım muhalefet, birtakım başka başka çatlak sesler, ama günün sonunda Türkiye Cumhuriyetiyle ve başta tabii ki Recep Tayyip Erdoğan, ama Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Fuat Oktay'ın da büyük çalışmalarıyla Mali ve Ekonomi İşbirliği Protokolünü 20 Temmuz günü imzalaması, bilahare Resmî Gazetede yayınlaması ve şimdi de uygulanmaya girmesiyle hava değişmiştir. Hava değişmeye devam ediyor. Dolayısıyla milli çıkarlarımız, milli duruşumuz tek vücut Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle Türkiye Cumhuriyetinin ilişkilerinin daha ileriye götürülmesi ve akşam da bir turizm etkinliğinde burada yine Sayın Fuat Oktay Cumhurbaşkanı Yardımcımız verdiği mesajlarda her zaman Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin arkasında durduğu, esas amaç da Kıbrıs Türk halkının refah ve mutluluğunun artırılabilmesi ve dolayısıyla Doğu Akdeniz'de istikrarın sürdürülebilmesi, şimdi değerli arkadaşlar, istikrarın sürdürülebilmesi için bir kere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin yaşaması gerekmektedir. Biz 1974'ten 45 yıl sonra artık bir macera istemiyoruz. Kesinlikle tehlikeli oyunlara Kıbrıs Türk halkı gelmemelidir. Özellikle Annan Planından sonra yaşananlar ve orada tabii ki büyük haksızlıklar hatırlayınız, evet dersek dünyaya bağlana-

caktık. Hiçbir yere bağlanamadık. Hâlâ daha Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine ambargolar devam ettirilmektedir, hâlâ daha Ercan'a direkt uçuş yoktur. Ercan'a direkt uçuşun olmamasının acaba sebebi ve nedeni yoktur. Çünkü günün sonunda büyük bir insan hakları ihlali yapılmaktadır. Kıbrıs Türk halkı mağdur edilmektedir, Kıbrıs Türk halkı ekonomik olarak yaşam mücadelesinde bu haksızlık bizi halk olarak rencide etmektedir ve ekonomik gelişmemize büyük bir engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla bunu da dünya devletleriyle tartışmamız ve paylaşmamız gerekmektedir. Çünkü bize göre Chicago Konvansiyonu ve diğer bazı uluslararası hukuk temelinde artık gerçekten Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde etkin ve fiili denetimin, tanırınsınız veya tanımazsınız etkin ve fiili denetimin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti makamlarına ait olduğunu, Kıbrıs'ta bütün uluslararası anlaşmalar ve Annan Planında verilen referandum hakkından dolayı da iki eşit halk olduğunu kabul eden dünya referandum hakkıyla zaten Kıbrıs Türk halkına bunu bir kez daha vermiştir. 1960 anlaşmaları da zaten ortadadır, dolayısıyla Kıbrıs'ta iki eşit halkın birine bu şekilde ambargo uygulanmasının son derece yersiz ve haksız olduğunu, bunu daha da derinliğine tartışmamız gerekmektedir.

Bu bağlamda Sayın Barolar Birliği Başkanımız Sayın Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'yla yaptığımız değerlendirmelerde kendileri bizden özel görev talep etmişlerdir. Ben de bu özel görevi kendilerine bu anda veriyorum. Sayın Feyzioğlu, iyi ki varsınız, sizin heyecanınızı her zaman takip ediyorum. Çeşitli konferanslarda bir Kıbrıs Türk'ü gibi kalbiniz ve yüreğiniz bizimle atıyor ve dolayısıyla bir kez daha sizlere teşekkür ederken bu özel görevi de veriyorum. Bu özel görevin bir tanesi bu kapalı Maraş meselesidir. Dediğiniz gibi ecdat malı Vakıflar İdaresine ait ve binlerce tapunun ve belgenin ortaya çıkartılmasıyla hem Fenni Kıbrıs Vakıflar İdaresi yönetimine teşekkür ediyorum, hem de Türkiye'mizin Tarih Kurumu ve diğer bu meseleyle ilgili çok çalışmaları olan gerçekten avukat, hukukçu çok sayıda olan bu insanlara da buradan teşekkür etmek istiyorum. Çok büyük emekler verildi, çok büyük çalışmalar yapıldı ve şu anda ortaya çıkmıştır ki bütün bunlar ecdat malıydı. Şimdi İngiliz geldi, İngiliz zaten çok iyi bilinir. İngiliz orada birtakım düzenlemeler yapmış olabilir, ama bizim hukukumuzla göre, uluslararası hukuka göre vakıf temel-

lerine göre ve idarelerine göre ve her türlü tüzüğüne ve yasalarına göre kimse bunu başkasına veremez. Bu kadar basit, kimin malını sen kime veriyorsun, bunu sormazlar mı? Biz soruyoruz. Dolayısıyla hukuk temelinde bütün bu argümanları ortaya koyarak ve 1974'ten beri kapalı olan Maraş bölgesini esasında 1974'ten beri kapalı olan Kapalı Maraş'tır, Maraş'ın yarısı açıktır. Maraş'ın bir bölgesinde binlerce vatandaşımız yaşamaktadır ve gelişmeye açıktır. Dolayısıyla yukarıdan baktığınızda bir kere Gazimağusa bildiğiniz gibi tarihi bir şehir, Namık Kemal'in orada yazıları var. Kıbrıslı Türkler için ve Türkiye için önemli bir liman şehridir. Esasında Maraş'ta bir bütün olarak buna bakmak lazım, Doğu Akdeniz'in o liman şehrinde gerçekten Maraş'ın tamamıyla açılmasıyla ve Mağusa'ya kazandırılmasıyla orada fevkalade önemli bir hamle yapmış olacağız. İşte proaktif siyaset dediğimiz, yani hükümetimizin tabii ki Türkiye'nin de destekleriyle bir kere Doğu Akdeniz'de yapılan çalışmalara vermekte olduğumuz destek, Maraş açılımı ve şu anda ifade ettiğim bu Ercan'a direkt uçuş seferberliği, eğer bunu gündeme getirebilirsek, Kıbrıs Türk'üne yapılan haksızlıkları kamuoyuyla paylaşabilirsek, dünya kamuoyunu da heyecanlandırabilirsek, işte bunlar önemli proaktif hamlelerdir. O bakımdan böyle değerli toplantılarda bunları gündeme getirmek, hukukçularla bunların hukuk prensiplerini tartışabilmek, bugün değilse bile yarın, yarın değilse bile öteki gün başarabilmek, halkımıza umut verebilmek, Kıbrıs Türk'ünün hak ve çıkarlarını koruyarak ve insanımıza umut vererek o topraklara daha da kökleşerek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini yaşatabilmek Doğu Akdeniz'deki istikrarın temel anahtarıdır diye düşünüyorum. Bu bakımdan bir kez daha Türkiye'mize desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum, ama günün sonunda şunu da söylemek istiyorum: Dediğiniz gibi biz esasında bir millet iki devlet, dolayısıyla gelinen aşamada artık bizim inancımız federal temelde bir anlaşmadan ziyade kesinlikle ve kesinlikle bir anlaşmanın yolu artık egemen eşitlikten, siyasi eşitlik değil egemen eşitlikten ve dolayısıyla bu AB çatısı altında iki devlet de olabilir, konfederasyon da olabilir, tamamıyla "kadife ayrılık"tan sonra iki devlet olabilir. Çünkü günün sonunda Kıbrıs'ın gerçeklerini bilen hiçbir zaman bir ortaklığın artık sürdürülemez olduğunu, Kıbrıslı Rumların niyetlerinin esasında Yunanistan'la birlikte

büyük Yunanistan yaratmakta olduğunu biz devamlı her gün Rum basınında onların paylaştıklarını da izliyoruz. Onların hayalleri Yunanistan, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'i de içine alarak Kıbrıs'la bir bütün Avrupa Birliği içerisine Türkiye'yi de dışlayarak, Türkiye'yi Anadolu'ya hapsetmek, Kıbrıs'ı da bir varlık olarak sona erdirmek. Niyet ve oyun bu değerli arkadaşlar, dolayısıyla biz kendi insanımıza da bunları anlatmaya çalışıyoruz. Kıbrıs Türk halkı kendi kimliğiyle, kendi kültürüyle, kendi şahsiyetiyle, kendi haysiyetiyle bu yolu taçlandıracaksa, bunun yolu kendi devletimizi yaşatmaktan geçer. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini yüceltmekten geçer. Dolayısıyla anlayış budur, siyaset budur, politika budur, bu olmalıdır. O bakımdan sizlerden alacağımız destek bizleri cesaretlendirecektir.

Dolayısıyla bu güzel günde sizlerle beraber olmaktan, Türkiye'mizin başkenti Ankara'da bulunmaktan bir kez akşam da söyledim, bugün de tekrar ediyorum, dün Dünya Gaziler Günüydü, gazilerimize şükranlarımı sunuyorum. Bir kez daha şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum, mekanları cennet olsun diyorum ve Kıbrıs davasının bir milli mücadele olarak Türkiye tarafından her ortamda her vesileyle teyit edilmesinin bizlere cesaret verdiğini ve dolayısıyla bu milli davanın sonuçlandırılmasında gerçekten yüreğimizle çalışmakta olduğumuzu ve büyük bir başarı öyküsüyle bu milli davanın inanıyorum ki sonuçlanacağına dair hiçbir şüphem yoktur. Çünkü büyük bir başarı öyküsü vardır. Nereden nerelere geldik? 1974'ten evvel Kıbrıs Türk'ü göç etmeye başlamıştı, Kıbrıs Türk'ü yok olmaya başlamıştı, ama Türkiye'mizin müdahale edebilmesiyle ve kendi devletimizin kurulmasıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde önemli sektörler oluşmuş, turizm sektörü, Yüksek Öğrenim Sektörü, hizmetler sektörü, çeşitli sanayi bölgelerimiz ve gerçekten üretken bir yapı ve bütün bunlara bağlı olarak ve gelişebilmemiz için Anadolu'dan Asrın Projesi dediğimiz gerçekten mükemmel bir proje ve geçenlerde işte anma törenlerinde bulduk bizim kendi büyüklerimiz, Osman ... (86.45) İsmet ... ve diğerleri ve onlar hep bu Türkiye'den gelecek olan suyun hayaliyle yaşadılar. Su gelmeden aramızdan ayrıldılar, onların anma töreni ben diyorum ki yazısı var şu tarihte, keşke Türkiye'den su gelebilse, keşke bunu görebilsem, ama göremedi, ama biz gördük. Çünkü biz şanslı kuşakız, dolayısıyla

Türk milletine bir kez daha teşekkür ediyorum. O büyük projenin gerçekleşmesinde yapılan büyük taktiği 75 000 000 m³ su her yıl Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti topraklarına akıyor ve bu bize büyük bir nimet, büyük bir zenginlik, her çeşmeden Anadolu suyu akıyor. Çünkü kurak bir iklimde sudan daha değerli bir şey olamaz. Bir gün suyu evinizde kapasınlar, perişan olursunuz, ama şu anda biz Anadolu suyunun her çeşmeden aktığını görüyoruz ve çeşitli projelerle bu suyun tarımsal faaliyetlerde de kullanılabilmesi için şu anda arkadaşlarımız çalışıyor.

Dolayısıyla değerli arkadaşlar, Kıbrıs meselesi nereden nerele gelmiştir. Devletimiz vardır, devletimiz güçlenecektir, arkamızda koskoca Türkiye vardır ve müşterek menfaatlerimiz az önce Sayın Metin Feyzioğlu'nun da ifade ettiği gibi bir kere bizim güvenliğimiz Türkiye'den başlar, Türkiye'nin de güvenliği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güçlenmesinden geçer. Dolayısıyla değerli arkadaşlar, bizim politikamız budur, bu olmalıdır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini yüceltmek, oradaki insanlarımızımıza, halkımıza refah ve mutluluk verebilmek ve uluslararası camiada saygın yerimizi alabilmek. Onun için proaktif siyaset diyoruz, onun için Doğu Akdeniz'deki mücadelemiz, Maraş açılımı, Ercan'a direkt uçuşlar gibi hamlelerle moral, motivasyon, umut ve haliyle bütün bunlara bağlı olarak bir iktisatçı olarak da şunu söylüyorum: Bu söylemler, bu mesajlar, ekonomik mali işbirliği protokoller ve ileriye dönük pozitif düşünceler ekonomiyi tetikleyen itici güçlerdir. Siz her gün eğer battık, çıktık, şu oldu bu oldu karamsarlık gibi şeyler öne sürerseniz, o zaman herkes şüphe eder. Dolayısıyla benim siyasetim, hükümetimin siyaseti, Kıbrıs Türk halkına sahip çıkanların siyaseti önümüze bakacağız, moral motivasyonumuzu yüksek tutacağız. Çünkü biz güçlüyüz, biz bu gücümüzü doğru yerde kullanırsak bu enerjiyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini daha da yücelteceğiz ve Doğu Akdeniz'de büyük Türkiye'yle birlikte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı milletimize güç katacaktır. Türkiye bunu hak ediyor, Kuzey Kıbrıs Türk halkı bunu hak ediyor, Türk milleti bunu hak ediyor. Dolayısıyla bu duygularla sizleri selamlıyorum, sizlere bir kere daha teşekkür ediyorum ve Barolar Birliğinin bu çalışmasından güzel sonuçlar doğacağına inancımı belirtir, hepinize saygılar sunarım.

SUNUCU- Sayın Başbakana teşekkürleri ve konuşmaları için çok teşekkür ediyoruz. Sayın Cumhurbaşkanımızın mesajını iletmek istiyoruz sizlere:

“Sayın Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu Türkiye Barolar Birliği Başkanı,

Kıbrıs'ta Son Söz Paneline vaki davetiniz için teşekkür ediyor, panelinizin başarılı ve verimli geçmesini diliyorum. Yurt içinden ve yurt dışından panele teşrif eden değerli katılımcılara en kalbi selamlarımı sunuyorum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Doğu Akdeniz'deki menfaatlerine yönelik saldırıların arttığı bir dönemde icra ettiğiniz panelin ülkemizin uluslararası platformlarda yürüttüğü hak, hukuk ve adalet mücadelesine önemli katkılar sunacağına inanıyorum. Türkiye olarak kendi çıkarlarımızı nasıl savunuyorsak Kıbrıs Türklerinin adadaki ve Doğu Akdeniz'deki haklarını da aynı kararlılıkla müdafaa ediyoruz. Kıbrıslı kardeşlerimizle birlikte Doğu Akdeniz'de başlattığımız hidrokarbon arama faaliyetlerini hâlâ iki sondaj ve iki sismik araştırma gemisiyle yürütüyoruz. Bu gemilerimizin çalışmalarını güvenle sürdürebilmeleri için deniz ve hava kuvvetlerimizin unsurları da görev başındadır. Adanın ve bölgenin zenginliklerinin sadece kendilerine ait olduğunu zannedenler bugün olduğu gibi gelecekte de karşılarında Türkiye'nin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kararlılığını bulacaklardır. Bu düşüncelerle milli davamız uğruna canlarını feda eden aziz şehitlerimizi bir kez daha rahmetle anıyor, gazilerimizin her birine şükranlarımı sunuyorum. Değerli fikirleri ve önerileriyle Kıbrıs'ta Son Söz Paneline katkı sunacak tüm misafirlerimize teşekkür ediyor, panelin ülkemiz ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için hayırlara vesile olmasını diliyorum”

Recep Tayyip Erdoğan
Türkiye Cumhurbaşkanı

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay'ın kürsüye teşekkürlerini arz ederim.

AÇIŞ KONUŞMASI

Fuat OKTAY

T.C. Cumhurbaşkanını Yardımcısı

Değerli Kardeşim Başbakan Sayın Ersin Tatar, sayın bakanlar, Türkiye Barolar Birliğinin Değerli Başkanı ve üyeleri, kıymetli rektörler ve akademisyenler, değerli misafirler, hanımefendiler, beyefendiler; hepinizi sevgi, saygı ve muhabbetle selamlıyor, Kuzey Kıbrıs'tan gelen kıymetli dostlarımızı ve uluslararası yatırımcıları Ankara'da ağırlamaktan memnuniyet duyuyorum. Bir kez daha Ankara'ya hoş geldiniz.

Kıbrıs'ta kalıcı çözüm arayışlarına ve müzakere süreçlerine ışık tutacak "Kıbrıs'ta Son Söz Uluslararası Konferansı" açılışı vesilesiyle sizlerle bir arada olmaktan mutluluk duyuyorum. Kıbrıs Türk'ünün geleceğini düşünerek adada kalıcı çözüm bulunmasına katkı sağlamak amacıyla düzenlenen konferansın verimli geçmesini diliyorum. Sözlerimin başında sizlere Kuzey Kıbrıs'ı milli davamız görerek tüm çözümsüzlüklere ve engellemelere karşı daima Kıbrıs Türk'ünün yanında olan Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın bir kez daha en kalbi selamlarını ve muhabbetlerini iletiyorum.

Değerli misafirler, Kıbrıs meselesi Rumların Kıbrıs Türklerinin ortaklık yapısını bozup, adayı gasp etmeye niyetlendikleri ilk günden beri uluslararası toplumun gündemindedir. Kıbrıs meselesinin başından bu yana Türk tarafı çözüm iradesini söylemeden öteye geçirme amacında olmuş, 2004 yılında Birleşmiş Milletler kapsamlı çözüm planı referandumunda bu niyetini uluslararası kamuoyuna da ilan etmiştir. 2017'de sonuçsuz kalarak sona eren Kıbrıs Konferansının müzakere sürecinde de yapıcı taraf garantör Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk tarafı olmuştur. Siyasi eşitliği sağlayacak bir çözüme ulaşmak konusunda gerek Cenevre'de, gerek Crans Montana'da Cumhurbaşkanımız liderliğinde üzerimize düşeni yaptık, yapmaya da devam ediyoruz. Ancak tüm

çabalarımıza rağmen Kıbrıs Rum tarafının kendisini adanın tek sahibi olarak görmeye devam etmesi ve Kıbrıslı Türklerle siyasi gücü paylaşmaya yanaşmaması adada yeni bir federal ortaklığın tesisini hedefleyen müzakerelerin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur.

Rumlar o tarihten bu yana siyasi gücü Kıbrıslı Türklerle paylaşma niyetlerinin olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin iyi niyet misyonu raporunda da işaret ettiği üzere gelinen aşamada artık yeni fikirlere ve önerilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan bugün açılışını yaptığımız Uluslararası Konferans gibi Kıbrıs'ta mevcut duruma hukuki, jeopolitik, stratejik ve güvenlik perspektiflerinden yeni yaklaşımlar getirecek çalışmaları son derece önemli buluyoruz.

Değerli katılımcılar, bugün Kıbrıslı Türkleri adada fiili bir azınlık olarak göstermeye çalışan Rum zihniyetinin geçmişten bu yana değişmediği aşikârdır. Tüm uyarılarımıza rağmen Kıbrıs Rum yönetimi yıllardır Kıbrıs Türk'ünün doğal kaynaklar üzerindeki eşit haklarını yok sayarak hidrokarbon kaynaklarını tek başına işletmeye çalışması yine bunun en somut tezahürüdür. Karşımızda 60'lı yıllarda tüm dünyanın gözleri önünde devlet organlarını gasp etmekte beis görmemiş, ardından da Birleşmiş Milletler Barış Gücüne rağmen 11 yıl boyunca Kıbrıs Türklerine her türlü insanlığa aykırı mezalimi layık gören zihniyetin aynısı var. Biraz önce Sayın Başbakan da ifade ettiler.

Bildiğiniz gibi 2011 ve 2012'deki çözüm önerilerinin ardından geçtiğimiz temmuz ayında gelir paylaşımında iki tarafın işbirliği yapmasına dair Kıbrıs Türk makamlarının yaptığı öneriyi de yine reddettiler. Bunu izleyen günlerde de sözde uluslararası hukuk temelinde kendi çıkarlarını dayatmaya çalışan bir kâğıt parçasını öneri diye Kıbrıs Türk tarafına sundular. Bunun altında yatan sebep çok açıktır: Kıbrıs Türk'ünü eşit olarak görmeyip azınlık olarak sözde devletlerine entegre etmek. Hayal görüyorlar. Adanın ortak sahibi Kıbrıs Türklerine azınlık statüsünü kimse reva göremez. Buna ne biz izin veririz, ne de Kıbrıs Türk halkı bunu kabul eder. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde gerçekleşecek müzakerelerde adadaki mevcut gerçekleri ve Rum tarafının ben-cil tutumunu göz önünde bulundurarak Kuzey Kıbrıs Türk Cum-

huriyetinin menfaatlerini koruyan yeni alternatif çözüm yolları aramakta fayda bulunmaktadır.

Değerli katılımcılar, Kıbrıs'ta yeni bir müzakerenin sonuç vermesi için siyasi eşitliğin, siyasi ve egemen eşitliğin tüm unsurlarıyla beraber müzakere daha başlamadan kabul edilmesi ve sağlam temeller üzerine inşa edilmesi gerekmektedir. Kıbrıs Rum tarafı dürüstçe ne istediğini ve çözümden ne anladığını baştan açıkça söylemelidir. Siyasi eşitliği tüm unsurlarıyla kabul etmesi durumunda ilerleme sağlanıp hangi temelde nasıl müzakere edileceği kararlaştırılır. Eğer kabul edilmezse bu durumda adadaki gerçeklerle uyumlu bir anlayışla siyasi eşitlik yerine egemen eşitlik temelinde bir çözüm bulunması konusunda çalışıp iki ayrı devlet olarak ortaklık kurulmasına gayret edebiliriz. Bunu buradan ilan ediyoruz. Değerli dostum Başbakan Ersin Tatar bu yaklaşımı "*kadife ayrılık*" olarak nitelendiriyor. Yeni bir ortaklığın temelini oluşturacak siyasi eşitliğin unsurları dönüşümlü başkanlık, Kıbrıslı Türklerin kararlara ve yönetime etkin katılımı ve kararlarda en az bir olumlu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti oyu şartının olmasıdır. Müzakere süreçlerinde Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'ın ortak güvenliğine ilişkin önemli bir zemin olan garanti ve ittifak anlaşmalarının muhafaza edilmesi de kırmızı çizgimizdir. Bunun yanı sıra garanti ve ittifak anlaşmalarında tek taraflı müdahalenin kaldırılarak müdahalenin çağrı mekanizmasına bağlanmasına da izin vermeyiz. Konferansın çözüm yollarına odaklanan kısmı olan bugün gerçekleşecek olan üç oturumda katılımcı hocalarımız farklı perspektiflerle egemen eşit ortaklığın muhtemel sonuçlarını tartışırlarsa, mutlaka sürece katkı sağlayacaklardır. Uzlaşmaya yönelik siyasi irademizi her zaman net ve kuvvetli şekilde koruyarak böyle çalışmalar vesilesiyle en uygun çözümü bulacak, Kıbrıs Türk halkının çıkarlarını koruyacak yaklaşımlardan yana olmaya devam edeceğiz.

Değerli katılımcılar, konferansın yarınki oturumlarında tartışılacak olan Doğu Akdeniz'de enerji politikaları ve güvenlik alanı konusunda da Kıbrıs'ın geleceği açısından büyük önem arz etmekte bu konular da, Kıbrıs sahip olduğu doğal kaynaklarla artık sorunların ve çözümsüzlüğün değil, zenginliğin ve refahın adası olarak anılmalıdır. Rum tarafı çözümsüz geçen her yeni günü kendi lehine kullanarak adanın güneyinde bulunan hidrokarbon

kaynaklarını uluslararası hukuka aykırı bir şekilde büyük şirketlere kiralamaktadır. Güney tarafını illegal yöntemlerle enerji üssü konumuna getirmeye çalışan Rumlar ne yazık ki Avrupa Birliği başta olmak üzere uluslararası aktörlerin de desteğini almaktadır. Bu vesileyle adanın kıta sahanlığındaki doğal kaynakların tek sahibi olduğunu zanneden Kıbrıs Rum tarafının girişimlerine göz yummayacağımızı buradan bir kez daha vurgulamak istiyorum. Her kimden ve nereden destek alırlarsa alsınlar ve her kimle nasıl anlaşma yaparlarsa yapsınlar Akdeniz harekatı kapsamında çelikten irademizle Doğu Akdeniz'deyiz. Araştırma gemilerimize ve sondaj platformlarımıza koruma, destek ve refakat sağlıyor, mavi vatanın her köşesinde hem Türkiye'nin, hem Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin meşru haklarını savunuyoruz. Buradan Akdeniz harekatı kapsamında donanmamızda görev yapan tüm denizcilerimize, sivil bahriye ekiplerimize, Fatih Gemimizde, Barbaros Hayrettin, Yavuz ve Oruç Reis Gemilerimizde görev yapan mürettebata en içten sevgilerimi ve selamlarımı gönderiyorum.

Değerli katılımcılar, Kıbrıs meselesi tarihi ve hukuki bir meseledir. Kullanıma açılması planlanan kapalı Maraş bölgesine ilişkin tartışmalara da yine bu anlayışla yaklaşmak gerektiğini düşünüyoruz. Kapalı Maraş'ta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hükümeti tarafından yürütülen bizim de desteklediğimiz envanter çalışmasının sonuçları ışığında arazilerin büyük çoğunluğunun vakıf malı olduğu tespit edilmiştir. Zaten bildiğimiz bir gerçek aslında, malumun ilanı bir anlamda. Bu vakıf arazileri 1950'li yıllarda İngiliz sömürge yönetimi tarafından hukuka aykırı şekilde şahıslara devredilmiştir ve arşivlerde bu hukuksuzluğun belgeleri de mevcuttur. Maraş'ta bulunan tarihimizin bir parçası ve atalarımızın mirası olan vakıfları ve vakıf mallarına ilişkin hukuki çerçeveyi görmezden gelemeyiz, Maraş tarihi belgeler ışığında hakkaniyetli bir şekilde malların iadesi sağlanarak kullanıma açılacaktır. Kapalı Maraş'ta bulunan vakıf mallarının hukuki statüsüne ilişkin yarınki konferans oturumunun çıktılarını özellikle takip edeceğiz.

Değerli katılımcılar, herkes müsterih olsun. Çözumsuzlüğü dayatanlara karşı Kıbrıs Türk halkının çözumsuzlüğe sonsuza dek mahkûm edilmesine izin vermeyiz. Çünkü şanlı tarihimizin

ışığında biz Kıbrıs'a Toroslardan Geçitköy'e akan sularla, 448 yıldır Selimiye'den okunan ezanlarla bağlıyız. Biz Kıbrıs'a şehit ve mücahitlerimizle zulme karşı tek yürek mücadelemizle ve kardeşlik bağlarımızla sarılmışız. Şair Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bayrakları için ne güzel söylüyor:

Biri Anamur'da grup, biri Girne'de şafaktır

Biri damarlarda kan, biri alnımızda aktır

Türkiye garantör ülke olarak sorumluluklarını bugüne kadar olduğu şekilde bundan sonra da yerine getirecektir. Kıbrıs Türk'ünün yaşam kalitesini ve mevcut imkânları yükseltecek iradeye, dirayete ve kudrete sahip olduğunu hepimiz biliyoruz. Ancak adada mevcut statükonun iyileştirilmesi için artık uluslararası toplumun sorumluluğu tartışmasıdır. Kıbrıs Rum tarafının Avrupa Birliği üyesi kabul edildiği bir ortamda eşit hak sahibi Kıbrıs Türk'ünün maruz kaldığı haksız uygulamaların siyasi, hukuki ya da insani bir açıklaması olmadığı gibi uygulanan ambargolar Avrupa Birliğinin kurucu değerleriyle de bağdaşmamaktadır. Ambargolar tam anlamıyla bir insan hakları ihlalidir. Uygulanan haksız ambargolara karşı Kuzey Kıbrıs ekonomisinin güçlenmesi için Türkiye elini de, gövdesini de taşın altına koyarak finansal katkılar sağlamış, her alanda katkılar sağlamış, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kalkınma hamlesi için teşviklerle destek vermiştir. Burada Cumhurbaşkanımızın dirayetli duruşu nettir ve bu netlik tüm kararlılığıyla da devam edecektir, etmektedir. Ancak uygulanan ambargolara rağmen Kuzey Kıbrıs ekonomisinin tam anlamıyla güçlenmesi mümkün görünmemektedir. Birleşmiş Milletler Avrupa Birliği ve Avrupa konseyi gibi her fırsatta eşitlik, demokrasi ve insan haklarından dem vuran uluslararası yapıları artık daha fazla vakit kaybetmeden Kıbrıs Türk halkına uygulanan haksız tecride net şekilde son vermeye davet ediyoruz. Kıbrıs Türk'ünün hukuku, hürriyeti ve güvenliği bizim milli davamızdır ve hem uluslararası, hem de ulus üstü platformlarda dünyanın vicdanına Kuzey Kıbrıs'ın haklı mücadelesini haykırmaya devam edeceğiz. Bu mücadelenin önderleri olan merhum Dr. Fazıl Küçük ve kurucu cumhurbaşkanı merhum Rauf Denktaş'ı da buradan rahmetle yâd ediyorum.

Kuzey Kıbrıs'ın özgürlük mücadelesinde seve seve canlarını feda eden kahraman şehitlerimizin emanetine daima sahip çıkacağız. Bu uğurda can veren tüm şehitlerimizi rahmetle yâd ediyor, dün idrak ettiğimiz Gaziler Günü vesilesiyle tüm gazilerimizle sağlıklı uzun ömürler diliyorum. Bu duygu ve düşüncelerle son sözün ve kalıcı çözümün ne olması gerektiğine ilişkin farklı görüşleri dinlemek üzere sözü siz konuşmacılara bırakıyorum. Türkiye'den ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden gelen değerli katılımcılarla Kıbrıs'ta Son Söz Uluslararası Konferansının hazırlanmasında emeği geçen başta Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Metin Feyzioğlu ve Barolar Birliği üyeleri olmak üzere katkı veren tüm katılımcılara, katkı veren tüm arkadaşlarımıza yürekten teşekkür ediyor, konferansın Kuzey Kıbrıslı kardeşlerimiz ve Kıbrıs davamız için hayırlı olmasını diliyorum. Sağlıcakla kalın.

SUNUCU- Katılımlarıyla bizleri onurlandıran Cumhurbaşkanını Yardımcımız Sayın Fuat Oktay'a teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar, 15 dakikalık bir ara vereceğiz, ardından Kıbrıs'ta Son Söz Uluslararası Konferansımızın ilk oturumuyla devam edeceğiz.

ARA VERİLDİ

KIBRIS'TA SON SÖZ...
ULUSLARARASI KONFERANS

1. GÜN

1. Oturum

*Kıbrıs Müzakere Süreci ve Öngörülen Federal
Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilememe
Nedenleri*

Prof. Dr. Halil NADİRİ

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörü

Çok değerli konuklar, 1. Oturum gayet heyecanlı ve uzun bir zaman sonra tekrardan önemli mesajların olduğu bir açılış oldu. İlk oturumda iki tane çok değerli bu alanda duayen diyebileceğimiz konuşmacımız var. Alkışlarınızla ben Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eski müzakerecilerinden emekli müsteşar Sayın Mustafa Ergün Olgun'u kürsüye çağırıyorum. Yine çok değerli bir başka konuşmacımız emekli büyükelçi Tugay Uluçevik'i de alkışlarınızla kürsüye çağırıyorum.

Çok değerli konuklar, programımız yaklaşık bir saat kadar kaymış durumda, bize verilen zaman dilimi içerisinde zamanımızı iyi kullanarak gerçekten önemli olan belki de bugün iki gün boyunca sürecek olan bu konferansın başlangıç noktası açısından önemli olan tespitler olacağına inanıyorum. 1. Oturumun başlığı: *"Kıbrıs Müzakere Süreci ve Öngörülen Federal Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilememe Nedenleri"*. Ben sayın konuşmacılara söz vermeden önce izin verirseniz hem kendi şahsi görüşlerimi aktarmak istiyorum, yine bununla beraber bu organizasyonu yapan Türkiye Barolar Birliğine, Türkiye Barolar Birliğinin Sayın Başkanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'na, yönetim kurulu üyelerine, yine son üç ay içerisinde yakından takip ettiğim bu organizasyonun olabilmesi için geceli gündüzlü çalışan Sayın Hasipoğlu'na, Sayın Olgun'a, Sayın Basa'ya teşekkürlerimizi sunuyorum.

Bugün gerçekten çok üst düzeyde, Kıbrıs Türk halkının ve Türkiye Cumhuriyeti halkının uzun zamandır görmeye ihtiyaç duyduğu omuz omza olma ve uluslararası topluma net mesajlar veren bir açılışa tanıklık ettik. Konferansın ismi çok önemli: Kıbrıs'ta Son Söz. Bildiğiniz üzere Kıbrıs konusunun çözümlenebilmesi için 50 yılı aşkın bir süre içerisinde yürütülen müzakerelerde bir türlü istenen sonuca ulaşamamıştır. Ben 49 yaşında olan bir kişiyim, adada doğdum. Kendimi bildim bileli hep adada sorun, hep bir müzakere süreci devam etti. Dedelerimizden, babalarımızdan Kıbrıs sorununu duyarak ve yaşanmışlıkları öğrenerek büyüdük.

Bizim çocuklarımız yetişkin oldu, onlar bizden duymaya devam ediyor. Artık son sözü söylemenin zamanı gelmiştir diye düşünüyorum.

Kıbrıs müzakere tarihinde şöyle bir geriye dönüp baktığımızda son 40 yılın federasyon temelinde çözüm arayışlarıyla geçtiğini görüyoruz. Federasyon denildiğinde, federasyon modelinin temel mantığı yönetim ve zenginliği paylaşmaktır. Bugün Kıbrıs'ta çözüme ulaşılmadan tek başına hükümet olarak kabul edilen Avrupa Birliğine üye olan ve Kıbrıs'ta Türklere de ait olan zenginleri tek başına çıkarabilen, kullanmaya çalışan Kıbrıs Rum yönetimi olduğu için yönetim ve zenginliği paylaşmaya dönük federal çözümün işe yaradığını söylemek pek mümkün değildir.

Uluslararası ilişkilerde etnik uyuşmazlıkların çözüme kavuşması için tarafların mevcut statükodan aynı biçimde rahatsız olması gerekir. Bugün statüko Kıbrıs Türk tarafını rahatsız etmektedir. Kıbrıs Türk tarafı yaşadığı statü sorunu sebebiyle ekonomik, kültürel ve siyasal izolasyona maruz kaldığı için bu statükonun değişmesini istiyor. Diğer yandan Kıbrıs Rum tarafı bu statüko değişmese bile bütün adanın hükümeti, AB'nin tam üyesi muamelesi görmekte ve adanın bütün zenginliklerini tek başına kullanmak ve çıkarmak istemektedir. Bu koşullar altında Rum tarafından adada çözüm bulmak için gerekli motivasyonu taşımasını beklemek, adanın zenginliklerini Kıbrıslı Türklerle paylaşma niyetinde olmalarını beklemek bence hayaldir. Kıbrıs Rum tarafının temsili bir hükümete sahip olmamasına rağmen sanki bütün adayı temsil eden bir hükümetmiş gibi muamele görmesi nedeniyle Rumlar tarafından mevcut statükonun devamı tercih edilmektedir. Tüm bu gerçekler ışığında Kıbrıs'ta federal çözümün zemini gerçeğe ve gerçekleştirilebilir olmadığı 50 yılı aşkın zamandır süren federasyon müzakereleriyle federal çözümün tüketilmiş bir çözüm önerisi olduğu net bir biçimde ortaya çıktığı düşüncesindedim. Adada federasyon dışında farklı çözüm müzakerelerinin masaya gelmesi gerektiği ve Kıbrıs'ta yeni bir söze ve açılıma ihtiyaç duyulduğu, belki de son sözün söylenmesi gerektiği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son dönemde Doğu Akdeniz'de gelişmeler yaşanıyor ve bu gelişmeler bölgede istikrarı tehlikeye sokacak bir biçimde hareket-

lilik yaratıyor. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti birlikte bu konuları yakından takip ediyor ve bugün de net olarak iki devletin en üst yöneticilerinin de verdiği mesajlarla gördük ki herhangi bir oldu-bittiye de müsaade edilmeyeceği net olarak anlaşılıyor. Doğu Akdeniz'deki gelişmeler ve istikrarsızlığın kendi içinde fırsatları da yarattığı unutulmamalıdır. Kıbrıs Rum yönetiminin lisans verdiği büyük enerji şirketleri burada yatırım yaparken bölgedeki istikrarsızlığın arttığı bir denklemde söz konusu istikrarsızlığın kendilerine zarar verecek noktaya gelmesi halinde söz konusu uluslararası şirketler kendi ülkelerine gerekli mesajları vereceklerdir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda çatışmadan çok daha önemli olan çatışma riskidir. Bölgenin en önemli gelir kaynaklarından biri de turizmdir. Çatışma riskinin gündemde olması turizm hareketlerini de olumsuz etkileyecek ve adadaki turizm gelirini geriletecektir. Rum yönetiminin bu riski göze alıp almayacağı sorulması ve cevaplanması gereken sorulardan bir diğeridir.

Sonuç olarak son dönemde ortaya çıkan hareketliliğin yarattığı riskler yeni fırsatlar ortaya çıkararak uluslararası aktörlerin girişimleriyle Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum tarafların masaya oturmasının konuşulması için bir fırsat doğurabileceğini düşünüyorum. Böylece son 50 yıldaki verimsiz ve sonuçsuz süreç aşılacak, taraflar belki de doğalgaz konusuyla anlaşma zemininde konuşmaya, görüşmeye başlayabileceklerdir.

Açılıştaki Sayın Ekonomi ve Enerji Bakanı Hasan Taçoy konuşmasını ağırlıklı olarak üniversiteler üzerine yapılandırdı. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin yükseköğretim adası olması ve benim de bir akademisyen ve aynı zamanda şu anda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki bir üniversitenin, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nin, Rektörü olarak aslında uzun zamandır ihtiyaç duyduğumuz, duymayı özlediğimiz üniversitelerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı açısından uluslararası anlamda hem ekonomik, hem de tanınırlık anlamında ne kadar önemli olduğunun bir üst düzey Bakanımız tarafından söylenmiş olması da beni şahsen mutlu etti. Bugün 19,000 öğrencisinin 10 000'inin 110 farkı ülkeden geldiği bir üniversitenin Rektörü olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki üniversiteler sadece bilime katkı yapmak yanında toplumun

gelişmesine de ciddi anlamda katkı koymaktadırlar. Biz bilimsel olarak, uluslararası kalite olarak dünyayla yaşadığımız tüm izolasyonlara, tüm engellemelere rağmen rekabet edebilecek bir yüksek öğrenim alanı yarattık. Kendi nüfusunun 1/4'inin üniversite öğrencisi olan bir başka ülke örneğinin olmadığını çok iyi biliyorum. Bu gerçekten önemli bir başarıdır, ayrıyeten Kıbrıs Rum yönetiminin her platformda Kuzey Kıbrıs'ın en önemli rekabet avantajı taşıyan yüksek öğretim alanını geriletmek, sekteye uğratmak üzerine yaptığı tüm girişimlere rağmen 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan'ın 10 yıllık stratejik plan doğrultusunda ortaya koyduğu ve paylaştığı yüksek öğretim adası olma hedefi doğrultusunda 2018'de 98,000, 2023'te 150,000 öğrenci hedefi doğrultusunda bugün 2019'a geldiğimizde adada 100,000 öğrencinin üniversitelerde eğitim gördüğünü dikkate aldığımızda gerçekten Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin önemli bir başarının altına imza attığını görüyoruz. Bu noktada hem toplumun gelişmesi, hem refahı açısından, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) daha güçlü olması açısından üniversitelerin yadsınamayacak bir öneminin de olduğunu bu vesileyle birkez daha altını çizmek istiyorum. KKTC'de sürdürülebilir bir yüksek öğretim alanı için elbirliğiyle gerek Türkiye Cumhuriyeti, gerekse Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ortak çaba sarf etmesi gerektiğine olan inancımı da belirtmek istiyorum.

Doğu Akdeniz'de ortaya çıkan son durum karşısında Türkiye ve KKTC'nin Kıbrıs stratejisini yeniden yapılandırmaları artık kaçınılmazdır. Sayın Metin Feyzioğlu'nun açılıştaki da vurguladığı üzere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin güvenliği için Türkiye olmazsa olmazdır, Türkiye'nin güvenliği için de Kıbrıs hayati bir önem taşımaktadır.

Oturumdan çok kısa bir süre önce Prof. Dr. Hüseyin Gökçeşun'un son etkinliklerindeki kitabın ana girişindeki bir resmi paylaştı. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün 1931 yılında adaylığı da hedef alarak yaptığı bir açıklamayı buradan sizlerle paylaşmak istiyorum. Şöyle diyor Mustafa Kemal Atatürk: *"Efendiler, bu ada düşman elinde olduğu müddetçe ikmal yollarımız tıkanır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada ve oradaki insanlar bizim için çok önemlidir".* Zannederseniz buradaki mesaj 1931'de Ulu Önderin ne kadar geniş bir vizyon sahibi olduğunu birkez daha ortaya koyan ve

adanın Türkiye Cumhuriyeti için de ne kadar önemli olduğunu vurgulayan çok önemli bir tespittir.

Bu noktada yeni strateji ve yol haritasını oluştururken son 50 yılda Kıbrıs müzakere süreci ve öngörülen federal ortaklık hedefinin gerçekleşmemesini doğru anlamak ve tespitler yapmak önemlidir. Bu konuyu çok iyi bilen, bu konuya zaman ve mesai ayırmış bu konunun uzmanı iki duayen ilk oturumda konuşmacı olacaklardır. Ben izin verirlerse ilk sözü Sayın Ergün Olgun'a vermek istiyorum. 20-25 dakikalık bir sunum süreci olacak her iki konuşmacımız için de, daha sonra sizlerle soru-cevap kısmına geçip bize verilen süre içerisinde toplantımızı sonuçlandırmayı istiyorum. Tekrardan katılımınız için hepinize teşekkür ediyor ve saygılarımı sunuyorum. Bu önemli etkinliği ve çok zamanlı etkinliği organize ettiği için Türkiye Barolar Birliğini de kutluyorum.

Mustafa Ergün OLGUN

KKTC, Önceki Müzakereci, E.Müsteşar

Çok teşekkürler Sayın Başkan. Efendim, çok teşekkür ediyorum. Barolar Birliğine çok teşekkür ediyorum, Sayın Başkan Metin Feyzioğlu'na teşekkür ediyorum, Sayın Necdet Basa 'ya çok teşekkür ediyorum. Bu önemli etkinliği bu kritik dönemde organize etmek gerçekten çok isabetli oldu, bize de ayrıca söz hakkı verdikleri için teşekkür ediyorum.

Efendim, ben ilkin ciddi şekilde göz önünde bulundurulması gerektiğine inandığım bir tespit ile başlamak istiyorum. O da şu: Kıbrıs meselesi Kıbrıs Türk halkıyla Kıbrıs Rum halkı arasında bir mesele olmanın çok ötesindedir. Yaşananlardan da görülebileceği gibi Kıbrıs meselesi özünde Türk ulusunun Helenizm'le mücadelesi meselesidir. Helenizm bir ideolojidir ve biz bu ideoloji ile mücadele ediyoruz. Bunun bilinci içerisinde hareket etmek mecburiyetindeyiz ve önümüzdeki dönemi buna göre kurgulamak mecburiyetindeyiz. Bunu sadece iki toplum arasında bir mesele gibi görüp o düzeye indirirsek çok yanlış yollara sapabilir, çok yanlış çözümler ortaya çıkarabiliriz.

Bu tespite dayalı olarak öngörülen federal çözüm şeklinin Türk tarafı için neden uygun bir çözüm modeli olmadığını 13 başlık altında toparlayacağım. Ancak buna geçmezden önce meseleyi doğru anlayabilmek adına süratlen bu uyuşmazlığın kısa bir tarihçesini hatırlatmak istiyorum.

"Megali İdea"nın ortaya atıldığı tarih olan 1791'den ve fiili olarak Yunan ayaklanmasının başladığı 1821'den başlayarak Kıbrıs adası Yunan Kıtasının bir parçası olarak öngörülmüş ve Kıbrıs'la birleşme ulusal bir "Helen" hedefi olarak benimsenmiştir. Bu "Büyük Ülkü" hâlâ bütün canlılığıyla devam etmektedir. Bu ülkü içerisinde Helenizm adına Yunanistan'la birleşme veya Rum tarafının Kıbrıs'ın tümüne hâkim olması bizim için aynı anlama gelmektedir. Yani Yunanistan'la birleşme olsun veya olmasın Helenizm'in Kıbrıs'ta hâkim olma amacı doğrultusunda atılan

adımlar bizim için aynı sonucu doğurmaktadır. Biz Kıbrıs'ta Yunan hâkimiyetine veya Helenizm'e karşı bir halk ve milletiz, bunun da mücadelesini o çerçevesinde vermek mecburiyetindeyiz.

1960 yılında Helenizm'in gölgesinde Kıbrıs'ta Anavatanlar olarak gerek Yunanistan ve Türkiye'nin, gerekse iki halkın hak/ çıkarlarını dengeleyecek bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma sadece 3 yıl sürebilmiştir. Bu anlaşmanın yapıldığı günkü fotoğrafı paylaşıyorum sizlerle.

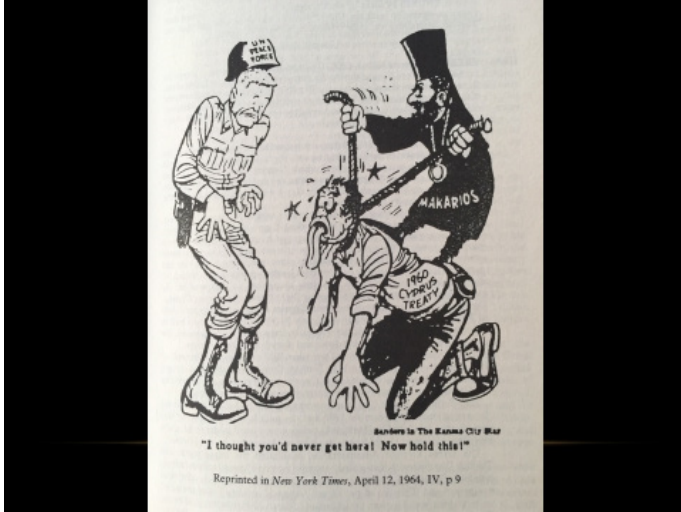
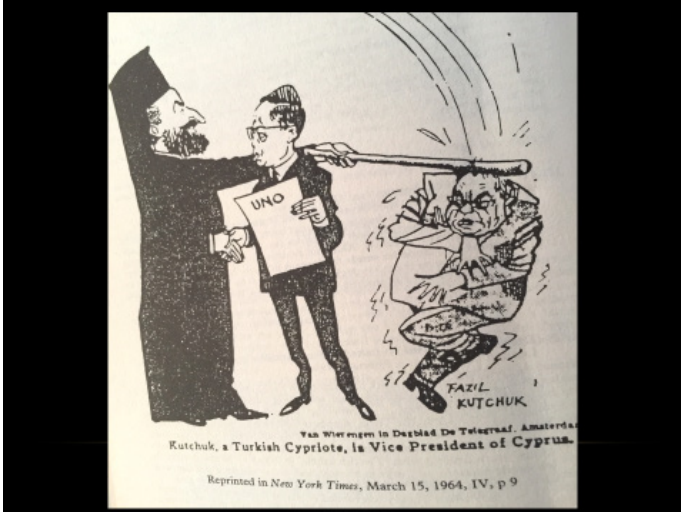


KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞ VE GARANTİ ANLAŞMALARINI KIBRISLI TÜRKLERİN LİDERİ DR. FAZIL KÜÇÜK VE KIBRISLI RUMLARIN LİDERİ BAŞPİSKOPOS MAKARIOS III İLE İNGİLİZ VALİSİ SIR. HUGH FOOT TARAFINDAN İMZALANDI.

Bundan da görüleceği gibi Kıbrıs'ta iki "devlet kurucu" taraf vardır. Bu iki eşit kurucu tarafın bir tanesi Kıbrıs Rum tarafı, bir tanesi Kıbrıs Türk tarafıdır. İki tarafın eşit imza sahibi olduğu bir uluslararası anlaşmadan söz ediyoruz. Bu uluslararası anlaşmada Kıbrıs Türk tarafı bir uluslararası süjedir. Yani uluslararası anlaşma imzalama yetkisine sahip bir kurucu taraftır. Bu statümüzü hiçbir zaman unutmamamız ve erozyona uğratmamamız lazımdır.

1963 yılında, Helenizm'in gölgesinde, bu ortaklık Rumlar tarafından şiddet yoluyla işgal edilmiştir. 1974 yılına kadar Kıbrıs'ta Türkler çok ezgi ve cefa çekerek Türk varlığını sürdürmek için mücadele etmiştir. 1974 yılında Yunanlı generallerin inisiyatifi ile Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için bir darbe yapılmıştır. Bunları hepimiz biliyoruz, ama hatırlamakta yine yarar var.

Rumların 1963 yılında ortaklık Kıbrıs Cumhuriyetini işgali üzerine o tarihte New York Times'da çıkan ve gerçeği yansıtan iki karikatürü sizlerle paylaşmak istiyorum.



Bu karikatürlerden de göreceğiniz gibi o dönemde uluslararası camia meseleye Rumların Kıbrıs Antlaşmalarını ihlali ve Kıbrıs Türk tarafının Makarios tarafından dışlanması olarak bakıyordu. Bu güne geldiğimizde bu anlayışın ne kadar değiştiğini bu karikatürler aracılığı ile sizlerle paylaşmak istedim. Bu algı değişikli-

ğinin nelerden kaynaklandığını sorgulamak ve buna karşı tedbir almak zorundayız. Bu gün uluslararası kamuoyunda Kıbrıs uyuşmazlığının büyük ölçüde Türkiye'nin sözde "işgalinden" kaynaklandığı algısı hâkim. Bu, Rum tarafının algı yönetiminde ne kadar başarılı olduğunu yansıtmaktadır. Bunu çok büyük bir eksiklik olarak görüyor, gerçeğin ortaya çıkması için Kıbrıs Türk tarafı ve Türkiye'nin algı yönetimine çok ciddi yatırım yapması gerektiğinin altını çizmek istiyorum.

1974'te Türk müdahalesiyle yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Peki, bu yeni durum nedir? Her şeyden önce bu müdahale adanın ve bölgenin jeo-stratejik dengelerini değiştirmiş, buna ek olarak nüfus mübadelesini getirmiştir. Nüfus mübadelesi ada sathında Türkler için homojen bir coğrafya zemini oluşturmuştur. Bu çok büyük bir başarıydı çünkü daha önce Ada sathına dağılmış Kıbrıslı Türkler tek bir alan üzerinde toplanma imkânına sahip olmuştur.

O dönemin koşullarında Kıbrıs Türk tarafının ısrarı üzerine 1977-1979 Doruk Anlaşmalarıyla iki toplumlu, iki kesimli, siyasi eşitliğe dayalı bir federal ortaklığın kurulması için karar alınmıştır. Ne yazık ki bu kararda öngörülen hedef uluslararası antlaşmalar hilafına 4 Mart 1964 tarihinde alınan 186 sayılı Güvenlik Konseyi kararındaki hukuksuzluğa ve ikileme toslamıştır. O hukuksuzluk ve ikilem şudur:

Rum tarafının uluslararası anlaşmalara aykırı olarak işgal ettiği Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti Soğuk Savaş döneminde Başpiskopos Makarios'un "Kıbrıs'ı Doğu Akdeniz'in Küba'sı yaparım" şantajı karşısında BM tarafından "meşru" kabul edilmiştir.

Soğuk Savaş çoktan sona erdi ancak Rum tarafının bu "sözde" meşruiyeti devam etmektedir. Neticede 186 sayılı BM kararı uluslararası anlaşmaların ve Anayasanın öngördüğü düzeni savunmak yerine Rum tarafının işgalini savunmuştur. Bu BM meşruiyeti Rum tarafını kontrolleri altındaki Güney Kıbrıs'ta ulusal tutkuları olan "Megali Idea" hedefine ulaştırmış olup şimdiki arayışları bu meşruiyeti Kuzey Kıbrıs'a da yaymaktır. Bu da Kıbrıs'ta federal ortaklık hedefinin 40 yılı aşkın bir süredir yapılan müzakerelerde gerçekleşmemesinin en temel sebebini teşkil etmektedir.

Ortaklık Kıbrıs Cumhuriyeti'nin işgalinden sonra geçen 56 yıl içerisinde 7 Birleşmiş Milletler Genel-Sekreteri değişmiş ve onlarca Birleşmiş Milletler temsilcisi Kıbrıs'ta müzakerelerde görev almıştır. Bütün bildiğimiz müzakere teknikleri, uzlaşma tekniklerinin hepsi denenmiştir. Aracılı görüşmeler, direkt görüşmeler, dolaylı görüşmeler hangisini isterseniz sayın, bunların hiçbirisinden netice alınamamış ve en son Garantör Ülkelerin de katıldığı Temmuz 2017 Crans-Montana Zirvesinde süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Doğu Akdeniz'de hidrokarbon keşfi ve değerlendirilmesi konusunda yaşanan tek yanlılık ve gerginlik karşısında 13 Temmuz 2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Akıncı Rum tarafına bu konuda daha önce yapılan işbirliği teklifini yenilemiştir. Rum tarafının "hidrokarbon işi bizim münhasır egemenlik hakkımdır, bunu sizlerle tartışmayız" şeklindeki aşağılayıcı yanıtı öngörülen federal ortaklıktan ne kadar uzak olduğumuzun açık kanıtıdır. Kıbrıs Türk tarafına "Kıbrıs Cumhuriyeti egemendir, biz kararlaştırırız ve size nüfus oranınıza göre hakkınız var ise payınızı veririz" şeklindeki teklif Kıbrıs'ta asli ve eşit kurucu ortaklığı, siyasi eşitliği ve eşit mal sahipliği tescil edilmiş bir tarafa yapılabilecek en büyük aşağılamadır. Ne yazık ki bizde bazı çevreler Rum tarafının bu kurumsallaşmış tarihi tutkusuna rağmen hala Rum tarafından anlayış ve uzlaşma beklemektedir.

Eski Rum Dışişleri Bakanı Nicos Rolandis 21 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan makalesinde, Rum tarafının 1974 sonrasında BM ve uluslararası aktörler tarafından Kıbrıs Rum tarafının çıkarlarını gözetecek şekilde önerilen 7 planı reddettiğini yazmıştır.

Rolandis, reddedilen planlar arasında, 10 Kasım 1978 İngiliz-Amerikan-Kanada Planını, 8 Ağustos 1983 tarihinde BMGS Perez de Cuellar'ın Özel Temsilcisi Hugo Gobbi tarafından önerilen belirteçleri (indicators), 1992 BM Fikirler Dizisini ve Nisan 2004'te iki tarafta eş zamanlı referandumlara sunulan BM Kapsamlı Çözüm Planını saymaktadır.

Rolandis'e göre Kıbrıs'ta uzlaşma olamamasının temel nedeni Rum tarafının sürekli "gerçekleştirilmesi imkânsız" olanın (tüm Kıbrıs'a hâkim olma) arayışı içinde olmasıdır.

Federal ortaklıkların neden başarılı veya başarısız olduklarına dair birçok bilimsel araştırma yapılmıştır.

Uzun yıllar müzakere süreçlerinde yer almış ve söz konusu araştırmaların birçoğunu incelemiş birisi olarak, objektif gerçekler ışığında, Kıbrıs'ta federal ortaklık hedefinin gerçekleştirilememesinin ve artık bu uzlaşma modelinin Kıbrıs için tükenmiş olmasının nedenlerini şöyle sıralayabilirim:

1. Adanın Helen adası olduğu tutkusu/saplantısı siyasi ortaklık hedefi ile taban tabana zıttır. Esasen hidrokarbon konusunda son yapılan öneriye Rum tarafının vermiş olduğu aşağılayıcı yanıt bu tutkunun en son kanıtıdır.
2. 1963 yılında ortaklığın işgali ve 186 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararının anayasal düzeni değil de anayasal düzenin ihlalini savunur noktada olması Kıbrıs'ta dengeleri Rum tarafı lehine bozmuştur. 1960 dengelerini bozan bu BM kararı Rum tarafına çok ciddi avantajlar vermiştir ve Rum tarafı bu avantajlı konumunu ortaklığa girerek kaybetmek istememektedir.
3. Ortaklıklar ihtiyaç ve karşılıklı bağımlılık durumunda kurulur. Bir taraf tek başına hedeflerini gerçekleştirme imkânına sahip ise ortaklık kurmaz. Kıbrıs'ta Rum tarafına Kıbrıslı Türklerle ortaklığa girme ihtiyacı bırakılmamış, tek başlarına istediklerini yapabilme imkanı yaratılmıştır.
4. Doktorluk mesleğinde olduğu gibi bir hastalığın veya sorunun çözümü için kök nedeni bulmak ve doğru teşhis koymak şarttır. Kök neden bulunduğu zaman sağlıklı bir çare üretilebilir. Kıbrıs'ta Kıbrıs meselesinin kök nedeni iki tarafa göre çok farklıdır. Rum tarafı Kıbrıs meselesini 1974'te Türkiye'nin işgali olarak görmektedir. Onlar için çare Türk ordusunun Kıbrıs'tan çıkarılması, işgale son verilmesi ve 1974 öncesine dönülmesidir. Rum tarafının müzakere masasında ulaşmaya çalıştığı sonuç/çare budur. Türk tarafı ise sorunun kök nedenini 1963 yılında anayasal ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarının işgali/ihlali olarak görmektedir. Gerçek de budur. Dolayısıyla Kıbrıs Türk'ünün aradığı çare/sonuç siyasi eşitliğine saygı gösterilmesidir. Neticede, müzakere masasındaki zıt arayışlar ve öncelikler ortak bir sonuca ulaşılmasını engellemektedir.

5. Bir ortaklığın kurulması ve yaşatılması karşılıklı güven ve saygı gerektirir. Ne yazık ki Kıbrıs'ta taraflar arasında derin bir güven bunalımı mevcuttur. Ayrıca Kıbrıs Rum tarafı Kıbrıs Türk tarafının siyasi eşitliğine saygı göstermemektedir. Bu koşullar siyasi eşitlik zemininde yeni bir ortaklık kurulması ve yaşatılmasına ciddi engel teşkil etmektedir.
6. Yapılan bilimsel araştırmalar, özellikle ikili federal ortaklıklarda, siyasi açıdan eşit ortaklar arasında ciddi ekonomik ve/veya nüfus dengesizliği bulunması halinde bunun zaman içinde güçlü tarafın ortaklıkta daha etkin olma ve çoğunlukçu bir karar mekanizması üzerinde ısrar etme eğilimine gireceğini göstermektedir. Kıbrıs'ta maalesef meşruiyet açısından iki taraf arasında siyasi çok ciddi bir asimetri yaratıldığı gibi Rum tarafı lehine ciddi nüfus ve ekonomik güç asimetrisi mevcuttur. Siyasi eşitlik nüfus sayısı ve ekonomik güç ile ilgili olmakla birlikte bunlar Rum tarafının Kıbrıs'ta üstünlük sağlama arayışlarında etken olmakta ve eşitlik zemininde yeni bir ortaklığa gidilmesini engellemektedir.
7. Medeniyetler çatışmasının da Kıbrıs'a çok ciddi yansımaları olmaktadır. Kıbrıs Türk tarafı Kıbrıs'ta öteki olarak görülmektedir. Özellikle Kıbrıs Rum tarafı AB'ye girdikten sonra Rum tarafı ve Yunanistan'ın da tahrikleri ile bu etki ve ötekileştirme artmıştır. Bu da Kıbrıs Türk tarafının yasal haklarının göz ardı edilmesinde etken olmaktadır.
8. Yapılan bağımsız kamuoyu yoklamalarında her iki tarafta da federal ortaklık çözüm modelinin öncelikli tercih olmadığı görülmektedir. Hâlbuki federal ortaklıklar ciddi ihtiyaçtan doğduğu için bu diğer seçenekleri bastırır. Kamuoyu yoklamalarında Rum tarafının açık ara ile tercihinin üniter bir Rum devleti, Türk tarafının tercihinin ise Rum tarafının hâkimiyetinden uzak bir çözüm olduğu görülmektedir. Bu da Kıbrıs'ta federal ortaklık şartlarının bulunmadığının başka bir göstergesidir.
9. Ortaklıklara ihtiyaçtan doğan yukarıdan aşağıya siyasi kararlarla geçilebileceği gibi taraflar arasında gelişmiş kurumsal işbirliği de evrim yolu ile siyasi ortaklıklara yol açabilir. Rum tarafının statü yükselmesine yol açacağı iddiasıyla Kıbrıs Türk tarafı ile kurumsal işbirliğini reddetmesi federal ortaklığa ev-

rimsel geçişin önünü tıkamaktadır. Nitekim bu olumsuzluk Kıbrıs Türk tarafının hidrokarbon yataklarının birlikte değerlendirilmesi önerisinde yaşanmaktadır.

10. Kıbrıs uyuşmazlığını çözmeye yardımcı olma görevini üstlenen Birleşmiş Milletler Teşkilatındaki handikaplar da adil bir uzlaşmaya varılmasını engellemektedir. Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatının en üst karar organıdır. Ancak Güvenlik Konseyi beş daimi üyesinin Kıbrıs bağlamındaki çıkarları çok farklıdır ve daimi üyeler kendi ülkesel çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Ayrıca söz konusu daimi üyeler Rum tarafının onları yanında tutabilmek için sağladığı olanaklar nedeni ile mevcut statükodan yararlanmaktadır. İngilizler askeri üslerini sorunsuz devam ettirebilmekte, Amerikalılar Kıbrıs'taki dinleme istasyonlarını ve erken müdahale altyapılarını geliştirebilmekte, Fransa Baf Havaalanını ve limanları askeri maksatlar için kullanabilmekte, Rusya AKEL'in koruması altında ve vatandaşları para aklayabildiği gibi AB vatandaşlığı da alabilmekte. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler, 186 sayılı Güvenlik Konseyi kararından da görülebileceği gibi, Kıbrıs'ta hukukun üstünlüğü ve adil/sürdürülebilir bir anlaşma için rol üstlenmek yerine Daimi Üyelerin kendi ülkesel çıkarlarının etkisi altında hareket etmektedir. Sonuçta BM Güvenlik Konseyi Daimi üyeleri Kıbrıs'ta objektif ve dengeli/adil bir uzlaşma yönünde etkin olamamaktadır.

11. Diğer yandan Birleşmiş Milletler 'in Kıbrıs'taki "Barış Gücü" ve "İyi Niyet" misyonları arasında çok ciddi çelişkiler vardır ve bu öngörülen uzlaşmaya hizmet etmemektedir. BM "Barış Gücü" misyonu 186 sayılı karara bağlı olarak Kıbrıs'a gönderilen ve Kıbrıs Rum tarafını muhatap kabul eden, onların rızasıyla görev yapan ve Kıbrıs Türk tarafını muhatap kabul etmeyen bir misyondur. BM Genel-Sekreteri'nin üstlendiği "İyi Niyet" misyonu ise Kıbrıs'ta iki tarafın siyasi eşit olduğu varsayımı üzerinden bir çözüm bulmaya çalışıyor. 186 sayılı BM kararına bağlı olarak Barış Gücü misyonunun verdiği avantaj Rum tarafına Kıbrıs Türk tarafı üstünde bir statü ve meşruiyete kazandırıyor. Bu çelişki de siyasi eşitlik zemininde bir uzlaşma imkânsızlaştırıyor ve statükonun devamına hizmet ediyor.

12. "Uyuşmazlıkların Çözümü" bilim dalı uzmanı Prof. William Zartman'a göre bir uyuşmazlıkta taraflar statükodan karşılıklı ve eşit derecede acı çekmez/zarar görmez ise o statükoyu değiştirmek zordur. Kıbrıs'ta karşılıklı ve eşit derecede acı çektiren bir çıkmaz olmayışı (mutually hurting stalemate) ve Rum tarafının statükodan büyük ölçüde yararlanıyor olması değişimin önünü tıkamakta ve statükonun devamına hizmet etmektedir.
13. Son olarak şunu söylemek istiyorum. Kıbrıs uyuşmazlığın çözümü için zaman içinde birçok fırsatlar ortaya çıkmıştır. Ne yazık ki bunların hiçbirisi değerlendirilememiştir. Bunların bir tanesi Avrupa Birliği üyelik süreciydi. O dönemde ne yazık ki AB "Kıbrıs'ta bir çözüm olsun, ondan sonra Avrupa Birliğine alınırsınız" gibi bir şart ileri sürmüş olsaydı büyük olasılıkla bir uzlaşmaya varılabilirdi. Bunun yerine AB Rum tarafının tek yanlı ve gayri yasal müracaatını kabul etti ve üyelikle Kıbrıs sorununu daha da çıkmaz bir hale soktu. Şimdi de Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının doğurduğu fırsat kaçırılıyor. Yine Rum tarafına tek başına adanın tek yetkili temsilcisi olduğu söylenerek bu kaynakların asli eşit mal sahipleri olan Kıbrıs Rum tarafı ile Kıbrıs Türk tarafı arasında işbirliği fırsatı ortadan kaldırılıyor.

Sonuç olarak Kıbrıs'taki uyuşmazlığın devamına, başta AB ve BM gibi kuruluşlar olmak üzere, uluslararası camia da katkıda bulunuyor.

Zamanımız bayağı daraldı, bu nedenle yukarıda değindiğim hususları teyiden süratlen birkaç noktaya daha değinip sunumu mu tamamlamak istiyorum.

Kıbrıs'ta bir uzlaşının önündeki temel engellerden olan siyasi ve ekonomik eşitsizlik koşullarının yaşanmasında uluslararası camianın rolü büyüktür. Bu bağlamda Birleşik Krallık Dışişleri Eski Bakanı Jack Straw 1 Ekim 2017 tarihinde "*The Independent*" gazetesinde yayınlanan makalesinde Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklerle hedeflenen yetki paylaşımına girmesi için hiçbir teşvik edici neden bırakılmadığını yazmıştır.

Keza, 29 Ocak 2019 tarihinde ABD Kongresi Araştırma Birimi (CRS) adına Vincent L. Morelli tarafından Kongre üyeleri için hazırlanan raporda Jack Straw'un makalesine atıf yapılarak Kıbrıs'ta nihai bir anlaşmaya ulaşmanın uzak bir ihtimal olduğu, hiçbir

Kıbrıslı Rum liderin halkına Kıbrıslı Türklerle eşitliğe dayalı bir anlaşmayı kabul ettiremeyeceği belirtilmektedir.

Geçen yıl Carnegie Avrupa Enstitüsü'nün sponsoru olduğu ve araştırmacı Thomas De Vaal tarafından yapılan kapsamlı araştırmada Avrupa'nın üç "de - facto" devleti olan Kuzey Kıbrıs, Abhazya ve Transdniestria'nın on yıllardır ayakta olduklarına ve öngörülebilir gelecekte hayatta olmaya devam edeceklerinin görüldüğüne işaret etmektedir.

ABD Hükümetinin 2018 İnsan Hakları Uygulamaları raporunda Kuzey Kıbrıs yetkililerinin ifade özgürlüğüne saygılı olduğuna, bireylerin serbestçe yetkilileri eleştirebildiğine, akademik özgürlük ve kültürel etkinlikler üzerinde herhangi bir sınırlama bulunmadığına, ve serbest/adil seçimler yapılabildiğine işaret etmektedir.

Kıbrıs Rum tarafı, sözde AB üyesi bağımsız bir devlet olduğunu iddia ederken milli marşı olarak Yunan Milli Marşını ve Yunan bayrağını işgal ettikleri Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağı ile birlikte kullanmaktadır.

1967 yılında Rum Meclisinde oybirliği ile alınan ENOSİS kararı geçerliliğini korumaktadır ve 50 yıl sonra 2017 yılında, ve dahası Crans-Montana zirvesi arifesinde, tarihi ENOSİS mücadelesinin okullarda anılması için Rum Meclisi karar almıştır.



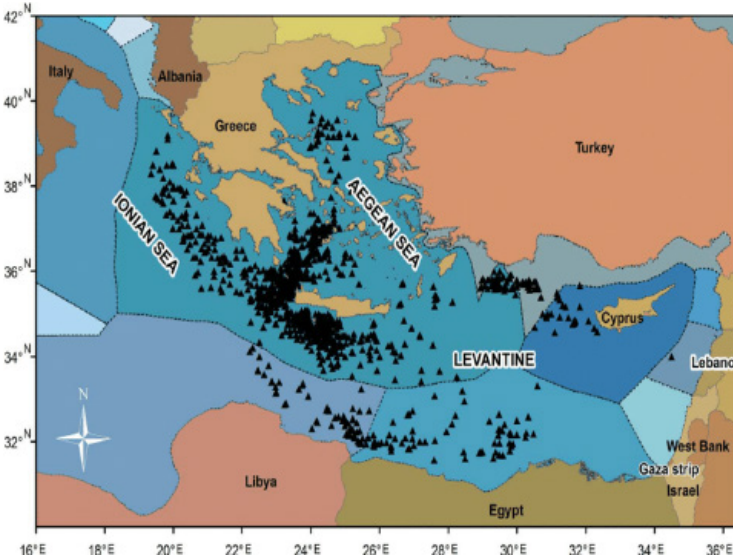
Bu kararların varlığı tek başına sözde ortaklık hedefi ve müzakerelerinin ne kadar anlamsız olduğunu ortaya koymaktadır.

Bunlara karşın KKTC'de KKTC bayrağı yanında Türk Bayrağı ile Türk Milli Marşını kullanmaktadır.



Bütün bunlar Kıbrıs meselesinin, iki halk arasında bir mesele olmanın ötesinde, Kıbrıs, Doğu Akdeniz ve Ege'de yayılmacı Helenizm ideolojisine karşı Türk tarafının mücadelesi olduğunu göstermektedir.

Şu (alttaki) harita deniz yetki alanlarında müşterek Yunan ve GKRY arayışlarının açık ifadesidir.



Sorun bu olduğuna göre buna göre çare aranmalıdır. Crans-Montana'da masadadaki egemen eşitlikten uzak ve Garanti Anlaşmasını ortadan kaldıran sözde ortaklık modeli bunun çaresi olmaz.

Bu gün Kıbrıs'ta ve bölgemizdeki koşullar 40 yıl önce Federal Ortaklık öngören 1977/1979 Doruk Anlaşması koşullarından çok farklıdır.

Sonuç olarak, Rum ve Yunan taraflarının tarihi Helenizm tutkusu/vizyonu, bunu hayata geçirmek için yaratmaya çalıştıkları oldu-bittiler, Kıbrıs'ta iki halk arasında yaratılan ciddi siyasi/ekonomik dengesizlikler ve neticede taraflar arasında kökleşen derin güven bunalımı iki halk arasında mutlak eşitlik zemininde siyasi bir ortaklığın kurulup yaşatılmasını imkansız hale getirmiştir.

1960 ortaklık deneyimi bu nedenlerle başarısız olmuş, 55 yıl süren ortaklık müzakerelerinden bu nedenlerle sonuç alınamamıştır.

Kurucu Cumhurbaşkanımız Rauf R. Denктаş bu gerçekleri ta 1980'lerde gördüğü için çıkış yolu olarak 1983 yılında KKTC'nin kurulmasına öncülük etmiştir. Onu minnetle anıyorum.

Bu objektif gerçekler karşısında Kıbrıs Türk tarafının varlığı ve egemen eşitlik hakları ile Anavatanımızın çıkarlarını gözetebilmek için 55 yıldır hapsedildiği sözde ortaklık müzakereleri tuzağından süratlen kurtulması gerekmektedir.

Bunun yerine KKTC'nin siyasi ve ekonomik varlığı/refahı ile Anavatanımızın çıkarlarını ileri götürebilecek, hiçbir muğlaklık içermeyen, yeni ortak bir eylem planı üzerinde hareket edilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Bir ay önce kaybettiğimiz, Kıbrıs konusunda birçok kitapları bulunan ünlü Londra Üniversitesi siyaset bilimi Profesörü Clement Dodd Crans-Montana fiyaskosu sonrasında bana gönderdiği mesajda şu öngörülerde bulunmuştur:

"Kıbrıs'ta federal bir ortaklığın artık gerçekleşemeyeceği görülüyor. Kıbrıslı bir Türk olsan böyle bir çözüme oy vermezdim. Bu durumda Kıbrıslı Türker'in iki devletli bir çözüm planını ileri sürmelerini bekliyorum. Kıbrıslı Rumlar iki devletli çözümü ka-

bul etmez ise sonunda KKTC kaçınılmaz olarak Türkiye ile daha fazla bütünleşme zorunda kalacaktır. Bu olasılık karşısında ABD ve İngiltere'nin iki devletli çözümün çıkarlarını tehdit etmeyeceğini anlayacağını umuyorum."

Prof. Dodd Türkiye ve hukukçulara da bir çağrıda bulunmuştur:

"Türkiye'nin 1960 Antlaşmalarını ihlal ettiği için Rum tarafını neden Uluslararası Adalet Divanına götürmediğini anlamış değilim. Kıbrıs Rum tarafı hangi mesnede dayanarak hala tüm adanın egemeni kabul ediliyor? BM 1960 Antlaşmalarını açıkça göz ardı etmektedir. Hukukçuların bu Uluslararası Antlaşma ihlalleri karşısında hukuki mücadele yolu bulmaları gerektiğini düşünüyorum".

Bazı çevrelerin hala tersini iddia etmelerine rağmen Kıbrıs'ta mevcut siyasi, tarihi, kültürel, psikolojik, ekonomik ve demografik koşulların iki halk arasında eşitlik zemininde siyasi bir ortaklığa girip bunu yaşatmalarına uygun olmadığı; ilk ortaklık deneyiminin bu nedenle başarısız olduğu ve 55 yıl süren ortaklık müzakerelerinden bu nedenle sonuç alınmadığı görülmektedir.

Bu gerçekler karşısında Kıbrıs Türk tarafının varlığını, haklarını ve çıkarlarını gözetebilmek için ortaklık hedefinin sorgulanması ve yeni bir değerlendirme yapması zorunlu hale gelmiştir.

Tugay ULUÇEVİK

E. Büyükelçi

Konuşma Notları

► Türkiye Barolar Birliği'nin Genel Sekreter'i Prof. Dr. Sayın Necdet Basa,

► Oturum Başkanım Sayın Prof. Dr. Halil Nadiri,

► Seçkin Konuşmacılar, Katılımcılar,

► Hanımefendiler, Beyefendiler,

- Türkiye Barolar Birliği'nin inisiyatifiyle ve O'nun çatısı altında "Millî Davamız" Kıbrıs hakkında düzenlenen bu çok zamanlı panele kanaat önderi vasfında saygın ve seçkin konuşmacılarla birlikte konuşmacı olarak katılmayı müstesna bir ayrıcalık telâkki ediyorum.
- Türkiye Barolar Birliği'ne ve O'nun saygıdeğer Başkanı Prof. Dr. Sayın Metin Feyzioğlu'na beni de davet ettikleri için teşekkürümü sunuyorum.
- Etkinlik için tespit edilmiş olan "Kıbrıs'ta Son Söz" başlığı fevkalâde anlamlı ve muhtevalıdır. Bu başlığın Millî Davamızın şimdiki aşamasında bir slogan haline gelmesini ve müzakere sürecinde "Son Sözü" Türk tarafınca söylenmesi için siyasî iradenin güçlü biçimde oluşmasına katkı yapmasını temenni ederim.
- Sayın Başkan,
- Kıbrıs müzakere sürecinin anlatılması ve değerlendirilmesi Türkiye'nin 1953 yılından itibaren "Millî Dava" olarak nitelendiği ve benimsediği Kıbrıs konusunun, hiç olmazsa son 51 yılının gözden geçirilmesi demektir.
- Bunun Panel'in sınırlamaları içinde yapılması mümkün değildir. Bu sebeple, müzakere sürecinin kronolojik olarak seyrine kuş bakışı da olsa göz atılmaktan ziyade, BM zeminindeki mü-

zakerelerin Millî Dava'yı nasıl bir yöne sürüklemekte olduğu gerçeği üzerinde durmaya çalışacağım.

- Bununla beraber, müsamahanıza sığınarak, unutulmasına gönlüm razı olmadığı için eski geçmişe ait bir tarihî vakıayı tebarüz ettirmekten kendimi alamıyorum.
- Lozan Barış Antlaşması'nın ilk tasarısında 16. Madde'nin 2. fıkrasında "Osmanlı Devleti'nin üzerindeki egemenliğini terk ettiği topraklarda ve adalarda (ki buna Kıbrıs adası da dâhildir) gelecekte ilhak, bağımsızlık ilânı veya herhangi bir başka rejim kurulması yolunda alınacak kararları Türkiye'nin önceden uygun bulması, kabullenmesi ve tanınması" şeklinde bir hüküm yer almıştı.
- İsmet Paşa buna itiraz etmiş, söz almış ve "Türkiye'nin ileride kararlaştırılacak hükümleri de kabul etmesi istenmektedir. Açıkça bellidir ki, Türkiye, mahiyetini ve kapsamını bilemediği hükümleri kabul etmeği taahhüt edemez" demiştir.
- Tartışmalardan sonra fıkra tadil edilmiş ve son cümlesi şöyle yazılmıştır: "...bu toprakların ve adaların kaderi, alâkadarlar tarafından [by the parties concerned / par les intéressés] tayin edilmiş veya edilecektir.
- 1950'li yılların ilk yarısında Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu Lozan Antlaşmasında kullanılmış olan "alâkadarlar" (parties concerned) kavramına atıfta bulunarak, bu konuda Lozan'da konuşulanları hatırlatarak, Türkiye'nin Kıbrıs konusunun taraflarından olduğunu savunmuş ve Kıbrıs konusundaki temas ve görüşmelerde Türkiye'nin taraf devletler arasında yer almasını ve masaya oturmasını sağlamıştır.
- İngiltere 1955 yılının başında Londra'da topladığı Kıbrıs Konferansı'na, Yunanistan'ın karşı çıkmasına rağmen, Lozan Antlaşmasının 16. Maddesi'nin 2. fıkrasındaki "alâkadarlar" [parties concerned] kavramına dayanarak Türkiye'yi de davet etmiştir.
- İngiltere'nin Türkiye'yi Kıbrıs'ta ilgili Devlet olarak kabullenmesiyle, sonunda Türkiye 1960 Antlaşmalarıyla Kıbrıs'ta garantör statüsünü kazanmış, fiilî ve etkin hak ve yetkiler elde etmiştir.

- Türk askeri Kıbrıs'ı terk ettikten 82 yıl sonra yeniden Ada'ya ayak basmıştır.
- 1960 Antlaşmaları ve bu Antlaşmaların parçasını oluşturan 1960 Anayasası'yla Ada'da, •Kıbrıs'taki iki millî etnik toplumun kurucu ortak olarak siyasal eşitliğine dayalı ve işlevsel federasyon düzenine sahip bir ortaklık Devleti kurulmuştur. Böylece çözümün "iç dengesi" sağlanmıştır. •Türkiye'ye ve Yunanistan'a Kıbrıs'la ilgili olarak tanınan eşit haklar ve yetkilerle de çözüm şeklinin "dış dengesi" kurulmuştur.
- Merhum İsmet Paşa'yı, İkinci Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü'yü ve yıllar sonra 1950'li yıllarda İsmet Paşa'nın Lozan'da açtığı kapıdan girerek Türkiye'yi Kıbrıs konusunda ilgili taraf olarak masaya oturtmayı ve Türkiye'nin Kıbrıs'ta "etkin" ve "fiili" hak ve yetkiler elde etmesini sağlamış olan merhum Dışişleri Bakanımız Fatin Rüştü Zorlu'yu minnet ve şükranla yâd etmeyi bir vazife addediyorum.

Sayın Başkan,

- Konuyu işlemeye başlamadan önce geçmişe dönük bir olguyu da hatırlatmak istiyorum.
- Türkiye'nin 1960'da Kıbrıs'ta garantör olmasında, etkin ve fiili haklar ve yetkiler elde etmesinde o yıllardaki Milletlerarası konjonktür yanında Türkiye bakımından iç ve dış etkenler de elverişli bir ortam yaratmıştı.
- Kıbrıs konusunda KKTC ve Türkiye tarafından içinde bulunduğumuz dönemde atılabilecek adımlar, takınılabilecek tutumlar değerlendirilirken bu tarihi olgunun hatırlanmasında fayda ve hattâ zaruret mülâhaza ediyorum.
- Şunu da önemle tebarüz ettirmek istiyorum: 1960 çözüm şekli, titizlikle Birleşmiş Milletler zemininin dışında ve uzağında tutulan bir müzakere yöntemiyle ortaya çıkmıştır. Antlaşmaların temel yapısını ve çerçevesini oluşturan belgeler başlıca Türkiye ve Yunanistan arasında müzakere edilerek hazırlanmıştır.
- O dönemde Türkiye tarafından benimsenmiş ve kuvvetle desteklenmiş olan 1960 Antlaşmalar sisteminin ve çözüm şeklinin elde edilmesine, büyük ölçüde 1950'li yıllardaki dünya konjonktürü imkân vermiştir.

- Türkiye'nin kendisiyle ilgili çok olumlu iç ve dış faktörlerin ve dinamiklerin de bu gelişmede büyük payı olmuştur.
- Özellikle Türkiye'de ilk defa olarak serbest seçimlerle iktidarın el değiştirmiş olması ve Türkiye'nin Kore'de savaş patlak verdikten sonra tugay seviyesinde 5500 askerden oluşan bir birlikle BM Kuvvetlerinin safında savaşa katılması, askerlerimizin kahramanlıkları ve üstün başarıları, ABD ve Avrupa kamuoyunu ve dolayısıyla Hükümetlerini Türkiye lehinde çok olumlu yönde etkilemiştir.
- Türkiye'de 1950 Mayıs'ında kurulan Hükümet, ana eksenini Batı olan bir dış politika uygulayacağını belli etmiştir. Önceki Hükümet'in NATO üyeliği için yaptığı müracaatı yenilemiştir. Türkiye için NATO üyeliği, sadece çok taraflı bir dış güvenlik vasıtası değil, çoğulcu, hürriyetçi demokrasi yönünde yaptığı bir tercihin ifadesi olmuştur.
- Türkiye'nin 18 Şubat 1952'de NATO'ya girmiştir.
- Türkiye 1951-1952 ve 1954-1955 dönemlerinde BM Güvenlik Konseyi'ne üye seçilmiştir.
- Sovyetler Birliği'ni Balkanlarda Güney'den çevrelemek için 1953'de Türkiye, Yunanistan ve Türkiye'nin katılımıyla kurulan Balkan Pakti'nin önderliğini Türkiye yapmıştır.
- Türkiye 1955'de Bağdat Pakti'nin kurulmasında önemli rol oynamıştır.
- Türkiye İsrail ile iyi ilişkiler içinde olmuştur.
- Sovyetler Birliği'nin Macaristan'ı istilâ ve işgalinin Batı - Doğu ilişkilerini daha da gerginleştirdiği ortamda ABD ve İngiltere, Kıbrıs adasının kaderinin sadece Rumlara bırakılmasının ve Yunanistan'a Ada'da Türkiye'ye nazaran üstünlük sağlayan bir durum yaratılmasının, hem kendilerinin, hem de NATO'nun stratejik çıkarları bakımından sakıncalı olacağını değerlendirmişlerdir.
- ABD Başkanı Eisenhower ve İngiltere Başbakanı Mac Millan 20-24 Mart 1957 tarihlerinde Nasau'da buluşmuşlardır. Kıbrıs'taki durumun NATO çerçevesinde ele alınması hususunda görüş birliğine varmışlardır. Ayrıca, Kıbrıs sorununun doğru-

dan doğruya Türkiye ve Yunanistan arasında bir anlaşma sağlayacak şekilde yürütülmesini de kararlaştırmışlardır.

Sayın Başkan,

- BM Güvenlik Konseyi'nde ilk defa 27 Aralık 1963 tarihinde görüşülmüş olan Kıbrıs konusunda bugüne kadar kabul edilen Konsey kararlarının sayısı 141'dir.
- BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs konusundaki ilk kararı 4 Mart 1964 tarihinde kabul edilmiştir. Numarası 186'dır.
- Ada'daki BM Barış Gücü bu kararla oluşturulmuş ve görevlendirilmiştir.
- 186 sayılı Karar Ada'da 1960 "Anayasası'nın" yürürlükte olduğu; "iki toplumlu" bir "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin" ve iki toplumu da temsil eden meşru bir "Kıbrıs Hükûmeti'nin" varlığını sürdürdüğü varsayımına dayanan bir muhtevaya sahiptir.
- Makarios 186 sayılı kararı "ENOSIS dışında elde edilebilecek en iyi sonuç" sözleriyle değerlendirmiştir.
- Kısacası 186 sayılı Karar, kabulünden hemen sonra Makarios'u böyle coşkuyla demec vermeye sevk edecek kadar tek yanlı bir Karar'dır.
- BM'nin Kıbrıs konusundaki değerlendirilmelerinin ana referansıdır.
- Uluslararası camianın KKTC karşısındaki pozisyonunu şekillendiren başlıca Kararlardan biridir ve ilkidir.
- BMGS'ne verilen iyi niyet görevinin talimatı ve çözümün temel parametreleri 186 sayılı karar esas alınarak oluşturulmuştur.
- AB, Rumların tam üyelik için yaptığı müracaatı 186 sayılı Kararı esas alarak kabul etmiştir.
- Denilebilir ki, bu yüzden de 186 sayılı karar daha kabul edildiği günden itibaren Kıbrıslı Rumları Kıbrıs sorununun Kıbrıslı Türklerle eşit ortaklık esasına göre çözümüne ihtiyaç duymaz ve çözümsüzlükten rahatsız olmaz duruma getirmiş bulunmaktadır.
- Bu durum, Kıbrıs sorununun günümüze kadar çözülemeden kalmasının temel sebebini oluşturmaktadır.

- BMGS'i, Kıbrıs konusundaki ilk "iyi niyet" görevini Konsey'in 22 Aralık 1967 tarihli ve 244 sayılı kararıyla üstlenmiştir.
- 6 Haziran 1968 günü Denктаş - Klerides arasında Beyrut'ta başlayan görüşmeler, fasıllarla sonuç veremeden devam etmiş ve Ada'daki Yunan ENOSIS darbesi ve Barış Harekâtımızla son bulmuştur.
- Bu görüşmeler başladığı gün ben Dışişleri Bakanlığı'nda, Kıbrıs - Yunanistan Genel Müdürlüğü'nde 1 yıllık bir memurdum. Üçüncü Kâtiptim. Büyükelçi oldum; yaş haddinden emekli oldum; aradan bir 15 yıla yakın zaman daha geçti ben bugün hâlâ Kıbrıs müzakere sürecini ve bu sürecin belirsizlikler içinde uzayıp gitmesi konusunda konuşuyorum. Bu Türkiye'nin millî menfaatlerini ilgilendiren hazin ve vahim durum sorgulanmalı ve gereği kararlılıkla yapılmalıdır.

Sayın Başkan,

- 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtımız Kıbrıs sorununun gerçekçi ve yaşayabilir bir çözüm şekline kavuşturulması için gerekli parametrelerin Ada sathında fiilen oluşmasını sağlamıştır.
- Ada'da iki kesimli bir coğrafya meydana gelmiştir. Kıbrıs Türk halkının toplum yönetimi, önce, 13 Şubat 1975 tarihinde "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin", sonra da, 15 Kasım 1983 tarihinde bağımsız ve egemen "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin" çatısı altında devlet yapısına kavuşmuştur.
- Türkiye'nin Barış Harekâtı'ndan sonra Ada'ya mutlak sükûnet hâkim olmuştur. Bunu Kıbrıs'taki BM Barış Gücü değil, Türk Silâhlı Kuvvetleri sağlamıştır. Bu olgu BMGS raporlarında kayıtlıdır.
- BMGS'nin halen yürüttüğü "iyi niyet" görevinin kaynağı, BM Güvenlik Konseyi'nin 12 Mart 1975 tarihli ve 367 sayılı Kararı'nın 6. Paragrafıdır.
- BMGS'nin müzakere sürecini yapılandırması ve başlatması hemen mümkün olamamıştır. Çünkü Rum tarafı 1974 Temmuz'undan sonra Ada'da oluşmuş bulunan "iki kesimli" siyasi coğrafyayı kabullenememiş ve "iki kesimli" çözüm hedefine yönelik müzakereye yanaşmamıştır.

- Rum Tarafı'nın ve Yunanistan'ın karşı çıkması sebebiyle 1977 Denктаş – Makarios ve 1979 Denктаş – Kyprianou Zirve Anlaşmalarına “iki kesimli” kavramı yansıtılmamıştır.
- Türkiye'nin ısrarlı teşebbüsleri neticesinde, Müzakereler için “iki toplumlu ve iki kesimli federal çözüm” hedefi BMGS Kurt Waldheim'in Kıbrıs Özel Temsilcisi Arjantinli Hugo Gobi tarafından 9 Ağustos 1980 tarihinde Lefkoşa'da şu sözlerle açıklanmıştır:
- “Her iki taraf Kıbrıs sorununun anayasal veçhesinin federal çözümü ve toprak veçhesinin iki kesimli çözümü için desteklerini doğrulamışlardır.”
- Kyprianou aynı günün akşamı televizyona çıkarak “iki kesimliliği” hiçbir zaman kabul etmeyeceğini söylemiştir.
- BM Güvenlik Konseyi'nin, BMGS'nin 1975'den bu yana yürütmekte olduğu “iyi niyet” görevi için belirlemiş olduğu görev talimatı, çözüm arayışının hedefi, çözümün parametreleri hakkındaki bilgileri, BM'nin resmî kaynaklarına dayanarak, sizlerle paylaşmak istiyorum:
- BM Güvenlik Konseyi'nin BMGS'ne Kıbrıs konusunda verdiği “iyi niyet” görevi BM'nin resmî kaynaklarında şu şekilde tarif edilmiştir: (BMGS'nin 8 Mart 1990 tarihli ve S/21183 sayılı raporunun 11 inci paragrafı)
- “...Güvenlik Konseyi BMGS'nin Kıbrıs hakkındaki iyi niyet görevine ilişkin talimatı düzenlerken iki toplumdaki oluşan bir (one) Kıbrıs Devleti'nin mevcudiyetine dayalı çözüm düşünmüştür.”
- Bu tarif yazıya dökülürken “bir Kıbrıs Devleti” ibaresinde baş harfler büyük harfle yazılmıştır. Çünkü, “bir Kıbrıs Devleti” kavramıyla kastedilen iki toplumlu 1960 “Kıbrıs Cumhuriyeti'dir”
- Yani, müzakerelerde iki tarafın elde edebileceği tek sonuç 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yaşatan bir çözüm olacaktır.
- Şimdi şu sorunun cevabına bakalım: BMGS'nin iyi niyet görevinin hedefi nedir?

- BMGS'nin raporlarından naklediyorum
- ".....iyi niyet görevinin ifasında güdülen hedef, Kıbrıs Devleti için, Kıbrıs'taki iki toplum arasındaki ilişkileri federal, iki toplumlu ve iki kesimli temel üzerinde düzenleyecek yeni bir anayasadır. Bu çalışmaya her toplum eşit düzeyde katılacaktır..."
- Görüleceği üzere, BMGS, iyi niyet göreviyle ilgili anlayışını ortaya koyarken, açık ve seçik olarak, "Kıbrıs adasında tek bir Kıbrıs Devleti vardır. Güvenlik Konseyi bana iki toplumdaki oluşan bu Kıbrıs Devleti'ne dayalı bir çözüm aranması için görev vermiştir. İyi niyet görevimi ifa ederken, var olan bu Kıbrıs Devleti için iki toplum arasındaki ilişkileri bu defa federal, iki toplumlu ve iki kesimli temel üzerinde düzenleyecek yeni bir anayasa ortaya çıkarma hedefini gütmekteyim" demektedir. demektedir.
- BMGS'nin yukarıda kaydettiğimiz iyi niyet görevinin hedefine, görev talimatına, çözüm şekline ve iki toplumun siyasi eşitliğine dair anlayışlarını ve tariflerini BM Güvenlik Konseyi 11 Ekim 1991 tarihli ve 716 sayılı kararıyla benimsemiştir (4 üncü işlem paragrafı)
- 716 sayılı kararın 3 üncü işlem paragrafında da Kıbrıs sorunu için aranan çözümün temel ilkeleri şu şekilde ifade edilmiştir:
- ".....Kıbrıs (sorununun) çözümünün temel ilkeleri,
- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğinin, bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve bağlantısızlığının (korunması);
- bütün olarak veya kısmen herhangi bir ülkeyle birleşmesinin ve taksiminin her şeklinin veya ayrılmanın (önlenmesi);
- Kıbrıs'ta Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarının refah ve güvenliğini iki toplumlu ve iki kesimli federasyon içinde sağlayacak yeni bir anayasa düzeninin kurulmasıdır."
- 716 sayılı kararın yukarıdaki hükmü de çok açıktır. Güvenlik Konseyi, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğinin, bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve bağlantısızlığının korunmasını ve Kıbrıs Cumhuriyeti için iki toplumlu ve iki kesimli yeni bir federal anayasa düzeninin kurulmasını, Kıbrıs sorununun çözümünün temel parametreleri olarak saptamış bulunmaktadır.

- BM Güvenlik Konseyi'nin çözümün temel ilkeleri olarak belirlediği biraz önce sıraladığım ilkelerin üçüncüsü de, BM'nin federal çözüm kisvesi altında güttüğü amaç bakımından ziyadesiyle ifşa edicidir
- Bir kere, BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'ta yeni bir ortaklık devleti kurma hedefi yoktur. Güdülen hedef mevcut olduğu varsayılan Kıbrıs Devlet'i için yeni bir Anayasa hazırlanması ve buna göre yeni bir anayasal düzenleme yapılmasıdır.
- İkincisi de, BM Güvenlik Konseyi'nin Anayasal düzenleme ile Kıbrıs Devleti'nde kurulacak olan iki toplumlu ve iki kesimli federal düzenin Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarının hem refahının, hem güvenliğinin teminatı olacağı görüşünü taşıyor olmasıdır. Bu görüşün, BM Güvenlik Konseyi'nin, Kıbrıs için 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarıyla kurulmuş olan güvenlik sisteminin değiştirilmesine veya kaldırılmasına yol açma niyetinin tezahürü olduğunu düşünmek sanırım yanlış olmaz.
- Daha sonra kabul edilen 10 Nisan 1992 tarihli ve 750 sayılı Güvenlik Konseyi kararı, 716 sayılı kararın yukarıda zikredilen hükümlerini teyit etmiştir. 750 sayılı karar, ayrıca, var olan Kıbrıs Devleti'nin temelinde bulunacak çözümde Devlet'in "tek egemenliğinin", "tek uluslararası kişiliğinin" ve "tek vatandaşlığının" bulunacağını hükme bağlamıştır.
- Yukarıdaki bütün anlayışlar, tarifler ve unsurlar daha sonraki 774, 789, 939, 1092, 1117, 1146, 1179 ve 1251 sayılı Konsey kararlarında ya aynen ya da atıf yoluyla yer almışlardır.
- BM kaynaklarından alıntılar halinde sizinle paylaştığım BMGS'nin iyi niyet görevinin hedefi ve BM'nin benimsediği çözüm şekline ait parametreleri KKTC ve Türkiye kabul ediyor mu? "Bu soruyu kesinlikle kabul etmiyorlar" şeklinde haykırarak ifade etmeği çok isterdim. Ama yapamıyorum.
- Çünkü, KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Akıncı siyasi hayatının başlıca hedefinin Kıbrıs'ta federal bir çözüm sağlanması olduğunu ifade etmektedir. Belki yüce bir hedef olarak alkışlanabilir. Ama nasıl bir federal çözüm? BM'nin öngördüğü federal çözüme, "federal çözüm" demek mümkün müdür?

- KKTC Cumhurbaşkanlığı'nın Sözcüsü BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılması hakkında 25 Temmuz 2019 tarihinde kabul ettiği 2843 sayılı karar üzerinde bir değerlendirme yapmış. İnternette okudum. Şunları söylemiş:
- “Cumhurbaşkanımız Sayın Mustafa Akıncı'nın her zaman ısrarla vurguladığı siyasal eşitliğin önemine kararda güçlü bir vurgu yapılmaktadır. Siyasal eşitlik ve kararlara etkin katılımı ilgili Kıbrıs Türk tezlerini doğrulayan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1991 yılında aldığı 716 sayılı karara da ayrıca özel olarak atıfta bulunulmakta ve bu şekilde siyasal eşitliğin ve kararlara etkin katılımın vazgeçilmezliği anımsatılmaktadır.”
- Konsey'in 716 sayılı Kararı hakkında böyle bir değerlendirme yapmak hayal değilse bile tam bir yanılgıdır. Millî Davadaki tehlikeli bir sürüklenişin işaretini taşımaktadır.

Sayın Başkan,

- BM'nin resmî kaynaklarında çözümün “siyasî eşitlik” parametresi hakkında yer alan tarif de şöyledir:
- “İki toplumun siyasî eşitliği ve federasyonun iki toplumlu şekli kabul edilmelidir. Siyasî eşitlik federal hükûmetin organlarına ve idaresine sayısal eşitlikle katılım anlamına gelmemekle birlikte, siyasî eşitlik çeşitli şekillerde yansıtılmalıdır: Kıbrıs Devleti'nin federal anayasasının iki toplum tarafından onaylanması ve tadil edilmesi gereği; her iki toplumun federal hükûmetin bütün organlarına ve kararlarına etkin katılımı; federal hükûmetin bir toplumun çıkarları aleyhine karar alabilecek yetkiye sahip olmamasını sağlayacak güvencelerin bulunması ve iki federe devletin eşit ve aynı yetkilere ve işlevlere sahip olmaları.”
- BM'nin tarifini yaptığı “siyasî eşitlik” “Kıbrıs Devleti'nin” iki toplumu arasında belirli anayasal hükümlerle sağlanabilecek “siyasî eşitliktir.”
- Yani, çözümden evvel taraflar arasında “siyasî eşitlik” yoktur.

- İşaret ettiğim BM'nin bu "siyasî eşitlik" parametresini KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Akıncı benimsemiş görünmektedir. Oysa, çözüm çerçevesinde Anayasada belirlenecek hükümlerle sağlanacağı düşünülen; uygulamada ne şekilde tecelli edeceği bilinmeyen nitelikte bir "siyasî eşitlik"tir.
- KKTC Anayasası buna cevaz verir mi?
- Hatırlamakta fayda vardır: 1960 çözümü çerçevesinde iki kurucu toplumun siyasî eşitliğinin anayasa hükümleriyle sağlanması öngörülmüştü. Hattâ Garanti Antlaşması ile de teminat altına alınmıştı. Bu düzenleme yeterli olabildi mi?
- Bu gerçekler ışığında ve KKTC olgusu karşısında Türkiye'nin ve KKTC'nin üzerinde duracağı, savunacağı ilke ve parametre "egemen eşitlik" olmalıdır.
- Bu ilke BM Yasası'nın 2. Maddesi'nin 1. Fıkrasında ifadesini bulmuş olan temel ve evrensel bir ilkedir.
- Ada'daki gerçekler, bunu doğal çözümün temel ilkesi olarak gerekli kılmaktadır.
- Bu ilkeyi benimsemek ve çözüm parametresi olarak ısrarla savunmak KKTC'nin Bağımsızlık Demeci'nin 22. Maddesi'nin hükmü karşısında da bir görevdir.

Sayın Başkan,

- Diğer taraftan, Kıbrıs için federal çözüm değerlendirilirken Kıbrıs Türk halkının kendi bağımsız ve egemen devlet kurma iradesini ortaya koyan Bağımsızlık Demeci'nin metnindeki belirli hükümlerini de dikkate almak lâzımdır.
- Bilindiği üzere, Kıbrıs Türk halkının bağımsız devlet kurma yolundaki iradesini içeren 15 Kasım 1983 tarihli Bağımsızlık Bildirisi'nin 22. Maddesi'nde "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı, iki eşit halkın ve onların kurdukları yönetimlerin, gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmalarını engellemez" ifadesi yer almıştır.
- Bildiri'nin bu Maddesi'ndeki "Gerçek Federasyon" kavramındaki önemli mânâyı kasten yanlış anlayıp, Bağımsızlık Bildirisi'nde KKTC'ne rağmen kapının "federasyona" açık bı-

rakıldığını iddia edenler ve bunu siyasî amaçları doğrultusunda istismar etmek isteyenler vardır.

- Bu gerçeği dikkate alarak Bildiri'nin bu paragrafında yer alan "gerçek" sıfatıyla yapılan niteleme, "iki halk" ve "yönetimleri" ve "yeni bir ortaklık kurma" kavramları üzerinde durmak istiyorum.
- Kıbrıslı Türklerin Ada'da "kendi kaderini tayin etme hakkına" sahip bulunduğunu vurgulamak maksadıyla "iki halk" kavramına yer verilmiştir. Çünkü BM Yasası'nda BM'ni kuran "iradenin" kaynağı olarak "halk" gösterilmiştir. BM Yasası'nın Başlangıcı'nın ilk cümlesinde de "BM'nin Halkları olan Biz..." şeklindeki ifade yer alır.
- BM Yasası'nın 1. Maddesi'nin 2. Fıkrası'nda uluslararası ilişkilerin ve evrensel barışın temeli olarak "halkların" eşit hakları ve kendi kaderini tayin hakkı zikredilmektedir.
- BM, Kıbrıs'ta iki halk değil tek bir Kıbrıs halkı bulunduğu varsayımından hareket ettiği için Kıbrıslı Türklerin kendilerini "halk" olarak nitelemesine karşıdır. BM'in Kıbrıs sorununa ilişkin terminolojisinde "Kıbrıs Türk halkı" kavramına yer yoktur. BM'nin amacı Kıbrıs Türk halkının "self-determination" hakkını kullanmalarını engellemek olmuştur.
- 22. Madde'de kullanılan "yönetimleri" kavramı da 1964'den sonra Ada'da iki ayrı yönetim bulunduğu gerçeğini vurgulamak amacıyla matuf olmuştur.
- "Gerçek federasyon" kavramına gelince: Gerçek federasyon BMGS'nin, 1990 yılında tarifini yaptığı ve BM Güvenlik Konseyi'nin de benimsediği "eşitlik" kavramı esas alınarak sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasasının tadili suretiyle ortaya çıkarılması hedeflenen federal yapı değildir.
- Kıbrıs için "gerçek federasyon", Ada'da var olan iki bağımsız ve egemen Devlet arasında egemen eşitlik temelinde müzakere edilen ve kurulmasına iki halktan her birinin egemen iradesiyle ayrı ayrı karar verdiği yeni bir ortaklık devletidir. Böyle bir eşit ortaklık yapısında egemenliğin eşit olarak iki halktan kaynaklandığı kabul edilmelidir. İki bağımsız ve egemen Devlet belirli yetkilerini federal merkezî hükûmete devretme

hususunda anlaşmalıdırlar. KKTC'nin kuruluşunu ilân eden Bağımsızlık Bildirisi'nin 22. Maddesi'nin lâfzının ve ruhunun gerçek anlamı budur.

- Bu çerçevede Kıbrıs Türk halkının Bağımsızlık Bildirisi'nin KKTC Anayasası'nın ayrılmaz bir parçası hükmünde olduğunu vurgulamak gerekir. Anayasa'nın "Başlangıç" bölümünde Kıbrıs Türk Halkı'nın "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Meclisi'nin yaptığı Anayasayı, 15 Kasım 1983 tarihinde kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Anayasası olarak kabul ve ilân ederken" güttüğü amaçlardan birinin de "Bağımsızlık Bildirisini yaşama geçirmek" olduğu ifade edilmiştir.
- Bugüne kadar yürütülmüş olan müzakere sürecinde, Kıbrıs Türk halkının Bağımsızlık Bildirisi'ndeki "gerçek federasyon" anlayışına ve güdülen hedefe uygun bir federal devlet kurma egzersizi cereyan etmemiştir. BMGS'nin mevcut iyi niyet görevi çerçevesinde ve yerleşik BM parametreleri temelindeki müzakere sürecinde güdülen hedef Kıbrıs'ta "gerçek federal çözüme" ulaşmak değildir.
- "Bağımsızlık Bildirisi'nin 22. Maddesi'nde kullanılmış olan "yeni bir ortaklık kurma" kavramı da, müzakerelerin hedefinin Kıbrıslı Türkleri sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yamayan bir çözüm değil, gerçek federasyon şeklinde yeni bir ortaklık devletin kurulmasını sağlayan bir çözüm şekli olması gerektiğini vurgulama amacına matuf olmuştur.
- Sürdürülmekte olan müzakerelerde, Kıbrıs Türk halkının Bağımsızlık Bildirisi'ndeki "gerçek federasyon" anlayışına ve güdülen hedefe uygun bir federal devlet kurma egzersizi cereyan etmemektedir.
- KKTC'nin Bağımsızlık Demeci'nden söz ederken ve o günlerin şerefli heyecanını yaşarken Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş'ı rahmet, şükran, sevgi ve saygıyla anıyorum.

Sayın Başkan,

- BM'de "İki kesimlilik" parametresi de şöyle tarif edilmiştir: "Bir toplum tarafından yönetilecek her bir federe devletin kendi bölgesinde nüfus ve toprak mülkiyeti bakımından garanti edilmiş bâriz bir çoğunluğa sahip bulunmasıdır."

- Bu da Türkiye'nin başlangıçta "iki kesimliliğe" atfettiği anlamdan çok farklıdır. Nüfus ve mülkiyet bakımından bariz çoğunluğa ulaşmayacak ölçüde Rum kuzey kesime yerleşebilecektir. Çözüm şeklinin parametrelerinin AB'nin birincil hukuku niteliğini kazanmaması halinde iki kesimlilik tamamen aşınıp yok olabilecektir.
- Şunu belirtmem gerekir ki, BM Güvenlik Konseyi'nin belirlemiş olduğu ve kısaca değinebildiğim ilkeler ve parametreler çerçevesindeki müzakere sürecinde anlaşmaya varılabilir ve çözüm şekli uygulanırsa, ilk ve belirgin sonuç Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ortadan kalkması olacaktır.
- Böyle bir neticeyi Türk Milleti sineye çekebilir mi? Bu da konunun ayrıca düşünülmesi gereken bir veçhesidir.

Sayın Başkan,

- Haklı olarak şu soru sorulabilir! Kıbrıs müzakere sürecinin mekanizması ve bütün parametreleri Rumların lehinedir de çözümü reddeden taraf neden Rumlar olmaktadır?
- AB üyesi olarak Rum Yönetiminin çözüm elde etmek için bir telaşı ve esasen günümüzün şartlarında siyasî ve ekonomik yönden de çözüme ihtiyaçları yoktur. Kıbrıslı Türklerle aynı çatı altında "iktidarı ve refahı paylaşma" niyetleri ise hiç yoktur.
- Çünkü Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan Kıbrıs sorununun doğuşundan itibaren tek bir hedefe kilitlenmiş bulunmaktadır: Bu da ENOSIS'tir.
- Rum - Yunan tarafı için öncelikli ara hedef, 1959'da kabul etmek mecburiyetinde bırakıldıkları inancını taşıdıkları 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarından mevcut parametreler temelinde müzakere sürecini kullanarak kurtulmayı tasarlamaktadırlar.
- Ada Türkiye'nin askerî varlığından tamamen arındırıldıktan ve Türkiye'nin etkin ve fiilî garanti hak ve yetkileri ortadan kaldırıldıktan sonra, çözüm şekliyle ilgili diğer bütün unsurlar onlar için önemsiz teferruattan ibaret olacaktır.

- Rum tarafı, müzakere sürecini uzatmak suretiyle KKTC'nin Türkiye dışındaki Devletler tarafından tanınmasını engellemektedirler. Böylece, Kıbrıs Türk Halkını istikbal hakkında belirsizlikler içinde bırakmaktadırlar. Maksatları, Kıbrıslı soydaşlarımızı usandırmak, bezdirmektir; dirençlerini kırmaktır. Sonunda onları gerçeklerle bağdaşmayan yanlış bir çözüm şekliyle Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yamanmak suretiyle AB'ne kapağı atmayı tercih etmeye mecbur bırakmaktır.
- BM Güvenlik Konseyi'nin müzakerelerin hedefi olarak belirlediği "iki toplumlu, iki kesimli federal" çözüm 24 Nisan 2004 akşamı kanaatimce anlamı olmayan hayali bir hedef haline gelmiştir. BM'nin mevcut parametrelerine dayalı müzakere süreci çökmüştür.
- Çünkü, Kıbrıs sorununun tarihinde ilk defa olarak tam teşekküllü bir müzakere mekanizmasıyla ortaya iki halkın ayrı referandumlarıyla kabul edilince uygulamasına başlanacak bir Antlaşma metni çıkmıştı. Plân'ın temel ilkeleri ve çerçevesi önceden G - 8 Devletlerinin Köln'de yayınladığı bir Ortak Bildiri ile onaylanmıştı. BM Güvenlik Konseyi tarafından 1250 sayılı Kararla benimsenmişti. BMGS Kofi Annan referandumuna sunulan Antlaşma menini "adil, yaşayabilir ve dikkatli biçimde dengelenmiş bir uzlaş" olarak vasıflandırmıştı.
- BMGS Annan referandumdan sonra Rumların "bir antlaşma metnini değil, çözümün kendisini reddettiklerini" söylemişti.
- Rumlar Antlaşma için kullandıkları "hayır" oylarıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temeli ve çatısı altında bir anayasa değişikliğiyle kurulacak olan ve adına federasyon denen çözüme dahi razı olmadıklarını göstermişlerdir. Daha önce de vurguladığım gibi, böylece çözüme ihtiyaç duymadıklarını ve çözümsüzlükten rahatsız olmadıklarını ortaya koymuşlardır.
- Aslında Türkiye ve KKTC 24 Nisan 2004 akşamı "Kıbrıs müzakere süreci bitmiştir" deme tarihi fırsatını kaçırmıştır. Türkiye o dönemde, 1950'lerdeki gibi, Batı kamuoyunda bölgenin, hattâ dünyanın yükselen, parlayan yıldızı görüntüsüne sahipti. Sayın Talât'ın "yoldaş" kabul ettiği Hristofyas ile yeniden masaya oturması ile Kıbrıs Türk halkının 15 yılı daha belirsizlikler içinde boş yere akıp geçmiştir.

- Şimdi Türkiye'nin ve KKTC'nin önünde bir fırsat vardır: Bu da BMGS Guterres'in taraflardan istemiş olduğu yeni bir müzakere için "terms of reference", yani, benim anlayışıma göre, müzakere şartlarının, kurallarının, ilkelerinin belirlenmesi egzersizidir.
- Bu egzersiz döneminde, KKTC ve Türkiye "bütün seçenekler masadadır" gibi, pazarlığı ve süreci nereye sürükleyeceği belli olmayan, bana göre sadece kararsızlık ifadesi olan pozisyonları bir yana bırakıp, KKTC'ni yaşatacak olan bir pozisyon belirlemelidirler.
- Sürecin Crans - Montana'daki çöküşünden sonra önce Sayın Dışişleri Bakanımız "bu sonuç BM iyi niyet misyonu parametreleri içerisinde bir çözümün imkânsızlığını ortaya koymuştur. Artık bu parametrelerde ısrar etmenin anlamı da kalmamıştır" değerlendirmesinde bulunmuştu. Sayın Cumhurbaşkanımız da aynı yönde bir demec vermişler ve "Bu tablo, soruna BM parametreleri çerçevesinde çözüm olmayacağını gösteriyor" demişlerdi. Bu tarihî değerlendirmeler istikametinde tutarlı ve sağlam bir duruş göstermek gerektiği görüşümdedir.
- Türk tarafının sürüklenmesiyle esasen zamansız ve zeminsiz 2017 başında açılmış olan Cenevre Konferans sürecinin Crans - Montana toplantılarından sonra çökmesi üzerine süreci canlı tutmak üzere BMGS Guterres'in taraflara verdiği sözde Guterres Belgesi veya fikirlerini bir kenara bırakmak lâzımdır. Çünkü Guterres Güvenlik ve Garantiler konusunu aynı kâğıtta diğer konularla âdetâ aynı kefeye koymuştur. Ayrıca BMGS Guterres "mevcut Garantiler sisteminin ve özellikle Garanti Antlaşması'nın IV. Maddesi'nde öngörülen tek taraflı müdahale hakkının sürdürülemez olduğunu" öne sürmüştür.
- Anlatmış olduğum üzere, BMGS'nin iyi niyet görevinin çerçevesinde müzakere demek BM parametreleri temelinde müzakere etmek demektir. Öncelikle BMGS'ne BM Güvelik Konseyi'nin verdiği talimatın değişmesi kaçınılmazdır. Geçekçi bir çözüm gerçekçi çerçeve ve temelde yapılan müzakerelerle ulaşılabilir.
- 1960 çözümünün BM dışında bir zeminde ve çerçevede yapıldığı hatırdâ tutulmalıdır.

- BMGS Guterres'in Kıbrıs sorununa bakış açısı ve müzakerelerin hedefi hakkındaki anlayışı karşısında da çok dikkatle olmamız gerekmektedir. 2017 Ocak ayında Cenevre Konferansı'nın hemen öncesinde yaptığı basın toplantısında şu sakat görüşü dile getirmiştir: "Kıbrıs Cumhuriyeti ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toplumları için sağlam ve sürdürülebilir çözüm arıyoruz."
- Kıbrıs Türk tarafının müzakere sürecinde "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir toplumu" olmadığı gerçeği BMGS'nin iyi niyet görevi talimatının tarifine yansımalıdır.
- Türkiye 1960 Garanti ve İttifak sisteminin devamında ve Türkiye'nin "etkin ve "fiili" hak ve yetkilerinin muhafazasında kararlı davranmalıdır.
- Çözüm şekli Ada'daki iki bağımsız ve egemen devletin siyasi eşitliği, "egemen eşitlik" ilkesine dayandırılmalıdır.

Sayın başkan,

- Müzakere süreci çoktan beridir Kıbrıs Türk halkının iradesine ve istikbaline vurulmuş bir pranga haline gelmiştir. BM'nin kaypak zemininde müzakere girdabına yeniden sürüklenmeden bu prangayı kırmak zamanı gelmiştir düşüncesindeyim.
- Kanaatimce Türk tarafı, özellikle Türkiye "BMGS'nin iyi niyet görevi çerçevesinde ve BM Konseyi'nin parametreleri temelinde çözüm arayış süreci bitmiştir" demeden, uluslararası toplum bu süreci bitirmeyecek ve çözümü gerçekçi bir temele ve çerçeveye oturtmayacaktır.
- Bununla beraber, Türkiye'nin Kıbrıs'ta gerçekçi temel ve çerçevede çözüm sağlama yolunda yapabileceği hamlelerin başarısının genel dış politikamızın doğal dengesinin sağlanmasına ve dış ilişkilerimizin geleneksel dayanak noktalarına kavuşturulmasına bağlı olduğunu düşünmekteyim.

Dinlediğiniz için teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Sayın Uluçevik'e teşekkür ediyoruz. Sürecin tarihsel gelişimini, rahmetli İnönü'nün süreçte yaptığı katkıları ve onun yansımalarını 24 Nisan 2004'teki kaçırılan fırsatın bu ortaya yeni çıkan fırsatla neler yapılması gerektiğini ve son sözün artık söylenmesi gerektiğini vurguladı. Zamanımızı aslında epey aştık, öğle arasını da tamamladık gibi görünüyor. Aslında 2. Oturuma başlanmış olması gerekirdi. Ben tüm katılımcılara çok kısa katkı yapmak istiyorlarsa söz vermek istiyorum bir 5 dakikalık süre soru-cevap kısmı olarak, buyurun Sayın Basa.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Çok teşekkür ederiz. Bu önemli uluslararası konferansın başlangıcı, öyle zannediyorum ki çok fazla bilinmeyen birçok gerçeğin ortaya koyulması açısından doğru olmuştur, önemli olmuştur, ama esas altını çizmek istediğim husus şu: Sayın konuşmacılar, özellikle Sayın Büyükelçi, lütfen merak buyurmayınız. Şu anlamda, bütün bu sözleriniz kısa bir süre sonra kitapçık haline getireceğimiz bir yayınla tüm ilgililerine, Türkiye'ye, Kıbrıs'a, dünyanın dört bir bucağına yayılacaktır. Çünkü bunun İngilizcesini de yapacağız. O nedenle sizlerden istirhamım olabildiğince kısa bir süre içerisinde size gönderdiğimiz yazılarda belirttiğimiz o elektronik posta adresine bunları göndermenizdir. İlave yapabilirsiniz, düzeltme yapabilirsiniz, daha geniş bir biçimde konuyu ortaya koyabilirsiniz. Önemli olan ne kadar sağlam bir zeminde olduğumuzun inandırıcı bir biçimde geniş kitlelere yaygınlaştırılmasıdır. Emeklerinize çok teşekkür ediyoruz efendim.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Sayın Basa, teşekkür ederim. Sayın Büyükelçimize söz veriyorum.

SALONDAN- Aslında bu kadar geç saatte söz almak istemedim, ama bir de haksızlık olmasın diye bir hususu dile getirmek eksik olduğunu düşündüğüm, çok kısaca söyleyeceğim. Bir de çok ciddi olarak bir kanaatimi ifade etmek için söz aldım. Birincisi, bütün bu söylenenlerle ben tamamen hemfikirim tabii, şu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini de bir kenara bırakıp artık bundan sonra Kıbrıs Türk Cumhuriyeti demeye başlasak yanlış mı olur diye düşünüyorum. O noktaya gelinmiştir, ama ikinci bir şeyi hatırlatmak istiyorum. Burada İngiliz misafirlerimiz de var

tabiatıyla, onlardan da özür dileyerek ben İngiltere'nin bir garantör olmasına karşın bütün bu süreç içinde çok ciddi bir sorumluluğu ve bize karşı yapılmış çok büyük bir haksızlık süreci içinde olduğu inancım var. 1964 tarihindeki 186 sayılı kararın yazımı doğrudan doğruya İngiliz'in bir hediyesidir ve o da bütün itirazlarımıza rağmen bilinçli şekilde yapılmıştır. Uzatmıyorum, ama şu kadarını söyleyeyim: 1974 başarımız ikinci hareket, birinci harekate meşruiyet yönünden hiç kimse sataşmadı, ama ikinci hareketle ilgili olarak masa başından kalkarken İngiliz Dışişleri Bakanının sözünü hatırlayalım: *"Şimdi siz Kıbrıs'ı esir aldınız, bundan sonra Kıbrıs'ın esiri olacaksınız"* demiştir. İngiliz politikası 1974'ten başlayarak bu doğrultuda ve kapsamda yürütülmüştür. Bir David Heni ... (86.46) felaketini hâlâ hazmedemedim. Benim Londra Büyükelçimin Dışişleri Bakanlığı kapısından girmesinin önünü dahi kesebilmiş, o noktalara kadar gidebilmiştir. Dolayısıyla şunu da naçizane katmak istiyorum: Tabii fikirleriniz fevkalade kıymetli, evet, Guterres de suçlu, Birleşmiş Milletler bu konuda zaten yok, tamam suçlu hepsi, ama İngiltere'nin hiç mi suçu yoktu? Bu kapsam içinde de şunu da unutmayalım: Rahmetli Ecevit bir garantör ülke olarak tabii Yunanistan'a gidemezdi, albaylar cuntasına, İngiltere'ye müracaat ettiği zaman garantör yan çizmiş ve bizim önümüzü kesmek için Amerika'yla birlikte hareket etmişlerdir. Bunları da akılda tutmak lazım, dolayısıyla sadece Birleşmiş Milletler değil, genel anlamda bizden alınan bir intikamın da adıdır diye ben bunu koyuyorum. Bugün Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vardır, tanınma dışında her yönüyle mevcuttur. O tanınmayı da Türkiye'nin sizlerin de dile getirdiğiniz gibi farklı bir boyutla politikasına derç etmesi zamanı gelmiştir efendim, teşekkür ederim.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Teşekkür ederim Sayın Büyükelçi. Sayın Uluçevik kısaca bir katkı yapmak istiyorum.

TUGAY ULUÇEVİK- Tabii Kıbrıs meselesini görüşürken İngiltere'nin sorumluluğunu gayet güzel ortaya koydu sayın meslektaşım, fikirlerine daima saygı duyduğum sevdiğim arkadaşım çok doğru söyledi. Fakat Kıbrıs meselesini ele alırken kapalı kapılar içinde, kapalı odalarda Kıbrıs'ta bizim de yaptığımız hataları değerlendirmek lazım ve o hataları tekrarlamamak için. Zikretti-

ğiniz 164 sayılı karar madem açıldı, İngiltere tarafından hazırlanmıştır, ama İngiltere tarafından hazırlandığı için de Türk hükümeti o zaman İngiltere'ye teşekkür etmiştir. Çünkü Türkiye'nin o zamanki şartlarda müdahale etmedeki imkânsızlığı karşısında tek istical gösterdiği konu bir an evvel Birleşmiş Milletler Barış Gücünün adaya gelmesiydi ve açık okuyun gazeteleri, Türkiye hükümet sözcüsü -bunu lütfen başka yerde kullanmayın- "*bu karar, 164 sayılı karar Türkiye'nin bütün ihtiyaçlarını karşılamaktadır*" demektedir. 186, ayrıca yine bu konuda rahmetli Nihat Erim'in ki bütün müzakerelerde Türkiye'yi temsilen o katıldı Birleşmiş Milletlerde bu karar kabul edilirken, orada problemlerimiz vardı delegasyonumuzda, o katıldı ve Ankara'ya verdiği raporlar sonradan "*Kıbrıs Kitabı*" diye bir kitabı var, orada anlatmaktadır. Nasıl yanlış değerlendirmeler vardır ve nasıl bütün bu kararın Türkiye'nin görüşlerini karşıladığını ve orada geçen "*hükümet*" kavramının da aslında bizim devamını istediğimiz Kıbrıs'taki anayasal hükümet olarak yorumlanması gerektiğini hükümete satmıştır. Gerçekte budur maalesef, ama bunu lütfen dillendirmeyin.

Bir de şunu unutmayın: Barış Harekatında büyük bir zafer kazandık, ama 2-3 ay sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda diplomasiyle büyük bir hezimete uğradık. Çünkü Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1 Kasım 1974 tarihinde kabul ettiği 3212 sayılı kararda mültecilerin yerine dönmesi, askerlerin geri çekilmesi, Kıbrıs Cumhuriyetinin her bütün niteliklerine saygı gösterilmesi kavramları vardı ve maalesef yalnız kalmayalım endişesiyle Türkiye de o karara olumlu oy vermiştir ve hiç çekimser oy kullanılmadan, hiç aleyhte oy verilmeden 117 oyla kabul edilmiştir ve Rum bu fırsatı kaçırmamıştır, hemen bu kararı almıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine aralık ayında götürmüştür, bunu 365 sayılı karar olarak onaylattırılmıştır. 1.5 satırlık bir kararla "*endorse*" diyor diye ve ondan sonra da bu karar daha sonraki bütün kararların 186'yla beraber ilk referansı, ikinci referansı olmuştur. Bunlar da bizim hatalarımızdır, ama bu büyük devlet adamlarının, bu hükümetlerin Kıbrıs meselesine o kadar büyük katkıları vardır ki elbette o günün şartlarında 5 gün içerisinde karar verildi ve yapıldı düşünün, inanın 14 Temmuz

günü Dışişleri Bakanlığında ben Arnavutluk'taydım o zaman, bir gelmişim geçici görevle, Kıbrıs Dairesi arkadaşlarla görüşüyordum. Böyle bir ihtimalden bahseden yoktu. 15 Temmuz sabahı darbe oldu ve 20 Temmuzda Silahlı Kuvvetlerimiz çok şükür ve bir savaşın bütün sonuçlarını dikkate alarak, göze alarak yaptılar. Yenilmek de vardı, yenilseydik bize Sevr'den daha beter hükümler uygulatırlardı. O da bir başka, onun için onları hata olarak almıyorum, ama bir tarihi hakikat olarak sizlerle paylaştım. Saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Sayın Uluçevik'e teşekkür ediyoruz. Arkadaşlar beni uyarıyor, zamanımız doldu.

MUSTAFA ERGÜN OLGUN- Efendim, ben teşekkür etmek istiyorum. Kusura bakmayın, bir şey söylemek istiyorum.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Ergün Bey teşekkür etmek istediği için.

SALONDAN- Bir kelimeyle bir şey hatırlatmak istiyorum. Kasım 1974'te Kissinger Türkiye'ye gelmek için karar vermiştir, biz erken seçime gitmeyi tercih ettik. Bunu da ilave etmek istiyorum.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Evet, tartışılacak tabii çok konu var. Ergün Beye bir teşekkür...

MUSTAFA ERGÜN OLGUN- Sadece bir teşekkürüm var, o da şudur: Efendim, burada tabii ki İngiltere'ye bayağı yüklendik, haklı olarak bir yüklenme oldu. Başta tabii Lord Haney olmak üzere bir yüklenme oldu. Fakat bundan burada bulunan üç İngiliz milletvekilini tenzih etmek istiyorum. Bunların başında Lord Ken Maginnis geliyor. Çünkü 36 yıl 18 yılı milletvekili olarak ve 18 yıl da Lordlar Kamarasında Kıbrıs Türklerini destekleyen en güçlü sözü, sesi veren bir milletvekili ve lord olarak onu tenzih etmek istiyorum. Ayrıca iki tane daha burada milletvekilimiz var, eski milletvekilimiz var: Michael Stephen ve Stephen Day. Stephen Day Kıbrıslı Türkleri, KKTC'yi desteklemek milletvekillerinin genel sekreterliğini yapmıştır. Sayın Michael Stephen da Sayın Denktaş'ın 10 yıldan fazla hukuk danışmanlığını yapmıştır. Bunlar eski milletvekilleri, dolayısıyla onları tenzih ediyorum.

Prof. Dr. HALİL NADİRİ- Evet, ben katkılarınızdan dolayı iki konuşmacımıza da teşekkürlerimi sunuyorum. İlk oturumumuzu böylece sonlandırıyoruz, ben tekrardan Türkiye Barolar Birliğine bu imkânı tanıdığı için teşekkür ediyorum. Verimli bir konferans olması dileklerle hepimize sevgi ve saygılarımı sunuyorum, teşekkür ederim.

SUNUCU- Teşekkür ediyoruz ve konuşmacılarımıza plaketlerini takdim etmek üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanımız Sayın Av. Prof. Dr. Necdet Basa'yı takdim ediyorum.

KIBRIS'TA SON SÖZ...
ULUSLARARASI KONFERANS

1. GÜN

2. Oturum

*Kıbrıs'ta Mevcut Statüko Kıbrıs Türk Tarafının Egemen Eşitliğini
Gözeterek ve Yeni Çatışma ile İstikrarsızlıklar Yaratmayacak Şekilde
Nasıl Değiştirilebilir?*

*How the Status Quo can be Changed in a Way That Will Respect
the Sovereign Equality of the Turkish Cypriot People and Bring
Security and Stability to Cyprus and the Region*

Mustafa Ergün Olgun

KKTC, Önceki Müzakereci, E.Müsteşar

Merhaba, bu oturumumuzu İngilizce olarak yapacağız. Konuşmacılarımız İngilizce olarak sunumlarını yapacaklar. Onun için önceden bu uyarıyı yapmak istiyorum. Eğer İngilizce bilmeyenlerimiz varsa lütfen tercüme için gerekli aranjmanları yapsınlar, kulaklıklarını alsınlar. O açıdan bu uyarıyı yapma ihtiyacını hissettik.

This session is going to be in English. The panelists will be speaking in that language. So, I've just warned Turkish speakers that they must get some kind of a translation arrangement for themselves. Our keynote speaker at the session will speak up the issue which I am quoting, how the status quo can be changed in a way that will respect the sovereign equality of the Turkish Cypriot people and bring security and stability to Cyprus and the region. So, it's going to positive dimension; it's the regional stability of the region at stake. The sovereign equality of the Turkish Cypriot side will also be mentioned. Our keynote speaker will be the Lord Ken Maginnis of Drumglass, called simply Ken by his close friends. And I'd like to give a little bit of an idea about who Ken is; Ken comes from the profession of teaching. Basically, he has done 23 years of teaching and acted as a principal of the schools that he taught for 17 years. For 12 years, he was in the military and he served as a major and had survived 10 assassination attempts on his life. Ken was in the House of Commons as an MP for 18 years and during his service in the House of Commons, he negotiated the Belfast agreement. So, he's quite a prominent figure in England as regards the Irish case. And Ken has been in the House of Lords for 18 years and he's a very strong and in fact, the loudest defender of the Turkish Cypriots in the UK. Ken please join us.

Bu oturumumuz İngilizce dilinde olacak. Panel konuşmacılarımız İngilizce dilinde konuşacaklar. Bu yüzden, Türkçe konuşanların kendilerine çeviri konusunda aranjmanlarını yapmaları konusunda uyarıda bulundum. Oturumdaki açılış konuşmacımız, konuyla ilgili söz alacak ve Kıbrıs'ta; mevcut statüko, Kıbrıs Türk tarafının egemen eşitliğini gözetecek ve yeni çatışma ile istikrarsızlıklar yaratmayacak şekilde nasıl değiştirilebilir, bunun hakkında konuşulacak. Yani, olumlu bir boyuttan bahsedilecek; tehlikede olan bölgesel istikrardan bahsedilecek, aynı zamanda Kıbrıs Türk tarafının egemen eşitliğinden bahsedilecek. Ana konuşmacımız Lord Ken Maginnis of Drumglass; yakın arkadaşları kendisine Ken diye hitap ediyor. Ken'in kim olduğu hakkında size birkaç fikir vermek istiyorum. Ken, aslen öğretmenlik mesleğinden gelmektedir. 23 yıl öğretmenlik yaptı ve de 17 yıl boyunca okul müdürlüğü yaptı. 12 yıl boyunca askeriyede binbaşı olarak orduda görev aldı ve hayatı boyunca 10 suikast girişiminden sağ kurtuldu. Ken, Avam Kamarası'nda milletvekili olarak 18 yıl görev yaptı ve hizmet süresi içerisinde Belfast anlaşmasının müzakerelerine katıldı. Bu yüzden İngiltere'de önde gelen, özellikle İrlanda örneğiyle ilgili olarak, oldukça önemli bir isimdir. Ken, Lordlar Kamarası'nda 18 yıldır görev yapıyor ve o, en güçlü şekilde Birleşik Krallık'ta Kıbrıslı Türklerin haklarını savunan insanlardan birisi. Kendisini buraya davet ediyorum.

The Lord Ken Maginnis of Drumglass

İngiliz Parlementosu Lordlar Kamarası Üyesi

Thank you very much. So, when I wrote my notes, I started of a "good morning". But I think that has changed, so I say good afternoon ladies and gentlemen. May I begin by thanking you Mr. Chairman and by expressing my gratitude to the Union of Turkish Bar Associations, International Relations and EU Center. Not least can I say thank you to Eren Korkmaz who organized my travel from Northern Ireland to here. If you are here Eren, I'm very grateful to you.

I have been a strong supporter of the Turkish Cypriot side during my 36 years in the Parliament, and I look back with affection to my association with President Denktaş. Today I've been asked to address the issue of public relations in so far and you'll forgive me if I'm blunt about this. For nearly 50 years, international balance in the region has been in favor of Greek Cypriots with an aggressive approach. You've heard about all the implementations regarding the situation from Turkish speakers earlier today, I suppose. I am 82 years old and I grew up in a period when Kemal Atatürk was the figure of the decade. And I have always had an affection for Turkey and the things related to the Turks. 1960 Treaty of Guarantee was undermined steadily from the earth set on by 1974 when Greek General Grievous established EOKA B with the express objective of achieving a gnosis and the walls prepared to murder Makarios in order to achieve that objective. The Harold Wilson government, on the other hand, would have been very relieved in 1974. Whether admitted or not, Turkey was prepared to intervene and meet its obligations as one of the guarantor parties of the 1960 Treaty of Guarantee, it was the only option. Anybody with any logic, I think, agrees with that since Greece had openly favored them, funded EOKA B. But I don't want to give this audience history lesson except insofar as to what has been allowed to happen since that time and what cannot be allowed to continue; it simply must be changed. There is an astonishing catchphrase

called "Turkish invasion". This still surprises me. Because there was a very clear humanitarian situation under the 1960 terms; it was a perfectly legal intervention insofar. Can I say some of you may be aware that insofar as we have British politicians who are prepared to use the term: "Turkish Invasion". It disgusts me in fact recently we had the sir Rodger Gilliland; a government Minister Theresa Villiers and 15 other MPs. All circulating a video, championing the Greek Cypriot cause. I was simply horrified. Some of you, or Northern Cyprus may have seen my response to that and at least, it is a shut up to those people who have a selfish interest. The Greek Cypriot side, the people who live in their constituency, who are very active in their work. This is really what I want to talk about, the people who are very active in their work within the UK, and the UK's failure to actually defend the truth or to promote the truth has been something that has annoyed me, and I think it has annoyed most of us. The UK's failure to honor the 1960 agreement as it was intended led us to the ridiculous situation we are in today. We, you, I, the United Kingdom, Turkey and most of all, those in political office, I mean, those in political office in the TRNC, most are waking up to the fact that the more we permit the status quo to continue, the more international prejudice towards us will increase. Both in the United Kingdom and Lefkoşa. I'm sorry, I said it was going to be blunt. But Lefkoşa has not handled public relations the way it should, I will talk about that more as I go along.

It was a number of years ago I went with the authority of a dear Turkish Cypriot friend. Well it was with the authority of Ergün Bey. I went to speak to the Turkish Ambassador in Lefkoşa to ask for a funding to launch an information campaign regarding the rights of the people of the TRNC. I won my case, Turkey provided the funding but because of the circumstances of the TRNC government during that period, the money was literally handed over to some UK public relations outfit that I have never heard or have no record of, but there is a lot of well-known people were associated with it. But this is the truth. I have to thank Mr. Kudret insofar as he has done his best, he came on the scene too late but he recognized the injustice to the people in the TRNC and cancelled that contract when he came to office. I said I would be blunt, it

was nonetheless a TRNC minister who frustrated Ergün Bey and myself. 82 years of age, I don't have that many years ahead of me, by the way, my great-grandfather lived to be 102. I don't know how long I live. So, I have to try and work out on what I'm going to do for the next 20 years. But I find it to hard to forgive or forget what has happened in terms of the use of that money. And we have a very good lady in the TRNC office in London and I want to pay tribute to her. She is struggling not only with recognition in London where she's working; but also she is giving us public relations support and she didn't tell me this but somebody else told me. Thank you very much for the information Steven. But this lady apparently, if she wants to make a decision, she has to send it back through a circuitous route securitas insofar as it goes to the first person to answer before she gets an answer back for something that needs to be dealt with there and then. There is something I say to anyone who has any influence on the administration in Lefkoşa. For God's sake, make things work now, not tomorrow, not in free days, not in a week's time, make it work now. I have contacts with Ergün Bey, Steven, John Hugh Wilson within minutes I can be in touch with them and get answers. But Kelly can't get it from the government in Lefkoşa. I certainly can't get it, nor can our commission member get it from my foreign office in London. Does anyone know who the British Commission in Cyprus is? Very few. I give you an example of one of the problem I had. EOKA killed 372 British soldiers and the number of police. Our government forgot about the soldiers buried in here, there never was a memorial service. I approached the Greek Cypriot authorities and asked whether we could do it or not. They said "bugger off", all excuse my French, but I mean, that is almost literally what they said, get lost! But together with my fellow citizens, we decided to organize a memorial service for these soldiers and in our own efforts, we erected a monument to the British Cemetery in Girne. At least, we had acknowledged those who died at the hands of the EOKA. That is, I inquired how we could pay our respects to our buried soldiers, I am told that the British government didn't actually organize anything there; it was done through the United Nations. It is ridiculous.

Just let me go back to my note, let me look for a moment at the TRNC's publicity, what it actually amounts to and it's reality and I just want you to go back to a few days to look at the TRNC's daily bulletin, which is headed: "Thanks to Mr. President Akıncı to be committed to a constructive effort..." I think that is not too disturbing until you consider that President Mr. Akıncı took that particular letter and the presidential spokesman stated, in the letter received, that 18:35 she expressed her wish to meet with President Akıncı in the near future and then he quoted the exact words that she wrote, "I thank you again for your constructive effort". Actually, from a Turkish Cypriot point of view, the UN secretary-general in the message simply puts pressure on President Akıncı and insofar it appears that there is no mention of the negotiation barriers on Lefkoşa and exclusively on the TRNC. Nothing appears here in terms of the real negotiating impediments that are attached to the Greek Cypriot rejection of the Annan Plan under more recent obstructive tactics and 19:49. To accept that letter in this way and to announce it to the half of the Turkish Cypriots; It is madness. It is a victory to the Greek side. Some years ago, when we sought to improve public relations operation, we'd gone through newspaper and radio broadcasts and we tried to identify someone for the expert opinion. The experts we worked with, they did the works themselves and came to the TRNC, they looked for the facts. The view that both experts and I agree with, the UK has forgotten its part in its guarantor role in the 1960 Treaty of Guarantee and now the TRNC representatives in London appear to have forgotten about the role of the British side. That must change. Unless we create a new awareness of what really happened in the period 1960 to 1974, nothing much changes. Let me quote from a letter of one of my good friends, colonel John Hughes who's here with us today; I would like to pay tribute, championing all the Turkish Cypriots that it's been tremendous. Thank you.

He said in the letter that he wrote: Where is the initiative, who organizes these things? I strongly suspect the Turkish Cypriots are now in secure, there are in grievance in Northern Cyprus and anyway, they expect Ankara to do the job for them. if that's the case, then the Turkish Cypriots have no one to blame but themselves for the way in which the events of 1974 are portrayed and

by the fault of a surely bad press. The Turkish Cypriots have no one to blame other than themselves. I doubt Ankara finds that amusing. 23:05 I can reduce questions in the British Parliament and I can do my bet on the articles and books published such as this week's, and on the second phase of the 14 to 17th January 74. But at the end of the day, it's the TRNC that needs to act. No one can complain about a bad press or even point the finger at it or at the UK. In this sense, the Greek Cypriot's false propaganda is to be challenged as well and that means someone has to do something about it. No one can contradict with it. You have got to show the basis of the Greek Cypriot propaganda, the deceit. You have to explain that these are not the truth. One should not rely solely on those few solutions; one should not rely solely on those few Brits with long memories to stick up for one. Those who have a long memory will seek out for us at the end of the day and therefore, we need organized support.

Ladies and gentlemen; I had the parliamentary seat for 18 years as an unionist for decades before that and since I moved on new 25:02 is done so. I did it for 18 years. So, I have no claim in a practical sense about public relations. Perhaps I know a little about hard work, but public relations is vital in a political scenario. I hope I've not done over my time; in conclusion, I would like to say that I know the answers to the questions that you'll ask. How I define the problem today. Would Turkey again and both still be interested on the TRNC case, would they still be interested in? and the third question: Are politicians in the TRNC willing to raise their heads and look towards the long-term future of the young people? I think I know the answer to the first two questions. I don't expect to be around for 30 years, but you never know. But it's known that we must plan to draw more different portraits from that of Crete. We all know what happened in Crete. Someone ruled to be recently again are dedicated 26:44 is because the Greek Cypriot version of events of 74 is the one and only that ever gets published in the worldwide. So, it does not represent the true story based on Goebbels' Theory. The propaganda is a theory of propaganda, and as in the United Kingdom and the United States, the ignoring of the TRNC of it, the inability of the TRNC to publish its case worldwide in a way that impacts on the readers

regarding the damage done and mistakes made, and the TRNC's inadaquancy, uselessness and indifference. The "everything is good" attitude is a huge propaganda gap. That's what the Greek Cypriot side diligently and cleverly filled it with.

Let me just give you an example. The couple of years ago, a hundred US Greek millionaires came together in Miami to a widely reported conference that spent the weekend, nursing Turkey as the occupying part. I hope that our presence here today can be described as an attempt against it. The fact that hundreds of millionaires gathering in Miami and gathering about it actually justifies what I have said. On the other hand, if I were a Turkish taxpayer living in Ankara, I would find Lefkoşa's attitude ego-centric. So I'm glad to be playing the careless. Frankly, Turkey deserves better for its generous and outstanding support to the TRNC. After 50 years of no fighting and no committing crimes, it deserves that. I do hope that Turkey and those representing Turkey here will think about what I say. Mr. Ergün and I are still keen to launch a meaningful campaign. There's nothing in it for either of us except the satisfaction of seeing a necessary job well done in here. So I want to end my conversation with a message like this, and this message is to the authorities of the TRNC, I mean I don't think that they intend to be careless but these people act on behalf of the people of the TRNC and Lefkoşa. Thank you very much.

The Lord Ken Maginnis of Drumglass

İngiliz Parlementosu Lordlar Kamarası Üyesi

Çok teşekkür ederim. Notlarımı yazmaya başladığımda “günaydın” ile başlamıştım ama daha sonrasında değiştirdim tabii. Tünaydın hanımefendiler ve beyefendiler. Öncelikle konuşma, sayın oturma başkanına teşekkür ederek başlamak istiyorum aynı zamanda Türkiye Barolar Birliği’ne de özellikle Uluslararası İlişkiler ve AB Merkezine de teşekkür etmek istiyorum. Tabii ki Eren Korkmaz’a da çok teşekkür etmek istiyorum. Kendisi Kuzey İrlanda’dan buraya seyahatimi organize etme konusunda bana yardımcı oldu. Eren beni duyuyorsan gerçekten çok teşekkür ederim.

36 yıl boyunca, parlamentoda görev yaptığım süre boyunca, güçlü bir şekilde Kıbrıs Türk tarafının destekçisi oldum ve geriye dönüp Cumhurbaşkanı Denктаş ile olan işbirliğine sevgiyle bakıyorum. Bugün benden halkla ilişkiler konusunu ele almam istendi ve bu konuyla ilgili lafımı sakınmazsam beni mazur görün. Yaklaşık 50 yıldır bölgedeki uluslararası denge, saldırgan bir yaklaşımla, Kıbrıslı Rumların lehine olmuştur. Bugün Türkçe konuşmacılardan durumla ilgili bütün uygulamaları dinlediniz. 82 yaşına geldim ve Kemal Atatürk’ün on yıllık bir figür olduğu dönemde büyüdüm ve her zaman Türkiye’ye ve Türklerle ilgili olan şeylere ilginç olmuştur. 1960 Garanti Anlaşması, 1974 yılında Yunanistan General Grievous’un, bir gnoziye ulaşmak amacıyla EOKA B’yi kurması ve bu amaca ulaşmak için ve Makarios’u öldürmek için hazırlanan duvarlarla 1974 yılında durmadan baltalandı. Öte yandan; Harold Wilson hükümeti, 1974’te büyük bir rahatlama yaşadı. Kabul edin veya etmeyin; Türkiye, garantör taraflardan birisi olarak, o dönemde müdahale etmeye ve yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır ve bu tek seçenektir. Mantıklı olan herkes, bence buna katılır. Yunanistan, açık şekilde, bunları lehine çevirdiğinden beri EOKA B’yi finanse etti. Ben burada tabii ki tarih dersi vermek istemiyorum. Şu ana kadar o dönemden itibaren neyin olmasına izin verildi ve izin verilmeyecek, buna bakmamız lazım ve bunun değişmesi gerekiyor. Şu şekilde yaygın bir söylem var “Türk

İşgali" deniliyor. Bu beni halen şaşırtıyor; çünkü 1960 şartlarına göre aslında çok insani bir duruma müdahale gerçekleşmişti ve bu anlamda tamamen yasal bir müdahaleden bahsediyoruz. Belki içinizden bilenler vardır, bizim İngiliz politikacıları bu terimi kullanmaya hazırlar; yani "Türk İşgali" terimini. Bu beni gerçekten çok rahatsız ediyor. Son dönemlerde Sir Rodger Gilliland, Bakan Theresa Villiers ve 15 diğer milletvekilinin olduğu bir video ortaklıkta dolaşiyor. Bu videoda Kıbrıs Rum kesimine destek veriliyor. Ben gerçekten büyük bir şaşkınlığa kapıldım. Bazılarınız veya Kuzey Kıbrıs'takiler benim bu videoya cevabımı görmüşlerdir. En azından geçici olarak, bencilce çıkarı olan kişilerin çenelerinin kapatılması açısından böyle bir yazı yazdım. Kıbrıs Rum tarafı, o bölgede yaşayanlar çalışmalarında çok aktif bir çaba gösteriyorlar. Yani demek istediğim, Birleşik Krallık'taki çalışmalarında çok aktif bir çaba içerisindedir. Birleşik Krallığın, aslına bakacak olursanız, gerçeği savunma konusunda başarısızlığı beni sinirlendirdi, bence çoğumuzu rahatsız etti. Birleşik Krallığın 1960 anlaşmasında öngörülen yükümlülüklerini yerine getirememesi bugün içinde bulunduğumuz saçma durumu beraberinde getirmektedir. Biz, siz, ben, Birleşik Krallık, Türkiye ve her şeyden önemlisi siyasiler, yani KKTC'deki siyasiler, bu statükonun devam etmesine ne kadar çok izin verirsek, o kadar çok uluslararası ön yargıların bize karşı artacağı konusundaki gerçekle yüzleşmeliyiz. Hem Birleşik Krallık'ta hem de Lefkoşa'da. Biraz keskin söyleyeceğim- aslında Lefkoşa halkla ilişkiler konusunu da gereğince ele alamadı. Bu konuyla ilgili detaylara daha sonra gireceğim.

Birkaç sene önce ben, değerli bir Kıbrıs Türk'ü arkadaşımın yetkisiyle gittim. Ergün Bey'in yetkisiyle ve Lefkoşa'daki Türk Büyük Elçisine, KKTC halkını haklarını konusunda bilgilendirecek bir kampanya başlatalım diye finansman başvurusunda buldum. Başarılı da oldum ve Türkiye bu konuda finans sağladı ancak KKTC hükümetinin o dönem içinde bulunduğu koşullar sebebiyle para, bazı İngiltere'de bulunan halkla ilişkiler şirketlerinin eline geçti. Daha önce duymadım ya da kaydım yok ama bununla ilgili birçok tanınmış insan var ama gerçek bu. Kudret Bey'e de bu arada teşekkür etmem gerekir çünkü kendisi burada elinden geleni yaptı. Olay yerine biraz geç geldi, ancak KKTC'de kendi halkına yapılan adaletsizliğin de farkına vardı ve bu sözleş-

meyi Kudret Bey göreve geldikten sonra iptal etti. Dediğim gibi, biraz keskin sözler kullanıyorum. KKTC bakanlarından biri, beni ve Ergün Beyi oldukça kızdırdı. 82 yaşındayım, önümde çok fazla yıl kalmadı, bu arada büyükbabam 102 yaşına kadar yaşamış, ben kaç yaşına kadar yaşarım bilmiyorum. Önümüzdeki 20 yıl hayatta, yapacağım şeyler için daha çok çalışmalı ve denemeliyim. Ama gerçekten olanları unutmayı ve affetmeyi, paranın kullanılması açısından zor buluyorum. Biz aslında KKTC'nin Londra'daki ofisinde çok iyi bir hanımefendi ile çalışıyoruz, kendisine çok teşekkür ediyorum. Bu hanımefendi gerçekten büyük bir mücadele ile sadece KKTC'nin Londra'da tanınması konusunda çabalar sarf etmekle kalmayıp, aynı zamanda bize iyi bir halkla ilişkiler desteği de veriyor. Bunu bana kendisi söylemedi başka birisi söyledi. Bu bilgi için de çok teşekkür ederim Steven. Bu hanımefendi, görünüşe bakılırsa, bir karar almak durumunda kalırsa bu kararı dolambaçlı yoldan bilgilendirme yaparak alabiliyor ve bu kararlar ilişkin bilgilendirme sürekli gelip gidiyor insanlar arasında, Lefkoşa'dan da cevap gelmesi tabii ki belli bir süre alıyor. Ancak bu aşamalardan sonra böyle bir karar alınabiliyor. Lefkoşa idaresini etkileyebilecek birileri varsa, onlara seslenmek istiyorum. Lütfen, Allah aşkına işlerin yarın, boş günlerde, haftalar içerisinde değil, hemen olmasını sağlayın. Ergün, Steven, John Hugh Wilson Bey ile bağlantım var kendilerine dakikalar içerisinde ulaşabiliyorum ve cevap alabiliyorum sorularıma; ama Kelly Hanım bu cevapları Lefkoşa hükümetinden alamıyor. Londra'daki yabancı ofisimden ben de, komisyon üyemiz de kesinlikle bilgi alamıyor, Kıbrıs'taki İngiliz komisyonu kimdir bilen var mı? Çok az kişi. Şöyle bir örnek verebilirim sizlere, benim karşılaştığım problemlerden biriyle ilgili. EOKA, 372 İngiliz askerini ve polisini öldürdü. Hükümetimiz burada gömülü bu kişileri, askerleri unuttu, herhangi bir anma töreni düzenlenmedi. Kıbrıs Rum kesimi yetkililerine ulaşım bunu yapıp yapamayacağımızı sordum, bana "hadi yoluna" dediler. Fransızcamın kusuruna bakmayın ama buna çok yakın "kaybol" gibi bir şey söylediler. Ama bu askerlere anma töreni düzenlenmesi konusunda yurttaşlarımla beraber azmettik ve kendi çabalarımızla, Girne'deki İngiliz mezarlığına onların anısına bir anıt diktik. En azından o kişilerin, EOKA elinde can verdiğini herkese bu şekilde gösterebiliyoruz. Yani ben burada gömülü askerleri-

mize nasıl bir saygı gösterebiliriz diye sorguladım. İngiliz hükümetinin orada herhangi bir şey düzenlemediği söylendi bana. Bu, Birleşmiş Milletler aracılığıyla yapıldı. Gerçekten çok saçma.

Şimdi de KKTC'nin tanınırlığı hakkında ve bunun realitesi hakkında birkaç şey söylemek istiyorum. Sizi birkaç gün öncesine götürmek istiyorum. KKTC'nin günlük bültenine baktığımızda şöyle bir manşet olduğunu görüyoruz: "Başkan Akıncı'nın yapıcı ve adanmış çabaları sayesinde..." Çok rahatsız edici bir başlık değil aslında; ama baktığımızda dün Sayın Cumhurbaşkanı Akıncı bu teşekkür mektubunu aldı ve Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü de şunu söyledi: Sayın Akıncı, almış olduğu mektupta 18:35 Akıncı ile gelecekte görüşmek istediğini ifade ediyor ve şöyle bir alıntı yapıyor. Mektupta şöyle yazılmış: "Yapıcı çabalarınız için size tekrar teşekkür ederim" yazıyor. Kıbrıs Türklerinin bakış açısıyla bakacak olursak, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri mesajında, Cumhurbaşkanı Akıncı'ya yönelik bir baskı olduğunu görüyoruz. Lefkoşa'da düzgün şekilde ve münhasıran KKTC'nin önündeki müzakere engellerinden bahsetmiyor. Annan Planını Kıbrıs Rum kesiminin reddetmesinden bahsetmiyor ve 19:49 diğer taktiklerden hiçbir şekilde bahsedilmiyor. Bu mektubu bu şekilde kabul etmek ve bunu bu şekilde Türk Halkının yarısına duyurmak gerçekten bir çılgınlık. Bu, aslında Kıbrıs Rum kesiminin kazandığı bir zaferdir. Birkaç sene önce yine halkla ilişkiler operasyonlarını geliştirmeye çalıştığımızda gazete ve radyo yayınlarını inceledik ve bir uzman görüşü almaya çalıştık. Çalıştığımız uzmanlar, çalışmalarını kendileri yaptılar ve KKTC'ye geldiler, çıkan haberlere baktılar. Benim de, bu uzmanların da uzlaştığı görüş, Birleşik Krallığın kendi oynaması gereken 1960'daki garantörlük rolünü Birleşik Krallığın unuttuğunu gördük ve şu anda bizim KKTC'nin Londra'daki temsilcilerimiz de etkili bir şekilde İngiliz tarafının oynaması gereken rolü unutmuş görünüyorlar. Bunun değişmesi gerekir. Gerçek bir şekilde, 1960 ve 1974 arasında ne olduğuyla ilgili farkındalığı yaratmazsak, çok bir şey değişmez. Bugün burada olan iyi arkadaşlarımdan birisi Colonel John Hughes'ın yazdığı bir mektuptan alıntı yapmak istiyorum. Kıbrıs Türklerine minnetimi belirtmek isterim her şey muazzamdı. Teşekkürler.

Yazdığı mektupta şunları söyledi: Girişim nerede, bu tür şeyleri kim organize ediyor? Kıbrıslı Türklerin şu anda güvende ol-

duklarından oldukça şüpheliyim ve Kuzey Kıbrıs'ta hala sıkıntı içindeler ve yine de bu işi, Ankara'nın kendileri için yapmalarını bekliyorlar. Eğer durum buysa, 1974'te olan olaylar ve kesinlikle kötü bir basın yüzünden. Kıbrıslı Türklerin kendilerinden başka suçlayacak kimsesi yoktur. Ankara'nın bunu eğlenceli bulduğundan şüpheliyim. 23:05, İngiltere Parlamentosu'ndaki soruları azaltabilir ve bu haftaki gibi yayınlanmış makale ve kitaplara ilişkin bahsimi 14-17 Ocak 1974 arasındaki ikinci aşamada yapabilirim. Günün sonunda, KKTC'nin harekete geçmesi gerekiyor. Kimse kötü bir basından şikâyet edemez ya da sadece ve sadece bütün işlerin sorumlusu olarak basını işaret edemez ya da Birleşik Krallığı da işaret edemez. Bu anlamda, Kıbrıslı Rumların yanlış propagandasına da itiraz edilmesi gerekiyor, bu konuda birilerinin artık bir şeyler yapması gerekiyor. Kimse bununla çelişmez. Kıbrıslı Rumların yaptığı propagandanın dayandığı temelleri hedef almanız gerekiyor ve bunların gerçek dışı olduğunu anlatmanız gerekiyor. Yalnızca bunun gibi birkaç çözüme güvenilmemelidir; sadece uzun hafızaya sahip olan birkaç İngiliz'e güvenilmemelidir. Uzun bir hafızaya sahip olanlar, günün sonunda bizi bulacakları için, kendimize verilecek desteği örgütlememiz gerekiyor.

Hanımefendiler ve beyefendiler; 18 yıl boyunca parlamentoda birlikçi olarak görev yaptım. 25:02 olmadan önce yine bir... 18 yıl boyunca yaptım. Bu nedenle halkla ilişkiler konusunda pratik anlamda bir iddiam yok. Belki de sıkı çalışma hakkında çok az şey biliyorum; ama halkla ilişkiler, politik bir senaryoda hayati öneme sahiptir. Umarım zamanımı aşmadım; ama sonuç olarak şunu söylemek istiyorum, soracağınız soruların cevaplarını da biliyorum. Problemi nasıl tanımlıyorum... yine Türkiye ve her ikisi KKTC davasına ilgi göstermiş olur mu? Yine de ilgili olurlar mı? Ve üçüncü soru: KKTC'deki politikacılar kafalarını kaldırıp oradaki gençlerin uzun vadeli geleceği için bir şeyler yapmaya istekli mi? Sanırım, ilk iki sorunun cevabını biliyorum. 30 yıl daha çalışmayı beklemiyorum ama ne olacağını bilemezsiniz. Ancak, Girit'e göre daha farklı bir portre çizmeyi planlamamız gerektiği biliniyor. Girit'te neler olduğunu hepimiz biliyoruz. Son zamanlarda yönetilmeye....26:44 aittir, çünkü 74 olaylarının Kıbrıs Rum versiyonu, dünya çapında yayınlanmış ilk ve tek olandır. Yani, Goebbels Teorisi gibi gerçek bir hikâyeyi temsil etmiyor. Propa-

ganda, bir propaganda teorisi ve Birleşik Krallık veya Birleşik Devletler'de olduğu gibi, KKTC'nin bunu tamamen göz ardı etmesi, verilen zararın ve yapılan hataların okurları etkileyecek şekilde dünya çapında yayınlanamaması, KKTC'nin yetersizliği, yararsızlığı veya kayıtsızlığıdır. "Her şey yolunda" tutumu büyük bir propaganda boşluğudur. Kıbrıs Rum tarafında, özenle ve zekice yapılan çalışmalarla bu boşluğu doldurdular.

Size bir örnek vereyim. Birkaç yıl önce, yüzlerce ABD'li Yunan milyoner Miami'de bir araya geldi ve hafta sonunu Türkiye'yi işgalci gibi göstermekle harcayan büyük çapta bir konferans düzenledi. Bugün buradaki varlığımız umarım ki, buna karşı bir girişim olarak nitelendirilebilir. Yüzlerce milyarderin Miami'de bir araya gelmesi ve bu konuda toplanması aslında dediğimi de haklı çıkarıyor. Öte yandan, eğer Ankara'da yaşayan Türk vergi mükellefi olsaydım, Lefkoşa'nın tutumunu benmerkezci bulurdum. Umursamazı oynadığım için çok memnunum. Açıkçası, Türkiye, KKTC'ye verdiği cömert ve devamlı desteği için bundan çok daha iyisini hak ediyor. Savaşmadan ve suç işlemeden geçen bu kavgasız 50 yılın ardından, bunu hak ediyor. Umarım Türkiye'de ve burada Türkiye'yi temsil edenler de söylediklerim üzerine düşünürler. Ergün Bey ve ben anlamlı bir kampanya başlatmanın peşindeyiz. İkimiz de buradaki işin layığıyla yerine getirilmesinden fazlasıyla tatmin olacağız. Bu yüzden konuşmamı bu şekilde böyle bir mesajla bitirmek istiyorum. Bu mesajı da KKTC yetkililerine yani özensiz olmak gibi bir niyet taşıdıklarını düşünmüyorum ama, bu kişiler KKTC halkı adına ve Lefkoşa adına hareket ediyorlar. Çok teşekkür ederim.

MUSTAFA ERGÜN OLGUN- I'm not going to call the panelists in order now, I will call them in the sequence to present their presentations. I would like to call Michael Stephen and professor... Stephen Day, İzzet Sinan and İpek Özerim. Michael, do you want to speak? Yes. The next speaker is Michael Stephen.

Michael is an English lawyer who studied international law at Stanford and Harvard in the USA and he was the advisor of the President Denktaş for 20 years in law and international relations. He is the author of "The Cyprus Question", first published in 1992. He was a member of the UK Parliament between 1992 to 1997. Michael, floor is yours.

Panelistleri şimdi sırayla çağırılmayacağım. Sunumlarını yapma sırasıyla çağıracağım. Michael Stephen'ı çağırılmak istiyorum Profesör... Stephen Day, İzzet Sinan ve İpek Özerim. Michael, konuşmak ister misin? Evet. Sıradaki konuşmacı Michael Stephen.

Michael, ABD'deki Stanford ve Harvard'da uluslararası hukuk eğitimi almış İngiliz bir avukattır ve 20 yıl boyunca Cumhurbaşkanı Denktaş'ın hukuk ve uluslararası ilişkiler konusunda danışmanlığını yapmıştır. İlk kez 1992'de yayınlanan "Kıbrıs Sorunu" nun yazarıdır ve 1992-1997 yılları arasında İngiltere Parlamentosu Üyesi olarak görev almıştır. Michael, söz sizin.

Michael Stephen

İngiliz E. Milletvekili ve Hukukçu

Good afternoon ladies and gentlemen. When I first started for researching Cyprus for my book, I was astonished when I looked at the facts. That the situation was quite different from what I was looking for as a British person had been led to believe. And I discovered, it's not the Greek Cypriots who were the injured party, but the Turkish Cypriots. And the reason of explaining my book, the name of the book titled as "the Cyprus Question, sovereignty of Cyprus", is the issue, as stressed by the 1960 Constitution. The two peoples of Cyprus and the Greek Cypriot side have no legal right to act as if they own the government of Cyprus. In 1963, the Turkish Representatives were saying that they were acting alone out of necessity, because they had abandoned all that responsibility but this is nonsense. In 1963, the Turkish Cypriots were forced out of their positions by violence. However, I don't feel that this status quo will be changed in a way that it will result in legal context. Cyprus is a problem of geopolitics, not of law and the status quo will change if and when we think any major pause, any change is to our advantage. They were expected to be bound to national law and expect others to do so where it suits their purposes. But they found a way to ignore it, acting as if it is not the case. They regard the international law as a branch of international politics and they are guarded. The Greek Cypriots are, for the time being, unjustly recognized in the world as the government of Cyprus, and because of this, they're able to enforce their embargo against the Turkish Cypriots. It was for this reason that, the English Court ruled that there could be no direct flights to Ercan Airport without the consent of the Greek Cypriots. Just for this reason that, the Greek Cypriots are accepted worldwide, they are entitled to control the hydrocarbon resources of the coast of Northern Cyprus. We heard from the Vice President of Turkey this morning that Turkey does not accept that position and that Turkey will defend by all means, the right of the Turkish Cypriots and do whatever is necessary to benefit from those hydrocarbon

resources. The Greek Cypriots try to enforce embargoes because they think they can use economic pressure to force Turkish Cypriots to accept settlement terms dictated by them. That is not going to happen, and they should terminate those embargoes straight away.

As I've said, Cyprus is a problem of geopolitics. The British and Americans have military facilities in Cyprus, Akrotori Sovereign Bases and in Olypus which are vital for the projection of that pie in the Middle East. And these bases have become even more vital as a result of the recent attack on the Saudi Arabian oil fields. However, there's no shift facilities in Greek Cypriots, and the British and Americans do not wish to do anything to change the status quo in a way that will put themselves at risk when they defend the Greek Cypriots. The British found themselves by the 1960 Constitution which they manifest to guarantee themselves with 1963 Guarantee Treaty when the Turkish Cypriots were being subjected to massacres by the Greek Cypriots in 1963, 1964, 1967 and 1974. In 1976, the parliamentary select committee concluded and quoted "Britain had a legal right to intervene"; it had a moral obligation. I would say legal obligation to intervene. The Committee continued; "it did not intervene for the reasons which the government refused to give". In the same 1960 Treaty, the United Kingdom prohibited the Republic of Cyprus to unite with any other state. With this Treaty, we were bound to exercise veto as members of the European Council to prohibit the accession of Cyprus to the European Union, until the time that all parties to that treaty gave their consent. They failed to exercise a veto and entered into the European Union without the consent of the Turkish Cypriots or Turkey. This means that, another geopolitical power in the European Union and its members will always be on the side of the Greek Cypriots. They have always been on the side of its members, Greece and Greek Cypriots. Greek Cypriot membership to the European Union also has important consequences in practical sense. For example, in the 38:32 English Courts had to enforce the decision of the Greek Cypriot Court which unsurprisingly had ruled in favor of the Greek Cypriot. Russia has always supported the Greek Cypriots at the UN; so it would be said, any resolution not meeting Greek's support would not get approval.

In addition, the Russians have military facilities in South Cyprus which is vital for the projection of their pie in the Mediterranean and in Syria and elsewhere. They'll know the result of any effort to change the status quo in any way that might offend the Greek Cypriots. Therefore, only the Japanese are on the side of the Turkish Cypriots and Turkey. And we heard from Turkish Minister just today, how strong Turkey is trying to be in order to support the Turkish Cypriots. The Turkish Cypriots have good reasons to be grateful to the people of Turkey for saving them from complete annihilation in 1974 and enabling them to live in peace and security for the past 45 years. Turkey is providing an enormous financial support and soon, electricity and freshwater to Northern Cyprus, as well. However, Turkey has some political capital vis a vis America, Britain and Russia. I do not detect any will here in Ankara to expend this capital in a way that will change the international status quo concerning Cyprus. So where does this leave our friends in Northern Cyprus. They have the priceless benefit of peace and security without which nobody can have a decent life. And we all know that, there are many in the Middle East who do not have a decent life. However, the Turkish Cypriots should not think that the status quo, in the public spaces or geopolitical pies, could possibly be changed by appealing to the law. To my view, the UN mission of good offices should be terminated because it keeps alive the idea that the settlement is possible and gives the British and others the excuse to do nothing for the Turkish Cypriots except as an overall sentiment. The UN Mission can perhaps be restarted, if the Greek Cypriots abandon their dream to dominate the whole Cyprus. But this will not happen for a very long time and certainly the Greek Cypriot Church will not be able to remain too powerful. As for the UN peacekeepers, they were not be able to keep the peace, when Turkish Cypriot men, women and children were being murdered. And I'm not sure what useful function they can perform today. So, I wouldn't worry at all if the peacekeepers had withdrawn. However, even under the status quo, there is a considerable scope for improving the political, legal and economic management of the TRNC. They are doing very well already especially with that universities and their computer technology. But that is another story which perhaps we can discuss another day. Thank you.

Michael Stephen

İngiliz E. Milletvekili ve Hukukçu

Tünaydın hanımefendiler ve beyefendiler. Kitabım için Kıbrıs'ı araştırmaya başladığımda, olgulara baktığımda şaşırdım. Durumun; bir İngiliz'e göre, aradığımdan oldukça farklı olduğunu gördüm ve mağdur tarafın Kıbrıslı Rumlar değil, Kıbrıslı Türkler olduğunu keşfetmek beni şaşırtmıştı. Kitabımı açıklamamın sebebi -kitabın adı "Kıbrıs Sorunu" - Kıbrıs'ın Egemenliği, 1960 Anayasası ile belirlendi. Kıbrıs'ın iki halkının da ve Rum Kesiminin de Kıbrıs hükümetinin sadece kendilerine aitmiş gibi davranma konusunda hiçbir yasal hakları yoktur. 1963'te Türkiye Temsilcileri, bunun tüm sorumluluğunu bıraktığı için zorunluluktan yalnız hareket ettiklerini söylüyorlar ama bu saçmalık. 1963'te Kıbrıslı Türkler, şiddet yoluyla zorla yerlerinden edildiler. Bu statükonun, hukuki çerçevede neticelenecek şekilde değiştirileceğini düşünmüyorum. Kıbrıs jeopolitik bir meseledir, hukuk meselesi değil ve statüko, herhangi bir önemli duraksamanın, bir değişiklik yapmanın bizim avantajımıza olduğunu düşündüğümüzde değişecektir. Ulusal yasalara uymaları ve başkalarının da bu amaç için uygun olduğu yerlerde bunları uygulamaları bekleniyordu. Ama böyle değilmiş gibi yaparak görmezden gelmenin bir yolunu buldular. Uluslararası hukuku, uluslararası politikanın bir kolu olarak görüyor ve korunuyorlar. Kıbrıslı Rumlar, dünyada adaletsiz bir şekilde Kıbrıs hükümeti olarak tanınmaktadır ve bu nedenle ambargolarını Kıbrıslı Türklere karşı uygulayabilmektedirler. Bu nedenle İngiliz Mahkemesi, Kıbrıslı Rumların rızası olmadan Ercan Havaalanına doğrudan uçuş yapılmayacağına karar verdi. Sırf Kıbrıslı Rumlar, dünyada kabul görüyor diye Kuzey Kıbrıs kıyılarındaki hidrokarbon kaynaklarını kontrol etme hakkını elde ettiler. Bu sabah Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcısından, Türkiye'nin bu durumu kabul etmediğini ve Kıbrıslı Türklerin bu hidrokarbon kaynaklarından yararlanma hakkını savunmak adına gereken ne varsa yapacağını duyduk. Kıbrıslı Rumlar ambargo uygulamaya

çalışıyorlar, çünkü Kıbrıs Türklerini, Kıbrıslı Rumların kendileri tarafından belirlenen yerleşim koşullarını kabul etmeye zorlamak için ekonomik baskı yapabileceklerini düşünüyorlar. Böyle bir şey gerçekleşmeyecek ve bu ambargoları bir an önce sonlandırmaları gerekiyor.

Daha önce de söylediğim gibi Kıbrıs jeopolitik bir meseledir. İngiliz ve Amerikalıların, Kıbrıs'ta Ortadoğu'daki güçlerini devam ettirmek için hayati öneme sahip Bağımsız Akrotori Üssü ve Olypus'da olan askeri tesisleri var. Suudi Arabistan petrol sahalarına yapılan son saldırı sonucunda bu tesisler daha da önemli hale gelmiştir. Ancak, Kıbrıslı Rumlarda vardiya tesisi yoktur ve İngilizler ve Amerikalılar, statükoyu değiştirecek ve Kıbrıslı Rumları korurken, kendilerini tehlikeye atacak bir şey yapmak istememektedir. Britanyalılar, 1963 Garanti Antlaşması'yla kendilerini garanti altına almak için tezahür ettikleri 1960 Anayasasıyla 1963, 64, 67 ve 74'de Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumlar tarafından katledilirken... 1976'da parlamento seçim komitesi "İngiltere'nin müdahale etme konusunda yasal hakkı olduğuna" karar verdi; ahlaki bir yükümlülüğü vardı. Müdahale için yasal zorunluluk olduğunu söyleyebilirim. Komite şu şekilde devam etti: "İngiltere, hükümetin vermeyi reddettiği gerekçeler nedeniyle müdahale etmedi". Aynı 1960 Anlaşmasında İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başka herhangi bir devletle birleşmesini yasaklamıştı. Bu Anlaşma ile, anlaşmanın tüm tarafları rıza gösterene kadar, Avrupa Konseyi üyeleri olarak Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne girmesi yasaklayarak veto etmekle yükümlüydük. Veto haklarını kullanmada başarısız oldular ve Kıbrıslı Türklerin veya Türkiye'nin rızası olmadan Avrupa Birliği'ne girmeye başladılar. Bu, Avrupa Birliği'ndeki bir başka jeopolitik gücün ve üyelerinin her zaman Kıbrıslı Rumların tarafında olacağı anlamına geliyor. Onlar her zaman kendi üyeleri olan Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların tarafında oldular. Kıbrıslı Rumların Avrupa Birliği üyeliğinin, pratikte de önemli sonuçları vardır. Örneğin; İngiliz Mahkemeleri, 38:32'de şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Kıbrıs Rum lehine karar veren, Kıbrıs Rum Mahkemesi kararını uygulamak zorunda kaldı. Rusya, her zaman BM'de Kıbrıslı Rumları destekledi; bu nedenle, Yunanistan'ın destekleyici onayını karşılamayan herhangi bir kararın alınmayacağı da söylenebilir.

Ayrıca Rusların; Güney Kıbrıs'ta, güçlerinin Akdeniz ve Suriye'deki ve başka yerlerdeki projeksiyonları için hayati öneme sahip askeri tesisleri bulunmaktadır. Statükoyu Kıbrıslı Rumları gücendirecek herhangi bir şekilde değiştirme çabasının sonucunun nasıl olacağını bilirler. Bu nedenle, sadece Japonlar Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin tarafındadır ve bugün Türkiye'nin Kıbrıs Türklerini desteklemek için ne kadar güçlü olmaya çalıştığını, Türk Bakandan da duyduk. Kıbrıslı Türklerin; 1974'teki bütün bu kıyımlardan kurtulmaları ve son 45 yıldır barış ve güvenlik içinde yaşamalarına uğraşmaları sebebiyle, Türk halkına minnettar olmaları için gerçekten iyi nedenleri var. Türkiye, Kıbrıs'a muazzam bir finansal destek sağlıyor ve yakında elektrik ve içme suyu da aynı şekilde. Bununla birlikte, Türkiye, Amerika, İngiltere ve Rusya'ya karşı bir miktar siyasi sermayeye sahiptir. Burada Ankara'dan, bu sermayeyi Kıbrıs'la ilgili uluslararası statükoyu değiştirecek şekilde genişletme yönünde bir istek görmüyorum. Peki, bu Kuzey Kıbrıs'taki dostlarımız ne yapacak bu durumda. Onlar kimsenin sahip olamayacağı iyi bir yaşama, paha biçilemez huzur ve güvenliğe sahipler. Hepimizin bildiği gibi, Orta Doğu'da iyi bir yaşama sahip olmayan birçok insan var. Ancak Kıbrıslı Türkler, kamusal alanlarda ya da jeopolitik güçlerde statükonun muhtemelen yasaya itiraz edilerek değiştirilebileceğini düşünmemelidir. Benim görüşüm, BM iyi niyet ofislerin kapatılması gerektiği yönünde. Çünkü anlaşmanın mümkün olabileceği fikrini canlı tutuyor ve İngilizlere ve diğerlerine Kıbrıslı Türkler için hiçbir şey yapma bahanesi veriyor. BM Misyonu; Kıbrıslı Rumlar, tüm Kıbrıs'a hükmetme hayallerinden vazgeçtiği takdirde yeniden başlatılabilir. Ama bu uzun bir süre boyunca gerçekleşmeyecek ve kesinlikle Kıbrıs Rum Kilisesi de çok güçlü kalamayacak. BM barış güçleriyle ilgili olarak; Kıbrıslı Türk erkekler, kadınlar ve çocuklar öldürüldüğü zaman barışı koruyamadılar ve bugün ne tür bir yararlı işi gerçekleştirebileceklerinden de emin değilim. Bu sebeple, barışı koruma görevlilerinin çekilmesi durumu da pek bir fark yaratmayacaktır. Ancak, statüko altında bile, KKTC'nin politik, hukuki ve ekonomik yönetimini geliştirmek için önemli bir alan bulunmaktadır. Hâlihazırda özellikle üniversitelerde ve bilgisayar teknolojilerinde oldukça başarılılar. Ama bu belki başka bir gün üzerinde konuşabileceğimiz bambaşka bir konu. Teşekkür ederim.

Mustafa Ergün Olgun- Thank you Michael. Michael has highlighted several key points which I would like to very quickly go over.

Firstly; he believes that the Turkish Cypriots will not solve the case in the courts, it's all about power.

Secondly; Turkish Cypriots have peace and security on the island that they must sort of be thankful to that provided by Turkey. Thus, the UN mission of good offices should be terminated and UNIFICYP is not providing peace and security to Cyprus. It means it's the Turkish Army providing for it. So thank you Michael for those key points, and now we move to Professor Dr. Anne Klebes-Pelissier who is teaching at the Law Faculty of the University of Strasbourg and at the Institute of Political Studies. She is teaching international law and international relations; also interested in international institutions particularly World Trade Organization law. She is the former president of ELFA which is the European Law Faculties Association and please you can speak from here.

Teşekkürler Michael. Michael birkaç önemli noktanın altını çizdi, ben de şimdi bu noktaların üzerinden hızlıca geçmek istiyorum.

Birincisi; Kıbrıs Türkleri mahkemelerdeki sorunu çözmeyecektir, bu tamamen güçle ilgili bir mesele.

İkincisi; Kıbrıs Türkleri adada huzur ve güven içerisinde yaşamaktalar ve bunda Türkiye'nin hatırı sayılır bir payı var. BM dostane girişimlerinin misyonu son bulmalı böylece ve KBMBG (UNIFICYP- Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü) Kıbrıs'a huzur ve güvenlik sağlamamakta. Bu da demek oluyor ki, bu ortamı sağlayan Türk Ordusudur. Michael, bu önemli noktaların altını çizdiğin için sana teşekkür ediyorum ve şimdi sırada Strasbourg Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Siyaset Çalışmaları Enstitüsü'nde dersler vermekte olan Prof. Dr. Anne Klebes-Plessier var. Plessier, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler alanlarında ders vermenin yanı sıra; uluslararası enstitülerde, özellikle Dünya Ticaret Örgütü hukuku ile ilgileniyor. Kendisi, aynı zamanda Avrupa Hukuk Fakülteleri Birliği ELFA'nın eski başkanıdır. Lütfen buyurun, buradan konuşabilirsiniz.

Prof. Dr. Anne Klebes-Pelissier

Strazburg Üniversitesi E.Rektör Yrd.

Thank you very much. Distinguished colleagues, distinguished organizers, I would like to thank you for the conference. Thank you very much for being here and I am very honored to participate to this very important conference. May I also thank to our interpreters. You cannot see them as they have to deal with us. They make a real wonderful job and a very difficult job so thank you very much to both of them. Well, the title of our panel, as remembered before, how the status quo can be changed in a way that will respect the sovereign equality of the Turkish Cyprus people and bring security and stability to the region. The title itself raises different questions. The first one, of course, is the status quo itself. Well of course, status quo has been a state of fact in Cyprus and Cyprus peace, as it's called so. The Cyprus issue has so far been measured by continuing negotiations without success and sponsored by unconditional support from the International Community. This situation I think was also synonymous with what was referred to this morning and this afternoon as well. The current situation of the dispute also limits the chances of a settlement. Now as in the past, each party blames the other for failure, and the repeating of the failure of Montana will demonstrate to the politicians and diplomats that the discussions could resume quickly even though the negotiations have been going on for several decades. Is there really evidence that they can be extended indefinitely? I am not sure. So if we look at this picture, different factors, especially those that we will have to deal with in the future, have to be taken into account. I remember the gas rush. The gas rush in the Eastern Mediterranean that stimulates the tensions. So in summary, the discovery of gas in the Eastern Mediterranean raises the great hopes, and at the same time, it generates tensions in an already quite explosive region. The eternal questions of the prospects of settlement remains raised and they are in the updat-

ed context facing a separation that has become quite effective for decades. So, those few introduction words just make reference to the principle of Effectiveness and if you allow, my first points will deal with the following questions. I'll try to deal anyway with the following questions. What about the possibilities of reconciliation over sovereign equality which is the second question raised in the title of our item this afternoon, what about the possibilities of a consensus on sovereign equality when facing Effectiveness? In other words, the principle of Effectiveness, the principle of public international law which has been at work for decades; has the principle of Effectiveness led to a kinds of crystallization of the status quo? Is there any change on the existing status quo? As the International community and the European Union says, of course, it is still considered that the establishment of EU legal framework for Cyprus would be an important and sufficient condition for the resolution of the conflict and for a solution in general. It is a controversial issue. On the contrary, the history of the negotiations has often shown that any new institutional system could deal with the conflict whereas a de facto separation has preserved the kind of peace in the country. And this is not an unrelated first sub-point if you allow. This is not unrelated to the failure of the 1960 Constitution because when drilling up the history of the Cyprus issue, it is necessary to decide where to place its starting point. That is, history and mythes are kind of lovebirds in this respect.

So the logical starting point seems to be the establishment of the Republic of Cyprus in 1960, following the London and Zurich agreements. Nevertheless, there are two more other factors, the parameters have always influenced the evolution of the Cyprus issue, nationalist feelings and of course it was said before. A strategic concern, as Michael and I agree. When he says that "Cyprus is a question of geopolitics and not of law", I totally agree with him. That international law is considered as a branch of international politics; by the way the "law" is still used so we have to deal with it. So, as it was raised by Lawrence Joel in his book, as far as I remember, donation would have been able to be analyzed as a road to success. If it had sooner or later let into determination. On the contrary, instead of being afraid of an emergence in Mediterranean as in Cuba and resisting the desires of independence of

the first president of the Republic of Cyprus Archbishop Makarios, the colonial power relied on Turkish Cyprus community and then the struggle started in 1955, this is also remembered. So the treaties have been recognised under the Treaty of Guarantee, in the future of a new-born Republic in a certain sense, within the context of the possibility of triggering forces to act in the event of a breach of agreement. Turkey used this provision in 1974 following the aborted coup d'état by the Greek colonials, since the aim of the coup d'état was to annex the islands to Greece. Thus, Cyprus became independent without having the experience of the tradition of internal autonomy. They were confronted with the intimidation of a constitution prepared without them. The Constitution was drafted by lawyers appointed by the three guaranteeing powers and it was applied to the parliament by referendum. And clearly, it would have taken a lot of diplomacy and political will to create such a fragile institution in the system. This was also noted in the complexity of the 1960 Constitution and it does not alone explain its failure. Less than four years after its establishment, in its political context, the implementation desperation of the regulators that constitutes essential factor of the instability of the islands after independence, is the sociological context. A constitution is only -I will say in French- "53:21", it's the acts and actions of its rulers that personify it. Nevertheless, the shapers of the 1960 Constitution were aware of the fact that they had to implement a complex institutional system that was different from the federal option that can be perceived by the thoughts of the minds and the petitions given regarding the islands, and that they should certainly do so by excluding the majority system. Because of this latter solution, as everybody knows, only effective operations are based on the existence of the purpose of a democratic, perhaps a common political purpose, the political equality, or at least equal opportunities for all citizens, and its foundations, which is the second issue that the session touches upon, and that was not valid in Cyprus.

Then came the 13 constitutional amendments of the President, Archbishop Makarios and the publication of these 13 amendments affected the situation of the Turkish Cyprus Community, triggering violence between the two communities as well. Like-

wise in 1963, the international recognition of the Makarios government by the United Nations and the third countries was one of the problems. Thus, the legitimization of the Republic of Cyprus as a result of these events would, I believe, pose a problem in terms of international law. As Christian and I pointed out, by taking possession of the authority throughout the territory in accordance with the principal of effectivity, effectiveness is not realized. Of course, the ongoing clashes and negotiations between the two communities and de facto separation of the island between the two parties, some services being deemed quite right in the future, and the solution of the Cyprus problem in the future, are the aim of our conference. That, the future of the solution of Cyprus issue could only be based on the recognition of the status quo which had been excluded and then returned again with the 1960 agreements. Anyway, the situation of status quo is also linked or is also the result of the second sub-point of my first point; and that is what Mr. 56:45 in 2005 described as exciting, never-ending negotiation system. So my question is once again, never-ending of the negotiation system and the status quo are kind of love birds.

So if I still have two minutes left, I will go to my second point which would be the next one; what about the settlement possibility in a renewed context? That means in the gas rush context. Combining the fundamental principles of international law with stability in the eastern Mediterranean, changes the position of the international community, as initially somehow noted as a traditional and a quiet one, and this confronts us with the situation that was solidified in 1963. If the accession of the Republic of Cyprus to the European Union in 2004 still seems to be a kind of extension of the previous rules of management of the disputes, it's clear that the new gas rush is considered. The position referred to by the international community probably remains silent. So there is still something to do and it's one of the questions I raised; the evolving interpretation of legal rules follows what the international community has done so far and what it's been about. And the second question is, what about if we build on the existing cross border institution, because there is a difference between the border considered in the process of European integration and the border in terms of cross-border cooperation. The pioneers of cross-border

cooperation, according to this understanding, in the 60s, adopted a much more multi-dimensional view of what the border is and the function it provides. For them, the border is an issue of the institution and a fact that is not subject to abolishment, this is part of overcoming, eliminating its negative effects. So to conclude in 30 seconds. The international community has to adopt this position and accept that things have changed and interpretation has evolved and that must be changed as well. The second conclusion, what our colleague said before and I already mentioned, is Cyprus and that's probably one of the problems, Cyprus not as a question of law, as a question of geopolitics.

Thank you very much.

Prof. Dr. Anne Klebes-Pelissier
Strazburg Üniversitesi E.Rektör Yrd.

Çok teşekkür ederim. Tüm seçkin misafirler, seçkin organizatörler, konferans için hepinize teşekkür ederim. Burada olduğunuz için hepinize teşekkür ederim ve bu çok önemli konferansta yer almaktan büyük onur duyuyorum. Aynı zamanda tercümanlarımıza da teşekkür etmek istiyorum. Onları göremiyor olabilirsiniz ama bizim için emek sarf ediyorlar. Oldukça zor bir işin üstesinden geliyor ve muhteşem bir iş çıkarıyorlar, her ikisine de teşekkürlerimi iletiyorum.

Oturumumuzun adı, hatırladığım kadarıyla, statükonun Kıbrıslı Türklerin egemen eşitliğine zarar vermeyecek şekilde nasıl değişebileceği ve bölgede güvenlik ve istikrarın nasıl sağlanabileceği. Başlığın kendisi, akıllara farklı soruları getiriyor. Bunların ilki, pek tabii ki, statükonun kendisidir. Statüko, Kıbrıs'a ve Kıbrıs barışı da denilen duruma dair bir hakikat. Kıbrıs Sorunu; şimdiye kadar, süregelen ve bir sonuca ulaşmamış olan müzakerelerle tayin olmakta ve Uluslararası Camiadan koşulsuz destek görmekte. Durum bence bu sabah ve öğleden sonra bahsedilenlerle benzer. Anlaşmazlığın mevcut durumu uzlaşma şansını da sınırlıyor. Şimdi, geçmişte de olduğu gibi, tarafların her biri başarısızlık için bir diğerini suçluyor ve Montana başarısızlığını yinelemek, siyasetçilere ve diplomatlara tartışmaların ve hatta on yıllardır süren müzakerelerin kolayca alevlenebileceğini gösterecek. Bunların süresiz olarak uzatılabileceğine dair gerçekten somut bir kanıt var mı? Ben pek emin değilim. Dolayısıyla, bu resme bakılacak olursa, farklı etkenler, özellikle ileride ele almamız gerekecek olanlar söz konusu olduğunda, göz önünde bulundurulmalı. Gaz savaşını hatırlıyorum, Doğu Akdeniz'deki gerilimi tetikleyen gaz savaşını. Özet olarak, Doğu Akdeniz'de gaz bulunmuş olması büyük bir umut yaratıyor ve aynı zamanda da hali hazırda patlamaya hazır olan bu gergin ortamda tansiyonu yükseltiyor. Uzlaşma olasılıklarına dair sonsuz sorular baki kalmakta ve bunlar on yıllar

boyunca etkili hale gelen ayrılıkla karşı karşıya kalmanın güncellenmiş içeriğinde yer almakta. Bu birkaç giriş cümlesi sadece Etkililik ilkesine bir referans oluşturmakta olup, eğer izin verirseniz, ilk vurgularım sonraki sorulara yanıt arayacak. Diğer sorulara bir yanıt bulmaya her şekilde çalışacağım. Peki ya egemen eşitlik hususunda uzlaşma olasılıkları? Bu konu, bu akşamüstü burada ortaya çıkan ikinci soru, Etkililikle karşı karşıya kalındığında egemen eşitlik hususunda uzlaşma olasılıkları neler. Başka bir deyişle, Etkililik ilkesi, on yıllardır yürürlükte olan uluslararası kamu hukuku ilkesi, Etkililik ilkesi statükoda kristalleşmeyi beraberinde getirdi mi? Var olan statükoda bir değişiklik yaratılması söz konusu mu? Uluslararası camianın ve Avrupa Birliği'nin söylediği, pek tabii ki, AB'nin Kıbrıs'a yönelik yasal çerçevesinin kuruluşunun, uzlaşmazlığı çözmede ve genel bir çözüme ulaşmada önemli ve yeterli olduğudur. Bu tartışmaya açık bir konudur. Bunun aksine; müzakereler geçmişi genellikle göstermektedir ki, yeni bir kurumsal yapı, uzlaşmazlığı ele alabilirken, fiili olarak bir ayrılık ülkedeki bu türde bir huzur ortamını korumaktadır. Eğer izin verirseniz, bu alakasız bir birincil alt-başlık değildir. Bu, 1960 Anayasasının başarısızlığıyla alakasız değildir, çünkü Kıbrıs sorununun geçmişi detaylıca incelendiğinde, başlangıç noktasının ne olduğuna karar vermek önemlidir. Yani, tarih ve mitler çifte kumru gibidir.

Mantığa uygun olan; başlangıç noktası 1960 senesinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Londra ve Zürih Antlaşmalarını müteakip kurulması olarak görülmektedir. Ama yine de iki etken daha var: Parametreler, her zaman Kıbrıs Sorununun gelişimini etkilemiştir ve milliyetçi duygular ki bu pek tabii ki önceden dile getirilmişti. Benim ve Michael'in dediği gibi stratejik bir endişe. Ben: "Kıbrıs jeopolitik bir mesele, hukuk meselesi değil" dediğinde ona tamamen katılıyorum. Uluslararası hukukun, uluslararası siyasetin bir kolu olarak kabul ediliyor olması; yeri gelmişken "hukuk" halen kullanılmaktadır ve bununla başa çıkmalıyız. Lawrence Joel tarafından da kitabında ele alındığı üzere, hatırladığım kadarıyla, başış, başarıya giden yol olarak analiz edilebilir. Er ya da geç kararlılığa varacaktır. Aksine, Akdeniz'de Küba'daki gibi bir ortaya çıkıştan korkmak yerine ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios'un bağımsızlık isteğine karşı koymak ye-

rine, kolonyal güç Kıbrıslı Türk topluluğuna bel bağlamıştır ve sonrasında mücadele 1955'te başlamıştır, bu da hatırlanmaktadır. Böylece, antlaşmalar, belli bir bağlamda yeni-doğmuş bir cumhuriyetin geleceğinde, güçlerin herhangi bir anlaşma ihlali durumunda aksiyona geçmesini tetikleme olasılığı garanti sözleşmesi kapsamında tanınmıştır. Türkiye bu provizyonu 1974 yılında, Yunan kolon yeller tarafından harekete geçirilmiş ancak sonrasında durdurulmuş olan hükümet darbesini müteakip kullanmıştır ki bu darbenin amacı, adaları Yunan topraklarına katmaktı. Böylece Kıbrıs, kısa bir süreliğine dâhili özerklik geleneği deneyimi olmaksızın bağımsız oldu. Onlarsız şekilde hazırlanan bir anayasanın gözdağı ile yüzleştirildiler. Anayasanın taslağı, teminatçı üç güç tarafından atanan hukukçularca yapılmıştı ve tamamen referandumla Parlamenteoya uygulanmıştı ve açıkça, sistem içerisinde böyle hassas bir kuruluş oluşturmak oldukça fazla diploması ve siyasi irade gerektirecekti. Bu, 1960 Anayasasının karmaşıklığında da belirtilmiştir ve başarısızlığını başlı başına açıklamaz. Onun kurulmasından dört yıldan daha az bir süre sonra, onun siyasi bağlamında, adaların bağımsızlıktan sonraki istikrarsızlığında esaslı bir etken olan düzenleyicilerin uygulamasına dair umutsuzluk, sosyolojik bağlamındadır. Bir anayasa sadece -Fransızca söyleyeceğim- "53:21", onu kişileştiren hükümdarların davranış ve eylemleridir. Yine de 1960 Anayasasını biçimlendirenler, zihinlerin ve adalara dair dilekçenin verildiği zamandaki düşüncelerin algılayabildiği federal opsiyondan farklı, karmaşık kurumsal bir sistem yürürlüğe koymaları gerektiğinin ve bunu kesin surette çoğunluk sistemini dışarıda bırakarak yapmaları gerektiği gerçeğinin farkındalardı. Çünkü bu ikinci çözüm nedeniyle, hepimizin de bildiği gibi, sadece etkili operasyonlar, demokratik, belki de ortak bir siyasi amacın varlığı, temellerinin oturumun değiştiği ikinci konuda, temel siyasi eşitliğe veya en azından tüm vatandaşlar için eşit olanaklara dayanır ve bu Kıbrıs'ta geçerli değildir.

Sonrasında Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios'un 13 anayasal değişikliği geldi ve bu 13 değişikliğin yayınlanması, Kıbrıslı Türk Topluluğu'nun durumunu etkiledi ve aynı zamanda iki topluluk arasındaki şiddeti tetikledi. Yine aynı şekilde 1963'te, Makarios hükümetinin Birleşmiş Milletler ve üçüncü ülkeler tarafından uluslararası alanda tanınması sorunların bir diğeri oldu. Böylece,

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu olaylar sonucunda meşrulaştırılması, ben inanıyorum ki, uluslararası hukuk adına bir sorun oluşturacaktı. Christian ve benim dikkat çektiğimiz üzere, Etkililik ilkesiyle bağlantılı olarak, yetkinin bölgenin her yerinde eline geçmesiyle, Etkililik gerçekleşmiş değil. Tabii ki, iki topluluk arasında bunun haricinde süren çatışmalar ve müzakereler ve adaların iki taraf arasındaki fiili ayrılığı, bazı hizmetlerin gelecek zamanda oldukça haklı addedilmesi ve gelecekte Kıbrıs sorununun çözümünün geleceği, konferansımızın da amacıdır. Sadece öncesinde hariç tutulup, sonrasında 1960 anlaşmaları ile yeniden geri dönülen statükonun tanınmasına dayandırılabilir. Yine de statükonun durumu, aynı zamanda benim değindiğim birinci noktanın ikinci alt noktasıyla bağlantılı veya aynı şekilde onun bir sonucudur. Bu, aynı zamanda Bay 56:45 'in 2005 yılında bahsettiği heyecan verici, hiç sonlanmayan müzakere sürecidir. Yani, sorum bir kez daha, hiç sonlanmayan müzakere süreci ve muhabbet kuşu benzeri statükodur.

Eğer birkaç dakikam daha varsa, değinmek istediğim ikinci noktaya geçmek istiyorum, o da şu; yenilenmiş durumda uzlaşma olasılıkları nedir? Bu da gaz savaşları bağlamı anlamına geliyor. Doğu Akdeniz'de istikrarı korumakla, uluslararası hukukun esas ilkeleri birleştiğinde, bu başlangıçta da bir şekilde geleneksel ve sakin biri olarak belirtildiği üzere Uluslararası Topluluğun konumunu değiştirmekte ve bizi 1963'ten beri sağlamlaşmış olan durumu karşı karşıya getirmekte. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne 2004'teki katılımı, hala tartışmaların önceki yönetim kurallarının bir uzantısı olarak görülse de, yeni gaz savaşlarının göz önünde tutulduğu açıktır. Uluslararası camianın atıfta bulunduğu konum muhtemelen nefessiz kalmaktır. Böylece, yapılacak bir şey kalmaktadır ve bu da benim sormakta olduğum sorulardan bir tanesi; hukuk kurallarının gelişmekte olan tefsiri, Uluslararası Camianın şimdiye kadar ne yaptığını ve neyle ilgili olduğunu takip etmekte.

Ve ikinci soru ise, peki ya var olan tam bir sınır ötesi kurumu üzerine eklem yaparak geliştiresek, çünkü Avrupa entegrasyonu sürecinde kabul edilen sınır ile sınır-ötesi işbirliği arasında bir fark var. Sınır-ötesi işbirliğinin öncüleri, bu anlayışa göre, 60'larda, sınırın tam olarak ne olduğuyula ve onun işlevleriyle ilgili çok-

boyutlu bir bakış açısı benimsediler. Onlara göre sınır, kurumun bir konusu ve feshedilmesi söz konusu olmayan bir olgu, bu, üstesinden gelmenin bir parçası, bunun olumsuz etkilerini bertaraf ediyor. Son 30 saniyede sözü bağlamak gerekirse, uluslararası camia bu pozisyonu benimsemeli ve bir şeylerin değiştiğini kabul etmeli ve yorumun evrim geçirdiğini ve onun da değişmesi gerektiğini görmeli. Varılan ikinci sonuç ise, meslektaşımızın ve benim de önceden belirttiğim üzere, Kıbrıs'tır ve muhtemelen sorunlardan biri de bu, bir hukuk meselesi olarak değil, bir jeopolitik mesele olarak Kıbrıs.

Çok teşekkürler.

Mustafa Ergün Olgun- Again just a few points I will just highlight. I may be missing some of the points. First, the status quo is continuing because of the negotiations. Second, negotiations cannot be extended indefinitely. Third, gas rush, the hydrocarbon exploration is bringing tension while at the same time, it's providing for certain opportunities. It can be a catalyst, so it has two dimensions. The evolution of the status quo can be expected to create a new legal framework requirement regarding Cyprus due to the geopolitical and not legal dimension of the Cyprus problem. The de facto separation has been preserved and that has provided for security on the island. There are risks, in case this is disturbed. So, if this is a possibility, if this is about the current de facto separation, problems will arise. Well, the future can be based on respect for the realities on the ground and respect for the status quo and its requirements. The evolutionary process can lead to a solution like cross-border activities on both sides. International Community needs to accept these changes and the status quo.

Yeniden birkaç noktanın altını çizeceğim. Bazı noktaları atlıyor olabilirim. Birincisi, müzakereler nedeniyle statüko devam ediyor. İkincisi, müzakereler süresiz olarak uzatılamaz. Üçüncüsü, gaz savaşları, yani, hidrokarbonun bulunması tansiyonu yükseltiyor ve aynı zamanda bazı fırsatlar doğuruyor. Bu bir katalizör olabilir, dolayısıyla iki boyutu var. Statükonun evrimleşmesinin, Kıbrıs sorununun hukuki değil jeopolitik boyutu nedeniyle, Kıbrıs'a ilişkin yeni bir yasal çerçeve ihtiyacı doğurması beklenebilir. Fiili ayrılık korunmaktadır ve bu, adada güvenlik sağlamaktadır. Bu-

nun bozulması durumunda sorunlar olacaktır. Yani, eğer bu bir olasılıksa, eğer bu mevcut fiili ayrılıkla ilgili ise, sorunlar ortaya çıkacaktır. Pekâlâ, gelecek burada gerçeklere duyulan saygıya ve statükoya duyulan saygıyla onun gerekliliklerine dayandırılabilir. Evrimleşme süreci her iki tarafta sınır-ötesi faaliyetler gibi bir çözümü beraberinde getirebilir. Uluslararası Camia bu değişimleri ve statükoyu kabul etmelidir.

Prof. Dr. Anne Klebes-Pelissier- I hope that I am understood; I think that you try not to go back of course to the 90-60 framework. We have to build a de facto situation, a state of facts and the consolidation of a situation, and of course I think the different human rights cases brought to the European courts do not give response to the questions that I raised. So there are some contradictions in decisions. Thank you.

Anlaşılmış olduğumu umuyorum; kesinlikle 90-60 çerçevesine geri dönmemeye çalışacağınızı düşünüyorum. Bir fiili durum yaratmalıyız, gerçekler üzerine kurulu bir durum ve durumların birleştirilmesi ve pek tabii ki Avrupa mahkemelerine taşınan farklı insan hakları davalarının, sorduğum sorulara yanıt vermediğini düşünüyorum. Yani kararlarda bazı çelişkiler var. Teşekkürler.

Mustafa Ergün Olgun- Thank you professor Pelissier. Now we have Stephen Day. Stephen, do you want to go there? Good, okay. Stephen Day is a former British MP who served from 1987 to 2001. He is a former secretary of war of the old parliament, a Northern Cyprus-friendly person and the former chairman of the TRNC-based British Residents Society. He has lived in the TRNC since January 2006 and until this week he was a leading columnist for the TRNC's Cyprus Today newspaper.

Teşekkürler Prof. Pelissier. Şimdi sırada Stephen Day var. Stephen, şuraya geçmek ister misin? Tamam, pekâlâ. Stephen Day, 1987-2001 yılları arasında görev yapmış olan eski bir İngiliz milletvekili, eski parlamentonun harp bakanı, Kuzey Kıbrıs dostu ve KKTC-temelli İngiliz Mukimleri Derneği'nin eski yönetim kurulu başkanı. Kendisi Ocak 2006'dan bu yana KKTC'de yaşamakta ve bu haftaya kadar KKTC'nin Cyprus Today isimli gazetesinde başköşe yazarıydı.

Stephen Day

İngiliz E. Milletokili

Thank you everybody for coming here and to be invited here. Firstly, to all friends, to Mr. Chairman, thank you. I am very excited, it's a great privilege to be invited here. And it is a great privilege, ladies and gentlemen, to be able to speak to you about something, a subject that has been dear to my heart ever since my sister has lived in Limassol in 1958. So my family has close connections with Cyprus and I indeed to take it serious. I believe that the only way that these proceedings can bring any form of security and stability to Cyprus for the Turkish Cypriots is to fully accept the reality of the situation and hang on to the Turkish Guarantee in whatever they do. It should be acknowledged that the counselors who attend councils around the world, in my experience, deal with this situation far more vigorously. As for the region itself, Cyprus is surrounded by middle eastern countries which could face a major international conflict at any moment. Is the UN effective there? No! the UN tried to be effective and failed. Cyprus is the most peaceful place in the whole of the region.

And ladies and gentlemen, why is it peaceful? It's not because of the UN! The presence of Turkish troops in the region has been the main reason for peace since 1974 and it's about time it was recognized. To my mind, to know where your country has been is to know where your country is likely to go; history teaches us lessons. And we do well to learn those lessons of the past and in my world, the Turkish Cypriot people have a great place in recent history. The lessons to be taken from TRNC are very clear. Ever since the independence of Cyprus in 1960, Greek Cypriot leaders have either been determined to ethnically cleanse the island off of Turkish Cypriots or to isolate them altogether. The Greek Cypriots, there is no doubt about this, partly failed in the former. In fact, they completely succeeded in the latter. That, all Turkish Cypriots, ladies and gentlemen, in London, not in Northern Cyprus, say something of a partial success behind Great Cyprus

which is related to the cleansing of the island. But something is about to change. Northern Cyprus needs to go back to this people, wherever they are in the world, and convince these people to come back to the Northern Cyprus. It is long over due. Those of us with close connections to the TRNC are aware of all these important facts. Regretably, most of the world is not; the Greek Cypriot regime also plays an important role in this. They have succeeded in that regard beyond their wildest dreams. But unfortunately, as a result of that, the world sees them as the sole victims, a complete reversal of the truth. I will, like many at this conference, draw important conclusions; it is an important event. It's right: it is good that it's taking place. But we must remember one Golden Rule. Unless things change, talking to ourselves will not reverse the existing twists of history. We need to propagate these conflicts regarding the Greek Cypriots and put them into words. This will have an impact and to do that, we need immediate responses which to my mind in the past have been sadly lacking. The UN sponsored talks continued for generations have done nothing to resolve this issue which we call, the Cyprus problem. They have merely enshrined the Greek Cypriot diplomatic, economic and political dominance and the Turkish Cypriot people have been condemned and led to a seemingly endless isolation. So, my next message is simple. In each of the negotiations, the issues that I talked about this afternoon failed. The issues I have mentioned before are the also ones that exist during the talks. It should be obvious to anybody whether they be in Brussels, New York or London. When the talks were going nowhere, they ignored them, three years passed and Montana simply proved them as it showed that the blame lies with the Greeks. But nothing was done in any way to punish them for their actions. So, I would say this; even if the TRNC President offers Greek Cypriots a joined body to administer oil and gas exploration in the line and, in line with the UN view, the sources have been found belong to both of the communities, but the Greek Cypriots reject even that. And so far, no condemnation has been made by the councils whatsoever, no words were said. This proves that, the status quo, the other people have spoken about, serves nobody but the Greek Cypriots. The UN continues to ignore all of these. The status quo is noth-

ing more than the isolation of Turkish Cypriots. And I think the opposite of what the UN should be all about. And I would also say, ladies and gentlemen, if we look to the EU for salvation; it is no friend of yours. The EU, as we heard before, merely rewarded Greek Cypriots for the rejection of the Annan Plan, they ignored the promises made to the Turkish Cypriots. I also voted for the Annan Plan, they too and they rejected.

My message to you today is, forget about the EU; they have certainly forgotten you. The imbalance in the handling of these two sides and the two parts of Cyprus has mainly made any reunification of the island even more likely, ladies and gentlemen, caused something totally undesirable. This should be obvious but it isn't. Even it is obvious to the rest of the world. We had earlier my friend, Magginnis, mentioned the British MP in 2017. I agree with him. This is disgraceful. However, for one of the reasons to explain this, he said that it could be due to the bureaucracy in Lefkoşa. It took two months to describe an appropriate serious challenge after the event, 2017 British parliament easily tolerated Greek Cypriot propaganda. Two months before anything comes out, apart from lack of impact from London, she contacted me; Ken responded 01:12:23 and I said to the media, article to thirty ... website ... everybody should come so I can ask within an hour, whether or not, he heard something. Not only coordinated the Turkish ...

The government needs to bring people together, you have Turkish Cypriots all over the world to do what we have just described, they just don't care and they have to be brought together 01:13:01. As we are losing the propaganda wall, we've got to start winning it over and again. Exactly so I brief it as I can. I scan social media websites, news channels in the international press to see any anti-Turkish Cypriot bias or any deliberate misrepresentation regarding the history of Cyprus from whatever source it comes from. We're all losing in this propaganda war and I embrace all points of view and I'm glad to be here by the new prime minister and all the 01:13:37 since he is a strong man and I believe and hope that he will bring about the relevant changes in particular to move forward to a better future which are necessary for Cyprus and the Northern Cyprus. The Turkish Cypriot people who benefit mas-

sively from financial and military support provided by Turkey; I mean all those I had talked to, many of them, happily accept Turkish money and complain about Turkish interference. I have a message for them. You cannot survive without Turkey's integrity and it's ever-present unique support and if you accept the money, there is a saying in English, I hope they won't be surprised about: "He who pays the piper calls the tune". So, without a doubt, the Turkish influence is certain and the Turkish Cypriots do not like it, then they are going to have to learn to stand on their own feet. They already are. In the meantime, they should be grateful to Turkish support. Because without it, they may not have been in the island this day. So I welcome the arrival of the new prime minister. The future now rests, ladies and gentlemen, to my mind, not in the reunification of Cyprus but in the reality that is being discussed 01:15:06 prime minister earlier today. Then ultimately establish close relationships and decide, what the ultimate situation of the TRNC will be, with its cousins. This is inevitably and probably desirable at the same time. To bring about that, we need to put every effort into explaining what really happened in Cyprus from the late 1950s. My sister still remembers right through to the collapse of the UN talks until it comes to Montana. Something that is still up to date and almost non-existent. Let's change it and see that we will change all. The real victims in Cyprus are the Turkish Cypriots. They have been so far too long. It's one of the gravest injustices I have ever seen in my lifetime. This is the greatest failure of the UN. I say to you all, get angry and get organized. You warned the Greek... 1970... 1974... well Mr. Chairman. Goodness does not bring peace.

Stephen Day

İngiliz E. Milletvekili

Herkese teşekkürler, buraya geldiğim, buraya davet edildiğim için. İlk olarak, tüm arkadaşlarıma, Sayın Başkana, teşekkürler. Çok heyecanlıyım. Buraya davet edilmiş olmak büyük bir ayrıcalık ve siz hanımlar ve beyefendilere konuşuyor olmak. Kız kardeşim 1958’de Limasol’de yaşadığından beri kalbimin derinlerinde yatan bir konu hakkında sizlerle konuşuyor olmak büyük bir ayrıcalık. Ailemin Kıbrıs ile yakın bağları var ve bunu gerçekten ciddiye alıyorum. Bu ilerlemelerin Kıbrıs’a ve Kıbrıslı Türklere herhangi bir türde güvenlik ve istikrar sağlamasının tek yolunun, durumun gerçekliğini tamamen kabul etmekten ve yaptıkları her şeyde Türk Güvencesine sınıksız tutunmaktan geçtiğine inanıyorum. Dünyadaki konseylere katılan danışmanların bu durumu -benim deneyimime göre- çok daha şiddetle ele aldıklarını kabul etmeleri gerekir. Bölgenin kendisine gelince, Kıbrıs, her an uluslararası büyük bir ihtilaf yaşayabilecek Orta Doğu ülkeleriyle çevrili durumda. BM orada etkin mi? Hayır! BM etkili olmaya çalıştı ve başarısız oldu. Kıbrıs, tüm bölgedeki en huzurlu yer.

Peki, bayanlar ve baylar, peki Kıbrıs neden huzurlu? Bu BM sayesinde değil! Türk birliklerinin bölgedeki varlığı 1974’ten beri huzuru sağlayan temel neden ve şimdi, bunun farkına varmanın tam zamanı. Bence, ülkenin şimdiye kadar nerede olduğunu bilmek, bundan sonra nereye gideceğini anlamayı sağlar. Tarih bize dersler verir ve bizler de geçmişe dair bu dersleri öğrenmek için gerekeni yaparız ve benim dünyamda Kıbrıslı Türklerin yakın tarihteki yeri büyük. KKTC’ye dair alınması gereken dersler çok açık. Kıbrıs’ın 1960 senesindeki bağımsızlığından bu yana, Kıbrıslı Rum liderler, adayı ya etnik olarak Kıbrıslı Türklere arındırmayı ya da onları tamamen soyutlamayı akıllarına koydular. Kıbrıslı Rumlar, şüphesiz, önceki dediğimden kısmen başarısız oldular. Ancak, şu da bir gerçek ki, sonrakinde tamamen başarılı

oldular. Londra'daki tüm Kıbrıslı Türklerin, bayanlar ve baylar, Kuzey Kıbrıs'taki değil, Büyük Kıbrıs'ın ardında yatan kısmi başarının adanın temizlenmesiyle alakalı olduğuyla ilgili birkaç söz söylerler. Ancak bir şeyler değişmek üzere. Kuzey Kıbrıs, bu insanlara gidip onları dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar, orarlardan Kuzey Kıbrıs'a dönmeye ikna etmeli. Bu çoktan yapılmış olmalıydı. Bizler gibi KKTC ile yakından ilgisi olanlar, tüm bu önemli gerçeklerin farkındalar. Ne yazık ki, dünyanın büyük bir kısmı ise bunların farkında değil. Kıbrıslı Rum rejiminin de bunda önemli payı var. Bu konuda, hayal edebileceklerinden de çok başarılı oldular. Ama ne yazık ki, bunun sonucu olarak tüm dünya onları tek kurban olarak görüyor, ancak bu gerçeğin tam da aksisi. Burada, bu konferanstaki birçok kişi gibi ben de önemli sonuçlara varacağım; bu önemli bir etkinlik. Doğru. Bunun gerçekleşiyor olması iyi. Ancak bir Altın Kuralı asla unutmamalıyız. Bir şeyler değişmedikçe, kendi kendimize konuşmak tarihin var olan bükülmelerini terse çevirmeyecek. Sadece, Kıbrıslı Rumlara dair bu ihtilafları yaymamız ve onları kelimelere dökmemiz gerekir. Bu, bir etki uyandıracak ve bunu yapabilmek için ihtiyacımız olan, geçmişte ne yazık ki eksikliğini çektiğimiz şey olan hızlı yanıtlar alabilmek. BM desteğinde nesillerdir gerçekleşen görüşmelerde Kıbrıs sorunu dediğimiz bu meseleyi çözmek için hiçbir girişimde bulunulmadı. Yalnızca Kıbrıslı Rumların diplomasisi, ekonomik ve siyasi üstünlüğü kutsallaştırıldı ve Kıbrıslı Türkler ayıplanarak, gözle görülür şekilde sonu gelmez bir izolasyona sevk edildi. Kısacası, benim sıradaki mesajım oldukça basit. Müzakerelerin her birinde, bu akşamüstü az önce yaptığım konuşmadaki konularda başarısız olundu. Önceden üzerinde durduğum konular, müzakereler gerçekleşirken de var olan konular. Brüksel'de, New York'ta veya Londra'da, her nerede olursa olsun, bunlar gün gibi ortada olan konular. Müzakereler hiçbir yere varmadığında, onları yok saydılar, üç yıl geçti ve Montana onları kanıtladı ve ayıplama Yunanların yanına kaldı. Ancak bu konuda herhangi bir şey yapılmadı, onlar bu yaptıkları için hiçbir şekilde cezalandırılmadı. Dolayısıyla şunu söyleyeceğim; KKTC Cumhurbaşkanı, Kıbrıslı Rumlara hattaki petrol ve gaz arayışında, BM bakışına göre, iştirak etse bile, bulunan kaynakların her iki topluluğa da ait olmasına Kıbrıslı Rumlar karşı çıkmaktalar. Şu ana kadar kurullar-

ca herhangi bir kınama bile yapılmış değil, herhangi bir söz bile söylenmedi. Bu, statükonun, haklarında konuşulan diğer insanların, başka kimseye değil, sadece Kıbrıslı Rumlara hizmet ettiğinin bir kanıtı. BM tüm bunları görmezden gelmeye devam ediyor. Statüko, Kıbrıslı Türklerin halen izole edilmesinden başka bir şey değil ve ben, BM'nin ne olması gerektiğinin tam aksini düşünüyorum ve şunu da söylemek isterim ki, bayanlar ve baylar, kurtuluş için AB'ye bakacak olursak, o sizin dostunuz değil. AB, daha önce de duyduğumuz üzere, Kıbrıslı Rumları Annan Planı'nın reddi konusunda sadece ödüllendirdi, Kıbrıslı Türklere vermiş olduğu sözleri tutmadı. Ben de Annan Planı için oy verdim, onlar da ve reddettiler.

Benim size bugünkü mesajım şu: AB'yi unutun. Onlar sizi çoktan unuttular bile. Bu iki mevzunun ve Kıbrıs'ın iki kesiminin ele alınışındaki dengesizlik adanın yeniden birleşmesine, bayanlar ve baylar, tamamen istenmeyen bir şey olmasına sebep olmaktadır. Bu oldukça açık olmalı, fakat değil. Dünyanın geri kalanı için de oldukça açık. Daha önceleri arkadaşım Magginnis, 2017 İngiliz milletvekili, bunu dile getirmişti. Ona katılıyorum. Bu utanılacak bir durum. Ancak bunu açıklayacak sebeplerden birisi için: Lefkoşa'daki bürokrasi nedeniyle olabileceğini söylemişti. Etkinlikten sonra uygun ciddi bir meydan okumanın betimlenmesi iki ay aldı. 2017 İngiliz parlamentosu, Kıbrıslı Rum propagandasını kolayca tolere etti. Bir şeyler ortaya çıkana kadarki iki ayda, Londra'dan gelecek etki eksikliğini haricinde, benimle iletişime geçti; Ken yanıtladı 01:12:23 ve ben de medyaya makaleyi otuza kadar... internet sitesi ... herkes gelmeli ki ben de ona bir saat içerisinde bir şey duyup duymadığımı sorabileyim. Sadece Türkleri koordine etmedi...

Hükümet insanları bir araya getirmeli, dünyanın her tarafında az önce açıkladığımız şeyi yapacak Kıbrıslı Türkler var, sadece umursamıyorlar ve onların bir araya getirilmesi lazım 01:13:01. Propaganda duvarını kaybederken hükmen ve yeniden kazanmaya başlamamız lazım. Kesinlikle, yapabileceğim şekilde özetliyorum. Sosyal medya sitelerini, uluslararası basındaki haber kanallarını, Kıbrıslı Türk karşıtı ön yargısına karşı savaşıldığını görmek üzere inceliyor veya Kıbrıs tarihine ilişkin, hangi kaynaktan gelirse gelsin, "kasti yanlış yorumlama bulacak mıyım?"

diye gözden geçiriyorum. Hepimiz bu propaganda savaşında kaybediyoruz ve ben tüm bakış açılarını kucaklıyorum ve burada, yeni başbakanın ve 01:13:37 yanında olduğum için memnunuz. Çünkü o güçlü bir adam ve onun Kıbrıs ve özellikle Kuzey Kıbrıs için gerekli olan, daha iyi bir geleceğe doğru ilerlememize vesile olacak değişimleri gerçekleştireceğini umuyor ve buna inanıyorum. Türkler tarafından sağlanan finansal ve askeri desteklerden büyük fayda sağlayan Kıbrıslı Türkler; yani konuştuğum herkes, Türk parasını büyük bir memnuniyetle kabul ediyor ve Türk müdahalesinden şikâyet ediyorlar. Onlara bir mesajım var. Türkiye'nin bütünlüğü ve şu andaki eşsiz desteği olmadan ayakta kalamazsınız ve eğer parayı kabul ederseniz, İngiltere'de bir söz vardır ve umarım buna şaşırırmazlar: "Parayı veren düdüğü çalar." Dolayısıyla Türkiye'nin etkisi muhakkak ve Kıbrıslı Türkler bundan hoşlanmıyorlar ancak, o zaman kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmek zorundalar. Hâlihazırda öyleler. Bu süre zarfında, Türk desteğine müteşekkir olmalılar. Çünkü eğer bu destek olmasaydı, bugün halen bu adada olamayabilirlerdi. Dolayısıyla, yeni başbakanın gelişini memnuniyetle karşılıyorum. Gelecek; bugünden böyle, bayanlar baylar, bence, Kıbrıs'ın yeniden birleşmesinde değil, tartışılan gerçeği vurgulamakta yatıyor. 01:15:06 başbakan bugünün erken saatlerinde. Sonrasında nihayetinde yakın ilişkiler kurarak, KKTC'nin kuzenleriyle nihai durumunun ne olacağına karar vermek. Bu aynı zamanda hem kaçınılmaz hem de muhtemelen istenilen bir şey. Bunu ortaya koymak için, 50'lerin sonlarından bu yana Kıbrıs'ta gerçekten neler olduğunu açıklamak üzere gerekli tüm çaba sarf edilmeli. Kız kardeşim, BM müzakerelerinin bozulmasından Montana'ya kadarki her şeyi hala hatırlıyor. Şimdiye kadar hala revaçta olan ve aynı zamanda neredeyse hiç var olmamış bir şey. Bunu değiştirelim ve her şeyi değiştirdiğimizi görelim. Kıbrıs'taki asıl kurbanlar, Kıbrıs Türkleridir. Çok uzun zamandır öyleler. Hayatım boyunca gördüğüm en ağır adaletsizliklerden biri bu. Bu, BM'nin en büyük başarısızlığı. Hepinize şunu söylemek istiyorum, sinirlenin ve organize olun. Yunanları uyardınız... 1970 1974... Sayın Başkan. İyilik huzur getirmiyor.

Mustafa Ergün Olgun- Thank you, thank you Stephen. The Turkish Cypriots need to accept the realities and cling to the

Treaty of Guarantee. They are deprived of the rights regarding themselves and imposing embargoes on them is very successful. Winning the propaganda war against Turkish Cypriots is hard, and the attempts to announce their statements to the world are being suppressed. We are living in a very ... region. The UN is inactive; Turkish Cypriot forces are providing for security in Cyprus, not the UN. There are more Turkish Cypriots in the UK than in Cyprus. The Greek Cypriot's regime is successful in presenting themselves as victims, and the Turkish Cypriots are the real victims in the island. Talking to ourselves is not going to be enough. We have to convince others and present our case effectively. The status quo of the Greek Cypriots do not look to the EU salvation. They will not provide salvation for you. The Turkish Cypriots need to respond to challenges facing them and they have to be fast about it. You cannot respond to a threat coming to you through the media or any social media, two months later. It will not have any effect. There are great talents among the Turkish Cypriots abroad who are mobilized. Two-state solution is the way forward for Cyprus. Get angry and get organized. Thank you.

So, the next speaker is going to be İzzet Sinan. İzzet Sinan is a Turkish Cypriot. He is a graduate of Cambridge University that with both master's and a bachelor's degree in law. And also he studied at the Institute of European Studies of the University of London, is that correct? He also holds a master's degree in European law from the University of Brussels as a third university. İzzet is a partner of a leading US-based international law firm and he manages its Brussels office. Very prominent position he has in his profession. He is a specialist in antitrust and competition law and has been practicing in Brussels since the early 1980s. He is a member of the England and Wales Law Society and in the rank of a French lawyer of the Brussels bar. A highly respected and a qualified person at a social level. At the same time he appeared before the European Court of Justice. Excellent status, welcome.

Teşekkürler, teşekkürler Stephen. Kıbrıslı Türklerin gerçekleri kabul etmeleri ve teminat Anlaşmasına sadık kalmaları gerekiyor. Kıbrıslı Türkler, kendilerine yönelik haklardan mahrum kalıyor ve üzerlerindeki dayatmacı ambargolar çok başarılı. Kıbrıslı Türklere uygulanan propaganda savaşını kazanmak zor ve

kendi açıklamalarını dünyaya duyurma girişimleri bastırılıyor. Çok ... bir bölgede yaşıyoruz. BM etkin değil. Kıbrıs'ta güvenlik sağlamak için uğraşanlar Kıbrıslı Türk güçleri, BM değil. Birleşik Krallık'ta Kıbrıs'ta olduğundan çok daha fazla Kıbrıslı Türk var. Kıbrıs Rum rejimi kendilerini kurban olarak göstermekte oldukça başarılı ve Kıbrıslı Türkler, adadaki asıl kurbanlar. Kendi aramızda konuşmak yeterli olmayacak. Diğerlerini ikna etmeli ve davamızı etkili bir şekilde sunmalıyız. Kıbrıslı Rumların statükosu, AB kurtuluşuna bakmıyor. Onlar size kurtuluş sağlamayacaklar. Kıbrıslı Türkler karşı karşıya kaldıkları meydan okumalara yanıt vermeli ve bu konuda ellerini çabuk tutmalılar. Size medya veya herhangi bir sosyal medya aracılığıyla yöneltilen bir tehdide iki ay sonra yanıt vermezsiniz. Hiçbir etkisi olmaz. Mobilize olan, yurtdışındaki Kıbrıslı Türkler arasında büyük yetenekler var. İki devletli çözüm Kıbrıs'ın ileriye dönük çözümüdür. Sinirlenin ve organize olun. Teşekkürler.

Sıradaki konuşmacımız İzzet Sinan olacak. İzzet Sinan, bir Kıbrıs Türk'ü. Cambridge Üniversitesi'nden, hem hukuk alanında lisans hem de yüksek lisans mezunu. Aynı zamanda Libra Üniversitesi'nde Avrupa Çalışmaları Enstitüsü'nü bitirmiş. Doğru mu? Ayrıca üçüncü bir üniversite olarak Brüksel Üniversitesi'nden Avrupa Hukuku alanında Master derecesi var. İzzet, ABD merkezli uluslararası bir hukuk firmasının ortağı ve Brüksel ofisini yönetiyor. Uzman olduğu alanda çok öne çıkan bir pozisyonda. Antitröst ve rekabet hukuku alanlarında uzman ve 1980'lerin başından bu yana Brüksel'de hizmet veriyor. O, 01:19:55 İngiltere ve Galler Hukuk Cemiyeti ve sonrasında Brüksel Barosu'nun Fransa avukatlığı mertebesinde. Toplumsal açıdan oldukça saygın bir seviyede ve kalifiye bir kişi. Aynı zamanda Avrupa Adalet Divanı'nın önüne çıkmış birisi. Muazzam, hoş geldin.

İzzet M. Sinan

Avukat, Brüksel

First of all let me thank everybody here for the invitation and of course to the organizers. You are going to maybe smile a little when you hear what I have to say because none of the speakers here were actually coordinated beforehand regarding what they were going to say. There is a theme and a light motif that comes across in what we're saying and somehow we, as all lawyers, don't foster the functioning of international law. This is a sad situation. When I was studying public international law in Cambridge, I thought I would help solve the Cyprus problem as a public international lawyer. That did not happen because I did a traineeship with the UN and I said "my God", this place is a disaster" and so I went back to other research. Then I did a traineeship with the European Commission, and I said, "this place is also a disaster". So, I turned to self-employed practicing and gave up on any ideas of working in the institutional environment.

So after 56 years of injustice that has been going on in Cyprus, I think we can say that things have not fundamentally changed for the Turkish Cypriots from a legal perspective. Of course, we have been in a far more secure physical position since 1974 and in fact, it's been the longest period of peace in the island in my entire lifetime. Through the water link, we see the benefit of what everybody is talking about. Frankly I think it can't be underestimated because when I was a young boy, during the summer holidays when I went to Cyprus, as I did every time I could, my task was to collect water. We didn't have water every day. We had 45 degree heat in Nicosia but we only had water twice a day or twice a week, I apologize, twice a week. And food came only late at night or sometimes after midnight, because food was being used as a tool against society and the pressure of the water was so weak that you couldn't just put a pipe, hose pipe and take it to a barrel. Therefore you'd have to collect it in buckets and bottles and take it up

and put it in bigger containers. So this water connection is quite important and when I last visited the lake dam, there was an old man who sells nuts and sweets and he said to me: you know this water is the envy of every single Greek Cypriot who comes to this side of the island. When they see it, they say "gosh!" This is something we wished for and we had. So I think, water is fundamental for us and I was encouraged to continue such actions.

But I want to open a paranthesis here. Only the legal aspects of Cyprus as I said, and I quote from the famous English poet, Coelridge, that I find myself a sadder and a wise a man because the legal fights in the international arena have not worked. Why? Because in the world, in the legal arena, we've seen that the principles of international public law are dramatically undermined, especially in the recent past and these principles have been undermined by the major powers that entirely ignore them when it comes to themselves, even though they refer to international law when it comes to keeping other countries in line. Such as "do what I say, not what I do" which is another English expression. And the EU does this even internally for political reasons. The Euro was adopted in the EU before countries were fully prepared for it and that was the main reason for the 2008 economic crisis. The enlargement of the EU, as everyone agrees, was a political, not legal move. None of the countries admitted into the EU in 2004, that is, in the last enlargement, were neither economically nor legally ready to join the EU. This is the backdrop. The sad result is that, just as the League of Nations failed in the World War I, I think the United Nations is also clearly heading towards failure, if it has not already gotten there. The powerful states adhere to UN resolutions and rules only if it suits them. I would just like to remind you of what Tony Blair said to justify going into the Iraq war. He said legal and legitimate do not mean exactly the same. And then his various ministers went on to justify why they could act outside the UN parameters simply because it suited them, and then continued to have the same justifications. Thus, the primary determinant of the attitude of such states towards international rules basically began to be basically their own priorities, politically.

On the other hand, as in the case of Egypt, there are ignored violations of law, and opponents of unfriendly regimes show

that awareness and support of international incidents are there, if it suits a particular powerful international actor. In this context, another unfair approach to the Cyprus negotiations is the never-ending dance of the seven veils, using the pre-used parameters seems to me is a futile exercise. Another futile exercise, if I may be so bold, is looking at the illusion of the EU and EU membership, created by the EU. I regard the EU as a unicorn. Both Turkey and the TRNC believe at times that their respective prospects regarding the EU membership would be real and the membership would offer a true hope for the Cyprus problem. I was actually involved in advising certain companies and institutions in Turkey back in 1994 during the Customs Union negotiations with the EU and we actually achieved considerable success on behalf of some of those companies. But one thing I was unable to do was to persuade the then-representatives of the Turkish government that they should look at the Customs Union as a definitive arrangement, not as a transition to membership, because all the noise and all the indications from Brussels was that, Turkey was not going to be admitted as a full member. Unfortunately that has, in my view, continue to be the case and we now have a new Commission in Brussels that is being determined and this Commission, will be on duty in the next full five years. And I don't know where you were, what you are aware of, but we have a new commissioner and this person will do his best to protect our European way of life. Clearly, the Europe's message to any third party would be the idea of others having a seat at the European table is definitely deteriorating. Let's also remember that, we've talked a lot about the United Kingdom that one of the rallying calls of its brexit campaign was "the Turks are coming". I don't want to belabor that point but my final comment is that the EU is, clearly, not an honest broker on the Cyprus issue any longer, if it ever was. The Turkish side, therefore, cannot and should not expect a fair trial request from any of the EU institutions or any EU member State. (Friends, I will ask you for a map.)

Now please take a few moments to look at this. It's an interesting map. I have a book that includes maps that have existed throughout history. 1346, take a good look at the black lines surrounding and then keep this map in mind for tomorrow. Okay.

That is the map of Christendom. Now please, the next map. That is the EU. At least in this map of the EU, Cyprus is essentially in its correct place because one little trick that is often used within the EU is the cartographer trick of putting dots around Cyprus and moving it from its position to somewhere else. And so, a lot of people in the EU don't actually have any idea of where Cyprus is.

When the Syrian shells fell on Cyprus in July, I do not know if any of you have heard about that, but there was a loose missile that fell on Cyprus in July. I was there at that time and there was hardly any reporting about that in Europe. And you get the feeling that, well if we start telling people how close Cyprus is to Syria, they might actually question whether it should really be in the EU. But I still feel sorry. I have the same negative feelings about any help coming from the UK, and it reflects what others have said. I'm not going to go into detail here, but it shouldn't have been probably the best placed country, third country to help, but it has not done so, and therefore forget about the UK. It's position is going to be weakened further after Brexit, and the Republic of Cyprus now has even more leverage over the UK through the EU than through its traditional sovereign based arguments. Therefore, to sum up, we are trying to create themes here, relating to the dimension of PR. We need to be more active in PR because I can guarantee you as someone who has lived and worked in Brussels since 2004, the narrative on Cyprus within the EU is all about July 20th 1974 and what happened afterwards. Perhaps, even what happened five days before that date is not mentioned in any way. We are also faced with the problem of demographics and the teaching of history in Europe in that context, because there are fewer and fewer people around who actually can remember what happened. Now there's a younger generation and these young people know the events only as they're taught and what they're being told, that is only what that they're hearing from one side of the argument which goes straight into what was said earlier.

I want to tell you about another personal experience, I went to a major exhibition about the history of Cyprus a few years ago in Brussels. Other than a few very limited words at the entrance point quoted from some BBC article comment, the entire period of Ottoman rule was completely ignored and removed from the

history of Cyprus. I wrote a letter of complaints to every single person who had anything to do with the organization of the exhibition. As result, I got no response. So I believe we need to move to a pragmatic approach; we've talked a lot about moving from warfare to lawfare to get things done. Except for a limited number of instances such as real estate issues and in particular, the issues relating to Maraş, I'm not really sure, I think it's all about playing our political cards correctly and putting in a consistent, unified and coordinated attitude. This requires constant attention and substantial funding and we should focus on it on a daily basis. I think, facing the reality of the facts can be helpful. The questions regarding hydrocarbons and Maraş are going to be discussed in detail tomorrow and I look forward to hearing about that and learning a lot about it. I would simply make one comment on Maraş and the Vakıf properties. I would first deny the accusations that we, as the Turkish Cypriot government, agreed to sell these properties to the British for that famous 1.5 million pounds. The 1960 Constitution also clearly shows that, this money would be spent on education, development of vakıf properties and on helping cultural and other things initiated by the Turkish side. The commission won, and what the UK wanted confirmation on was that, the Turkish side were not going to sue them for any liability, most likely for mishandling vakıf property and so it was approved to be added as an annex. By reading this annex, independently from the other articles, in no way can it be concluded that these properties are sold. And I would argue further that vakıf property is heritage; it should in no way be compared to any other piece of land; it is fundamentally based on the foundation and the heritage that a generation left to the next generation. To give an example relating to the Greeks, it's like saying that someone could come out and sell Elgin marbles in accordance with the law. Well just as the British didn't have any rights to take the Elgin marbles from Greece, they certainly didn't have any right to sell the properties of vakıf. And therefore, If you're stealing heritage, I think any arguments based on the allowance of the status quo would not be functional in that context. We are in a protected environment in Cyprus and therefore we are comfortable. And I think we should just continue to act as the homeowner and not as a tenant. I think we need to

just develop our own home and tend the garden. Now I want to emphasize what I mean by tending the garden, because any Greek Cypriot who comes over to the North makes this comment about how wonderfully well-preserved the North is; of course there are exceptions, in some areas, there has been over-construction, but compared to the South, we still have a large amount of natural beauty in the North. I fully support the improvements that need to be made and I think we need to respect and improve the environment and the beauty that we have. If we are going to develop, we need to go further up on the Cyprus Peninsula and protect what the Cyprus Peninsula has; and not only because it's the right thing to do but also it's a political astute thing to do. Because if people see that you are insensitive to the environment, they realize that you are disrespectful to yourself and your environment. And I think when you do so, it will be harder to tell them about yourself and your problem.

The final point is that, we have to solve the Cyprus problem for the benefit of actually both communities, because both communities are locked in a bizarre psychological relationship and this is not good for either side. People need to come to a conclusion and move on. Because this endless turmoil of negotiations and resolution process are not good for anyone's psychology. So I'm just going to end now, by quoting from Frank Hoffmeister's book on the Annan Plan that he wrote in 2006 (legal aspects of the Cyprus problem, unplannedness and EU accession). Hoffmeister says; one lesson from this book may be not to overestimate any legal reasoning stemming from both sides. In a not unsubstantial number of cases, it could be shown that the references to international or European law standards merely served to cover a political position that would otherwise be open to negotiation. In other words, the potential for successful negotiations on the Cyprus problem is significantly increased when both sides are urged to express their political will openly, rather than to hide behind legal formulas, historical excursions or allegedly binding standards. Thank you very much.

Öncelikle buradaki herkese davetinizden ötürü teşekkür etmek istiyorum, pek tabii ki organizatörlere de. Belki de söyleyeceklerimi duyduktan sonra gülümseyeceksiniz, çünkü buradaki konuşmacıların hiçbiri ne konuşacaklarıyla ilgili öncesinden tam anlamıyla koordine olmuş değil. Söylediklerimiz arasında bir tema ve ana motif birliği var ve bir şekilde biz, tüm avukatlar olarak, uluslararası hukukun işleyişini zemmediyoruz. Bu üzücü bir durum. Cambridge’de uluslararası kamu hukuku okurken, bir uluslararası kamu hukukçusu olup Kıbrıs sorununu çözebileceğimi düşünüyordum. Bu gerçekleşmedi çünkü BM’de staj yaptım ve “aman Tanrım” dedim, “burası korkunç bir yer” ve böylece başka araştırmalara yöneldim. Sonrasında Avrupa Komisyonu’nda staj yaptım ve dedim ki: “Burası da korkunç bir yer”. Böylece, serbest mesleğe yöneldim ve kurumsal çevrede çalışma fikrinden vazgeçtim.

Kıbrıs’taki 56 yıllık adaletsizliğin sonrasında, bazı şeylerin Kıbrıslı Türkler için yasal açıdan esasen değişmediğini söyleyebiliriz. Tabii ki, 1974’ten beri çok daha güvenli bir fiziki pozisyondayız ve bu aslında benim ömrüm boyunca adada gördüğüm en uzun süreli huzur ortamı. Su bağlantısı üzerinden, herkesin bahsettiği faydayı görüyoruz. Ben açıkçası bunun hafife alınamayacağını düşünüyorum çünkü ben gençken, yaz tatillerinde mümkün olup da her Kıbrıs’a gittiğimizde, benim görevim su taşımaktı. Her gün suyumuz olmazdı. Lefkoşa’da 45 derecelik sıcak bir hava vardı ancak günde iki kere hatta bazen haftada iki kere suyumuz oluyordu. Özür dilerim, haftada iki kere, ve yemek, sadece akşamın geç saatlerinde geliyordu veya bazen de gecenin geç saatlerinde, çünkü yemek topluma karşı bir silah olarak kullanılıyordu ve suyun tazyiki o kadar azdı ki, sadece bir hortum, bir su hortumu koyamaz ve onu fıçıya ulaştıramazdınız. Dolayısıyla suyu kovalarla taşımanız ve onu daha büyük konteynerlere doldurmanız gere-

kirdi. Dolayısıyla, bu su bağlantısı oldukça önemli ve göl barajını en son ziyaret ettiğimde, kabuklu yemişler ve şekerlemeler satan yaşlı bir adam bana şöyle demişti: Bu su, adanın bu tarafına gelen her bir Kıbrıslı Rum'un gıpta ettiği bir şey. Bunu gördüklerinde "Aman Tanrım" diyorlar. Bu bizim dilediğimiz, sahip olduğumuz bir şeydi. Dolayısıyla suyun bizim için çok önemli olduğunu düşünüyorum ve buna benzer eylemlerin sürmesi konusunda yüreklendim.

Ancak bir parantez açmak istiyorum. Kıbrıs'ın, dediğim ve ünlü İngiliz şair Coelridge'den alıntıladığım gibi, sadece hukuki boyutları konusunda üzüldüğümü görüyor ve uluslararası alandaki hukuk kavgalarının işe yaramadığını anladığım için kendimi bilge bir adam olarak görüyorum. Neden? Çünkü dünyada, hukuki arenada, özellikle yakın geçmişte, uluslararası kamu hukuku ilkelerinin dramatik bir şekilde altının oyulduğunu gördük ve bu ilkelerin altı, uluslararası hukuku diğer ülkeleri hizada tutmak için kullanırken, kendileri söz konusu olduğunda görmezden gelen büyük güçler tarafından oyuldu. "Söylediğimi yap, yaptığımı değil" der bir başka İngiliz sözü, ve AB'nin kendi içinde bile politik sebeplerden ötürü yaptığı bu. Euro AB'de ülkeler buna tam olarak hazır olmadan kabul edildi ve 2008'deki ekonomik krizin ana nedeni de bu oldu. AB'nin genişlemesi, herkesin de kabul ettiği üzere, hukuki değil siyasi bir hamleydi. AB'ye 2004'te, yani son genişlemede kabul edilen ülkelerin hiçbiri birliğe dâhil olmaya ekonomik olarak da hukuki olarak da henüz hazır değildi, işin perde arkası böyle. Yani üzücü olan sonuç şu; nasıl ki Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'nda başarısız olduysa, Birleşmiş Milletler de aynı şekilde bir başarısızlığa doğru ilerlemektedir. Güçlü devletler, BM resmi karar ve kurallarına sadece işlerine geldiğinde uyuyorlar. Size, Tony Blair'in Irak savaşına girmeyi meşrulaştırmak üzere söylemiş olduğu bir şeyi hatırlatmak istiyorum. Yasal ve meşru tam olarak aynı anlama gelmezler, ve sonrasında bazı elçileri neden BM parametreleri dışında davranabileceklerine dair haklı gerekçeler sundular, gerekçesi ise bunun onlara uymasıydı. Sonrasında da aynı gerekçeleri sunmaya devam ettiler. Böylece, bu gibi devletlerin uluslararası kurallara karşı tutumunun birincil belirleyicisi temelde, siyasi olarak, kendi önceliklerinin ne olduğu olmaya başladı.

Diğer taraftan, Mısır meselesinde olduğu gibi, göz ardı edilen hukuk ihlalleri var ve dostane olmayan rejimlerin muhalifleri uluslararası olaylara dair farkındalığın ve desteğin ancak belirli bir güçlü uluslararası aktöre uyuyorsa söz konusu olabileceğini gösteriyor. Bu arka plan bağlamında; Kıbrıs müzakereleri ile ilgili bir başka haksız yaklaşım ise, yedi gizli gücün dansı. Bu önceden kullanılmış parametreleri kullanmak bana nafile bir çaba gibi görünüyor. Bir diğer nafile çaba ise, haddimi aşmak istemem ama AB'nin yaratmış olduğu illüzyona ve AB üyeliğine bakıyor olmak. Ben AB'yi tek boynuzlu at olarak görüyorum. Hem Türkiye hem de KKTC, zaman zaman AB üyeliğine ilişkin şahsi görüşlerinin gerçek olabileceğine ve üyeliğin Kıbrıs sorunu için gerçek anlamda bir umut olabileceğine inanıyorlar. 1994 senesinde, AB ile yapılan Gümrük Birliği müzakereleri sırasında, Türkiye'deki çeşitli şirketlere ve kurumlara danışmanlık yaptım ve aslında bu şirketlerin bazıları nezdinde kabul edilebilir bir başarı sağladık. Ancak yapmayı başaramadığım bir şey, Türk hükümetinin o zamanki temsilcilerinin Gümrük Birliği'ne üyeliğe geçiş olarak değil de, nihai bir anlaşma olarak bakmaları konusunda ikna etmeyi sağlamaktı. Çünkü Brüksel'den yükselen tüm sesler ve gelen belirtiler, Türkiye'nin tam üye olarak kabul edilmeyeceği yönündeydi. Ne yazık ki, bence, olmaya devam eden şey bu ve şimdi Brüksel'de yeni bir Komisyon belirleniyor ve bu komisyon gelecekte, önümüzdeki beş yıl boyunca görevde olacak, ve nerede durduğunuzu veya ne kadarının farkında olduğunuzu bilmiyorum ama yeni bir yetkilimiz var ve bu kişi Avrupalı yaşam tarzımızı korumak için elinden geleni yapacak. Açık şekilde; Avrupa'nın herhangi bir üçüncü tarafa mesajı, diğerlerinin Avrupa masasında bir sandalye sahibi olmaları fikrinin oldukça keyif kaçırıcı olmasıdır. Şunu da hatırlayalım ki, Birleşik Krallığın Brexit kampanyasındaki başlıca şiarlarından birisi "Türkler geliyorlar" idi. Bu noktayı çok uzatmak istemiyorum ama bu konudaki son yorumum şudur ki; AB, artık Kıbrıs Sorunu konusunda dürüst bir aracı değil ve geçmişte öyle miydi emin değilim. Bu nedenle, Türk tarafı, herhangi bir AB kurumundan veya AB üyesi ülkeden gelecek adil yargılama talebini kabul edemez ve etmemelidir. (Arkadaşlar bir harita rica edeceğim sizden.)

Şimdi lütfen birkaç dakikanızı ayırıp buna bakın. Bu ilginç bir harita. Benim, içinde tarih boyunca var olmuş haritaların yer aldığı bir kitabım var. 1346, Kıbrıs'ı çevresindekileri içine alan siyah çizgilere iyice bakın ve sonra yarına kadar bu haritayı aklınızda tutun. Tamam. Bu Hristiyan alemine ait bir harita. Şimdi, lütfen sıradaki haritayı açalım. Bu AB. En azından AB'nin bu haritasında, Kıbrıs aslında doğru yerinde, çünkü haritacı hilesi AB tarafından sıklıkla kullanılan küçük bir hile. Bu hile, Kıbrıs'ın etrafına minik noktalar koyup onu kendi konumundan başka yere taşımak suretiyle yapılıyor. Dolayısıyla, AB'deki çoğu insan, Kıbrıs'ın gerçekten nerede olduğuyla ilgili bir fikre bile sahip değil.

Suriye bombaları Temmuz ayında Kıbrıs'a düştüğünde ki bunu duydunuz mu bilmiyorum, Temmuz ayında Kıbrıs'a yollandan sapan bir füze düştü, ben oradaydım ve Avrupa'da bununla ilgili bir haber yapılmadı, ve şöyle bir hisse kapılıyorsunuz, eğer insanlara Kıbrıs'ın Suriye'ye ne kadar yakın olduğunu söylemeye başlarsak, acaba Kıbrıs'ı gerçekten de AB'ye almalı mıyız diye düşünmeye başlarlar. Fakat ben yine de üzülüyorum. Ben de Birleşik Krallık'tan gelecek herhangi bir yardım konusunda aynı olumsuz hisleri taşıyorum, bu da diğerlerinin söylediklerini yansıtıyor. Bu konuda detaya inmeyeceğim fakat tabii ki en iyi konuma sahip ülke olmayabilir, yardıma ihtiyacı olan bir üçüncü ülke, ancak yine de bu şekilde davranmıyor, dolayısıyla Birleşik Krallığı unutun. Brexit sonrasında konumları daha da zayıflayacak ve Kıbrıs Cumhuriyeti, hâlihazırda Birleşik Krallık üzerinde, kendi geleneksel egemen tartışmalarından ziyade, AB aracılığıyla daha büyük etkiye sahip. Dolayısıyla toparlamak gerekirse, biz burada halkla ilişkiler boyutuyla ilgili temalar oluşturmaya çalışıyoruz. Halkla ilişkiler konusunda daha aktif olmalıyız, çünkü size 2004'ten bu yana Brüksel'de yaşayan ve çalışan bir Kıbrıslı olarak temin edebilirim ki, AB açısından bütün mesele 1974'ün 20 Temmuz'u sonrasında olanlarla alakalı. Belki de o tarihten beş gün öncesinde olanlardan bile hiçbir şekilde bahsedilmiyor. Aynı zamanda demografik sorunlarla ve Avrupa tarihini bu bağlamda öğretmek ile ilgili de sorunlar yaşıyoruz. Çünkü gerçekten neler olduğunu hatırlayan benim gibi insanların sayısı gün geçtikçe azalıyor. Şimdi genç bir jenerasyon var ve bu gençler olayları sadece kendilerine öğretildiği şekliyle biliyorlar. Öğretilen de, bu

tartışmaların sadece bir tarafının söyledikleri ve bu bilgiler de önceden söylenenlere birebir uyuyor.

Size başka bir kişisel deneyimimden bahsetmek istiyorum. Birkaç yıl önce Brüksel'de, Kıbrıs'ın tarihiyle ilgili önemli bir sergiye katıldım. Giriş kısmındaki BBC makalesi yorumundan alıntılanan birkaç sınırlı kelime dışında, bütün bir Osmanlı hükümdarlığı tamamen görmezden gelinmişti ve Kıbrıs tarihinden çıkarılmıştı. Organizasyonla uzaktan yakından ilgisi olan tüm kişilere bu konuda bir şikâyet mektubu yazdım. Sonuç olarak, hiçbir karşılık alamadım. Dolayısıyla, artık faydacı bir yaklaşım benimsememiz gerektiğini düşünüyorum. Bazı şeylerin yapılmaya başlanması için; savaş halinden, uzlaşmazlık haline geçmek gerektiğinden pek çok kez bahsettik. Gayrimenkul meseleleri ve özellikle Maraş konusundaki meseleler gibi sınırlı sayıda örnekler dışında, pek emin değilim, bence bütün mesele politik kartlarımızı doğru oynamak ve tutarlı, birleşik, koordine bir tavır ortaya koymakla ilgili. Bunun için sabit bir dikkat ve sağlam bir fonlama gerekiyor ve her gün bu konuya odaklanmalıyız. Gerçeklerle yüzleşmenin faydalı olabileceğini düşünüyorum. Hidrokarbon ve Maraş'a dair sorular, yarın detaylıca tartışılacak ve ben de bu konularda konuşulacakları dinlemeyi ve bunlardan birçok şey öğrenmeyi ipe çekiyorum. Maraş ve Vakıf mülkleri hakkında tek bir yorum yaptım. Bu mülkleri, Kıbrıs Türk hükümeti olarak, önce o meşhur 1,5 milyon pound karşılığında İngilizlere satmayı kabul ettiğimize dair yapılan suçlamaları reddederdim. 1960 Anayasası da açıkça göstermektedir ki, bu para eğitim, vakıf mülklerinin gelişimi ve Türk tarafında gerçekleştirilecek kültürel ve benzeri konular için harcanacaktı. Komisyon kazandı ve Birleşik Krallığın istediği şey olan, Türk kısmının vakıf mülklerinin kötü idaresi durumunda onlardan hak talep etmeyeceklerine dair ek maddeye onay verildi. Bu ek maddenin diğer maddelerden bağımsız olarak okumasını yaparak, bu mülklerin satıldığı yorumuna hiçbir şekilde varılamaz. Daha da ötesinde şunu da söyledim: Vakıf mülkleri mirastır. Herhangi başka bir toprakla karıştırılmamalıdır. Temelleri vakfa dayanır ve bir neslin kendisinden sonraki nesle bıraktığı mülklerdir. Yunanlar üzerinden örnek vermek gerekirse, bu, birinin çıkıp, Elgin mermerlerinin kanuna uygun şekilde satılabileceğini söylemesi gibi bir şey. Her nasıl ki İngilizler Elgin mer-

merlerini Yunanlardan alamazsa, vakfın mülklerinin satılmasına dair de herhangi bir hakları yoktur. Onun için, eğer mirası çalışıyorsanız, statükoya izin verilmesine dair herhangi bir tartışmanın bu bağlamda işlevsiz olacağını düşünüyorum. Biz, Kıbrıs'ta, koruma altında olan bir ortamdayız ve bu sebeple rahatız. Bizler bence ev sahibi gibi davranmaya devam etmeliyiz, kiracı gibi değil. Bence, evimizi geliştirmeye ve güzelleştirmeye devam etmeli ve bahçemizle uğraşmalıyız. Bahçemizle uğraşmak derken neyi kastettiğimi açıklamak istiyorum; Kuzey'e gelen her Kıbrıslı Rum, Kuzey kısmının ne kadar iyi korunduğundan bahsediyor. Tabii ki istisnalar da var, bazı bölgelerde gereğinden fazla inşaatlaşma oldu ama Güney'le kıyaslanacak olursa, Kuzey'de hala büyük miktarda doğal güzelliğe sahibiz. Yapılması gereken geliştirmeleri sonuna kadar destekliyorum ve sahip olduğumuz çevreye ve güzelliğe saygı duymamız ve bunları geliştirmemiz gerektiğini düşünüyorum. Eğer geliştireceksek, Kıbrıs yarımadasının üst kısımlarına bakmalı, Kıbrıs yarımadasının sahip olduklarını görmeliyiz. Bunu sadece yapılması gereken en doğru şey bu olduğu için değil, politik açığızluluk bunu gerektirdiği için de yapmalıyız. Çünkü eğer insanlar çevreye karşı duyarsız olduğunuzu görürlerse, kendinize ve çevrenize saygısızca davrandığınızı fark ederlerse, o insanlara kendinizi ve derdinizi anlatmanız daha da zorlaşır.

Değirmek istediğim son nokta ise şu: Kıbrıs sorununu her iki topluluğun da yararı için çözmeliyiz, çünkü her iki toplum da tuhaf bir psikolojik ilişkiye hapsolmuş durumda ve bu her iki taraf için de iyi değil. İnsanların bir sonuca ulaşmaları ve önlerine bakmaları gerek. Müzakerelerin ve çözüm sürecinin bu bitmek bilmez çalkantısı hiç kimsenin psikolojisi için iyi değil. Şimdi konuşmamı Frank Hoffmeister'in Annan Planı üzerine 2006'da yazmış olduğu kitabından bir sözle bitirmek istiyorum (Kıbrıs sorununun hukuki boyutları, plansızlık ve AB katılımı). Hoffmeister diyor ki: Bu kitaptan çıkarılabilecek bir ders belki de her iki taraftan da kaynaklanan hukuki sebepleri abartmamak gerektiği olabilir. Durumların gerçek dışı miktarı; uluslararası veya Avrupa hukuku standartlarına dayanan referansların, yalnızca siyasi konumu korumaya hizmet ettiğini ve aksi takdirde tartışmaya açık olacağını göstermektedir. Başka bir deyişle; Kıbrıs sorununa dair başarılı bir müzakere potansiyeli, her iki taraf da, yasal formüllerin, ta-

rihsel sapmaların veya iddia edilen bağlayıcı standartların ardına saklanmaktansa, siyasi görüşlerini açık bir şekilde ifade etmeye teşvik edilirse gözle görülür şekilde artacaktır. Çok teşekkürler.

Mustafa Ergün Olgun- Thank you İzzet. By the way, the EU's legal advisor at the negotiating table was the UN. So I had the chance to work with him. And he's going to come in here. I would like to underline a few points from İzzet's lovely representation. Lawyers decrying the inability of law and admission principles of international law are being used by major powers for the national interest. The League of Nations (UN and those leading in the same direction), failed to negotiate on the parameters of the existing parameters of the Cyprus events. The futile exercises of the EU were not honest. The EU positioned itself against 01:43:25 and others did not expect much from the UK, either. The Greek Cypriot side has more leverage on the UK because of Brexit. We need to do more on PR. I mean this is an issue highlighted by all of our speakers. The Turkish Cypriot side and Turkey needs to do more on propaganda and on PR. I mean, this is one of the themes that emerged in this session. It's a main theme and I would like to emphasize that there is no coordination in this regard. Everyone comes up with the same point on their own. And we find ourselves talking about it. I'd better change what I'm going to say, so that I don't say exactly the same thing as you have. Now let's move on to İpek. So, we are lucky to have her in here. But before we get to her, let's remember a few other important issues that İzzet talked about: Play the political cards you have in your hands; develop leverage against the Greek Cypriots; this is the only way you're going to deal with them, because if you don't develop leverage, you can't get out of the negotiation table by earning anything from the Greek Cypriots. Vakıf properties is a heritage. No compensation paid against vakıf properties by the British. In Cyprus, we need to act as the owners and not as tenants. An important point and finally, İzzet said that we need to solve the Cyprus issue on the basis of a win-win strategy. Thank you İzzet.

And now, our final speaker is İpek Özerim. İpek is a London-based PR Consultant with over 20 years of experience. Her formative years in communication have been over a two-year period. She was working with me at the TRNC presidency. She's a

human rights activist and co-founder of 01:45:44 which is a human rights organization in the UK and she's awesome, arguably it's one of the most successful Turkish Cypriot lobby groups in the UK for the last decade also. In 2013, she appeared in T-Vine magazine for British Turks and others; she is interested in the world of Turks. Her article in this magazine stands against biased international rhetoric about Cyprus. Welcome İpek.

Teşekkürler İzzet. AB'nin müzakere masasındaki yasal danışmanı BM idi. Böylece, onunla çalışma fırsatını yakalamıştım, şimdi kendisi buraya gelecek. Öncesinde, İzzet'in güzel sunumundan birkaç noktanın altını çizmek istiyorum. Hukukun ve uluslararası hukukun kabul edilen ilkelerinin yetersizliğini zemmeden avukatlar, temel güçler tarafından ulusal çıkarlar için kullanılıyor. Milletler Cemiyeti (BM ve o doğrultudakiler) var olan Kıbrıs etkinliklerinin parametreleri üzerindeki parametrelerin müzakerelerinde başarısız oldu, AB'nin beyhude çalışmaları dürüstçe değildi. AB kendini 01:43:25 karşısında konumlandırdı ve diğerleri de Birleşik Krallık'tan fazla bir şey beklemediler. Kıbrıslı Rum tarafı; Birleşik Krallık üzerinde, Brexit nedeniyle daha büyük etkiye sahip. Daha fazla halkla ilişkiler çalışması yapmalıyız. Bu, tüm konuşmacılarımız tarafından altı çizilen bir konu. Kıbrıslı Türk tarafı ve Türkiye, halkla ilişkiler adına daha fazla propaganda yapmalı. Bu oturumda ortaya çıkan temalardan biri bu. Ana bir tema ve ben de bu konuda herhangi bir şekilde koordinasyon sağlanmadığının üzerinde durmak istiyorum. Herkes kendince aynı konudan bahsediyor ve bizler de kendimizi bundan bahsederken buluyoruz. En iyisi söyleyeceğim şeyi değiştireyim ve sizinle aynı şeyi söylememiş olayım. Şimdi İpek'e geçelim. O burada olduğu için şanslıyız. Fakat ona geçmeden önce İzzet'in bahsettiği önemli birkaç konuyu daha hatırlayalım: Elinizdeki politik kartları oynayın, Kıbrıslı Rumlar üzerinde etki yaratın, bu onlarla başa çıkmanın tek yolu. Çünkü eğer etki yaratmazsanız, hiçbir müzakere masasından Kıbrıslı Rumlardan bir şey kazanarak kalkamazsınız. Vakıf mülkleri mirastır. İngilizler tarafından vakıf mülkleri için herhangi bir bedel ödenmemiştir. Kıbrıs'ta ev sahipleri gibi davranmalıyız, kiracılar gibi değil. Önemli bir nokta ve son olarak İzzet dedi ki, Kıbrıs sorununu kazan-kazan yaklaşımıyla çözmeliyiz. Teşekkürler İzzet.

Şimdi, son konuşmacımız İpek Özerim. İpek Londra merkezli bir Halka İlişkiler Danışmanı ve bu alanda 20 yılı aşkın tecrübesi var. İletişimdeki gelişim yılları, iki yıllık bir süre boyunca oldu. KKTC Cumhurbaşkanlığı'nda iken benimle beraber çalışıyordu. Kendisi bir insan hakları aktivisti ve Birleşik Krallık'ta bir insan hakları kurumu olan 01:45:44 kurucu ortağı. Bu kurumda Kıbrıslı Türklerin insan hakları konusunda mücadele veriliyor, ve o muhteşem biri. Bu kuruluş, Birleşik Krallık'ta geçtiğimiz on yılda tartışmasız en başarılı olmuş Kıbrıslı Türk lobi gruplarından birisi. 2013'te İngiliz Türkleri ve diğerleri için T-Vine Dergisinde yer aldı, kendisi Türklerin dünyası ile yakından ilgili. Bu dergide yer alan makalesi, Kıbrıs'a dair önyargılı uluslararası söylemlerin karşısında duran bir makale. Hoş geldin İpek.

İpek ÖZERİM

Kıbrıslı Türk, halen İngiltere’de T-Vine isimli Haber Portalı Direktörü

Thank you very much. Ladies and gentlemen, friends, a great honor to be here as a panelist alongside so many expert speakers and esteemed guests. Truly feel like, I should be this side, listening to all of these amazing people today. I’m very much appreciative of the efforts of the Union of Turkish Bar Associations for hosting this event, bringing together so many amazing people with their insights into what is very much a key moment in Cyprus history and politics.

22 years ago, I had the opportunity 01:46:57 to work alongside in the last times of Rauf Denктаş and it gave me an exceptional understanding and insight into the challenges facing the Turkish Cypriots. I live in London, I was born there and it’s very difficult to understand as to why there is no progress for Turkish Cypriots. We just seem to think this will be enough when we only just announce that we exist, but unfortunately the realities are very different. It just feels like as if we’ve been talking about the Cyprus issue for eternity. I’m not going to go over the history because I think lots of good people have already done that today. But I was really infused by this morning speakers in particular because they are looking forward to looking ahead and the new Prime Minister of the TRNC. I had the opportunity to update some of my information and we no longer are going to be captive to our past but instead are going to work harder to be masters of our own destiny. That’s really important because I think, for a long time, the Turkish Cypriots felt like the passengers of this journey. We were not be able to determine anything for ourselves and fully see Turkey’s great impact upon us. As a paraprofessional, I wasn’t doing anything before, I was often doing a landscape research and kind of looking around what was being said by the people that matter to the mission that I had been on. It is clear that the Cyprus problem has different dimensions. Political and legal. I’m going to try

and focus more on the perceptions because they mostly don't reflect the truth but what people think is an important issue, there are some fixed thoughts in their minds, and even if they're false, as long as they're seen to be true, people will act upon those perceptions. The most important thing, with an event like today's, is that everybody is pro-Turkish. There is no alternative opinion. The minute you step out of here, and particularly if you go to Europe or another part of the world or to the countries with a Muslim majority, you will find that the vast majority do not support the views shared here. Unfortunately, the Greek Cypriots are exceptionally active and it doesn't give people the opportunity to view things from a Turkish perspective. As these people are very quick to adapt to those who are active in international arena, they put forward their own vested ideas and sometimes oppose the views of the Turks and Turkish Cypriots. But they all have a very important role to play. We shouldn't be disconnected from the world, we should have their worldview and interests as well.

So, when we are talking about the sovereign rights of Turkish Cypriots, we want them to be recognized and respected. We have to understand that the pictures of a decision taken at the UN in 1964 that refer to the Greek Cypriots as the government of Cyprus, and the Turkish Cypriots as a community and we have to see that, this prevailing thought continues to this day. We could have tried to rebuff this much more strongly but unfortunately, we are, as Turkish Cypriots, our worst enemy. We have a compelling case, I know this because whenever we put forward arguments properly, they were the winners at the end of the day. The Greek Cypriots are powerless against us in terms of truths and facts, and we should have an equal amount of voice to them. But if we don't package up our story properly, if we try to communicate legally, it brings about more death, and we constantly go back to the history of the island when they were not interested in us. Because there are so many problems in the world today. And if we do so, we'll lose their interest and support. So we need to think about which tools have benefited us so far to engage people that matter to us, and by turning inside, we should think about what strategy we should implement in the long term, what kind of strategy will not only be interesting but also keep them close

to us. And I think we also have to learn what to say. We should gradually give them as much information as they can digest and include them to the point where they can change their minds. Changing minds is hard. But changing behavior is even harder. People are so stuck in "their ways", they might not even do something beneficial if it's not in consistent with their ways. I'm going to give you an example from my PR field. Everybody in the world knows that when you drive a car, you should wear a seatbelt. It is in your interest to wear a seatbelt. If you have an accident, the statistics are vastly more in your favor of surviving such an incident, compared to the incident in which you do not wear a seat belt. But the choice of whether to wear a seat belt belongs to people. Even in a country where the law really exists, even if you change the law, you still have to do PR campaigns and continue to try and educate people about the importance of wearing a seat belt. So imagine that, it is even more difficult to attract people's attention to the Cyprus problem. It doesn't affect most people's lives and therefore they don't care about it. They don't want to know or hear about it. Even more topical issues such as the environment, it is a struggle to get the attention of decision-makers to bring about necessary action. In terms of perceptions; before I came to Ankara, I looked at international media and what it had to say about the two topical issues: Maraş and the hydrocarbon issue. I did this research with my team. We searched through BBC, New York Times, Washington Post. My friends from the UK will be surprised about it. 70% of media, that is international media, are inherently biased in their coverage about this these two issues, specifically on the hydrocarbon issue. If you pick up one of these top 10 media organisations and read about it, you would be thinking at times that you're reading Greek Cypriot propaganda. The messages on their behalf are so strong and lack the representation of Turks and Turkish Cypriots. In fact, some media organisations don't even mention Turkish Cypriots in their coverage which says a lot to us, we don't exist politically and we don't exist in terms of visibility in the worldwide, that is an important problem and any efforts to address this is the part of the perception problem.

As for the Maraş issue, the situation is bad. 58% of the international media evaluate the situation by Greek Cypriots, 43% adopt-

ed a balanced coverage. Al Jazeera is the most consistent organisation as it covers all the issues. Looking at the message given by the Western media, it is seen that there is a very biased approach and it will be tough to overcome it. Where the majority of the people have a more balanced approach to Cyprus, the news tends to be more balanced. The problem is that, if we lose the PR war, it will not help us politically and certainly, legally. We're trying, in the morning we heard about the need to try for direct flights. We can't even play international friendly football with Turkey. While there are so many political and legal obstacles, I don't know how we will move on to the issue of direct flights. Politically and legally, we need to go for easier wins and draw people's attention to more human-focused stories such as football. Because while football is being played all over the world, why Turkish Cypriots can't even play international friendly matches with Turkish teams. That to me, is an important part, because at this point I got involved in 2005. We did a very striking campaign in that year. We asked people which team was the best team in Northern Cyprus. We've learned that one of the oldest teams is Çetinkaya, whose founders are from the Cyprus Football Federation. In a place that's entirely naked, they just held a placard that said those two embargoes. It was normal for such a conservative society to do such an action, but this one photo spread worldwide, it was even in the covers. Even the Greek Cypriots put it on their front pages, everyone was talking about this incident. 01:55:33 we could have maintained this campaign, we should have gone to FIFA, we should have consistently made our voices heard, because the sympathies were there. But unfortunately as I said, the campaign 01:55:46 but it gave an indication of how we could engage and attract attention and gain friends and support for change. So what steps should we take to raise the visibility of Turkish Cypriots internationally? Do you want to support, because the first thing I would suggest that Turkey and Turkish Cypriot use top 10 PR agency. If you ask what I mean by top 10, I can say that I mean those with offices around the world. The agencies that we need to engage with come out not just in one location, they should be everywhere from London to Brussels or Washington to New York. We have to be able to engage key actors all around the world. PR is about rep-

utation, what people say and think about us. So if you become invisible and people don't know about you, they can't form an opinion about you. But we know the Greek Cypriots are wrinkly quoting through their diplomats, through their PR activities that involve influential people. Professional PR sets out a strategy, related to both communication and defining the key effects of advocacy on these issues. I can get their attention or get them this way. By highlighting their deficiencies, I can reduce the number of their anti-Turkish approaches. I have done this as an activist. Other people who haven't done it; it works, but it needs to take action. Also we have good news or interesting news to share. For example, the opening up of Maraş is a game-changer; why did we bring Turkish media and not international media? If I was the person dealing with the PR, I would suggest Ersin Tatar and Kudret Özersay to give it to Reuters so it would present it to the world as exclusive. Do not tell anybody anything until Reuters covers the right side of the story. I saw a news about Bitcoin last year, and it said that a mosque that accepted Bitcoin for the first time in the world was a Turkish-owned mosque and after Reuters published it, the news reached everywhere. Now there is a much more serious issue, such as Maraş and if Reuters or a similar news agency like Associated Press were to hear about this story, it would go global and be written as it's seen through the eyes of the Turkish Cypriots. That is the difference between the use of PR professionals and trying to do things yourself. The importance of using professionals is that we have contacts. We need to be able to engage people with media contacts and political contacts so that we can use this to the benefit of Turkish Cypriots and Turkey and give them private briefing for the things that they need to say in public. Sometimes a coffee meeting or breakfast meeting can help give key people the understanding of what the issue is. Some of these people may not be politically seen by the side of the Turkish Cypriots.

For example, private briefings from the people in Brussels gives us an opportunity to give them an insight and engage with their feelings on certain issues. It can be done discreetly, intelligently and effectively. Of course, we also have to be much quicker than every Greek Cypriot propagandators and the asso-

ciations. Whichever way we go, the Greek Cypriots are already there. As we heard today from several speakers about the incident in the UK with 17 MPs and how quickly the friends of TRNC responded and how slow the Turkish government was. A team of volunteers in T-vine magazine received an inviting approach from various people and the respond came very quickly, everybody else gave it instantly while the TRNC officials responded several weeks later. For a government, that is ridiculous. I mean, the meeting will not create a desire to fully grasp the story. Because we tried to approach TRNC, however, no requests for international meetings received a response from the government even after two weeks, and noone in Lefkoşa thinks this is acceptable. And if that's the quality of the PR, there is no doubt as to why we're failing in our effort so badly in the rest of the world. Let me briefly talk about the importance of civil society and the Turkish Cypriots' diaspora. We need to engage with the diaspora. In the UK, there are at least three hundred thousand of us. There are politicians that support us, they visit London, make lots of promises and then disappear. As such, the efforts of active volunteers cannot go further either. We need to be able to give these people briefings, allocate budgets and a funding for them. Maraş and hydrocarbon issues should be discussed in the British Parliament and all other parliaments around the world. If you give a small amount of funding, for example if the flight costs required for the speakers to fly to these important destinations can be met, it can make a difference. I also want to talk about identity. T-vine touches upon culture, history, personalities and we want to inform young people about our history. One of the speakers addressed this issue earlier in the day. People from our community are passing away, we are losing valuable stories. This year, three of them are actually Erenköy and Cengiz Topel; not many Turkish Cypriots knew about him or the survivors of Murata and Taşkent massacres. Now that we can speak everything in English, not just our community, our young people who primarily speak in English, the international community, that is, governments, diplomats and also the media can read and understand what we have to say. And Greek Cypriots too. You'd be surprised at how many Greek Cypriots do not know

their own history because they've been brainwashed and they think that they are the only victims. So, T-vine is an important platform in which prejudices can be mentioned. We are tiny and we only know Al Jazeera, also the New York Times but this is something we can do more in English. We shouldn't be talking to ourselves. We're preaching to the converted which is completely a wasted exercise. We have to go out and engage with the people that matter. I wanted the Turkish Cypriot identity; I grew up with parents who were very proud of their history and heritage that was very active in London in the 60s and we grew up with that. It also affected my thoughts on the Northern Cyprus and the presidency. I'm still active on this issue today. In 1997, I ran an event called Girne carnival. It was a small-street party. But we used to post the slogans of people, pride, power. We'd thought five hundred people would come from the entire Girne, and everywhere in Lefkoşa was locked. More else is waiting but we have to know about you in a different way. Make me realize and we perhaps go to party in a different way. We need to engage with people maybe more culturally. And in London, earlier this summer, the Counselors Turkish Association has run its third annual Summer Festival. The Turkish Cypriot culture festival attracted 30,000 people and tens of thousands of people attended the festival. It doesn't have to be political or legal PR. Engaging people or getting them there makes them closer to us. Culture is very important to know your history, knowing your culture, having a sense of your identity, feeling a sense of pride is very important. Before actually I left London, I met one of North Cyprus' best known exports Hüseyin Çağlayan, who is a designer and an artist ... of wall paper magazine. As a Turkish Cypriot, he talked about how the Northern Lefkoşa, where he was born, was so isolated. Even without any intervention by the government, the diaspora is still trying to get the word out about the impact of being isolated. So my last words are; use professional PR, empower civil society for diaspora. Lefkoşa should radically overhaul its diplomacy and give autonomy to its diplomats. And remember, the Turkish Cypriots do exist, we have rights and the more visible we are, the easier it will be to deliver our message to the people that matter to us. Thank you very much.

İpek ÖZERİM

Kıbrıslı Türk, halen İngiltere’de T-Vine isimli Haber Portalı Direktörü

Çok teşekkürler. Bayanlar ve baylar, arkadaşlar, burada, uzman konuşmacıların ve saygın konukların arasında, panelist olarak yer almak büyük bir onur. Aslında, sizin olduğunuz tarafta oturarak burada sahne alan bu muhteşem insanları dinliyor olmam gerekirmiş gibi hissediyorum. Türkiye Barolar Birliği’nin gerçekleştirmiş olduğu bu organizasyonu takdir ediyorum. Bunca muhteşem insanı bir araya getirdiler ve kendi iç görüşlerini bizlerle paylaşmalarına olanak tanıdılar. Bu Kıbrıs tarihi ve politikası için çok önemli bir dönüm noktası.

01:46:57 22 sene önce, muhteşem Rauf Denktaş’ın son zamanlarında onunla çalışma fırsatım oldu ve bu fırsat bana Kıbrıslı Türklerin karşı karşıya oldukları meydan okumaları gözlemleme olanağı tanıdı. Londra’da yaşıyorum, orada doğdum ve orada yaşadığınızda Kıbrıslı Türklere dair neden hiçbir gelişme olmadığını anlamanız çok zor. Sadece var olduğumuzu duyurduğumuzda bunun yeteceğini düşünüyor görünüyoruz ama ne yazık ki gerçekler böyle değil. Sanki yüzyıllardır bu Kıbrıs meselesinden bahsediyormuşuz gibi hissediyoruz. Ben yeniden tarihten bahsetmeyeceğim çünkü bugün birçok muhteşem insan bunu zaten yaptılar. Ancak bu sabahki konuşmacılardan özellikle büyük ilham aldım; çünkü onlar yaşanacak gelişmeleri ve KKTC’nin yeni başbakanını dört gözle bekliyorlar. Bazı bilgilerimi güncelleme fırsatı yakaladım ve bundan böyle geçmişe hapsolmaktansa, kendi kaderimizin efendileri olmak için daha sıkı çalışacağımızı görüyorum. Bu oldukça önemli; çünkü bence Kıbrıslı Türkler uzun zamandır bu yolculuğun birer yolcusu gibi hissettiler. Hiçbir şeyi kendimiz belirleyemiyor ve deniz ötesindeki Türkiye’nin üzerimizdeki büyük etkisini tam olarak göremiyorduk. Bir paraprofesyonel olarak, önceleri hiçbir şey yapmıyordum. Sıklıkla çevre araştırması yapıyor ve etrafıma bakıp, insanların görevimle ilgili olabilecek neler söylediklerini dinliyordum. Kıbrıs sorununun farklı boyutları

olduğu çok açık. Siyasi ve hukuki. Ben daha çok algılar üzerinde duracağım, çünkü bunlar çoğunlukla doğruyu yansıtmıyor ancak insanların ne düşündükleri önemli bir konu. Zihinlerinde sabitleşen birtakım düşünceler var ve bunlar yanlış da olsa, doğru olarak görüldükleri sürece, insanlar da algıları doğrultusunda hareket edeceklerdir. Bugünkü gibi bir etkinlikte en önemli nokta, herkesin Türk yanlısı olması. Herhangi bir alternatif görüş yok. Ancak buradan dışarı çıktığımız an, özellikle Avrupa'ya veya dünyanın başka bir yerine giderseniz, Müslüman çoğunluğun olduğu ülkelere gitseniz bile, çoğunluğun burada paylaşılan fikirleri desteklemediğini göreceksiniz. Ne yazık ki Kıbrıslı Rumlar son derece etkinler ve bu da insanlara, olaylara Türk bakış açısıyla bakma fırsatı tanımıyor. Bu insanlar, uluslararası arenada etkin olanlara kolayca adapte olduklarından, kendi yerleşmiş düşüncelerini ortaya koyuyor ve bazen Türklerin ve Kıbrıslı Türklerin düşüncelerine karşı çıkıyorlar. Ancak onların da oynaması gereken önemli bir rol var. Dünyadan kopuk olmamalı, onların dünya görüşüne ve aynı zamanda ilgi alanlarına sahip olmalıyız.

Kıbrıslı Türklerin egemenlik haklarından bahsederken, onların tanınmasını ve onlara saygı duyulmasını istiyoruz. BM tarafından 1964'te alınan, Kıbrıslı Rumları Kıbrıs hükümeti olarak, Kıbrıslı Türkleri ise sadece orada bulunan bir topluluk olarak gören kararı anlamalı ve bu hakim düşüncenin bugüne dek sürdüğünü görmeliyiz. Buna çok daha katı bir şekilde karşı çıkmaya çalışabiliriz, ancak ne yazık ki biz, Kıbrıslı Türkler olarak, kendimizin en büyük düşmanıyız. Mücbir bir durumumuz var, bunu biliyorum; çünkü ne zaman uygun şekilde argümanlar sunsak, günün sonunda kazanan onlar oldular. Kıbrıslı Rumlar bize karşı gerçekler ve olaylar açısından güçsüzler ve bizim de onlarla eşit güçte ses çıkarıyor olmamız lazım. Ancak hikâyemizi uygun bir şekilde dile getirmesek, kendimizi hukuki yoldan ifade etmeye çalışırsak, bu daha çok ölümle sonuçlanır ve daima bizimle ilgilenilmeyen o geçmiş günlere dönmeye devam ederiz. Çünkü günümüzde dünya üzerinde oldukça fazla sorun var. Eğer öyle yaparsak, ilgilerini ve desteklerini kaybederiz. İnsanların dikkatini bizim için önemli olan konulara çekmekte hangi araçların bize bu zamana kadar faydalı olduğunu düşünmeli ve içimize dönerek, uzun vadede nasıl bir strateji uygulamamız gerektiğini, nasıl bir stratejinin sa-

dece ilgi çekici değil, aynı zamanda onları yakınımızda tutmaya vesile olacağını düşünmeliyiz ve bence ne söylememiz gerektiğini de öğrenmeliyiz. Onlara hazmedebilecekleri kadar bilgiyi kademeli olarak vermeli ve onları fikirlerinin değişeceği şekilde sürece dâhil etmeliyiz. Fikirleri değiştirmek zordur. Ancak davranışları değiştirmek ondan da zordur. İnsanlar, “kendi yollarına” oldukça bağlıdırlar, faydalarına olacak bir şeyi bile, eğer kendi yollarına/ yöntemlerine uymuyorsa yapmayabilirler. Size kendi alanım olan halkla ilişkilerden bir örnek vereceğim. Herkes, araba kullanırken emniyet kemeri takılması gerektiğini bilir. Emniyet kemeri takmak sizin sorumluluğunuzdur. İstatistikler de göstermektedir ki; eğer emniyet kemeri takıyorsanız, kazada kurtulma şansınız, emniyet kemeri takmadığınız zamandaki şansınızdan daha yüksektir. Fakat emniyet kemeri takıp takmama seçimi insanlara aittir. Yasanın gerçek anlamda var olduğu bir ülkede bile, yasayı değiştirseniz bile, yine de halka ilişkiler kampanyaları yapmanız ve insanları emniyet kemeri takmanın önemine dair eğitmeye devam etmeniz gerekir. Yani, insanların ilgisini Kıbrıs sorununa çekmenin daha da zor olduğunu bir düşünün. Çoğu insanın hayatını etkileyen bir durum değil ve o nedenle onunla ilgilenmiyorlar bile. Onu bilmek, duymak bile istemiyorlar. Çok daha gündemde olan çevre sorunu gibi konularda bile, karar vericilerin ilgisini çekmek ve gerekli şekilde harekete geçilmesini sağlamak oldukça zor.

Algılara gelince; Ankara'ya gelmeden önce, uluslararası basına göz attım. Maraş ve hidrokarbon meselesi gibi gündemde olan iki konu hakkında neler söylendiğini görmek istedim. Bu araştırma-yı ekibimden kişilerle beraber yaptık. BBC'yi, New York Times'ı, Washington Post'u inceledik. Birleşik Krallık'tan arkadaşlarım buna oldukça şaşıracaktı, medyanın, yani uluslararası medyanın %70'i açık bir şekilde bu iki konunun ele alınması konusunda önyargılı, özellikle de hidrokarbon meselesinin ele alınması konusunda. Bu başı çeken 10 medya kuruluşunun yayınlarından herhangi birini seçip okuyacak olursanız, ara ara Kıbrıs Rum propagandası okuduğunuzu düşünebilirsiniz, onların adına olan mesajlar bir o kadar kuvvetli ve bir o kadar da Türkleri ve Kıbrıslı Türkleri temsilden yoksun. Aslında, bazı medya kuruluşları, haberlerinde Kıbrıslı Türklerden bahsetmiyorlar bile. Bu da bize aslında çok şey söylüyor. Siyasi olarak yokuz. Aynı zamanda tüm

dünyaca görülüyoruz bile ve bu önemli bir sorun. Bunu dile getirmek bile algı sorununun bir parçası.

Maraş meselesine gelince, durum kötü. Uluslararası medyanın %58'i durumu Kıbrıslı Rumların tarafından değerlendiriyor. %43'ü ise dengeli bir haber anlayışı benimsemiş. En tutarlı yayını yapan kuruluş Al Jazeera. Batılı medyanın vermekte olduğu mesaja bakıldığında, oldukça ön yargılı bir yaklaşım sergilendiği görülüyor ve bunun üstesinden gelmek zor olacak. Halkın çoğunluğunun Kıbrıs konusunda daha dengeli bir yaklaşıma sahip olduğu yerlerde ise, haberler de daha dengeli olma eğiliminde. Sorun şu; eğer halkla ilişkiler savaşını kaybedersek, bu hem siyasi olarak hem de hukuki açıdan bize yardımcı olmayacak. Deniyoruz, sabah da bu ihtiyaç dile getirildi, direk uçuşlar meselesi. Türkiye'yle uluslararası dostluk maçı bile yapamıyoruz. Bize karşı bunca siyasi ve hukuki engel söz konusuysen, nasıl direkt uçuşlar meselesine geçeceğiz, bilmiyorum. Öncelikle daha ufak başarılarla odaklanmalı ve insanların ilgisini futbol gibi daha insan odaklı hikâyelere çekmeliyiz; çünkü tüm dünyada futbol oynanırken, Kıbrıslı Türkler, Türk takımlarıyla neden uluslararası dostluk maçı bile yapamıyorlar. Bu benim için önemli konulardan birisi; çünkü bu noktada ben de 2005 senesinde olaya dâhil oldum. O sene oldukça dikkat çekici bir kampanya yapmıştık. İnsanlara Kuzey Kıbrıs'taki en iyi takımın hangisi olduğunu sorduk. En eski takımlardan birinin, bütün kurucuları Kıbrıs Futbol Federasyonu'ndan kişiler olan Çetinkaya olduğunu öğrendik. Bomboş bir arsada, tek bir pankart vardı ve bu iki ambargodan bahsediyordu. Böyle muhafazakâr bir topluluğun böyle bir eylem yapması normaldi ancak bu fotoğraf tüm dünyaya yayıldı, kapaklarda yer aldı. Kıbrıslı Rumlar bile bu fotoğrafa ön sayfalarda yer verdiler. Herkes bu olaydan bahsediyordu. 01:55:33 ve bu kampanyayı sürdürmek için FIFA'ya gitmemiz ve sesimizi sürekli bir şekilde duyurmalıydık; çünkü ortada bir sempati söz konusuydu. Ancak maalesef söylediğim gibi, kampanya 01:55:46 ancak yine de bu durum, insanların ilgisini nasıl çekebileceğimizin ve dostlar edinerek değişim konusunda destek alabileceğimizin göstergesi oldu. Kıbrıslı Türklerin uluslararası arenada görünür kılınması için atmamız gereken adımlar neler? Siz de destek olmak ister misiniz, çünkü önereceğim ilk şey Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin en iyi

10 halkla ilişkiler acentasını kullanması. En iyi 10 ile neyi kastettiğimi soracak olursanız, dünyanın dört bir yanında ofisleri olanları kastettiğimi söyleyebilirim. Kullanmamız gereken acentaların sadece tek bir yerde olmaları yeterli değil. Onların Londra'dan Brüksel'e veya Washington'dan New York'a her yerde olması gerek, dünyanın her yerinden önemli aktörleri sürece dâhil etmeliyiz. Halkla ilişkiler nam salmakla ilgilidir, insanların sizinle ilgili ne düşündüğü ve ne söylediğidir. Dolayısıyla; görünmez olursanız ve insanların sizden haberleri olmazsa, sizinle ilgili bir düşünce geliştiremezler. Ancak şunu da biliyoruz ki; Kıbrıslı Rumlar, diplomatlar ve etkili insanların yer aldığı halkla ilişkiler kampanyaları aracılığıyla seslerini duyuruyorlar. Profesyonel halkla ilişkiler çalışmaları, hem iletişim konusunda hem de savunmanın bu sorunlara dair anahtar etkilerinin belirlenmesiyle alakalı bir strateji belirler. Onların dikkatini çekebilir veya onları bu tarafa çekebilirim, yaşadıkları yetersizliklerin altını çizerek, Türk karşıtı yaklaşımlarının azalmasını sağlayabilirim. Bir aktivist olarak bunu yaptım. Bunu daha önce yapmamış olanlar: Bu yapılabilir bir şey, sadece eyleme geçmek gerek. Ayrıca, sizinle paylaşmak istediğimiz iyi ve ilginç haberler var. Örneğin, Maraş'ın açılması büyük bir değişime vesile olacak. Neden sadece Türk medyasını getirdik de uluslararası medyayı getirmedik? Eğer halkla ilişkilerle ilgilinen kişi ben olsaydım, Ersin Tatar ve Kudret Özersay'a önerim, bunu dünyaya ayrıcalıklı haber olarak sunacak Reuters'e vermeleri olurdu. Reuters tarafından hikâyenin doğrusunu duymadan kimseye bir şey söylenmemeli. Geçen sene Bitcoin hakkında gördüğüm bir haberde; dünyada ilk kez Bitcoin kabul eden bir caminin, Türklere ait bir camii olduğu söyleniyordu ve Reuters yayınladıktan sonra, bu haber her yere ulaştı. Şimdi, Maraş gibi çok daha önemli olan bir konu var ve Reuters veya AP gibi benzer bir haber ajansı bu hikâyeyi duyacak olsaydı, bu haber tüm dünyaya yayılırdı ve Kıbrıslı Türklerin gözünden görüldüğü şekliyle yazılırdı. İşte, halkla ilişkiler uzmanları kullanmakla bir şeyleri kendi başınıza çözmeyi denemenin arasındaki fark bu. Profesyonellerden faydalanmanın önemi, irtibatlarımızın olmasıdır. İnsanları medya irtibatları ve siyasi irtibatlarla bağlamalıyız ki, böylece bunu Kıbrıslı Türklerin ve Türklerin lehine kullanabilelim ve onlara kamu önünde neler söylemeleri gerektiği hususunda özel

brifing verelim. Bazen, anahtar kişilere bir kahve buluşmasında veya bir kahvaltı buluşmasında sorunla ilgili bilgi verebilir, sorunu anlamalarını sağlayabiliriz. Bu insanların bazıları, siyasi olarak Kıbrıslı Türklerin tarafında görülmeyebilirler.

Örneğin, Brüksel'deki insanlardan aldığımız özel bilgiler, bize, onlara durumla ilgili bir içgörü verme ve belirli meseleler hakkındaki düşüncelerini değiştirme olanağı tanıyor. Bu; tedbirlice, zekice ve etkili bir şekilde yapılabilir. Tabii ki, tüm Kıbrıslı Rum propagandacılarından ve derneklerden daha hızlı davranmalıyız. Hangi yola girsek Kıbrıslı Rumlar zaten oradalar. Bugünkü bazı konuşmacıların da bahsettiği gibi, Birleşik Krallık'taki 17 milletvekiliyle ilgili durum da var, KKTC dostu olanların ne kadar hızlı yanıt verdiği de, Türk hükümetinin ne kadar yavaş kaldığı da. T-vine dergisinde gönüllülerden oluşan bir ekip davetçi bir yaklaşımla yanıt almıştı ve bu yanıt oldukça hızlı gelmişti, diğer herkes ise KKTC yetkililerinden haftalar sonra yanıt alabiliyordu. Demek istediğim şu ki; görüşme sizde hikâyeyi bütünüyle kavrama isteği oluşturmayacak, çünkü KKTC'ye ulaşmaya çalıştık ancak hiçbir uluslararası toplantı talebi iki hafta sonrasında bile hükümetten yanıt almadı ve Lefkoşa'daki kimse de bunun kabul edilebilir olduğunu düşünmüyor, ve eğer halkla ilişkilerin niteliği buysa, dünyanın geri kalanındaki çabamızın neden bu kadar karşılıksız kaldığına dair şüphe kalmıyor. Size kısaca sivil toplumun ve Kıbrıs Türk diasporasının öneminden bahsetmeme izin verin. Diasporayı devreye sokmalıyız. Sadece Birleşik Krallık'ta bizim gibi en az 300.000 kişi var. Bizi destekleyen politikacılar var, Londra'yı ziyaret ediyor, birçok söz veriyor ve sonra yok oluyorlar. Hal böyle olunca aktif gönüllülerin çabaları da daha ileriye gidemiyor. Bu insanlara bilgilendirme yapabiliyor olmalıyız, onlara bütçe ayırabiliyor ve onlara maddi destekte bulunabiliyor olmalıyız. Maraş ve hidrokarbon konuları, İngiliz Parlamentosu'nda ve dünyanın diğer parlamentolarında konuşuluyor olmalı. Eğer küçük de olsa bir bütçe ayrılabilirse; örneğin, konuşmacıların bu önemli bölgelere gitmeleri için gerekli uçuş masrafları karşılanabilirse, büyük bir değişim yaratılabilir. Ayrıca, kimlik konusundan da bahsetmek istiyorum. T-vine; kültüre, tarihe, kişiliklere değiniyor ve bizler de gençlerimize kendi tarihimize ilişkin bilgi vermek istiyoruz. Bu konuya günün önceki saatlerinde konuşma-

cılardan biri daha değinmişti. Bizim camiamızdan insanlar vefat ediyorlar, onlarla beraber çok değerli hikâyeleri de kaybediyoruz. Bu yıl, onlardan üç tanesi aslında Erenköy ve Cengiz Topel; çok fazla Kıbrıslı Türk; onu veya Murata ve Taşkent katliamlarından sağ kalanları tanımıyor bile. Artık her şeyi İngilizce konuşabildiğimiz için, sadece bizim camiamız, bizim öncelikli olarak İngilizce konuşan gençlerimiz değil, uluslararası camia, yani hükümetler, diplomatlar ve medya da ne söylemek istediğimizi okuyabiliyor ve anlayabiliyor. Aynı şekilde, Kıbrıslı Rumlar da. Ne kadar fazla Kıbrıslı Rum'un beyinleri yıkandığı için kendi tarihini bilmediğini duysanız şaşarsınız, kendilerinin bu sürecin tek kurbanları olduklarını düşünüyorlar. Bu sebeple, T-Vine önemli bir platform. Burada önyargılardan bahsedilebilir. Çok az sayıdayız ve sadece Al Jazeera'yı biliyoruz. New York Times da var, ancak bu daha fazla İngilizce olarak yapabileceğimiz bir şey. Kendi kendimize konuşmamalıyız. Vaaz veriyoruz ama tamamen beyhude bir çaba. Dışarıya çıkmalı ve bu mesele için önem taşıyan insanların ilgisini çekmeliyiz. Ben Kıbrıslı Türk kimliği istedim, tarihlerinden ve onlara kalan mirastan gurur duyan ebeveynlerle büyüdüm. 60'ların Londra'sında böyle kişiler çok aktiflerdi ve bizler de bununla büyüdük. Bu, benim Kuzey Kıbrıs'a ve başkanlığa dair düşüncelerimi de etkiledi. Hala, günümüzde de bu görüşteyim. 1997 senesinde Girne Karnavalı adında bir etkinlik düzenledim. Küçük bir sokak partisiydi. Ancak; insan, şeref, güçle ilgili sloganları atıyorduk. Girne'nin tamamından 500 kişi kadar geleceğini tahmin ediyorduk Lefkoşa'da her yer kitlendi. Dahası bekliyor ancak bizim sizi farklı bir şekilde tanımamız gerek. Benim farkına varmamı sağla ve biz de partiye muhtemelen farklı bir şekilde gideriz. İnsanları belki de kendimize daha fazla kültürel açıdan bağlamalıyız. Londra'da, bu yazın başlarında, Türkler Derneği Yöneticisi, derneğin 3. yıl yaz festivalini gerçekleştirdi. Kıbrıslı Türk kültürü festivali, 30.000 kişinin ilgisini çekti ve on binlerce insan festivale katıldı. Siyasi veya hukuki anlamda bir halkla ilişkiler çalışması olmak zorunda değil. İnsanların ilgisini çekmek ve oraya gelmelerini sağlamak, bize daha yakın olmalarını sağlar. Tarihini bilmek için kültür önemlidir. Kültürünüzü bilmek, gurur hissini yaşamak oldukça önemli; Londra'dan ayrılmadan önce, Kuzey Kıbrıs'ın en tanınmış ihracatçılarından biri olan tasarımcı ve sanatçı Hüseyin Çağlayan ile görüştüm ... Duvar Kağıdı Dergisinin. Onun da doğduğu yer olan Kuzey

Lefkoşa'nın, Kıbrıslı bir Türk olarak, ne kadar izole olduğundan bahsetti. Hiçbir hükümet müdahalesi olmaksızın, diaspora hala izole bırakılmanın etkilerini duyurmaya çalışıyor. Son sözlerim şunlar: Profesyonel halkla ilişkiler desteği alın, diaspora için sivil toplumu güçlendirin. Lefkoşa, diplomasisini kökten onarmalı, diplomatlarına siyasi bağımsızlık vermeli ve şunu unutmayın: Kıbrıslı Türkler hala varlar, hala haklarımız var ve her ne kadar daha görünür olursak, mesajımızı bizim için önemli olan insanlara ulaştırmamız da o kadar daha kolay olacaktır. Çok teşekkür ederim.

Mustafa Ergün Olgun- We are out of time, but a few more minutes and then we will be able to take a few questions from our participations. İpek is saying we have to contact our prime minister and that we need to be masters of our own destiny. And she had one important message; we have to understand the influence of perceptions and we have to package our message and story effectively. We have to use the right instruments and to do that, we should take advantage of the media. The international actors have their own interests which is something shared by all. As Turkish Cypriots, we are our own enemies unfortunately in many instances; we need to be aware of the importance of PR. Changing the behavior of people is difficult, but possible. Al Jazeera has been one of the most balanced organization in publishment. In general, international media are biased towards us and they report in favor of the Greek Cypriots. It's because of their successful PR activities. In order to be effective, we have to address the wider audience outside us, not inside. Thank you İpek. There were more messages, but now we need to take a few more questions from the audience. If you have anything to add, please do that. I have summarised some of the key messages regarding this panel as follows. I think I included the most important ones. But the key message is that, we have to invest more in PR. The second message is that, we may not be able to get results from the negotiating process unless we build up our power base and develop leverage to influence the Greek Cypriots and International Community. We shouldn't expect much from any of the speeches made by the EU and the United Nations. We have to do it ourselves and protect our own interests. So, that is overall summary. But if you have any questions, please address them.

Zamanımız doldu ama birkaç dakikamız daha olacak ve bu sürede katılımcılarımızdan sorularını alacağız. İpek, başbakanımızla iletişime geçmemiz gerektiğini, kendi kaderimizin efendisi olmamız gerektiğini söylüyor ve önemli bir mesajı vardı: Algıların etkisini anlamalı ve mesajımızı oldukça kısa ve etkili bir şekilde sunmalıyız. Doğru araçları kullanmalı ve bunun için medyadan yararlanmalıyız. Uluslararası aktörler kendi menfaatleriyle ilgililer ve bu çoğu kişi için de öyle. Kıbrıslı Türkler olarak bizler birçok örnekte de görüldüğü üzere ne yazık ki kendi düşmanımız. Halkla ilişkilerin önemini farkında olmalıyız. İnsanların davranışını değiştirmek zor ancak yine de mümkün. Al Jazeera en dengeli yayın yapan kuruluşlardan biri. Genel olarak, uluslararası medya bize karşı ön yargılı ve Kıbrıslı Rumların lehine haber yapıyor. Bunun nedeni de Kıbrıslı Rumların başarılı halkla ilişkiler çalışmaları yürütüyor olmaları. Etkili olabilmek için kendi içimizde değil, dış dünyadaki insanlarla konuşuyor olmalıyız. Onlara yönelmeli ve sesimizi duyurmaya çalışmalıyız. Teşekkürler İpek. Daha fazla mesaj vardı, ancak şimdi katılımcılarımızdan sorularını almamız gerekiyor. Ekleme istediğiniz bir şey varsa, bunu lütfen yapın. Bu oturuma ilişkin önemli mesajların bazılarını şu şekilde özetledim, sanırım en önemli olanlara yer verdim. Ancak önemli mesaj şu: Halkla ilişkilere daha fazla önem vermeliyiz. İkinci mesaj ise, eğer kendi kuvvet üssümüzü oluşturmaz ve Kıbrıslı Rumların ve uluslararası camianın etkisine karşı bir şeyler yapmazsak müzakere sürecinden sonuç alamayabiliriz. AB ve Birleşmiş Milletler tarafından yapılan konuşmalardan bir beklentimiz olmamalı. Bunu kendimiz yapmalı ve kendi menfaatlerimizi korumalıyız. Kısacası, sözün özü bu, ancak eğer sorularınız varsa, onları lütfen sorun.

Hüseyin Işıksal- This is Hüseyin Işıksal from the Near East University. I am really entertained by your speech thank you. Thank you for delivering it. I was educated in England, I did my Master's and PhD in international relations but I do not want to keep it long.

But I just wonder when I look at you, at the MPs in your generation, I can see that you are aware of the Turkish Cypriots concerns and you have an idea. But what about the younger generation? I mean, will the new politicians be able to have any empathy

towards the Turkish Cypriots, because as a Turkish Cypriot, I live and lecture in North Cyprus, we have the same problem. I mean it doesn't sound right but the thing is, younger generation is really ignorant and they don't know our Coast, they don't know how strong we are in our arguments and this kind of things. Of course, it would be unfair to expect this from England maybe. But I just wonder about this. What about the younger generation? Younger politicians, younger MPs and their concerns about the Turkish Cypriot cause.

Yakın Doğu Üniversitesi'nden Hüseyin Işıksal. Konuşmanızdan büyük keyif aldım, teşekkürler. Bu konuşmayı yaptığınız için size teşekkür ediyorum. Ben İngiltere'de eğitim gördüm, yüksek lisans ve doktoramı Uluslararası İlişkiler alanında yaptım, ancak sözü uzatmak istemiyorum.

Size, sizin neslinizdeki milletvekillerine baktığımda, Kıbrıslı Türklerin endişelerinin farkında olduğunuzu ve bu konuda fikir sahibi olduğunuzu görüyorum. Peki ya sizden sonraki nesil? Yani şunu demek istiyorum, yeni gelen politikacılar Kıbrıslı Türklere yönelik empati kurabilecekler mi? Çünkü Kıbrıslı bir Türk olarak, Kuzey Kıbrıs'ta yaşıyor ve orada dersler veriyorum, biz de aynı sorunu yaşıyoruz. Kulağa doğru gelmiyor olabilir ancak yeni nesil bilgisiz ve bizim tarafı pek bilmiyorlar. Argümanlarımızın ne kadar güçlü olduğunu ve bu tür şeyleri bilmiyorlar. Tabii ki İngiltere'den belki de bunu beklemek adil olmayabilir. Ama bunu gerçekten merak ediyorum. Yeni nesil nasıl? Yeni politikacılar, yeni milletvekilleri? Kıbrıs Türkleri konusuyla ilgilenecekler mi?

Micheal Stephen- Younger members of parliament are better communicators. They grew up with computers and it shows that there is potential. One of the difficulties is that, people are coming from University into some sort of political office; will they have an office in the Parliament? As a stepping stone, they're coming straight into politics and they're being elected, they're being selected among the elected. They're thirty years of age and rather than going out among the public and doing a real job, as my generation had to do, they earn their place in the parliament directly by being selected. There is a difficulty there, in terms of lack of experience, there is a concern about the younger people in the

parliament. But this can also be seen as an opportunity; they have more control on modern technology. This is something I do not know, for example.

Parlamentonun daha genç olan üyeleri daha iyi iletişimciler. Bilgisayarlarla büyüdüler ve bu da orada bir potansiyel olduğunu gösteriyor. Zorluklardan bir tanesi şu; üniversiteden bir tür "siyasi ofis"e geliyorlar. Parlamentoda bir ofisleri olacak mı? Bir sıçrama tahtası olarak, direkt olarak siyasete atılıyorlar ve seçiliyorlar. Seçilenler arasından tercih ediliyorlar. Şimdilerde otuzlu yaşlarındalar ve halkın arasına karışıp benim neslimdekilerin parlamentoda bir yer kazanmak için yapmak zorunda olduğu gibi gerçek bir iş çıkarmaktansa, seçilip oraya direkt olarak geliyorlar. Burada zorlayıcı bir durum söz konusu, deneyim eksikliği açısından, parlamentodaki daha genç olan kişilere dair bir endişe mevcut. Ancak bu aynı zamanda bir fırsat olarak da görülebilir. Modern teknolojiye çok daha hâkimler, bu mesela benim pek de hâkim olmadığım bir alan.

FROM THE HALL- They are younger parliament members who wish to have an identity and to be approached. The reason for this is that, there isn't any in the TRNC. He actually did that. He gave them an identity and sent them on a flight to Northern Cyprus so that they can see the situation themselves. I was one of them and it really impressed me. I was taken to the villages where Turkish Cypriot women and children had been slaughtered. And I heard the story from first-hand, from the people who had been there, and it affected me more than anything in my life. That is what you are going to do. You are going to seek them out. You mention identity, you've got to bring them into North Cyprus and you've got to tell them your story.

Mr. Chairman, I agree with every word of what my colleague Micheal said. But particularly to identify the problem, the party group that I was Secretary of; ladies and gentlemen, we are an active member of the Chamber. We were in the Commons. There were about 40-50 people against 200, who supported the Greek Cypriots. The Greek Cypriots are more generous than 02:11:34 ... Southern Cyprus. The home I live in and the facts will not match that. Perhaps this is what we need to do. But the other things

that Michael said, when that happened, as all the existing party group members in the London Office, we have made every effort to ensure that the UN peace committee is doing what it takes to make them stand out. That is, thanks to the PR activity, progress was made on the right track, even if the intended goal was not achieved. Time has changed.

Onlar genç parlamento üyeleri ve bir kimlik edinmek ve kendilerine da başvurulmasını istiyorlar. Sebebi KKTC' de hiç olmaması. O aslında bunu yaptı. Onlara bir kimlik verdi ve durumu kendileri görsünler diye onları bir uçakla Kuzey Kıbrıs'a gönderdi. Ben de onlardan biriydim ve bu beni oldukça etkiledi. Kıbrıslı Türk kadın ve çocukların katledildiği kasabalara götürüldüm ve hikâyeyi orada olan insanlardan, birinci ağızdan dinledim ve bu, beni hayatımda herhangi başka bir şeyden etkilenmediğim kadar çok etkiledi. Bu, sizin de yapmanız gereken şey. Onları arayıp bulmalısınız. Kimlikten bahsediyorsunuz, onları Kuzey Kıbrıs'a getirmeli ve onlara kendi hikâyenizi anlatmalısınız.

Sayın Başkan, meslektaşım Michael'ın söylediği her bir söze katılıyorum. Ancak sorunu ayrıntılı bir şekilde tanımlamak gerekirse, benim de sekreteri olduğum parti grubunun tamamı; bayanlar ve baylar, bizler, Odanın aktif birer üyesiyiz. Avam Kamarası'ndaydık. Kıbrıslı Rumlara destek çıkan 200 kişinin karşısında yer alan 40-50 kişi vardı. Kıbrıslı Rumlar 02:11:34 daha cömertler ... Güney Kıbrıs. Benim oturduğum ev ve gerçekler bununla uymayacak. Yapmamız gereken muhtemelen bu. Ancak Michael'ın dediği diğer şeyler, onlar olduğunda, Londra ofisindeki mevcut tüm parti grup üyeleri olarak, BM barış komitesinin onları öne çıkarmak için gerekeni yaptığından emin olmak adına gereken tüm çabayı sarf ettik. Yani, halkla ilişkiler faaliyeti sayesinde, amaçlanan hedefe ulaşılmasa da doğru yolda bir ilerleme kat edildi. Zaman değişiyor.

İpek Özerim- One of the most important points is that we've got many friends in the UK. One of the most important people we have on our side is Duncan Smith. He is the MP of a 02:12:20, former leader of the Conservative Party, very influential man in his party and he's the one who repeats calls for direct flights. Do you know how we can achieve that? Being for 12 years in his team, a

Turkish Cypriot lady named İlkay İhsan called me. She has tirelessly campaigned for him, raised fund for him; helped him and other people to learn about new Cyprus. 12 years! But in the last 2-3 years, he's been very prominent in speaking out about injustice against the Turkish Cypriots. That's very important, because Turkish Cypriots who are in the UK can play a vital role and he's more likely to respond to their constituents and then, they can respond to international governments. Therefore, we need to be able to leverage and that's why I talked about the importance of diaspora in the TRNC.

En önemli noktalardan birisi şu: Birleşik Krallık'ta pek çok arkadaşımız var. Bizim tarafımızda olanların en önemlilerinden biri Duncan Smith. Kendisi 02:12:20 Milletvekili, Muhafazakâr Partinin eski başkanı, partisinde oldukça etkili birisi ve direkt uçuş çağrılarını yapan kişi de o. Onu nasıl başarırız biliyor musunuz? 12 yıl ekibinde yer alan, Kıbrıslı Türk bir bayan olan İlkay İhsan beni aradı. Onun için bıkmadan usanmadan kampanyalar düzenledi, onun için bütçe oluşturdu; onun ve diğer insanların yeni Kıbrıs hakkında bilgi edinmelerine yardımcı oldu. 12 sene! Ancak o, son 2-3 yılda Kıbrıslı Türklere uygulanan haksızlıklardan açıkça dile getirebilmeye başladı. Bu oldukça önemli; çünkü Birleşik Krallık'taki Kıbrıslı Türkler, bu süreçte önemli bir rol oynayabilirler ve onun, onların kurucularına yanıt verme olasılığı daha yüksek ve sonrasında onlar da uluslararası hükümetlere yanıt verebilirler. Bu nedenle baskı gücü oluşturabilmeliyiz ve KKTC'deki diasporanın öneminden bahsetme sebebim de buydu.

İzzet Sinan- We, as Turkish Cypriots in the UK, are all, but in particular myself, I'm not very active politically, in contrast to the Greek Cypriots. Because we don't bring a lot of votes to the ballot box; we don't get listened to. And so, the people like the lady that were talking about it and there are more of those, if the parliamentarians or would be parliamentarians, or even just those at the council level, knew that there was a potential for a good chunk of votes and that they are losing those votes, they might listen to us more. But we're not active and that is also linked to the point that you made. A gentleman had recently asked a question that we were losing our own history. We need to make much more coordinated and structured efforts to remind people about what had

actually happened in Cyprus, so that people know. The number of people that I have spoken to actually, from either side, have no ideas. The younger generation is subject to the fake news of America, and on the other hand, they have been given no information at all. So this is the situation.

Birleşik Krallık'taki Kıbrıslı Türkler olarak bizler bilhassa, ancak mesela ben, Kıbrıslı Rumların aksine siyasi olarak çok da aktif değilim. Çünkü seçmen sandığına çok fazla oy katkımız yok; bizi dinlemiyorlar. Böylece, bundan bahseden hanımefendi gibi kişiler ki orada onlardan birçoğu var, parlamenterler veya parlamenter olacak kişiler veya en azından meclis seviyesindekiler, ortada büyük bir oy potansiyeli olduğunu ve bu oyları kaybediyor olduklarını fark ederlerse belki de bizi daha can-ı gönülden dinleyebilirler. Ancak bizler aktif değiliz ve bu aynı zamanda sizin de değindiğiniz noktayla alakalı. Bir beyefendi, geçtiğimiz saatlerde, kendi tarihimizi kaybetmekte olduğumuza dair bir soru sormuştu. İnsanlara Kıbrıs'ta gerçekten neler yaşandığını hatırlatmak üzere çok daha koordine ve planlı bir şekilde davranmalıyız ki böylece, insanlar gerçekten neler yaşandığını bilebilsinler. Benim iki taraftan da konuştuğum birçok insan, aslında hiçbir fikir sahibi bile değiller. Genç nesil, Amerika'nın yalan haberciliğine maruz kalıyor ve diğer taraftan da hiçbir bilgi edinmiyorlar. Durum bu.

Mustafa Ergün Olgun- Thank you İzzet. There is one point that I want to add to all this is that we need leadership in embassies, in our current representations. People like to say "we've gotten used to it". One of our previous representative in London was a leader, a planner and an actor and he was an important person acting in line with his plans. So basically, in addition to what has been said, I think; we need leadership not only in embassies but also in TRNC. So, do you have any other questions? We still have a few minutes and then I'll have to drop out. I guess you don't have any other questions. In that case, I expect you to give a loud applaud to our audience, it has been a very successful session. Thank you very much.

Teşekkürler İzzet. Tüm bunlara eklemek istediğim bir şey var. Büyükelçiliklerde, mevcut temsilciliklerimizde, liderliğe ihtiyacımız var. İnsanlar alıştık demeyi seviyorlar. Londra'daki daha

önceki temsilcilerimizden biri ki kendisi bir lider, planlamacı ve aktördü ve planları doğrultusunda hareket eden önemli bir kişiydi. Yani, esasında, söylenenlere ek olarak, bence; sadece büyükelçiliklerde değil, KKTC' de de liderliğe ihtiyacımız var. Peki, başka bir sorunuz var mı? Hala birkaç dakikamız var, ancak sonrasında sahneden ayrılacağım. Sanırım bir sorunuz yok. Bu durumda, hepinizden dinleyicilerimize kocaman bir alkış rica edeceğim. Çok başarılı bir oturumdu. Çok teşekkürler.

FROM THE HALL- Thank you very much. Thank you. Ladies and gentlemen, I promise you, I won't keep you until breakfast. It's a great honor and I am very proud to be speaking to such a group of friends, wise people and the Union of Turkish Bar Associations. I would like to say three things.

Where we are and what we might do next and there are some opportunities for you, my friends and the legal world. Listen up! I confess, this is also a very emotional moment for me. The last time I was in Ankara, it was July 9th 1962; I was almost 14 years old and I was on the way to the Northern Cyprus with my mother and cousins. I have been away from the land of my birth for 6 years. I was so excited to be going back to what I still regard as the center of my universe. It hasn't changed much in 6 years. When we left Cyprus at the end of August 1962, I didn't for one moment think that it would be another 41 years before I returned to the land of my birth.

I returned Cyprus with my wife in November 2003. And not only my village but the whole Cyprus had gone through a transformation. Although the division caused my village to shrink, this transformation was not just because of the division of the island. The loss of derelict houses and minus the buzz, I remembered of the prospering community which vanished. The only buzz in 2003 was how much the EU would do for Turkish Cypriots. What a disappointment that turned out to be. Interestingly, when we came back in 2003, the people who did their best were allegedly the most suffering. The top side of the island was not doing that badly either.

My friends; when it comes to invasions and occupations, the Greek Cypriots do it quite well, that's the reason for their collapse. Every single discussion, every speech has already been set up.

Let's put aside the wrongs and injustices made to the Turkish Cypriots over the past 60 years. I would like to touch on the issues of how we should open up to the outside world, as some speakers before me mentioned, and the perception of the scene. Let's take a look at what is known as the Cyprus problem, which is of course based on the first sketch of 45 years ago. By now, it has focused only on half of it and the things which led to the scenario of 45 years ago are being conveniently ignored. For the past 45 years, the same artists have taken every opportunity to touch up the painting and emblashed it. They tugged it here and there, ignoring the other half of the picture which was actually quite different from the facts. But because it was all so long ago, the touched up picture has been forgotten today. And I suspect they ever knew what was really there. Now let's replace this painting with a film that should have taken 1960 as a starting point; progressing through the 1960s, 1963, 1964 and 1968 when highly important events took place. The film then jumps off to 1974, ignoring everything and what's going on. The 1960s period hardly gets a mention in the film. With the help of mega producers in New York and London and later in Washington and Brussels, the plot of the film whose subject is constantly updated, is being shaped in a way that is sympathetic to the director of the leading actor. It's actually painting it over. Who is a hero, who carries all the burden and plays the victim role? In 2004, this director bought shares in a business which has 27 shareholders. Although this had to be maintained in accordance with this business agreement with partners, he went on his own and betrayed his partners. What I'm trying to say is; please, please let's get real. Let's stop deluding ourselves. The outside world is about to come to our rescue. But it is not. What is the point of engaging in more futile talks? The outcome is so predictable. More negotiations and initiative. These conversations are constantly being made to us in a more powerful and dedicated way.

Well, all those meetings that have been held over the past 50 years, most of which have been held under the auspices of the United Nations and more recently the EU, at which point are they and I wonder why. Anyway, as usual, it all came to nothing. Not very honest statements were made in the EU's national floor in

the countryside; their starting point is, the scene is shaped and depicted by the Greek Cypriot side. So, what is the point? It seems the Turkish Cypriot side is moving away from a federal-type solution and implementing a two-state solution.

Good. I repeat. Not that the next negotiation will look imminent. It seems to me that the Greek Cypriot side is doing the same play, as it's obvious to anyone with a bit of understanding of the situation. They are giving the impression of engaging in Maraş and sort of thinking about discussing hydrocarbons. I think this is nothing but provocation. The other option of the Turkish Cypriots, as I have said, is a two-state solution. But within the EU. Okay but there is a huge but; there are no appropriate guarantees in place. And Turkey joins at the same time. Now I am not sure if this is the right time to propose something like that. Should we prepare the ground first? Turkey's accession... Looking at the countries like France, Germany, Austria, Denmark and Hungary, there are so many obstacles frankly and I always felt that the North Korea is more likely to join the European Union before Turkey does. That is sad but that is true. If we are going to do that, should not we try to prepare the ground first? What is the pact before we sit down and talk to them? Now this is where your profession comes into play, ladies and gentlemen.

Professor 04:38:35 wise man and a great friend of the Turkish Cypriots who passed away not long ago, wrote after the Montana collapse that the federal solution seems beyond possibility. If I were a Turkish Cypriot, I wouldn't vote for such solution anyway. It's true. It's difficult to see any way forward now unless a B Plan emerges with something other than a federal solution guided by the UN as the Professor drew attention to the UN. Frankly the UN is after all a political, legal institution. I wonder what lawyers think. Could it be done? The UN blindly ignores the 1963 Treaty. Even it seems a good reason for us to do what we say because only so we can deal with this legal challenge. What about the Prime Minister, and what did the Deputy Prime Minister say this morning? I'm sorry that I missed whatever it was that they said. Here is what I feel about this issue: Let's forget about the UN, even though I have to say also, the UN is infinitely preferable compared to the EU. It seems to me that anyone would negotiate with a policy under the auspices of an organization.

Back to the two-state solution. Yes but again, I would say the North one did not involve membership of the EU for Turkey at the same time. And it's suggested for Turkey to join the EU, by the way. That's a decision to be made by the Turks, not me. One thing that I have no doubts about, without Turkey there, the TRNC in the EU would be gobbled up. Yum yum yum for the Greek Cypriot side, it would be like a child eating his favorite ice cream. Don't do it. They know every nook and cranny, I talk to my close friends about the machinations of the EU.

Going back to Professor 04:41:35; he wrote the latest Ploy of the Greek Cypriots was hydrocarbons, which they should be sharing with the Turkish Cypriots. In accordance with the former spirit of the 1960 settlement, he said that Turkey should not have accepted the court decision taken by the Greek Cypriots' National Court of Justice and thus, the decisions of the 1963 were abandoned. And on what ground of the Greeks Cypriots acknowledged having sovereignty over all of Cyprus? There is no ground for that. And it should come to an end. One final point on hydrocarbons. Professor 04:42:28 said that Turkey couldn't take the hydrocarbons issue to the court on the grounds that it defends against the 1960 Treaty. I repeat that, why not? Well, like so many of my Turkish Cypriots brothers and sisters, I was born into this issue. I have been thinking, writing and speaking about it all my adult life, and even before. I came to some simplistic conclusions and these are: There is no point in negotiating, because at the end of each failure, the Greek Cypriots are left stronger than they ever were. It is a fact. Let's take the Greek Cypriot side to the international court for the abandonment of the 1960 treaties. The people can go back to the times of slave trade or even before, why not to 1960?

Take the present hydrocarbon issue to the court on the grounds of a defense against the 1960s treaties, ask for a two-state solution with guarantees but not to be put in the EU unless Turkey is accepted at the same time. Exclude land exchange from the part of any agreement, but don't say why; don't include Maraş; don't include Güzelyurt. These are bad negotiations unless we are not running after them. Frankly in my humble opinion; it was a mistake to 04:44:44 of Maraş without a protector. And it is also a fact we do not intend to engage in fresh discussions. Let them know that Turkey will not allow them to get away with unilateral hy-

drocarbon exploitation and I think Turkey has done very good work on that. Also let them know and make clear that, Turkey will be engaging with Turkish Cypriots in their own hydrocarbon exploitation. Of course, the Greek Cypriot side will avoid reaching any agreement on this matter, and they will get that PR machine going into overdrive that will throw millions into it. Okay let's do the same. Let's do what İpek Özerim mentioned earlier. This is exactly what we should have been doing for the last 45 years. Then maybe, just maybe, we could start to see the glimmer of light at the end of this very very long dark tunnel. Thank you.

Çok teşekkürler. Teşekkürler. Bayanlar ve baylar, size söz veriyorum, sizi kahvaltıya kadar tutmayacağım. Bu büyük bir onur ve siz arkadaşların, bilge kişilerin, Türkiye Barolar Birliği'nin önünde konuşuyor olmaktan büyük gurur duyuyorum. Üç şey söylemek istiyorum.

Neredeyiz ve bir sonraki adımda ne yapmalıyız. Sizler için, arkadaşlarım için, hukuk dünyası için fırsatlar var. Dinleyin! Bunun benim için aynı zamanda oldukça duygusal bir an olduğunu da itiraf etmeliyim. En son Ankara'ya geldiğimde, takvim 9 Temmuz 1962'yi gösteriyordu. Annem ve kuzenlerimle Kuzey Kıbrıs'a doğru gidiyorduk ve 14. yaşıma basmak üzereydim. 6 senedir doğduğum ülkeden uzaktaydım. Halen kendi evrenimin merkezi olarak gördüğüm bu yere geri dönüyor olmak bana büyük heyecan veriyordu. 6 yılda çok şey değişmemişti. 1962 senesinin Ağustos ayının sonunda Kıbrıs'tan ayrılırken, bir an bile, 41 yıl boyunca doğduğum ülkeye bir daha geri dönmeyebileceğimi düşünmemiştim.

2003 senesinin Kasım ayında eşimle beraber Kıbrıs'a döndük. Sadece benim köyüm değil, Kıbrıs'ın tamamı büyük bir değişim geçirmişti. Her ne kadar bölünme benim köyümün küçülmesine sebep olmuş olsa da, bu değişimin tek nedeni bölünme değildi. Terkedilmiş evlerden geriye kalan uğultuya bakınca, oradaki topluluğun da yok olduğunu fark ettim. 2003'te konuşulan tek şey; AB'nin, Kıbrıslı Türkler için ne kadar çok şey yapacağıydı. Ancak bu büyük bir hüsrarla sonuçlandı. Enteresan bir şekilde, biz 2003'te oraya gittiğimizde ellerinden gelenin en iyisini yapan insanlar, iddiaya göre en çok acı çekenlerdi. Adanın üst kısmı da kötü iş çıkarmıyordu.

Arkadaşlarım; istila ve işgallere gelince ki bunu Kıbrıslı Rumlar oldukça iyi yapıyorlar ve çöküşlerinin sebebi de bu. Her bir tartışma, her bir konuşma önceden kurgulanmış vaziyette.

Şimdi yanlışları, geçtiğimiz 60 sene boyunca Kıbrıslı Türklere yapılan haksızlıkları bir kenara koyalım. Ben, benden önceki bazı konuşmacıların da yaptığı gibi, dış dünyaya açılmamız gerektiği ve mevcut durumun nasıl algılandığı konularına değinmek istiyorum. Kıbrıs sorunu olarak bilinen konuya bir bakalım, ki bu mesele pek tabii ki 45 sene önceki ilk taslağa dayanıyor. Şimdilerde sadece sorunun yarısına dikkat edildi ve 45 sene önceki senaryoya neden olan şeyler rahatlıkla görmezden geliniyor. Geçtiğimiz 45 yılda, aynı sanatçılar sürekli olarak tabloya rötuş yapma fırsatına sahip oldular ve onu istedikleri şekilde süslediler. Onu bir oraya, bir buraya çekiştirip durdular ve tabii ki, resmin gerçeklerden aslında oldukça farklı olan diğer yarısını yok saydılar. Tüm bunlar geçmişte kaldığından, rötuşlanmış ve süslenmiş bu resim günümüzde unutuldu ve gerçeklerin aslında ne olduğunu bildiklerinden bile şüpheliyim. Şimdi bu tabloyu, 1960 senesinde başlaması gereken, 60'larda, 1963, 64 ve 68'de gelişen bir filmle değiştirelim. Bu seneler, bildiğiniz üzere, en önemli olayların yaşandığı seneler. Film, sonra 1974 senesine atlıyor ve yaşanan her şey görmezden geliniyor. 1960 döneminden filmde neredeyse hiç bahsedilmiyor. New York ve Londra'daki ve daha sonraları Washington ve Brüksel'deki çok büyük yapımcıların yardımıyla, konusu sürekli güncellenen filmin olay örgüsü, başroldeki oyuncunun yönetmenine sempatik görünecek bir şekle büründürülüyor. Bu aslında bir resmi yeniden çizmekle aynı. Tüm yükü kendisi taşıyan ve kurban rolü oynayan bir kahraman kimdir? 2004'te bu yönetmen, 27 ortaklı bir işten hisse satın alıyor. Bunun her ne kadar ortaklarla yapılmış bu iş anlaşmasına uygun olarak sürdürülmesi gerekse de; o, işe tek başına devam ediyor ve ortaklarını aldatıyor. Söylemeye çalıştığım şu; lütfen, lütfen gerçeğe dönelim. Lütfen kendimizi kandırmaktan vazgeçelim. Dış dünya bizi kurtarmaya gelmek üzere. Ama öyle değil. Beyhude konuşmalara bel bağlamanın mantığını anlayamıyorum. Bu konuşmaların sonuçları oldukça öngörülebilir. Daha fazla müzakere, girişim, bu konuşmalar bize sürekli olarak daha güçlü ve adanmış bir şekilde yapıyor.

Peki, geçtiğimiz 50 sene boyunca yapılan tüm o toplantılar ki bunların çoğu BM'nin, son yıllarda ise, aynı şekilde AB'nin himayesi altında gerçekleşti, merak ediyorum da, şu an hangi noktalar ve acaba neden. Her neyse, her zamanki gibi bu toplantılarda hiçbir sonuca varılmadı. AB'nin kırsal bölgedeki ulusal alanında pek de dürüst olmayan açıklamalar yapıldı. Çıkış noktaları; belirlenen senaryonun, Kıbrıslı Rumlar tarafından yazılan kısmıydı. Yani, bunun anlamı ne ki? Görünen o ki; Kıbrıslı Türk tarafı, federal türde bir çözümden uzaklaşarak, iki devletli bir çözüm uyguluyor.

Peki. Yineliyorum. Önümüzdeki müzakerenin içsel olacağından değil. Bana öyle geliyor ki, Kıbrıslı Rumların tarafı, en ufak anlama gücüne sahip bir kişi bile kolayca durumun farkına varacaktır ki, her zaman oynadığı oyunu oynuyor. Maraş'la ilgileniyormuş izlenimi veriyor ve hidrokarbon meselesini tartışmayı düşünüyormuş gibi yapıyorlar. Bu bence provokasyondan başka bir şey değil. Kıbrıslı Türklerin bir diğer seçeneği ise, dediğim gibi, iki devletli bir çözüm. Ama, AB içerisinde yer alacak şekilde. Peki, ama, ki bu önemli bir ama. Uygun şekilde garanti sözü değil ve Türkiye de eş zamanlı olarak katılacak. Ben böyle bir şeyi önermek için uygun bir zaman olduğundan emin değilim. Önce zemin mi hazırlamalıyız? Fransa, Almanya, Avusturya, Danimarka, Macaristan gibi ülkelere baktığınızda, önümüzde birçok engel olduğunu görüyoruz. Bana göre, Kuzey Kore'nin AB'ye katılması bile Türkiye'nin AB'ye katılmasından daha olası. Bu oldukça üzücü, ancak ne yazık ki gerçek bu. Eğer bunu yapacaksak, neden öncesinde buna zemin oluşturmayı denemiyoruz? Onlarla masaya oturmadan önce anlaşmanın ne olacağına karar verelim. İşte bu noktada sizin uzmanlığınız devreye giriyor bayanlar ve baylar.

Yakın zamanda kaybettiğimiz Profesör 04:38:35 bilge bir adamdı ve Kıbrıslı Türklerin yakın dostuydu. Montana çöküşünden sonra federal çözümün olasılık dışı olduğunu yazmıştı. Ben Kıbrıslı Türklerin yerinde olsaydım, ben de hiçbir şekilde böyle bir çözüm lehinde oy kullanmazdım. Doğru. BM tarafından yönlendirilen federal çözüm planının dışında bir B planı geliştirilmediği takdirde, şu anda ileriye görmek pek de mümkün değil. Profesör de BM etkisine dikkat çekmişti. Sonuçta BM, siyasi ve hukuki bir

kuruluş. Ben, avukatların bu konuda ne düşündüklerini merak ediyorum. Bu yapılabilir mi? BM, kör bir biçimde, 1963 Antlaşmasını yok sayıyor. Bu bile, bu dediğimizi yapmak için geçerli bir sebep olarak görünüyor, çünkü ancak böylece bu hukuki meydan okuma ile başa çıkabiliriz. Peki ya başbakan? Şimdiki başbakan vekili ne demişti, bu sabah ne demişlerdi? Söyledikleri her neyse, onu kaçırdığım için özür dilerim. Benim bu konudaki şu an hissettiğim ise şöyle: BM'yi unutalım. Hoş, arada bir tercih yapmak gerekirse; BM, AB'den iyidir. Bana öyle geliyor ki, herkes bir kuruluşun himayesi altında müzakere yapabilir.

İki devletli çözüme dönecek olursak ama yine de, Kuzey Kıbrıs tarafınınınin, Türkiye'nin de eş zamanlı olarak AB üyesi olması gerektiğini içermediğini söyleyebilirim. Türklerin de AB üyesi olması tabii ki öneriliyor. Bu Türklerin vereceği bir karar, benim değil. Şüphem olmayan tek şey ise şu, eğer Türkiye yanında olmazsa, KKTC, AB içerisinde yenilip bitirilir. Leziz, değil mi? Bu, bir çocuğun çok sevdiği bir dondurmayı yemesi gibi bir şey olur. Bunu yapmayın. Tüm detayların farkındalar, yakın arkadaşlarımla AB'nin entrikaları üzerine konuşuyoruz.

Profesör 04:41:35'e dönecek olursak: Kıbrıslı Rumların son taktiğinin Kıbrıslı Türklerle paylaşmak zorunda oldukları hidrokarbon olduğunu yazmıştı. 1960 çözümlerinin ruhuyla uyumlu olarak; Türkiye'nin, Kıbrıslı Rumların kendi ulusal mahkemelerinde aldıkları kararları kabul etmemeleri gerektiğini söylemişti. Böylece 1963 senesinde kararlardan vazgeçildi. Peki ya Kıbrıslı Rumların adanın tamamında egemenlik ilan etmeleri neye dayanıyor? Bunun için bir neden yok ve bu artık sona ermeli. Hidrokarbon meselesiyle ilgili son bir şey söyleyeceğim. Profesör 04:42:28, 1960 anlaşmasına aykırı olduğu için, Türkiye'nin mevcut hidrokarbon meselesini yargıya taşıyamayacağını söyledi. Yeniden soruyorum, neden taşıyamasın? Pek çok Kıbrıslı Türk kardeşim gibi, ben de bu meselenin içinde doğdum. Yetişkin olduğumdan, hatta belki daha da öncesinden beri bunu düşünüyorum, bu konu hakkında yazıyor ve konuşuyorum. Bazı basit sonuçlara vardım ve onlar şu şekilde: Müzakerelerin hiçbir mantığı yok; çünkü her yenilgi sonrasında Kıbrıslı Rumlar daha önce olduklarından daha fazla güçleniyorlar. Bu bir gerçek. Haydi, adalet için, 1960 kararlarını çiğnedikleri için, Kıbrıslı Rum tarafını uluslararası mahkemeye

taşıyalım. İnsanlar köle ticareti yapılan zamanlara, hatta daha öncesine bile dönebiliyorlar. O zaman neden 1960'a geri dönmeyinler ki?

Mevcut hidrokarbon meselesini, 1960 anlaşmalarının karşısında bir savunma olarak mahkemeye taşıyalım. İki devletli çözüme garanti isteyelim, ama eğer Türkiye de eş zamanlı olarak birliğe alınmayacaksa AB'ye girmeyelim. Toprak değişimini tüm anlaşmaların dışında tut; ama nedenini açıklama, Maraş'ı dâhil etme, Güzelyurt'u dâhil etme. Böyle olmaz. Bunlar, peşinden koşmadığımız sürece kötü müzakereler. Açıkçası, içtenlikle fikrimi söylemem gerekirse, bence Maraş'ın herhangi bir koruma olmadan 04:44:44 yanlıştı. Şu da bir gerçek ki, yeni tartışmalara girmek gibi bir niyetimiz yok. Türkiye'nin, hidrokarbondan tek başlarına faydalanmalarına izin vermeye niyeti olmadığını bilmeliler ve bence Türkiye bu konuda iyi iş çıkarıyor. Ayrıca, şunu da bilmelerini sağlayın: Türkiye, Kıbrıslı Türklere hidrokarbon arayışlarında yardımcı olacaktır. Tabii ki Kıbrıslı Rumlar, bu konuda herhangi bir anlaşmaya varmaktan kaçacaklardır ve halkla ilişkilerdeki güçlerini kullanarak, ona milyonlarca dolarlık bütçe ayıracaklardır. Haydi, biz de aynısını yapalım. İpek Özerim'in az önce söylediği şeyi yapalım. Bu, belki de son 45 senedir yapmış olmamız gereken şey. Böylece, belki de sadece "belki de" diyorum, çok çok uzun olan bu karanlık tünelin ucundaki parıltıyı görmeye başlayabiliriz. Teşekkürler.

KIBRIS'TA SON SÖZ...
ULUSLARARASI KONFERANS

1. GÜN

3. Oturum

Bundan Sonrası:
Federal Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilmesinin
İmkansızlığı Karşısında Kıbrıs Türk Tarafının Opsiyonları

Prof. Dr. Halûk KABAALIOĞLU

KKTC Adakent Üniversitesi Rektör Danışmanı

Sayın Başkan, değerli konuklar, Kıbrıs konusunda düzenlenen bu toplantının bugün son oturumunun konusu: **“Bundan Sonrası: Federal Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilmesinin İmkansızlığı Karşısında Kıbrıs Türk Tarafının Opsiyonları”**.

Öncelikle, bu konuda çok önemli gördüğüm bir iki noktaya işaret etmek istiyorum. Şu anda tartışılan ve 1977’de kararlaştırıldığı söylenen “iki bölgeyi iki toplumla federasyon”, henüz Avrupa Birliği konusu gündemde yok iken kabul edilmiş bir esastır.

Zaten 1960 Anayasası ve kurucu antlaşmalar, Türkiye ve Yunanistan’ın aynı anda üyesi olmadığı bir uluslararası örgüte, Kıbrıs’ın katılamayacağını hükme bağlar. Başka bir deyişle, 1960 Anayasasına göre, Kıbrıs Türklerinin de tam katılımıyla oluşturulan “Kıbrıs Cumhuriyeti” i, veto yetkisi olan cumhurbaşkanı yardımcısının Türk olduğu, Kıbrıs Türklerinin parlamentoda, 60/40 oranında temsili, on bakandan oluşan kabinede üç Türk bakanın olduğu -Dışişleri ve Savunma Bakanı buna dahil-, orduda, güvenlik güçlerinde aynı oranlarda temsil, bir Rum ve bir Türk ile Alman Profesör Forstoff’un başkanı olduğu Yüksek Anayasa Mahkemesinin güvencesinin de olduğu ortamda dahi, o 1960 tarihinde kurulan “Kıbrıs Cumhuriyeti”, herhangi bir uluslararası siyasi veya ekonomik teşkilata üye olamazdı. *(Burada kasıt açıkça AET idi. Zürih ve sonra Londra Antlaşmalarının Temmuz 1959 da Lancaster House’da imzalanmasından günler önce Yunanistan ve Türkiye de AET’ye başvurmuştu.)* Rumlar bu anayasal sistemi ilga ettiler. Eski Cumhurbaşkanı Klerides, *My Deposition* adını verdiği anılarında “Biz, kurucu antlaşmaları ihlal ve Anayasayı ilga ettik” dedi.

Daha sonra çözüm aranırken, “iki bölgeyi, iki toplumlu federasyon” söz konusu olduğunda -yani 1977 de- “Avrupa Birliği üyeliği” hiçbir şekilde gündemde değildi.

Avrupa Birliği üyeliği, yani uluslar üstü yetkilerle teçhiz edilmiş *supranational* yetkileri olan Avrupa Birliği gündeme geldiğinde tüm parametreler değişmiş oldu.

KKTC nin, *(iki toplumlu, iki bölgeyi federasyon esasına dayanan)* AB üyesi "Kıbrıs Cumhuriyeti" içine girmesi halinde Türk federe devleti, hiçbir şekilde Avrupa birliği kurumlarında etkili olabilecek şekilde temsil edilmeyecektir.

Federe Devlet'in, AB'nin icra organı Avrupa Komisyonu'nda temsil edilmesine imkân yoktur. AB nin çıkardığı yasa (*Regulation, Directive vs*) tasarılarını da hazırlama yetkisi de münhasıran Komisyon'dadır.

Tüm üye Devletler Komisyon'da temsil edilir. *Brexit'* den sonra 27 üyeli Komisyon'da Kıbrıs'ın atayacağı üye *commissioner*-ki Fransızlar "komiser" de demektedir- Kıbrıslı Türk olsa bile-ki olmayacaktır- 26 kişiye karşı tek oydur. Esasen Yunanistan'ın da AB üyesi olarak tüm yetkilere sahip olması nedeniyle Kıbrıs temsilcisinin oy verip vermemesi önemli değildir.

European Council adı verilen kurum, üye Devletlerin Devlet ve Hükümet Başkanları'nın bir araya gelip karar aldığı bir organdır. (Burada Yunanistan, diğer üye Devletleri, veto yetkisini kullanmak suretiyle şantaj yaparak Kıbrıs'ın üyeliğine ikna edebilmiştir. Aynı şeyi başka konularda da tekrar yapmaması için hiçbir engel yoktur.)

Ayrıca Bakanlar Konseyi'nde de Kıbrıs'lı tek bir bakan olacaktır. Federe Devlet bakanı ilke olarak bu toplantıda bulunamaz.

Avrupa Adalet Divanı'nda da sadece "üye Devlet", yargıç ve *advocate general* atayabilir. Federe Devletin böyle bir yetkisi yoktur.

Avrupa Adalet Divanı'nda sadece üye Devletler dava açma yetkisine sahiptir. Üye Devletler dışında federe Devletlerin dava açma yetkisi yoktur.

Avrupa Parlamentosu'nda 780 civarında parlamentlerden altısı Kıbrıs'dan seçilecektir. Bunlarda ikisinin Türk olabileceği düşünülmektedir.

Oybirliğiyle alınacak kararlar sadece kurucu antlaşmaların tadili ve yeni üye kabulüne ilişkindir. Yeni üye kabulü zaten kuru-

cu antlaşmada değişiklik yapmakla mümkün olur. Bu konularda sadece üye Devletin veto yetkisi vardır. (Kıbrıs konusunda “üzereinde mutabakata varılacak bir düzende” Türk ve Rumların anlaşmaya varamadıkları bir konuda “Kıbrıs” ın oy kullanmaması öngörülse dahi, Yunanistan tam üye olarak tüm gidişatı yönlendirebilecektir.)

Bunlar dışında hemen hemen tüm konularda Konsey’de kararlar nitelikli çoğunlukla *qualified majority* ile alınır. Birlik Anlaşması 16(4) maddesine göre o yasama işleminin çıkması için üye Devletlerden 15 inin bu yönde oy vermesi gerektiği gibi bu üye Devletlerin nüfusunun AB’nin toplam nüfusunun % 65 ini temsil etmesi gerekir. Çok karmaşık bir oy sistemi vardır. TFEU 239(2) maddesine göre bazı durumlarda üye Devletlerin %55 inin, bazı durumlarda % 72 sinin onay vermesi gerekir.

Bir yasama işleminin çıkmasına engel olmak için Bakanların temsil edildiği *Council* yani Konsey’de en az 4 üyenin karşı çıkması şarttır ki buna *blocking minority* demektedirler.

AB’nin bu ve diğer “*institutions*” adı verilen kurumlarında temsil edilmek bu nedenle fevkalade önemlidir. KKTC açısında bu önem hayati-yaşamsal niteliktedir. Bu da sadece bağımsız bir “Üye Devlet” olarak katılmakla mümkün olur. Konfederasyon şeklinde düzenlemede iki ayrı ünite olarak oylamaya katılım öngörülebilir.

Üye olmakla Devlet (o Devlet içinde federe Devletler de dahil olmak üzere), yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin önemli bir bölümünü AB kurumlarına devretmektedir. Bir başka deyişle, AB üyesi Devletler, egemenliklerinin bir bölümünü Avrupa Birliği’ne ve Birliğin yasama, yürütme ve yargı organlarına devretmiş olmaktadır (*Transfer of sovereignty*). O nedenle *egemen eşitlik* mutlaka sağlanmalıdır. Politik eşitlik veya siyasi eşitlik AB içinde hiçbir şey ifade etmez.

“Federasyon içinde AB üyesi olalım” diyenlerin bu konuları bilmedikleri anlaşılmaktadır. Aslında AB konusu çok özel ihtisas gerektiren bir husustur. Hatta AB uzmanları da farklı branşlara göre ihtisaslaşırlar.

AB hukukunun ve kurumların özellikleri bilinmeden federasyon istemek Kıbrıs Türkü için adeta intihar etmek demektir.

AB' nin yetkileri nedir?

AB, bir çok konuda o üye Devlet karşı çıksa dahi -tüm üye Devletlerde anında yürürlüğe girecek- yasama işlemi çıkarabilmektedir. Hele bazı konular vardır ki o konularda artık üye Devletin hiçbir yetkisi yoktur. O konu, münhasıran AB kurumlarınınındır.

AB'nin münhasır yetkileri olan konular nelerdir?

Yani üye Devletler artık bu konularda hiçbir şekilde karar alamazlar. Bu konulardaki yasama, yürütme ve yargı yetkilerini, yani bu alanlarda egemenliklerini AB kurumlarına devretmişlerdir. O nedenle de egemenlik ve kurumlarda temsil önemlidir.

AB'nin münhasır yetkileri (*exclusive competences of the Union*):

- Gümrük Birliği
- Rekabet Kuralları-İç pazarın işlemlerine dönük kurallar
- Euro ya katılanların parasal politika konuları
- Ortak Balıkçılık Politikası dahilinde deniz biyolojik kaynaklarının korunması
- Belli koşullarda uluslararası antlaşmaların akdedilmesi

Üye Devletin artık bu konularda hiçbir yetkisi yoktur. TFEU nun 2(1) maddesi açıktır : *All Powers to act in the relevant fields are given to the Union. The Member States may no longer act, except where they are so empowered by the Union and for the implementation of Union acts.*

Üye Devletlerin AB kurumlarına yetki devri son derece kapsamlıdır :Art. 2(2) *the Member States exercise their competence to the extent that the Union has not exercised its competence. Insofar as the field is occupied by the Union law, the Member States have lost their competence (pre-emption)*. Eğer o konu AB nin münhasır *exclusive* yetkisi dahilinde ise üye Devlet bu konuda hiçbir şey yapamaz, yetkisini kaybetmiştir.

Öte yandan bazı konularda Üye Devletler yetkilerini AB içinde birlikte kullanırlar: İç Pazar, Sosyal Politikalar, Çevre, Ulaştırma, Enerji, Özgürlük, Güvenlik ve Adalet, Kamu sağlığı konusunda ortak güvenlik önlemleri.

Görüldüğü üzere AB üyesi Devletler, yasama, yargı ve yürütme konusunda egemenliklerini, ya tamamen, ya da kısmen, AB kurumlarına devretmekte, kendi temsilcileri de o kurumlarda yer alıp ortaklaşa karar almaya çalışmaktadırlar.

KKTC adına Rum Yönetimi ile müzakere yapacak kişilerin dikkate almaları gerekli bir diğer husus da şudur:

AB kurumlarının çıkardığı yasama işlemlerinden *Regulation*'ın Avrupa Resmi Gazete'sinde yayınlanır yayınlanmaz tüm üye Devletlerde derhal yürürlüğe girmesidir. O üye Devlet, bu konuda red oyu vermiş, şiddetle karşı çıkmış olsa bile gerekli çoğunluk sağlanmış ise, nüfusun veya üye Devletlerin % 55 i veya % 65 i o yönde oy verdiyse, o yasama işlemi Lüksemburg'da AB Resmi Gazetesi *Official Journal* da yayınlanır yayınlanmaz tüm üye Devletlerde yürürlüğe girer. Artık o üye Devletin yasama organından bir onama, *ratification* veya Hükümetin onayı v.s. gerekmez. Bunda AB hukukunun doğrudan uygulanabilirliği diyoruz: *direct applicability of EU law*. Çıkan yasama işlemi *regulation*'ın üye Devlet resmi diline tercümesini dahi AB çalışanı jurist-linguist ler yapar. Üye Devlet biz tercüme edelim diyemez.

AB nin çıkardığı yasama işlemi (*regulation veya directive*), o ülke ulusal hukuku ile çelişiyorsa, üye Devlet milli mevzuatından farklılık arz ediyorsa, o ülke yargıcı kendi milli hukukunu değil AB hukukunu uygulamak zorundadır !! AB Hukuku üye Devlet anayasasının dahi üstündedir. Buna da AB hukukunun üstünlüğü denmektedir: *Supremacy of EU Law*.

Üye Devlet, AB kurumlarının çıkardığı yasama işlemleri Tüzük veya Yönergenin o ülke Anayasasına aykırı olduğunu dahi ileri süremez. (Bu konuda, federal çözüm esasına göre AB üyeliğini irdeleyen KKTC müzakere heyeti, Alman Anayasa Mahkemesi *Bundesverfassungsgericht* ile Avrupa Adalet Divanı arasındaki ciddi çatışmayı incelemelidir.)

Ben Kıbrıs'da Lefke Üniversitesi rektörü iken, Avrupa Birliği Büyükelçisinin Kıbrıs Türklerini ikna etmek için daha 1995 ve 96 da söylediği "*Bölgeler Meclisi gibi en önemli kurumlarda temsil edileceksiniz*" şeklindeki iddiası hatırlardadır. Bölgeler Meclisi'nin sadece üç konuda ve o da istişari nitelikte yetki-

si vardır. Bunu öne sürüp, Kıbrıs Türk halkına “*siz çok önemli kurumlarda temsil edileceksiniz*” kandırmacasına başvuruyor ve “Türkiye’nin garantörlüğüne ihtiyaç kalmayacak; sizin en büyük güvenceniz de Avrupa Adalet Divanı olacak” diyordu. Doğru söylemiyorsun dediğimde açık oturumu terk etmişti. Halbuki, Kıbrıs Türk federe devleti olarak Avrupa Birliğine üye olursanız federe devletlerin kesinlikle Lüksemburg’daki Adalet Divanına dava açma yetkisi yoktur. Büyükelçi Giles Anouil ile giriştiğim mücadeleyi İKV- İktisadi Kalkınma Vakfı tarafından yayınlanan Anılarımın ilk cildinde ayrıntıları ile anlattım

O bakımdan, AB üyeliği söz konusu olduktan sonra 1977 deki parametreler temelden, kökünden değişmiştir. Artık iki bölge, iki toplumlu federasyonun kesinlikle gündemde olmaması gerekir.

Oluşturulacak Kıbrıs Anayasasında Türk federe Devleti için o *checks and balances* dediğimiz dengeler ve kontrol sistemi içinde istediğiniz güvenceyi getirin, Avrupa Birliğine üye olursanız onların hiçbir etkisi olmaz. Çünkü bugün Almanya’da yapılan bir araştırmaya göre ülkedeki sanayi, ticareti ilgilendiren tüm yasaların yüzde 80’i Avrupa Birliği kurumları tarafından çıkarılır ve Avrupa Birliği kurumlarının çıkarmış olduğu yasalar doğrudan yürürlüğe girer, ulusal hukukun üstündedir ve doğrudan etkisi vardır.

O bakımdan Avrupa Birliği üyeliği söz konusu olduğunda Kıbrıs’da hiçbir şekilde federal bir sistem söz konusu dahi edilmemelidir. Almanya federaldir, ama bunların hepsi Almandır, federe Devletlerin birbirleriyle sorunu yoktur, çıkarlarını kontrol altına almışlardır, ama Kıbrıs gibi bir durumda Avrupa Birliği söz konusu olduğunda bunun söz konusu olamayacağı açıktır.

Sayın Cumhurbaşkanı Akıncı, iki yıl önce İktisadi Kalkınma Vakfında Türk kamuoyuna hitap etmek istemişti. İKV olarak kabul ettik. Bir yemek sırasında kendisine Belçika’da Wallonia denilen bir Devletin, eyaletin, Avrupa Birliğinin Kanada’yla yapmış olduğu serbest ticaret anlaşması CETA yı bloke edebilecek veto yetkisi olduğunu, yani Belçika’nın bir konfederasyon temeli esasında olduğunu belirterek sordum: “Sizin görüşmelerde hedeflediğiniz Kıbrıs düzenlemesinde Türk federe devletinin böyle bir veto yetkisi olacak mıdır?”

Sayın Cumhurbaşkanı, herhalde latife yaptılar ve “*Ben bunu bilemem, Elçin’e sor*” dediler. Müzakerecinin bu konulara mutlaka hakim olması şarttır. Yani bu müzakerelerde hukukçuların olması ve Avrupa Birliğinin *supra national* uluslar üstü yetkilere sahip bir kurum olduğunun bilinciyle hareket edilmesi gerekir. AB kurumlarının son derece karmaşık ve ayrıntılı yetkilerini çok iyi bilmesi gerekir.

Bugün *Brexit* niye var? Birleşik Krallık yıllarca uğraştı, vetoları aştı ve 1973 de tam üye oldu. Londra, 80’e yakın Avrupa parlamentiyle Parlamentoda ağırlıklı olarak temsil edildi. Komisyon’un başkanlığına dahi bir dönem (İngiltere eski Maliye Bakanı, İşçi Partisi lideri) Roy Jenkins’i getirtti. Avrupa Komisyonu’nda tam yetkili temsilcisi ile, önemli Genel Müdürlüklerle, konseydeki bakanlarıyla, Adalet Divanında hâkimleriyle, *advocate general*leriyle, yan, tüm kadroyla bütün AB Kurumlarına “büyük Devlet olarak” katılmasına rağmen Avrupa Birliğinin müdahalelerinden şikâyet ediyor, çıkmak istiyor. (Schengen, Avrupa Para sistemi, Sosyal Şar gibi temel politikaların dışında kalmasına rağmen “Brüksel’in müdahalesinde yakındılar.)

Birleşik Krallık, “büyük Devlet statüsüyle” AB içinde bütün ağırlığı ile temsil olmasına rağmen yeterince etkili olamadığını savundu. “*Brüksel karar veriyor biz uymak zorunda kalıyoruz*” dediler. Önemli konularda üye Devlet olarak veto yetkisi olmasına rağmen! Oylamalarda büyük bir ağırlığı olmasına, Parlamentoda da en büyük gruptan birine sahip olmasına rağmen!.

Van Gend en Loos, Costa v. Enel gibi Adalet Divanı kararlarından sonra bir İngiliz hukukuçu (Rudden) AB Hukukunu “*frankeştayn’ın monster’i*” olarak nitelendirmişti. Frankeştayn’ın yarattığı dev daha sonra söz dinlemez olmuştu. Devletler de AB’yi kurduktan sonra, o AB’yi kontrol edemez oldular. *Supremacy of EU Law...*

Onun için bir federe devlet olarak “Kıbrıs Türk Devleti” nin “Kıbrıs Cumhuriyeti” şemsiyesi altında AB de bulunması durumunda hiçbir şekilde söz hakkı olmayacaktır. Kıbrıs Anayasasında öngörülecek güvencelerin, *checks and balances* denge ve denetim şeklindeki anayasal hakların korunmasına yönelik hükümleri *supra national* uluslarüstü yetkileri olan AB içinde etkili olmayacaktır.

Bir de diyorlar ki, Kıbrıs Rumlarının ağırlıklı olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti, Türklerin haklarını ihlal ederse, Türklere baskı, taciz ve katliam yaparsa, AB, o Kıbrıs'ı cezalandırır. Bir üye Devlet, AB hukukunu ihlal ederse ona ceza verilebilmesi için, o Devlet hariç, oybirliği gerekir. Kıbrıs'ın oy veremeyeceği bu durumda sorun olmaz; zira tam üye olan Yunanistan her türlü kararı engelleyebilecektir.

Yabancı uzmanlar 2000 li yıllarda AB üyeliği söz konusu olunca, Kıbrıs'da çözüm yolunun konfederasyon olduğunu belirttiler. Bugün, IAI İtalyan Uluslararası İlişkiler Enstitüsü başkanı olan Nathalie Tocci de *CEPS Center for European Policy Studies* de çalışırken bir Kıbrıs raporu hazırlamış ve Konfederasyon modeli önermişti: *The 'Cyprus Question': Reshaping community identities and elite interests within a wider European framework*, CEPS, Brussels, March, 2000.

Bu metin yayınlanır yayınlanmaz Londra'da "Kıbrıs'ın Dostları" çalışmalarını yürüten Yunanlı Armatör Costas Karras Brüksel'e geldi. Tocci'yi ve o bölüm başkanı Michael Emerson'ı Hilton otelde süitinde ayağına çağırarak Kıbrıs Türklerine yapılan mezalimi anlatan bölümleri çıkarttırdı ve konfederasyon yerine mutlaka federal çözüm yazılın dedi. Michael Emerson Avrupa Komisyonu'nun Moskova Büyükelçisi iken yaptığı suiistimler nedeniyle görevden alınmış ve CEPS e geçmişti. Kıbrıs Rum Merkez Bankası ve Yorgo Vasillou da ağır mektuplar yazarak Tocci'nin raporunu eleştirdiler. Nathalie Tocci Oxford Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra *London School of Economics*'de master, doktora yapıyordu. CEPS'ten aldığı 1500 euro öğrenimini sürdürmesi için çok önemli idi. Mecburen altı ay sonra yeni bir rapor yazdı ve federasyon önermek zorunda kaldı. (Bunları nerden biliyorum? O tarihte Brüksel'de görevli idim. Tocci de *Rue Concorde* da oturan bir komşumdu. Önce yazdığı raporun bilimsel yönden savunulması için benden destek istedi. Ben de konunun uzmanlarından destekleyici mütalaalar aldım. Ancak CEPS e veya Emerson'a önemli bir meblağ ödendiği söyleniyordu. Başarılı olmadık.)

Tocci, şimdi Altiero Spinelli'nin kurucusu olduğu *Instituto Affari Internazionale* nin başkanı olduğu gibi, geçtiğimiz beş yıl AB Komisyonu'nun Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi

Bayan Mogherini'nin danışmanlığını yaptı. Ayrıca Tübingen Üniversitesi'nde de profesör.

Aynı tarihlerde Profesör Dr. Nanette Neuwahl da en iyi çözümün konfederasyon olduğunu vurguluyordu: *“Cyprus-Which Way? In Pursuit of a Confederal Solution in Europe”*, *Harvard Law School, Jean Monnet Working Papers 4/2000*. (Profesör Neuwahl, Leiden Üniversitesini bitirdikten sonra Floransa'da Avrupa Enstitüsünde doktora yapmış, Liverpool ve Leicester Üniversiteleri AB Hukuku profesörlüğünden sonra Montreal'de Hukuk Fakültesi'nde Jean Monnet profesörlüğüne getirilmişti. 1995-96 yıllarında Prof Neuwahl'ı ve şimdi Bruges'da Avrupa Koleji rektörü olan o zamanki eşi Prof Dr. Jörg Monar'ı KKTC ye davet etmiş ve rahmetli Denктаş ile görüşmelerini sağlamıştım.)

Tocci ve Neuwahl gibi diğer bilim adamları da AB üyeliği söz konusu olduğunda konfederasyon, iki ayrı Devlet formüllerini önerdiler. Buna paralel olarak Türkiye'nin de AB üyeliğini de önerdiler.

Burada lafı uzattım. Kısa bir “korsan bildiri” oldu. Şimdi ben sıraya göre değerli konuşmacılara söz vermek istiyorum. İlk olarak, Kıbrıs konusunda ve diğer ulusal konularda önde gelen isimlerden Maltepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Ünal arkadaşımız konuşacaklar.

Dr. Deniz KUTLUK

E. Tüm Amiral

Teşekkürler Sayın Başkan. Değerli katılımcılar, bu organizasyonu yaparak bu seçkin davetlilerin önünde konuşma şansı tanıdıkları için kendilerine şükranlarımı sunuyorum.

Doğu Akdeniz ve denizlerde çıkartılan hidrokarbon kaynakları esas olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin tek yönlü emrivaki tarzı hamleleriyle beraber bugün Kıbrıs hem yarım asırdır bitmeyen çözüm süreci, hem de petrol, gaz konularıyla bir uluslararası ilgi odağıdır ki içinde bulunduğu durum silahlı çatışma riskini de akla getirmektedir. Konunun uluslararası hukuk parametreleri aslında birkaç tanedir. En başta söylersek, Kıbrıs sorunu bugün kendisini kuran anlaşmalar ve buna dayalı hazırlanmış uluslararası koruma altındaki Anayasasının ihlallerinden dolayı bir uluslararası hukuk olayıdır. Bunu uluslararası hukuk ve uluslararası güç kullanma perspektifinde irdelemek amacındayım.

1960'ta kurulan bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti iki toplumun ortaklığı, toplumsal alanda otonomi ve bu çözümün Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından etkin garanti ilkelerine dayandırılmış bir sui generis kendine özgü devletti. Bu cumhuriyet kendi anayasal rejimi içinde sadece 3 yıl sürebilmiştir, ardından Rum, Yunan tertipleriyle çığırından çıkartılmıştır, ama hayatıyeti 3 kısa yıl sürmüş bu cumhuriyetin tekrar ihyası, ama mağdur Türklerin daha da mağdur edileceği bir tertip için 51 yıldır Birleşmiş Milletler arabuluculuğunda çalışılmaktadır. O devleti çığırından çıkartanlar cezalandırılmamış, ödüllendirilip yıktıkları devletin de temsilcisi sayılmışlardır. Bence hukuki garipliklerin en yoğunu sanırım bu noktadadır. Oysa Kıbrıs özel cumhuriyetine kuruculuk ve garanti sağlayan yetki mandate'leri Zürih ve Londra Anlaşmalarıdır ve Kıbrıs Anayasası bunların değişmez bir parçasıdır. Nitekim 1960 Kıbrıs kurucu Anayasasının 181. maddesi 1959'daki kurucu ve garanti anlaşmalarının bu Anayasanın kurucu gücünü

oluşturduğunu kabul etmektedir. Benzeri diğer maddeleriyle de bu Anayasa Türklerle Rumlar arasında kurucu unsurlara uygun iki toplum kamu yönetiminde, seçimlerde, Anayasanın değiştirilmesinde ve diğer yerlerde birbirine hükmetmesine engel olucu düzenlemeler içermektedir. İşte Cumhurbaşkanı Makarios 1963 yılında bu Anayasanın 13 maddesini bu Anayasanın Kıbrıslılara adil olanın ötesinde haklar verdiği iddiasıyla değiştirilmesini istedi. Türkler bunu Türkiye'yle birlikte reddedince 5 gün sonra Rumlar Kıbrıs Türk toplumuna karşı kapsamlı bir sistematik saldırıya geçmiştir. Öldürülenler, izole edilenler olmuş, Kıbrıs Türkleri devlet kurumlarından uzaklaştırılmıştır. Ben buna devlete, Anayasasına ihanet veya darbe planı denilmelidir iddiasındayım.

Sonuç olarak Kıbrıs Cumhuriyeti 3 yıllık ömrünün sonunda 1963 yılında Rumların tek taraflı olarak güç kullanımıyla Anayasayı de facto feshetmeleriyle yok edilmiştir. 1963'ün Kanlı Noel'ini hepimiz hatırlıyoruz. Sonrasında 3 garantör ülkenin bir barışı koruma kuvveti oluşturması, Lefkoşa'nın yeşil hatla ikiye ayrılması ve Birleşmiş Milletlerin adaya Uluslararası Barış Gücü konuşlandırması adadaki izole durumdaki Türklerin olumsuz durumlarını kabulü yine Rum-Yunan ikilisini durdurmamış veya kabul edememiş ve Rum-Yunan ikilisi enosis amaçlarına engel gördükleri Türkler için aleyhte diğer hamlelerine devam ederek 15 Mayıs 1974'te Makarios'u devirmişler. Türklere saldırıları tırmanıp bu durumu Makarios 19 Temmuz 1974'te Birleşmiş Milletler kayıtlarına geçince ertesi günü Türkiye uluslararası hukukun tüm normlarına uygun olarak askeri müdahaleyle bu kanlı çatışmayı ve kalkışmayı önlemiş, adada yaşayan herkesin hayatını kurtarmış ve 20 Temmuz 1974'ten bugüne kadar adanın her iki kurucu toplumuna barış getirmiştir.

Bugüne kadar adanın anayasal geleceği için 68 yılından bu yana Birleşmiş Milletler iyi niyet misyonu çerçevesinde 51 yıldır devam eden müzakerelerde de artık konuşulmadık konu kalmamıştır. Esasen bu görüşmelerde bir federatif çözüme ulaşmak birçok nedenle mümkün değildir. Çünkü sadece Anayasaya uygun 3 yıl birliktelik yaşamış olanlar şu an birbirlerinden fiziken bölünmüş olarak 56 yıldır yaşamaktadırlar. Bu yarım asrı aşan dönem aralarında bir nefret çatışması yaratmamıştır. Taraflar istikrar içinde ekonomik kalkınmayı sürdürebilmişlerdir. Müza-

keresi 51 yıl süren dönemde devlet olarak tanınmışlığın avantajıyla Rumların eşit ortaklı bir kurucu devlet oluşturmakla hiçbir ilgilerinin olmadığını yaşanan müzakere süreci bize göstermiştir. Rumların gerçek amaçları sabahtan bu yana kabul edildiği üzere uluslararası konjonktürün elverdiği bir döneme kadar yapar gibi göründükleri müzakereler sonunda Türklere egemen eşitlik yerine ikinci sınıf azınlık vatandaş kabul ettirip, adanın tamamında Rum-Yunan egemenliğini hâkim kılmaktır, ama Kıbrıs etrafında 51 yıldır sürdürülen oyunu etkileyen şartlarda şu an için büyük değişiklikler olmuştur. Yeni oyun kurucuları, yeni olaylar ortaya çıkmıştır. Mesela, Rumların çeşitli aldatmacıları arasında 1993 yılından itibaren Avrupa Birliğinin verdiği üyelik perspektifi bu müzakerelerin kesintiye uğramasında büyük rol oynamıştır. Fakat Avrupa Birliği artık oyun dışıdır, oyun dışı olmalıdır, oyun dışı bırakılmalıdır. Avrupa Birliğinin Rum tarafını üyeliğe davet etmesi Birleşmiş Milletler onaylı kurucu ve garanti anlaşmalarıyla bunlardan türetilmiş Kıbrıs Anayasasının açıkça Avrupa Birliği tarafından ihlal edilmesidir. Bu ihlal kendisi axis communitary ... (201.01) gibi uluslararası hukuktan oluşan bir tüzelkişilik sayılan Avrupa Birliği tarafından yapılmıştır. Yani AB kusurlu taraftır. Avrupa Birliğinin bunu Yunan şantajı altında yapmış olması da bir mazeret olamaz. Üstelik Rumları birliğe kabul ederken Avrupa Birliği Türklere verdikleri sözlerin de hiçbirisini bugüne kadar tutmayarak iyice hataya batmıştır. O halde değişen hususlardan bir tanesi Avrupa Birliğinin adanın geleceğinde artık az veya çok hiçbir rolü olmayacağıdır.

İyi niyetli arabuluculuk rolünde başarısız olduğunu kabul etmiş bulunan Birleşmiş Milletlerin ikili müzakerelerdeki rolü de artık sona erdirilmelidir. Zaten ayrı izole yaşanmış 55 yılın ardından Birleşmiş Milletlerin yayınladığı raporlarda adadaki iki toplum arasında karşılıklı güven duymama, yabancı düşmanlığı, önyargı, tahammülsüzlük halinin hat safhada olduğunu ileri sürmektedir. Bu raporlarda geçen kimi değerlendirmeler esasen gerçek dışıdır. Barış Gücü görev uzatma kararlarının Türk taraflarına sorulmadan alınması ve yanlış siyasi güvenlik değerlendirmelerine sık sık da yer verilmekte oluşu Birleşmiş Milletlerin 27 Aralık 1963'ten bugüne 113 kez tekrarladığı barış gücü bulundurulması ve adanın geleceğinde oynadığı arabuluculuk rolünün

esasen gereksiz olduğu kanaatinin oluşmasına yol açmıştır. Öte yandan dünyanın güvenliğinin parametreleri de değişim halindedir. Kıbrıs adasının jeopolitik ve jeostratejik önemi çok artmıştır. Türkiye'nin olduğu gibi diğer güç odaklarının da adaya ilgisi artmış bulunmaktadır. Fransızların, Rusların, Amerikalıların güneyde İngiliz üslerinde konuşlanma, sürekli askeri kolaylıklar peşinde olduğu görülmektedir. Güney ekonomisinin bir kısmı Rus sermayesi kontrolüne girmiştir. Suriye iç savaşı ve bölgedeki petrol, gaz buluntuları ekonomik çıkar beklentilerini arttırmış, yeni enerji odaklı ittifakların kapısını aralamıştır. Amerikan Kongresi de bu ittifakları destekleme arayışındadır. Bunlar adaya, adadaki soruna ve geleceğe Türkiye'nin yeni ve daha güçlü bakışını şekillendirmektedir. Türkiye de bu arada çok değişmiştir. 1974'ten bu yana güçlenmiştir. Dış politika hedefleri bölgesel gücü ve rolü buna paralel büyümüştür. 45 yılda gayrisafi milli hasılası 24 kat, kişi başına geliri 12 kat ve savunma harcamaları 18 kat artmış olan Türkiye dünyada diğer devletlere 7 milyar dolar tutarında yardım yaparak kimi güçlü ilişkiler de geliştirmiştir. Bu değişimler Türkiye'nin şu andaki Kıbrıs politikalarında etkindir.

Kıbrıs hareketinin olduğu 74'ten bu yana arada kalıcı gelecek belirsizliğini 55 yıldır korurken dünyada soğuk savaş bitmiş, eski doğu bloğu devletleri, Rusya Federasyonu, Afrika'daki eski oluşumlar kısmen dağılarak yeni devletler kurulmuştur. Bu yeni veya bölünmüş devletlerin sayısı 30'u aşmış, bunlar uluslararası toplumca tanınmışlardır. Birleşmiş Milletler üyesi olarak kabul ve saygı görmüşlerdir. Bir kısmı NATO ve Avrupa Birliği üyesi yapılmıştır. Kıbrıs'ın da belli yollarla iki farklı devleti barındıran bir ada olmasının önünde hiçbir uluslararası hukuk engeli yoktur. Gerçekte dünyada deniz üzerindeki adalara bakıldığında tek bir adada yaşayan çok sayıda birden çok siyasi kimlik bulunmaktadır. Sayıları 40'ı bulan bu farklı devletler, farklı kimlikli toplumlar aralarında savaş, gerginlik, anlaşmazlık olmadan barış içinde, ama tek bir adanın toprağı üzerinde şu an yaşamaktadırlar. O halde Kıbrıs da bir denizdeki toprak parçası olarak üzerinde birden çok devleti barındırmak imkânına sahiptir ve uluslararası normlar ve uygulamalar buna engel değildir.

Gerçekten Kıbrıs adasında yaşayan Türkler ve Rumlar arasında ortak değerler yoktur. Tarihsel süreçte de oluşmamıştır.

Kıbrıslılar adlı bir millet yoktur. İki taraf arasında sosyal ve kültürel yaşam hep farklı kalmış, Türkler ve Rumlar arasında evlenme görülmemiş, iki toplumun fertleri ortak ticari işletme kurma gibi davranışlara girmemişlerdir. Dilleri ayrıdır, dinleri ayrıdır, kültürleri ve tarihleri ayrıdır. Ayrık kalmasını gerektiren acı tarihi geçmişte henüz anılardadır. O halde İngiliz eski Dışişleri Bakanı Jack Staw'un iki yıl önce açıkça belirttiği gibi adada tek çözüm Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ayrı bir devlet olarak tanınması ve adanın kalıcı olarak bölünmesidir. Bunda da bir uluslararası hukuki zorluk veya tehlike görülmemektedir.

Yarım asırlık başarısız Birleşmiş Milletler görüşmeler aksi durumda da ilgili aktörleri tatmin edemezdi. Yani başarılı olsaydı da durum gene güvenlik ve riskli, güvenlik açısından endişeli olacaktı. Çünkü her şeyden önce Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletler parametreleri ve görüşler yoluyla çözümü için başlangıç durumu iki eşit tarafın olmasıydı. Oysa biri sözde tanınmış, diğeri tanınmamış, tanıtılmamış iki devlet 51 yıldır müzakere yürütmeye çalışıyor ve sonuç yoktur. Kalıcı çözümün üstelik sadece müzakerecileri değil, Kıbrıs halkının çoğunluğunun, Türkiye'nin çoğunluğunun siyasi karar vericileri, kanaat önderleri, siyasi aktörleri Yunan tarafını, ada Rumlarını, Rum Ortodoks Kilisesini de tatmin etmek mecburiyeti bulunmaktadır. Hele fırsatçılık yapan bir tarafın da varlığı düşünüldüğünde bu zorlu uğraş aslında imkânsız istemekten farksızdır.

Müzakerecilerin uzlaşma zemini bulabilir olduğu da yanlıtıdır. Gerçekçi bakılırsa iki devletli durumun, yani içinde bulunan statükonun çözüm üzerinde kalıcılık etkisine sahip olduğu da görülebilir. Rum tarafının bir yandan Anayasayı ihlal etmiş, diğer yandan bu Anayasaya göre oluşturulmuş devleti temsil ediyor olması beni ve bunun kalıcılığını savunması ne uluslararası hukuk, ne de Türklerce kabul göremez. Rum-Yunan tarafının Kıbrıs Savaşına neden olmuş olması, bu savaşı kaybetmiş olması ve yine de ödüllendirilmek, ganimet sahibi olmak arzusu asla kabul göremez.

Peki, adaletli uluslararası hukuk normlarına uygun çözüm nasıl oluşacaktır? İşte bu noktada yeni bir yaklaşıma ihtiyaç bulunmaktadır. Galiba bizim konumuzun da başlığı bu, ilk önce adada

bir barış anlaşması yapılması gerekmektedir ki bu yapılmadığı sürece 1974 savaşı teknik olarak devam etmektedir. Fakat ma-lumdur ki bu savaşa biz Türkler elbette istekli olarak katılmadık. Rum-Yunan ikilisi darbe yaptı, Rumlar birbirini öldürdü, İngiliz-lerin kaçırdığı Makarios adadaki çok vahim durumu Birleşmiş Milletlere erişip aktardı ve Türklerin de öldürülmekte olduğunu açıkladı. Sonrasında Türkler adaya geldi, barışı sağladı. 45 yıllık bölünmüş ada statükosundaki ilk kalıcı barış dönemi hem ku-zeyde, hem güneyde bundan sonra sağlanmış oldu. O halde bu savaşa Türkiye'yi mecbur bırakanlar ve üstelik yapılan savaşın mağlupları hem Türklere, hem de Kıbrıs Türklerine barış anlaş-ması içerisinde tespiti yapılacak savaş tazminatlarını ödemekle de mükelleftirler. Elde edilecek petrol ve gaz gelirleri bu ödemenin öncül kaynağı sayılmalıdır. Bu barış anlaşmasından sonrasında Kıbrıs'ta Rumlar ve Türkler kendi sosyal, ekonomik, siyasi ve as-keri geleceklerini bağımsızca tayin etmeye yönelme imkânı bu-labileceklerdir. Yani bu bir kazan-kazan durumu olacaktır. Kalıcı barış anlaşmasıyla birlikte Rumlar da karşı karşıya kaldıkları bir-çok soruna kendiliklerinden çözüm üretmiş olabilecekler. Bunları çeşitli başlıklarda incelemek mümkündür, ama zaman elverme-diği için güvenlik maliki, gaz, petrol tehdidinin olmadığı gibi un-surları belirtmek yeterli olabilir.

Bu meyanda içinde bulunulan konjonktürde özellikle Golan Tepelerinin ilhakı, Batı Şeria'da işgal altındaki bölgenin ilhakı gibi uluslararası konjonktürel gelişmelerin devam ettiği Rumlar tarafından görülürse, kendi başlarına böyle bir şey gelmemesi-ni de istiyorlarsa, bu fırsattan da istifade etmeleri çıkarlarıdır. Gerçekte kalıcı bir barış sonrasında artık birbirini tanımakta olan iki devletin işbirliği alanlarını saptamak ve geliştirmek kolaylığı kazanılacaktır. Bu konuda uluslararası ilişkiler disiplini haliyle derin ve geniş kapsamlı çözüm süreçleri sahibidir, teknikleri sahi-bidir, bunlardan istifade etme şansları olacaktır. Böylece birlikte çalışabilecek, projeler yapabileceklerdir. Proje alanları mevcuttur, bu alanlara işlerlik kazandırılacaktır. Kısaca bir barış anlaşması-nın imzalanmasının ardından adada barış içinde birliktelik döne-mine kapı açılmış olacaktır. Enosis'le de kapı kapatılmış olacaktır.

Sonra sıra Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanı-tım hamlesine gelecektir. Esasen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriye-

tinin tanınmamışlığı 51 yıldır masada yanlış olarak çözüm hedefi diye tutulan iki federal unsurun oluşturduğu bir devletin var olabileceği yanılığısı ve bu yanılığının dışı vurumudur. Neden budur. Kalıcı barış anlaşması sonrasında Türkiye'nin bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini dünyada tanıtmayı güçlü diplomatik ataklarla bezenmiş kimi programlar içinde zor olmayacaktır. Birkaç yıl içinde Kuzey Kıbrıs Türklerinin kurdukları devleti 30'a yakın devletin tanınması olası görülmelidir.

Özet sonuç şudur: Kıbrıs'ın uluslararası garantili kurucu anayasal düzeni, yani devlet rejimi Rum-Yunan öncülüğündeki Anayasa ihlalleri bozulmuşsa, bir çözüm Anayasaya tekrar uygun yapılanmayla sağlanabilirdi ki son 51 yıl bunun olamayacağını bize gösterdi. O halde geçmişten de ders alıp aynı adada birlikte yaşayacak iki farklı Anayasayla kurulmuş iki devletin yeniden yaratılması çözümü aranmalıdır. Yani bugün çözüm isteyenler adada iki egemen ve bağımsız devletin varlığını kabul etmek durumundadırlar. Dünyadaki mevcut 40 örneğe ilaveten bunlar da aynı adayı paylaşan 41. ve 42. devletler olacaklardır. O halde yeni paradigma kendi ayrı kurucu Anayasalarına uygun ve tüm sorunlarından arındırılmış iki devletli bir barış adasını hem Rumlar, hem de Türkler için tek uygun çözüm saymalıdır. Gaz ve denizlerdeki egemenlik çatışmasının da çözümü bunun içindedir. Şu anda sürer gibi görünen federal odaklı müzakere parametrelerinin tamamıyla demode ve reel politikte çelişik aslında uygulanmaz hale dönüştüğü akıllarda kalmalı ve bunların sürmesiyle 100 yıl daha mevcut statükonun devam edeceği de görülmelidir. Sabırla dinlediğimiz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. HALUK KABAALIOĞLU- Sayın Kutluk Amiralime çok teşekkür ediyoruz. Şimdi Yakındoğu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden Doç. Dr. Hüseyin Işıksal, ancak ben kendisine artık Prof. Dr. Hüseyin Işıksal diyeceğim, çünkü profesörlüğü senatoda önümüz hafta görüşülecek, buyurun.

Federal Ortaklık Hedefinin İmkansızlığı Karşısında Kıbrıs Türk Tarafının Seçenekleri

Prof. Dr. Hüseyin IŞIKSAL

Yakın Doğu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Giriş: Kıbrıslı Türkler Rumların Siyasi Mahkumu Olarak Yaşamaya Devam Edemez

3 Haziran 1968 tarihinde Lübnan'ın başkenti Beyrut'da başlayan Kıbrıs müzakere süreci, aradan geçen yarım asırdan fazla süreye rağmen henüz bir sonuca ulaşmamıştır. Kıbrıs meselesi şu anda dünyadaki faal sorunlar arasında Filistin-İsrail sorunuyla birlikte en uzun süren sorun durumundadır. Bu gerçek Kıbrıs meselesinin müzakere metodolojisinde, zamanlama takviminde, iki tarafın duruşunda, beklentisinde, ve varılması planlanan noktada ciddi bir sorun olduğunu gösteriyor. Bir başka ifade ile yarım asırdır varıl(a)mayan nokta artık "yeni seçeneklerin" de düşünülmesi gerektiğini tüm çıplaklığıyla gözler önüne sürüyor.

Ada'da süren statüko'dan ne Kıbrıslı Türkler ne de Kıbrıslı Rumlar fayda sağlıyor. Kıbrıslı Türkler uluslararası ambargolar altında serbest; dolaşım, ticaret, sportif ve kültürel faaliyetler gibi en basit 'insan haklarından' bile mahrum bırakılmaktadır. Her ne kadar uluslararası sistem tarafından tarafından tanınsa da, Rumların da statüko dan uzun vadede avantaj sağlayacaklarını düşünmüyorum. Kıbrıs meselesinin merkezinde "mülk sorununun" bulunduğunu görüyoruz. Rumlar 1974'den sonra Kuzey'deki mülklerine döneceklerine dair büyük bir umut beslediler. Rum siyaseti ve Ortodoks kilisesi de bu umutu her fırsat da sömürmeye devam etti.

İki toplum arasındaki sınırların 2003 yılında açılmasıyla birlikte Rumların algısındaki "Kıbrıslı Türk" imajı çöküntüye uğradı. Bunun temel sebebi Rumların yaklaşık 30 yıldır görmediği ve 1974 Barış Harekatından önce 11 yıl boyunca insanlık dışı ambargolar ile izole ettikleri Kıbrıslı Türkleri geri kalmış ve 1974'den sonra

Kuzey’de yatırım yapacak kapasiteye sahip olmayan bir topluluk olarak görmeleri idi. Sınır kapıları açılınca önyargılı pek çok Rum Kuzey’in gelişmişliği karşısında şaşkınlığa uğradı. Bunun yanında sınır kapılarından pasaportları ile geçmeleri ve Kuzey’de kurallara uymamaları durumunda cezai işleme tabii tutulmaları, Rumların Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) gerçeğini daha iyi anlamalarını sağladı. Ayrıca bu zaman içerisinde Türkiye’nin Kıbrıslı Türklere sağladığı her türlü destek de Rumların artık silah gücüyle Kıbrıslı Türkleri boyunduruk altına alamayacaklarını kesin olarak gösterdi. Tüm bu gelişmeler kaanatimce Rumların artık yeni modelleri ve Kuzey’de kalan mülkleri için geriye kalan en olası uzlaşma yolunun takas ve tazminat olduğunu anlamalarını sağladı.

Kıbrıs Meselesinin Yeni Dinamiği Hidrokarbon Sorunu

Avrupa Birliği (AB) devletleri enerjide Rusya’ya olan bağımlılıklarını azaltmaya çalışıyor. Bu açıdan Doğu Akdeniz’de keşfedilen hidrokarbon yatakları AB üyeleri ve Amerika Birleşik Devletleri’ni (ABD) umutlandırdı. Ancak Türkiye ve KKTC’nin hidrokarbon müzakerelerinin ve paylaşımının dışında tutulmasına Türk tarafının bu kadar sert bir tepki göstereceğini kimse tahmin etmiyordu. Türkiye de sondaj faaliyetlerine başlayınca bu “oyun” büyük sekteye uğradı. Gazın çıkarılıp güvenli bir şekilde Avrupa’ya taşınması için artık hem Türk tarafının onayının alınması hem de Kıbrıslı Türklere yasal bir statü verilmesi zorunluluğu doğdu.

Bu sorunun tam merkezinde Kıbrıs yer alıyor. Denizdeki sorunun aslında karada yaşanan sorundan pek bir farkı olmadığını görüyoruz. Bir başka ifadeyle denizdeki sorun, aynı karada olduğu gibi, Kıbrıslı Rumların hâlâ adanın tek sahibi gibi davranıp Türklere azınlık hakları vermeye çalışması ve Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki varlığını sınırlandırmaya çalışmasıyla ilgilidir. Bir başka ifade ile Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Doğu Akdeniz ve Ege’de egemenlik alanlarını genişletme ve Türkiye’yi Akdeniz’de belirli bir alana hapsedmeye çalışmaktadırlar. Bu siyasetin bir parçası olarak Yunanistan ve GKRY Türkiye’yi Münhasır Ekonomik Bölgelerini (MEB) ihlal eden bir ülke olarak göstermeye çalışmakta ve AB de adeta bir mahkeme gibi davranarak Türkiye’yi suçlu göstermeye uğraş vermektedir.

Ayrıca yine Rum ve Yunan tarafı bölge ülkeleriyle askeri ve güvenlik iş birliği anlaşmaları imzalayarak Doğu Akdeniz'deki en uzun kıyıya sahip olan ülke Türkiye'yi yalnızlaştırma siyaseti sürdürmektedirler.

Hidrokarbonun kullanılması konusunda Türkiye, AB'nin iddialarının tersine, son derece yapıcı bir tavırla Doğu Akdeniz'den çıkarılacak doğal kaynaklar için ortak bir komisyon kurulması fikrini ortaya koydu. Bu fikre göre Kıbrıs'ta olası bir anlaşmaya varılana kadar tüm gelirler bir fonda toplanacak ve daha sonra çözümün mali altyapısı için kullanılacaktı. Beklendiği üzere GKRY bu öneriyi reddetti. Bu şartlar altında parsellediği deniz yetki alanlarını uluslararası çok uluslu şirketlere satan, AB'nin tam desteğini alan ve çok uluslu bir ittifak kurmaya çalışan GKRY-Yunanistan ikilisinin uluslararası hukuku yok sayarak "dayatma" siyasetine devam edeceğini görüyoruz.

Bu noktada KKTC Lozan Antlaşması ile tesis edilen Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki Türk-Yunan dengesini korunması açısından çok önemli bir konuma sahiptir. Doğu Akdeniz'de doğrudan Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Halkının güvenliği ve refahı konusudur. KKTC'nin güvenliği ve refahı Türkiye'den, Türkiye'nin güvenliği ve refahının ise Kıbrıs'tan başladığı aşikardır. 1974'ten beri kurumlarıyla etkin bir şekilde varlığını sürdüren Kıbrıs Türk Devletinin artık uluslararası alanda bir statüsü olması gerekmektedir. Ada etrafında keşfedilen hidrokarbon zenginliğinin paylaşılması için Kıbrıslı Türklerin yasal bir statüsünün olması artık kaçınılmazdır. Uluslararası camia resmî olarak tanınmasa da, karada, denizde ve havada KKTC gerçeği vardır ve Türkiye KKTC'nin haklarını etkin ve fiili bir şekilde koruyacağını tüm dünyaya göstermiştir. Bu nedenle Kıbrıs Türk Devletinin dünyaya etkin bir şekilde tanıtılması hem Türkiye hem de KKTC'nin haklarının savunulması adına oldukça önemlidir.

Kıbrıslı Türklerin Uluslararası Tanınma Hakkı

Bu noktada akla gelen en önemli soru Kıbrıslı Türklerin uluslararası tanınma hakkı olup olmadığıyla ilgilidir. Bu sorunun yanıtı Kıbrıslı Türklerin hak ve çıkarlarını gözetecek şekilde yeni bir yol haritası oluşmasına da belirleyici olacaktır. Bugün dünyada

2,000'den fazla etnik grup olduğu tahmin edilmektedir. Dünya düzenini ve sınırları göz önünde bulundurduğumuzda doğal olarak tüm bu etnik gruplar devlet olmayı başaramayacaktır. Uluslararası hukuk devlet kurma hakkını sadece 'halk'lara vermiştir ve pek çok etnik grup halk olma hakkına sahip değildir. Uluslararası arenada çok sık dile getirilmesede Kıbrıslı Türkler 1571'den beri Kıbrıs'ta bir halktır. Yaklaşık 350 yıl süren Kıbrıs'taki Osmanlı yönetimi boyunca Kıbrıslı Türkler, Rum ve diğer azınlıklardan ayrı olarak halk statüsündeydi. Yönetildikleri hukuk sistemi ve kanunlar azınlıklardan farklıydı.

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti de iki ayrı halk temelinde kurulmuştu. On bakanlıktan üçü, meclisin ve tüm memurlukların yüzde otuzu ve ordunun yüzde kırkı Kıbrıs Türk halkına ayrılmıştı. Sadece Türkler tarafından seçilen Cumhurbaşkanı Muavininin (Yardımcısının) Kıbrıslı Türkleri ilgilendiren tüm konular ve ayrıca parlamentonun dış politika, savunma ve güvenlik konularında aldığı tüm kararları veto etme yetkisi vardı (Işıksal 2016, 260). Üstelik dünyanın hiçbir yerinde eşi benzeri olmayan *sui generis* (kendine özgü) bir uygulamayla Kıbrıs'ın 5 büyük şehrinde (Lefkoşa, Mağusa, Limasol, Larnaka, ve Baf) Kıbrıslı Rum ve Türkler tarafından ayrı ayrı seçilecek iki ayrı Belediye Başkanı olması gerektiği ve iki toplum tarafından ayrı ayrı seçilen alt parlamentonun toplumların din, eğitim, kültürel, kişisel, statü, dini vakıflar, vergi, toplumsal gelişim ve belediye vergisi konularında tek söz sahibi olacağı belirtiliyordu. Kurucu Antlaşma'ya göre, her toplumun ayrı mahkemeleri olacak, Anayasa Mahkemesi ise bir Türk, bir Rum ve biri bağımsız bir ülkeden olmak üzere üç yargıçtan oluşacaktı. Üstelik anayasal olarak bir Türk ve Rum'un evlenmesi bile yasaktı.

Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyetindeki yasama yürütme ve yargıyı 1963 yılının Aralık ayında silah zoruyla tek tarflı işgal etmiş olması Kıbrıslı Türklerin halk olma hakkını yitirdiği anlamına gelmez. Üstelik Kıbrıslı Türkler 1964 yılından beri kendi otonom bölgelerinde bağımsızlıklarını korumuşlardır. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri U Thant 11 Mart 1965 tarihli S/6228 no'lu Güvenlik Konseyi'ne sunduğu raporun 203. Paragrafında Güney Kıbrıs Hükümetinin Kıbrıslı Türklerin kontrolü altındaki bölgelerde hiç bir otoritesi olmadığını ve yine aynı raporun 178.,

179, 180., ve 181., paragrafların da da bu bölgelerdeki tüm vergilerin Türk idaresi tarafından toplandığından bahsetmektedir.

Burada altı çizilmesi gereken bir başka önemli nokta Kıbrıslı Türkler'in attıkları her siyasi adımda Self-determinasyon yani kendi geleceklerini belirleme haklarını referandum yaparak yani halk iradesine başvurarak kullanmış olmaları ve bu adımları uluslararası zeminde meşru hale getirmeleridir. 1974 Barış hareketinin ardından 13 Şubat 1975'te ilan edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) Anayasası, 8 Haziran 1975 tarihinde yapılan halk oylaması ile onaya sunulmuş ve 99.4% oranında kabul edilmişti. Yine aynı şekilde KKTC'nin 15 Kasım 1983'te kurulmasından sonra 5 Mayıs 1985'te halk oylamasına sunulan KKTC Anayasası 70% oy oranıyla kabul edilmişti.

Alternatif Modeller

Daha önce de bahsettiğim gibi 1977-1979 Doruk Anlaşmaları ile başlanan federal ortaklık müzakerelerinin uygulanabilir ve sürdürülebilir olmayacağı artık açıktır. Rum yönetiminin Kıbrıslı Türklerle iki kesimliliği ve siyasi eşitliği kabul etmemesi ve Garantî ve İttifak Antlaşmalarını reddetmesi bundan sonra yapılacak müzakereleri de anlamsız kılmaktadır.

Bununla birlikte ABD ve İsrail'in uluslararası hukukta bağlayıcı etkisi bulunan BM Güvenlik Konseyi kararlarını hiçe sayarak Golan Tepelerini İsrail'in bir parçası olarak kabul etmesi ve aynı şekilde Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanınması, uluslararası ilişkilerde yeni bir *modus operandi*'nin yani yeni bir ilişki modelinin doğduğunu gösterdi. Her ne kadar ABD ve İsrail bu kararlarla birlikte 'Pandora'nın kutusunu' açmış olsalar da, bu gelişme Kıbrıslı Türkler için de fırsatlar doğuracaktır. Eğer BM Güvenlik Konseyi kararlarının bir bağlayıcılığı kalmamışsa, o zaman KKTC'nin tanınmasını engelleyen 541'nolu kararın da bir geçerliliği kalmamış demektir.

Daha da önemli olan Kıbrıs Türk Devletinin kurumlarının 1963'den beri etkin bir şekilde çalışmasıdır. KKTC bir kukla devlet veya uluslararası yönetim altındaki bir bölge değildir. Uluslararası hukukta bu devamlılık çok önemlidir. Kıbrıslı Türklerin

uluslararası alanda verdiği hukuk mücadelesi sadece hukuk ile ilgili bir mesele değildir. Siyaset ve diplomasi yeteneği ile de doğrudan ilgilidir. Bu noktada Uluslararası hukukun en temel prensiplerden biri “*ex factis jus oritur*” prensibinin altının çizilmesi gerekir. Kısaca özetlemek gerekirse bu prensip “inkar edilemez bir etkinlik seviyesine ulaştığında, yasadışı bir olayın kaynağı, hukukta yeni bir duruma yol açabilir” anlamına gelir. İlk kurulduğu zaman BM Güvenlik Konseyi tarafından uluslararası hukuka aykırı olarak görülse de, KKTC'nin tüm organlarının uzun zamandır etkili bir şekilde işlevini yerine getirmeleri Kıbrıslı Türklerin uluslararası hukuk tarafından bir statüye kavuşmalarını mümkün kılmaktadır.

Tüm bu gerçekler Kıbrıs sorununda artık alternatif modeller tartışılması zamanının da geldiğini göstermektedir. Alternatif modeller; Konfederasyon, Kosova, Tayvan veya Monako/Hong Kong modelleri olabilmelidir. BM'nin aynı Kosova'da olduğu gibi tarafların uzlaşamayacağı yönünde bir karar üretmesi halinde Kosova ve Çekoslovakya örneklerinde olduğu gibi “kadife ayrılık” yani iki devletli konfederal bir çözüm modeli tartışılabilir. Kosova modelinde, BM tarafından uluslararası hukuka aykırı bulunan KKTC ismi ile değil ama Annan Planında kabul edilen “Kıbrıs Türk Devleti” adıyla bir tanınma gerçekleşebilir.

Bunun en somut göstergesi Cidde'de 9-12 Mayıs 2004 tarihleri arasında düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) toplantısında Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs Türklerini temsil edemeyeceğini ve bundan böyle Kıbrıs Türk tarafının İİT toplantılarına Annan Planı'ndaki adı altında “Kıbrıs Türk Devleti” olarak katılabileceğini belirten karardır. Teknik olarak öncelikle BM'nin Kıbrıs Müzakerelerinin başarısızlıkla sonlandığını ilan etmesinin ardından Kıbrıs Türk tarafı BM'ye yeni bir üyelik başvurusu yapabilir. Daha sonra en az bir BM Güvenlik Üyesinin bu kararı onaylaması durumunda, Kıbrıs Türk Devleti Kosova gibi yavaş yavaş tanınmaya giden bir yola girebilir.

Bu noktada KKTC'nin devlet olmanın gerektirdiği asgari dört teamülü fazlasıyla yerine getirdiğinin altını çizmekte büyük fayda var. Dünyadaki en kabul gören görüş olan Montevideo Konvansiyonuna göre devlet olmanın asgari dört teamülü:

1. Uluslararası sınırları belli bir toprağa sahip olması,
2. Halk, sürekli bir insan topluluğuna sahip olması,
3. Ülkenin genelinde otoritesi olan hükümete sahip olma
4. Diğer ülkelerle dış ilişki kurabilme kapasitesi, olarak belirlenmiştir.

Sınırları belli ve iyi korunan bir toprağa, sürekli bir insan topluluğuna ve demokratik seçimlerle hükümete gelen bir otoriteye sahip olan KKTC aynı zamanda diğer ülkelerle dış ilişki kurabilme kapasitesine de sahiptir. KKTC'nin Ankara'da elçiliği, İstanbul, İzmir, Antalya, Mersin, Trabzon, ve Gaziantep de konsoloslukları ve 18 ayrı ülkede temsilcilikleri vardır.

Bütün bu kıstaslara ek olarak KKTC'nin pek çok ülkede olmayan ve aslında Montevideo Konvansiyonuna da yer almayan bir avantajı daha vardır; demokratik yönetimi ve çağdaş seçim sistemi. KKTC'deki seçim sistemi parti dışında adaylara da oy verebilmeyi hat da tercih doğrultusunda aynı anda pek çok partiden değişik adaylara oy verebilmeyi mevcut kılmaktadır. Böylelikle bir bakıma siyasi parti liderliğinden ziyade halk iradesi direk olarak sandığa yansımaktadır. Bugüne kadar olan seçimlerde hile tartışmaları hiç olmamıştır.

Özetlemek gerekirse dünyada hergün artan "çökmüş devletlere" (failed state) baktığımızda *de facto* (fiili / işlevsel) devlet olmanın *de jure* (hukuki) devlet olmaktan daha önemli olduğunu görüyoruz. Suriye, Irak, Venezuela ve daha pek çok örnek bize bunu göstermektedir. Türkiye'nin bu yönde "siyasi irade" göstermesi ve Güvenlik Konseyi'nde bir "ittifak" bulması halinde Kosova örneğinde olduğu gibi Kıbrıs Türk Devletinin uluslararası tanınma olasılığı vardır.

Öte yandan kısa vadede Tayvan modeli de değerlendirilebilir. Tayvan modelinde diplomatik ve teknik olarak tanınma olmasa ticaret, ulaşım, spor, ve kültürel aktivite gibi pek çok alanda bağımsızlık söz konusudur. Kısaca özetlemek gerekirse 'tanınma dışındaki herşey' şeklinde özetlenebilir. Aynı BM'ye üye olmayan Tayvan örneğinde olduğu gibi dünyanın her tarafından gelen uçaklar KKTC'ye inebilir ve ticari ablukalar kaldırabilir. Kıbrıslı Türklere yıllardır uygulanan insanlık dışı ambargoları düşündü-

ğümüzde en azından ilk aşamada olması gerekenin bu olduğunu düşünüyorum. Kıbrıs Türkü'nün dünyayla bağlarını koparmış, izole bir şekilde varlığını sürdürmeğe mahkum eden bu ambargoların kalkması Kıbrıslı Türklerin 'İnsani Hakkıdır', siyasi hakkı değildir. Bu ambargolar gerekli olmadığı gibi aynı zamanda tek amacı Kıbrıslı Türklere diz çöktürmek ve Rumların istediği bir antlaşmaya zorlamaktır.

Monako/Hong Kong modelinde ise KKTC dışişleri ve savunmada Türkiye'ye bağlı, içişlerinde ise bağımsız bir yapıda olabilir. Türkiye KKTC'nin egemenliğini ve bağımsızlığını korurken KKTC'nin içişlerine müdahale etmez ve KKTC hükümeti Türkiye'nin çıkarlarıyla çalışmayacak bir şekilde iç egemenliğini devam ettirir. Böylelikle yukarıda bahsettiğim uluslararası ambargolar da aşılmış olur. Sanılanın aksine bu model Kıbrıslı Türklerin diğer uluslararası kurumlara üye olmasına engel değildir. KKTC; UNESCO, UEFA, VE FIFA gibi organizasyonlara da aynı zamanda üye olabilir.

Sonuç Yerine

Sonuç olarak KKTC ve Türkiye'nin uluslararası alanda verdiği mücadelenin sadece hukuk ile ilgili bir mesele olmadığını iyi kavramak gerekiyor. Bu mesele siyaset ve diplomasi yeteneği ile de doğrudan ilgili bir meseledir. Kıbrıslı Türkler için artık yasal bir çerçeve oluşturulmalı ve uluslararası alanda bir statüleri olmalıdır. Kıbrıslı Türkler artık 50 yıl daha Rumların siyasi mahkumu olarak kalamaz. Ayrıca, ada etrafında keşfedilen hidrokarbon zenginliğinin paylaşılması için de Kıbrıslı Türklerin yasal bir statüsünün olması artık kaçınılmazdır. Bu nedenle Kıbrıs Türk Devletinin dünyaya etkin bir şekilde tanıtılması hem Türkiye hem de Kıbrıs Türk Devletinin haklarının savunulması adına Türk tarafına belirgin bir avantaj sağlayacaktır.

Tek yolumuz federasyondur, başka çıkış yoktur' siyaseti ise diplomasi masasında Türk tarafına hiçbirşey kazandırmamakta tam aksine elini zayıflatmaktadır. Rum tarafı Türk tarafının federasyondan başka seçenekleri olduğunu kavradığında uzlaşmak için gerçekten çaba sarf etmek zorunluluğunda kalacaktır. Bir başka ifade ile KKTC'nin tanınması veya diğer alternatiflerin ko-

nuşulması Kıbrıs'taki çözüm arayışlarını bitirmeyecek tam tersine güçlendirecektir. Kalıcı ve 'sürdürülebilir' bir çözümün ancak "denk güçler" arasında olabileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, alternatif çözüm modellerini konuşulması uzlaşmaz Rum tarafının da adadaki gerçekleri kabullenmesine olumlu etkisi olacaktır.

Son olarak çözüm için alternatif modellerinin pratiğe konulabilmesi için Türkiye'de de bir paradigma değişikliğine gidilmesinin şart olduğunu düşünüyorum. Bu noktada KKTC veya Kıbrıs Türk Devletinin tanınması ancak ve ancak Türkiye'nin bu konuya tam desteğiyle ve uluslararası alanda aktif çalışmasıyla mümkün olabilir.

Kaynakça

- Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Güvenlik Konseyi Raporu, Mart 11, 1965 (No. S/6228).
- Işıksal, Hüseyin (2016). "Türkiye - Güney Kıbrıs Rum Yönetimi İlişkileri: Geçmişin Prangaları Arasında Gelecek Arayışları" **İç.** Örmeci, O., and Işıksal, H. (eds.) *Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi. Ss.257-273.
- Işıksal, Hüseyin (2019a). "Kıbrıs'ta Çözüm için Paradigma Değişikliği Şart" *Anadolu Ajansı Analiz*. 06.08. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-kibrista-cozum-icin-paradigma-degisikligi-sart/1550663>
- Işıksal, Hüseyin (2019b). "Türkiye Doğu Akdeniz'deki Avrupa Birliği Oyununu Nasıl Bozabilir?" *Anadolu Ajansı Analiz*. 15.11.2019. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-dogu-akdeniz-deki-ab-oyununu-nasil-bozabilir/1646474>
- Işıksal, Hüseyin (2019c). "İki Devletli Çözüm En Uygunu." In Gökçekuş, H., Işıksal, H., Yılmaz, T., and Kassem, Y. (eds.) (2019). *Kıbrıs'ın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Çözüm Önerileri*. Lefkoşa: Yakın Doğu University Press.

Kıbrıs sorununun tarihi gelişimi içinde esas zaafımız nesilden nesile aktarılacak, değişmeyen, kalıcı bir milli hedefimizin olmamasıdır...

Rum tarafının asla değişmeyen, nesilden nesile aktarılan böyle bir milli hedefi vardır...

Bu değişmeyen hedef ENOSİS, yani adanın Yunanistan'a İLHAKI'dır..

İlk Megali İdea haritası 1791'de çizildi, 1796'da yayınlandı...

Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki bu haritada öngörülmekteydi...

Bu çerçevede Kıbrıs'ta ENOSİS için ilk ayaklanma girişimi 1821'de hazırlandı. Vali Küçük Mehmet bunu bir ihbarla öğrenerek 14 ENOSİS'ci papazı astı...

Adadan kaçan diğer ENOSİS'ci elebaşı papazlar ilk ENOSİS bildirisini 1821'de Roma'da yayınladı...

O gün bugündür, 200 yıl, ilk Megali İdea haritasının çizildiği günden bugüne 228 yıl geçti hala ENOSİS diyorlar...

Ne yazık ki bizim böyle değişmeyen bir milli hedefimiz, kalıcı bir milli politikamız olmadı...

Kronolojik sıra ile son 100 yıl içinde değişen Kıbrıs politikalarını şöyle sıralayabiliriz:

- 1- 18 Haziran 1903'de Kavanin Meclisi'nde Rumların ENOSİS talepleri üzerine bir karar tasarısı sunan Türk üyeler, "Türklerin ENOSİS'e karşı olduklarını ve İngiltere'nin adadan ayrılması halinde yasal sahibi olan Osmanlı İdaresi'ne iadesini" talep ettiler...
- 2- 1918 Paris Barış Konferansında Rumlar adanın Yunanistan'a verilmesi için büyük bir kampanya biz, "**Adanın statüsü değişecekse, eski sahibine iade edilmelidir**" tezini ortaya attık...

- 3- 1931'de Rumlar ENOSİS için isyan ettiği zaman, biz "sömürge yönetiminin devamını" savunduk...
- 4- 1948'lerde "İngiliz yönetimi içinde muhtariyeti" savunmaya başladık..
- 5- 1950'de Rumlar ENOSİS için Plebisit yaparak ada Halkının yüzde 96'sının ENOSİS istediğini dünyaya ilan ederken, biz azınlık hakları talep ediyorduk. Bu amaçla "**Kıbrıs Türk Azınlığı Kurumu'nu**" kurduk...
- 6- 1954'de, Yunanistan "ENOSİS Plebisitinin sonuçlarının tanınması ve Kıbrıs Halkına self-determinasyon (ENOSİS) hakkı verilmesi için" sorunu ilk kez BM'ye taşıırken ve İngiltere "Kıbrıs'ta 2 Halk var, self-determinasyon hakkı tanınacaksa ayrı ayrı iki halka tanınmalı (TAKSİM) derken, Türkiye hükümeti ise sömürge idaresinin devamını savunmaktaydı.

Demokrat Parti'nin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü 1 Nisan 1954'de şöyle demektedir: "**Dost ve müttefik Yunanistan'ın devlet adamlarıyla vâki görüşmelerde Kıbrıs meselesi üzerine herhangi bir muhabere veya müzakere cereyan etmiş değildir.** Bunun sebebi, Türkiye'nin Kıbrıs meselesi diye bir şey mevcut olmadığı mütalâasında bulunması ve Kıbrıs'ın hâlen İngiltere'ye ait olduğuna göre bu ada hakkında Yunanistan ile ikili konuşma yapılmasının caiz olmamasıdır. Günün birinde Kıbrıs'ın İngiltere ile müzakereye mevzu olması halinde, pek tabii, bu adada mühim bir Türk ekalliyeti bulunması keyfiyeti bizim de söz sahibi olmamızı istilzam edecektir. Kaldı ki, biz bu adanın bugünkü statüsünde değişiklik yapılması lüzumuna kani değiliz."

- 7- 1 Nisan 1955'de ENOSİS için silahlı mücadele verecek olan EOKA faaliyete geçince İngilizlerin yönlendirmesiyle "**YA TAKSİM, YA ÖLÜM, YA BÖLECEĞİZ, YA ÖLECEĞİZ**" dedik.
- 8- 1958'de "**KIBRIS TÜRK TÜR TÜRK KALACAKTIR**" demeye başladık...
- 9- 1960'a gelindiğinde fonksiyonel federal bir devlet olan Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti altına imza attık, iki kurucusundan biri olduk.

- 10- 1960-63'de Rum liderliği Cumhuriyetin iki kurucusundan biri olarak attığı imzaya rağmen ENOSİS hedefinden vazgeçmedi. Bunun "**ENOSİS'e giden yolda bir ara aşama, bir sıçrama tahtası olduğunu**" ilan ederek ENOSİS'i hedefleyen AKRİTAS Soykırım Planı'nı yaptı ve 5000 kişilik gizli EOKA ordusu kurdu. Ne ki, Dönemin TC Büyükelçisi Emin Dırvana, EOKA'ya karşı örgütlenmemizi savunan Denктаş ve TMT liderliğini "**Cumhuriyeti yıkmaya çalışan FANATİKLER VE TAKSİMCİLER**" olarak suçladı...
- 11- Rum-Yunan liderliği, 21 Aralık 1963'de ENOSİS'i 6 saat içinde gerçekleştirmek için Kanlı Noel saldırılarını başlattı. 103 köyümüzü işgal ederek bizi adanın yüzde 3'ünde insanlık dışı bir kuşatmaya aldığı zaman, hangi hedefi savunacağımızın kavgası vardı..Buna göre rahmetli Denктаş 26 Temmuz 1965'de "**TÜRKİYE GARANTÖR OLARAK ADAYA MÜDAHALE ETMELİDİR, KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ İLAN EDİLMELİDİR**" derken, Başbakan İsmet İnönü, Türklerin yollardan, tarlalardan, işyerlerinden alınıp katledildiği ve kör kuyulara atıldığı o günlerde adanın ve ortaklık devletin Rum işgalinde olduğuna bakmadan, "**DEVLETTEKİ İŞLERİNİZE GERİ DÖNÜN, KIBRIS CUMHURİYETİ İÇİNDE KALIN**" mesajları gönderdi...Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisi'ne dönmeye kalktığımız zaman ise tehditle içeri sokulmadık...Türkiye Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'ni işgalini önleyemedi...
- 12- 31 Ocak 1964'de ABD ve İngiltere tarafından sunulan, adaya 10 bin kişilik bir NATO ordusu ile 1200 kişilik bir ABD birliği gelmesini ve Türklerin AZINLIK olarak Kıbrıs Cumhuriyeti içinde kalmasını öngören planı kabul ettik...
- 13- 15 Temmuz 1964'de ABD'nin sunduğu, Meis adası ile birlikte, Karpaz'da ada yüzölçümünün yüzde 5'ini oluşturan bir bölgenin Türkiye'ye üs olarak verilmesini, adada oluşturulacak 6 yerel yönetimden 2'sinin Türklere bırakılmasını, AZINLIK hakları karşılığında ENOSİS'in gerçekleşmesini ve bunu beğenmeyen Türklerin, Türkiye'ye verilecek Meis adasına taşınmasını öngören 1. Acheson planını kabul ettik. ... Makarios ise **ENOSİS'i ŞARTSIZ ÖNGÖRMEDİĞİ** ve karşılığında Türkiye'ye toprak verilmesini öngördüğü için planı reddetti ve ENOSİS'ten kıl payı döndük.

- 14- Ağustos 1964'de, Karpaz'da 200 mil karelik bir alanın 50 yıllığına Türkiye'ye üs olarak kiraya verilmesini, Türklere azınlık hakları tanınmasını, Lefkoşa'da Türk işlerine bakacak bir komiser atanmasını, Türk haklarının ABD tarafından garanti edilmesini ve adanın geri kalan kısmının ENOSİS hedefi çerçevesinde Yunanistan'a ilhak edilmesini içeren 2. Acheson planı sunuldu. Türkiye bu planı da üssün kira değil, egemen üs olması halinde kabul edeceğini bildirdi. Makarios ise **ENOSİS'i ŞARTSIZ ÖNGÖRMEDİĞİ** için planı yine reddetti ve kurtulduk..
- 15- Yunanistan 1964'de adaya gizlice 20 bin asker çıkardı. ENOSİS için saldırılar sürerken, 1964'den itibaren Türkiye Federasyon tezini telaffuz etmeye başladı. SSCB buna destek verdi..
- 16- 1968'de başlayan 1974'e kadar önce 3'lü sonra 5'li olarak süren görüşmelerde ise "**Rumların hakimiyetindeki Kıbrıs Cumhuriyeti içinde AZINLIK HAKLARI ÖNGÖREN MUHTARİYETİ**" kabul ettik...Makarios ise, "**ENOSİS'i yasaklayan ve garantörlüğü içeren bir anlaşmaya yeniden imza atmam**" diyerek bize muhtariyeti vermeyi bile çok gördü.
- 17- Ecevit'in 1973'de iktidara gelmesiyle birlikte yeniden federasyon tezi savunmaya başladık...Ecevit'in bir açıklamasında federasyondan söz etmesi üzerine, Makarios protesto için Nisan 1973'de görüşmeleri kesti...
- 18- 1974 Barış Harekatı'nın birinci aşamasından sonra toplanan Cenevre görüşmelerinde Başbakan Ecevit bu kez, 6 kantonalı federasyon, Denktaş ise iki bölgeli federasyon önerdi... O şartlarda bile ENOSİS hedefinden vazgeçmeyen Rumlar askeri hareketin 2. Aşamasının başlayacağını bile bile bunu kabul etmediler...
- 19- 1975'de tek başımıza "**olası federasyonun Türk kanadı olacak olan KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ**" ni ilan ettik.
- 20- 1977-1979 Doruk anlaşmalarında "**İKİ TOPLUMLU, İKİ BÖLGELİ FEDERASYON**" önerdik ve kabul edildi. Gönlü Bağımsız devletten yana olan Denktaş, federasyon için masaya oturtuldu...
- 21- 1983'de bağımsız-egemen KKTC'yi ilan ettik ama, baskılardan korktuğumuz için "**BAĞIMSIZ DEVLET İLANININ İKİ**

- TARAF ARASINDA BİR FEDERASYON KURULMASINA ENGEL OLMADIĞINI**" kuruluş bildirgesine koyduk. Bağımsız devlet ilan eden Denктаş, Türkiye'nin baskısıyla federasyon görüşmeye zorlandı.
- 22- 1998'de, rahmetli İsmail Cem Dışişleri Bakanı iken rahmetli Denктаş ile birlikte **"bundan böyle KONFEDERASYON tezi-nin savunulacağı"** ortak bir deklarasyonla ilan ettiler.
- 23- 2002'de Türkiye'de iktidar değişince, Denктаş, Türkiye'nin baskısıyla yine **"İKİ BÖLGELİ-İKİ TOPLUMLU FEDERASYON GÖRÜŞMEYE"** zorlandı...
- 24- 2003'de Rahmetli Bülent Ecevit **"KKTC'NİN DIŞIŞLERİ VE SAVUNMADA TÜRKİYE'YE BAĞLI İÇ İŞLERİNDE ÖZERK DEVLET MODELİNİ"** gündeme getirdi
- 25- 1985-1986'da federasyon öngören Cuellar planlarını, 1992'de Gali Fikirler Dizisini, 2004'de Annan Planı'nı kabul ettik. Rumlar Yüzde 75 oranında HAYIR deyince **"Madem federasyon istemiyorsunuz, bundan sonra ancak iki devletli zeminde ve iki devletli çözüm hedefiyle görüşme yaparız, ambargolar kalkmadan, KKTC tanınmadan masaya oturmayız"** diyemedik...Her defasında bıraktığımız noktanın daha gerisinden masaya oturduk...
- 26- 2015-2017 Mont Pelerin, Crans Montana, Cenevre sürecinde, bugüne kadar verilmemiş korkunç tavizler verildi.CB Mustafa Akıncı, 1960 Anlaşmalarından da geri giderek 59 yıl önce elde ettiğimiz siyasi eşitlikten, yönetime etkin katılımıdan, VETO hakkımızdan, ayrı oy çoğunluğu hakkımızdan vazgeçti...Siyasi eşitliğimiz bir Türk'ün oyuna indirgenerek sulandırıldı.Garantörlüğün 12 yıldan sonra iptalini görüşmeye hazır olduğumuza dair öneri yapıldı...Devamla, derogasyonlardan vazgeçilerek tüm Rum, Yunan ve AB vatandaşlarına sınırsız 4 özgürlük hakkı tanındı, nüfusumuz 4 Ruma 1 Türk şeklinde donduruldu, KKTC topraklarının beşte birinin Rumlara verilmesini öngören bir taviz haritası, Meclisin ve Hükümetin bilgisi-onayı dışında karşılıksız olarak ve pazarlığa açık şekilde BM ve Rumlara verildi, bize kalacak yüzde 28.5-29 toprağın üçte birinin de içimize dönecek Rumlara verilmesi ve dönecek Rumların 50 binine iç vatandaşlık hakları verilmesi vb. kabul edildi...

- 27- Rum tarafı buna rağmen **“SIFIR ASKER-SIFIR GARANTİ İSTERİZ. TÜRKİYE’NİN GARANTÖRLÜĞÜNÜ VE EŞİTLİĞİ KABUL ETMEYİZ”** diyerek reddedince Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, **“artık federasyon görüşmeleri bitti. Federasyon zemini yok, bundan böyle farklı yeni fikirler gündeme getirilmeli”** dedi. Ancak daha sonra **“ görüşmeler yeniden başlayacaksa, federasyon dahil tüm çözüm seçenekleri masada olmalı”** şeklinde konuşmaya başladı.
- 28- 2017’de, Cumhurbaşkanı Akıncı Cenevre görüşmelerinin çökmesinden sonra **“BUNDAN SONRA AB İÇİNDE İKİ DEVLET FORMÜLÜ GÜNDEME GELMELİ”** derken, daha sonra bundan caydı ve **“tek seçenek federasyon”** diyerek federasyon görüşmelerini kaldığı yerden başlatmak için akla kararı seçti.
- 29- Mayıs 2019’da kurulan ve Halkın yüzde 60’ını temsil eden UBP-HP hükümeti programına **“KADİFE AYRILIK VE AB İÇİNDE İKİ DEVLET FORMÜLÜ”** nü koyarken, Halkın yüzde 35’ini temsil eden Akıncı, CTP ve TDP federasyonu savunmaya devam etti.
- 30- Eylül 2019’da ise 3 farklı politika vardır: CB Akıncı **“İKİ BÖLGE-İKİ TOPLUMLU FEDERASYONDAN BAŞKA BİR ŞEY GÖRÜŞMEM”** derken, Hükümet **“iki devletli çözüm”** ve Türkiye ise **“TÜM SEÇENEKLER MASADA OLMALI”** demektedir
- 31- 9 Eylül 2019’da KKTC’ye gelen Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, yapılan zirve toplantısından sonra ortak basın toplantısındaki açıklamasında **“ RUM TARAFI SİYASİ EŞİTLİĞİ KABUL ETMİYORSA O ZAMAN EGEMEN EŞİTLİĞİ KONUŞALIM”** diyerek, hükümetleri döneminde ilk kez **“İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM-KONFEDERASYON”** tezini gündeme getirirken, Akıncı ise hala federasyon görüşmektedir..
- 32- 20 Eylül 2019’da ise Ankara’da Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen panelde konuşan Cumhurbaşkanı yardımcısı Fuat Oktay, **“SİYASİ EŞİTLİK OLMAZSA EGEMEN EŞİTLİĞİ VE İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜMÜ GÖRÜŞELİM. GARANTÖRLÜĞÜN DEVAMI KIRMIZI ÇİZGİMİZDİR”**

derken, Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ise “önce gayri resmi 5’li konferans toplanmasını, sonra **federasyon görüşmelerine zemin teşkil edecek olan referans şartlarının görüşülmesini**” savundu. Akıncı ise “**federasyon görüşmelerinin bir an önce kaldığı yerden başlamasını**”, hükümet ise “**iki devletli çözümlü**” savunmaktadır.

HALA MİLLİ BİR POLİTİKA ARAYIŞI İÇİNDEYİZ

Ben saymaktan yorulдум.

Biz 100 yılda 32 kez politika ve hedef değişikliği yaparken, Rumlar 200 yıldır sadece tek milli hedef olarak ENOSİS’i savundu ve bu milli hedefin önünü tıkayacak, ona hizmet etmeyecek hiçbir anlaşmaya imza atmadı..

Ve şimdi bu sempozyumda konu başlığı olarak, “**federal ortaklığın imkansızlığı karşısında opsiyonlarımız nelerdir?**” diye konuşmaya devam ediyoruz, bundan sonra hangi politikayı savunacağımızı konuşuyoruz.

1900’lü yılların başından bugüne, Rumların 200 yıllık ENOSİS politikası değişmezken, bizim 100 yıl içinde bunca politika değiştirmemiz nasıl izah edilebilir?

1974’de mutlak bir zafer elde etmemize karşın, savaşı kaybeden mağlup ve haksız tarafmışız gibi Rumların peşinden sürüklenmemizin, görüşmeler ve federasyon için onlara yalvar yakar olmamızın, hatta onlardan savaş tazminatı talep etmemiz gerekirken, savaş suçlusu bizmişiz gibi eski mülklerini iade ederek 1974’den bu yana kullanım kayıplarının tazminatını ödemedimizin nedeni nedir?

Kanımcı nedeni, **GELİP GİDEN İKTİDARLARLA DEĞİŞMEYECEK, KALICI, MİLLİ BİR KIBRIS POLİTİKASININ OLMAMASIDIR.**

Güne göre, değişen iktidarlara göre, dış baskılara ve vaatlere göre sürekli hedef değişikliği yapmamızdır, zigzaglar çizmemizdir...

Rum Yunan tarafı 200 yıldır milli hedefleri olan ENOSİS politikasından bir milim bile sapmazken, bütün görüşme, öneri, kabul,

ret ve taktiklerini bu milli hedefi gözeterek yaparken, bizim 100 yılda 32 kez hedef değiştirmemiz korkunç bir zaaf ve zayıflıktır.

Sürekli değişen hedef ve politikalar hükümetleri her türlü baskıya, şantaja, vaade, tehdide açık hale getirdiği gibi, Türkiye ve KKTC'de iç çatışmalara, bölünmeye, kafa karışıklığına, güç dağılmasına, odaklanmamaya, hedefe kilitlenmemeye, hatta iki devlet arasında sorunlar yaratılmasına neden olmaktadır

Hiç olmazsa bundan böyle bu yanılsa son verilmeli, herkesin etrafında birleşeceği, zamana ve hükümetlere göre değişmeyecek **MİLLİ HEDEF, MİLLİ POLİTİKA** belirlenmelidir

MİLLİ HEDEF NE OLMALI?

MİLLİ HEDEFİN ne olması gerektiğini daha 1930'lu yıllarda büyük Atatürk şöyle söylemiştir:

- **"EFENDİLER, KIBRIS DÜŞMAN ELİNDE OLURSA TÜRKİYE'NİN BÜTÜN İKMAL YOLLARI KAPANMIŞTIR.. KIBRIS'A DİKKAT EDİNİZ"**

Atatürk'ün bu veciz sözünü tersinden okursak, Anadolu'nun güvenliği için Kıbrıs'ın her zaman Türkiye'nin elinde olması gerektiği vurgulanmıştır...

Barış Harekatı'nı yapan hükümetin Başbakanı olan rahmetli Bülent Ecevit de her zaman, **"ANADOLU'NUN GÜVENLİĞİ KIBRIS'TAN BAŞLAR, KIBRIS'TA TEK TÜRK OLMASA BİLE TÜRKİYE KIBRIS'TAN VAZGEÇEMEZ"** vurgusu yapmaktaydı

Ülkeler arasında ebedi dostluklar olamayacağı için, bugün bize dost olan, müttefik olan hiçbir devlete ve AB-NATO gibi ulusötesi birliklere **"dostumuzdur, müttefikimizdir"** diye Kıbrıs terk edilemez...

Atatürk sadece yukarıdaki veciz sözleri söylemekle yetinmemiş gereğini de yapmıştır...

Kendi ifadesiyle **"KIBRIS'TA TÜRK DİLİNİN SÖNMEMESİ İÇİN"** en değerli öğretmenlerini, tiyatro ve kültür guruplarını Kıbrıs'a göndermiştir...

İlk konsoloslugu 1925 yılında Kıbrıs'ta açmıştır...

Kıbrıs Türklerine Türklük bilinci ve şuuru aşılamıştır...

Kıbrıs'ta yayınlanan gazetelerin Latin harflerine geçmesi için verilen siparişlerin faturasını ödemiştir.

Kıbrıs'tan gelen gençlerin burslu olarak diledikleri üniversitelerde okumalarını sağlamıştır.

Kıbrıs'ta yayınlanan gazetelere örtülü ödenekten her ay düzenli para yardımı yapmıştır...

Kıbrıs boşalmasını diye, Türkiye'ye göçü durdurmak için adaya 2 milletvekili göndermiştir.

Kendisi ile görüşen ve Hatay gibi Kıbrıs'ın da Türkiye'ye bağlanmasını isteyen Kıbrıs Türk gençlerine "MERAK ETMEYİN SIRA ORAYA DA GELECEK" demiştir. ("ATATÜRK DÖNEMİNDE TÜRKİYE-KIBRIS İLİŞKİLERİ" adlı kitabımda Atatürk'ün Kıbrıs'a ve Kıbrıs Türklerine verdiği büyük önemi kanıtlayan birçok örnek vardır...)

Dolayısı ile Atatürk'ün veciz sözleri ışığında, Kıbrıs'ta hiçbir zaman değişmeyecek olan Milli Hedef ne olmalıdır sorusunun yanıtı şudur:

KIBRIS ADASI, TARİHİ, COĞRAFI, JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK NEDENLERLE, ASIL SAHİBİ OLAN TÜRKİYE'NİN OLMALIDIR

Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Halkının güvenliği, jeopolitik, jeostratejik Mavi Vatan konsepti bunu şart koşmaktadır...

Bunu söylemekten utanmaya, sıkılmaya gerek yoktur...

Rum yönetimi ve Yunanistan 200 yıldır utanmadan, sıkılmadan ve Dünyanın hoşgörüsüyle ENOSİS için mücadele ettiğine, Kıbrıs'ın bir Yunan adası olduğunu iddia ettiğine ve adayı Yunanistan'ın bir parçası yapmak için çalıştığına göre, bunun karşıtı, doğal olarak adanın tümüyle bir Türk adası olmasını talep etmektir...

Yani ilk kez 1903'de ortaya konan "ADA ASIL SAHİBİ TÜRKİYE'YE VERİLMELİDİR" veya 1958'lerde ortaya konan "KIBRIS TÜRK TÜR, TÜRK KALACAKTIR" politikası ENOSİS'E KARŞI savunulmalıdır

Kıbrıs'ta, ekonomik, siyasi, askeri, demografik, kültürel alanlarda ne yapılırsa hep bu MİLLİ HEDEF gözetilerek ve gün gele bu milli hedefi gerçekleştirmeye hizmet edecek şekilde planlanmalı ve yapılmalıdır.

Değişmemesi gereken bu STRATEJİK MİLLİ HEDEF gözetilerek, güncel Kıbrıs sorunu bağlamında savunulması gereken politika ise, KKTC'nin bağımsız ve egemen bir devlet olarak yaşamasını sağlayacak olan "KADİFE AYRILIK -İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM"dür...

Bunun yolu **ANLAŞMALI AYRILIK-KADİFE AYRILIK-TIR...**

Bir başka deyişle 1964'den bu yana varolan fiili ayrılığı hukuken resmi hale getirmektir.

Bu iki egemen devlet isterse ve gerekli görürse ileride bir **KON-FEDERASYON** oluşturabilir...

HANGİ ADIMLAR ATILMALI?

Bu çerçevede milli hedefe hizmet edecek şekilde "TÜRKİYE-KKTC ENTEGRASYONUNU SAĞLAMAK İÇİN" atılması gereken diğer adımlar şöyle özetlenebilir:

- 1- Rum yönetimiyle Yunanistan arasında yapıldığı gibi KKTC ile Türkiye arasında da bir **SAVUNMA İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI İMZALANMALI** ve Türkiye'ye deniz-kara hava üsleri verilmelidir...Bunun yapılması, Anadolu'nun güvenliğini sağlamak için olduğu kadar, Mavi Vatan'ın savunulması için de şarttır...Bu, Türkiye'ye Doğu Akdeniz'de stratejik üstünlük sağlaması yanında MİLLİ HEDEF'e giden yolda çok stratejik bir adım olacaktır...
- 2- Rum yönetimince uygulanan insanlık dışı ambargoların kaldırılmasını sağlamak için büyük bir kampanya başlatılmalı, mütekabiliyet ilkesi gereği Güney Kıbrıs'a gidecek uçakların Türk hava sahasını kullanmaları, Rum bandıralı gemilerin Türk limanlarına gelişleri veya Türk boğazlarını kullanmaları yasaklanmalı, Güneye gitmek isteyen mültecilere engel olunmamalı ve Rum devletinin sınır bekçiliğine son verilmelidir...

- 3- Rum Yönetimi ile Yunanistan arasında olduğu gibi, KKTC ile Türkiye arasında da gümrük birliği sağlanarak gümrükler sıfırlanmalıdır. Bu çerçevede, iki devlet arasında bir **SERBEST TİCARET ANLAŞMASI** imzalanmalıdır...
- 4- Türkiye-KKTC arasında 1997 de imzalanan ve ortak bir toplantı yapıldıktan sonra 2003'de AB baskısı ile askıya alınan **ORTAKLIK KONSEYİ** anlaşması çerçevesinde kurulan ancak AB baskıları nedeniyle dondurulan **ORTAKLIK KONSEYİ** yeniden canlandırılmalıdır.
- 5- Türkiye ile KKTC su boruları ile bağlandığı gibi elektrik kabloları ile de bağlanarak KKTC'ye denizaltı kablosu ile elektrik götürülmelidir.
- 6- Maraş'ın Türkleşmesi için başlatılan proje süratle hayata geçirilmeli, gerçek mülk sahibi olan Vakıflar İdaresi'nin hakları iade edilmeli, Türk otel zincirlerinin Maraş'ta mülkiyet hakkını kanıtlayanlara tazminatlarını ödeyerek bölgenin sahibi olmaları, orayı ikinci bir Antalya yapmaları teşvik edilmelidir...
- 7- Mili bir nüfus politikası belirlenmelidir... Adadaki Türk nüfusu, sosyal huzursuzluklara, işsizliğe ve genel şikayetlere yol açmayacak şekilde, ekonominin büyütülmesi yoluyla kontrollü şekilde artırılarak ilk aşamada 500 bine çıkarılmalıdır
- 8- KKTC ve Türkiye MEB alanlarını ilan etmelidir. İki devlet arasında MEB anlaşması imzalanmalıdır. Kendi MEB alanlarımızda sondaj faaliyetleri yapılırken, hiçbir başka sondaja izin verilmemelidir...
- 9- İki Devletli Anlaşma aşamasına geçtikten sonra KKTC'nin bir gurup dost ülke tarafından toplu olarak tanınması sağlanmalıdır.
- 10- Eğer emperyalist baskılar nedeniyle KKTC'nin bağımsız - ege-men bir devlet olarak tanınması mümkün olmazsa, Türkiye ve KKTC arasında Monaco örneğinde olduğu gibi **ÖZERK DEVLET** anlaşması imzalanmalı, dışişleri ve savunmada Türkiye'ye bağlı, içişlerinde özerk devlet modeli hayata geçirilmelidir... Bu, nihai **MİLLİ HEDEF**'i gerçekleştirme yolunda çok stratejik bir adım olacaktır.

LOZAN DENGESİ VE MAVİ VATAN KORUNMALI

İki Devletli Çözüm; 1923'de Lozan'da kurulan ve 1960 anlaşmaları ile Kıbrıs'ta da gözetilen, ancak 21 Aralık 1963 itibarıyla Yunanistan lehine bozulan, Türk-Yunan dengesini, yeniden tesis etmek için de gereklidir...

Yunanistan, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin işgal edilmesiyle, BM'nin bu işgali görmezden gelerek Rum tarafını tüm Kıbrıs'ın tek meşru hükümeti olarak tanımasıyla ve bu işgalci korsan devletin tüm Kıbrıs adına AB'a tam üye yapılmasıyla, Lozan'da tesis edilen Türk-Yunan dengesini kendi lehine bozmuştur.

Türkiye'nin bu dengeyi yeniden kurma hakkı meşrudur.

Bunun için hukuki zemin mevcuttur...

Kıbrıs'ta Türk-Yunan dengesinin yeniden tesisi, 3 uluslararası anlaşmanın, yani Lozan Anlaşması'nın, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Anlaşmalarının ve 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmasının gereğidir..

Türkiye son 50 yıldır, bu dengeyi GERÇEK siyasi eşitliğe ve garantörlüğe dayalı yeni bir federal ortaklık zemininde tesis etmeye çalışmıştır.

Ne ki Rum-Yunan tarafı buna fırsat vermemiştir.

O zaman bu dengeyi kurmanın geri kalan tek yolu, **KKTC'NİN TANINMASIDIR, OLMAZSA İKİ DEVLET ARASINDA ÖZERKLİK İLİŞKİSİ TESİS EDİLMESİDİR...**

Bu, Kıbrıs Türk Halkının ve KKTC'nin güvenliği için olduğu kadar, Türkiye'nin güvenliği için de, Doğu Akdeniz'deki doğal kaynaklar üzerindeki meşru hak ve çıkarlarımızı korumak için de zorunludur...

Türkiye ve KKTC'nin iki devletli çözüm yönünde atacağı adımlar yukarıda izah ettiğim hukuki çerçeve içinde rahatlıkla savunulabilir...

Bu bağlamda, iki devletli çözümde ısrar edilmesinin nedeninin, Lozan'da tesis edilen ve 1960'da Kıbrıs'ta gözetilen, ancak son 50 yıldır Yunanistan lehine bozulan Türk-Yunan dengesini yeniden tesis etmek olduğu hukuki dayanaklarıyla ortaya konmalıdır.

İki devletli çözüm, sadece Lozan'da tesis edilen Türk-Yunan dengesini korumak açısından değil, Mavi Vatan konseptini savunmak açısından da zorunludur.

Kıbrıs'ın kaybedilmesi halinde Türkiye'nin MAVİ VATAN'ını korumasında elde ettiği stratejik üstünlük sarsılacaktır...

SONUÇ

Sonuç olarak, "İKİ EGEMEN DEVLETLİ ÇÖZÜM" yerine "İKİ EYALETİ BİRLEŞİK FEDERAL KIBRIS" çözümünün gerçekleşmesi halinde şunlar olacaktır:

- 1- KKTC bağımsız egemen bir devlet olmaktan çıkacak ve Rum ağırlıklı birleşik Kıbrıs'ın karma nüfuslu bir eyaleti olacaktır
- 2- En az 100 bin TC kökenli kardeşimiz geri gönderilecektir.
- 3- KKTC toprakları yüzde 28.2 ye düşecek ve aradaki sınır kalkacaktır
- 4- Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı tasfiye edilecektir
- 5- Maraş ve Güzelyurt dahil 40 köyümüz Rumlara verilecek buralara 90 bin Rum yerleşecek 50 bin Rum daimi ikamet izni ile Kuzeye yerleşecek, 50 bin insanımız göçmen olacak, Karpaz'da bir Rum kantonu, Kormacı'te bir Maronit kantonu kurulacak, KKTC tapuları iptal olacak, eski Rum mülkleri üzerinde moratoryum ilan edilecek, mülk komisyonu mülkün sahipliğini belirleyene kadar o mülkler üzerine yatırım yapılamayacak kiralama satma devretme ipotek verme yasaklanacak ve bu durum Kıbrıs Türk ekonomisi ile bankalarını çökertecektir.
- 6- Türkiye ile KKTC arasında yapılan 200'den fazla ikili anlaşma ortadan kalkacaktır...
- 7- Türkiye KKTC arasında imzalanan deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması ile KKTC tarafından TPAO'na verilen, adanın Güneyine kadar uzanan KKTC Kıta sahanlığı içindeki sismik araştırma ve sondaj yetkileri ortadan kalkacaktır...Bu alanlar Rum ağırlıklı federal Kıbrıs'ın olacaktır.
- 8- Türkiye-KKTC binlerce kilometrelik deniz yetki alanını kaybedecektir...Rum yönetimi, KKTC'nin tanınması halinde gasp

ettiği MEB alanının, (onbinlerce km azalması anlamına gelen) yüzde 50 oranında azalacağını açıklamıştır.

- 9- Türkiye-KKTC arasındaki “Türk Denizi” olarak adlandırdığım deniz alanı “Federal Kıbrıs Cumhuriyeti” ve AB ile bölüşülecektir...Federal Kıbrıs'ın AB üyesi olması nedeniyle Türkiye bu konularda AB ile muhatap olmak zorunda kalacaktır...
- 10- 1960' da imzalanan Garanti ve İttifak Anlaşması iptal edilecek, Türkiye, anlaşmalarda öngörülen “ MÜSAADEYE EN FAZLA MAZHAR ÜLKE” statüsünü kaybedecek, Türk kolordusu adadan çekilecek, TSK'nın adada deniz-hava üsleri kurma projesi gerçekleşmeyecektir.
- 11- Yunanlılar ve 300 milyonluk AB'nin vatandaşları adaya serbestçe gelip 4 özgürlükten yararlanırken, Türk vatandaşları ancak Shengen vizesi ile turist olarak gelebilecek, Türkiye-Kıbrıs bağı kopacak, Kıbrıs Türkleri AB içinde eriyecek ve adadaki Türk varlığı son bulacaktır...
- 12- Birleşik Federal Kıbrıs, AB içinde bulunan Yunanistan ile siyasi, ekonomik, demografik ve askeri entegrasyonunu tüm adaya yayacak ve eski Yunan Başbakanı Simitis'in 2004' de Lefkoşa'daki AB üyeliği kutlama mitingindeki konuşmasında dediği gibi “**AB ÇATISI ALTINDA GERÇEKLEŞEN ENOSİS”, KUZEYİ DE KAPSAYACAKTIR.**
- 13- AB üyesi Birleşik Federal Kıbrıs, Yunanistan, İsrail, Fransa, Mısır vb dost olmayan ülkelere Türkiye aleyhine de kullanılabilir deniz ve hava üsleri verebilecek ve Türkiye, Ege'den sonra Güneyden, Akdeniz'den de kuşatılmış olacaktır...

Bu çapta korkunç stratejik ve ekonomik kayıplara neden olabilecek “**federal birleşik Kıbrıs**” tezi yerine, KKTC'nin, Türkiye'nin güvencesi altında, bağımsız-egemen bir devlet olarak yaşatılması, ekonomik bakımdan bir cazibe merkezi haline getirilmesi ve üçüncü ülkeler tarafından da tanınmasının sağlanması; gerekmesi halinde ÖZERKLİK İLİŞKİSİNİN tesis edilmesi, Türk milli çıkarları ve nihai **MİLLİ HEDEF** açısından zorunludur...

Prof. Dr. HALUK KABAALİOĞLU- Biz çok teşekkür ediyoruz. Bu çok güzel tarihi gelişmeyle birlikte son yaptığınız hususun da Türk basınında yer alması, son federasyon olursa ne olacak çok önemli. Bu toplantının belki de hızlandırıcı etkisi haftaya teknik ekipler Türkiye'yle Kıbrıs arasında enterkonnekte sistemle ilgili çalışmaya başlıyor. Sayın Barolar Birliği Başkanımız Av. Prof. Dr. Feyzioğlu'nun almış olduğu bir haberi de böylece yansıtmak istiyorum. Şimdi efendim, 10 saati süredir toplantı halindeyiz, ama şimdi bir önceki oturuma katılması gereken Sayın Alper Mehmet ki majesteleri hükümetinin İzlanda Büyükelçisi olarak bir tarihte görev yapmış, buoturumda kısaca bir sunum yapacaklar. Kendileri de sabah 04.00'te kalkıp geldikleri için onlar da yorgundur, herhalde bunu da dikkate alarak kısa bir sunum olmasını istirham ediyoruz Sayın ekselans.

ALPER MEHMET- I have this is ... (268.09-286.15)

Prof. Dr. HALUK KABAALİOĞLU- Sayın Büyükelçiye çok teşekkür ediyoruz. Bu toplantının organizasyonunda Türkiye Barolar Birliğine, değerli katılımcılara gerçekten teşekkür ederim. Sadece enterkonnekte sistem değil, bugün yargı reformuna ilişkin tasarıda Meclise gönderildi. Herhalde bu binadan yapılan girişimlerin de onda etkisi olduğunu düşünüyorum. O bakımdan bütün bu katılımcılara, konuşmacılara, konuklara ve bu saate kadar tercümanlık yapan arkadaşlarımıza da çok teşekkür ediyorum. Brüksel'de olsa saat 18.00'de hepsi paydos edip giderdi. İyi akşamlar.

SUNUCU- Konuşmacılarımıza teşekkür ediyoruz.

SALONDAN- Bir katkı yapmak istiyorum.

Prof. Dr. HALUK KABAALİOĞLU- Çok geç oldu artık, Sayın Başkan da saatini gösteriyor. Yarın şey yapalım.

SALONDAN- Doğu Akdeniz'i konuşmayacağım, ben Sabahattin Beyin önerilerine bir ek yapacağım, genişleteceğim.

Prof. Dr. HALUK KABAALİOĞLU- Çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Sabahattin Beyin en son söylediği önerilere katılmamak mümkün değil. Sadece iki noktanın biraz farklılaştırılarak genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum. Her şeyden önce Türkiye'yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında serbest bir

ticaret değil, iki ülke arasında bir ekonomik bütünleşme anlaşmasının yapılması lazım. Bu doğrultuda da bir anlaşma yapılmıştı, ama Avrupa Birliği dolayısıyla askıya alınmıştır. İkincisi, Ortaklık Konseyi söylediniz, Ortaklık Konseyi entegrasyonun içinde, yani az önceki ifade ettiğim ekonomik bütünleşmenin parçası olarak düşünülmesi lazım. Bu çalışmalarda ben bulundum, hazırlıklarını yaptık ve en son 2003 yılının Mayıs'ında Kıbrıs'ta görüşmeler yapılmıştı hükümetler düzeyinde, daha doğrusu Ortaklık Konseyinin, onun canlandırılarak güncelleştirilmesi gerektiği düşüncesindeyim. Ancak öyle olursa Türkiye'yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki ekonomik bütünleşme derinleştirilmiş olur. Teşekkür ederim efendim.

Prof. Dr. HALUK KABAALİOĞLU- Biz teşekkür ediyoruz. Hasan Ünal Hocam bir televizyon programına katılacağı için ayrılmak durumunda kaldı. Tekrar toplantıyı kapatıyoruz.

SUNUCU- Tekrar konuşmacılarımıza teşekkür ediyoruz ve plaketlerini takdim etmek üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcımız Sayın Av. Ünsal Toker ve Saymanımız Sayın Av. Erdal Sabri Güngör'ü davet ediyorum.

KIBRIS'TA SON SÖZ...
ULUSLARARASI KONFERANS

2. GÜN

1. Oturum

*Doğu Akdeniz Bölgesinde
Yeni Enerji Politikaları ve Girişimleri*

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Türkiye Barolar Birliğinin Sayın Başkanı, değerli konuklar; günaydın, hepiniz hoş geldiniz. Pırıl pırıl bir güneş, güzel bir Ankara havası, eminim hepinizin çok daha enteresan, çok daha eğlendirici yapacak güzel şeyleriniz vardı, ama şu anda çok önemli olan milli bir davayı burada tartışıyoruz. Herhalde bundan daha önemlisi o anlamda yok. Dün “Kıbrıs’ta Son Söz” başlıklı Uluslararası Konferansımızın 1. Gününü öyle zannediyorum ki çok şey öğrenerek her birimiz tamamladık. Zaten bu konferansın amacı her şeyden önce uluslararası düzeyde geçerliliği olacak bir yol haritası, ama her şeyden önce hukuk zemininde, uluslararası hukuk zemininde, vakıflar hukuku zemininde, uluslararası ilişkiler zemininde taşıyıcı bir temel oluşturabilmektir. Öyle zannediyorum ki dün bu amaca yönelik olarak çok ciddi bir çalışma yapıldı. Hepinize katkılarınız için çok teşekkür ediyoruz. Burada benim oturduğum yerde oturan genelde büyük bir keyifle korsan bildiri sunar, ben korsan bildiri filan sunmayacağım. Zaten konunun kendisi Kıbrıs’ta Son Söz fevkalade önemli ve o kadar çok şey anlatıyor ki Kıbrıs’ta son söz söylenmedi demistik biz daha önce Metin Feyzioğlu’yla birlikte düzenlediğimiz ilk Kıbrıs toplantısında, ondan sonra Kıbrıs’ta son söz kim söyleyecek dedik. Bu serinin üçüncüsü Kıbrıs’ta Son Söz... Üç tane de nokta koyduk oraya, o noktanın devamını da Sayın Başbakan dün yaptığı konuşmada hatırlıyorsanız bu görevi verdim dedi, Metin Feyzioğlu da aldım dedi. İşte orada iki tane nokta var, o iki noktayı yine hep birlikte sizlerle tamamlayacağız, ama bugün sabahleyin değerli dostumla, Mustafa Ergün Olgun’la kahvaltıda otururken yanımızdaki İngiliz emekli milletvekili dostumuzun bir sorusu oldu. Onu konuştuk hep beraber: “Türkiye Barolar Birliği bu Kıbrıs konusuyla ilgili bu toplantıyı hangi saikle yapıyor, niçin yapıyor, niçin böyle bir ihtiyaç duydu” dedi. Onun üzerine ben kendisine aynen şunu söyledim: Efendim, Türkiye Barolar Birliği 135 000 avukat, 80 baro üst meslek örgütü, tabii ki mesleki çıkarların evveleminde savunucusudur, mesleğimizle ilgili çok değişik önerilerin, adımların, planların, projelerin hazırlayıcısıdır, sunucusudur. Yerleşmesi, yeşermesi, kökleşmesi, genişletilmesi, kullanılması için gerekli adımların atıcısıdır, vesaire. Bunlar tamam mesleki faaliyet, ama dünyada hiçbir baroya verilmemiş olan bir

başka görevi daha vardır Türkiye Barolar Birliğinin ve bu Avukatlık Kanununda çok açıkça yazıyor. *"İnsan hak ve özgürlüklerine sahip çıkacaksın, hukukun üstünlüğünü koruyacaksın"* Dünyanın hiçbir barosunda böyle bir görev yok. Bu Avukatlık Kanununun bize verdiği bir görev, işte bu görev çerçevesinde dedim değerli İngiliz muhabibimize, Kıbrıs'ta yaşananlar vakıflar hukuku açısından, uluslararası hukuk açısından, uluslararası ilişkiler açısından ve bu çerçevede karar verdiğini zanneden, söyleyen, açıklayan, buna da inananların olduğu bir Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, bütün bunların kendi kuruluş yasalarına, kendi düsturlarına, kendi ilkelerine her zaman uygun olduğunu söylemek mümkün değil. Uygulamalara tümüyle baktığınızda Kıbrıs'ta çok ciddi bir insan hakları ihlalinin olduğunu hep birlikte açık yüreklilikle tespit etmek mecburiyetindesiniz. İnsan hakları diyoruz, insana dokunuyor. İşte yasayla bana verilen görev zaten bu, insana dokunuyor, görevliyim, yetkiliyim. Türkiye Barolar Birliği serinin üçüncüsünü işte bunun için yapıyor. Sevgili Mustafa Ergün Olgun dostum öyle zannediyorum ki bu cevap İngiliz dostumuz için tatminkardı, değil mi? Evet efendim, korsan bildiri filan yok, hepiniz hoş geldiniz, günümüze başlıyoruz.

Bu toplantıyı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Barolar Birliği Başkanı Av. Hasan Esendağlı dostumuz normal olarak yönetecekti, fakat bir sağlık sorunu nedeniyle Hasan Bey katılmadı. Demokraside çareler tükenmez diyordu rahmetli Demirel, gördüğünüz gibi çare filan tükenmedi, onun yerine ben sizlerle beraberim. Korsan bildiri sunmamamın asıl sebebi bu, bu demek değildir ki öğleden sonraki oturumda, kendi oturumumda korsan bildiri sunmayacağım, o demek değil tabii. Öğleden sonra korsan bildiri evet, uzatmıyorum. Konu: *"Doğu Akdeniz Bölgesinde Yeni Enerji Politikaları ve Girişimleri"*, bir kere hidrokarbon dediğimizde konunun ekonomik boyutunu zaten açıkça ortaya koyuyorsunuz. Doğu Akdeniz'de son yaşanan gelişmeleri dikkate aldığınızda çatışmanın ne derece büyük olduğunu, yarınlara yönelik nasıl köprüler attığını, nasıl gelişmelere gebe olduğunu hep beraber görüyorsunuz zaten, bugüne kadar ne yazık ki Türkiye'nin aleyhine bir gelişme seyreden tüm bu faaliyetler Türkiye'nin son dönemde

hep birlikte izlediğimiz kararlı tutumu nedeniyle büyük ölçüde dengeye gelmiş vaziyettedir. Bu faaliyetlerin bizim kendi sondaj faaliyetleri, tüm arama faaliyetlerimizin devam edeceğini hep beraber biliyoruz, kararlılıkla sürdürüleceğini biliyoruz. Umarız dileriz çok önemli çatışmalara varmadan tarafları tatmin edecek bir biçimde bu soruna çözüm bulunabilir. İşte bunun için konuyu tüm yönleriyle şimdi burada huzurlarınızda çok önemli uzmanların katılımıyla masaya yatıracağız.

Doğu Akdeniz, karbon, enerji, politika dediğinizde öyle zannediyorum ki Sevgili Necdet ilk akla gelen isimlerden bir tanesidir. Necdet Pamir aynı okulda zaten beraber ders veriyoruz, 40 sene oldu mu Necdet? Çok yaşı çıkacak, o korkuyor ondan, ben korkmuyorum da çok eski dostum olduğu için Necdet Pamir, buyurunuz efendim.

Efendim, İsmail Hakkı dostum Hacettepe Üniversitesinden arkadaşım, Prof. Dr. İsmail Hakkı Demirel Hacettepe Üniversitesinde bugün burada tartışacağımız konuyla ilgili çok önemli araştırmalara imza atmış olan bir değerli dostumuz. Bundan önceki toplantımızda, Kıbrıs'la ilgili yaptığımız serinin ilk toplantısında o kadar önemli tespitler paylaştı bizimle, o kadar önemli şeyler söyledi ki Metin Feyzioglu Hoca müteaddit defalar müteaddit toplantılara İsmail Hakkı Hocanın o araştırmalarına zaman zaman atıf yaptığını da demeyin öyle mi, ha filan gibi, bu şekilde karşılanan o kadar önemli, İsmail Hakkı ben önceden söylemeyeceğim, sen kendin söyleyeceksin bu önemli, özellikle hidrokarbon yatakları, zenginliklerin bulunduğu işte Afrodit'i, öbür reviatın'ı filan, esas nerelerde bütün bunlar, nerelerde yoğunlaşıyor, değerli çalışmalarında İsmail Hakkı'nın ele aldığı konulardan bir tanesi bu. Hacettepe Üniversitesinden sevgili arkadaşımız Prof. İsmail Hakkı Demirel, İsmail Hakkı, buyur kardeşim.

İkinci konuya ondan sonra geçeceğiz, birinci bölümümüzü bu şekilde tamamlayalım, sonra belki 10-15 dakika bir kahve ikram eder arkadaşlarımız. Cevat Genç katılacaktı, Cevat Genç Enerji Bakanlığı Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürü. Dün akşama kadar ben katılacağını biliyordum, ama anlaşılan daha önemli bir işi çıkmış, Kıbrıs'tan daha önemli iş ne olur, ben onu pek bile-

miyorum, ama umarım dilerim daha önemli iş şuydu diye herhalde bize açıklayacaktır, değil mi Necdetçiğim? Benim Kıbrıs'tan önemli şu işim vardı diyecektir, demek de zorunda ayrıca Sayın Genel Müdür. Evet, bu kadarla bıraktı, iyi kurtardı yine. Sağlığın dışında sizin bizzat yönetemeyeceğiniz özel durumlar olabilir, hiçbir itirazımız yok, ama böylesine önemli bir konuda herhalde daha fazla duyarlı olmak gerekirdi diye düşünüyorum. Lafı hiç uzatmıyorum, buradaki sırasına göre önce Necdet Pamir bu konunun Türkiye'deki herhalde hepinizin tanıdığı en değerli uzmanlarından bir tanesidir. Buyurun Sevgili Pamir, söz sizin.

Necdet PAMİR

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

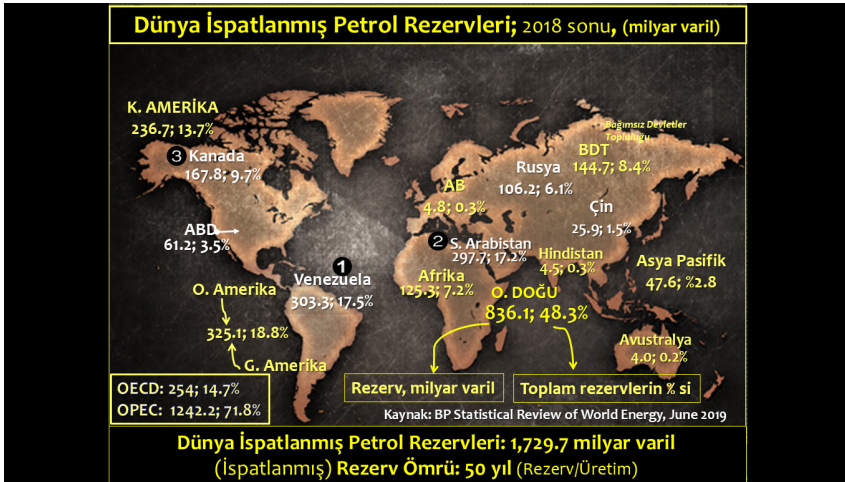
Ben de Sevgili Başkan, sizin şahsınızda Türkiye Barolar Birliği'ne çok çok teşekkür ediyorum; hem bu başarılı ve çok zamanlı organizasyon için, hem de sürekli bana gösterdiğiniz tevccüh için çok çok teşekkür ederim.

Şimdi bu sunumu zaten Barolar Birliği'ne bırakıyorum, dolayısıyla onların inisiyatifinde olmak üzere, iki tane yansidan bile faydalanacak olan herkese, bu sunumu verebilirsiniz. Bir de yabancı dostlarımız için de şunu söyleyeyim. Birkaç gün önce İngiltere Başkonsolosluğu'nda da bir brifing verdim. O nedenle de güncel olarak bu sunumun İngilizcesi de hazır; ben onu da Barolar Birliği'ne bırakacağım. Dolayısıyla isteyen bunları alabilir. Bu arada, zaman kısıtı nedeniyle, sunumdaki yansılardan hepsine değinemeyebiliriz. Necdet Basa Hocam bizi hoş gördüğü sürece de konuşmama devam etmeye çalışacağım. Çünkü sizlerden de eleştiri geliyor. Diyorlar ki "yansılardan hızlı hızlı atlıyorsun, içimizde kalıyor"; değil mi Haluk Hocam? Hani sizden cesaret alarak, süremi uzatmaya çalışıyorum.

Peki efendim; ben önce bir altyapı hazırlayarak konuya girmek istiyorum. Hep konuşuyoruz, yani doğalgaz, petrol, vesaire; ama dünya için önemi ne, bir kere onun altını bir çizmek lazım. En son veriler itibarıyla dünyada tüketilen enerjinin yüzde 33,6'sı hâlâ ulaştırma sektörünün vazgeçilmez diyebileceğimiz girdisi olan petrol üzerinden giderken, bizim şu ara Doğu Akdeniz'de en çok önümüze çıkan konu doğalgaz. Dünya enerji tüketiminde onun da çok yüksek bir payı var: % 23,9... Bunun altını çizerek başlamak istiyorum.

Ben her sene bu verileri güncelleyerek ve dünya haritası üzerine yerleştirerek, öğrencilerimle paylaşıyorum. Bu yansıda, dünya petrol ve doğalgaz rezervlerinin dağılımı bir sonraki yansıda da doğalgaz rezervlerinin dağılımı var. Bu ne için önemli? Bütün o sıcak-soğuk savaşların odağında, Ortadoğu'nun yer almasının

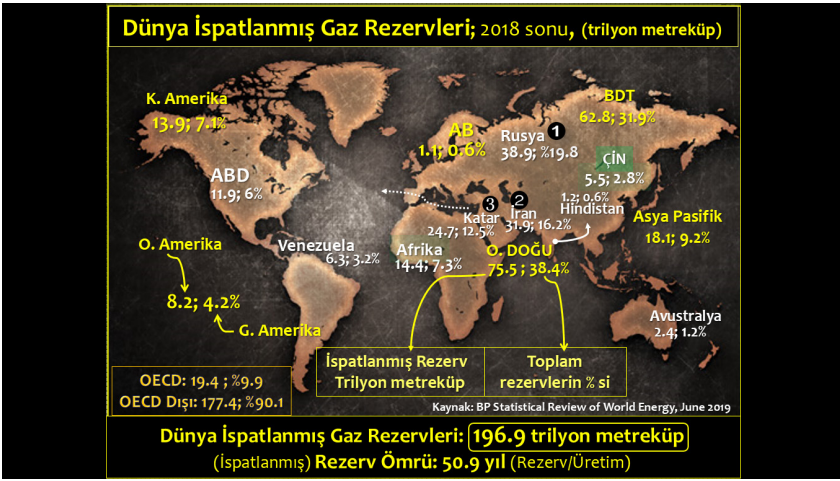
en temel nedenlerinden birinin, yani enerji kaynaklarını kontrol altına alma savaşımının olduğunu rahatlıkla görüyoruz. Örneğin, burada (Orta Doğu) gördüğümüz 836 rakamı örneğin, milyar varil olarak teknik ve ekonomik anlamda üretilebilir petrol rezervi miktarı, bu da dünya rezervleri içindeki payı yüzde 48.3. Amerika'ya bakın, bir başına dünyanın tükettiği enerjinin ve petrolün yaklaşık yüzde 20'sini tek başına tüketiyor; "Şey1" Petrolü dahil baktığımız zaman yüzde 3.5'luk bir petrol rezervine sahip. Rezervi dünya rezervinin % 3'ü, tüketimi % 20'si... Dolayısıyla Ortadoğu'ya yönelik tasarımlarının, işgallerinin, planlarının olmaması mümkün değil; haklı olmasa bile.



Doğalgaza baktığımız zaman Ortadoğu gene yüzde 38'ini barındırıyor dünya rezervlerinin... Ülkeler bazında ise, rezervde birinci sıra hep değişiyor. Geçen sene sonu itibariyle Rusya birinci sırada, İran ikinci sırada, Katar üçüncü sırada rezervler açısından ve bunları Türkmenistan takip ediyor.

Doğu Akdeniz? Ona bakalım. Yani potansiyel rezervler var, ispatlanmış diyebileceğimiz üretime konulmuş rezervler var. Bölge için önemli, en başta onu söyleyeyim. Ama dünya ölçeğinde bir oyun değiştirici mi, o tartışılabilir. Yani Rumların -belki sonda söyleyeceğim şeylerden bazılarını başta söyleyeyim- sürekli olarak Demokles'in kılıcı gibi "havuç-sopa" politikası çerçevesinde sürdürmeye çalıştıkları bir strateji/taktik var. İşte "sizi 'bypass' ederiz, şuradan toprak vermezseniz size gaz vermeyiz" gibi...

Sanki bu zenginlikler sadece kendilerine aitmiş gibi. “Keşfettiğimiz gazı, Avrupa’ya ihraç ederiz diyorlar.” Şimdi Avrupa’nın ihtiyacına ne kadar cevap verir, onlara da değinmeye çalışacağım. Bölgesel olarak önemli Doğu Akdeniz; ama rakip kaynakları da düşündüğünüz zaman (Rus gazı, ABD LNG’si, Katar, Cezayir, vb.) Avrupa için Türkiye’yi “bypass” edip Avrupa’ya gidecek bir hacimde değil henüz ve daha önemlisi, ekonomik olarak da rekabet etmesi mümkün görünmüyor; onu vurgulamak istiyorum. Onun için bu altlığı yapıyorum.

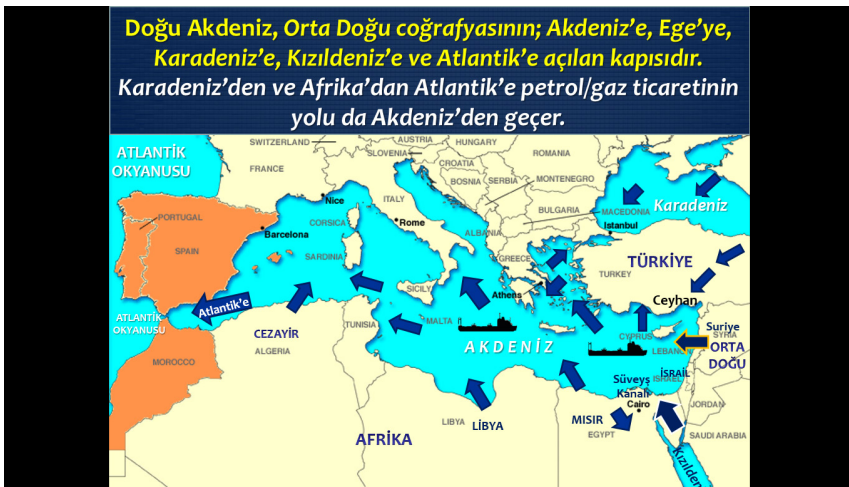


Doğalgazın önemini vurgulamak açısından evet, dünya enerji tüketimindeki payı petrolden daha az belki bugün, ama önümüzdeki yıllar içinde 2040’la yapılan senaryolarda -çok sayıda senaryo var, ama temel senaryolardan biri Uluslararası Enerji Ajansı’nın- yüzde 25’e payını çıkarması bekleniyor. Yani fosil yakıtlar arasında görece temiz ve verimli olduğu için, payını arttırması beklenen en önemli kaynak. O açıdan Doğu Akdeniz’e bir de o gözle bakmamız lazım.

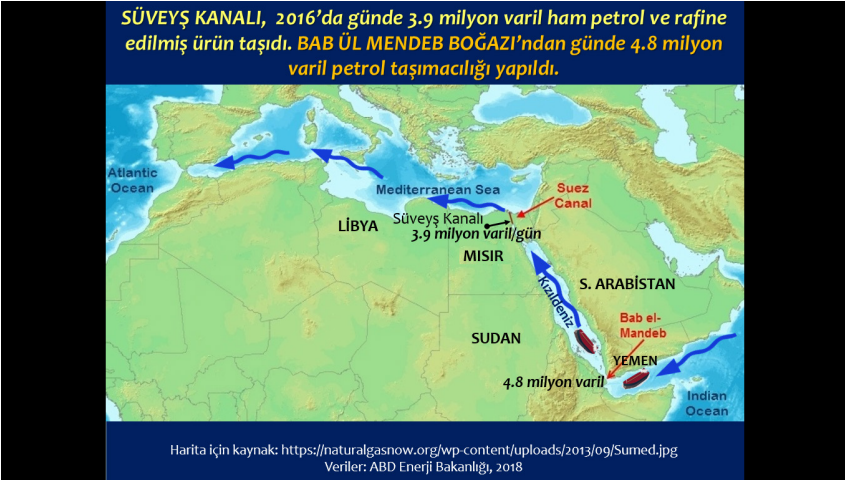
Şimdi dün çok konuşuldu sosyal bilimlere ağırlıklı konuşmalar da; ama şunu vurgulayalım: Doğu Akdeniz Ortadoğu coğrafyasının Akdeniz’e, Ege’ye, Karadeniz’e, Kızıldeniz’e ve Atlantik’e açılan kapısı, tersine Karadeniz’den ve Afrika’dan Atlantik’e petrol, gaz ticaretinin yolu da Akdeniz’den geçer. Kıbrıs da bunun tam göbeğinde yer alıyor. Stratejik konumuna bağlı olarak da

Türkiye'nin güvenliğinde en hassas dengelerinden birini oluşturan Kıbrıs adasıysa başta İngiltere, Rusya, Çin, İsrail -ben orijinal yazıya bir şeyler ekledim. Çünkü hepsinin ilgisi var- ve ABD olmak üzere Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum kesimi ve Avrupa Birliği ülkeleri açısından da stratejik ve askeri önemini koruyor. Bütün bunlar çerçevesinde bakmak lazım, yani sadece hidrokarbon olarak görmeyelim, dünyada ekonomiyi ayakta tutan enerji kaynakları bunlar, bunların taşıma yolları, üretildikleri yerler ve nereye ihraç ediliyor, bunların tümünü birlikte değerlendirmemiz lazım.

“Dünya ticaretinin -(bu alıntılar, sevgili Ergün Olgun Hocanın bir sunumundan gene Barolar Birliğinde)- yaklaşık yüzde 30'u deniz yoluyla petrol ticaretinin yüzde 20'si Akdeniz havzasından geçiyor. Her gün ortalama 4 000 kargo ve ticaret gemisi Akdeniz'de seyir halinde, her yıl yaklaşık olarak -bir de Rusya tarafından bakalım- Yılda 40 000 Rus ticaret gemisi Türk boğazlarından Akdeniz'e geçiş yapıyor. Kıbrıs ise bu jeostratejik önem içerisinde petrol ve doğalgaz kaynaklarına ve Akdeniz'e giriş-çıkışı sağlayan üç kapıdan biri olan Süveyş Kanalına yakınlığı nedeniyle bölgede enerji ve uluslararası ticaret güvenliğini denetlemek için yerleştirilmiş olan İngiliz -siz bunu NATO diye anlayın- ve Amerikalıların birlikte kullandığı erken müdahaleyle dinleme istasyonlarının konuşlandığı bir noktada”, onun için son derece önemli.



Süveyş Kanalı da son derece önemli. Orta Doğu'da üretilip, Basra Körfezi'nden çıkan ve batıya yönelen petrolün (ve doğal gazın), Kızıldeniz'e giriş yapılan, Yemen'in hemen dibindeki Bab-ül Mendeb Boğazı da, stratejik önemde... Yani bugün Yemen'deki vekâlet savaşlarının temel nedenlerinden biri de gene bu hidrokarbon ticaretinin taşıma yollarına hâkim olma kavgasıdır. Biraz daha görsel olarak gözümüzün önüne getirelim diye işte şurada gördüğümüz en son İran'a atfedilmeye çalışılan işte Husilerin saldırısı olduğu iddia edilen gelişmeler, dediğimiz şey hep bu coğrafyada...



Ortadoğu'dan gelip Kızıldeniz üzerinden Süveyş Kanalı'ndan Atlantik'e kadar giden bu serüvenin kilit noktalarından biri de günde 4,8 milyon varil günde geçişin yapıldığı Bab-ül Mendeb Boğazı'dır. Dünyada günde 100 milyon varil günde üretiliyor ve bir o kadar tüketiliyor. 4.8 milyon varil bu anlamda önemli bir hacim.

Bir başka şeye de değinmek lazım. Yani bu Katar meselesi... Bu Katar'lılar, Suriye'de neden bu kadar faaller? Yine doğalgaz üstünden konuşacak olursak, tek nedeni olmasa da; bir tarafta Katar'ın Kuzey sahası dediği İran'ın Güney Pars dediği ikisi birbirine birleşik çok büyük doğalgaz rezervleri söz konusu. Katar, Sünni Gaz Boru Hattı diye tanımlanan bir hatla Suriye üstünden Akdeniz'e; oradan da Türkiye'ye ve Avrupa'ya açılmaya çalışı-

yor. Buna alternatif olarak İran ise Şii Gaz Boru Hattı diye bazı yazarların tanımladığı bir hatla, gene Irak-Suriye üzerinden Akdeniz'e çıkmaya çalışıyor. Ne zaman ki Beşar Esad, Şii Hattı denilen hattı tercih ediyor; o günden sonra Katar, başının en büyük belalarından biri oluyor. Dolayısıyla Doğu Akdeniz havzası dediğimiz zaman, tüm bu verileri ve gerçeklikleri bilerek değerlendirme yapmamız gerekir.

Kıbrıs'taki mevcut İngiliz ya da NATO üslerine ilave olarak, son dönemde artan Rusya etkisi var. Rusya da Güney Kıbrıs Rum kesimiyle olan ilişkileri bağlamında Baf'ta, Limasol'de, Larnaka'da limanlara ve hava limanlarına erişim sağlıyor. Gücünü orada göstermeye başladı. Suriye'de Rus çıkarları diye özellikle bir slayt koydum. Bizim öğrenciliğimiz zamanında, "Rusların sıcak denizlere inme sevdası" denilirdi; indiler. Hem Lazkiye'de, hem Tartus'ta üsleri var ve buraları tahkim ediyorlar. Hatta nükleer yakıtlı gemileri Tartus'ta yakıt alıyor; da oraya yanaşiyor, Bu gelişmelere ek olarak, ben bir de Akkuyu'yu dikkatinize getirmek istiyorum. Çok çeşitli nedenlerle, nükleer konusunu tartışıyoruz. Nükleere dair eleştirdiğimiz çok sayıda konu var, ama bir taraftan da pek dikkate getirilmeyen bir üçgen oluşturulmuş durumda burada... Akkuyu'da eğer bu nükleer santral olursa (anlaşmaya göre % 100 Ruslara ait) ya da bu arazi Rusların denetiminde kaldığı sürece, burada ciddi bir risk söz konusu... Bir taraftan NATO üyesisiniz, öbür taraftan Rusya'ya giderek artan (enerjide ve dış politikada) bağımlılığınız var. Yüzde 47 doğal gazda, yüzde 9 ham petrolde, yüzde 25'in üzerinde ham petrol ve ürünlerinde, yüzde 40,1 taşkömüründe, eğer Akkuyu olursa da yüzde 100 oranında da nükleerde bağımlısınız. Bir taraftan oraya bu kadar aşırı bağımlısınız, öbür taraftan NATO üyesisiniz. Çok cami arasında namaz kılma konusunda problemi oluyor iktidarların...

Kıbrıs adasında İngiliz üsleri (Ağrotur, Dikelya) olmasına rağmen Amerikalılar ayrı üs peşinde; Rusya'sı, İsrail'i, Fransa'sı cirit atıyor. Ama bizim tarafta bir kesim var ki "Ver-kurtul" sloganı atıyor! Kıbrıs'ın önemini kavrayamayanlar var. Kıbrıs adası gene Sevgili Ergün Olgun'un sözleriyle: "ABD ve İngiltere'ye; (onların deyimiyle) istikrarsızlık odaklarına yakınlığı ve olası krizle-

re erken müdahale ikmal olanakları verme potansiyeli taşıyor.” “Rusya” diyor İlber Hoca, “sizin burnunuzun dibindeki Suriye’ye yerleşiyorsa, biraz uyanmanızı rica ederim. Rusya bir kara devlettir, denizcilik tarihi 3 asrı geçmez, kendine göre eksikleri var o alanda, ama unutmayalım, nükleer bir deniz gücüdür. Herhalde İngiltere gelip de Doğu Akdeniz’de birtakım yerlere yerleşmiş, en başta Kıbrıs’ta üsler almışken, Amerika koca donanmasını oralarda gezdirirken, Almanlar bile nereden akıllarına geldiyse oralara yerleşmek istiyorlarsa, Rusya da tabii kendine bir yer arayacak, bizim de orada olmamız lazım. Çünkü evimizin girişidir.”

Şimdi United State Geological Survey, yani Amerika’daki Jeolojik Araştırmalar Merkezi’nin bu coğrafyaya yönelik tahminleri hemen tüm makalelerde, sunumlarda kullanılıyor. Potansiyel rezervler burada söz konusu ve iki boyutlu, üç boyutlu sismik çalışmalar temelinde belli tahminlerde varsayımlarda bulunuyorlar. Kesinlikle sondaj yapılmadan -bunu birkaç kez vurgulamaya çalışacağım- siz sadece sismik yahut da jeolojik veriler üzerinden rezerv tahmini yapamazsınız. Olsa olsa potansiyel birtakım rezervlerden söz edebilirsiniz. Sondaj yapacaksınız, bir keşif varsa bile bunun ekonomik olup olmadığını, rezervin yaklaşık ne kadar olabileceğini ancak uzun süreli üretim testleri yaptıktan sonra ortaya koyabilirsiniz. Bunu özellikle de Kıbrıs Adası çevresinde bulunan, son dönemde bulunan rezervler açısından özellikle altını çizerek vurgulamak istiyorum. Şirketler borsadaki hisselerinin değerini arttırmak için; Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de kendi arkalarına uluslararası şirketleri ve onların ardındaki devletleri yandaş alabilmek ve pazarlık güçlerini arttırabilmek için bu rezervleri yüksek gösterme eğilimindedirler. Yani bir kuyu delip ertesi günü rezerv açıklarsanız, bu tahmini bir rezervdir, ona vurgu yapmak gerek. Ben Sevgili İsmail Hakkı Demirel hocam uygun görür mü bilmiyorum, ama belki bazı olumlu haberler verilebilir Fatih’in yapmakta olduğu sondaj açısından... Ancak bir keşif açıklaması olsa da; orada da aynı şeyi söyleriz. Yani sondaj henüz bitmedi, burada gaz bulguları olabilir, ama bu süreç tamamlanmadan “orada şu kadar ispatlanmış rezerv var” demenin, propagandadan öte bir kıymeti olmaz.

Şimdi gördüğünüz gibi Levant baseni özellikle İsrail’in çok aktif olduğu ve belli keşifler yaptığı alanda 3.5 trilyon m³’lük bir gaz

öngörüyor United States Geological Survey... Doğu Akdeniz baseninde ise toplamda (Levanten ve Nil Deltası basenleri toplamı) 10 trilyon metreküplük bir (tahmini) doğalgaz rezervi öngörüyor. Küresel ölçekte dünya ispatlanmış doğalgaz rezervleri 198 milyar m³ civarında, 200 diye alın. Dolayısıyla bu 10 trilyon metreküpü onunla kıyaslırsanız, dünya ispatlanmış gaz rezervlerinin yaklaşık % 5'idir. Levanten baseni % 1,75'lik bir büyüklük ifade eder. Daha fazlası ise Nil Deltası baseninde tahminen... Bunların bazıları keşfedildi. Örneğin, İsrail'in keşifleri var. Tamar sahası özellikle üretime konulduğu için ispatlanmış kabul edilebilir. Leviathan ise kısmen geliştirildi. Onun dışında Mısır'daki Zohr sahasında da önemli miktarda üretim yapıldığı için, öne sürülen 850 milyar metreküplük rezerv, ciddiye alınabilecek bir miktardır. Son dönem keşifleri dışındaki, yani Mısır, İsrail ve Kıbrıs Adası civarındakilerin dışında; Lübnan ve Suriye civarında da potansiyel rezervlerden literatürde söz ediliyor. Sevgili İsmail Hakkı Hocam daha detaya girecek, onun için bunlara hiç girmiyorum. Afrodit, Calipso, Cuttlefish gibi prospektlere son dönemle Glaukos eklendi Kıbrıs adası civarında. Lübnan bütün iç karışıklıklarına rağmen son dönemde bir tur ihale gerçekleştirdi. Lübnan da gene Kıbrıs adası civarında, Mısır civarında en etkili aktörler olan Fransız Total, İtalyan Eni, ama bu arada Lübnan'da farklı olarak Rus Novatek de sahne alıyor. Suriye'de de Ruslar çok aktif, Suriye'de de belli arama blokları var. Ancak Suriye'nin şu anki konumu nedeniyle somut bir arama/üretim sürecinden söz etmemiz pek mümkün değil.

"Açıklanan rezervler" sözcüğünü kullanıyorum. Çünkü bunlar henüz ispatlanmış sınıfa girecek durumda değil. Afrodit, Kalipso Glafkos'ta, yani Kıbrıs adasının güneyindeki keşifler için, toplam 425 milyar m³ civarında bir potansiyelden söz ediliyor. Önemli, ama bunun da hepsi üretilebilir rezerv değil. Yani gaz sahalarında bir yerinde gaz meselesi var -petrolde de böyle- bunun belli bir kısmını alabilirsiniz. Dolayısıyla bu rakamın üretilebilir kısmının, "yerinde gaz miktarı" açıklaması doğru olsa bile, üretilebilir kısmı söz konusu olduğunda, bunların biraz daha aşağı inmesi söz konusu. Bunu şunun için söylüyorum: İşte iki günde bir "Eastmed Pipeline", iki günde bir de Vasilokas'a LNG terminali inşasından söz ediliyor.



Bunlar hep propaganda amaçlı. Açıklanan mevcut miktarlar ne EastMed boru hattına, ne de enerji terminaline hayat verecek ekonomiklikte değil. Bunların gerçekçi olmamasının başka nedenleri de var. Vasilikos'da alan çok kısıtlı. Yeterli gaz olmamasının ötesinde, maliyetler çok yüksek (10 milyar dolar ve üzeri) ve süre 8-10 yıl (LNG terminali için)... "FSRU" veya diğer çözümler ayrı değerlendirme konusu...

İsrail'in Tamar sahası için açıklanan miktar 317 milyar m³; buna ispatlanmış diyebiliriz. Çünkü neredeyse üretim sürecini tamamladı, Leviathan önemli oranda ilerledi, 606 milyar m³ öne sürülüyor. Zohr sahası (Mısır) çok büyük bir keşif, (850 milyar m³'lük bir rezerv), Saha çok hızlı geliştirildi. Eni'nin burada üretim başarısı var; dolayısıyla bu 850 milyar m³ rakamına olabildiğince iltifat edebiliriz. Bir diğer keşif olan Noor sahası için 2.5 trilyon m³ gibi rakamlar söyleniyor, ama Eni bunu doğrulamadı. Onun için biraz daha temkinli gidelim.

Yeri geldiğinde söyleyecektim, ama şimdi de söyleyeyim akıl da kalması açısından; Rumların sık sık kullanmaya çalıştığı "East-med Pipeline" dan bahsetmiştim. Doğrudan Avrupa'ya gidecek,

Türkiye'yi bypass edecek. Dediğim gibi, her sene birkaç kez basına açıklama yapıyorlar. Anlaşma imzalıyorlar Bir de gene sıklıkla tekrarladıkları diğer propaganda malzemesi var: "Mısır'ın iki adet LNG terminali var. İDKU ve DAMİETTA. Atıl kapasiteyle çalışıyorlar. Gazı oraya vereceğiz!" Yani bunu sürekli "sopa-havuç" politikası unsuru olarak kullanıyorlar. Mısır bu keşifleri (Zohr, Noor) yaptıktan sonra, kesinlikle Kıbrıs adasının güneyindeki gaza ihtiyaç duyacak konumu geride bıraktı. İsrail'den belki gidebilecek belli bir süre için, o da sürekli temcit pilavı gibi önümüze koydukları "Eastmed Pipeline"le değil, biraz sonra göstereceğim karadan giden boru hattıyla. Ama işin ilginç yanı ya da ironik yanı, bu hattın sahibi olan şirketin adı da "East Med Company".

Yani İsrail gazının Mısır'a gitmesi söz konusu, ama meşhur, her sene üç beş kez anlaşmasını imzaladıkları "Eastmed Pipeline" kanalıyla değil, daha evvelden tam da tersine çalışan gene adına EMG Pipeline denilen, eski hat ile gidecek İsrail gazı. Yani Rumların propagandasını yaptığı hat üstünden gitmeyecek. Ellerindeki kozlar birer birer alınıyor.

Pipeline Operator EMG Signs Terminal Deal for Israel-Egypt Gas Exports



Kaynak:
Reuters ve
Algemeiner

8 EYLÜL 2019

Doğu Akdeniz'de üretilen gaz, Doğu Akdeniz Doğal Gaz BH (EMG) ile İsrail'in Aşkelon limanından, Mısır'ın Sina yarımadasındaki El Arış limanına ulaşacaktır.

Yeni anlaşmaya göre EMG, hattı işletecek ve Mısır Doğal Gaz Boru Hattı şirketine taşınacak gaz miktarı ve süreye bağlı olarak ödeme yapacaktır. İsrail'deki sahaları geliştiren Teksas menşeli Noble ve İsrail'li Delek şirketleri, Mısır'daki müşterilerine toplam 64 milyar metreküp gaz tedarik edeceklerdir.

Şimdi genel hatlarıyla bakarsak; son dönemde Doğu Akdeniz'de gerçekleşen başlıca keşifler ve açıklanan rezervler, bu yansıda özetleniyor. Dikkatinizi çekmek açısından işte bunların hepsini bir araya koydum. Buraya şirketleri de ekledim. Yani Rum takımı özellikle Kıbrıs adası en altta 129 milyar m³, bunu ilk başta 250 olarak açıkladılar Afrodit'i, 198'e düşürdüler, şimdi 129 milyar m³ Delek ve Noble'ın web sayfalarında, Glafcosta ve Kalipso, Glafcosta biliyorsunuz Exxon Mobil önde görünüyor, ama tırnak içinde kadim dostumuz her ne hikmetse Katar, onlar da Rumlarla bu işbirliğinin içindeler. Onlara da bu soruyu soran herhalde bizim iktidar tarafından pek yok.



Burada ben şuna dikkati çekmek istiyorum: Delek İsrail, Noble Amerikan, Shell İngiliz, Hollanda, Eni İtalyan, Total, yani Rumların yaptığı çalışmalar açısından Total Fransız, Exxon Mobil ve Katar sürekli olarak bu şirketleri ve arkasındaki devletleri iyice arkalarında konsolide ediyorlar. Dolayısıyla bunun üstünden de başarılı bir strateji izliyorlar. Onun için Türkiye'nin yapması gereken şeylerin başında burada rol almayan ve alan şirketlerle ortak aramalara gidebilmesinde doğru eğer terimler üstünde anlaşabilirse yarar var. Sık sık tekrarladıkları birtakım projeler "Eastmed Pipeline", vesaire diyorum; ama onun dışında Türkiye üstünden

TANAP'a bağlanmak, veya LNG halinde ihraç etmek gibi, çeşitli ya da doğrudan sadece Türkiye'ye ihraç gibi çeşitli projeler konuşuluyor.

Meşhur iki günde bir imza atılan işte bize karşı olan tüm aktörlerin Mısır, İsrail, Yunanistan, Rumlar bir araya gelip iki günde bir resim verdikleri meşhur Eastmed Doğalgaz Boru Hattı son derece düşük rakamlar öne sürüyorlar. Bu çok gerçekçi değil, bunu biraz sonra Avrupa Komisyonu'nun kendi web sayfalarından da size teyit edeceğim. Bir kere, kesinlikle bu rakamlar kabul edilir rakamlar değil, çok daha yüksek maliyetlidir EastMed Boruhattı. Şimdi yine Avrupa kaynaklı değerlendirmelere bakarsanız buradan bir alıntı yaptım, Türkçeleştirdim. Diyor ki "Yaratılan erken iyimserliğe karşı bu projenin -yani Eastmed Boru Hattının- gerçekleşmesinin önünde bir dizi engel vardır. Ticari açıdan bakıldığında çok sayıda uzman bu hattı boru hattı değil, boru hattı rüyası (pipeline dream) olarak değerlendiriyor. Uzmanlar ve sektör aktörleri öngörülen ilk yatırım maliyetinin çok düşük hesaplandığını, vesaire, teknik açıdansa Yunanistan kıyılarına yakın denizaltı tabanındaki zorlukların boru hattı inşasını ya olanaksız kılacağını ya da maliyetleri çok daha yüksek seviyelere taşıyacağını değerlendiriyorlar. Bu dediğim gibi benim analizim değil, Avrupa'nın analizi, ayrıca önerilen güzergahın İsrail'in kendi gazını doğrudan Türkiye'ye ihraç etme konusunda öne çıkan münhasır ekonomik bölge tartışmalarına benzer biçimde engellerle karşılaşabileceği, Doğu Akdeniz'in öncelikle ve birincil ticaret merkezi potansiyelinin Mısır'da olacağı..." İşte Avrupa perspektifini sizlere sunuyorum. Bunun gibi bir sürü örnek var.

Şimdi sık sık da East Med için yapılan açıklamalar var. Tamamen "halkla ilişkiler" faaliyeti... 2017'de yapılmış bir tane açıklama, geçiyorum. 2018 Mayıs "Cyprus İsrail ... Pipeline to Europe", 2018 Eylül'de bir başka açıklama... Ben bu sonuncu yansıda, resmin altına bir tabak "temcit pilavı" fotoğrafı ekledim. Yani yaptıkları propaganda da temcit pilavını sizler biliyorsunuz, yabancı konuklarımız bilmez. İşte bu ramazanda bizim oruç tuttuğumuz zamanlarda sahurda bir gelir, iftarda bir daha gelir, bir daha gelir, tadı tuzu kalmaz, sürekli size pişirilir pişirilip aynı şey sunulur. Hani bunu satın almıyoruz, halk tabiriyle "yemiyoruz, yemezler" diye bir şey var. Onun için bunu sürekli Rumlar yapadursunlar.

Şimdi Med 7 zirvesi, yani bunların artık detaylarına girmeyeceğim. Bakın, Vasilokas'a LNG terminali konusunda da gene the European Parliament DIRECTORATE-GENERAL FOR EXTERNAL POLICIES POLICY DEPARTMENT, Vasilikos'a bir LNG terminalinin 8-10 milyar dolara malolacağını, inşaat süresinin çok uzun olduğunu, Vasilokas'daki alanın son derece dar olduğunu vb. gibi bir dolu eleştirisini yapıyor. Yani Vasilikos'a LNG terminali de gerçekçi değil. Hatta şimdi Rumlar birkaç gün önce doğal gaz alımı için ihaleye çıktılar. Yani oradan LNG satmayı bırakın, tam tersine yani eğer bunları biz doğru takip edebilirsek, Rum propagandasını boşa çıkarırız. Dün gün boyunca bütün konuşmacılar, halkla ilişkiler konusundaki zaafımızı dile getirdiler. Oysa bizim bu konuda bilgi toplayıp, analiz yapacak donanımımız var. Hem Türkiye'de hem de KKTC'de. Bu potansiyeli bir araya getirip süreklilik arz edecek şekilde doğru bilgi alıp doğru bilgiyle kamuoyunu bilinçlendirirsek, karar alıcıları bilgilendirebilirsek; o zaman şu tür demagojinin hepsi boşa çıkacaktır. Mesela, Afrodit sahası zaman zaman İngilizcelerin orijinallerini kullanıyorum ki daha inandırıcı olsun: "The gas found in Cyprus on its own, may not warrant the building of a massive infrastructure such as an on-shore LNG plant, but the region collectively may well have the potential for building and maintaining such an infrastructure." (Kaynak: Regional Perspectives on the Geo-Political Context, ADAM LOMAS, East Mediterranean Hydrocarbons: Geopolitical Perspectives, Markets, and Regional Cooperation; Report 3, 2014 - PRIO Center, Brookings, Friedrich Ebert Stiftung)

"...However, there is consensus that Aphrodite is too small to justify the capital investment needed for its development. ...any prospective LNG terminal would be a greenfield infrastructure project, and the return on invested capital from projected gas flows would be insufficient to make the project worthwhile..." (Kaynak: PIPELINES AND PIPEDREAMS HOW THE EU CAN SUPPORT A REGIONAL GAS HUB IN THE EASTERN MEDITERRANEAN Tareq Baconi; European Council on Foreign Relations, April 2017)

Şimdi de Avrupa Birliği'nin gaz talebine bakın, nerelerden alıyor? Ağırlıklı olarak Rusya'dan alıyor, vesaire, bunu da hani konu bütünselliği açısından koydum. Ama şuna bakın: Uluslararası Enerji Ajansının her kasım ayında yayınladığı rapordan

(World Energy Outlook) gördüğünüz gibi; ister Avrupa deyin, Avrupa Birliği deyin ne dersiniz deyin, 2017'yle 2040 arasında, gaz talebindeki farka baktığınızda, Avrupa'nın gereksinimi 20 milyar m³ azalıyor, artmıyor. 74 milyar m³ de talepte azalma var Avrupa Birliğinde... (Not: Kasım 2019'daki raporda bu azalma 92 milyar metreküp olarak öngörüldü.)

Görüldüğü gibi, AB ve Avrupa Gaz Talebinin, 2017 – 2040 arasında AZALMASI beklenmektedir.

AB ve Avrupa Gaz Talebi (milyar metreküp) (2000 – 2040)								
Yıllar	2000	2017	2025	2030	2035	2040	Fark	Yıllık Ort. Artış Oranı
AVRUPA	606	613	622	611	601	592	- 20	- 0,1
AB	487	482	472	450	426	408	- 74	- 0,7

fppt.com

AB gaz talebi ve genelde enerji talebi neden artmıyor da azalıyor? Enerji daha verimli kullanılıyor, talep tarafını doğru yönetiyorlar, artı yenilenebilirlerin enerji karışımındaki ağırlığı artırıyor. Biten kontratlar var. Biten kontratlar nedeniyle ve bir de Avrupa'nın kendi üretimi de azaldığı için bir miktar yeni gaz gereksinimi olacak; ama bu defa da Akdeniz bölgesi gazı neyle mücadele edecek? Afrika gazıyla, Rusya gazıyla, ABD LNG'siyle mesela. Petrolde Suudi Arabistan nasıl "swing producer" ise, yani çok daha fazla üretebilecekken fiyatları kontrol edebilmek açısından bir miktarını yedekte bırakıyor; Rusya da aynı şekilde doğalgazda çok ciddi bir ek üretim kapasitesine sahip, bütün boru hatları döşenmiş, Nordstream 1 hattını (55 milyar metreküp tamamlamış. Yani Avrupa'yı besleme açısından fiziki olarak ve maliyetler açısından kolay rekabet edebilecek durumda değil İsrail ve Kıbrıs adası gazı. Yani ben de üretiyorsa Kıbrıs'ın kuzeyinde ya da güneyinde; aynı sorunlarla boğuşacağım. Yüksek üretim maliyeti, üstüne taşıma maliyeti Rus gazıyla, Afrika gazıyla, Mısır gazıyla yahut Amerikan enerjisiyle rekabet etmeniz son

derece zor. Onun için bu propagandaların da dayanağı yok. Onu vurgulamak için bu talep tahminlerini, somut ve bilimsel veriler üstünden gidelim, hamaset yapmayalım diye ekledim.

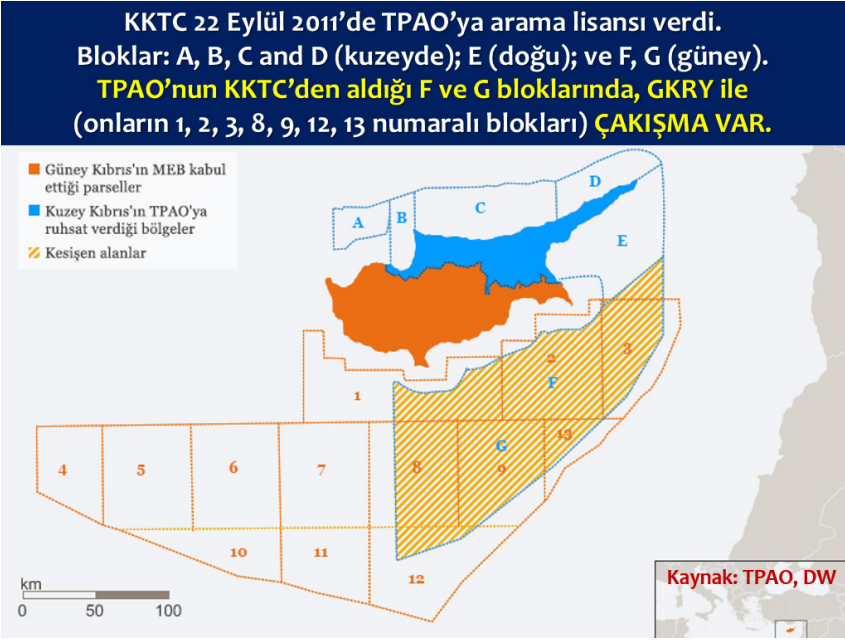
Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'yle düzenlenmiş, kıyı devletine kıyından başlayarak açık denize doğru en fazla 200 deniz mili, yaklaşık 370 km uzanan bölgede deniz yatağı altında, içinde bazı egemenlik haklarının tanınmasını ifade ediyor. MEB konusunda, ciddi sıkıntılarımız var. Kimi uzmanlarımız MEB ilanı konusunda geç kaldığımız konusunda eleştiriler yapıyorlar; kimileri de "şimdilik kıta sahanlığının açıklanmış olması, deklare edilmiş olması yeterlidir" diyorlar. Ben o tartışmaya girmiyorum; Sertaç Hocam var, Hakan Hocam var, dolayısıyla onlar mutlaka bu konuda gerekli açıklamaları yapacaklardır. Ben sadece şunu söyleyeyim: Gerilim nerede başladı? Yunanistan, 2003'te Mısır'la, sonra Lübnan'la, İsrail'le MEB anlaşmaları imzaladı. Biz bunlara dedik ki "Bunları yapmanın tek taraflı olarak; tüm kıyıdaş ülkelerin anlaşması lazım." Onu dinlemeyip, üç tur ihaleye çıktılar. Şimdi bizi sıkıştırmaya çalıştıkları resim şu:



Bizim Cihat Yayıcı amiralimizin katkısıyla en soldaki kısım eklenerek, öngördüğümüz MEB ise şöyle:



24 Eylül 2011'de KKTC şu önerileri yaptı: Ya her iki taraf ta Kıbrıs sorununa çözüm bulunana kadar, bu faaliyetleri durdurun, ya da KKTC ile GKRY bir araya gelsin; BM'den de katılımı, tüm hidrokarbon faaliyetlerine yönelik bir ortak özel komite kuralım ve faaliyetleri birlikte yürütelim. Rumlar her iki teklifi de reddettiler ve fiili durum yaratmayı sürdürdüler. Birinci ihalede Afrodit keşfedildi, buna karşılık biz de ne yaptık? KKTC ile Türkiye Cumhuriyeti arasında, 21 Eylülde kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşmasını imzaladık. Arkasından adanın kuzeydoğusu ve güneyinde KKTC, Türkiye Petrollerine ruhsatlar verdi. Bunu yaparken, 1959 Londra ve Zürih anlaşmalarının hayat verdiği Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Rumlarla eşit haklara sahip vatandaşları olarak haklarını kullandılar.



Rumların verdiği bloklarla KKTC'nin verdiği bloklardan bazıları çakışıyor. Bu durumda, ya da Türkiye'nin TPAO'ya verdiği lisans alanlarında Rum tarafı bir arama/sondaj faaliyetine girerse, burada NAVTEX ilanı gerçekleştiriyoruz ve Rumların anlaşma yaptığı gemileri fiili olarak durduruyoruz. Bu alanların dışındaki faaliyetler içinse, burada Türk tarafının da eşit hakkı olduğunu uluslararası platformlarda (BM gibi) kayda geçiriyoruz.

Türkiye'nin özellikle Türk Donanması'nın gücüyle ortaya koyduğu bu kararlı tutumu, kumpas davalarının ve özellikle Balyoz harekâtının en temel nedenlerinden bir tanesi oldu. Birçok amiralimiz bu nedenle bedel ödediler, dolayısıyla bunu söylemeden geçemeyeceğim. Avrupa Komisyonu'nun 2009 Türkiye ile ilgili raporunda Türkiye Cumhuriyeti hükümeti değil, doğrudan Türk Donanması hedef gösterildi. Bunu bana o tarihlerde, sevgili Cem Gürdeniz amiralim vurgulamıştı. Görüldüğü gibi rapor, Türkiye hükümetini suçlamıyor "Türk donanması" diyor. Türk Donanması'nın üst düzey komutanlarının büyük bölümü bu kumpaslarla tasfiye edildiler, hapsedildiler. Buna karşın Türk Donanması, toparlanarak, bugün TPAO'nun ve MTA'nın sismik arama ve derin su sondaj gemilerine caydırıcı desteğiyle, Doğu Akdeniz'de belirleyici rol oynuyor.

AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU

Brüksel, 14.10.2009
SEC(2009)1334

KOMİSYON TARAFINDAN KONSEYE VE
AVRUPA PARLAMENTOSUNA SUNULAN BİLDİRİM

Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2009-2010
(COM (2009) 535 final)

özündeki

KOMİSYON ÇALIŞMA BELGESİ


2009 YILI TÜRKİYE İLERLEME RAPORU

2009 YILI TÜRKİYE İLERLEME RAPORU

2.3. Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler

Kıbrıs

Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydetmemiştir. Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin muhtelif uluslararası örgüte ve Silah İhracatı Davranış İlkeleri ve Çift Kullanımlı Malzeme konusundaki Wassenaar Düzenlemesi gibi düzenlemelere üyeliğini veto etmeye devam etmektedir. Türk donanması, Rapor döneminde, birçok kez Güney Kıbrıs Rum Yönetimi için petrol arayan sivil gemileri engellemiştir.



Türk donanması fırkateynleri yolladı!

Pazartesi günü ilk sondaaja başlavaşaklarını duyurması gerilimi zirveye çıkardı

Darbe planı olduğu iddia edilen "BALYOZ", ilk olarak Taraf gazetesinin 20 Ocak 2010'daki haberinde açıkladığı, 2003 tarihli "Balyoz Harekât Planı" başlıklı belgelerle gündeme geldi.

Türkiye'nin son dönem hamlelerine dokunayım. Şimdi biliyorsunuz iki tane sismik gemimiz var. Bunlardan bir tanesi TPAO'nun Barbaros sismik arama gemisi... Polarcus'u satın aldılar, bir revizyondan geçti, iki boyutlu, üç boyutlu sismiği bizim iddia sahibi olduğumuz alanlarda yapıyor; Kıbrıs adasının her tarafında yapıyor. Maden Tetkik Arama Enstitüsünün başarılı uygulaması ise Oruç Reis gemimiz. "Başarılı" diyorum, zira bu gemi tamamen Türk tersanelerinde yapıldı. Bizim bu modeli örnek almamız gerekir. Donanım dünyanın çeşitli ülkelerinden getirildi. Personelinin de yüzde 60'ı Türk. Birçok yabancı şirket de Oruç Reis'i kiralamak için geliyor. Orada taktik de olabilir; bizi oyalamak için, bizi başka işlerle uğraştırıp, Doğu Akdeniz'e açılmayalım diye... Bu arada kendi sondaj gemimizi aldık, ikincisini ekledik: Fatih ve Yavuz. Üçüncüsü de alınmak için yolda. Yaptıkları çok önemli çalışmalar var.

Finike 1'de şu anda hedef derinliğe varma çabamız sürüyor. Tuz katmanları geçildi; orada biraz zaman kaybettik. Hava koşulları nedeniyle de bir kısım zaman kaybedildi. 3 Eylülde bitecekti. Bu arada, sürekli bir antipropaganda var "durduruldu, başarısız, vesaire" gibi... Yavuz ise hedef derinliğe vardıği için

İskenderun'a geldi. Oruç Reis sismik için yola çıktı. Yavuz şimdi yeni lokasyona gidecek. Dolayısıyla burada en ufak bir zaafımız ya da geri adım yok. Türkiye kararlılığını gösteriyor.

Yapılması gereken birkaç şey söyleyeyim. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin tek taraflı olarak Kıbrıs adasının tek ve hükümlan devleti gibi kabul edilmesi mümkün değildir. Adanın tüm zenginlikleri KKTC ve GKRY'nin ortak çalışmalarıyla değerlendirilmeli, bu ortak çalışma yöntemi eğer gerçekten çözüm arzu ediliyorsa en gerçekçi hakkaniyete uygun ve çözüme en fazla katkı sağlayacak yöntemdir. Adanın güneyinde gerçekleşen Afrodit, Kalipso, Glafkos'ta keşifleri üzerinden sürdürmeye çalıştıkları "sopa-havuç" politikasının hiç varacağı bir yer yok. Nedenini anlattım. Az ya da çok bu sahalarda keşfedilen rezervler sadece GKRY'ye değil, KKTC'ye de aittir. Afrodit'teki gaz miktarı, ne LNG terminalini, ne de "Eastmed Pipeline"ı destekler. En uygun "piyasa" ise Türkiye'dir. Asıl bizim elimizi güçlendiren şey şu: Ne Filistin, ne Ürdün, bunlar son derece sınırlı piyasalar... Doğrudan Avrupa'ya gitmeniz bu miktar gazla, anlattığım nedenlerle ve özellikle maliyetler nedeniyle pek mümkün değil. En önemli piyasa Türkiye; dolayısıyla o nedenle de bize gebeler, onu unutmamak lazım. Bizim İsrail'le ve kıyıdaş diğer ülkelerle ilişkilerimizin farklı bir zemine oturmasıyla, mevcut sorunlarımız, olumluya dönüşür. İsrail'de de, hatta Mısır'da da böylesi bir beklenti olduğunu değerlendiriyorum. Gaz fiyatlarını da dikkatle izlememiz ve onu da dikkate alarak taktik izlememizde yarar var. Öncelikli Pazar, adanın kendisidir. Tamamen dışa bağımlı adanın her iki tarafın derdine deva olur. Dışa bağımlılığı azaltır. Fuel oil ile yapılan pahalı ve kirli elektrik üretimine son verilebilir. Avrupa gaz talebi azalmaktadır, vurguladım ve bizim yapmamız gereken şey başta söylediğim gibi çok disiplinli (multidisciplinary) bir şekilde çalışma yaparak, bu bilgileri toparlayıp Kıbrıs ve Türkiye'deki uzmanların katılımıyla "PR"ı doğru yaparak, stratejimizi çok daha sağlam zemine oturtmaktır.

Enerji alanı, stratejik bir alandır. Bu nedenle, TPAO'nun, diğer uluslararası şirketlerin yapısındaki gibi, dikey bütünleşik biçimde yeniden yapılması gerekir. Bunun anlamı, bugün olduğu gibi sadece arama ve üretim şirketi olarak kalmaması; eskiden olduğu gibi, taşıma, rafinaj ve dağıtım alt sektörlerini de bünyesinde bu-

lundurması gerekir. Kapatılan sondaj ve kuyu tamamlama daire başkanlıkları yeniden kurulmalı, emekliliğe zorlanan deneyimli ve yetkin yerbilimciler yeniden devreye alınmalıdır. Petrol sektöründe dışarıdan hizmet alınabilir ancak, aslolan, bu temel hizmetlerin asıl icraatçılarının, kendi personelinin olmasıdır. TPAO ve BOTAŞ'ın Varlık Fonu'ndan ayrılıp, özerk olarak yeniden yapılandırılmaları gerekir. Ancak bu koşullarda Akdeniz'de dev şirketlerle rekabet edebilirsiniz. Sadece Türk Donanması ve satın alınan gemiler üzerinden uygulanan politikaların, uzun vadede yeterli olmayacağı açıktır. Rum tarafının anlaşığı şirketler de dahil olmak üzere, TPAO'nun Novatek, Rosneft, CNOOC, PdVSA, SOCAR gibi uluslararası şirketlerle ortak arama faaliyetleri yapmayı başarması da kritik önemdedir.

Şunu hiçbir zaman unutmayalım, Sevgili Mustafa Kemal Atatürk'ün sözleriyle: *"Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz, bu ada bizim için çok önemlidir"* Çok teşekkür ederim.



Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Teşekkür ederim. Sayın Başbakanım, tekrar hoş geldiniz, şeref verdiniz efendim. Çok teşekkür ederiz Sayın Pamir, Haluk Kabaalioğlu Hoca Cevat Genç'in süresinin de senin tarafından kullanılmasının uygun olacağını söyledi. 5 dakika fazlasıyla o süreyi Necdet Pamir Hocaya verdik, Hocam haberiniz olsun.

Prof. Dr. İSMAİL HAKKI DEMİREL- İkiye bölecektiniz.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- İkiye bölecektim diyor haklı olarak tabii Hoca, bir bölümü de sizin olacak, merak etmeyin. Efendim, biraz önce Hocalarımızdan bir tanesi aşağıdan gelmek üzereydi, onun için buraya davet etmemiştim. Bir kere olay varmış, bizim nokta itibarıyla özellikle deniz yetki alanları ihtilafı nedeniyle iki toplum arasında bir mesele olmanın çok ötesine geçmiş, uluslararası bir sorunlar yumağı haline gelmiştir. Sorunlar bizi korkutmaz, sorunlar çözülmek için vardır. Yeter ki biz birlikteliğimizi muhafaza edelim. Optimal bakış, optimist bakış böyle bir şey, ama bu güçle takviye edildiği sürece sonuç alabilirsiniz. O güç de gördüğüm kadarıyla şu anda özellikle o müthiş kenetlenme -ki dün bunun çok canlı misali sergilendi her tarafta, büyük bir memnuniyetle bunu tespit ettik- bu devam ettiği sürece biz bunun üstesinden her halükarda geleceğiz, ama şimdi Kıbrıs dediğimizde Anadolu'ya 40-50 km.lik bir mesafeden söz ediyoruz. Suriye'ye yaklaşık bildiğim kadarıyla 60 km bir mesafe var, 240 km öbür tarafa Mısır'a doğru, 1 100 km.den fazla Yunanistan'a doğru, güzel, adaya en yakın olan Türkiye'nin adaya direkt karşılıklı bağlantıları ve ortak jeopolitik konumu dikkate alınmadan adaya en uzak ülkenin Kıbrıs üzerinde mutlak egemenlik peşinde koşmasının gerçek koşullara ters bir durum olduğunu çok net bir biçimde burada tespit etmiş olalım. Bunu kabullenmemiz mümkün değil, onu konuşuyoruz zaten dünden beri, yarın da bunu konuşacağız, ama artık o ucu açık denilen müzakere süreci döneminin sona ermiş olmasını sadece dilemiyoruz, sona ermiş olmak zorunda artık, ucu açık filan olmaz bu tarihten sonra, ucu kapalı olur, hedefe belli olur ki dünden beri bunun egemenlik kavramı çerçevesinde şekillenen bir çözüm ağırlıklı olması gerektiğini sürekli söylüyoruz. Siyasi eşitlik diyoruz. Güzel, 50 senedir siyasi eşitlik diyorduk. 1960 Cumhuriyeti neydi? Siyasi eşitlik üzerine kurulmuş olan bir cumhuriyet değil miydi? Darmadağın ettik.

Demek ki siyasi eşitlik lafı yetmiyor artık, egemen eşitlik lafını bundan sonra herkes kullanmak zorundadır, nokta, bunun başka bir ötesi yok.

Evet, değerli dostlar, konu gördüğünüz gibi çok yönlü, diğer arkadaşlarımızın da tamamlandığını görüyorum. Bu nedenle deniz yetki alanları dedik ve bu konuda Sertaç Hoca, Siyasal Bilgiler Fakültesinden Prof. Dr. Sertaç Başeren ömrünü bu ve benzeri konulara hasretmiş olan çok değerli bir arkadaşımız, buyurun Sertaç Hoca, kendisini davet edeyim. Buyurun Hocam, hoş geliniz. Deniz yetki alanları dedik, buradan uluslararası hukuk, özellikle deniz hukukuna, o alana girmek kaçınılmaz bir şey tabii, bunu da dediğimizde sınırları ihtilafı deniz alanlarında devletlerin yükümlülüğü Kıbrıs bağlamında tabii çok ön plana çıkan bir konu. Bu konu akla geldiğinde de Deniz Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezimiz var, Ankara Hukuk Fakültesi bünyesinde, onun da başında Prof. Dr. Hakan Karan var. Konunun bu boyutunu kendisinden dinleyeceğiz. Hakan Hoca, buyur lütfen. Hocam, hoş geldin. Çok önemli hizmetler yapan bu enstitünün Türkiye Barolar Birliği üyelerinden bir tanesidir ayrıca, çok değerli çalışmalarda bizim de çok ciddi katkı verdiğimizizi Hakan Hoca öyle zannediyorum ki hakkaniyet gereği herhalde üç-beş cümle arasına sıkıştırıp burada söyleyecektir. Şaka bir tarafa efendim, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti elektrik enerji, enterkonnekte proje filan, Hasan Taçoy'u dün hep beraber açış konuşmasında dinledik. Konuşmasının ağırlıklı bir bölümünü bu konuya hasretti. Konunun ne kadar önemli olduğunu biliyoruz, hele hele Rum kesiminin İsrail, Mısır, Yunanistan bağlamında oradaki bu enterkonnekte sistemle ilişkileri, yani yarın öbür gün işin en kısası değerli dostlar, biz Türkiye olarak gerekli adımları atmazsak Kıbrıs'ı Güney Kıbrıs Rum kesimine muhtaç hale getiririz enerji bakımından, bu kadar önemli bir konudan söz ediyoruz. Ancak Sayın Başbakanın bu kez bu ziyareti Türkiye Barolar Birliğinin toplumsal sorumluluk gereği düzenlediği bu toplantı çerçevesinde lütfedip toplantımızı huzurlarıyla onurlandırmaları sonucu öyle zannediyorum ki ilk önemli meyvelerini vermeye başladı, doğru mu Sayın Başbakanım? Dün son oturumda Metin Feyzioğlu Hocanın önerisi üzerine Haluk Hocanın okuduğu bir şey var. Öyle zannediyorum ki özellikle bu enterkonnekte sisteminin bir

an önce hayata geçirilmesiyle ilgili teknik çalışmalar herhalde en kısa süre içerisinde başlayacak. Umarım, dilerim bu olumlu hava çerçevesinde kısa süre içerisinde sonuçları da alınacaktır. İşte bu konunun çok önemli bir uzmanı var aramızda, bu da Ortadoğu Teknik Üniversitesinin Kıbrıs'taki kampüsünde görev yapan, bu konuyla ilgili çok ciddi çalışmaları olduğunu bildiğimiz değerli arkadaşımız dün de zaten bizimle beraberdi, Doç. Dr. Murat Fahrioğlu Hoca, buyur lütfen, hoş geldiniz.

Uzun zaman tartışmasını yaptık, geldi gelecek, gitti gidecek, bir türlü yıllar içerisinde gerçekleştiremedik. Su hayattır dedik, çok evvel yapmamız gerekirdi, ama neyse, gerçi geç oldu Çinliler, ama hiçbir zaman için çok geç değildir diye de devam ediyorlar. Manavgat'tan gelen sudan bahsediyorum, onun devamı tabii haliyle bu konunun çok önemli bir uzmanı aramızda, bunun anlamını ve değerlendirmesini yapacak. Prof. Dr. Hüseyin Gökçekuş Yakın Doğu Üniversitesinden, Hüseyin Hoca, buyur lütfen. Yakın Doğu Üniversitesi İnşaat ve Çevre Mühendisliği Fakültesinin de Dekanıdır Hüseyin Hoca aynı zamanda, değerli bilgilerinizi bu konuda bizimle paylaşacak. Hüseyinciğim, hoş geldin.

Evet değerli arkadaşlar, görüyorsunuz birbirinden önemli konular karşısındayız. Lafı daha fazla uzatmıyorum, çünkü şimdi söz alacak olan değerli arkadaşım baştan da söyledim size, Hacettepe Üniversitesinde İsmail Hakkı Demirel dostum size bu hidrokarbon çalışmaları çerçevesinde daha önce açıklanan sahalara, ama bir de bunun Karpaz'la İskenderun Körfezi ve Fethiye Körfezi arasında iki nokta üst üste, gerisi senin, buyur Hocam, söz sizin.

Hidrokarbonların (petrol-doğal gaz) Kökeni ve Dağılımı, Doğu Akdeniz Baseni

İsmail Hakkı DEMİREL

Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü

 z

Mısır ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY), Akdeniz deniz haklarının karşılıklı sınırlandırılmasına ilişkin olarak anlaşmaları; Lübnan ile GKRY arasında da Mısır ile yapılan anlaşmaya benzer deniz alanlarının karşılıklı belirlenmesine yönelik anlaşma girişimi, bu olayların ortaya çıkışı ve GKRY tarafından çeşitli şirketlere Akdeniz'de hidrokarbon arama ruhsatlarının verilmesi gibi gayretler; bölgede, Avrupa Birliği Projesi şemsiyesi altında yürütülen araştırmaların sonuçlarının ortaya çıkmasından hemen sonraya denk gelmektedir.

Dünya hidrokarbon yataklarının değerlendirilmesinde rol oynayan baş aktörlerin yakın zamana kadar ana uğraşı bölgeleri olan Mezopotamya ( zellikle Irak) ve Kafkaslar kuzeyindeki ülkelerin petrol-gaz potansiyelleri üzerindeki hakları ve taşıma yolları üzerindeki egemenlikleri, hemen hemen kendi koydukları hedeflere ulaşmış durumdadır. Bir anlamda artık ihtiyaç duyulan yeni bölge Akdeniz'dir.

1. Giriş

Doğu Akdeniz'in açık denizindeki Levant ve Herodot havzalarında birçok büyük gaz sahası keşfi yapılmıştır (Ratner, 2016; Grohmann ve diğerleri 2019). Grohmann ve diğer. (2019), ayrıca bu yeni alanların esas olarak biyojenik kökenli doğal gaz içerdiğini ve Miyosen klastik t rbiditlerde ( rneğin, Tamar ve Leviathan (İsrail), Afrodit (Kıbrıs); Montadert ve diğer., 2014; Bou Daher ve diğer., 2016) veya Mesozoik karbonatlarda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Doğu Akdeniz Baseni; Tetis alanında kalan Tunus, Libya, Mısır, Filistin, İsrail, Lübnan, Suriye, Türkiye ve Yunanistan'ın güney kesimi ile bu ülkelerin tümüyle deniz alanlarını kapsamaktadır. İlk olarak bir basenin hidrokarbon (petrol-gaz) potansiyelinin belirlenmesi için "petrol sistemi" kavramının açıklanması önemlidir. Bu nedenle çalışma kapsamında ilk olarak petrol jeolojisinde kullanılan temel kavramlar sunulmuştur.

Akdeniz deniz alanında kıyıları olan ve petrol-gaz bakımından oldukça zengin Cezayir, Libya, Tunus ve Mısır'ın da içinde bulunduğu Kuzey Afrika bölgesinde bulunan hidrokarbonların kökeni başlıca Alt Siluriyen ve Senomaniyen-Türoniyen (Kretase)'dir. Bu iki dönem dünyanın bilinen hidrokarbon rezervlerinin yüzde 38'ini oluşturmaktadır. Kara alanlarında iyi bilinen hidrokarbon kaynak kaya seviyelerinin stratigrafik aralıkları, alansal yayılmaları ve oluşturdukları petrol-gaz miktarları Akdeniz deniz alanında da kullanılabilir bilgilerdir. Bu nedenle, Doğu Akdeniz bölgesinde kıyısı olan ve dolayısıyla Türkiye'nin deniz alanı hakları ile ilgili olarak ilişkili olduğu ülkelerin (Libya, Mısır, İsrail, Suriye ve Lübnan) hem kara ve hem de deniz alanlarındaki hidrokarbon potansiyelleri verilirken litostratigrafik dağılım, yapısal/tektonik özellikler ve petrol-gaz oluşumu için gerekli esas elemanlardan da, özellikle önceki çalışmalardan yararlanılarak, kısaca bahsedilmiştir.

Doğu Akdeniz baseninde 1990'lı yılların ikinci yarısında başlamış ve yakın zamana kadar da sürdürülmüş deniz alanları (off-shore) hidrokarbon arama çalışmaları sırasında keşfedilen çamur volkanları ve bu volkanların krater ve yamaçlarında bulunan gaz hidrat oluşumları ve dağılımları ile ilgili verilerden yararlanılmıştır (Lykousis ve diğ., 2009). Deniz alanında yer aldığı düşünülen, ancak günümüz itibarı ile henüz sondaj ile kesilmemiş derinliklerdeki potansiyel hidrokarbon kaynak kaya dağılımları ve bu oldukları derinlikler yorumlanmıştır.

1.2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın kapsamı Doğu Akdeniz Havzası hidrokarbon varlıklarının kökeni hakkındadır. Çalışma kapsamında kullanılan veriler, tümüyle Web of Science (Thomson Reuter, Philadelphia)

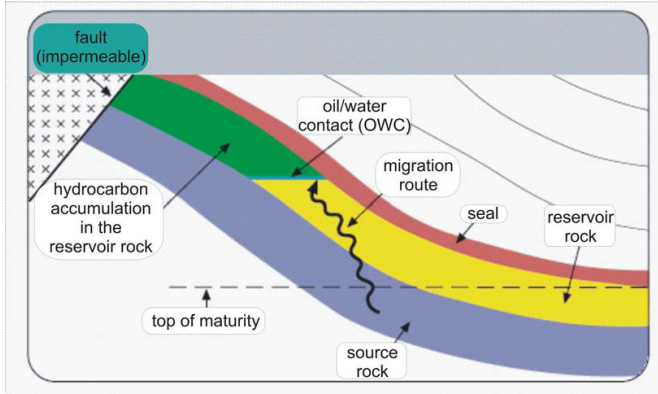
veri tabanlarında indekslenen ve Doğu Akdeniz Baseni hidrokarbon potansiyeli ile ilgili yayınların taranması ve değerlendirilmesi ile elde edilmiştir. Çalışmada sunulan jeolojik enine kesit ve haritalar, yayınlanmış araştırma makalelerinden referans verilerek alınmıştır. Yazarın sadece Batı, Orta ve Doğu Toroslar kara alanlarında hidrokarbon potansiyel kayaçların belirlenmesi ve aşırı olgun, hidrokarbonca zengin görünen bazı kaynak kaya seviyelerinin geleneksel olmayan kaynaklar açısından değerlendirilmesine yönelik çalışmaları bulunmaktadır (Demirel ve Günay, 2000; Demirel, ve diğ., 2001; Demirel, 2004; Varol ve diğ., 2006; Döner ve diğ., 2019).

Türkiye'nin hukuki hakkı olabileceği düşünülen bölgelere ait ayrıntılı bilgilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi (hem geleneksel hidrokarbon oluşumları ve hem de gaz hidrat oluşumları) yazara göre ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır. Kısıtlı içeriği ve 2013 yılında yayınlanan "*Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset-Editör:Sertaç Hami Başeren*" adlı kitabın ilk makalesi olan "*Doğu Akdeniz Havzası Hidrokarbon (petrol-gaz) Potansiyeli*" yayınından hemen hemen tümüyle alıntılanmış "*derleme*" türü bu çalışmanın içeriğinin beklentileri şu aşamada karşılması umut edilmektedir.

2. Genel Tanımlar ve Hidrokarbonların Keşfinde Göz Önünde Bulundurulmuş Parametreler

Ekonomik hidrokarbon birikimlerinin olabilmesi için bazı koşulların yerine gelmesi gerekmektedir (Şekil 2.1). Bu koşulların ilki, uygun kayaçların bir istif şeklinde jeolojik zaman boyunca çökelip biriktikleri bir "*sedimenter basen*"in varlığıdır. Bu istif içerisinde zengin organik madde içeren kayaçlar, "*kaynak kayaç*", bulunmalıdır. Artan sıcaklık ve basınç altında bu kayaçlar bünyelerindeki organik maddenin hidrokarbonlara dönüşüp ortamdan ayrıldığı "*olgunlaşma evresi*" ne ulaşırlar.

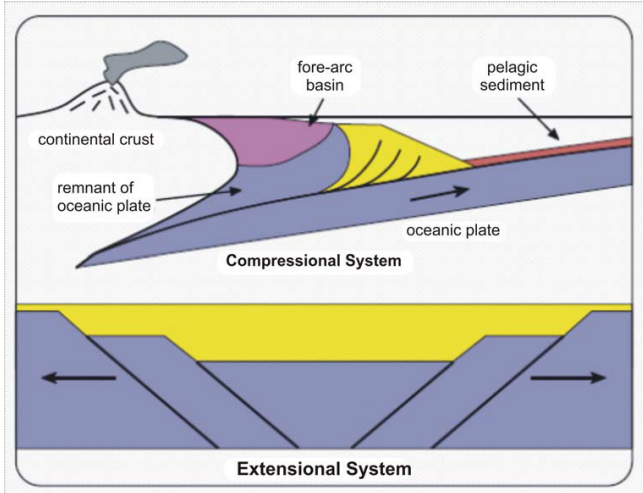
"*Göç*" terimi oluşan hidrokarbonların daha gözenekli sedimanlara, hazne/rezervuar kayaçlara doğru hareket sürecini tanımlamaktadır. Sadece uygun şekilde deforme olmuş veya yanal yönde geçirimsiz kayaçların bulunduğu lokal alanlar hidrokarbonların göç ettiği "*petrol kapanları*"dır.



Şekil 1. Hidrokarbonların oluşumu, göçü ve kapanlanması (Jahn ve diğ., 2008'den alınmıştır).

Sedimanter Basenler Sedimentary Basins

Kıtaların çarpışmasıyla oluşan Alp ve Himalaya gibi dağ zincirleri ile çekme kuvvetlerinin etkisiyle oluşan Kızıldeniz Çukurluğu ve Doğu Afrika Rift Baseni kabuk hareketlerinin sonucu gelişmiş oluşumlardır. Bu hareketler sonucu oluşan negatif röliyefteki alanlar, daha yüksek pozitif röliyefe sahip kaynak alanlardan akarsu ve rüzgar gibi ajanlarla aşınıp taşınarak gelen sedimanların birikmesiyle doldurulmaktadır. Basenleri dolduran sedimanların kalınlığı birkaç km'ye ulaşabilmektedir (Şekil 2).

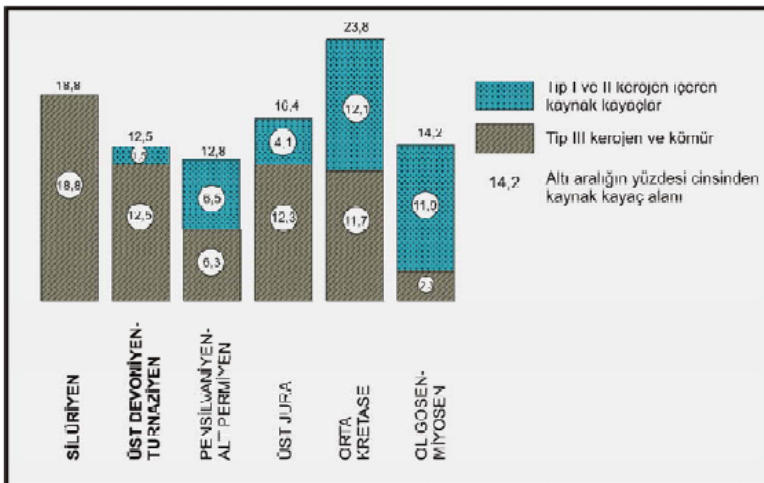


Şekil 2. Sedimanter basenler (Jahn, et al. 2008'den alınmıştır).

Hidrokarbon Kaynak Kayaçlar

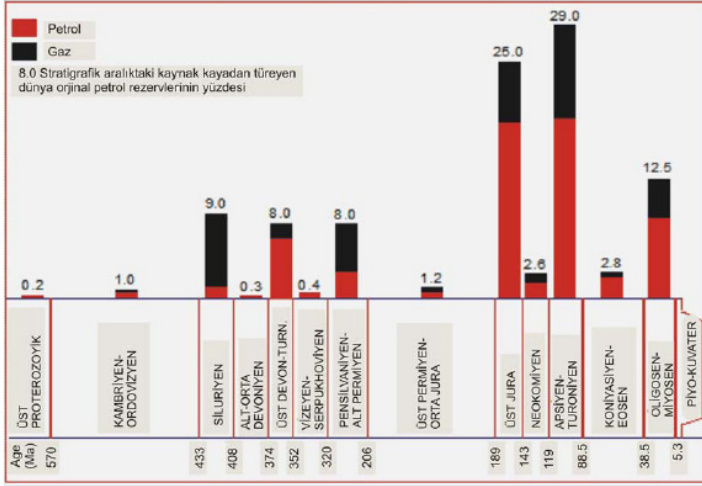
Sedimanlar içinde bulunan tüm organik maddenin yaklaşık % 90'ı şeyl türü kayaçların bileşimindedir. Bu kaynak kayaçların depolanması için bazı koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk koşul organik maddenin bol olmasıdır. Ortam anoksik olmalı ve dolayısıyla organik maddenin ayrışması ve yok olması engellenmelidir. Uzun jeolojik zaman boyunca gelişen devamlı sedimentasyon, organik maddenin sedimanlar içinde gömülmesine neden olur. Çökme alanına bağlı olarak, organik madde başlıca denizel mikroorganizmalardan (fitoplanktonlar, mavi-yeşil algler, diatomlar, dinoflagellatlar v.b.) ve karasal bitki kalıntılarından türemektedir. Denizel mikroorganizmalar okyanusların üst kısımlarında (ışık, ısı ve yeterli besinin olduğu) çoğalırlar ve öldüklerinde tabana yığılır halinde çökerler. Bitki kökenli organik maddece zengin kaynak kayaçlar "waxy"/balmumu türü ham hidrokarbonları oluştururlar. Denizel kaynak kayaçlara Kuzey Denizi'nin kuzeyindeki geniş alanlardan kaynaklanmış Kimmeridge killeri örnek olarak verilebilir.

Dünyada bilinen büyük rezervli petrol yataklarının olduğu kaynak kayaçlar Fanerozoik zamanın 6 farklı aralığında çökelmiştir. Bunların alansal yayılım oranları ve organik madde tipleri (kerojen tipleri) yüzde cinsinden Şekil 3'te; bunlardan türeyen dünya orijinal petrol rezervlerinin karşılaştırmalı yüzde miktarları Şekil 4'te verilmiştir.



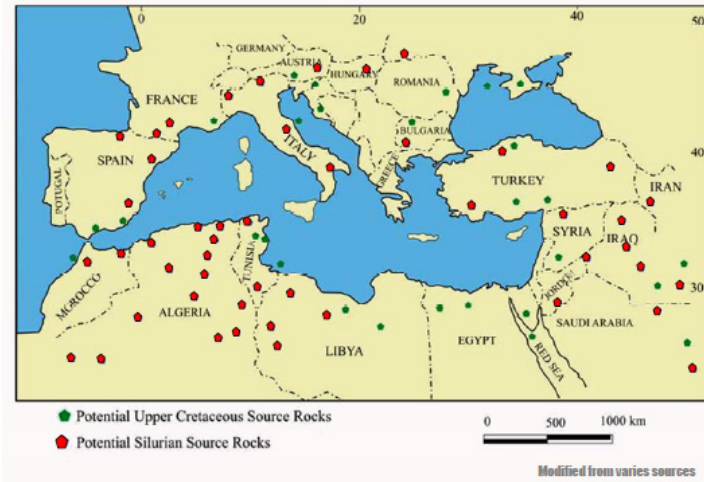
Şekil 3. Hidrokarbon kaynak kayaçların göreceli alansal yayılımları (Klemme and Ulmshiek, 1991'den).

Birincil anoksik döneme karşılık gelen altı stratigrafik aralık; yaşlıdan gence doğru: 1-Alt Siluriyen, 2-Üst Devonyen-Alt Karbonifer, 3-Üst Karbonifer-Alt Permiyen, 4-Üst Jura, 5-Orta Kretase ve 6-Oligosen-Miyosen' dir.



Şekil 4. Altı birincil, iki ikincil toplam 8 stratigrafik aralıkta çökelmiş kaynak kayalardan türemiş dünya orijinal petrol rezervlerinin yüzde dağılımları (Klemme and Ulmsheik, 1991'den).

Doğu Akdeniz Baseni kara alanlarında yayılım gösteren iki önemli potansiyel kaynak kayaç aralığı haritası Şekil 5' de verilmiştir.



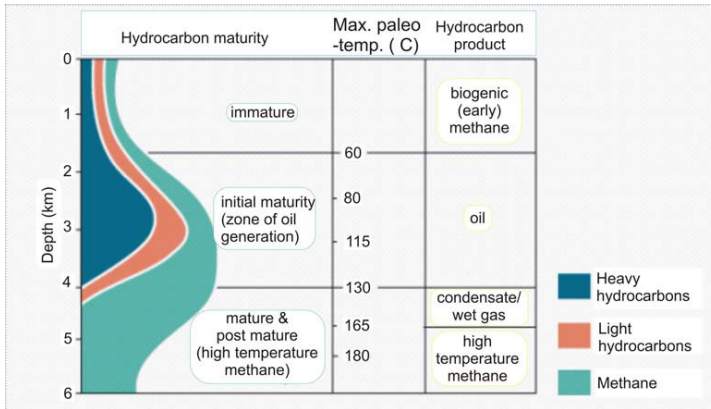
Şekil 5. Akdeniz ve yakın çevresinde iki major aralıktaki potansiyel kaynak kayaçların dağılımı (Kendall, 2009'dan alınmıştır).

Olgunlaşma

Sedimanter organik maddenin petrole dönüşümü için geçirdiği evreye “organik olgunlaşma” denir. Oluşan ürünlerin tipi büyük ölçüde ilksel organik maddenin kökenine ve bileşimine bağlıdır. İlksel organik maddenin hidrokarbonlara dönüşümü ile başlayan olgunlaşma süreçleri Şekil 6’da sunulmuştur. Diyajenez evresi sonunda oluşan kerojenin çok az bir kısmı 50°C’nin altındaki sıcaklıklarda hidrokarbonlara dönüşmektedir. Şeyller içerisinde ekonomik sınırın üstünde (ağırlıkça %0,5) bol organik madde bulunmasına rağmen, eğer bu organik madde jeolojik dönemlerde hidrokarbon oluşumu için yeterli gömülme sıcaklıklarına ulaşamazsa, bu tür şeyllere “*olgunlaşmamış petrollü şeyl (oil shale)*” denir.

Bir basen içinde biriken sediman miktarı arttıkça, gömülmeye bağlı olarak sıcaklık yükselir. Hidrokarbonların maksimum oluştuğu ortalama gömülme sıcaklığı 100°C civarındadır. Eğer sıcaklık kısa bir zaman periyodu için 130°C’yi aşarsa, daha önce oluşan ham petrol tekrar parçalanır ve “hidrokarbon gaz” a dönüşür. Başlangıçta gazın bileşiminde ıslak gaz ve kondanseyt (C₄-C₁₀) şeklindedir. Ancak, gömülme sıcaklığının daha da artması durumunda geride kalan organik madde kalıntıları hafif hidrokarbonlara (C₁-C₃, kuru gaz) dönüşür.

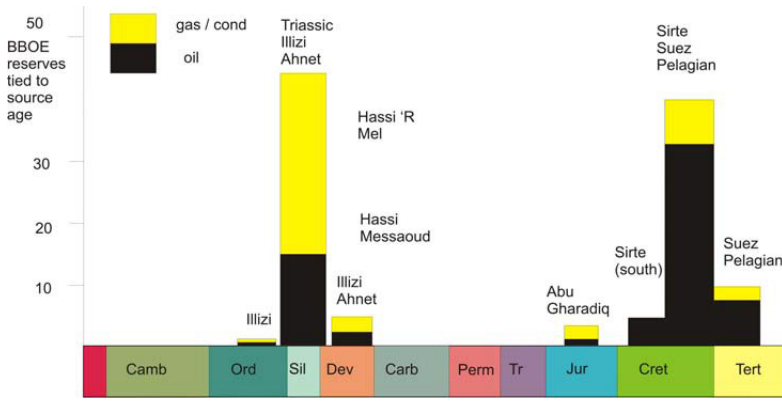
Olgunlaşma ve hidrokarbon tipi için en önemli faktör şüphesiz ısıdır. Derinlik ile birlikte sıcaklığın artması basenden basene değişen jeotermal gradyana bağlıdır. Ortalama bir basen için jeotermal gradyan değeri yaklaşık 3 °C/100 m derinliktir.



Şekil 6. İlksel organik maddenin artan sıcaklıkla olgunlaşması (Jahn, et al., 2008'den alınmıştır).

3. Kuzey Afrika Bölgesinin Hidrokarbon Potansiyeli

Kuzey Afrika başlığı altında Akdeniz ile sınırlı Cezayir, Tunus, Libya ve Mısır yer almaktadır. Kuzey Afrika'nın hidrokarbonları büyük ölçekli rezervuarlarda ve kapan tiplerinde bulunmaktadır. Ancak bu hidrokarbonlar sadece birkaç kaynak kayaç aralığından türemektedir. Cezayir'de kaynak kayaç oluşumu ve olgunluğu Hersiniyen ve Alpin Orojenezlerinin neden olduğu deformasyonların sona ermesi ile gelişen çekme-açılma türü tektonik rejimlerle ilişkilidir.



Şekil 7. Kaynak kayaç aralıklarına göre Kuzey Afrika hidrokarbon rezervlerinin dağılımı (Macgregor, 1996'dan alınmıştır).

Alt Siluriyen dönemi (Cezayir, Libya) dışında başlıca Geç Kretase yaşlı hidrokarbon kaynak kayaçlar; Süveyş Körfezindeki (Mısır) Santoniyen kahverengi kireçtaşları ve Tunus'taki Türoniyen yaşlı kayaçlardır. Fas kara alanında yer alan Aaiun-Tarfaya Baseni'ndeki "olgunlaşmamış" Türoniyen siyah şeyllerin ortalama kalınlığı 50 m.'dir. Bu şeyllerin Toplam Organik Karbon değerleri (TOC %) 6-10 arasında değişmektedir (Şekil 7). En önemli Eosen kaynak kayaçları Neojen birimleri altında gömülü Pelagian (Ash-tart sahası) ve Süveyş bölgesindedir. Bindirme fayları bu kayaçları olgunlaştırmıştır (örneğin; Tellian Atlas, Cezayir). En yüksek Kaynak Potansiyel İndeks (SPI) değerleri Süveyş Körfezi Kretase ve Eosen kaynak kayaçları için yaklaşık 10 olarak hesaplanmıştır.

Triyas, Jura ve Erken Kretase yaşlı kayaçlar da yersel olarak kaynak kayaç olarak tanımlanmış, ancak bu kayaçlardan türe-

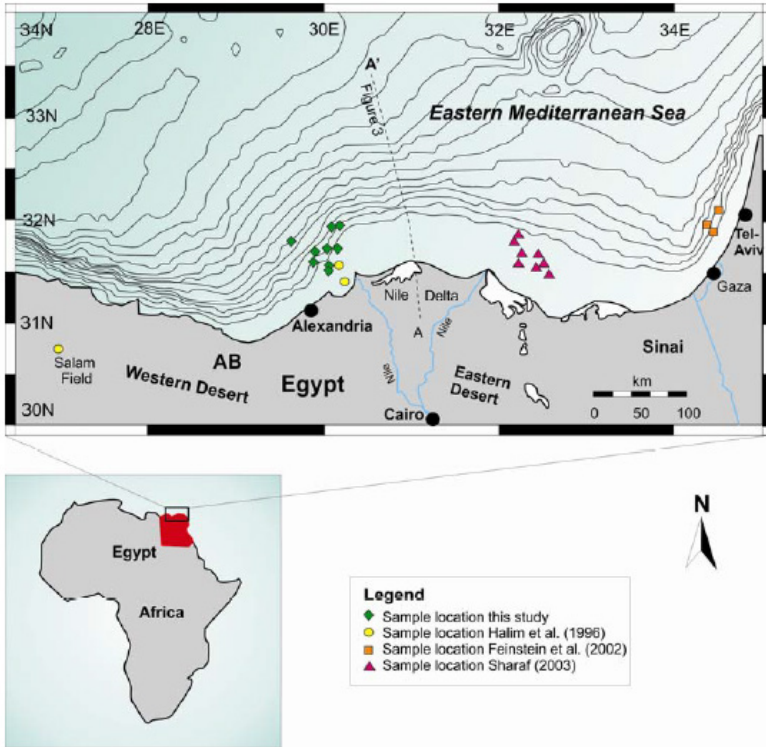
yen hidrokarbonların rezervleri daha azdır. Orta-Üst Jura kaynak kayaçlarının oluşturduğu hidrokarbonlardaki rezerv azlığı Tetis alanının bir özelliğidir.

4. Doğu Akdeniz Ülkelerinin Hidrokarbon Potansiyeli

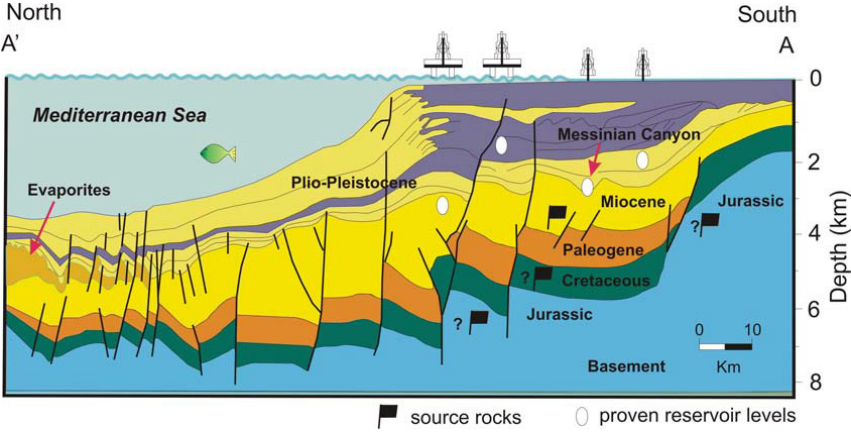
4.1. Mısır'ın Hidrokarbon Potansiyeli

Nil Deltası batısında doğal gaz oluşumu (Mısır)

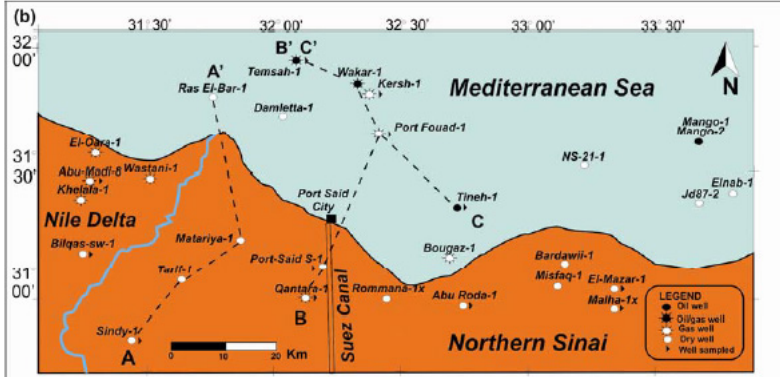
Nil Deltası genelleştirilmiş stratigrafi kesiti (Şekil 8 ve 9) incelendiğinde; Orta Jura ve Türoniyen (Geç Kretase) dönemlerindeki çökellerin bu alan için önemli kaynak kayaçlar olduğu belirlenmiştir. Nil Deltası açık deniz alanında kuzeye doğru, bölgede yapılan sondaj ve sismik arama çalışmalarına göre hazırlanan jeolojik enine kesit, özellikle Kretase yaşlı birimlerin Akdeniz ortası ve kuzeyinde de muhtemelen devam ettiğini göstermektedir (Şekil 9).



Şekil 8. Doğu Akdeniz bölgesi içinde Nil Deltası'nın lokasyon haritası ve alınan örneklerin yerleri. A-A' enine jeolojik kesit güzergahını göstermektedir (Vandré et al., 2007'den aynen alınmıştır).



Şekil 9. Nil Deltası alanının şematik A-A' (Şekil 8'de gösterilmiş olan) enine kesiti (Vandré et al., 2007'den aynen alınmıştır).



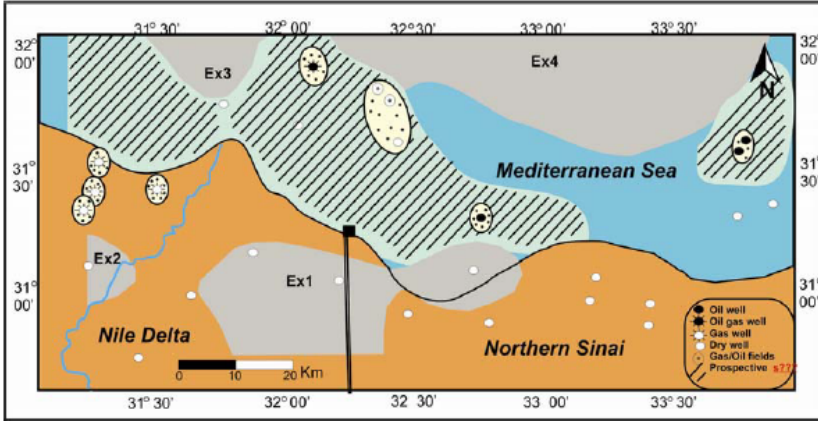
Şekil 10. Nil Deltası kuzey doğusunda açılan ve örneklenen kuyuların lokasyonlarını gösteren harita (Shaaban, et al., 2006'dan aynen alınmıştır).

Sonuç olarak;

- 1- Jeokimyasal veriler Sinai kuzeyinde Jura ve Kretase karbonat ve şeyllerinin önemli kaynak kayaç olduğunu, Nil Deltası'nda ise temel kaynak kayacın daha çok Oligosen-Erken Miyosen yaşlı şeyl ve çamurtaşları olduğunu göstermektedir.
- 2- Önceki çalışmalara göre Tersiyer kaynak kayaçları başlıca karadan türemiş odunsu, otsu malzeme ve çok az oranda amorf organik madde ile denizel fitoplanktonlardan oluşan organik maddeyi içermektedir. Jeokimyasal sonuçlar bu kaynak kayaçların gerekli olgunluğa ulaştığında gaz üretmeye meyilli başlıca Tip III kerojen içerdiğini göstermektedir. Tersine, Jura ve Kretase kaynak kayaçları ise amorf-odunsu-algal topluluklardan oluşmuş organik maddeyi içermektedir. Dolayısıyla Tip

II/III kerojenden oluşmuş ilksel organik madde hem petrol ve hem de gaz oluşturma potansiyeline sahiptir.

- 3- Olgunluk verileri Oligosen, Kretase ve Jura yaşlı kaynak kayalarının petrol oluşturma evresinde olduğunu göstermektedir. Daha derinlerde, henüz sondajla kesilmemiş olan kaynak kayalar ise geç petrol/erken gaz oluşum döneminde (metajenez) olabilmektedir.
- 4- Petrol penceresinin derinliği kuzey Sinai bölgesinde karasal alanda 1800 m., denizel Nil Delta alanında ise 4500 m. olup, geç petrol/erken gaz geçiş zonu seviyeleri, sondajlarda kesilmemiş olmasına rağmen, bu sonuçlar petrol sistemi modelleme çalışmasının sonucu olarak tahmin edilebilmektedir (Şekil 10 ve 11).
- 5- Tersiyer yaşlı sedimanların kalınlığı, özellikle Nil Deltası'nda kaynak kayaç olgunluğu ve hidrokarbonların oluşmasında ana rol oynamıştır. Hidrokarbonların açığa çıkma zonları Nil Deltası Baseni ile sınırlıdır. Miyosen yaşlı bazı rezervuarlarda, deforme olmuş Jura ve Kretase istiflerinden gelen hidrokarbonların bulunduğu belirtilmektedir.



Şekil 11. Muhtemel hidrokarbon sahalarının haritası (Shaaban, et al., 2006'dan aynen alınmıştır).

Shushan Baseni, Batı Çölü Kuzeyi Hidrokarbon Potansiyel

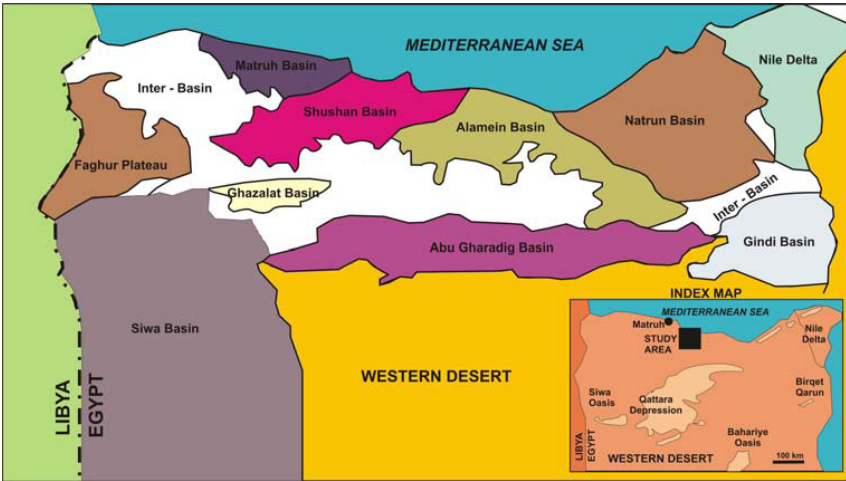
Mısır'ın henüz keşfedilmemiş petrol rezervlerinin % 90'ının, gaz rezervlerinin ise % 80'inin Batı Çölü bölgesinde bulunma olasılığı yüksektir. Bugün bilinen hidrokarbon rezervleri Abu Ghara-dij Baseni ve kuzeybatıya doğru Shushan Baseni'nde yer almak-

tadır (Şekil 12). Shushan Baseni **Said (1962)** tarafından “*Duraysız Şelf*” diye adlandırılan alanda bulunmaktadır. Shushan Baseni'nin en derin ve az bilinen pre-Orta Jura kaynak kaya seviyesi ilk kez 10 000 feet derinliğe ulaşan bir derin sondaj ile kesilmiştir. Orta Jura yaşlı Khatatba Formasyonu hem kumlu rezervuar kayaları ve hem de organik maddece zengin şeylleri içeren bir birimdir (Şekil 12). **Alsharhan and El-Gawad (2008)**'e göre;

1- Shushan Baseni'nin merkezinde yapısal olarak alçak kesiminde yer alan kaynak kayalar basenin batı kısmına nazaran daha fazla olgunlaşmıştır.

2-Albiyen yaşlı Kharita Formasyonu hariç, **Shushan Baseni'nin merkezi kısmındaki kaynak kayalar yeterli ısıl olgunlaşmaya uğradıkları yerlerde sıvı hidrokarbon türetme potansiyeline sahiptir.** Bununla birlikte, sadece Orta Jura yaşlı Khatatba Formasyonu basenin batısındaki tek potansiyel kaynak kaya olup yeterli Toplam Organik Karbon (TOC %) değerine sahiptir.

3-Gaz Kromatografi (GC) ve Gaz Kromatografi/Kütle Spektrometresi (GC/MS) verileri Khatatba Formasyonunun çalışma alanının üst kısmına göre göç etmiş organik maddenin kaynağı olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla, ikinci olarak, **daha denizel karakterli bir kaynak kayacın varlığı da kabul edilmiştir.**



Şekil 12. Shushan Baseni de içeren Batı Çölü provensinin içinde yer alan basenlerin bulduru haritası (Alsharhan and El-Gawad, 2008'den aynen alınmıştır).

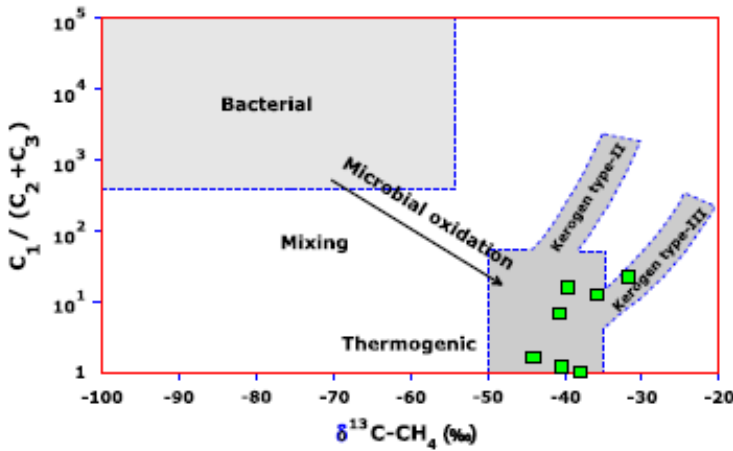
4-Shushan Baseni batısında *Jb 26-1* kuyusunda 4437m ve 4440 m derinliklerden alınmış Khatatba Formasyonuna ait ekstrakt örnekleri hariç, analiz edilmiş bütün kaynak kayaç analiz sonuçları değişen derecelerde karasal kökeni işaret etmektedir. Alam el Bueib Formasyonu ekstrakt örneklerine göre basenin merkez kısmındaki kaynak kayaçlardaki organik maddenin kökeni de büyük ölçüde karasaldır.

Diasty ve diğ. (2016) çalışması kapsamında alınan 241 kayaç örneği, 10 adet petrol ve 9 adet gaz örneği üzerinde yapılan jeokimyasal analizlere göre;

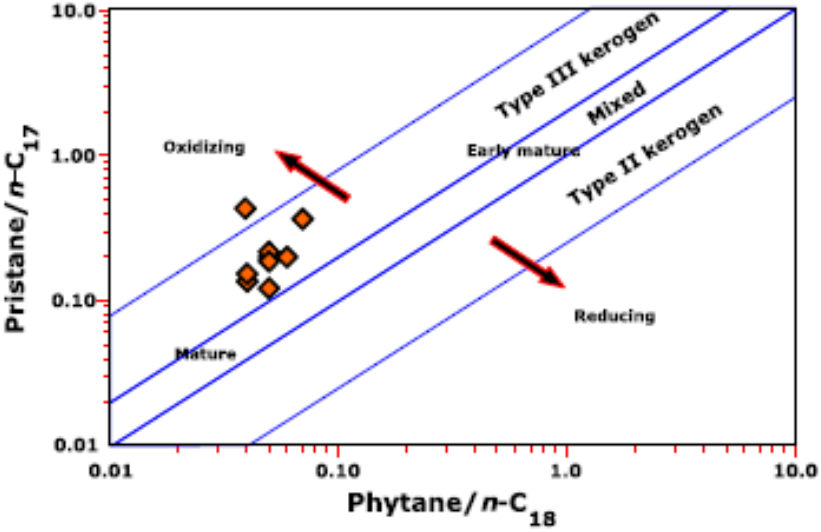
1. Jurassic Khatatba ve Aşağı Kretase kömürü ve karbonlu şeyller organik madde bakımından zengin kaya birimleridir. Esas olarak bazı kondensatlarla gaz üretebilecek kadar olgunlaşmıştır.

2. Shushan Havzası'nın gazları metan $\delta^{13}C$ değerlerine göre termojenik gazdır (**Şekil 13**). Tip III veya Tip III/II kerojenden türemiş ve olgunluk seviyeleri 0.6 ile 2.5 %VRo arasında değişen kaynak kayaçlarla ilişkilidirler. Başlıca ürünler petrol veya kondansettir. Bazı veriler gazların farklı olgunluklardaki farklı kaynaklardan karıştığını göstermektedir.

3. Kondansetlerin ve petrol örneklerinin biyomarker özellikleri, oksik / suboksik çökme koşulları altında biriken kerojen Tip III kerojen bakımından zengin, baskın olarak karasal kökenli kaynak fasiyelerinden türetildiklerini göstermektedir (**Şekil 14**).



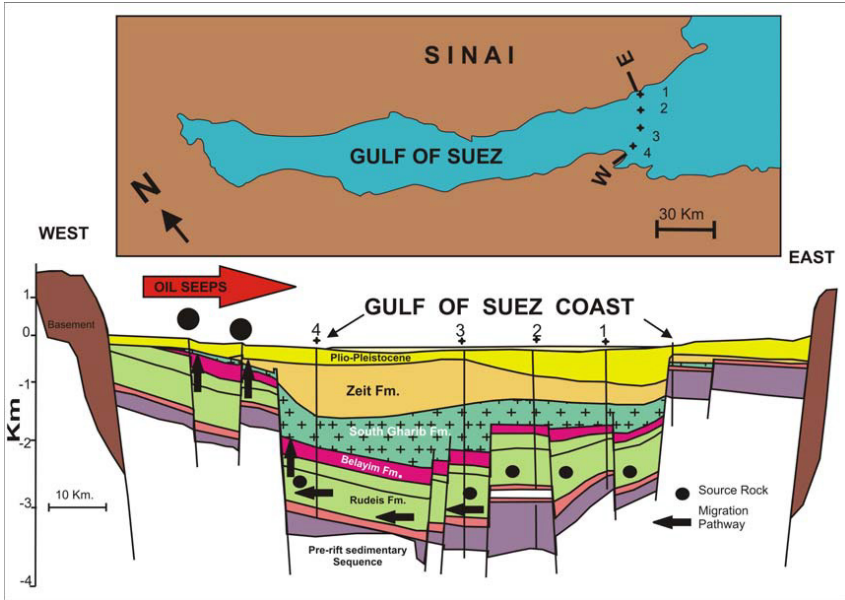
Şekil 13. Metan'ın ^{13}C izotopik bileşimine göre moleküler oranına (C_1/C_2+C_3) göre Shushan Baseninde gaz oluşumlarının genetik karakterizasyonu (**Bernard, et al., 1978**).



Şekil 14. Shushan Havzası yağ örnekleri için redoks koşullarının ve biriktirme ortamlarının bir göstergesi olarak Ph / n-C18'e göre Pr / n-C17 oranlarının çapraz grafiği (Shanmugam, 1985'ten sonra değiştirilerek alınmıştır).

Süveyş Körfezi güneyinde Hidrokarbon Sızıntı Oluşumu ve Göçü

Mısır'da ilk petrol arama çalışmaları Süveyş Körfezinin güneyinin batı sahillerinde yer alan Gebel El-Zeit alanındaki kükürt madeninde 1886 yılında petrol sızıntılarının gözlenmesiyle başlamıştır (Şekil 15). Sızıntılar üzerinde daha sonra yapılan GC/MS analiz sonuçları bu sızıntıların *trisiklik terpan*, genişletilmiş *hopan* ve biraz *diasteran*'dan oluştuklarını göstermektedir. Bu karakteristikler, petrolün tipik olarak denizel kökenli silisiklastik kayalardan türediğini göstermektedir. Karasal kökenli angiosperm türü organik madde girdisi de çok yüksek *oleanan indeks değeri* (% 32,65) ve düşük *gamaserans indeks değeri* (% 6,28) ile belirgindir (Younes, 2003).



Şekil 15. Süveyş Körfezi güneyinin doğu-batı enine kesiti ve Doğu Zeit Baseni kaynak kayaçları ile göç yolu arasındaki ilişki (Younes, 2003'den aynen alınmıştır).

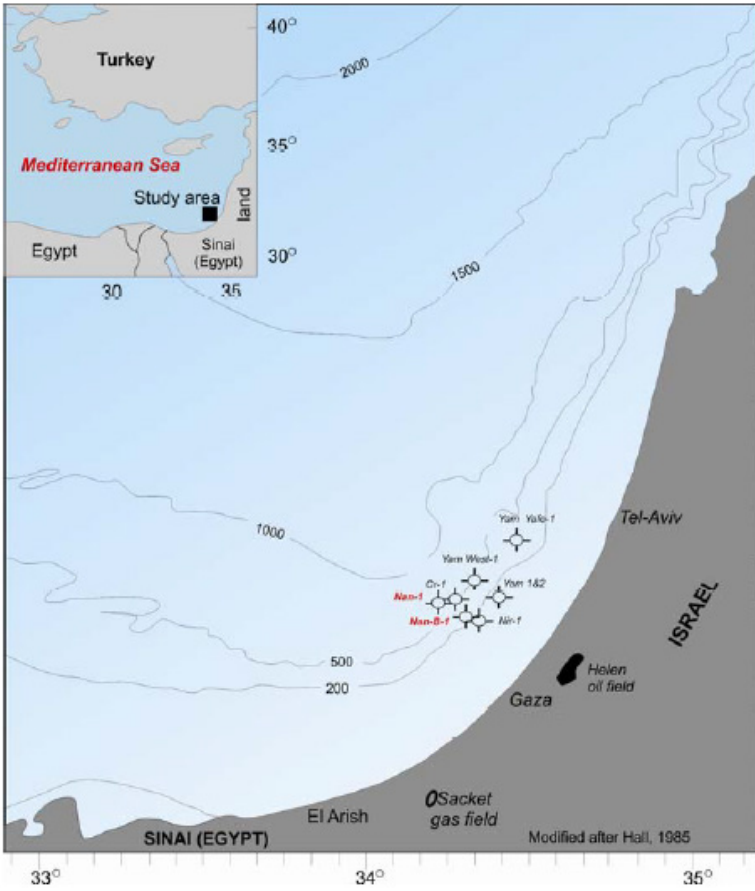
4.2. İsrail'in Hidrokarbon Potansiyeli

Levant Baseni'nin kıta üzerindeki doğu kesiminde ve İsrail'in güneybatı deniz alanında yapılan sondajlarda hafif petrol sızıntılarına, çok sayıda düşey yönde üst üste yığılmış gaz paketleri ve daha güncel olarak ticari gaz keşiflerine rastlanmıştır. Orta Jura'dan ve Pliyosen rezervuar kayaçlarından alınmış 24 adet gaz örneği üzerinde yapılan kimyasal ve duraylı izotop bileşim sonuçları birkaç genetik sistemi önermektedir. Bu farklı genetikteki sistemler stratigrafik dizin ile uyumludur. Bu gruplar Pliyosen'de bakteriyel gazı, Alt Kretase'de bakteriyel-termojenik gaz karışımını, Jura kesitinde ise termojenik gazı içermektedir. Pliyosen ve Alt Kretase'deki bakteriyel gazlar eş kökenli görünmemektedir. Benzer şekilde Alt Kretase'deki termojenik gaz ile Jura'daki termojenik gazlar da eş kökenli değildir. Alınan 1 adet gaz örneği hariç, yani termojenik gaz hafif petrol ile muhtemelen eş kökenli, hem bakteriyel ve hem diğer potansiyel kaynak kayaçlardaki termojenik gazlar ve hem de hafif petrol sızıntıları (Orta Jura kesitindeki) bu evrede ticari anlamda etkisizdir ("inconclusive", Feinstein et al., 2002).

İsrail'in açık deniz alanındaki Levant Baseni'nin doğu kıtasal kenarındaki sondajlar hafif petrol ve gaz keşfetmiştir (Şekil 16). Pek çok ekonomik olmayan birikimler var olsa da bazı son gaz keşifleri önemli üretim potansiyelini belirtmektedir (kanıtlanmış rezervler $52 \times 10^9 \text{ m}^3$, tahmin edilen potansiyel $150 \times 10^9 \text{ m}^3$ 'ten fazladır). İsrail deniz alanlarındaki hem ekonomik ve hem de ekonomik olmayan keşifler ile **kuzey Sınai offshore alanı (Mısır) ve Gaza'daki güncel keşifler, bu bölgenin hidrokarbon arama potansiyeli açısından önemli bulgulardır.**

Bu çalışma İsrail'in güneybatı deniz alanındaki gazların jenetik sistemlerine ve onların hafif petrol oluşumları ile ilişkileri üzerinde odaklanmıştır. Doğal gaz türü hidrokarbonların moleküler spektrumu bağıl olarak basittir ve bu nedenle jenetik geçmişi hakkında bilgiler sağlanabilmektedir. Ancak, bu tür moleküler veriler, duraylı izotopik bileşimleri ile birlikte değerlendirildiğinde, kaynak kayaç tipi, oluşum mekanizması ve ısıl olgunluğun değerlendirilmesinde güçlü verilerdir. Kimyasal bileşim ve doğal gaz içindeki C ve O₂'nin duraylı izotop oranları, gaz oluşumunun mekanizması (bakteriyel veya termojenik) ve kaynak malzemenin tipi ile yakından ilişkilidir. Bakteriyel kökenli gaz hemen hemen tümüyle CH₄ (kuru gaz) bileşimindedir. Burada bağıl olarak ¹³C izotopu tüketilmiştir ($^{13}\text{CH}_4 \leq -45 \%$). Ancak, CO₂ indirgenmesiyle oluşmuş metanın karbon izotopik bileşimi ve H izotopları fermantasyonla oluşmuş gazdan daha ağırdır. Termal olarak petrol-prone kaynak kayaçlardan türemiş gaz hidrokarbonlar özellikle C₂₊ (ıslak gaz) molekülleri ve daha ağır C izotopik bileşimine sahiptir ($^{13}\text{CH}_4 \geq -50 \%$). Bu gazlar petrolle bir kökenden gelmiştir ve çoğunlukla "petrolle ilişkili gaz" diye tanımlanmıştır. Petrol ile ilişkili olmayan termojenik gazlar ileri düzeydeki termal olgunlaşma ile oluşmuştur. Bu gazlar "kuru" bakteriyel gazdan daha ağır izotopik bileşimleri ile ayırt edilirler.

Petrol oluşum evresi ile ilişkili olmayan termojenik gazın diğer tipi karasal organik maddeden türemiş (kerojen tipi III veya Tip III/II) olup, genellikle petrol-prone kerojenden türemiş gazdan daha kurudur ve daha ağır ¹³CH₄ ve DCH₄ ile karakteristiktir.

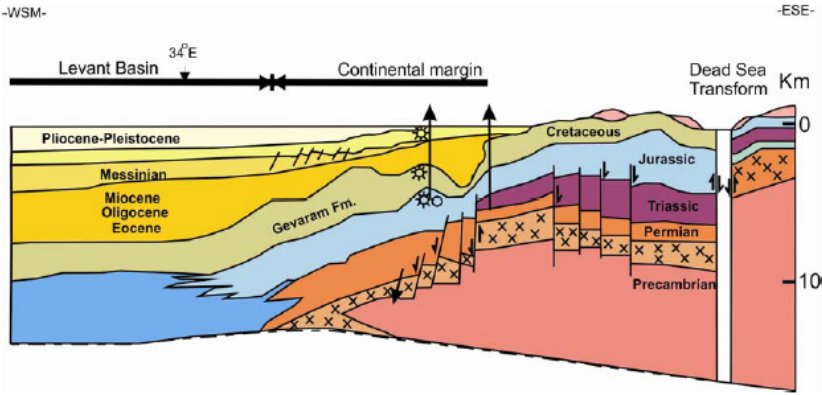


Şekil 16. Çalışma alanı ve kuyuların lokasyonları (Hall, 1985'den aynen alınmıştır).

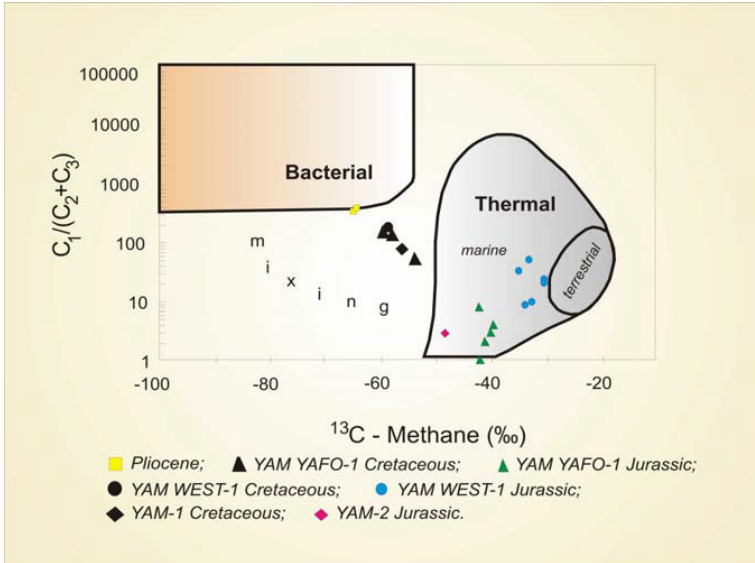
Alt Pliyosen kumtaşlarındaki Mesiniyen evaporitlerinin üstündeki bakteriyel gaz (şimdiye kadar bölgedeki tek ekonomik/ticari yatak), Alt Kretase içinde bakteriyel ve termojenik gazın karışımı ve Jura'da termojenik gaz ile Alt Pliyosen ve Alt Kretase'deki bakteriyel gazın her ikisi de farklı jeolojik zaman aralıklarında ve farklı bölgelerdeki **denizel organik maddeden** türemiştir (Şekil 17).

Jura kesitindeki gazın çoğu ve Alt Kretase'deki termojenik fraksiyon, petrol-prone kerojenden oluşmuştur (Şekil 18 ve 19). Oysa, ilksel organik maddenin tipi ve oluşum mekanizmasındaki benzerliklere rağmen, olgunlaşmadaki farklılıklar bu gazların eş kökenli olmadığını göstermektedir.

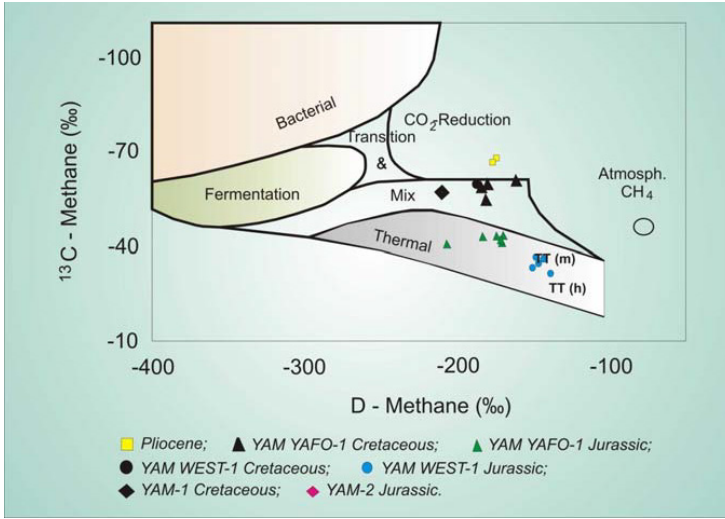
YOM-2 kuyusundaki Orta Jura kesitindeki termojenik gaz, petrol oluşumu ile ilişkili bir gaz gibi görünmektedir. Fakat, Yam Yafo-1'deki oldukça daha yüksek olgunluğa sahip Jura termojenik gaz, petrol oluşumu ile ilişkili olan gaz ile eş kökenli değildir. Genelde, hem Orta Jura hafif petrolü birimin üzerinde yer alan ve hem de potansiyel kaynak kayaç ile ilişkili gazların varlığı inandırıcı görünmemektedir (*inconclusive*, Feinstein et al., 2002).



Şekil 17. Çalışma alanı ve kuyuların yer aldığı bölgeden (Levant Baseni ve kırsal alanı) geçen jeolojik enine kesit (Hall, 1985'den aynen alınmıştır).



Şekil 18. Moleküler hidrokarbon bileşimi ve izotopları (Hall, 1985'den aynen alınmıştır).



Şekil 19. Metan örneklerinde duraylı ve döteryum izotopları (Hall, 1985'den aynen alınmıştır).

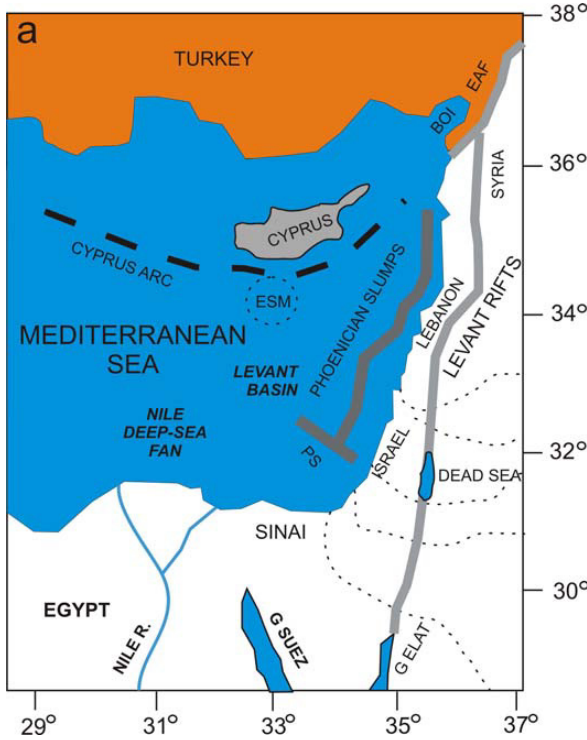
4.3. İsrail, Lübnan ve Suriye'nin Hidrokarbon Potansiyeli. Levant Slumpları ve GD Akdeniz Boyunca "Phoenician" Yapıları

Mart and Ryan (2007)' in çalışmasında ayrıntıları ile verildiği üzere; Levant Baseni kıtasal kenarı boyunca uzanan sedimanter istifin üst kesimlerini iki önemli slump serisi deforme etmektedir. Serilerden birisi kıtasal yamacın tabanı boyunca bulunmaktadır. Kıtasal yamaç üzerinde bu ilk seri dağılmış haldeki Messiniyen evaporitlerinin doğu kenarında uzanmaktadır. Slumpların ikinci serisi Levant Baseni'nin şelfinin kırıldığı kıtasal kenarı kesmektedir. Bu iki serinin oluşumları aynı zamanda, fakat birbirleriyle ilişkisiz iki süreç ile tetiklenmişlerdir. Kıyıya paralel slumplar üzerinde yer alan Pliyo-Kuvaterner sedimanları da taşınarak ve Messiniyen tuzlarının basene doğru akmasıyla çökelmeye başlamıştır. Yamaç üstündeki normal slumplar Messiniyen öncesi sedimanter kayaçları kesen geniş kanyonların üstünde bulunmaktadır. Tuzun bir tabakası kanyonların içinde bulunmuştur. Pliyo-Kuvaterner sedimanlar bu tabakaların üstünde çökelmiştir. Slumplar oldukça geniş yayılıma sahip olup Messiniyen sonrası gelişmiş kuzeybatı uzanımlı faylarla sınırlıdır (Şekil 20). Tuzun kanyonlara akışı sırasında yamaç-normal slumpları da sürüklediği düşünülmektedir. Dolayısıyla "thin-skinned" halokinetik süreçler Levant kenarının komposit post-Tortoniyen yapısal formlarını oluşturmuştur. Pho-

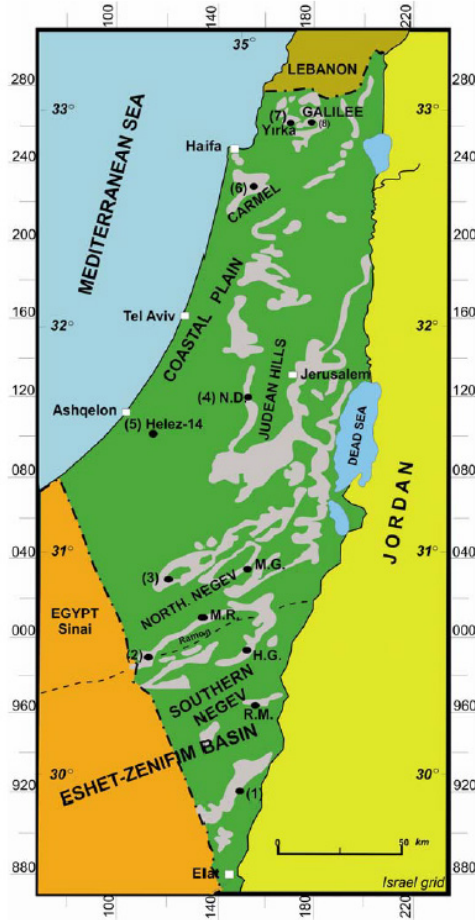
enician yapılar, masif bir tuz tabakasının çözünmesine bağlı olarak uzak kıtasal kenarın birdenbire çökmesiyle oluşan iyi bir örnektir.

Levant Baseni ve kenarında sediman depolanması en geç Miyosen'de, Messiniyen döneminde kesilmiştir. Bu dönemde deniz seviyesi bugünkü seviyeden yaklaşık 2 km daha aşağıya düşmüştür. Dolayısıyla Levant Baseni'nin en derin kısımları "hipersalin basenler serisi" haline gelmiştir. Bu basenlerde geniş miktarlarda jips, halit ve diğer evaporitik mineraller çökelmiştir. Bu dönem ile eş zamanlı olarak Akdeniz kıtasal kenarı bir çökme ortamı halinden aşınan bir kara bölgesi haline gelmiştir. Doğu Akdeniz'in normal deniz rejimi Erken Pliyosen'de oluşmuştur. Fakat Messiniyen krizine işaret eden iki kanıt; Levant Baseni'nde çökelmiş kalın evaporitik istif ile basenin kenarlarını şekillendiren yoğun erozyon, geride jeolojik kayıtlar olarak kalmıştır (Mart and Ryan, 2007).

Günümüz İsrail karasal alanlarında Türoniyen mostralarının yayılımı Şekil 21' de verilmiştir.



Şekil 20. Levant Baseni ve sınırladığı bölgeler ve Phoenician Slumpları (Mart and Ryan, 2007'den aynen alınmıştır).



Şekil 21. Türoniyen mostra/yüzlek haritası ve çalışılmış kesit lokasyonları (Buchbinder et al., 2000' den aynen alınmıştır).

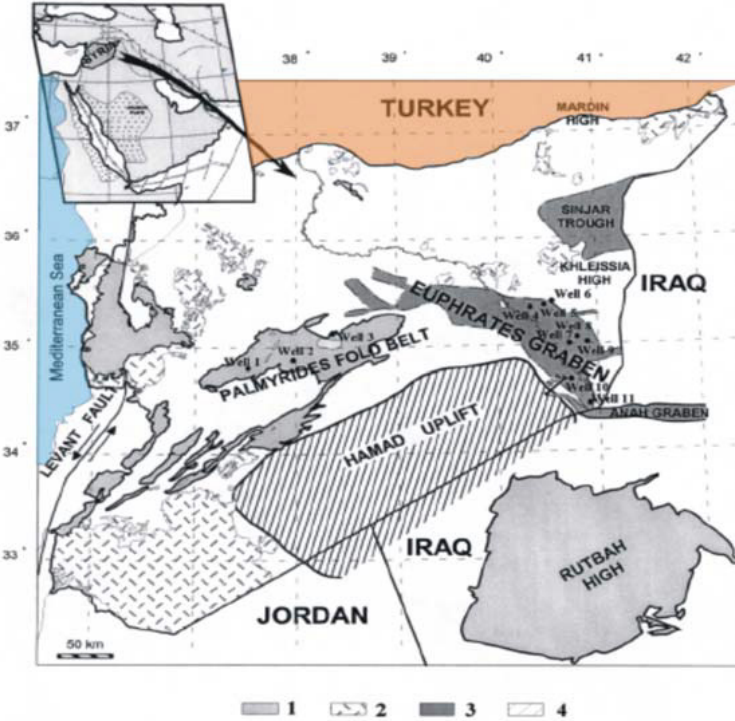
4.4.Suriye'nin Hidrokarbon Potansiyeli

Suriye'deki Triyas Serilerinin Paleocoğrafyası ve Hidrokarbonların Kökeni

Suriye'deki tüm Triyas seviyelerini kesen kuyuların korelasyonu başlıca gel-git ve gel-git altı fasiyes çökeltileri ile oldukça geniş bir alana yayılmış halde evaporitik karbonat çökeltilerinin yer aldığı litoral bir depolanma bölgesini işaret etmektedir. Batıya doğru, Palmirid Baseni yüksek sedimantasyon oranı ile karakteristiktir. Aniziyen yaşlı dolomitler gelişmiş rezervuar özellikleri ile belirgindir. Fırat Grabeni, doğuya doğru ve daha kenarda yer almaktadır. Fırat

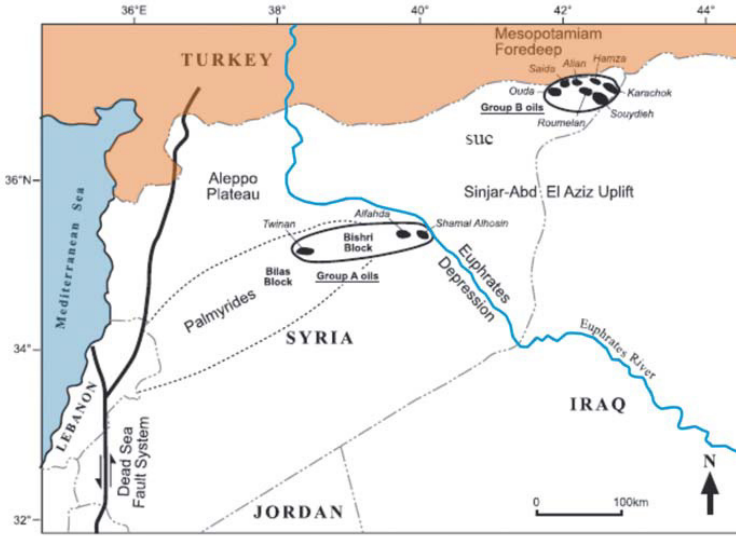
grabenini Palmirid Baseni'ne nazaran daha yavaş bir çökme göstermektedir. Fırat Baseni'nde sedimanter istif daha ince ve dolayısıyla tam değildir. Bu basende de Aniziyen yaşlı dolomitler bulunmaktadır. Ancak, bu birimin üzerine gelen anhidritler ince tabakalı olup bu nedenle örtü kayaç görevini tam olarak yapamamaktadır. Fırat Grabeni içinde, Triyas çökelleri progresif olarak güneybatıya doğru yüzeylenmiş Geç Paleozoyik yükselimi üstüne gelmektedir. Üst Miyosen'e kadar, yükselimin bir önemli dönemi sırasında, alttaki dom yapısı yeniden aktive olmuş ve Fırat Baseni'ni, Palmirid Baseni'nde gözlenmeyen, ana hidrokarbon rezervuar görevi gören fluyiyatıl kumlarla doldurmuştur (Jamal et al., 2000).

Suriye'de Triyas yaşlı çökeller ender olarak yüzeylenmiş ve iki Mesozoyik yaşlı basen içerisinde rezervuar seviyelerini kapsamaktadır: Fırat Grabeni (doğu Suriye) ve Palmirid Baseni (orta ve batı Suriye) (Şekil 22).



Şekil 22. Suriye'nin jeoloji haritası, sondaj ve sismik hatların lokasyonları. 1-Mesozoyik yüzlekler, 2-volkanik yüzlekler, 3-Senozoyik örtü altında kalan Mesozoik grabenler, 4-Üst Triyas'ta yükselmiş Paleozoyik Basen (Hamad Yükselimi) (Jamal et al., 2000' den aynen alınmıştır).

Fırat depresyonu içinde rezervuar birimleri Neojen yaşlı Mulla Formasyonuna ait fluviyatil kumtaşlarıdır. Formasyonun bulunduğu derinlik ortalama 3000 m olup kalınlıkları 125 m civarındadır. Bu kayalar mükemmel petrofiziksel karakteristiklere ve yüksek üretim oranlarına sahiptir (bir kaç bin varil/gün). Üst Kretase sırasında, horst ve graben oluşumu bu rezervuar özellikli kumların yanal yönde denizel Santoniyen-Kampaniyen yaşlı çörtlü kireçtaşları ile ilişkili olmasını sağlamıştır. Santoniyen-Kampaniyen yaşlı bu birimler bölgedeki petrol sisteminin önde gelen kaynak kayac ve en uygun örtü kayalarıdır. Palmirid Baseni içinde bu kumtaşları gözlenmemiştir (Jamal et al., 2000, Şekil 23).



Şekil 23. Suriye petrol sahalarının lokasyon haritası (Abboud et al., 2005' den aynen alınmıştır).

4.5. Lübnan'ın Hidrokarbon Potansiyeli Hydrocarbon Potential of Lebanon

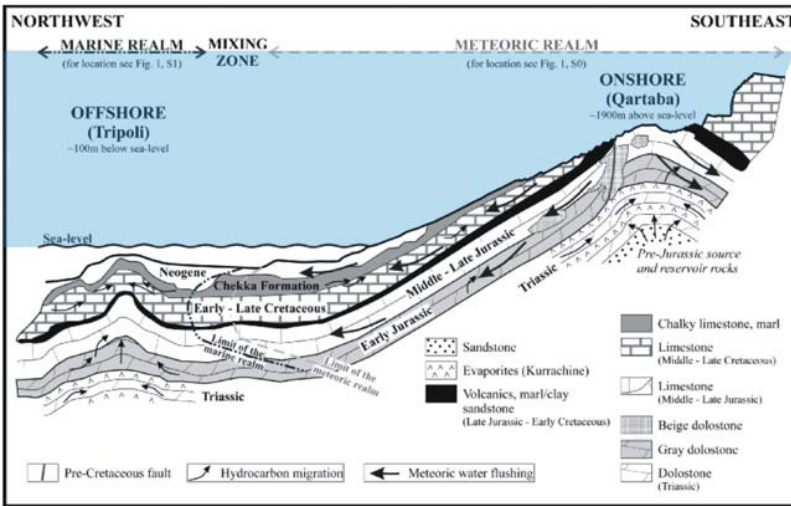
Lübnan'ın Hidrokarbon Potansiyeli: Bölgesel Korelasyonlardan Yeni Görüşler

1930 yılından beri Lübnan'da sürdürülen petrol arama çalışmaları hayal kırıklığıyla başarısızlığa uğramıştır (Beydoun 1977 a). Hatta, 1947 ve 1967 yılları arasında 7 arama kuyusu açılmış olup bu kuyular bilinen tabakalardan daha yaşlı serilere ve ekonomik petrol ve gaz birikimlerine ulaşmamıştır. Bu başarısızlıkların başlıca nedenleri;

- 1-Uygun olmayan kuyu lokasyonları ile ulaşılan derinlikte hidrokarbonların varlığı için gerekli yapı ve litolojilerin olmaması,
- 2-Kuyu lokasyonlarında gözlenen kapanım eksikliği,
- 3-Meteorik suların rezervuarları istila etmesi ve
- 4-Uygun örtü kayacın bulunmamasıdır (Beydoun 1977 a).

Petrol bulguları, kuyularda ve yüzlelerde gözlenmektedir. Örnek olarak Bekaa'nın güneyindeki viskoz asfalt; Lübnan kuzeyindeki bitümen ve difüze olmuş emprenye petrol sızıntıları, Terbol-1 ve Yohmar-1 kuyularında rastlanılan bitümen ve asfalt izleri verilebilir.

Önceki çalışmalar (Beydoun 1977 a, Nader and Swennen, 2004) incelendiğinde Lübnan'da gelecekteki petrol aramaları için iki alternatif bölge önerilmektedir. İlki; orta ve kuzey Lübnan kara alanındaki Qartaba Horst'udur. Bu yapıda büyük bir yapısal kapanım muhtemelen Jura öncesi rezervuarları içerdiğine inanılmaktadır. İkinci hedef olarak; Lübnan'ın kuzey kısmındaki, şelfin en geniş olduğu (20 km) yer yani sığ deniz alanıdır. Bu deniz alanında yeni sismik yansıma araştırmaları ümitli bir yapının varlığını belli etmektedir (Şekil 24).



Daher ve diğ., 2014, ayrıca, Lübnan'daki organik maddece zengin Üst Santoniyen-Üst Kampaniyen karbonatlarının çökelme ortamı ve kaynak kayaç karakteristiklerini ortaya koymuşlardır.

Ghalayini ve diğ. (2018), çalışmalarında Lübnan'ın kara alanlarının jeolojisi ve Doğu Akdeniz'deki petrol sistemlerinin yeni bir değerlendirilmesi ile Lübnan açıklarında Levant Baseni kuzeyinin yeni bir yorumunu sunmuşlardır. Bölgesel stratigrafik korelasyonlar, saha araştırmaları ve jeokimyasal analizlere dayanarak Permiyen ile Pliyosen arasındaki birimlerde potansiyel kaynak kayaların olduğunu düşünmektedirler.

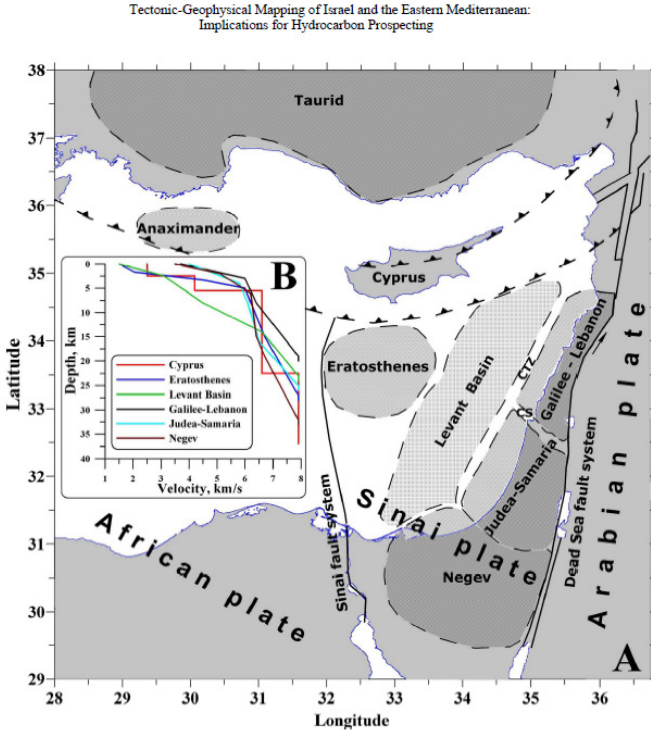
5. Doğu Akdeniz Deniz Alanında (Anaximander Mountains=Finike Dağları) Çamur Volkanları ve Gaz Hidrat Oluşumları

Lykousis et al., (2009), Anaximander Dağları (Finike Dağları) bölgesinin aktif çamur volkanizması ve gaz hidrat alanları için önemli olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada, hedeflenen çamur volkanlarının morfoloji haritaları yapılmıştır (Amsterdam, Kazan ve Kula bölgeleri). Özellikle Amsterdam krateri ve ilişkili çamur breşi akıntıları haritalanmıştır. Deniz tabanının 0,3-1,5 m altından, Amsterdam alanından, kar topağını andıran alev şekilli gaz hidrat örnekleri alınmıştır. Bu arada, Amsterdam çamur volkanında güney yamaç boyu akan çamurları da içeren yeni bir gaz hidrat sahası bulunmuştur. Kazan çamur volkanından da ilk kez gaz hidrat örneği alınmıştır. Bu örnekler 0,3 m daha derinden "core sample" şeklinde toplanmıştır. Bu gaz hidratlar "pirinç" şeklindedir. Çalışmada ayrıca yeni Athina ve Selanik isimli 2 çamur volkanı daha tanımlanmıştır. Selanik çamur volkanından toplanan gaz hidratlar aktif Akdeniz alanları arasında en sığ (1264 m) bölgeden yani "gaz hidrat duraylı zonunun" sınırından alınmıştır. Çamur breşi klastlarının biyostratigrafik analizleri, denizaltı sedimanter istifinin kaynağının **Geç Kretase kireçtaşlarını**, Paleosen silisiklastik kayaçlarını, Eosen biyojenik kireçtaşlarını ve Miyosen çamurtaşlarını içerdiğini göstermektedir.

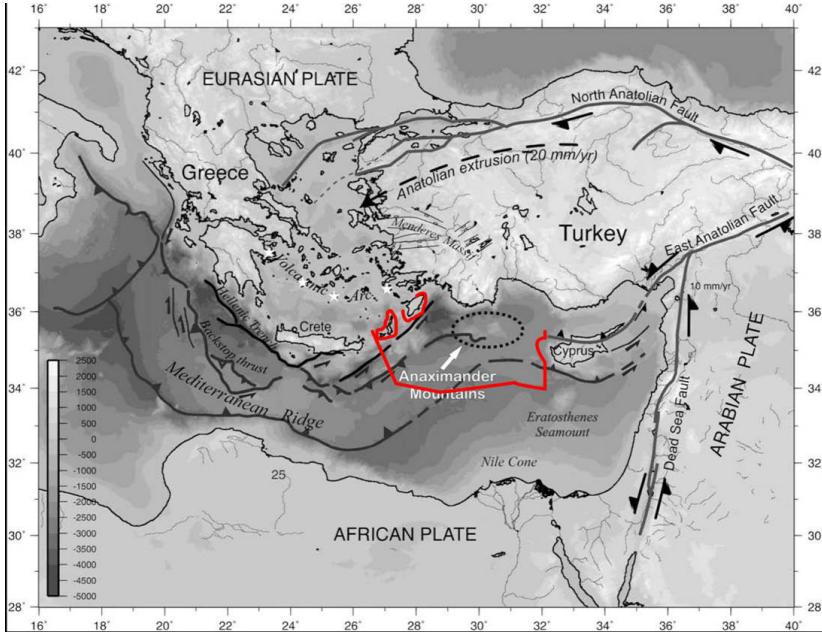
Anaximander çamur volkanındaki metan gazının toplam kapasitesi hakkında tahmini hesaplanan miktar 2,56-6,40 km³tür. Çamur volkanları (MVs) derine gömülmüş sedimanların gazdan arınma (degassing) yoludur. Çamur volkanları genellikle *yanal*

tektonik sıkışma kuvvetlerinin egemen olduğu orojenik kuşaklarda ve yitilme zonlarında bulunmaktadır. Bölgedeki sıg deniz çamur volkanlarından metan akışının günümüz için tahmini hesaplanan miktarı 0,42 ile 0,9 Mt/yr arasındadır. Bu miktar hemen hemen kara (onshore) ve deniz (offshore) alanlarındaki çamur volkanlarından açığa çıkan toplam global CH₄ akışının % 10'una karşılık gelmektedir (6-9 Mt/yr).

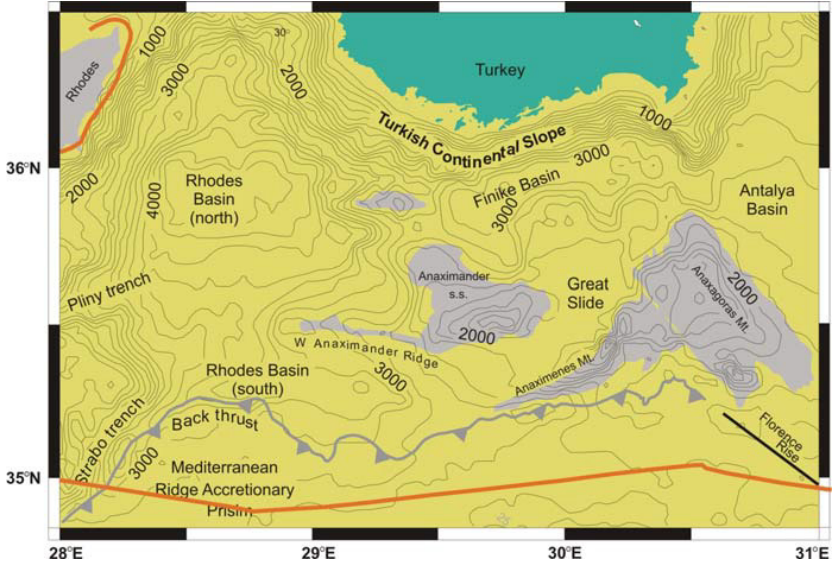
Çamur volkanları Doğu Akdeniz'de çok geniş yayılıma sahiptir ve potansiyel olarak yüksek ekonomik değere sahip katı gaz hidratların geniş kütleli yataklarını içerebilmektedir (Şekil 25 ve 26). 1970'li yıllarda Doğu Akdeniz'deki ilk çamur volkanlarının keşfinden bugüne kadar, bu bölgede farklı alanlarda çamur volkanları, çamur diyapirleri ve akıntı şeklinde hidrokarbon sızıntıları bulunmuştur. Bunların çoğu Hellenik yayın yığılma prizması üzerinde-Anaximander Dağları'nda (daha sonra Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri tarafından "Finike Dağları" olarak adlandırılmıştır) bulunmuştur (Şekil 27).



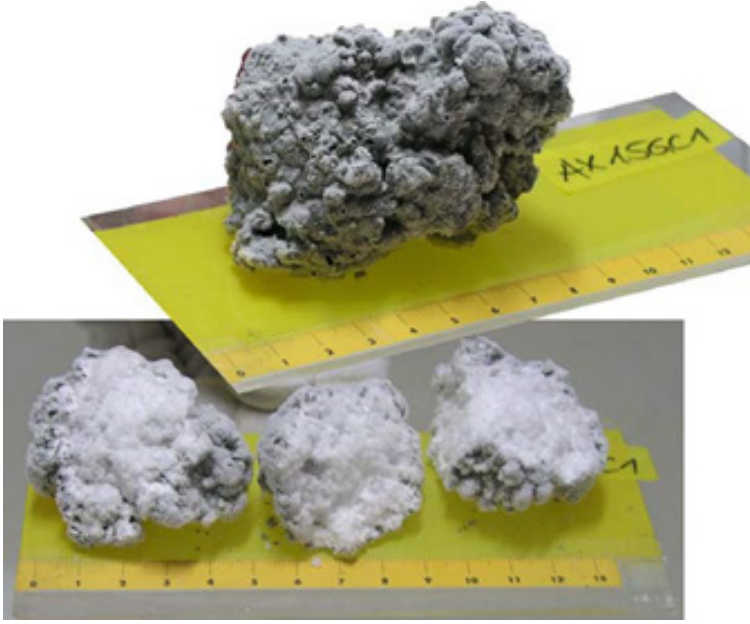
Şekil 25. Doğu Akdeniz bölgesinin tektonik görünümü. (Eppelbaum and Katz, 2011).



Şekil 26. Doğu Akdeniz Bölgesinin genelleştirilmiş jeotektonik ve batimetrik haritası (Lykousis et al., 2009'dan aynen alınmıştır) (Kırmızı renkli hat, Prof.Dr. Sertaç H. Başeren'in izni ile yürüttüğü çalışma ve sunumdan aynen alınmıştır).



Şekil 27. Anaximander Dağları ve yakın civarının ayrıntılı batimetri haritası (Lykousis et al., 2009'dan aynen alınmıştır).



Şekil 28. Gaz hidrat topakları (8x5x4 cm) (ortadaki) altta kırılmış daha küçük parçalar. örnekler Amsterdam çamur volkanından alınmıştır (**Lykousis et al., 2009'dan aynen alınmıştır**).

Bunlar aynı zamanda Sicilya açıklarından Nil Deltası'nın derin deniz yelpaze alanına kadar olan deniz alanlarında da bulunmuştur (Florence Yükselimi boyunca). Anaximander Dağları'ndaki Kula çamur volkanından 1996 yılında gaz hidratlar örneklenmiştir (Şekil 28).

6. Tartışma ve Sonuçlar

Dünyada denizaltı çamur volkanlarına bağlı olarak gelişen gaz hidratların keşfine yönelik ilk çalışmalar Barbados adası açıklarında gerçekleştirilmiştir (Milkov, 2000). Meksika Körfezi bölgesi araştırmaları 1989'da başlamıştır. Akdeniz Prometheus alanında ilk araştırma tarihi 1981'dir. Kıbrıs açıklarında, Akdeniz Olimpi ve Anaximander Dağları'nda (Finike Dağları) ilk araştırmalar ise 1997 yılına aittir. Bu bölgede aralıksız süren çalışmaların en sonucusu 2009 yılında, Anaximander ve yakın civarının çamur volkanları ve gaz hidratlarının potansiyelinin belirlenmesine yönelik olarak ve bir Avrupa Birliği araştırma projesi şeklinde gerçekleştirilmiştir (**Lykousis et al., 2009**).

Yunanistan-GKRY ikilisinin elde etmek istediği hukuka aykırı durum ve gerçekleştirdikleri talepleri incelendiğinde; GKRY'nin belirlediği 4 ve 5 no.lu ruhsat sahaları sınırında gösterilen beyaz işaretli A' noktası Mısır'ın Nil Deltası hidrokarbon arama çalışmaları sırasında hazırladığı jeolojik enine kesitin kuzey ucudur. Oysa, Nil Deltası kıyı şeridinden başlayıp tahmini 7 km. derinliğe kadar ve yaklaşık 180-200 km kuzeye uzanan kesitte, pek çok petrol arama çalışma raporlarında da belirtildiği üzere, hidrokarbon türeten potansiyel kaynak kayalar; Jura (2-6 km derinlikte), Kre-tase (1-7 km derinliğe kadar) ve Miyosen yaşlı organik maddece zengin seviyelerdir (500 m ve 200 m kuzey açığında deniz tabanının yaklaşık 1000 m altında). Daha açık ifade ile, Mısır A' noktasında kendi hakim bölgesinde kalması gereken muhtemel hidrokarbonlu seviyeden GKRY ile imzaladığı anlaşma ile vazgeçmiş görünmektedir. Fakat sınırlandırmaya ilişkin hukuk kuralları ve bölgede Türk kıta sahanlığının olası sınırları kapsamında Türk Devleti ile Mısır arasında bir anlaşma olabilse idi, söz konusu alan Mısır'ın hükümranlığında kalacaktı.

Bu ana saptamalardan sonra ilgili ülkelerin hidrokarbon varlıkları/yoklukları hakkında;

- 1- Mısır, Nil Deltası gaz rezervleri (Cezayir, Libya gibi Kuzey Afrika ülkeleri ile kıyaslandığında) çok fazla değildir. Ancak Nil Deltası bölgesinde doğu, kuzey ve batı yönünde geliştirilmeye son derece uygun potansiyel hidrokarbon alanları vardır. Libya sınırı ile Nil Deltası arasında kalan Batı Çölü bölgesinde birbirinden bağımsız halde 10'a yakın basen vardır. En son çalışılan Shushan Baseni olup (Bölüm 4) burada ayrıntılı derin sondajlara ihtiyaç vardır. Süveyş Körfezi güneyinde kısıtlı da olsa petrol-gaz potansiyeli vardır. Nil Deltası'nın kuzeydoğu bölgesinde (31030'-33030' boylamları arasında kalan alanda) umutlu potansiyel alanlar vardır. Mısır'ın bölgede agresif politika izlemesi için, pek fazla hidrokarbon yoksunluğu yoktur.
- 2- İsrail 2002 yılından sonra kendi Akdeniz deniz alanında sürdürdüğü hidrokarbon arama çalışmaları sonunda çok önemli gaz rezervlerinin varlığından söz etmektedir. Ancak aynı yayınların son cümleleri bu potansiyeller hakkında "pek inandırıcı" olmadıkları anlamına gelen "inconclusive" türü kelimelerle

bitmektedir. Nitekim, geçen 5-7 yıl boyunca İsrail'in bu alanlardan (Bölüm 4) gaz ürettiği henüz pek duyulmamıştır. İsrail kara alanlarında da hummalı bir şekilde hidrokarbon arama çalışmaları yapmasına rağmen henüz herhangi bir umut veren sonuca ulaşamamıştır. Ancak önemli bir hidrokarbon potansiyel kaynak kayaç çökelim aralığı olan Senomaniyen-Türoniye aralığı litolojileri İsrail'de yaygın fakat potansiyel İsrail'in Akdeniz'deki hidrokarbon varlığı hakkında bu yoksunluğu ile aktif olmaya çalışacağı ve hak alma gayreti içinde olacağı düşünülmelidir.

- 3- Suriye hidrokarbon potansiyeli olan 3 provence sahiptir. Bu alanlar GB'dan KD'ya doğru sırasıyla Palmirid Kıvrım Kuşağı, Fırat Grabeni ve Mezopotamya Ön Çukurluğu'nda yer alan Sinjar Teknesi'dir. Suriye'nin ham petrol üretimi 1996 yılından günümüze 604,000 varil ile en yüksek değerine ulaşmış iken 2000 yılında bu üretim günlük 540,000 varil petrole inmiştir. Ana üretim sahası toplam üretimin % 75'ini karşılayan Fırat Baseni'dir. Ayrıca önemli miktarda petrol ve gaz Mezopotamya Önçukurluğu'nda yer alan Bilas-Bishri bloklarının ayırdığı Palmirid Kıvrım Kuşağı'nın KD bölgesidir. Suriye kara alanlarında Suriye Petrol Şirketi (SPC) kontrolünde Fransızlar, Ruslar ve son zamanlarda da ABD'li (Cornell Üniversitesi) bilim adamlarıyla birlikte en geniş ve ayrıntılı jeolojik, petrol jeolojisi amaçlı araştırmaları, proje çalışmaları (doktora tez çalışmaları şeklinde de) gerçekleştirmiştir. Ancak kara alanlarında gösterdiği titizlik ve dikkati, Akdeniz deniz alanlarında sürdürdüğü veya ortak olduğu bir araştırma ile göstermemiştir. Yani Suriye şu anda deniz alanları ile ekonomik hidrokarbon kazancına yönelik bir atılım içerisinde görünmemektedir. Belki bunda halen sahip olduğu hidrokarbon varlığının ve üretiminin kendine yeterliliği rol oynamaktadır. aynak kayaç kapasiteleri ya yoktur ya da çok zayıf görünmektedir.
- 4- Hidrokarbon potansiyeli konusunda Lübnan kara alanlarında, pek çok sızıntı, asfaltit oluşumları gözlenmesine rağmen, son derece şanssız görünmektedir. Suriye'ye benzer rezervuar nitelikli litolojiler; geniş karstik boşluklara ve dolayısıyla meteorik su çevrimlerine sahiptir. Bu özellikleri hidrokarbon korunum ve kapanlanması için olumsuz faktörlerdir. Ancak

son yıllarda Lübnan hidrokarbon arama dikkatini neredeyse tümüyle Akdeniz deniz alanlarına (Tripoli açıklarına) çevirmiştir. Lübnan'ın kuzey kısmındaki şelfin en geniş olduğu (20 km) deniz alanlarını sismik yansıma yöntemleri ile araştırmış ve ümitli bir yapının varlığını belirlemiştir. Sonuç olarak Lübnan'ın Akdeniz deniz alanlarında kendi hukuki haklarının olabileceği yerlerde hidrokarbon varlığı keşfine yönelik her türlü işbirliğine, teklif nereden gelirse gelsin, açık olduğu düşünülmelidir. Çünkü Lübnan'ın çok ciddi miktarda hidrokarbon açığı bulunmaktadır.ektedir.

Bu çalışmanın kapsamı Türkiye'nin Akdeniz deniz alanlarındaki her türlü ekonomik potansiyelinin belirlenmesine yönelik olarak Doğu Akdeniz Havzası hidrokarbonlarının öncelikle kökenleri hakkındadır. Türkiye'nin hukuki hakkı olabileceği düşünülen bölgelere ait ayrıntılı bilgilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi (hem geleneksel hidrokarbon oluşumları ve hem de gaz hidrat oluşumları) yazara göre ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır.

Katkı Belirtme

Bu çalışma; “Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset-Editör:Sertaç Hami Başeren” adlı kitabın ilk makalesi olan “Doğu Akdeniz Havzası Hidrokarbon (petrol-gaz) Potansiyeli” yayınından hemen hemen tümüyle alıntılanmış “derleme” türü bir çalışmadır. Önemli olabilecek bazı kısımlar 2010 yılı sonrasında yapılmış bazı araştırmalarla geliştirilmiştir. Sunumun yapılmasında her türlü yardımı esirgemeyen Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof.Dr. Metin Feyzioğlu'na ve her daim yanımda olduğunu hissettiğim özverili insan, Türkiye Barolar Birliği Başkanışmanı Prof. Dr. Necdet Basa'ya en içten şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Değınilen Belgeler

Abboud, M., Philp. R.P. And Allen. J., 2005. Geochemical correlation of oils and source rocks from Central and NE Syria. *Journal of Petroleum Geology*. Vol. 28(2). pp 203-216.

Aksu, A.E., Hall, J., Yaltrak, C. 2009. Miocene – Recent evolution of Anaximander Mountains and Finike Basin at the junction of Hellenic

- and Cyprus Arcs, eastern Mediterranean. *Marine Geology*. Vol.258(1-4), pp.24-47.
- Alsharhan. A.S. And Abd El-Gawad. E.A., 2008. Geochemical characterization of potential Jurassic/Cretaceous source rocks in the Shushan Basin, Northern western Desert, Egypt. *Journal of Petroleum Geology*. Vol. 31(2). Pp 191-212.
- Bernard, B.B., Brooks, J.M., Sackett, W.M., 1978. Light hydrocarbons in recent Texas continental shelf and slope sediments. *J. Geophys. Res.* 83, 4053-4061.
- Beydoun, S.R., Habib, J.G., 1995. Lebanon Revisited-New Insights into Triassic Hydrocarbon Prospects. *Journal of Petroleum Geology*. Vol. 18(1), pp-75-89.
- Bou Daher, S., Ducros, M., Michel, P., Hawie, N., Nader, F.H., Littke, R., 2016. 3D thermal history and maturity modelling of the Levant Basin and its eastern margin, offshore-onshore Lebanon. *Arab. J. Geosci.* 9, 440.
- Buchbinder, B., Benjamini, C. and Lipson-Benitah, S., 2000. Sequence development of Late Cenomanian-Turonian carbonate ramps, platforms and basins in Israel. *Cretaceous Research* 21, 813-843
- Developments in Petroleum Science. Eds:F. Jahn, M.Cook, M.Graham. Elsevier, 2008, vol.55, Chapter 3, 819-46) 445 s.
- Demirel, İ.H. and Günay, Y. 2000. Tectonic and Karstic Effects on the western Taurus region, southwestern Turkey:Relations to the Present Temperature Gradients and Total Organic Carbon Content. *Energy Sources*. V.22, pp. 431-441.
- Demirel, İ.H. and Günay, Y., Yurtsever, T.Ş. 2001.Evaluation of Petroleum Source Rocks on the Coastal Area of the western Taurus region, Turkey. *Energy Sources*. V.23, pp. 541-552.
- Demirel, İ.H., 2004. Petroleum systems in the eastern and central Taurus region of Turkey. *Marine and Petroleum Geology*. V.21, pp. 1061-1071.
- Demirel, İ.H., 2013. Doğu Akdeniz Havzası Hidrokarbon (petrol-gaz) Potansiyeli. In: Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset, 2013. Editör. Sertaç Hami Başeren, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 608, ISBN: 978-605-136-104-8, 388 s. Ankara.
- Dewey, J.F., Hempton, M.R., Kidd, W.S.F., Şaroğlu, F., Şengör, A.M.C., 1986. Shortening of continental lithosphere: the neotectonics of eastern Anatolia – a young collision zone. In: Coward, M.P., Ries, A.C. (Eds.), *Collision Tectonics, Geological Society Special Publication*, 19, pp. 3- 36.

- Diasty, W.S., Beialy, S.Y., Littke, R., Farag, F.A. 2016. Source rock evaluation and nature of hydrocarbons in the Khalda oncession, Shushan Basin, Egypt's Western Desert. *International Journal of Coal Geology* 162, 45-60.
- Döner, Z., Kumral, M., Demirel, İ.H., Hu, Q. 2019. Geochemical characteristics of the Silurian shales from the central Taurides, southern Turkey: Organic matter accumulation and depositional environment modeling. *Marine and Petroleum Geology*. V.102, pp. 155-175.
- Eppelbaum, L. And Katz, Y. 2011. Tectonic-Geophysical Mapping of Israel and the Eastern Mediterranean: Implications for Hydrocarbon Prospecting. *Positioning*, v. 2, pp.36-54.
- Erduran, M., Endrun, B., Meier, T. 2008. Continental vs. oceanic lithosphere beneath the eastern Mediterranean Sea – Implications from Rayleigh wave dispersion measurements. *Tectonophysics*. Vol.457, pp.42-52.
- Feinstein, S., Aizenshtat, Z., Miloslavski, I., Gerling, P., Slager, J., McQuilken, J., 2002. Genetic characterization of gas shows in the east Mediterranean offshore of southwestern Israel. *Organic Geochemistry* 33 1401-1413
- Garfunkel, Z. 1998. Constrains on the origin and history of the Eastern Mediterranean Basin. *Tectonophysics*, vol.298 (1-3) pp.5-35.
- Garfunkel, Z. 2004. Origin of the Eastern Mediterranean Basin. a reevaluation *Tectonophysics*, vol.391 (1-4) pp.11-34.
- Ghalayini, R., Nader, F. H., Bou Daher S., Hawie, N. and Chbat, W. E. 2018. Petroleum Systems of Lebanon: An Update and Review. *Journal of Petroleum Geology*, Vol. 41(2), pp 189-214.
- Ginzburg, A., Ben-Avraham, Z., 1994. Crustal structure of northern Israel. *Marine and Petroleum Geology* 11 (4), 501-506
- Grohmann, S., Romero-Sarmiento, M.F., Nader, F.H., Baudin, F. And Littke, R. 2019. Geochemical and petrographic investigation of Triassic and Late Miocene organic-rich intervals from onshore Cyprus, Eastern Mediterranean. *International Journal of Coal Geology*. V. 209, pp.94-116.
- Hall, J., Calon, T.J., Aksu, A.E., Meade, S.R. 2005. Structural evolution of the Latakia Ridge and Cyprus Basin at the front of the Cyprus Arc, Eastern Mediterranean Sea. *Marine Geology*. Vol.221. pp-261-297.
- Hancock, P.L., Barka, A.A., 1981. Opposed shear senses inferred from neotectonic mesofractures systems in the North Anatolian fault zone. *Journal of Structural Geology* 3, 383- 392.

- Jahn, F., Cook, M., Graham, M. 2008. Hydrocarbon Accumulation. In: Developments in Petroleum Science (Eds: F. Jahn, M. Cook, M. Graham). Elsevier, 444 p.
- Jamal, M., Bizra, Y., Caron, C., 2000. Palaeogeography and hydrocarbon habitat of the Triassic series in Syria. *Earth and Planetary Sciences* 331 pp 133-139
- Klemme, H.D. and Ulmishek, G.F. 1991. Effective Petroleum Source Rocks of the World: Stratigraphic Distribution and Controlling Depositional Factors. *The American Association Petroleum Geologists Bulletin*. Vol.75(12), pp. 1809-1851.
- Lykousis, V., Alexandri S., Woodside J., de Lange G., Dahlmann A., et al., 2009. Mud volcanoes and gas hydrates in the Anaximander mountains (Eastern Mediterranean Sea). *Marine and Petroleum Geology*. V.26 (6), p854-872.
- Mart, Y., Ryan, W., 2007. The Levant Slumps and the Structures: collapse features along the continental margin of the southeastern Mediterranean Sea. *Marine Geophysics Research* 28 pp 297-307
- Matmon, A., Wdonowinski, S., Hall, J.K., 2003. Morphological and structural relations in the Galilee extensional domain, northern Israel. *Tectonophysics* 371 223-241
- Mcgregor, D.S., 1996. The hydrocarbon systems of North Africa. *Marine and Petroleum Geology*. Vol.13. No.3. pp. 329-340.
- Milkov, A.V. 2000. Worldwide distribution of submarine mud volcanoes and associated gas hydrates. *Marine Geology*. Vol.167 pp.29-42
- Montadert, L., Nicolaidis, S., Semb, P.H., Lie, O., 2014. Petroleum Systems Offshore Cyprus. In: Marlow, L., Kendall, C., Yose, L. (Eds.), AAPG Special Volumes Memoir 160: Petroleum Systems of the Tethyan Region. AAPG, Tulsa, OK, pp. 301-334.
- Nader, F.H. and Swennen, R., 2004. The hydrocarbon potential of Lebanon: New insights from regional correlations and studies of Jurassic dolomitization. *Journal of Petroleum Geology*. Vol. 27(3). pp 253-275.
- Nader, F.H. and Swennen, R., 2004. Petroleum prospects of Lebanon: some remarks from sedimentological and diagenetic studies of Jurassic carbonates. *Marine and Petroleum Geology*. Vol.21(4).pp 427-441.
- Ratner, M., 2016. Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean. Congressional Research Service, Washington, D.C., pp. 1-15.
- Robertson, A.H.F., 1998. Tectonic significance of the Eratosthenes Seamount: a continental fragment in the process of collision with a sub-

- duction zone in the eastern Mediterranean (Ocean Drilling Program Leg 160). *Tectonophysics*, vol.298 (1-3) pp.63-82.
- Shaaban. F., Lutz. R., Littke. R., Bueker. C. And Odisho. K., 2006. *Journal of Petroleum Geology*. Vol. 29(2). Pp 103-124.
- Shanmugam, G., 1985. Significance of coniferous rain forests and related organicmatter in generating commerical quantities of oil, Gippsland Basin, Australia. American Association of Petroleum Geologists Bulletin Vol. 69, pp. 1241-1254.
- Selley, R.C. and van der Spuy, D. 2016. The Oil and Gas Basins of Africa. *Episodes*. V.39, No.2, pp.429-445.
- Şengör, A.M.C., Yılmaz, Y., 1981. Tethyan evolution of Turkey: A plate tectonic approach. *Tectonophysics* 75, 181- 241.
- Tibor, G., Ben - Avraham, Z. 2005. Late Tertiary paleodepth reconstruction of the Levant margin off Israel. *Marine Geology*. Vol.221(1-4), pp.331-347.
- Vandré, C., Cramer. B., Gerling. P., Winsemann. J., 2007. Natural gas formation İn the western Nile delta (Eastern Mediterranean): Thermogenic versus microbial. *Organic Geochemistry*. Vol.38. pp.523-539
- Varol, Ö.N., Demirel, İ.H., Rickards, R.B., Günay, Y. 2006. Soruce Rock Characteristics and biostratigraphy of the Lower Silurian (Telychian) organic-rich shales at Akyaka, central Taurus region, Turkey. *Marine and Petroleum Geology*. V.23, pp. 901-911.
- Younes, M.A., 2003. Hydrocarbon seepage generation and migration in the southern Gulf of Suez, Egypt: Insights from biomarker characteristics and source rock modelling. *Journal of Petroleum Geology*. Vol. 26 (2). pp 211-224.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Çok teşekkür ederiz. Efendim, bütün bunlar bir kitapçık olarak yayınlanacak. Değerli konuşmacılarımızdan ricamız zaten mümkün olan en kısa süre içerisinde eklemek istedikleri hususlarla birlikte tebliğlerini bize yazılı olarak ulaştırmaları, biz de kısa bir süre içerisinde bunu kitaplaştırarak geniş kitlelerin istifadesine sunacağız. Deniz yetki alanları ihtilafı nedeniyle iki toplum arasında bir mesele olmanın çok ötesinde uluslararası bir görünüm arz etmeye başladığını hidrokarbon konusunun biraz önce sözlerime başlarken söylemiştim. Konu efendim, Temel'in konuya bakış açısından kaynaklanıyor hattı zatında, Temel'in bakış açısı nedir o halde? Hemen bir dakika içinde onu söyleyip sözü sahibine vereceğim. Ben Rizeliyim, benim orada bir köy var, orada Temel diye bir imam var. Kurban bayramında bir dana kurban edecekler, 7 kişi bir araya geliyor, paylaşmakta aralarında ihtilaf çıkıyor. Efendim diyorlar, bizim Temel Hoca nasıl paylaşılacağını o bilir, ona başvuralım. Gidiyorlar *"Hocam, aldık bir dana, onu kurban edeceğiz, ama nasıl paylaşacağız, onu bilemiyoruz"* *"Uşaklar, o kolay, bunu 7'ye böleceksiniz. Başı hocanın, döşü hocanın, 7 hisseden 5'idir hocanın, geri kalan 2'yle de işi vardır hocanın"* diyor. *"Hoca efendi, biz bu kurbanı hiç kurban etmeden sana bağışlasak kurban borcumuzu eda etmiş olur muyuz"* diyorlar. *"Uşaklar, o daha sevaptır da ben diyemiyorum"* diyor. Rum şimdi böyle bakıyor konuya, o nedenle ne kadar haklıdır-değildir, onu şimdi bize Prof. Dr. Hakan Karan söyleyecek, buyurun Hakan Hocam, söz sizin.

Prof. Dr. Hakan KARAN

Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku

Uygulama ve Araştırma Merkezi (DEHUKAM) Müdürü

Sayın Başbakanım, Sayın Barolar Birliği Başkanım, sayın konuklar; öncelikle burada bulunmaktan memnuniyetimi ifade etmek istiyorum. Az önceki tebliğde kıyı devletlerinin haklarından bahsedildi, ben de bu kapsamda yükümlülüklerden bahsedeceğim.

Sayın Başkanımız dedi ki: *“Bizim DEHUKAM (Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi)ne desteklerimizden de bahsederseniz memnun oluruz”* Biz Barolar Birliği’nin DEHUKAM’a ve dolayısıyla Türkiye’nin denizler üzerindeki haklarına verdiği destekten sonuna kadar müteşekkiziz. Bu kadar bir destek aldığımız çok az kurum var. Yabancı konuklarımız geliyor, otellerinde barındırıyorlar, bunun sayesinde yabancı konuklarımızın burada DEHUKAM tarafından yürütülen yüksek lisans programında ders vermesine imkân sağlayabiliyoruz.

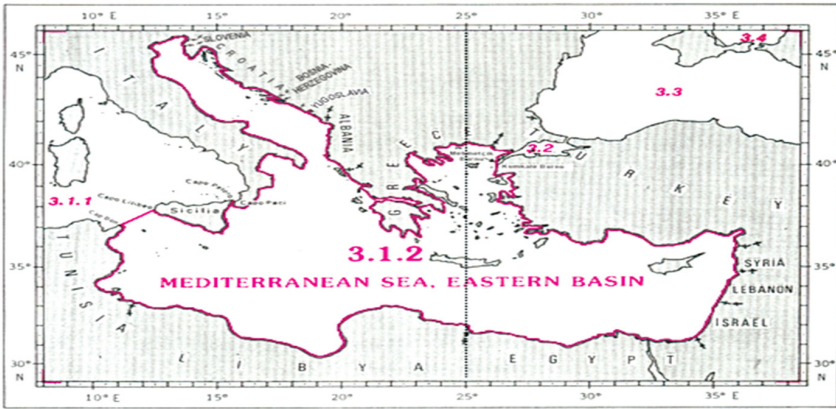
Kıbrıs ile ilgili olarak konuşmama, bir nakaratla devam etmek istiyorum. Nakaratta diyor ki: *“Gitmesek de, görmesek de o köy bizim köyümüzdür”* Bunun sadece anavatana özgülmeden yavru vatan KKTC için de geçerli olduğuna inanıyorum. Yavru vatan tabiri kimseyi rahatsız etmesin. Oranın halkının ayrı, devletinin ayrı olduğu şüphesiz.

İlk olarak 2000’li yılların başında Sayın Başkanımız Metin Hocamla beraber Annan Planı görüşmelerinde destek olabilmek için oraya geldim ve ondan sonra da Allah nasip etti, Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ders vermeye devam ettim. Umarım ileride Kıbrıs sorununa orada yaşayan tüm insanların insanca yaşayabilmesine olanak sağlayan bir çözüm bulunur.

Ben bugün *“Doğu Akdeniz’de Sınırları İhtilafli Deniz Alanlarında Devletlerin Yükümlülükleri ve Kıbrıs”* başlıklı bir sunumda bulunacağım. Bu kapsamda, Doğu Akdeniz’le sınırları ihtilafli deniz alanları, sınırları ihtilafli deniz alanlarında devletlerin yükümlülükleri, Kıbrıs ekseninde devletlerin tutumu, yükümlülük ihlalinin yaptırımından bahsedeceğim.

Deniz alanları hakkında dinleyicilerin yeterli bilgisi olduğu kanısıyla ayrıntıya girmeyeceğim. Buna karşılık Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı rejimi mi, yoksa, münhasır ekonomik bölge rejimi mi uygulanmalı sorusuna kısaca cevap arayacağım. Doğu Akdeniz'de hidrokarbonlardan, yani deniz tabanının altındaki enerji kaynaklarından ve bunlarla ilgili sorunlardan bahsediyoruz. Bu kaynaklarla ilgili olarak bir sınır ihtilafı varsa, bu ihtilaf tamamıyla ekonomiktir ve deniz tabanıyla alakalıdır. Bu kapsamda hem kıta sahanlığı hem de münhasır ekonomik bölge anılan kaynakların işletimine yetki vermektedir. Ne var ki, bu yetkinin kullanımı kıta sahanlığında kıyı devletleri bakımından kendiliğinden iken, münhasır ekonomik bölgenin ayrıca ilanına gerek vardır. Dolayısıyla enerji kaynaklarının işletimi için münhasır ekonomik bölge ilanına ihtiyaç olmayıp, kıta sahanlığı rejimi yeterlidir. Ancak su kütlesindeki ekonomik değerlerin işletimi örneğin balıkçılık için yetki ihtiyacınız olduğu takdirde münhasır ekonomik bölge ilanına gidilmesinde fayda görülebilir.

Sınırları ihtilaflı deniz alanlarına baktığımızda iki tür sınır ihtilafı çıkıyor: Birisi sınırları yan yana olan devletler arasında, ikincisi kıyıları karşılıklı devletler arasında. Doğu Akdeniz'de her iki ihtilaf da karşılaşılmaktadır.



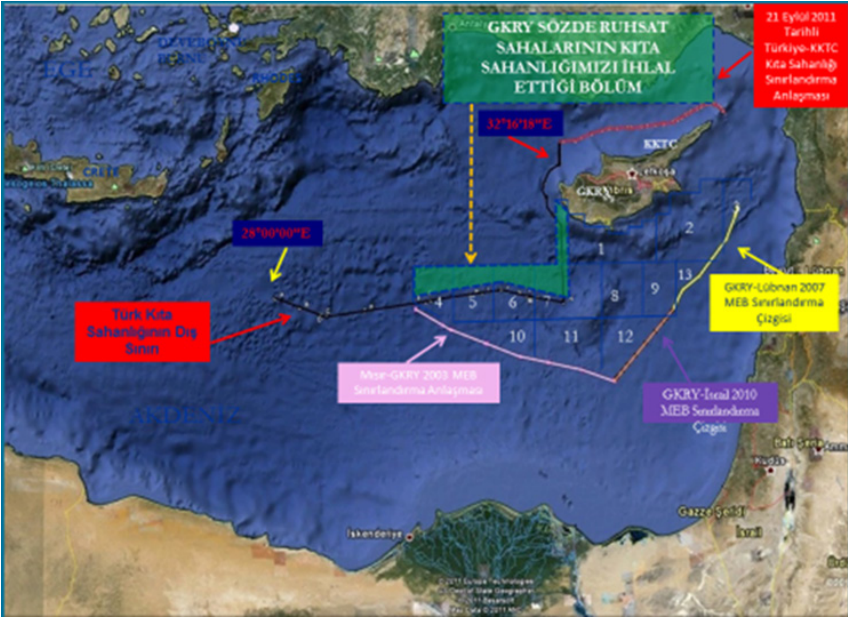
Doğu Akdeniz dediğimizde coğrafi anlamda Tunus'la İtalya'nın Sicilya Adasının doğusundaki alan -Karadeniz hariç- aklımıza geliyor, ama bizim buradaki oturumumuzda Doğu Akdeniz'i Girit, Rodos ekseninde onun doğusundaki alan olarak tanımlıyoruz. Doğu Akdeniz bağlamında unutulmaması

gereken husus, Akdeniz'in tamamının Akdeniz içerisinde Doğu Akdeniz'in, Doğu Akdeniz içerisinde Ege Denizi'nin ve üstte Karadeniz'in her birinin uluslararası hukuk anlamında kapalı, yarı kapalı deniz statüsünde olmalarıdır.

Doğu Akdeniz'de karşılaşılan iki tane sınır ihtilafı bulunmaktadır. Bunlardan biri bizim yaşadığımız sorun iken, diğeri, Lübnan'la İsrail arasındadır. Her bir sınır ihtilafı gri bölge yaratmaktadır. Gri bölgeler, iki devletin deniz egemenlik veya egemen yetki alanlarının birbirleriyle çatıştığı alanlardır. Sınırların çatıştığı alanlarda gri bölgeler oluşur ve gri bölgelerde devletlerin takip edecekleri hareket tarzlarını uluslararası hukuk kuralları belirler.



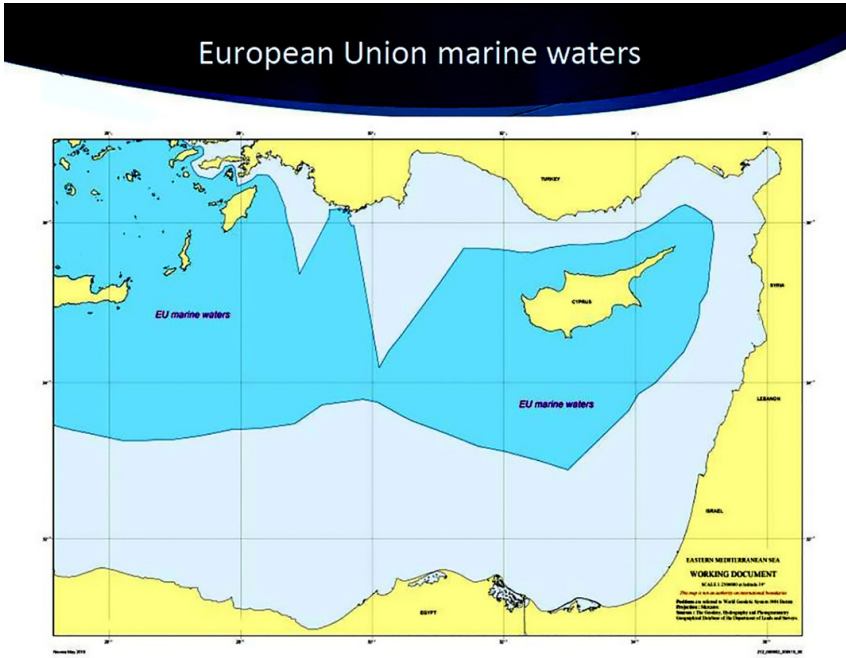
Yukarıdaki slaytta Dışişleri Bakanlığımızın Birleşmiş Milletler'e yollamış olduğu notada belirtilen sınır sağda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin kendisine hak gördüğü deniz alanıysa solda karşımıza çıkıyor. Doğal olarak bunları kesiştirdiğimiz takdirde de ister istemez aşağıdaki haritadan da anlaşılacağı üzere Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin hak iddia ettiği deniz yetki alanlarıyla Türkiye'nin hak iddia ettiği deniz yetki alanları arasında bir sınır ihtilafı görünüyor ve bir gri alan oluşuyor.



Devletlerin sınırları ihtilafli münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığında ne gibi yükümlülükleri var ve Kıbrıs bunun neresinde sorusunu sormaya başladığımızda ihtiyatla da olsa Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konvansiyonu (UNCLOS)'a başvuru yapmamız gerekiyor, Türkiye söz konusu Konvansiyona taraf değildir. Türkiye'nin Konvansiyona yönelik çekincesi, hükümlerinin tamamına yönelik olmayıp, Ege Denizi'nin özel statüsünün hükümlerin hazırlık aşamasında dikkate değer görülmemesinden kaynaklanmaktadır. Konvansiyona çekince koyarak katılmak yasaklanmış olduğundan Türkiye de UNCLOS'a taraf olamamış ve bu tercihi sürekli itirazcı konumuyla ortaya koymuştur. Şu kadar ki Türkiye UNCLOS'un neredeyse yüzde 90'ından fazla hük-

müyle mutabık olup, bunların bir kısmını mevzuatına yansıtmış, diğerlerini de devlet uygulamasıyla şekillendirmiştir. Söz konusu çekincelerin tamamı Ege Denizi'nin özel statüsüyle alakalıdır ve özellikle adaların hukuki vasfından kaynaklanmaktadır. Günün birinde Ege Denizi sorunları çözüldüğü takdirde Türkiye bakımından UNCLOS'a taraf olmaktan kaçınmayı gerektirecek bir sebep de kalmayacaktır. Bu açıdan UNCLOS'a karşı *"bizim bir alerjimiz olmasa dar"* sürekli itirazcı konumumuzu devam ettirmekte bu gün için hukuki menfaaımız bulunmaktadır.

UNCLOS'un 300. maddesi taraf devletlerin işbu Konvansiyon hükümleri uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getireceklerini ve işbu sözleşmede tanınan hakları, yetkileri ve serbestileri kötüye kullanmaktan kaçınacaklarını düzenlemektedir. Uluslararası Adalet Divanının Statüsününün 38. maddesinde hukukun genel ilkelerinin uluslararası hukukun kaynağı olduğu belirtilmektedir. Uluslararası hukukun en temel kuralı, iyi niyetli davranış yükümlülüğü getirmekte, hakların kötü niyetle kullanımını yasaklamaktadır. Buralarda yazılmasaydı dahi bu yükümlülük varlığını koruyacaktı.



O zaman cevaplanması gereken soru şu: Bir Üniversite paravanı altında hazırlanan yukarıdaki harita dolayısıyla egemen yetkilerin kullanılabilceğini ileri sürmek ve 12 km².lik bir Meis adasına tam etki tanımak iyiniyetli bir davranış mıdır? Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e bakan kıyılarının uzunluğu, burada yaşayan toplumun nüfusu ve denize bağımlılığı dikkate alındığında ortaya konan haritanın dürüstlikle bağdaşır bir yanı bulunmamaktadır.

İyiniyetle kullanılacak haklar nelerdir? Esasen kıta sahanlığının belirlenmesi, münhasır ekonomik bölgenin ilanı ve beraberinde bu deniz alanlarında, arama ruhsat sahalarının ortaya konması, sismik arama ruhsatı verilmesi, sismik arama yapılması, sondaj ruhsatı verilmesi, sondaj yapılması, işletim ruhsatı verilmesi, işletim yapılması, bu bölgelerin korunması gibi tüm yetkileri bu kapsamda sayabiliriz.

UNCLOS'un 74 ve 83. maddelerine göre, münhasır ekonomik bölgede ve kıta sahanlığında sahil devlet haklarını kullanırken ve yükümlülüklerine yerine getirirken diğer devletlerin haklarını ve yükümlülüklerini gerektiği şekilde göz önünde bulunduracak ve Konvansiyon hükümleriyle bağdaşacak biçimde hareket edecektir. Bununla paralel UNCLOS'un 123. maddesinde kapalı ve yarı kapalı denizlerde devletlerden haklarını kullanırken ve yükümlülüklerini yerine getirirken işbirliğine gitmeleri istenmiştir.

GKRY işbirliği adı altında 2000'li yılların başından itibaren adımlar atma çabası içine girmiştir. İlk olarak Mısır ile, ardından Lübnan ve İsrail ile ayrı ayrı uluslararası anlaşmalar yapılarak deniz yetki alanlarını sınırlandırmaya çalışmıştır. Aslında sınırlandırmanın tüm bölge devletlerinin katılımıyla yapılacak bir konferansın sonucunda orta çıkması beklenen bir bölgesel çok taraflı anlaşmayla yapılması gerekirken, GKRY bölgedeki en uzun kıyı şeridine sahip Türkiye'yi görmezden gelerek, bir anlamda Türkiye'yi soyutlayarak bölgedeki diğer aktörlerle tek tek anlaşma yoluyla meseleyi halletmek istemiş ise de, meselenin çözümünü mümkün kılmayıp zorlaştırmıştır. Türkiye'nin tanımadığı GKRY ile doğrudan bir şekilde masaya oturabilme ihtimali olmadığından, meselenin çözümü aslında Kıbrıs sorunun çözümüne bağlıdır. Şu kadar ki, bölgesel işbirliği sağlayacak konferansa

KKTC veya Kıbrıs Türk halkı da oturtulacak olursa, Türkiye'nin bu masada GKRY ile birlikte yer alması da mümkün olabilir. Zira Türkiye'nin GKRY.yi tanımamasının sebebi GKRY.nin KKTC.yi tanımamasından kaynaklanmaktadır.

Devletler arasındaki sınır ihtilaflarının çözümüne yönelik işbirliğinin anlaşmaya vesile olması beklenir. UNCLOS'un 74 ve 83. maddeleri uyarınca sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla Uluslararası Adalet Divanı statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde uluslararası hukuk uygun olarak anlaşmayla yapılacaktır. Bu aslında Uluslararası Adalet Divanının Kuzey Denizi kıta sahanlığı davasında vermiş olduğu kararın gerekçesinden alıntıdır. Anlaşmayla yapılacak sınırlandırma devletlerin egemen yetkileriyle alakalı olduğundan toplumsal önyargıları tetikleyebilecek mahiyettedir. Bu açıdan bu konuda bir anlaşmaya varılabilmesi oldukça güçtür.

Sırf bu güçlüğü aşabilmek maksadıyla Dünya farklı bir çözüm arayışına yönelmiş ve "müşterek işletim" (*joint development*) adı verilen bir çözüm metodunu hayata geçirmiştir. Madem sınır ihtilafını sınırlandırmayla çözemiyoruz, sınırlandıramadığımız alanı müşterek işletim deniliyor. Bu konuda KKTC'nin GKRY'ye teklifi olmuş ise de bu teklif GKRY tarafından reddedilmiştir. Türkiye Kıbrıs Türk halkının katılımı sağlanmadan yapılacak hiçbir anlaşmayı tanımamaktadır.

UNCLOS'un 74(2) ve 83(2). maddeleri sınır ihtilafının çözümünde anlaşmaya varamadıysanız yargıya gidilmesini yükümlendirmektedir. Ancak bu yükümlülüğü getiren UNCLOS sınırlı ihtilafları bakımından yargı yoluna doğrudan gitmeyi engelleyecek bir çekincenin Konvansiyon onaylanırken konulabilmesine de cevaz vermektedir. Bu türden çekince koyarak UNCLOS'a taraf olan devletlerden biri de Yunanistan'dır.

Sınır ihtilafının çözümüne yönelik bir anlaşmaya ya da yargı kararına ulaşılabilmesindeki güçlüğün farkında olarak UNCLOS'un: 74(3) ve 83(3) maddelerinde taraflar arasındaki işbirliğini geliştirici ve ihtilafın çözümünü destekleyici iki ayrı yükümlülük öngörülmüştür. Buna göre; ilgili devletler birinci paragrafta öngörülen

anlaşma akdedilinceye kadar veya aslında ihtilaf çözülünceye kadar anlayış ve işbirliği ruhu içinde pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişirler. Geçici düzenlemeler nihai sınırlandırmaya helal getirmez. Yeniden geliyoruz müşterek işleme. Madem çözümü sürekli kılamıyoruz, en azından bu ihtilaf çözülene kadar aramızda gelin beraber ihtilaf alanları işletelim deniyor. KKTC.nin bu yönde getirmiş olduğu öneri GKRY tarafından reddedilmiştir. Burada da GJKRY.nin uluslararası hukuktan kaynaklı yükümlülüğünün ihlali var. GKRY.nin geçici çözüme yönelik hiçbir çabası yok.

UNCLOS.un 74(2) ve 83(2) maddeleri ardından ilgili devletlere sınır ihtilafının çözümüne kadar nihai çözümü tehlikeye düşürecek veya engelleyecek devlet uygulamalarından kaçınma yükümlülüğü getiriyor. Kıta sahanlığı ya da münhasır ekonomik bölge ile ilgili devlet uygulamalarından hangilerinin ihtilafın çözümünü engellediğine yönelik iki farklı karar bulunuyor. Bir tanesi Uluslararası Adalet Divanının Ege Denizi Kıta Sahanlığı davasında verdiği karar, diğeri ise özel hakem heyetinin Guyana v. Surinam davasında verdiği karardır. Tahkimde uyuşmazlığı çözen hakemler kararlarını verirken kendilerini biraz daha serbest hissederler Buna karşılık Uluslararası Adalet Divanı gibi mahkemelerse kararlarının ileriye emsal olacaklarını bildikleri kararlarında mümkün olduğu kadar ihtiyatlı davranırlar. Çünkü mahkeme üyeleri bu kararlarla anılırlar.

Guyana v Surinam davasında hakem heyeti sadece sondaj yapılmasının çözümü engelleyen bir devlet uygulaması olduğu kanaatindeyken, Uluslararası Adalet Divanı arama ve araştırma faaliyetlerini dahi bu kapsamda nitelendirmiştir. GKRY 2006-2007 yılından buyana bölgede sismik arama yapmaktadır. Bu tek taraflı faaliyet Uluslararası Adalet Divanı'nın emsal kararına aykırıdır. GKRY 2011 yılından bu yana da bölgede sondaj faaliyetlerini her iki yargı kararına aykırı olarak tek taraflı bir biçimde uygulamaktadır.

Bu hukuka aykırılığın farkına daha 2000'li yılların başında varılmıştır. Kıbrıs'ı Kıbrıslılardan daha fazla sevdiği dile getirilen Büyükelçimiz Ertuğrul Apagan Annan Planı görüşmeleri sırasında tarafıma bu konunun ileride başımızı çok ağrıtaacağı ve bunun

üzerine akademik çalışmaların yoğunlaştırılması çağrısını yapmıştır. Türkiye'nin GKRY'nin tek taraflı devlet uygulamalarına gerçek fiili karşılığı verecek politik kararı oluşturması 2011 yılına kadar mümkün olmamıştır. Bu dönemden önce Türkiye uzlaşılı kültürü içinde meselenin masada hallolabilmesi için yoğun çaba harcamış, GKRY'nin tek taraflı eylemlerine karşı cevabını Birleşmiş Milletler nezdinde dile getirmiş, ancak bu diplomatik çaba ilgili diğer devletlerden yeteri karşılık görmemiştir.

2011 yılına kadar Türkiye'nin envanterinde araştırma ve sondaj gemisi bulunmamaktaydı. Araştırma faaliyetleri yabancı devlet bayraklı gemilerle yürütülüyordu. Bu gemiler de bayrağını çektiği devletin politik kararlarına ve bölgedeki siyasi tansiyona bağlı olarak ya araştırma faaliyetlerini üstlenmekten ya da üstlendikleri araştırmaları devam ettirmekten kaçınıbiliyorlardı. Bunun üzerine fiili karşılığın ancak kendi gemisiyle ve mürettebatıyla bölgede arama faaliyeti sürdürülebileceğini anlayan Türkiye 2011 yılından itibaren gerekli yatırıma yönelik kararlar almış ve neticesinde envanterine modern iki adet araştırma gemisi ile iki adet sondaj gemisi eklemiştir. Yine aynı yıl KKTC ile kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması yapmıştır. Günümüzde ise sınırları ihtilafli bölgelerde araştırma ve sondaj faaliyeti yürütülmektedir.

Bu devlet uygulamalarımızın ana sebebi GKRY'nin tek taraflı hukuka aykırı tutumu olup, bunların karşılığını teşkil eden uygulamalarımız hukuka uygundur. GKRY ilgili devletlerin birlikte karar vermesi gereken bir sorununu sanki bölgenin tek söz sahibi ülkesiymiş gibi çözüme yoluna gitmesi, bölgede en uzun sahil şeridinde sahip Türkiye'yi görmezden gelmesi ve masa dışına itmesi hukuken kabul edilebilir bir anlayış değildir.

Türkiye'nin Kıbrıs adası civarında Kıbrıs adasının batısında ve kuzeyinde bir yandan kendi kıta sahanlığı dolayısıyla egemen ekonomik yetkileri, diğer yandan da Ada'nın güneyinde Kıbrıs Türk halkının menfaati dolayısıyla yetkileri bulunmaktadır. Kıbrıs adasında nasıl bir çözüm yoluna gidileceği bilinemediğinden Kıbrıs Türk halkının adanın tüm denizleri üzerinde korunmaya değer hukuki menfaati bulunmaktadır. Bu menfaati koruma yetkisi ve yükümlülüğü garantör devlet olarak Türkiye'ye aittir. Sorunun çözümü geciktikçe, Türkiye'nin garantör devlet olarak

Kıbrıs adasının güneyinde gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler Kıbrıs Türk halkına bu denizlerde tarihsel hak yaratabilecektir. Bu açıdan Kıbrıs adası meselesinin çözümünün geciktirilmemesinde Kıbrıs Türk halkı kadar GKRY.nin de mutlak menfaati bulunmaktadır.

Sabrınız için teşekkür ederim.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Çok teşekkür ederiz Hakan Hoca bu değerli bilgiler için. Değerli konuklar, çünkü sunuşumda terminoloji birliğine dikkat çekmiştik hatırlarsanız, o nedenle "*Kıbrıs Türk halkı*" sözcüğü üzerinde biraz düşünmenizi rica ediyorum. Sosyolojik olarak henüz devlete, henüz millete dönüşememiş etnik, dini, kültürel ya da benzeri topluluklara biz halk diyoruz. Oysaki Kıbrıs'ta diliyle, diniyle, örfüyle, adetiyle, vatanıyla bir millet var ve bu milletin adı Türk milletidir. O nedenle biraz daha bu tabir üzerinde bundan sonra tüm değerli arkadaşlarımızın düşünmesini rica ediyorum. Kıbrıs Türk halkı oradaki Türk milleti, dün arkadaşlarla biraz bu konuyu konuştuk. Eski dostum Özüiker'le yaptığımız sohbette de biraz bu konuya değindik. Orada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin vatandaşları var, orada Türk milletinin bir parçası var. Çok vaktimiz ilerledi, bizden sonra da çok değerli bilgiler verecek olan arkadaşlarımız var. Şimdi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde elektrik enerjisi ve Türkiye Cumhuriyetiyle enterkonnekte projesi yine çok önem verilen konulardan bir tanesi, Doç. Dr. Murat Fahrioğlu Hocamızdan bunu dinleyeceğiz. Süre takdirinize maruzdur Değerli Hocam, buyurunuz efendim, teşekkür ederim.

Doç. Dr. Murat FAHRİOĞLU

ODTÜ KKK Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölüm Başkanı

Sayın Başbakanım, Sayın Barolar Birliği Başkanım ve çok değerli konuklar; burada bu kadar değerli konuşmacı arasında bana da fırsat verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Önce çok kısa kendimden bahsedeyim. Kıbrıslı Türk'üm, lise sonrası tüm eğitimimi Amerika'da aldım. Elektrik şebekeleri üzerine çalıştım, doktora hocam Clinton'un enerji advisor'lerinden biriydi. Ülkeme hizmet vermek için bunu yaptım, ayrılma sebepim buydu, döndüm geldim ve kendimi doğal olarak konunun içerisinde buldum.

Bahsettiğim gibi uzmanlık alanım elektrik şebekeleri, bu her türlü bir ürün olarak düşündüğümüzde elektrik de ihtiyaç olan bir ürün, ama diğer ürünlerden bir farkı arz ve talep saniyelik bile birbiriyle buluşmazsa, bütün sistem çöker. Bunu 2015'te Türkiye yaşadı. Türkiye Avrupa'nın en büyük ikinci şebekesi, takdir edilecek bir şekilde çok kısa zamanda şebeke tekrar kurtarıldı, ama şebekeler çok hassas. Üretim, iletim, dağıtım ve kullanım olarak burada bunu resim olarak göstermek istedim. En çok konuşulan şu ara üretim, nasıl karşılayacağız yükleri? Esas yüklerin karşılanması için konvansiyonel dediğimiz termik santraller kullanılıyor, yani buhar türbinleri dediğimiz fosil yakıt kullananlar, nükleer de bir termik santraldir, bunlar var. Doğalgaz türbinleri, dizel santralleri var ve Türkiye'de çok kullanılan hidroelektrik santralleri var. Bunlar bütün ülkelerde yaygın şekilde kullanılıyor. Bunun yanında tabii değişik alternatifler var, ama oraya geçmeden bu fosil yakıtın dünyamıza ve Kıbrıs'a verdiği bazı zararlardan da bahsetmek lazım. Kıbrıs şebekesinde, Kuzey Kıbrıs şebekesinde ürettiğimiz enerjinin çok büyük bir miktarı, yüzde 98'lere gelen bir miktarı fosil yakıttan ve fueloil'den, fueloil çok karbondioksit salgılayan bir yakıt, her kWh başına aşağı yukarı 0.7 kg.lık bir emisyon sağlıyoruz çevremize, son yılda aşağı yukarı 1.7 milyar kWh enerji üretiyoruz. Bu demektir ki çevremize 1.2 milyon ton karbondioksit salgılıyoruz. Bunun zararı nedir, bunun önemi ne-

dir? Hep rakamlar konuşulmak istiyor, özellikle maddi şeyler konuşulmak istiyor. Amerikan Çevre Koruma Dairesi Environmental Protection Agency ... (162.25) demiş ki: "40 dolar, her ton için 40 dolarlık bir sosyal zarar veriyoruz biz kendi çevremize" Bunun içinde ne var? Kanser var, diğer hastalıklar var, tarımsal, çevresel bütün etkiler aslında bu 40'ın da az olduğunu düşünüyorlar. Dolayısıyla biz yılda aşağı yukarı 48 milyon, 50 milyon dolarlık bir dış etkenler sebebiyle, yani direkt ölçemeyeceğimiz şeyler sebebiyle bir zarar veriyoruz. Tabii buna diğer daha zararlı gazları katmadık.

Niye buralara giriyoruz? Buna alternatifler var. Her ülkenin bir öz kaynağı var. Ülkeye, coğrafi durumuna göre değişiyor. Kıbrıs'ımızın da en iyi, en şey kaynağı güneş, ama bunu hep söylüyoruz, ölçmüyoruz. Ben Ortadoğu Teknik Üniversitesinde Kıbrıs'ta 8-9 yıldır çalışıyorum. Bunun bir adını koymak istedik, bir güneş ölçüm istasyonu kurduk. Tabii güneşte tek kaynak değil, bir de 60 metreli rüzgâr ölçüm direği kurduk. Kaynaklarımız elimizde ne kadar var, öz kaynağımız ne? Tahmin ettiğimiz gibi, ama rakamlarla ifade edeceğimiz Avrupa'nın en iyi güneşi Kıbrıs'ta, hatta ben güneyde olan ölçümleri de takip ediyorum, en iyi ölçümler Güzelyurt'ta, yani bizim yerleşkenin olduğu yerde, Avrupa'nın bildirilen en iyi güneşi Almeria'da İspanya'da güneyde, biz onun da üzerinde değerler gördük. Yani biz yaptığımız ölçümlerde İspanya'dan da fazla bir güneş düşünümü var. Bu muazzam bir potansiyel bizim için, tabii bunları yalnız yapmıyoruz. İngiltere'den, Hollanda'dan, Türkiye'den, Kuzey Kıbrıs'tan, diğer üniversite arkadaşlarımızla işbirliği yapıyoruz.

Kuzey Kıbrıs'ta Kıbtek, elektrik enerjisi sağlayan Kıbtek'in 1.3 MW, küçük bir güneş santrali var. Pek bakımı yapılmıyor, ama bunun üretimini inceledim. Şimdi kapasite faktörü denilen bir şey var her üretim tesisi için, yani siz 24 saat maksimum kapasite elektrik enerjisi üretirseniz bir miktar vardır. Gerçekte ürettiğinizle bunu orantıyorsanız bu kapasite faktörüdür. Güneş için de biliyorsunuz, 24 saat güneş yok, ama biz 24 saat olsaydı şu kadar üretirdik, gerçekte ne kadar ürettik diye bir kapasite faktörü hesapladık. Serhatköy'de bu tesis Kıbrıs'ta, yüzde 17-19 değişik yıllara göre bir rakam çıktı. Dünya ortalaması yüzde 12, yani biz bunu biraz sonra göstereceğim, ODTÜ Kampüsüne de kurduk. Bizde 22 çıktı, yani neredeyse dünya standartlarının iki misli bir

güneş kapasitemiz var. Burada işte bizim ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsümüzdeki santral ve tahminimizden 1 640 000 kWh tahmin ediyorduk, 1 850 000 kWh geldi. Bu aşağı yukarı 4 kişilik 600 ailenin yıllık ortalama elektrik ihtiyacını karşılayacak bir miktar. Çevresel olarak bakıyoruz, çevre, sürdürülebilirlik çok önemli, hayati önem taşıyan üçlü biliyorsunuz enerji, su ve çevre, bunların hepsi bir arada. Bu ne demek? Biz bu bahsettik ya fosil yakıttan, fueloil'den üretiyoruz Kuzey Kıbrıs'ta enerjimizi, güneşten ürettiğimiz için 1 000 000 kg civarında bir salınımı önlemiş olduk. Daha değişik söyleyeyim, 52 700 ağacın yaptığı katkıyı yaptık bu santralle, sadece 1 MW'lık bir kurulum, Kuzey Kıbrıs'ın kurulu gücü birazdan göstereceğim, 400 MW civarında, yani düşünün bunu arttırabilirsek ne güzel olur, ama bu fosil yakıt santralleriyle güneş ve rüzgâr üretimini sağlayan teknolojilerin ironik bir bağlantısı var. Hani biz istemiyoruz bu fosil yakıt santrallerini, ama bunlar da ne kadar sistemde varsa o kadar fazla güneşten, rüzgardan üretime izin veriyor veya bunun bir alternatifi çok daha büyük bir şebekeye bağlı olmanız lazım. Bunun sebebi ne bir düşünün, genelde bir anahtarlıkla gösteriyorum bunu, ama boş sallanan bir anahtarlık düşünün, ada şebekeleri böyle. Güneş enerjisi ona dokunduğunuz zaman bunu sallıyor. Sistem frekans anlamında sallanır, çökebilir, ama siz bu anahtarlığı alıp duvara yapıştırırsanız, daha büyük bir şebekeye bağlarsanız istediğiniz kadar dokununuz, sallanmaz. Böyle bir ilişki var ikisi arasında, bizde çok büyük fosil santralleri yapalım demiyoruz. Yok zaten, bu ada için gereksiz.

Burada Danimarka örneğini vermek istiyorum. Dünyanın en fazla rüzgâr enerjisini üreten Danimarka, ama kendi izole bir şebekeyken rüzgâr enerjisinden yüzde 20-25 faydalanabiliyordu. Avrupa'nın en büyük şebekesi Almanya'ya enterekte oldular, yüzde 150'yi gördüler. Yani o kadar ürettikler ki ne yaptılar bunu? Almanya'ya sattılar. Almanya da bundan memnun oldu, yani onların da belirli şeyleri var. Bu bağlantı olmasa Danimarka kendi bu rüzgâr potansiyelini şimdiki teknolojiyle kullanamayacak. Dolayısıyla Kuzey Kıbrıs'ın önünde de böyle bir fırsat var, ondan bahsedeceğim. Bizim kurulu gücümüz Kıbtek ve Aksa'yla birlikte aşağı yukarı 408 MW, biz bütün bu anlattıklarımı enerji ihtiyacımızı sağlıklı bir şekilde, sürdürülebilir bir şekilde karşıla-

yabilmemiz için tek alternatif var. Aslında bağlantı seçenekleri iki tane yazdım: Biri Türkiye, dediğim gibi Avrupa'nın ikinci büyük şebekesi, Avrupa Şebekeler Birliği üyesi şu anda Türkiye, ikincisi de Güney Kıbrıs bağlantımız var, ama belirli zamanlarda verdiğimiz enerji paraları çok fahiş, 25-30 Euro sent birim fiyatlarından bahsediyoruz. Yani pek bir seçenek değil aslında, aynı şeyler Güney Kıbrıs için de geçerli, onlar da bir ada şebekesi, şu anda bağlıyız dedim, Avrupa Birliği üyesi oldukları için onlar bu karbondioksit salınımlarına ceza veriyorlar. Onlar da çok fosil yakıt kullanıyor ve şu anda ceza ödüyorlar. Dediler rüzgâr kurun, rüzgârı ölçtük. Rüzgâr daha değişken, diyemiyoruz orada var burada yok çok, tek yerde ölçtük. Ada genelinde de bir projemiz var Kuzey Kıbrıs genelinde, ama zorla 160 MW Avrupa Birliği Rumlara rüzgâr türbinleri kurdurdu. O 160 MW'ın 66 MW'ını kullanabiliyorlar. Düşünün, yarısı bile değil, çünkü şebeke bahsettiğim şekilde hasta ediyor şebekeyi rüzgâr enerjisi, bizimle bağlanınca biz onlardan 4 misli daha küçük bir şebekeyiz. Bakın, ne kadar fark var? Biz 400, onlar 1 600, bu 66 MW 80'e çıktı. Niye? Şebeke büyüdü. Yani anahtarlık daha ağır oldu diyelim. Yani sallantı azaldı, ama yine daha ötesine gidemiyorlar. Şimdi ne yapıyorlar? Hep bahsetti, hocalarımız da anlattı, enerji çok önemli bir olay, doğalgazlardan bahsediliyor İsrail yakınlarında, İsrail'in belirli planları var, ama ille de doğalgazı doğalgaz olarak aktarma şartı yok. İsrail'in çok büyük güneş santralleri de var, doğalgaz santralleri de var. İsrail, Güney Kıbrıs rejimi ve Yunanistan'ın 1 500 km burada tek tek verdim rakamları, bakın 329 İsrail'den Kıbrıs'a, 879 Kıbrıs Girit ki bu dünya rekorudur, yoktur böyle bir şey, dünya rekoru olur. 1 500 km gidip biz bir elektrik hattı döşeyelim diyorlar denizaltına, yani bu değerli hocalarım çok daha iyi bilir jeolojik açıdan, Türkiye-Kıbrıs arası sorun yok, İsrail-Kıbrıs arası daha büyük sorunlar var. Ondan ötesi derinlikler, şeyler çok büyük bir proje. Ne yaptılar? Bunu CESI ... (172.38) denilen bir İtalyan danışma şirketine 1 000 000 doları vererek bir fizibilite raporu yaptırıldılar. 3.5 milyar Euro bağlantı yatırım bedeli, ama bu fizibilite çalışmasından çıkan sonu: *"Bu sosyoekonomik 10 milyar Euro size katkı yapacak üç ülkede toplam"* Nereden bu? Çevre, sağlık, enerji yelpazesi, bütün ekonomik faktörler. Biz çok daha küçük bir şeyden bahsediyoruz. Bakın, 80 km, yani bu çok bir şey değil, 1 500

nerede, 80 nerede? Aşağı yukarı ben 10 yıldır çalışıyorum bunun üzerinde, Türkiye zaten bahsettiğim gibi Avrupa'ya bağlı iki hat Yunanistan, bir hat Bulgaristan ve bu şebekenin en önemli üyelerinden biri, niye? Uç üye olmak her şeyde, ama özellikle elektrikte çok önemli. Yunanistan ve Bulgaristan'ın şebeke rahatlığını kendileri anlatıyorlar Türkiye sayesinde, Türkiye Gürcistan'la bağlı, Türkiye Suriye'ye de bağlı, insani yardım da yapıyor, bunu biliyoruz. Türkiye Avrupa şebekeler birliğine bağlı ve bunlara izin verilmiş Türkiye'ye, ama konu Kıbrıs'a gelince başka konular ortaya çıkıyor. Bunu çalıştık, ben aynı zamanda son 2-3 yıldır ortak çalışma grubu üyesiyim. TC ve KKTC arası yapılan enerji anlaşmasında teknik üye olarak bulunuyorum. Bu sebeplerden dolayı Avrupa izin vermiyor bağlanılsın, işte teknik bir kuruluş bu Şebekeler Birliği diyorlar senkron bağlantı olduğu zaman işte bir tarafta oluşan şebeke sorunları diğer şebekeye aktarılıyor. Dolayısıyla bizim resmi izin vermemiz lazım sizin bağlanmanız için. Tamam, Gürcistan'an senkron değil, yani EC dediğimiz alternatif akım değil, DC izni verildi ve Türkiye Gürcistan'a bağlı ve frekans taahhüdünü de veriyor, ben bozmayacağım frekansı, ama son yıllarda gelişen benim yakından takip ettiğim DC olan, yani iki ülkenin frekansını bozukluğu aktarmayan HVDC VSC ... (175.21) dediğimiz voltage source control hem frekansı kontrol eden, hem istenen gücü veren bir teknolojiyi TEİAŞ'a ben önerdim. Bunu beraber çalıştık. Teknik olarak bütün proje hazır, yani şu anda teknik bir engel yok. Burada gördüğünüz gibi güzergâh durumuna göre netleşince en fazla 95 km.lik yedekli bakın, DC olduğu için iki hat yeterli, üç hat yapıyoruz. Çift yön ne olur? İstedığımız zaman Türkiye'den buraya gelir, olur da ileride bizden Türkiye'ye gider, bizde güneş bol olur, onunla sorun yok zaten, bir hat giderse yine yedekli olur, ama bu hatların denizaltına gömüyorlar bunu, öyle denizde havada gelen bir şey değil, yani bayağı meşakkatli bir iş. Buradan bu bağlantı sağlanırsa anlattım ya, bu kadar bir çevresel katkı da gelecek, enerji katkısı da gelecek. Gün be gün artan enerji isteği karşılanacak. Burada eski veriler var biraz, ama resim değişmiyor. İşte Türkiye Enerji Bakanlığı zamanında konuşurken Paris Anlaşması vardı o çevresel bütün ülkelerin Amerika'nın imzalayıp sonra vazgeçtiği, orada diyorlar işte Almanya çok takdir aldı. Avrupa'nın en büyük şebekesi yenilenebilir enerjiyi çok iyi

kullanıyorlar ve çok iyi temiz enerjileri var. Bakın, dikkatinizi çekmek istiyorum, okuyabilir misiniz bilmiyorum, linyit hard coal daha değişik kömür dediğimiz biri 25 küsur, biri aşağı yukarı 18, yani yüzde 43 Almanya'nın kömürden üretimi var. Kömürse fosil yakıtların salınım bakımından en kötüsü, niye? Nükleerleri de var. Fukuşima'dan sonra kapatacağız dediler, 16 tane, 2 tane kapandı. Niye? Kapatacağız dediklerinin ömrü doldu, kapatamadılar. Çünkü bu termikler olmadan bakın, bu tarafta aşağı yukarı yüzde 26 yenilenebilirleri var. Bu termikler olmadan sağlayamıyorlar bunu, yani nükleerleri kapatırlarsa kömür devreye koymaları lazım. Türkiye aslında çok daha takdire şayan enerji yelpazesine sahip, bakın kömür bizim öz kaynağımız, bir güne bakarsanız kömürü yüzde 21 kullanıyoruz, dışarıdan doğalgaz getiriyoruz. Yani bir yelpaze lazım, onu da kontrol altına alıyorlar. O çok yüzde 50'lere çıkmıştı, ama yüzde 30-35'e çıktık. Çok büyük güneş yatırımları yapıyor, rüzgâr zaten üst düzeye geliyor, yüzde 11 rüzgâr var. HES'ler hidroelektrik santralleri yüzde 35, güneş yüzde 5'e yaklaşacak, hidroelektrik, güneş, rüzgâr bu ne demek? Salınım yok demek. Bu bahsettiğimiz karbondioksittir, odur budur salmıyor. Türkiye şebekesi ürettiği elektriğin en basit amiyane tabirle yüzde 50'si gazsız, dumansız ve biz Kuzey Kıbrıs olarak böyle bir imkâna sahibiz, böyle bir şebekeye bağlanacağız. Bütün dünya bağlanmış durumda, biraz sonra göstereceğim size, yani Avrupa Birliği'nin şartları var bu konuda yapmanız gerek dediği, 20-20'ye hedef koymuşlardı, şimdi 20-30, 20-50 hedefleri var, ama 20-20 burada, yani gelen yol, onda neydi hedefleri? Yüzde 20 enerjinizi yenilenebilirten yapacaksınız, yüzde 20 bu dumansal salınımlarınızı azaltacaksınız, yüzde 20 de enerji verimliliğinizi arttıracaksınız. Buna ek bir madde koydular. Yüzde 10 da her Avrupa Birliği üyesi ülke başka bir Avrupa Birliği ülkesine enterkonekte olacak, bağlanacak. Bunu kesin sağlayamayacak bir ülke var: Güneş Kıbrıs. Çünkü Avrupa'nın Avrupa Birliği şebekesine bağlı olmayan tek şebekesi bakın, burada oranları veriyorum. Lüksemburg bu işi çok sevmiş, yüzde 245 bağlılar. Bu ne demek? Kendilerinin 100 MW kurulumu varsa Lüksemburg'a bağlı hatlar 245 MW ve bu çok büyük faydalar sağlıyor. Oradaysa niye yapmayalım diyor Lüksemburg. Bakın, Danimarka yüzde 44 hepsi Almanya'ya bağlı, bunlar çok akıllı ülkeler, Hırvatistan, Slovenya,

Slovakya bakın, ne kadar? Tabii Almanya kendi büyük yüzde 10 modeliniz diyor, tamam diyor, ben 10'umu bağlandım, bekliyorum. İspanya zorlanıyor, bağlanmak istemiyor başka ülkelere, kendi kaynakları var, ama bakın, hepsi İspanya ve Güney Kıbrıs dışında bu yüzde 10 hedefini karşılayacaklar. Yani bütün dünya enterkonnekte oluyor. Yani bunun bir zararı yok, faydaları çok, bunu çok düşünüyoruz. Bakın, dünyada yüzde 66 fosil yakıttan üretiyoruz hâlâ, bunu bir yelpazeye çevirmemiz lazım.

Çok uzatmayacağım dedim Hocam, kısa kesiyorum. Elektrik enerjisinden en sağlıklı sürdürülebilir şekilde faydalanmak için bir yelpaze gerekli, bu yelpazenin oluşması için de bir ana karaya, yani Kuzey Kıbrıs için anavatanımıza bir bağlantı gerekli. Rum-İsrail-Yunan işbirliği 1 500 km.lik bir şeyi tartışıyor, belki reklam yapıyordur, belki strateji yapıyordur, ama oluru-olmayışı tam belli değil teknik fizibilitesi, bizim var, her şey yapılmış. Biz bunu çalıştık, bir an evvel bu da umuyorum çok yakın zamanda zaten devreye girecek. Dünyada çok örnekleri var, en yakınımızda Malta var, bunu da inceledik. Çok memnunlar, uzmanlarına konuştuk. Biz de bunu Kıbrıs'ta yapıp burada ülkemize, milletimize temiz enerji sağlayalım diyerek sunumumu noktalıyorum. Teşekkür ederim.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Çok teşekkür ederiz Murat Fahrioğlu Hoca verdiğiniz bu değerli bilgiler için, hiç uzatmıyorum, son konuşmacımız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine anavatan Türkiye'den gelen su ve bu suyun anlamı ve değerlendirilmesi yine gördüğümüz gibi. Efendim, o kadar değerli bilgiler veriliyor ve izleyicilerimiz o kadar büyük bir dikkatle izliyorlar ki o nedenle ben açıkçası kesemiyorum konuşmaları, çok değerli bilgiler çünkü. Gerçi bunların hepsini komprime olarak sizlere kitap halinde takdim edeceğiz. Evet, Prof. Dr. Hüseyin Gökçeş Hoca bu bölümün son konuşmacısı, bu arada tabii bizden sonra gelecek olan arkadaşlarımızın hoşgörüsüne sığındığımızı da not olarak ifade ediyorum. Buyurunuz efendim.

Prof. Dr. Hüseyin GÖKÇEKUŞ

Yakındoğu Üniversitesi

İnşaat ve Çevre Mühendisliği Fakültesi Dekanı

Görüntü gelene kadar ben öncelikle Sayın Başbakanım, Sayın Büyükelçim, sayın emekli büyükelçiler, sayın komutanlar, çok değerli izleyenler, dinleyenler; özellikle ben 82’de mezun olduğum zaman birlikte mezun olduğum arkadaşlarımı da bugün burada görmekten gerçekten büyük bir onur ve gurur duydum. Onlar da izlemeye gelmiş sağ olsunlar. 12 yıl Ankara geçmişi olan birisi olarak tekrardan Ankara’da olmak çok güzel, sizlerle birlikte olmak bu onurlu, bu kıvaç verici topluluk içinde söz söyleme hakkını yakalamak hakikaten beni gururlandırdı. Tabii ki hızlıca anlatmak istiyorum anlatmak istediğimi, ama çok da kolay değil, 15 dakika, belki birkaç dakika fazla, sarkmayacak. Sayın Başkan da izin verirse konuşmam bittiğinde 2 dakikalık bu projenin, bu asrın projesi denilen projenin 2 dakika 37 saniyelik bir küçücük 8’den 2’ye indirdim ben onu gelmeden, 2 dakikalık da bir video var. Fırsat verilirse ben özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden su temini olayını bir bu olayın öncesinde nereden çıktı bu proje, neden gerektiği, hangi koşullarda bu yapıma kararı alındı, projenin çok hızlı da olsa esasları hakkında kapasitesinin ne anlama gittiği, ama üçüncü kısım başlığı kapsayan bir şey. Merak etmeyin, ilk kısımları çok hızlı geçerek vakti iyi değerlendirmeye çalışacağım.

Uzaydan bakıldığında mavi gezegen, pırıl pırıl masmavi gezegende yaşıyoruz. Çünkü 3/4’ü sularla kaplı, fakat zannedildiği gibi yüzde öyle değil, yüzde 1’i ancak mevcut suların kullanılabilir. Maalesef kirletiyoruz çok değişik etkenlerle ve su yönetimi konusunda da suyu yönetebilen ülkenin olduğunu hakkını vererek ben çok bilmiyorum. Maalesef suyu da yönetemiyoruz, sonucunda da ortaya çok ciddi, çok büyük su krizleri ülkeden ülkeye değişen boyutlarda çıkıyor. Dünyada güvenli kullanılabilen içme suyuna sahip olamayan nüfusa baktığımızda her zaman olduğu

gibi Afrika ülkelerini görüyoruz. Afrika ülkeleri bugün 10 lt kalitesiz suyu içme amaçlı kullanabilirken Avrupalı 200, Amerikalı 400, biz 120-150 arasında su kullanıyoruz, tüketiyoruz günlük. Şu anda dünya nüfusu 7 milyara ulaşmış, bu bilgiler ışığında baktığımızda 1.5 milyara yakın insanın içme suyuna ulaşamadığı, bu gerçekten içler acısı, dünya nüfusunda 1.5 milyar insan bugün kaliteli içme suyuna ulaşamıyor. Bunun yaklaşık üç katına yaklaşan bir miktar da temizlik amaçlı sudan yoksun, biz çok şükür 74'te sıkıştık, anavatan imdada yetişti, daha sonrasında su ihtiyacımız oldu, su dedik, su geldi. Sürekli anavatanımız yanımızda, bugün ben hep onu söylerim, bir İsrail olmadıysak bugün İsrail'de yaşanan kötü koşullar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşanmıyorsa, anavatanımıza bağlı, işte bu nedenle de anavatana her zaman şükranlarımı sunuyorum.

Ben yine devam edeceğim bu dünya genelinde kısacık da olsa tabloyu ortaya koymaya, yani vahametini, bu gerçekten çok ciddi bir olay ve dünyayı etkileyen susuzluk su kıtlığı bütün dünyayı etkileyen görüyorsunuz kıpkırmızı, dünyanın büyük bir kısmı bizim de içinde bulunduğumuz bölge, bunun suçlusu kim, neden bu bu kadar etkili? Baktığımız zaman hep moda olan küresel iklim değişikliği veya küresel ısınmanın buna neden olduğu şeklinde yaklaşımlar var. 76-2000 yılları arasında 0.2-1 derece arasında dünyada hemen hemen her yerde sıcaklığın arttığını görürüz, ama yağışlar o kadar homojen değil, yağışlar tam tersi dünyanın belli bölgelerinde yüzde 50'lere varan artışlara karşılık yüzde 50'lere varan azalmalar görülmüş. İşte bu küresel iklimin etkilerine bağladığımız olaylar. Bizim bulunduğumuz bölgedeyse yüzde 25'ler civarında görüyoruz değişimi, biz bunu biraz sonra yapmış olduğumuz bilimsel çalışmalarımızda Kuzey Kıbrıs'ta yaptığımızla örtüşüyor, doğrudur. Dünyada su tüketimi genel averaj olarak yüzde 70 tarım, yüzde 22 sanayi ve yüzde 8 de içme amaçlı kullanılıyor. Sanayileşme arttıkça tarımdaki kısım sanayiye kayıyor.

Su güvenliği çok önemli, çünkü beraberinde gıda güvenliğini de getiriyor, başka olayları da birlikte getiriyor. Su güvenliği olmadan gıda güvenliğinden de bahsetmek mümkün değil, bu ikisi olmadan hayat olmaz diye düşünüyorum. 2050'ye baktığımızda bizi çok daha kötü bir senaryo beklediği çok açık, çünkü giderek azalan su kaynakları, artan nüfus, ihtiyaçlar, lüks yaşam ve ta-

sarruf yok, bir kısım insan fazlasıyla obez, fazla fazla tüketiyor, ama bir kısmı bunu maalesef bulup kullanamıyor. Kendi coğrafyamıza geldiğimizde Akdeniz'in de çok ciddi anlamda bu küresel iklimden etkilendiği çok açık, ama daha da önemlisi yapılan çalışmalar önümüzdeki 100 yıl içerisinde bizim de içinde yer aldığımız Akdeniz'in doğu kesiminde bu olayın, yani susuzluk, su probleminin çok daha vahim noktalara varacağı yönündedir. Buraya görüyorsunuz, Türkiye'nin iç kısımları Kıbrıs, Lübnan, İsrail, Mısır gibi bölgelerde durumun çok daha vahim olacağı yönünde, yapılan çalışmalar bizi o yöne gönderiyor. 2100 yıla çok uzak değil, 2050'den bahsediliyor, 2100 yılı da çok uzak değil. Bakıyoruz, sıcaklıkların artmaya Akdeniz coğrafyasında, Akdeniz dediğimiz bölgede sıcaklıklar artmaya, yağışlar düşmeye devam edeceği yönünde çalışmalar var. Yarının bugünden daha iyi olmayacağı beklentisi hâkimken o zaman bütün ülkeler, ama yaşanan problem boyutuna göre de yeni su kaynaklarına erişmesi gereği, yani su olmadan hayat olmuyor ve her geçen gün bunun önemi daha da artıyor. Ülkemize baktığımız zaman kurak, yarı kurak bir iklim, sıcaklık artışları biz de hissediyoruz. İşte yüzde 25 civarında, yapmış olduğumuz çalışma yüzde 25.9, IPCC çalışma grubunun biraz önce gösterdiğim sıcaklık ve yağış değerlerinin alıntısını yaptığımız Nobel ödülü almış IPCC Working Grubun çalışmalarıyla bizim bölgesel yaptığımız çalışmalar örtüşüyor. Ne oluyor? Su kıtlığı sorunu yaşıyoruz. Su kalitesi sorunu da yaşıyoruz. Suyu yönetemediğimiz, çok iyi yönetemediğimiz için su yönetimi sorunu da, yani su sorunu, her türlü su sorunuyla şu anda ülkemizde de bizler karşı karşıyayız.

Su kalitesi evet, zaten dün, yani su gelinceye kadar biz hemen hemen bütün ihtiyaçlarımızı çok kısıtlı bir miktar hariç hep yeraltından başvurduk. Yeraltından yağmurla beslenmesi, yağmur yok. O zaman çektiğimiz miktarla yağmurdan gelen miktar bunu karşılamıyor, sürekli yeraltı su seviyeleri düşüyor ki biraz sonra eksi 50 metrede deniz seviyesinin altında öyle bir akifer yok herhalde dünyada, Güzelyurt Akiferi ki Kıbrıs'ın en büyük akiferi, adanın eksi 50 metrelere düşmüş. Dolayısıyla kıyı akiferi olan akiferimiz en büyük akifere üç de 8 km deniz girmiş. Yani tuzlanmalar olmuş, kalite düşmüş. Bunların hep açıklamaları var. Güney Kıbrıs-Kuzey Kıbrıs'ı karşılaştıracak olursak, güney bize

göre çok daha şanslı, 1 100 mm.lere varan Trodos'a doğru yağışlar varken biz Beşparmaklarda biraz daha şanslıyız, ama Mesarya dediğimiz doğu, orta ve batı, Gazimağusa, Lefkoşa ve Güzelyurt bölgelerinde en az yağış ve en çok tarımın yapıldığı en büyük akiferli Güzelyurt'sa hemen hemen Kıbrıs adasının en az yağış alan kısmı. Sıcaklar artıyor dedik, bunları gösterdik.

Yağışlara baktık, 40 yılı aşkındır biz aslında küçük oynamalar, küçük pikler zaman zaman olsa da 70'li yılların başından itibaren biz ciddi bir kuraklık dönemine girmişiz adada, su seviyelerinin düşüşü zaten bunu doğruluyor. Alansal olarak az önce bahsettiğim Güzelyurt akiferi şu orta kısımlara baktığınızda eksi 50'lere varmış, bu da vahim bir durum. Bu geriye gittiğiniz zaman normale dönmüş, görüyoruz. İşte 3-8 km arasında deniz suyunun akifer için, çok sınırlı akiferimiz var, akifer kaynaklarımız ve bunların çoğu da kirlenmiş durumda. 100 000 dekardan daha az bir alanda sulu tarım olanağı buluyoruz, bu da çok kısıtlı.

Peki, hiçbir şey yapmadık mı? Biz bilmeyiz, biz yapmayız, biz kötü hayır, yaptık, birçok şey yaptık. Göletlerin sayısını ki yüzey suyu olmadan göletin bir anlamı yok, ama 41'e çıkardık. Güzelyurt derivasyon ... (192.26) projesi ki bu 74'ten önce başlatılan Dilligra dediğimiz Yeşilirmak'ın, Erenköy'ün, Pirgun'un da içinde olduğu daha bütünlüklü bir projeydi. Bunun desteği 74'ten sonra hemen kısmi olarak hayata geçirildi. Modern sulama en iyi yaptığımız çok gecikmeli de olsa en doğru yaptığımız işlerden biri, şu anda hemen hemen bütün narenciye ve sebze ortamlarında modern sulamaya geçmiş durumdayız. Bunlar bahsettiğimiz projelerle ilgili, içme suyu fiyatlarını tekrardan gündeme getirmişiz. Su dağıtım şebekelerini değişik projelerle yenilemişiz. 35-65 arası su kayıpları düşünün, balonla bile su getirmişiz Türkiye'den, ama bu getirdiğimiz suyun yarısından çoğu daha musluklara gitmeden borulardan yere kaçmış gitmiş.

Kısmi çözümler: Toprak sınıflamaları, bitki tüketimi, bunun üzerine, şu harita üzerine bir cümle sarf etmek istiyorum. KKTC sulu tarım, şimdi biraz sonrasıyla ilgili bağlantılı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sulu tarım uygunluk sınıflama haritasına baktığımızda aslında çok büyük bir miktar söz konusu. Şöyle, 153 000 küsur birinci sınıf toprağımız var, ama ikinci sınıf -ki çok o da

kullanılabilecek olan- 462, toplam 600 000 dekar alanda biz çok harika sulu tarım yapabileceğiz. Bazı kişilerin dediği gibi su geldi Türkiye'den, ne yapacağız? Göl boğacak bizi, bataklık olacak. Ne bataklık? 600 000 dekar benim 1, 2, 3, 4. sınıf toprakta da tarım yaparım, ama 1 ve 2. sınıf alıyorum, 600 000 dekardan bahsediyor. Şu anda yapılan sulu tarım ne kadar? 100 000'den az. Bu gelecek olan su, gelen su yarısı şu anda bizim bütün musluklarımızdan kaliteli içilebilir su imkânını sağladı. Geriye kalan yarısı fazla olan şimdilik nüfusumuzun ihtiyaç duyduğu içme suyu, çünkü içme suyu TEM'in ... (194.24) projesi projenin adı altında, ama bu 50 yıllık projeksiyonda bakıldığı için şu anda fazla olan suyu da tarımda kullanma planlanıyor. Şimdi Güzelyurt bölgesini seçersek iki alternatiften bahsedeceğim. Yine Devlet Su İşlerinin yaptığı çok harika bir çalışma, Güzelyurt bölgesini seçersek biz tarım alanlarımızı büyütmeceğiz. Eski neyse o 100 000'in altında, ama burada maalesef her bir anlaşmada ve zannedersen son Sayın Cumhurbaşkanı o kutuya kilitlettirdiği haritada da biz Güzelyurt'u vermiştik, her seferinde o Güzelyurt'u veriyoruz. Eğer Güzelyurt'u vereceksek gönlüm razı olmasa da evet, Orta Mesarya'daki ikinci alternatifi seçelim derim. Ancak vermeyeceksek ki vermeyelim, kesinlikle artık son söylemler verilmeyeceği yönündedir, o zaman Güzelyurt bu 75 000 000 biraz sonra bahsedeceğim suyun yarısı olan 35 000 000-40 000 000 m³'lük suyun gideceği doğru yer Güzelyurt, niye? Bir kere psikolojik olarak insanlar artık bıktı. Ölülerini bile Gönyeli'ye veya ağırlıklı olarak Lefkoşa Kabristanına gömüyorlar. Çünkü orada bir garanti yok, her an verilecek. Her anlaşmada her haritada Güzelyurt veriliyor. Bir kere insanların psikolojisi bozuldu. İkincisi, sosyoekonomik açıdan bu işi bilen insanlar, inanın Avrupa Birliği projesi, Türkiye projesi, Çukurova projesi bir yığın projelerle inanılmaz ürün, inanılmaz kaliteli işler yapıyor insanlar, yani biraz imkân verilse Türk insanına bunu yapar. Dolayısıyla bu alternatif olarak ben Güzelyurt verilmesini peki, bu kadar konuştuk konuştuk, sonuç olarak eğer bir toparlayacak olursak en azından bu kısmını, konuşmanın bir kısmını bitiriyorum. Birçok olumlu adım atılmış, ama bizim elimizde olmayan nedenler, işte küresel iklim değişikliğinin etkileriyle o kadar bütçede açık olmuş ki artık bu bütçe açığını, su bütçesindeki açığı kapatmak bugünkü koşullarla mümkün ol-

madığına karar verilmiş o gün, bugün değil, projeden önce karar verilmiş ve kesin kalıcı bir çözüm için Türkiye'den su getirmenin ciddi bir alternatif olduğu üzerinde hemfikir olunmuş. Dünyada ilk ve tek olma -ki bu da asrın projesi denilmesinin aslında çok sebepleri var- özelliği taşıyan askıda borular inanılmaz harika bir olay, deniz geçiş sisteminde bünyesinde barındıran Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti SUTEM'in projesi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin neler yapabileceğini bir kez daha gösterdi. Yani bu kendimize güvenimiz geldi, Türk mühendisinin neler yapabileceği, Türk insanının, Türk hükümetinin neler yapabileceği ortaya çıktı. 1990'lı yıllarda aslında düşünölmeye ve proje üstünde çalışılmaya başlanmıştı. Alarko'nun var, ama burada birisini hortlatmak pahasına bir cümle kullanmak istiyorum. 60'lı yıllarda Makarios'a böyle bir şey söylendiğinde -burada yanlış yapabilirim, düzeltir beni Ergün Bey- su ve elektrik getirilsin Türkiye'den denildiğinde Makarios'un cevabı: *"Adayı, Kıbrıs adasını ne bir kabloyla, elektrik kablosuyla, ne de bir su borusuyla Türkiye'ye bağlanmasına müsaade etmem"* diyerek o günlerde buna karşı çıkmıştı. Yattığı yerde herhalde biraz dönmüştür, şimdi ikinci etkinlik eğer o elektriği de getirirsek bir hareket daha olacaktır. Muhakkak o bölgede onu hissedeceklerdir mezarın olduğu yerlerde, tabii ki bunun bir nostalji kısmı da var. Nereden icap etti veya neydi bu ilk projenin çağrıştırdığı? Kuraklık her yerde kuraklık, İstanbul'un adalarında da çok ciddi kuraklık yaşandığı dönemlerde İstanbul anakarısından veya anakaradan adalara borularla su götürölüyor. O zamanın bizim Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanımız açıyor telefonu Başbakan olan Sayın Tayyip Erdoğan'a, bugünkü Cumhurbaşkanımıza: *"Bize de niye bu borularla su getirmiyorsunuz"* bir talep, o günün DSİ Genel Müdürü sonrasında yıllarca bakanlık yapan Veysel Bey: *"Veysel Bey, hazır ol, günü geldiğinde bunu halledeceğiz"* deniliyor. 9 milyon dolarlık fizibilite çalışması, bütün o kritik olan risk analizleri azaltılarak inanılmaz deneyler yapılarak, yani bu oşinografi, jeofizik, her türlü deneyler yapılarak proje ortaya konuluyor. Onunla da yetinmiyor Devlet Su İşleri, tabirle baba 11 tane profesörü, Nobel ödüllü Zekai Şen Hocanın da içinde olduğu 11 tane su profesörünü DSİ'ye davet ediyor. Bugüne kadar yapılan projeleri masaya koyuyor. *"Bakın, uygulanabilir mi"* ve uygulanabilir şeyini duyduktan sonra Sayın Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanımızın da

talimatlarıyla bu proje hayat buluyor. 1.8 milyar diyorum, biraz sonra yine değineceğim, ama neydi bu olan? Çok kısacık proje, çünkü 2.5 dakikada göreceksiniz. Debisi -bu da çok önemli- yılda 1 000 000 m³, emniyetli verimiye 750 000 000 m³ olan Anamur Durağan Çayından 75 000 000 ki ben 32-33'ten daha dragon ... (199.53) var diyorum güney sahillerimizde, rakamı üstü kapalı söylüyorum, sadece bir ırmaktan 1/10'ini Kıbrıs Türk'ünün, Kıbrıs halkının içmesi için gönderiliyor. Başlangıçta altında da yazdım, yarısı içme yarısı sulama amaçlı, şu anda bütün musluklardan herkes bu kaliteli içme suyunu içiyor.

Proje üç bölüm: Türkiye kara yapıları, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kara yapıları, ama bu projeyi anlamlı kılan ayrıcalıklı kılan 80 km.de 151 metrelik bir deniz geçişi, askıda boru gerçekten bir dünya harikası, bunlar projeye ilgili. Elektrik de üretiyor, yani o bölgeye, Türk halkına, Türkiye Cumhuriyetinin entegre sistemine Alaköprü Barajı bir parçası olan elektrik de üretiyor. O bölgede sulama suyu verilmiş, içme suyu verilmiş, proje aslında o bölgenin insanının da çok işine yarayacak biçimde düzenlenmiş. Görüyorsunuz projenin parçalarını, deniz geçişi çok ilginç, sadece bunun üzerinde durmak istiyorum. Deniz kenarına ve 500 metrelik yekpare borular kullanıldı. ... (201.12) polietilen yüksek çözünlüklü özel borular 1.6 metre çapında, 500 metre uzunluğunda siz bunu bir yerde üretip bir yerden bir yere taşıyabilir misiniz? Hayır. Mersin'de fabrikası kuruluyor ve borular üretilmeye başlanıyor. Sıfırla, deniz kenarına Mersin'in sıfırından eksi 20'ye kadar geminin içerisinden ters kepçeyle denizin tabanı kazılıyor, boru döşenip üstü kapatılıyor. Eksi 20'den eksi 280'e kadar burada gördüğümüz gibi beton bloklar üzerine konularak fiks ediliyor ve o şekilde geçiliyor, ama esas şey harikası işte bahsettiğim şey bu tabana eksi 280 koduna kadar, ama esas mucizevi çalışma bundan sonra başlıyor, eksi 280'den itibaren eksi 250'ye sabitlenecek şekilde işte dubalarla denizin tabanına -ki 1 435 en derin yeridir- 9, 9, 1 metre boyutlarında bir beton bloklar olarak özel bir kabloyla da bağlanma ve robot, oraya insan inemeyeceği için robotlarla o beton kalıplara bu kablolar bağlanıyor ve gerçekten gördüğünüz gibi her 500 metrede bir ... (202.32) parçalarla birbirine bağlanarak bu saatlerce anlatılır, ama öyle bir vaktimiz yok, bu şekilde 80 km.ye 151 metre alan geçiliyor. Denizin bu tarafında yapılan

etkinlik Kıbrıs'la, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden çıkarken de aynı şekilde eksi 280, eksi 20, eksi 20, sıfır, aynı olay iki taraflı yapılıyor ve gördüğünüz bu şekilde geçiliyor. Çok ilginç çok inanılmaz bir proje, burada özel kablolar, işte dubalar dört farklı gemi kullanıldı. 2 000 m² üzerinde çalışılabilecek o büyük boruları indirebilecek 2 000 m² alanı olan devasa gemiler de, çok farklı gemiler de işin içine giriyor ve gördüğünüz gibi proje peki, ne oldu? Bu 400'ler dediği 470'ti. En son aldığım bilgi 529 km değişik çap ve ebatlarda borular döşenerek şu anda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir ağla çevrilmiş bir şekilde her eve girecek şekilde içme suyunu insanlar kullanabiliyor. Biraz önce bahsettim, geçiyorum. İki alternatif, geri kalan kısmı bahsettiğim kısım işte Güzelyurt'a gidecekse geri kalan yarım su bu bölge, eğer siyasilerimiz, Sayın Başbakan orada zannetmiyorum vereceğini, ama Türkiye Cumhuriyeti de vermez, eğer verilecekse Güzelyurt o zaman Orta Mesarya'ya ikinci alternatif olarak sulama suyu gidecek. Bunda ne aşamadayız? Bunun için de aslında geçtiğimiz günlerde proje başlatıldı. 4.2 metre iç çapı ve 5.7 km.lik bir tünelle şu anda proje başladı, yürüyor. 180 milyona mal olması, ne kazandıracak? İçme suyu açısından herkes tatlı su, kaliteli su içiyor. Tarım açısından ne girdi olacak, etkileri ne olacak? 100 milyon lira senede tarım girdisi, bu da mevcut tarım gelirlerimizin yüzde 20 artması. Burada ilginç bir durum var: 1.8 milyar lira proje tamamlanmış, 2.3 lira/tona su mal edilmiş, ancak maalesef benim şiddetle karşı çıktığım bir konu bunlar alışılagelmiş, şimdi belediyeler, bütün belediye başkanları, 28 belediye başkanı uçaktan indiğinde herhalde bana bir şey söyleyecekler, ama keyfi bugüne kadar bir gelir kapısı, yani suyu bedava almak, bunu kuyulardan bugüne kadar çekmiş olsunlar, alıyorlar devletten, bunu bir gelir kapısı olarak satıyorlar, ama bunu satarken bari 2.3 liraya Türkiye'nin mal ettiği ve herkesin bu suyu kullanma hakkı varken bunları kalkıp kıtlık dönemine de herhalde istinaden ne kadar fazla kullanırsan katlanarak ödemeniz gerekir, ama üç katı da, hiç kimse de 2.3 liraya bu suyu satmamış halka, bu da gerçekten benim hiç hoşuma gitmeyen veya hiç tasvip etmediğim bir şey.

Peki, projeksiyon, son birkaç slaytla bitireceğim. Bu realiteler, içme suyu realite, tarım evet gidiyor realite, ama bir de ne olabilir noktasında neler olacak? Dünyada su taşımacılığının önemli bir

kilometre taşı aşılmış oldu. Yani Türkiye yaptığı bu projeye aslında dünyaya bir örnek gösterdi. Ne oldu? Bir prestij kazandı. Ne oldu? Bu konuda liderlik üstlendi. Ben bu tür projelerin altından kalkarım, dünyaya da bunu yapabileceğini gösterdi. KKTC ne kazandı? Biraz önce söyledik, içme, tarım, ama 50 yıllık en azından içme suyu sorunuyla artık karşı karşıya kalmama olanağını yakaladı. Bu da hakikaten karşılığı olmayan bir şeydir.

Bilimsel bulgular bize neyi gösteriyor? On yıllar boyunca küresel iklim değişikliğinin su kaynakları üzerine olumsuz etkilerinin ciddi biçimde artarak hissettirecek. Bütün çalışmalar bunu gösteriyor. Başarıyla tamamlanan bu projenin ardından ne olabilir? Ortada bir proje var kanıtlanmış, dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi ciddi su kıtlığıyla karşı karşıya olan bölgemizde özellikle Körfez, Ortadoğu, Doğu Akdeniz, hatta Güney Kıbrıs Türkiye'nin önümüzdeki 10 yıl içinde su temin etmesi hayal olmaktan çıkmıştır diyorum ben, yeter ki Türkiye istesin. Bize sadece milyarlarca metre küp su bugün denize akar, o bir tanesi, bir nehrin 1/10'ünü bize şu anda gönderir. Onlarca boruyu isterse Türkiye bu teknolojiyi kullanarak döşer ve bu bölgede su kıtlığı çeken ülkelerin yarısına merhem olabilir. Ne olacak? Petrol ve doğalgaz boru hatları gibi bundan sonra artık suyu olan ülkeler olmayan ülkelere su temini için artık şebekeler bir petrol, doğalgaz borularının yanında su şebekeleriyle de dünya bir ağ şeklinde sarılacak. Su evet, aslında onun kavgaları var, ama hidrokarbon ve enerji biraz onun önüne geçmiş gibi görünse de ben 10 yıl içinde suya dönüşeceğine inanıyorum. Çünkü enerjinin çeşitli alternatifleri var, ama suyun alternatifi yok. Dolayısıyla küresel güçlerin ağzının suyunun aktığı, yine onların hangi ülke ne kadar kimin suyunu nasıl satarım da ben cebime para atarımın büyük kavgaları olacağı kesin hiç şüphesiz. Wall Street'te ben daha önce bekliyordum, ama hâlâ iddialıyım, Wall Street'te de ton başına su fiyatı günlük inip çıkan bir şey olacaktır, kesinlikle inanıyorum. Aslında bu suyun biz çok daha verimli olabilmesi için su gelmeden, su geldiği anda ve su geldikten sonra yapmamız gerekenler vardı. Bunları çok yaptığımız söylenebilir mi? En azından bundan sonra önümüze bakacağız. Önümüzdeki maçlara bakacağız. Entegre su kaynakları yönetimi prensibi çerçevesinde ele alınarak bütün neyiniz var, Türkiye'den gelen suyu da koyacağız, elimizdekileri koyacağız,

ihtiyaçları koyacağız. O meşhur arz-talep dengesini dengelemeye çalışarak yeniden ve dikkatli olarak ele alalım. Burada birkaç yapmamız gereken husus: KKTC su yönetimi, ben -ben demek istemiyorum, ama- 3.5 yıl yine Ulusal Birlik Partisi hükümetinin görevde olduğu bir dönem dönemin Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanı tarafından 3.5 yıllığına ülkenin su genel koordinatörü olarak atandım. Gönüllü olarak 3.5 yıl Sayın Veysel Eroğlu'nun eki-biyle gitmediğim ülke kalmadı bu projeyi tanıtmakta, vesaire.

Su yönetimini o dönem hazırlamıştık. Maalesef iktidarlar değişince sizin hazırladığınız projeler bir yerlerde kayboluyor, atılıyor ediliyor, ama bunun artık şakası yok. Bu su geldi, tarım için de artık adım atılıyor. Dolayısıyla Su Yönetimi Yasası ivedilikle çıkarılmalı ve oluşturulacak tabii ki burada da Türkiye'yle sen birtakım protokoller imzaladın, bir şeyler vaat ettin. Bunu bu şekilde yöneteceğim dedik, ama buna da bir türlü gelmiyoruz. Özellikle sol tandanslı hükümetler zamanında ayak süründü bu noktalarda, Su Yasası evet, hemen derhal ne yapıldığına bakıp bitirilmesi oluşturulacak bağımsız bir kurul tarafından su yönetimi bağımsız bir şekilde yönetilmeli. Burada iki nokta var: Tarım evet önemli, ama turizm ve yükseköğrenim ki ben ömrümün hemen hemen büyük bir kısmını yükseköğrenime adanmış biriyim, odalarda yöneticilik yapmış biri olarak yükseköğrenim KKTC'nin geleceği, dolayısıyla bu iki sektörü de göz ardı etmeden bu su yönetimi ve yasaları herkese aynı fiyattan su vermek ve bu suyu verirken de turizm misafirlerimizi ve yükseköğrenim için gelen 100 000'den fazla öğrencimizi bu kaliteli sudan mahrum etmememiz gerekir. Tarımsal amaçla su için ekilecek, biçilecek, neyin en uygun olduğunu zaten toprak analizlerini söyledim, ama burada birileri dün söyledi pazar analizi, bizim etimiz ne, budumuz ne? Bizim üreteceğimiz tarımsal ürün yapılacak ikili anlaşmalarla işte sıfır gümrük denildi, evet, birtakım şeylerin önü açılarak erken turfanda dediğimiz işte bizim enginarımız, birtakım dünyaca ünlü patatesimiz bile Türkiye Çukurova Pazarına bırakın başka yerlere gitmeyi, tüketilir, bunun da artık siyasi olarak düzenlenmeleri gerekir. Okullarda farkındalık seminerleri müfredatta değişikliklerle tabii ki, son iki slayt kaldı, bitiyor.

Sonuç olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gerçekleştirilen bu proje sayesinde 20 Temmuz 1974 Barış Harekatı sayesinde ka-

zandığı siyasi özgürlüğünü ekonomik özgürlüğüyle taçlandırma fırsatını yakalamıştır. Yeter ki düzgün yasaları ve düzgün yönetimi ortaya koyabilelim. Ancak bu sayede gerçek özgürlüğe kavuşmuş olacağız. Atatürk'ün de söylediği gibi: *“Savaş meydanlarında savaşlar kazanılır, ama bu masada ekonomik anlam da olmazsa hiçbir anlam taşımaz”* Doğrudur, işte yine altını çiziyorum, aslında Türkiye su zengini değil, Dicle, Fırat'tan dolayı korkuluyor. Yıllarca ben büyük uluslararası kongreler yaptım. Hep yetkililer dedi ki: *“Aman bu baundary, trans boundary condition ... (211.32) konusunu açmayalım, Dicle, Fırat gündeme gelir”* Ne oldu? 2009'da Dünya Su Kongresinde çatır çatır tartışıldı. Korkunun ecele faydası yok, bu da bir gerçektir, bunu da gizlemeye gerek yok. Türkiye su zengini değil, ama güney sahillerinden milyarlarca metreküp su yazın bile Antalya Havaalanına inerken görürüz, şelaleler şeklinde akıp gidiyor. Türkiye eğer bunu akılcı halledebilirse Doğu Akdeniz'in hidropolitliği Türkiye eliyle tekrar yazılır. Nedenlerini söyleyeyim. Neden Türkiye'nin güney sahillerinden döşenecek ikinci ve üçüncü ve daha çok sayıda borularla Güney Kıbrıs'a, Ortadoğu ve Körfeze su taşınmasın, neden adanın -ki bunu da hidrokarbonla bağlamak istiyorum. Çünkü vinmin, ... (212.20) paralel gitmesi gerekir- güneyinde hâlâ arama sondaj çalışmalarının sürdürüldüğü, Kıbrıs Türk halkının da Rumlar kadar hak sahibi olduğu çıkarılacak doğalgaz ve petrolle İsrail doğalgazı Kuzey Kıbrıs üzerinden İskenderun Limanına, oradan da Avrupa'ya dağıtılmasın? Ümit ederim ki hayalden gerçeğe dönüşen bu proje, asrın projesi bölge barışına hizmet eder. Kısaca Türkiye'den su getirilmesiyle hidrokarbon konusunun bu iki kartın başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelerce doğru oynanması, bu kartların doğru kazanılması halinde sonucunda Doğu Akdeniz bir barış gölü haline döner. Aksini düşünmek bile istemiyorum. 21. Yüzyıl hidrokarbondan daha fazla suyun tartışılacağı, suyu olan ülkelerin ve bunu iyi yöneten ülkelerin yüzyılı olacağını söyleyerek sabrınız için hepinize teşekkür ederim, sağ olun.

KKTC'ye Anavatan Türkiye'den Gelen Su ve Bu Suyun Anlamı ve Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Hüseyin GÖKÇEKUŞ

KKTC Yakın Doğu Üniversitesi
İnşaat ve Çevre Mühendisliği Fakültesi Dekanı

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel, 21-22 Eylül 2019,
Türkiye Barolar Birliği Özdemir Özok Kongre ve Kültür Merkezi -Ankara

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

KONULAR:

- Su Temin Projesi ÖNCESİ
- Projenin Tamamlanması
- Su Temin Projesi SONRASI

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Su Temin Projesi ÖNCESİ

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Mavi Gezegen



Dünya'nın $\frac{3}{4}$ 'ü sularla kaplıdır.

ANCAK!

Kullanılabilir içme suyu kaynakları çok kıt!

Dünya'daki mevcut suların %1'den azını tatlısu kaynağı olarak kullanabiliyoruz!

Kirletiyoruz!

Sanayileşme (atıkların bertaraf sorunu)

Çarpık Kentleşme (altyapı eksikliği)

Nüfus Artışı

Tarımsal Mücadele İlaçları ve Kimyasal Gübreler

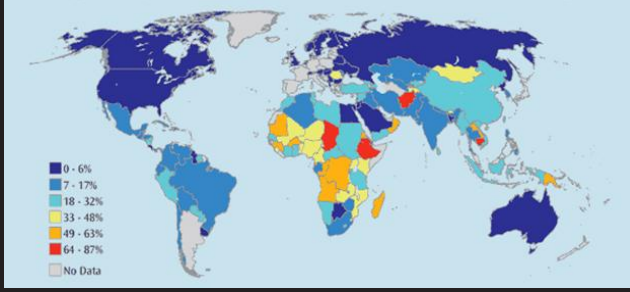
Yönetemiyoruz!

Çok büyük bir sorun!!

KÜRESEL SU KRİZİ!!!

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Dünya'da Güvenli Kullanılabilir İçme Suyuna Sahip Olamayan Nüfus Dağılımı



Günlük Su Kullanımı;

Afrika ülkelerinde: 10 litre/gün

Avrupa ülkelerinde: 200 litre/gün

Amerika'da : 400 litre/gün

*Gelecek **20 yıl** içerisinde ihtiyaç duyulacak su miktarı **%40** artacaktır .

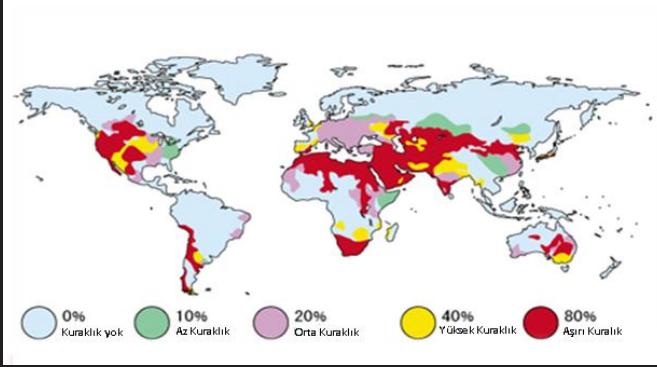
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Dünyada yaşanan su krizini, içme suyu ve temizlik-hijyen (sanitasyon) açısından ele alacak olursak:

- Dünya nüfusunun **6.3 milyar** olduğu bir dönemde, **1.2 milyar** insanın sağlıklı içme suyuna ulaşamadığını,
- **2.6 milyar** insanın ise hijyen ve temizlik (sanitasyon) amaçlı sudan yoksun olduğunu, buna bağlı olarak çoğunlukla **5 yaş altı** olmak üzere yılda **5 milyon** çocuğun temiz içme suyuna ulaşamadığı için ekseriyetle ishal ve kirli suya bağlı benzeri hastalıklardan öldüğünü söyleyebiliriz.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Su Kıtlığı Çeken Ülkeler

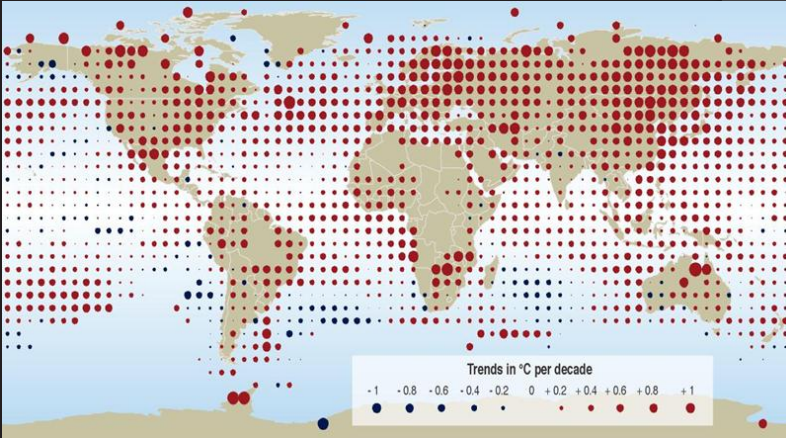


Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Orta Amerika'da bulunan ülkeler su kıtlığı sorunuyla karşı karşıya bulunan ülkeler olarak görülüyor.

2025 yılında dünya nüfusunun 3'te 2'si, 5.3 milyar insan, su kıtlığı sorunu yaşaması beklenmektedir.

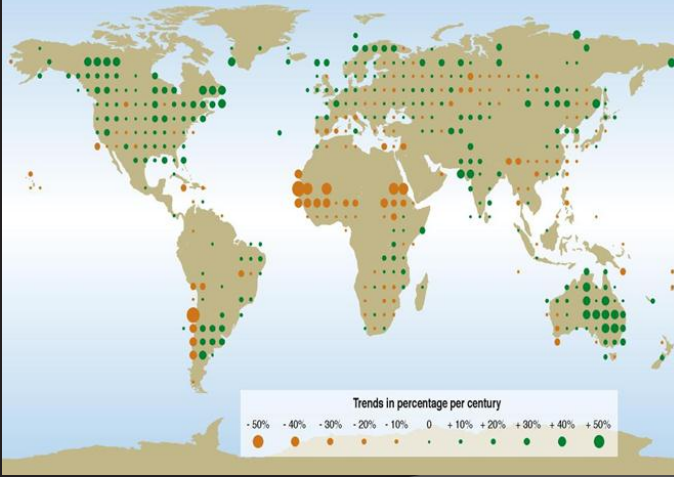
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Yıllık Sıcaklık Eğilimleri (1976-2000)



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Yıllık Yağış Eğilimleri (1900-2000)



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Dünya'daki Su Tüketimi:

- %70'i tarımda
- %22'si sanayi/endüstri
- %8'i içme-kullanma

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre tarımın payı azalırken sanayide kullanılan su miktarı artmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

SU GÜVENLİĞİ OLMADAN GIDA GÜVENLİĞİ DE OLMAZ

Buğün:900 milyon açlık sınırında,
2 milyar yetersiz beslenen,
1.5 milyar gereğinden çok tüketen(obez) insan
mevcut.

Sürdürülebilir bir gıda güvenliği için sadece üretimi artırmak yeterli olmayıp, tüketimin de daha bilinçli yapılması gerekir. İsrafi önleyerek **2 milyar** insan beslenebilir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

2050 de:

9 milyarı aşması beklenen bir Dünya nüfusu nedeniyle çok daha ciddi su ve gıda güvenliği sorunu bekleniyor.!

Çünkü; gıda üretiminin %70 artırılması gerekecek.!

Bunun için 6000 km3 ilave suya ihtiyaç var.! Bu su nereden temin edilecek?!

Ancak, yapılan çalışmalar küresel iklim değişikliğine bağlı olarak 2030 yılına kadar gıda üretiminin %30 düşeceği şeklindedir.!!!

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- **Küresel İklim Değişikliği** etkileri **Akdeniz Bölgesinde yoğun biçimde** hissedilmektedir.
- Önümüzdeki **100 yıl** içerisinde, bizim de içerisinde bulunduğumuz bu coğrafyada, özellikle **Akdeniz'in doğusunda**, durumun daha da kötüleşmesi beklenmektedir.!

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Akdeniz'deki Sıcaklık ve Yağış Değişiklikleri için Öngörüler

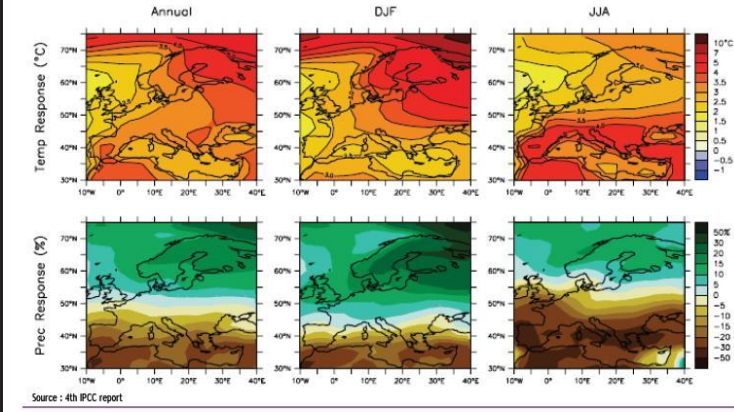
	HIGH TEMPERATURE					LOW TEMPERATURE				RAINFALL			
	Summer Days	Hot Days	Tropical Nights	Days> 50 quartile	Nights> 50 quartile	Frost Nights	Ice Days	Days< 10 quartile	Relative Var.	Dry Days	Rain 1-10 mm	Max. 3-day Rain	
New Iberian Peninsula	1	1		1	1	-1		-2		2	-2	3	
South of France (Inland)	3	1		1	2	2	-1	-2	-1	3	-2	3	
Coast Southern France			2	2	2	-1		-2	-1	2	-2	3	
Corsica	1	1	2	2	2	-1		-2	-1	2	-1	2	
Sardinia	1		3	2	2			-3		2	-1	1	
Sicilia	3		3	3	2	3		-3		3	-1	3	
N. Adriatic	3	3		2	2	-2	-1	-2	-1	3	-2	1	2
Central Balkans	3	3		2	2	-2	-1	-2		3	-3		
Central Greece	2	1	2	2	2	-1		-2	-1	2	-2	1	
Peloponnese	3		3	2	2			-3	-1	2	-1	2	
Crete	1	1	1	3	3			3	-1	2	-1		
Coastal Turkey	1	2	1	1	2	2	-1	-2	-1	2	-1	-1	2
Turkey Inland	1	3		2	2	-2	-1	-2		3	-2		
Cyprus	1			1	1			-3	-1	1	1	1	
Lebanon/Israel	1	1	3	3	3	-1				1	-1		
Nile Delta			3	3	3								
E. Egypt	3	1	3	2	3			-3			-1		
E. Libya													
W. Libya	1	1	3	2	3			-3	-3		-1		
E. Maghreb	2	3	3	2	2	-2		-2	-3	2	-2		
W. Maghreb	2	3	3	2	2	-2		-2		2	-2	-1	
South Iberian Peninsula	2	2	2	2	2	-1		-2	-1	2	-2		
Central Spain	1	3	1	2	2	-2		-2	-1	3	-2	-1	

■ Large Change: at least 1 month duration
■ Moderate change: 2-3 weeks duration
■ Small Change: 1 week duration
■ No change

Source : Giannakopoulos et al., WWF Report 2005

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

2100 yılı için sıcaklık ve yağış öngörülleri



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Yarının bugünden daha iyi olmayacağı
gerçeğinden(beklentisinden) hareketle;

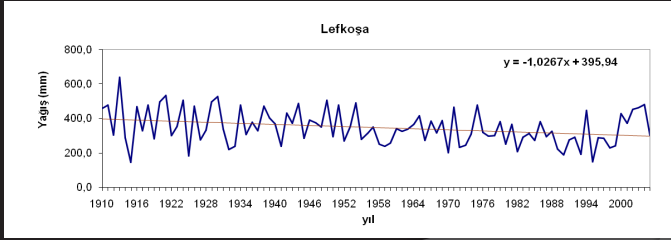
Kısa bir süre öncesine kadar;

Özellikle **Doğu Akdeniz Bölgesinde** yer alan **Kıbrıs adası** için ilgililerin gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için **yeni su kaynakları** bulmaları gerekmektedir!

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- Son yüzyılda, **kurak, yarı kurak iklim** bölgesinde yer alan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) gözle görülür **sıcaklık artışlarının** yanı sıra **yağış** oranlarında ise **% 25'ten** fazla azalma görülmüştür.
- **KKTC**, yağışlardaki azalmaya bağlı olarak "**su kıtlığı sorunu**" bunun yanısıra, "**su kalitesi sorunu**" ve ayrıca da "**su yönetimi sorunu**" ile karşı karşıyadı!.

Yağışlardaki Azalma:%25.9 (son 96 yılda)



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

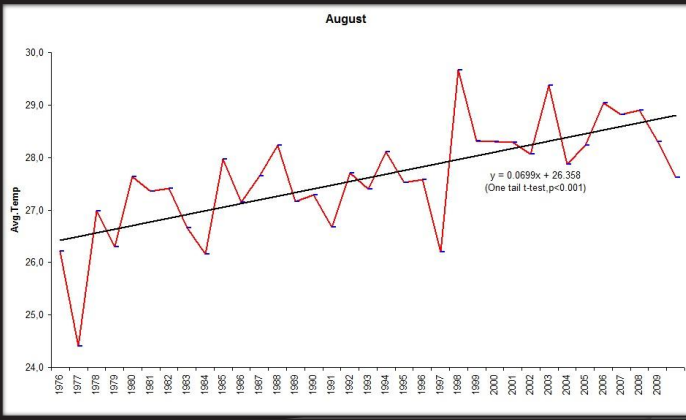
- Azalan yağışlar karşısında su ihtiyacının (Eysel, turistik, endüstriyel ve tarımsal) **neredeyse tamamının** (%92'si yeraltı sularından, %5'i yüzey sularından, %3'ü deniz suyu arıtımından) **yeraltı suyu kaynaklarından** karşılanıyor olması nedeniyle yeraltı suyu seviyelerinde büyük **düşüşler** kaydedilmiştir.
- Buna bağlı olarak da özellikle kıyı akiferlerinde önemli tuzlanma sorununa yol açan **deniz suyu girişi** gerçekleşmiştir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

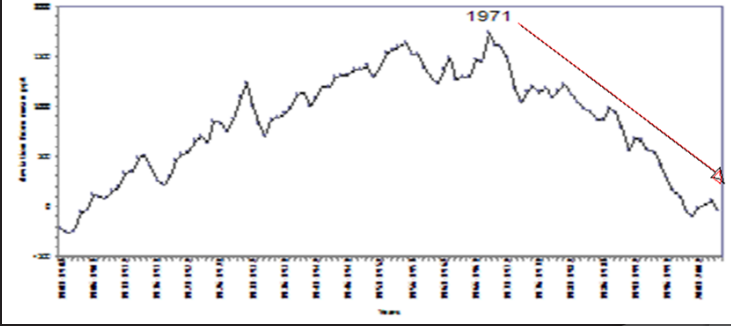
Ülkedeki Yağış Durumu



KKTC'deki son 35 yıldaki sıcaklık değerleri (Ağustos)

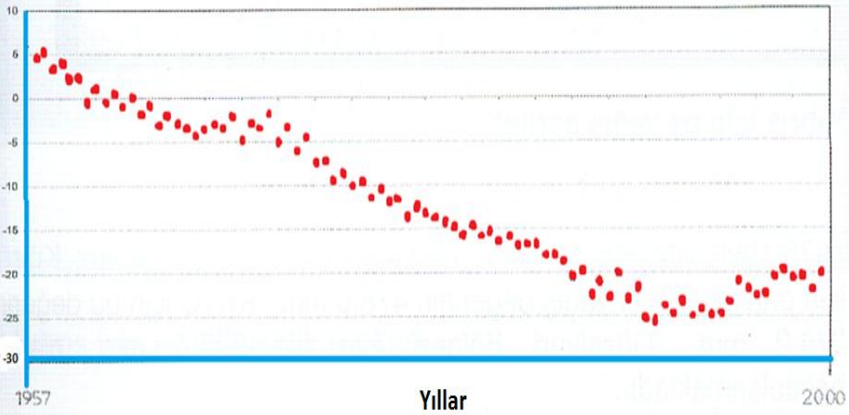


40 Yılı Aşkın süreden beri KKTC'de kuraklık yaşanıyor

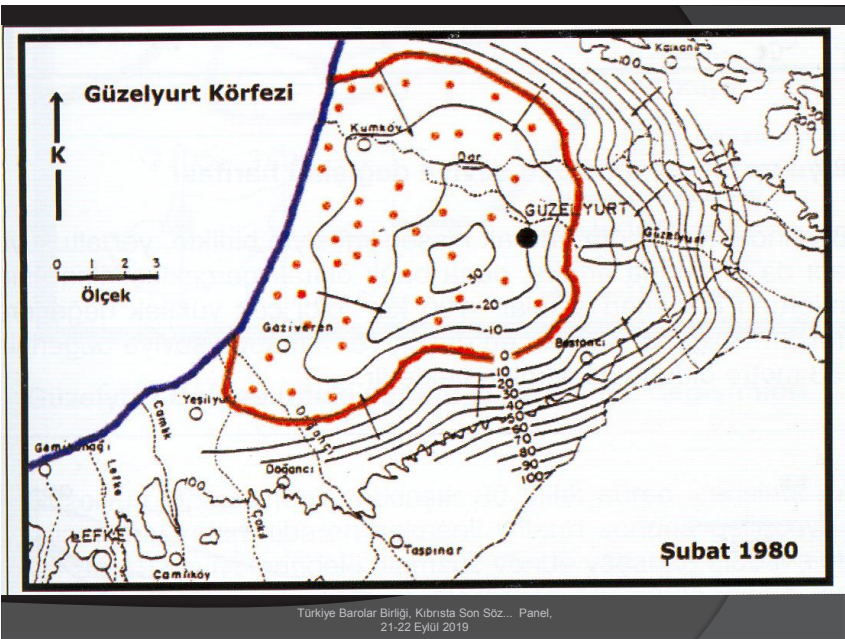
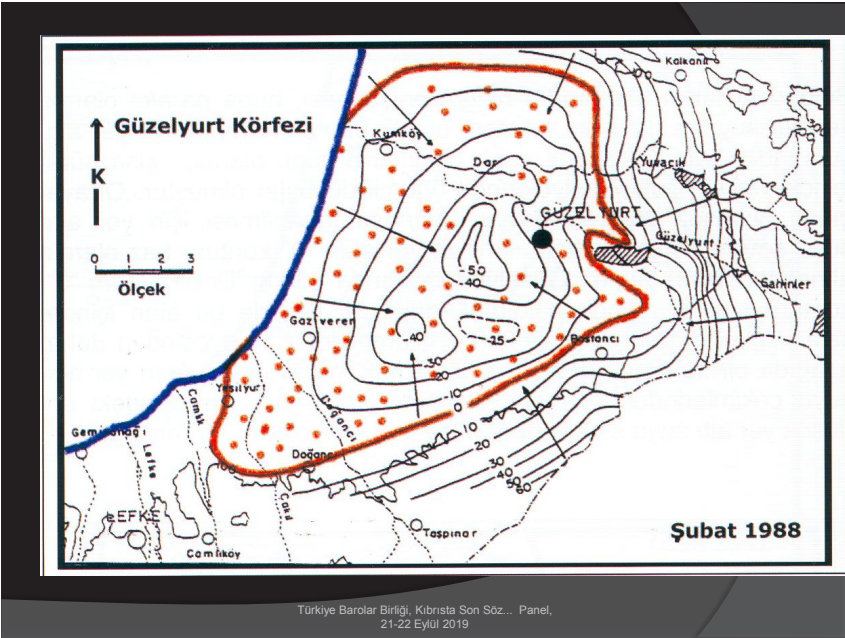


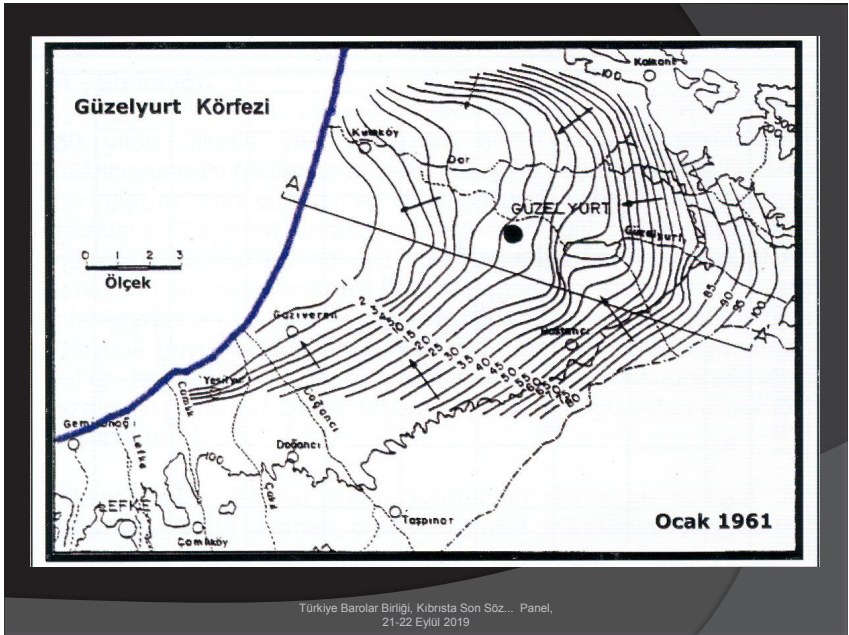
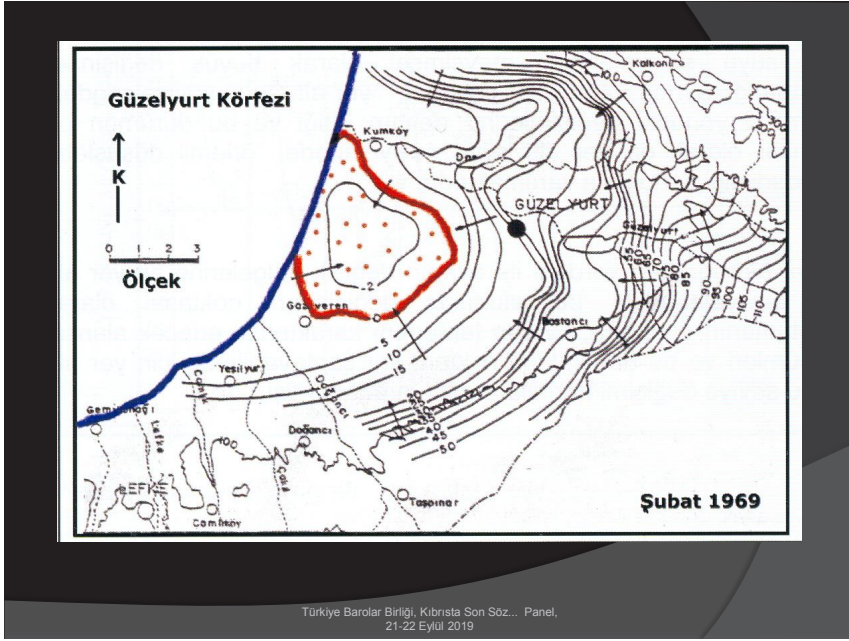
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Yeraltı Suyu Seviyelerindeki Değişim

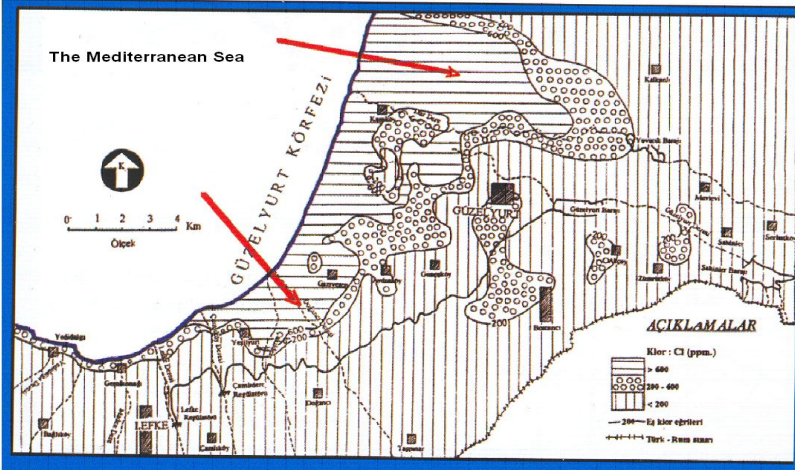


Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019



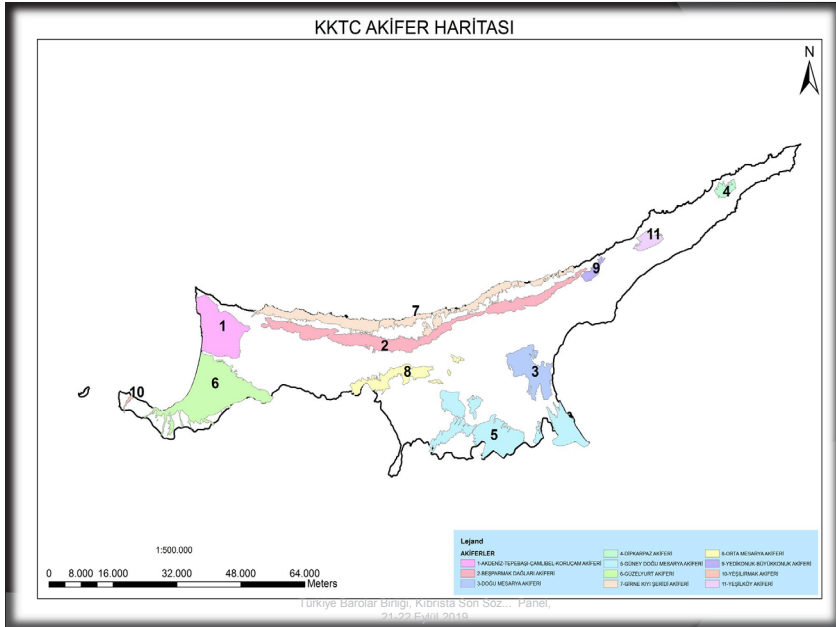


Güzelyurt kıyı akiferindeki deniz suyu girişimi (2000)



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

KKTC AKİFER HARİTASI



Ürün Türüne Göre Arazi ve Su Tüketimi Dağılımı

KKTC Arazi Varlığı	DGD Kayıtlı(da)	Tahmin(da)	Su Kullanımı (10 ⁶ m ³ /yıl)
Kuru Ziraat	1.048.800	1.104.000	0
Narenciye	48.300	52.440	30.4
M.Ağacı + bağ	13.800	17.940	9.4
Sera	1.380	1.380	2
Sulu Yem Bitkisi	2.208	4.140	5.7
Sebze	10.626	20.700	7.5

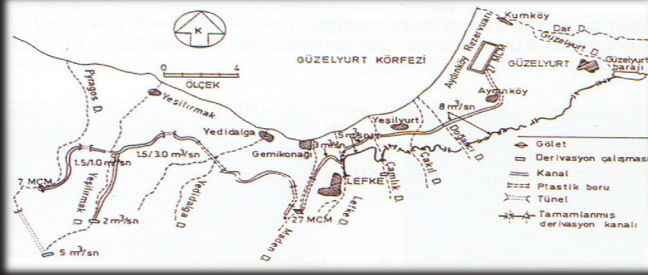
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Su Sorunun Çözümüne Yönelik Atılan Adımlar

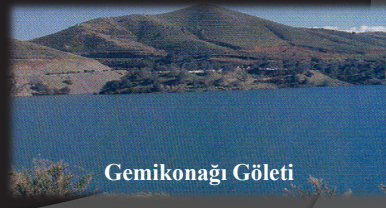
- Sulama amaçlı ve yeraltı sularını beslemeye yönelik olarak inşa edilen **gölet** sayısı 41'e ulaştırılmıştır.
- **Güzelyurt Derivasyon** Kanalı Projesi eksik de olsa kısmi olarak inşaa edilmiştir.
- **Modern sulama** yöntemlerinin kullanımı büyük oranda tamamlanmıştır (Damla Sulama Yöntemiyle Sulanan Narenciye oranı **%100'e** ulaşmıştır).

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Güzelyurt Derivasyon Kanalı Projesi



Güzelyurt Derivasyon Kanalı
Projesi-Lefke Regülatörü



Gemikonaklı Gölü

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- ◉ **İçme suyu fiyatları** tekrar gözden geçirilerek daha gerçekçi rakamlar belirlenmiştir.
- ◉ **Sulama birlikleri tarafından kullanıcılara verilen su** miktarı ihtiyaç duyulan gerçekçi su miktarına göre yeniden belirlenmiştir.
- ◉ **Su dağıtım şebekelerinin yenilenmesinde önemli aşamalar kaydedilmiştir.** Bu sayede su kayıplarının azaltılması çalışmalarına hız verilmiş olup, özellikle son yıllarda çeşitli belediyeler kendi bölgelerinde bulunan kilometrelerce uzunluktaki içme suyu şebekesini yenilemiştir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- ◉ En kurak dönemlerde, özellikle uzun ve kurak yaz dönemlerinde başgösteren susuzluk nedeniyle 1990'lı yılların sonunda **Türkiye'den balonla su getirilmeye** çalışılmış ancak zaman içinde teknik açıdan yaşanan güçlükler nedeniyle istenilen verim alınamayınca bu projeden vazgeçilmiştir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Balonlarla Su Getirme Projesi



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

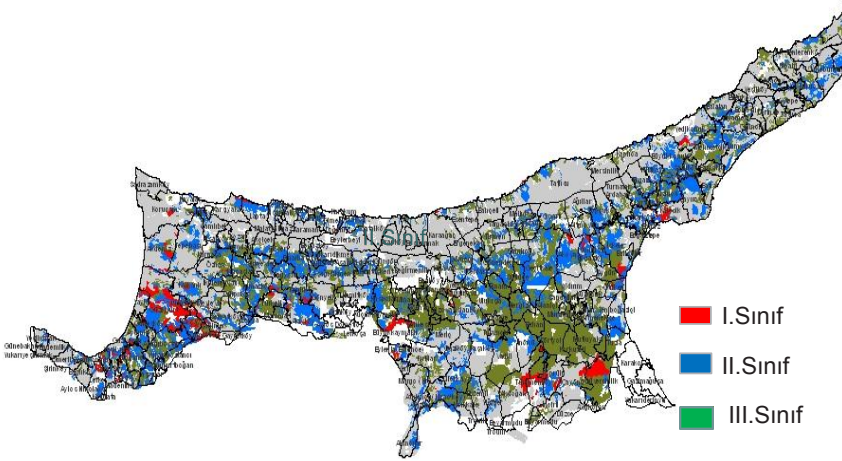
- **Su yönetiminin ülke ölçeğinde bütünlüklü olarak ele alınarak çözümlenebileceği gerçeği göz ardı edilerek zaman zaman bölgesel ve kısmi çözüm arayışlarına gidilmiştir.**
- Bu doğrultuda Güzelyurt Ovası üzerinde kıyıya yakın bir bölgede, **Yayla bölgesindeki** kuyuların tuzlanmasını gidermeye yönelik bir proje gerçekleştirilmek istenmiş, ancak sonuç başarılı olmamış ve proje tamamlandığında bölgedeki tuzlanma azalacağı yerde 2-3 kat artmıştır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- KKTC genelinde, sulu tarım yapılabilecek uygun alanların belirlenmesine yönelik başlatılan **toprak sınıflama** çalışmaları tamamlanmıştır.
- Ayrıca, bu topraklar üzerinde üretilebilecek en uygun **bitki türlerinin** seçimine yönelik çalışmalar ise sürdürülmektedir.

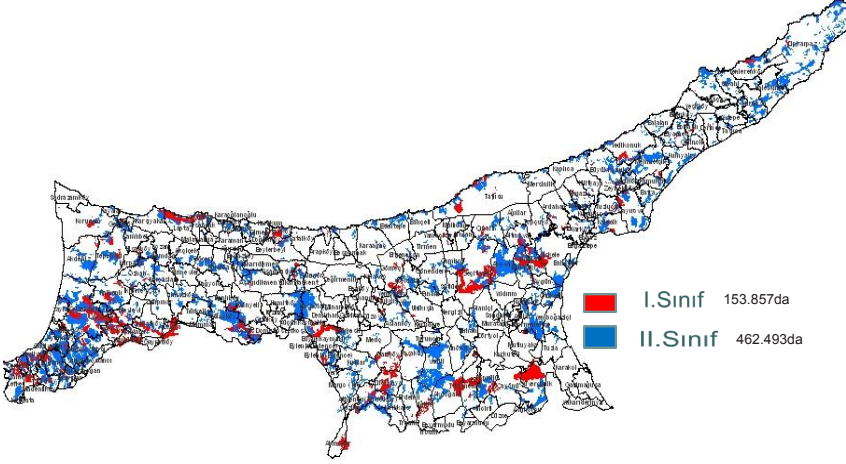
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

KKTC ARAZİ KULLANIM KABİLİYETİ SINIFLARI HARİTASI



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

KKTC SULU TARIMA UYGUNLUK SINIFLARI HARİTASI



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Sulu tarım uygulamaları hususunda dikkat edilmesi gereken husus:

Görüldüğü gibi KKTC'nin 1. ve 2. sınıf toprak miktarı **600.000 da'dan fazladır.**

Halen **KKTC'deki sulu tarım alanı: 100.000 da'dır.**

Türkiye'den gelecek olan su ile 60.000-70.000 da sulama olanağı doğacaktır.

Ancak bu su **Güzelyurt Bölgesi'ne verilirse** mevcut sulu tarım alanlarında **hiç bir artış olmayacaktır.**

Suyun Orta Mesarya Bölgesi'ne verilmesi halinde ise 74.000 da'lık tarım arazisi sulanabilecektir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- Sonuç olarak, KKTC'de uzun süre yaşanan su sorununun çözümüne yönelik **birçok olumlu adım atılmış** olmasına karşın, özellikle küresel iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan **uzun süreli kuraklığın** bir sonucu olarak ülkedeki **su arz-talep dengesinde** büyük bozulmalar olmuştur.
- Zamanla ülkenin **su bütçesinde** çok ciddi açıklar ortaya çıkmıştır.
- Bu durum ise, **Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne borularla su temin projesini zorunlu bir çözüm alternatifi olarak gündeme getirmiştir.**

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Dünyada ilk ve tek olma özeliği taşıyan **Askıda Borulu Deniz Geçiş Sistemi'ni de bünyesinde barındıran KKTC Su Temin Projesi**, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin neler yapabileceğinin kanıtıdır.

KKTC'ye içme suyu temini konusundaki çalışmalar **1990'lı yıllara** uzanmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

1996 yılında İstanbul'dan adalara su iletilmesi ile ilgili çalışmalar sürerken, dönemin KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanının 'bizlere de bu şekilde su iletemez misiniz?' şeklindeki talebinin ardından bu dev proje gündeme gelmiş ve TC Devleti Cumhurbaşkanı sayın Tayip Erdoğan'ın talimatı ile 1.8 milyar TL harcayarak tamamlanmıştır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Projenin Tamamlanması

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Türkiye'den KKTC'ne Su Getirme Projesi

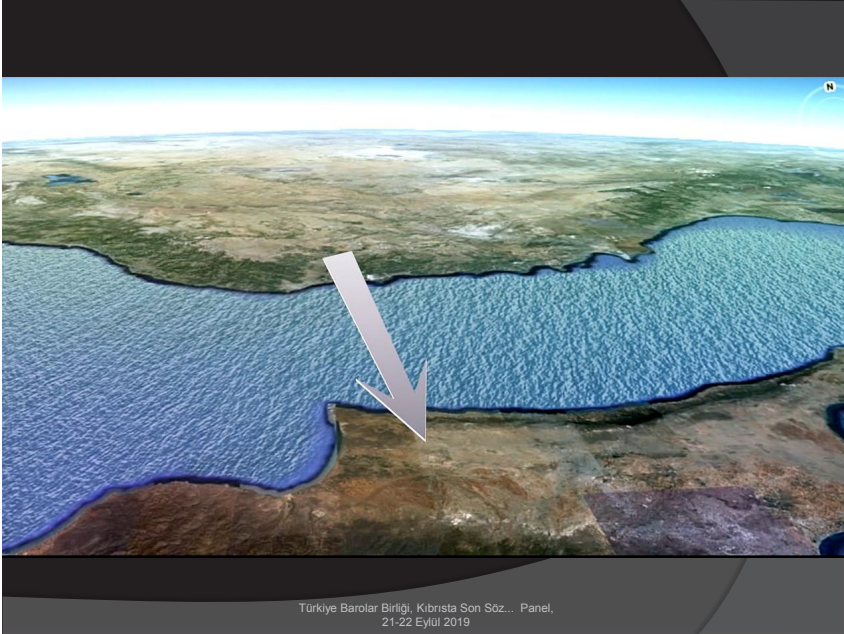
2010 Yılındaki Toplam İçmesuyu İhtiyacı
36,12 hm³

2035 Yılındaki Tahmini Toplam İçmesuyu İhtiyacı
54,00 hm³

KKTC İçmesuyu Temini Projesi İle Sağlanacak Su Miktarı:
**Debisi, yılda bir milyon m³, Emniyetli verimi ise, 750.000 m³
olan Anamur Dragon Çayından
75 hm³/yıl**

Türkiye'den İletilecek Suyun Dağılımı
**37,76 hm³/yıl – İçmesuyu İçin
37,23 hm³/yıl – Sulama İçin**

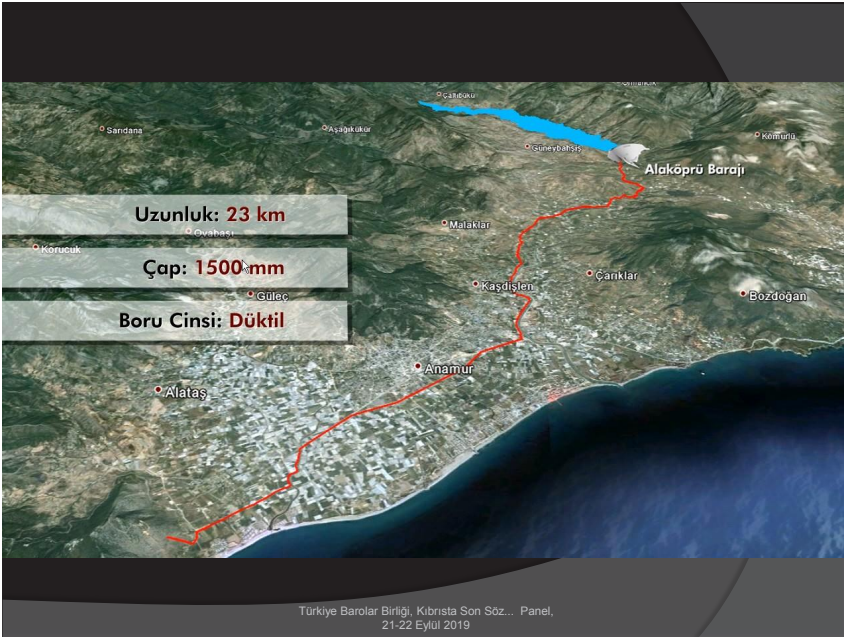
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

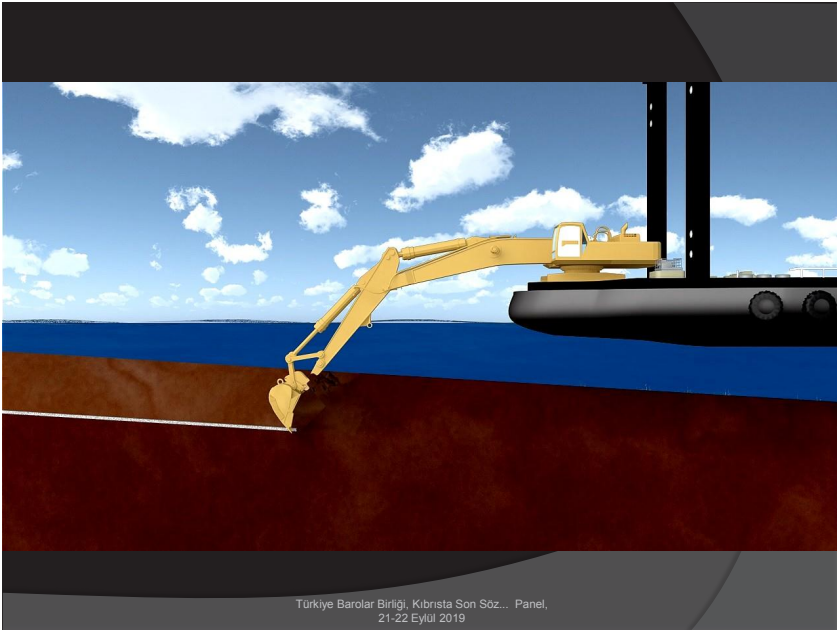


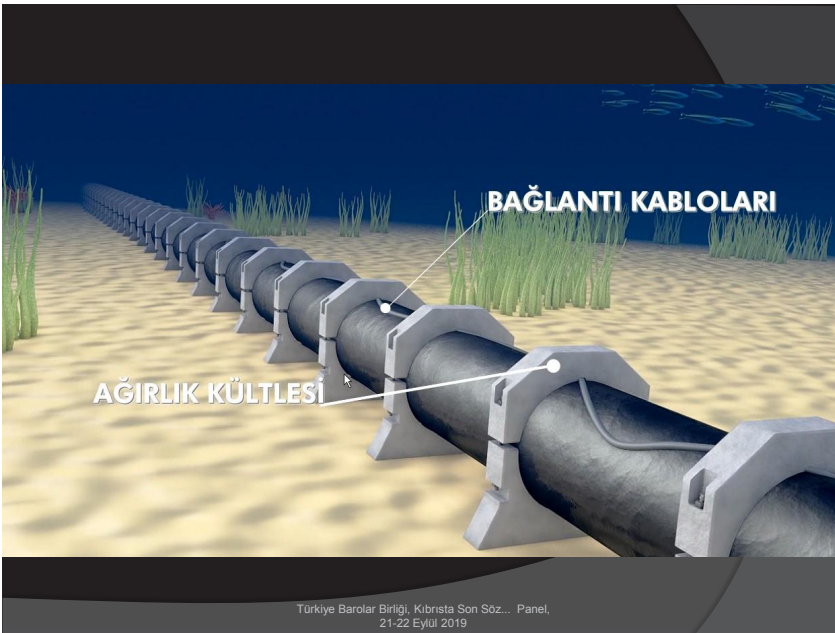
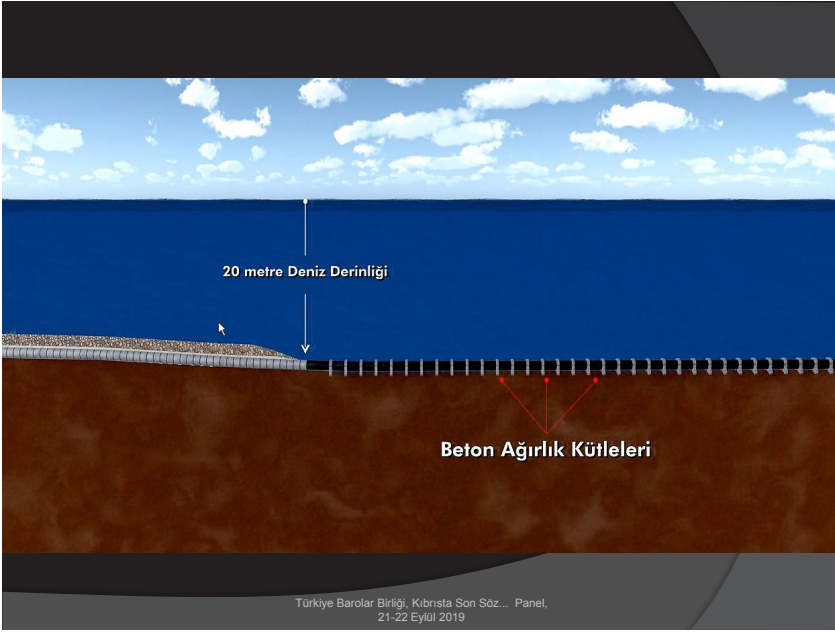
Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

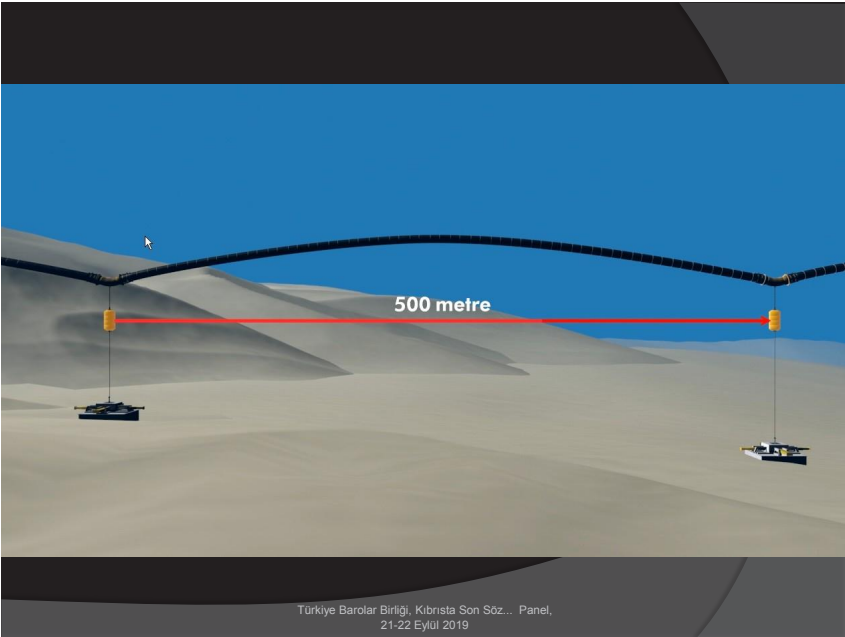
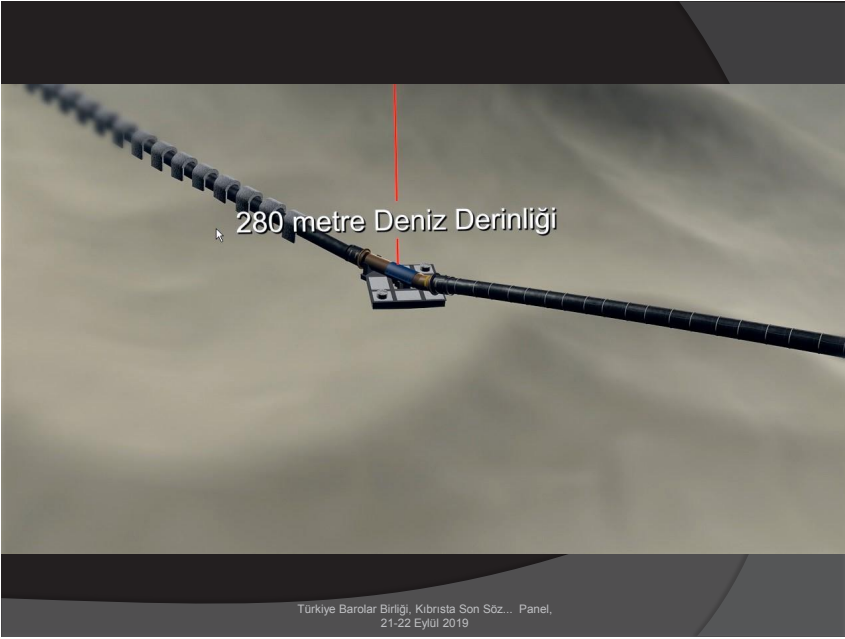
Türkiye'den KKTC'ye Su Temini Projesi

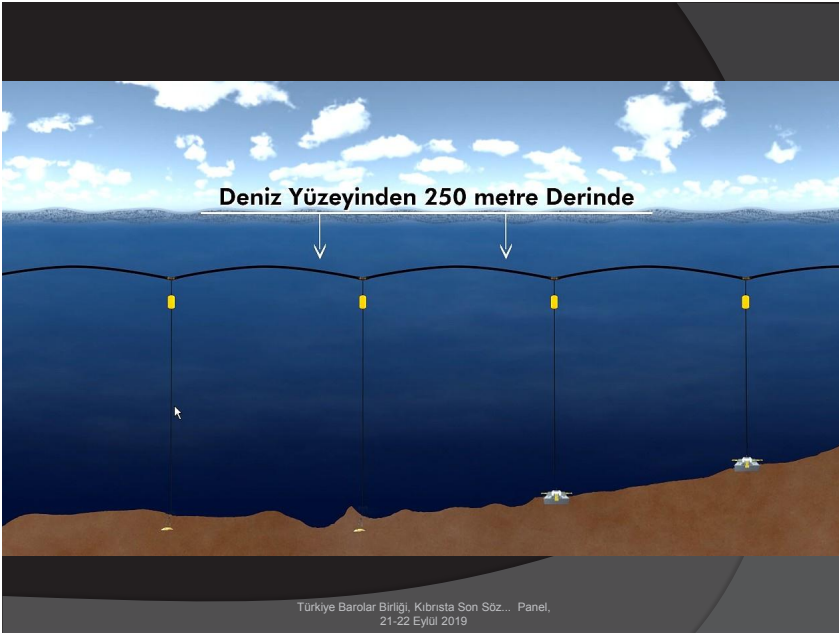
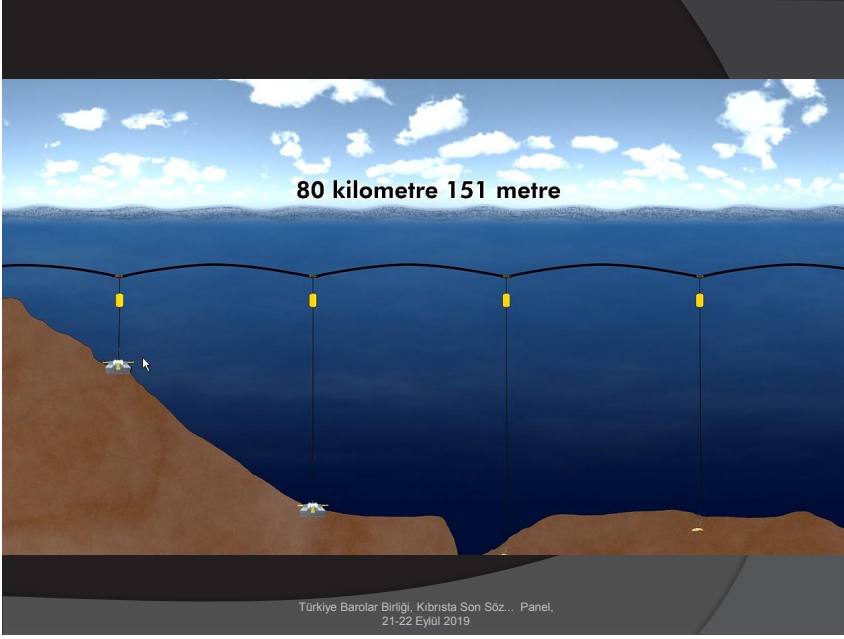


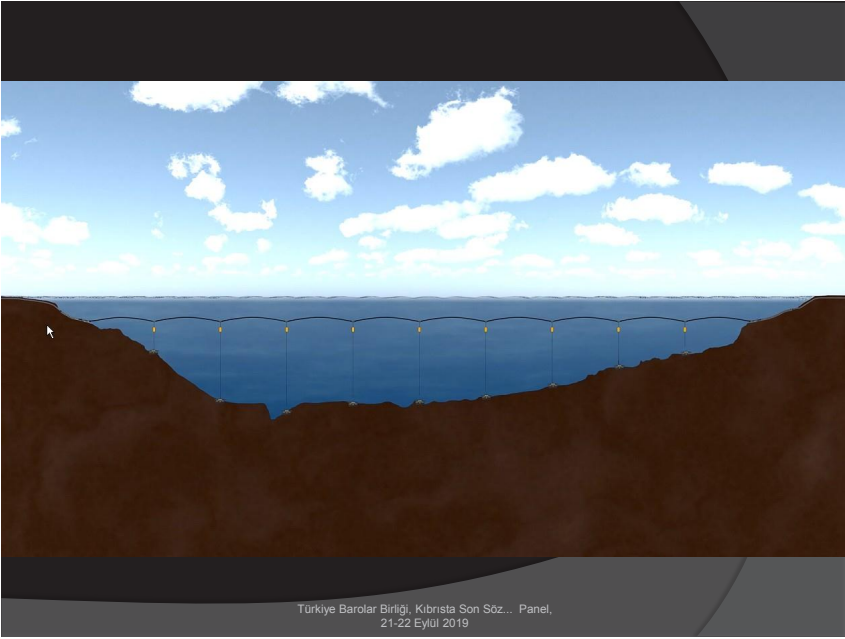


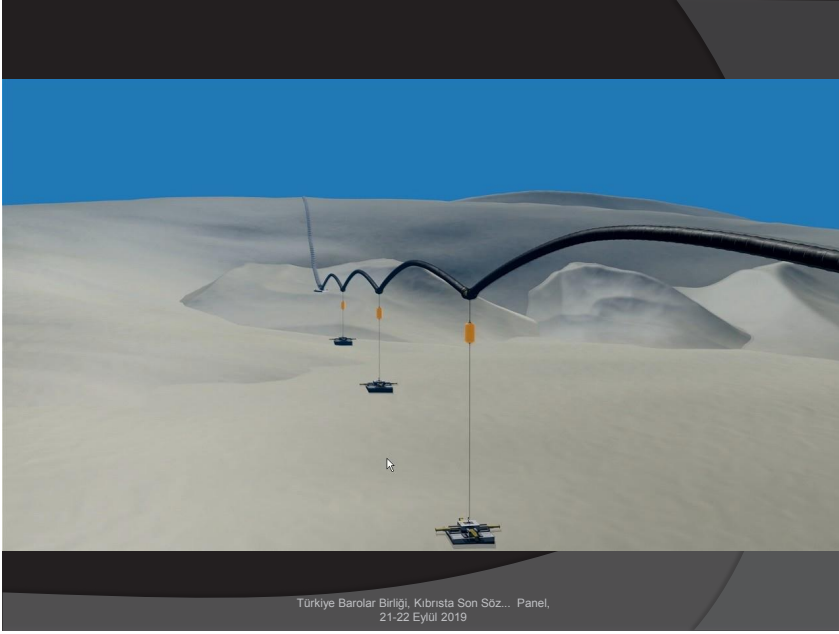


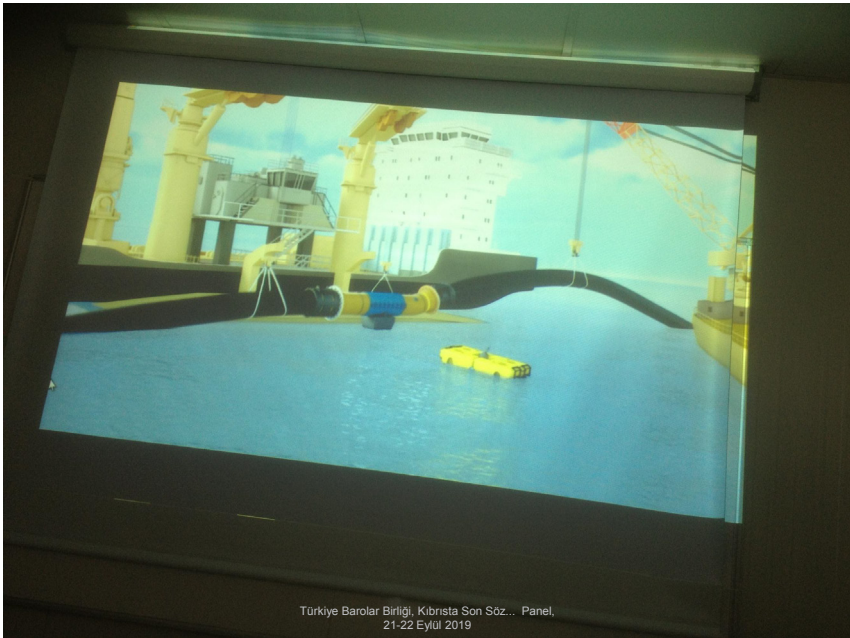
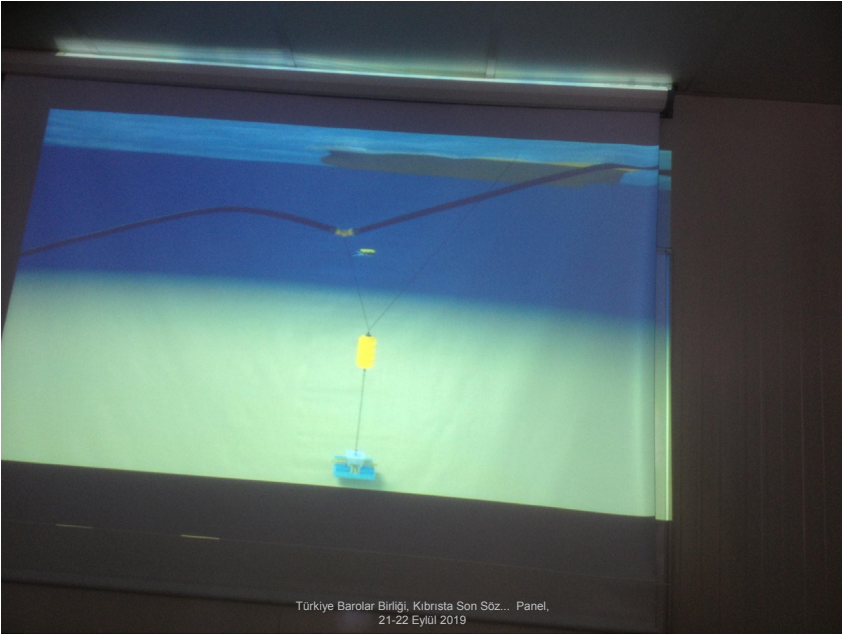


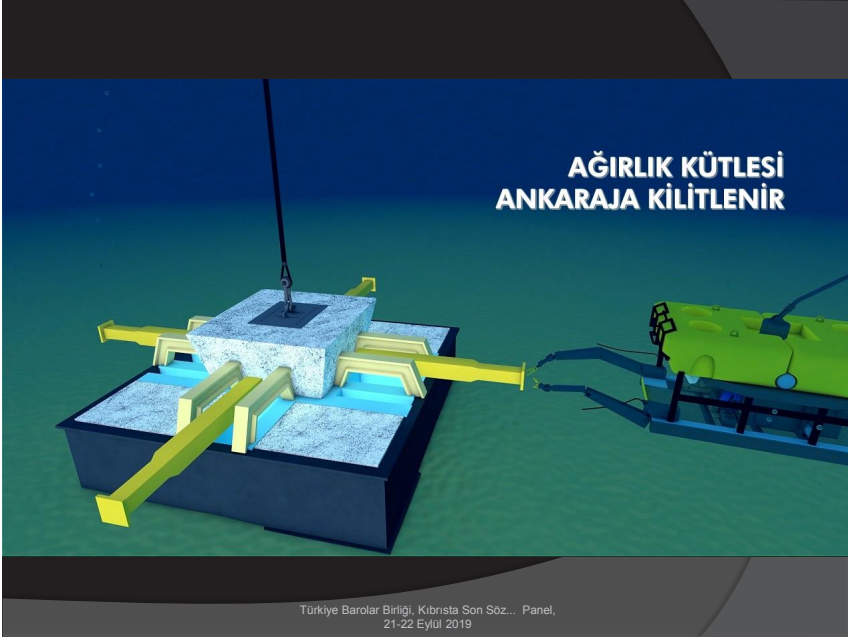


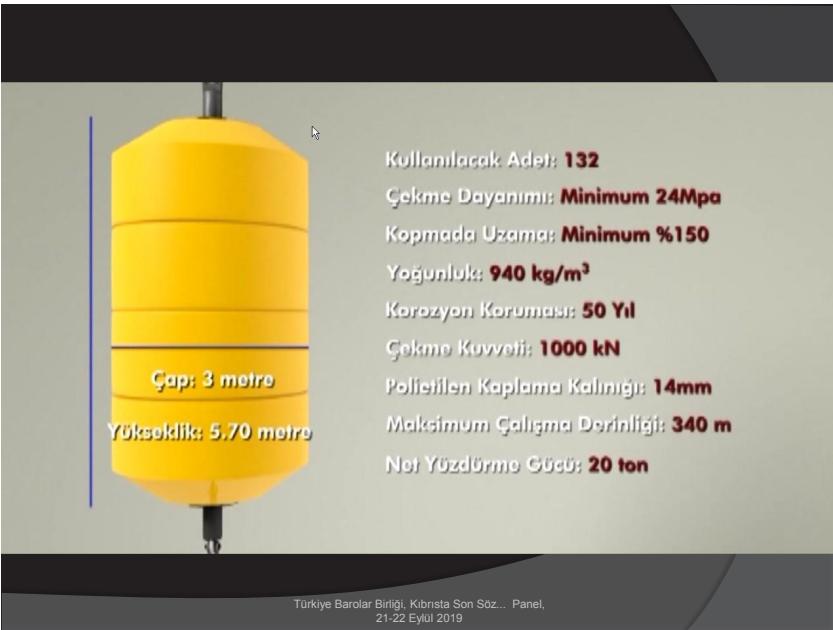
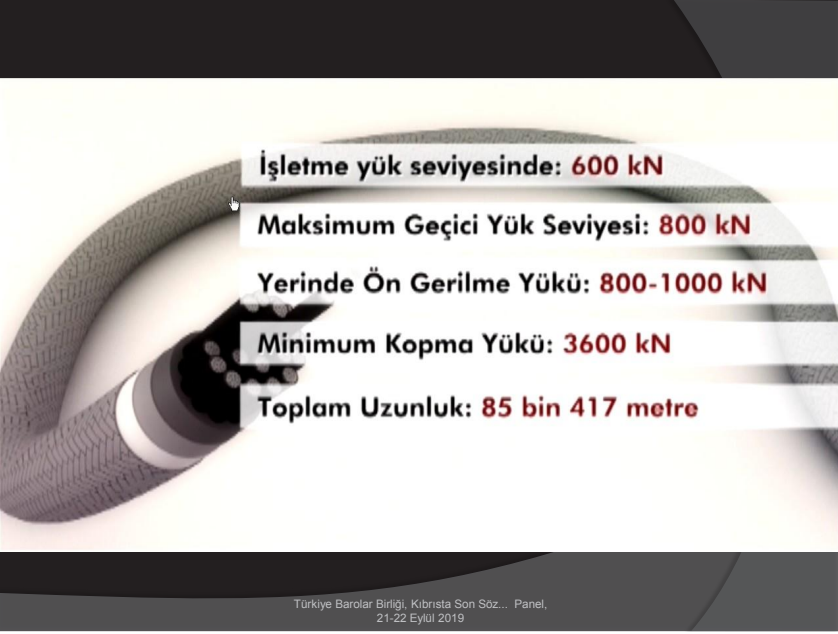


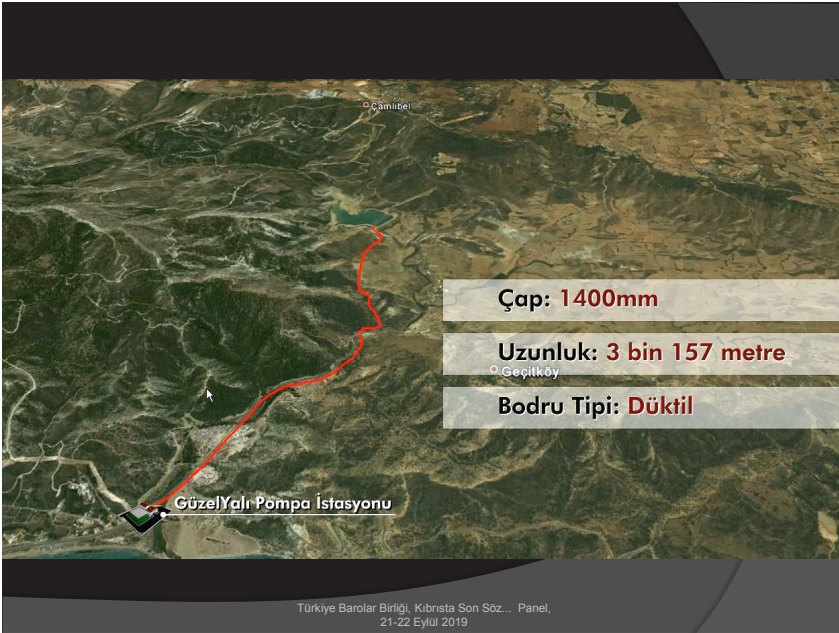




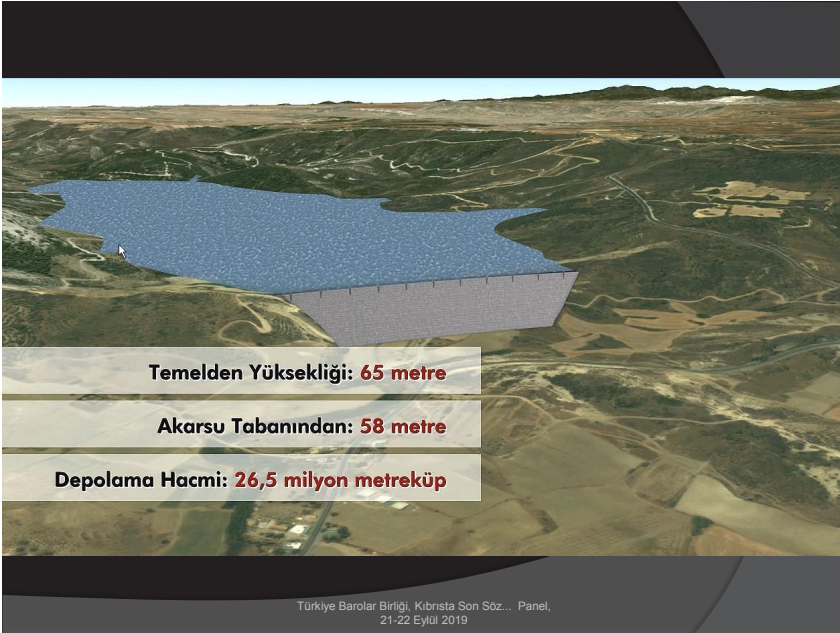
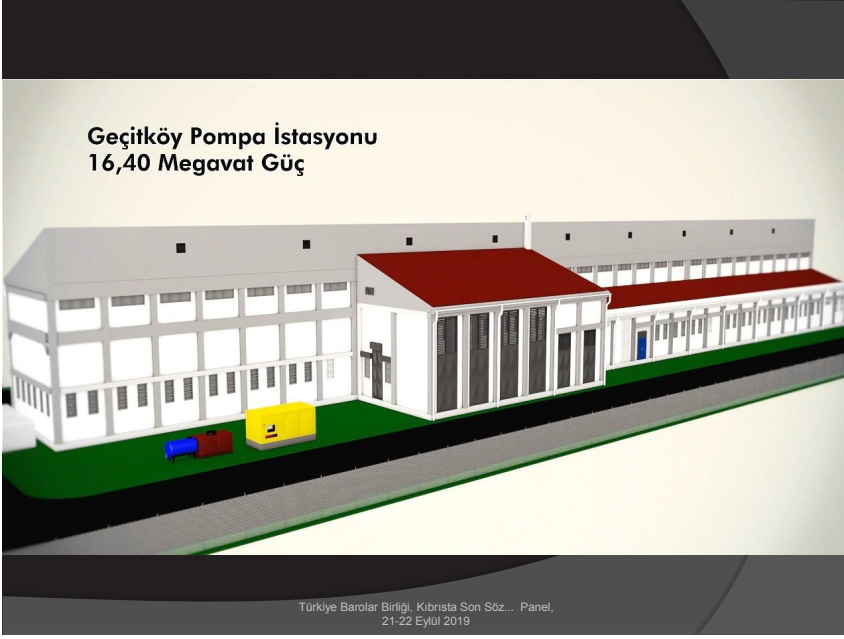




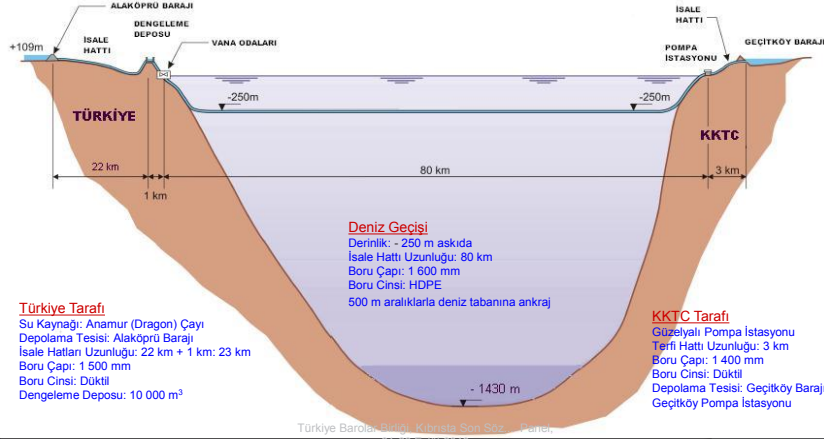








Türkiye'den KKTC 'ye Su Temini Projesi



KKTC İÇME SUYU DAĞITIM HATLARI (529 km)



Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Sulama suyu alternatifleri

- Bu konuda DSİ tarafından **2 alternatif** çalışma gerçekleştirilmiştir.
 1. **Güzelyurt bölgesine** iletilecek ve halen tuzlu, kalitesiz sularla tarım yapılan alanlara (6400 hektar) verilecek,
 2. Yapılan toprak analizleri doğrultusunda **Orta Mesarya Bölgesi'nde** belirlenen yeni tarım alanları (7400 hektar) yaratılacaktır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019



KKTC SULAMA PROJELERİ

Güzelyurt ve Orta Meserya Ovası Sulamaları İletim Yapıları yapım işinin ihalesi yapılmış olup, 4.2 m iç çapında ve 5700m uzunluğunda tünel inşaat çalışmaları devam etmektedir.

Tünel yaklaşık 180 milyon liraya mal olacak.

KKTC tarım arazilerini sulayacak ve ülke ekonomisine 100milyon lira katkı sağlayacak.

KKTC tarım hasılası yüzde 20 oranında büyüyecektir.

Su Temin Projesi Maliyeti:

1.8 milyar Türk lirası

Su Maliyeti:

2,3 TL/ton

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Belediye Adı	Su Tarifesi Standard (Mekanik saatten geçen)	FIYAT (TL)
LEFKOŞA	0-5 m3 her bir m3 su için	4,9
	10-15 m3 her bir m3 su için	6,2
	15-30 m3 her bir m3 su için	7
MAĞUSA	0-15 m3 her bir m3 su için	4,5
	15-30 her bir m3 su için	5
	30 m3'den fazla her bir m3 su için	5,5
GİRNE	0-10 m3 su için (makdu ücret)	5
	11-20 m3 her bir m3 su için	6,5
	21-30 m3 her bir m3 su için	7
	31-50 m3 her bir m3 su için	7,5
GÜZELYURT	51-100 m3 her bir m3 su için	8
	0-5 m3 her bir m3 su için	4
	10-20 m3 her bir m3 su için	4,5
GÖNYELİ	21-30 m3 her bir m3 su için	6
	0-6 m3 her bir m3 su için	5
	7-13 m3 her bir m3 su için	6
LAPTA	13 ve üzeri m3 her bir m3 su için	6,5
	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	5
İSKELE	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	5,75
DİKMEN	0-10 m3'e kadar makdu ücret	2,5
	11-20 m3 her bir m3 su için	3,1
	21-30 m3 her bir m3 su için	3,4
	31-40 m3 her bir m3 su için	3,7
Y. BOĞAZIÇI	41 m3'den sonra her bir m3 su için	12
	0-20 m3 her bir m3 su için	4
	20-30 m3 her bir m3 su için	6

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Belediye Adı	Su Tarifesi Standard (Mekanik saatten geçen)	FİYAT (TL)
ALSANCAK	0-10 m3 her bir m3 su için	4
-	11-20 m3 her bir m3 su için	4,5
-	21-30 m3 her bir m3 su için	5
BEYARMUDU	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	4
CATALKÖY	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	4,5
ALAYKÖY	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	4
PAŞAKÖY	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	3,5
MEHMETÇİK	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	5
BÜYÜKKONUK	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	4
AKDOĞAN	0-10 m3'e kadar makdu ücret	4
-	11-20 m3 her bir m3 su için	4,5
-	20-30 m3 her bir m3 su için	5
GEÇİTKALE	0-10 m3 her bir m3 su için	4
-	11-20 m3 her bir m3 su için	4,5
-	21-30 m3 her bir m3 su için	5
SERDARLI	0-10 m3'e kadar makdu ücret	3,5
-	11-20 m3 her bir m3 su için	4
-	21-30 m3 her bir m3 su için	4,5
VADİLİ	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	3,5
DİPKARPAZ	0-20 m3'e kadar makdu ücret	5
-	21-30 m3 her bir m3 su için	6
ESENTEPE	Sabit birim fiyatı ton farkı yok	5,5
TATLISU	0-10 m3'e kadar makdu ücret	3,5
-	11-20 m3 her bir m3 su için	4
-	21-30 m3 her bir m3 su için	5
AKINCILAR	Rum tarafından alır	

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Su Temin Projesi SONRASI

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- ⦿ Borularla su getirme projesinin tamamlanmasının ardından, **“dünyada su taşımacılığında”** önemli bir kilometre taşı geçilmiş oldu.
- ⦿ Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne bölgede **prestij** ve gelecekteki benzer projelerde **liderlik** vasfı kazandırdı.
- ⦿ KKTC açısından ise, gelecekteki **50 yıllık** süreçte su sorununun köklü çözümünde **anahtar rol** oynadı.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Bilimsel bulgular;

önümüzdeki **10 yıllar** boyunca **küresel iklim değişikliğinin, su kaynakları üzerindeki olumsuz etkilerini** ciddi biçimde ve artarak hissettireceğini göstermektedir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

○ **Başarıyla tamamlanan bu projenin ardından;**

Dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi ciddi su kıtlığı ile karşı karşıya olan bölgemizde, özellikle **Körfez Ülkeleri** ve **Ortadoğu Ülkelerinin** de içinde yer aldığı **Doğu Akdeniz'de** yer alan ülkelere ve **Güney Kıbrıs'a** Türkiye'nin önümüzdeki 10 yıl içinde **su temin etmesi** hayal olmaktan çıkmıştır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Şu an dünyayı saran **petrol ve doğalgaz boru hatları gibi**, suyu olan ülkelerin olmayanlara su sağlamak amacıyla oluşturacakları **su dağıtım hatlarının** inşasına önümüzdeki günlerde daha büyük bir hız verilebilecektir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Dünya ekonomik piyasaları için önemli olan herşey gibi bu denli kıt ve değerli, değerli olduğu kadar da yaşam kaynağı olan böylesi önemli bir meta durumundaki **“su”**, önümüzdeki günlerde **küresel güçler** arasında en önemli mücadele unsurlarından birisi, belki de en önemlisi olmaya adaydır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- © Tüm bu gelişmelere paralel olarak haliyle **Wall Street'de** petrol, doğal gaz ve altın borsasına benzer biçimde kısa bir süre sonra **“su borsası”** da oluşacaktır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Tabi ki uzun vadeli düşündüğümüzde;

KKTC'de **sürdürülebilir bir kalkınmanın** ve **ekonomik gelişmenin** olabilmesi için, su gelmeden önce, gelişile birlikte ve geldikten sonra yapılması gerekenler mevcuttu.

Ancak bu şekilde gelen sudan azami ölçüde yararlanma olanağı bulabilmemiz mümkün olabilir!.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Bu bağlamda, Anavatandan su temin edilmesi sonrasında ortaya çıkan yeni koşullar da göz önüne alınmak suretiyle mevcut hertürlü kaynak ve ihtiyaçlar, **Entegre Su Kaynakları Yönetimi prensibi çerçevesinde ele alınarak çıkarılacak yeni yasalar** çerçevesinde yeniden ele alınarak, ülkenin sürdürülebilir kalkınması paralelinde değerlendirilmelidir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

KKTC SU YÖNETİMİ YASASI ???

Türkiye ile imzalanan protokoller de göz ardı edilmeden su yasası çıkarılmalı;

oluşturulacak bağımsız bir kurul tarafından su yönetimi sağlanmalı;

Tüm bunlar yapılırken de Ülkenin ekonomik gelişmesinde lokomotif görevi yapan; turizm ve yüksek öğretim göz ardı edilmemelidir.

Belediyelerden tüm halka aynı fiyattan su temini yanında , yaratılacak koşulların bu iki sektör de sunulması, BÜYÜK ÖNEM TAŞIMAKTADIR ..

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Tarımsal amaçlı suyun kullanımı açısından;
Toprak sınıflandırması, bitki çeşidi ve su kalitesi
üçlüsü birlikte araştırılmalı ve azami üretim ve
kar oranı tespit edilmelidir!

Aynı zamanda bu çalışmalara paralel olarak,
tüketime yönelik çok ciddi bir pazar analizi
yapılmalıdır!

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- Doğru ve tasarruflu su kullanımı konusunda ilkokul seviyesinden başlayarak **okullarda farkındalık** yaratılmaya yönelik etkin adımlar atılmalıdır.
- Bu doğrultuda öğrencilere düzenlenecek **seminerlerle** bir yandan gerekli bilgiler aktarılmaya çalışılırken, öte yandan eğitimin değişik kademelerinde yer alan bazı derslerin **müfredatları** ele alınarak konuyla ilgili eklemeler yapmak suretiyle yeniden düzenlenmelidir.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Sonuç olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, gerçekleştirilen bu proje sayesinde, **20 Temmuz 1974 Barış Harekatı** sayesinde kazandığı **siyasi** özgürlüğünü **ekonomik** özgürlüğüyle taçlandırma fırsatı yakalamıştır.

Ancak bu sayede **gerçek** özgürlüğe kavuşma olanağımız olacaktır.

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- ⦿ Su Zengini olmayan (~ 1500 m³/kişi/yıl) Türkiye Cumhuriyeti'nin güney sahillerinden denize boşa akıp giden milyarlarca metreküp suyu, bir plan dahilinde ve en verimli şekilde değerlendirilmesi durumunda, **Doğu Akdeniz Hidropolitiki** Türkiye tarafından yeniden belirlenmiş olacaktır!..

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Neden **Türkiye'nin güney sahillerinden** döşenecek ikinci ve üçüncü borularla **Güney Kıbrıs'a, Orta Doğu ve Körfez ülkelerine** su taşımamız!!!??

- ⦿ Neden adanın güneyinde halen arama sondaj çalışmalarının sürdürüldüğü, Kıbrıs Türk halkının da Rumlar kadar hak sahibi olduğu, çıkarılacak **doğalgaz ve petrol ile İsrail doğalgazı Kuzey Kıbrıs** üzerinden **İskenderun** limanına, oradan da **Avrupa'ya** dağıtılmasını!?

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- **Ümit ederim ki, hayalden gerçeğe dönüşen asrın projesi, Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne borularla su getirilmesi projesi, Kıbrıs'a ve bölge barışına çok büyük katkılar sağlar.**

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

- Kısaca, Türkiye'den su getirilmesi ile Hidrokarbon konusunun, başta Türkiye ve komşu ülkeler tarafından doğru yönetilmesi;

Doğu Akdeniz'i bir barış gölü yapar!!!

Aksini düşünmek bile istemiyorum!!!!!!

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

**21. yy, suyu olan ve
suyu doğru
yönetebilen ülkelerin
yüzyılı olacaktır!!!**

Türkiye Barolar Birliği, Kıbrıs'ta Son Söz... Panel,
21-22 Eylül 2019

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Çok teşekkür ederiz. Kısası bu muydu Sayın Hoca? Çok teşekkür ederiz. İki dakikalık şeyi hemen son olarak görelim, ondan sonra arkadaşlarımıza takdim edeceğimiz plaketi lütfederlerse Sayın Başbakanımızdan rica edeceğiz. İlgisi ve sabrınız için çok teşekkür ediyoruz, bu bölümü böylece kapatmış oluyoruz.

SUNUCU- Plaketlerini konuşmacılarımıza takdim etmek üzere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanımızı rica ediyoruz.

ARA VERİLDİ

KIBRIS'TA SON SÖZ...
ULUSLARARASI KONFERANS

2. GÜN

2. Oturum

*Doğu Akdeniz ve Ege'de Değişmekte Olan
Jeopolitik ve Jeostratejik Ortamda TC ve KKTC'nin
Güvenlik İhtiyaçları, TC ile Ortak Güvenlik Alanı Konsepti*

SUNUCU- Oturum Başkanımız Prof. Dr. Çağlar Özel'i davet ediyorum, buyurun efendim. Bundan önceki oturum gayet başarılı geçti, sonuçları önemlidir. Dün de oldukça başarılı geçti. Sonuçları şöyle önemlidir: Web sitemize bugün öğleden sonra akşamüstü girebilerseniz tüm Türkiye ve tüm Kıbrıs'ta ve uluslararası basında bu büyük toplantı öyle onlarca değil, yüzlerce makaleyle ve web sitelerinin sayısını bilmem mümkün değil yer buldu. Sayın Başbakanım, sizin katılımınız tabii seviyeyi çok çok yükseltmiş durumda ve Sayın Fuat Oktay'ın, şimdi bu toplantının her şeyi harikulade, zaman konusunda iyi değiliz. Aşağıda kamunun sizden bir isteği var Çağlar Hocam, şu anda size yüklüyoruz, saatinde bitirin. Herkes saatinde bitsin istiyor, bir sonrakine çünkü zaten kaydı, o yüzden lütfen biraz daha OHAL şartlarını...

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Var olan cücükleri tartacağız ne kadar cücük kaldıysa.

SUNUCU- Cücükleri tartın, tabii bir öncekine katılmayanlar anlamayacaklar. Tercüme de etmeyin, gerekli değil. Emekli Büyükelçi Uluç Özülker'i davet ediyorum efendim, ben hızlı hızlı davet ediyorum. Konunun en önemli uzmanlarından Sayın Türker Koçpınar'ı davet ediyorum. Sayın Mustafa Özbey Amiralimizi davet ediyorum. *"Doğu Akdeniz ve Ege'de Değişmekte Olan Jeopolitik ve Jeostratejik Ortamda Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Güvenlik İhtiyaçları, Türkiye Cumhuriyetiyle Ortak Güvenlik Alanı Konsepti* toplantımıza başlıyoruz ve süresinde de bitiriyoruz.

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Barolar Birliği Başkanı daha doğrusu, Sayın Başbakanım, Sayın Barolar Birliği Başkanı, Sayın Büyükelçim; bu toplantının ikinci gününün ikinci kısmına henüz başlayabildik. Ben çok fazla sözü uzatmadan hemen konuşmacılarımızla başlamak istiyorum. birinci konuşmacımız Sayın Uluç Özülker kendisi emekli büyükelçi, hemen hakkında birkaç şey söylemek istiyorum. 1961 Galatasaray Lisesi mezunu, 1965 Mülkiye, 70-73 tarihleri arasında Avrupa Ekonomik Topluluğu Brüksel'de, 75'e kadar Etiyopya'da, 77-81'de Bonn büyükelçiliği yaptı. 83-88'de Avrupa Topluluğu Brüksel'de, 93-95 arasında Libya büyükelçiliğinde büyükelçi olarak, 95-98 arasında Avrupa Birliği büyükelçisi olarak, 2000-2002

tariflerinde OECD büyükelçisi olarak, 2002-2006 Paris büyükelçisi olarak, 98-2000 arasında da yine Avrupa, Amerika ve Avrupa Birliğinden sorumlu müsteşar yardımcısı olarak çalıştı. Bu konulardaki bilgisini zaten söylemeye gerek yok, hemen sözü kendisine bırakıyorum. Buyurun Sayın Özülker.

Uluç ÖZÜLKER

E. Büyükelçi

Teşekkür ederim Sayın Başkan. Fransızların güzel bir sözü vardır. Derler ki: *“Size uzun bir konuşmanın eziyetini çektirmek niyetinde değilim”* Bunun tabiatıyla başka bir anlamı daha var. Zamanla sınırlı olduğumuza göre, zamanı iyi kullanmak önemli. Yurtdışında toplantıya katıldığım zaman 15 dakika sürem varsa 2-3 dakika da tolerans verirler, ondan sonra mikrofonu kaparlar ve derdinizi anlatamazsınız. Onun için yüksek müsaadenizle Sayın Başkanım, ben teferruata fazla girmeden, satır başı halinde, ama şu ana kadar zaten teknik açıdan o kadar çok şey dinledik ve o kadar güzel bilgiler edindik ki bunların hiçbirine doğrudan girmeden, işin daha çok siyasi boyutu üzerinde durmak istiyorum.

Öncelikle şunu tespit etmekte yarar var. Daha başlar başlamaz ortaya koyacağım görece olumsuz görüş biraz hayal kırıklığına yol açabilir, ama gerçek şu: Doğu Akdeniz diye adlandırdığımız konunun -Ege’ye de biraz sonra kısaca değineceğim- üç boyutu var. Biri ekonomiktir. Ekonomik boyutu ayrıntılı olarak dinledik. Dolayısıyla bu konuda zaten engin bir bilgiye sahip bulunuyoruz. İkinci boyut hukukidir. Hukukla ilgili olarak da bundan evvelki konuşmacılar güzel bilgiler verdiler. Üçüncü boyut siyasidir.

Ekonomik boyut ikiye bölünerek ele alınmak durumunda Doğu Akdeniz’de. Buna göre, konu, bölgede bulunan gelişme yolunda ülke statüsündeki ülkelerin kendi enerji ihtiyaçlarının karşılanmasında ve dolayısıyla ödemeler dengelerine olan yansımalarının bir şekilde giderilmesinde bir araç olarak düşündükleri için önem taşımaktadır. Gelişmiş İsrail örneğine baktığınızda bile bu gerçek karşınıza çıkmaktadır. Ancak tahminler bazında bakıldığında gerçeğin biraz farklı olduğu görülmektedir. Örneğin İsrail’in bulduğu en verimli bölge olan Leviathan dahi 633 milyar m³lük bir rezervdir., Bu da dünya standartlarında büyük bir rakam değildir. İsrail bunun yüzde 50’sini ihraç edebileceğini ifade ediyor. Geri kalan kısmını ben içeride kendim kullanacağım diyor. Yani ne güzel işte zenginleştik diye düşünürseniz bundan

arzulanan zenginlik çıkmaz. Dolayısıyla tespit etmiş olmamız gereken birinci husus şudur. Şu ana kadar veriler ayrıntısıyla dile getirildiğinden ben kısaca şu hususu vurgulamak istiyorum. Henüz netleşmiş, sonuca ulaşmış bir durum mevcut değildir. Bölgede yadsınamayacak bir rezerv bulunduğu anlaşılıyor ama Doğu Akdeniz'i ekonomik açıdan abartılı şekilde tanımlamak için erken olduğunu da dikkate almak gerekiyor. Bu bağlamda ikinci bir gerçek daha var. Konunun uzmanı Sayın Pamir'in net bir anlatımı var. Mesele sadece orada bulunan rezervlerin ne olup ne olmadığı şeklinde değerlendirilemez. Sabah da anlatıldığı gibi, bunun çıkarılmasına değer mi? Gazın çıkarılma maliyetine ilaveten kıyı tesisleri, boru hatlarının inşası gibi yüksek maliyetli yatırımların yapılması lazım. Sonuç itibariyle ciddi bir fizibilite çalışmasına ihtiyaç var. Dünya fiyatlarıyla rekabet edilemeyecekse yatırıma değer mi sorusunun cevabı oluşmadan yola çıkılması mümkün olamaz. Bu açıdan, Doğu Akdeniz'e doğrudan ekonomik veriler itibariyle bir yarar analizine yöneldiğinde, köprünün altından çok suların akmasını beklemenin doğru olacağını düşünmek gerekiyor. ABD tahminen 3.45 trilyonluk gaz ve 1.7 milyar varillik petrol rezervinden bahsediyor, ama bunların havzalara bölünmüş olarak ve farklı derinlikte olduğu anlaşılıyor. Bu da verimlilik konusunu öne çıkarıyor. Gerçekten derinlik faktörünün önemi de kazdıkça ortaya çıkıyor. İlk bulgularda 1.500 metreden başlanmasına karşın derinlik giderek artmakta. İtalyan ENİ şirketi tahminen 2 500 metreden öteye geçmeyecek bir kazıya başladığında 3 500 metreye kadar inmek mecburiyetinde kaldı. Dolayısıyla özetle, konu halihazırda tahminlere dayalı olup, bu tahminlerin de ne ölçüde gerçekleşebileceği ve verimlilik açısından sonuç verip veremeyeceği henüz açıklık kazanmış değil. Ama, ekonomik yaklaşım ve gerçekleşme olasılığı ne olursa olsun, konunun siyasi boyutu daha şimdiden ön plana taşınmış bulunuyor. Kıyıdaş ülkelerin doğal gaz sahalarını resen parselleyerek bir oldu-bitti noktasına taşıma ve ülkemizi kendi çizdikleri sınırlara hapsetme girişimleri kaygı verici. Ülkemizin dış politika tercihlerinin de bu gelişmede kuşkusuz payı var. Biz de politikalarımız ve/veya politikasızlıklarımızla maalesef bir ittifaklar sisteminin ortaya çıkmasının yolunu açtık. Eğer bugün Mısır, İsrail, Güney Kıbrıs, Yunanistan ve hatta İtalya biraraya gelebilmişlerse, ülkemizin ilk dört ülke ile ilişkilerinin bu sonuçtaki rolü gözardı edilemez. İyi ilişki içinde olabilseydik yönlendirici konumda olmamız dahi

mümkün olurdu. Örneğin İsrail'in ülkemiz üzerinden ihracat seçeneğini hep düşündüğü ancak güvensizlik nedeniyle adım atmadığı yadsınmaz. Böylece karşımıza Doğu Akdeniz'de yerel bir ittifak sistemi ortaya çıkmıştır. Ama sorun aslında daha büyük boyutlu. Örneğin halen karşımıza Güney Kıbrıs çıkmıyor. Onun imtiyaz verdiği Exxon, Noble, Eni, Total gibi uluslararası şirketler muhatabımız haline getiriliyor. Siz buraya gittiğiniz zaman karşınızda artık Güney Kıbrıs değil. Onun bütün haklarını devretmek suretiyle buradaki işlemlerin götürülmesini sağladığı başka ülkelerin büyük şirketleri var ve bunun da uluslararası hukuk açısından sizin önünüze çıkaracağı bambaşka sorunların da var olabileceğini düşünmek lazım. Basit bir örnek vereyim. Exxon'un veya Noble'ın arkasında ABD'nin olduğu açık. Aynı şekilde İtalyanlar da deneyip tepkimiz karşısında vazgeçtiler. Fransızlar da bunu başka şekillerde denediler.

İkincisi, hukuki sorun. Daha önce anlatıldığı gibi, ekonomik bölgede yetki sınırlamasında deniz hukuku sözleşmesi uygulanmaktadır. Bu hususta ben de şunu eklemek istiyorum. Aslında Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde muğlaklık hakimdir. Her ülkenin çıkarını korumaya yönelik tutumu, mutabakatların asgari müşterekte oluşmasına götürmektedir. Yürürlüğe girdikten sonra da katılan ülkeler kendi çıkarlarını öne çıkararak, riayet etmeyebilmektedirler. Haklının değil güçlü olanın haklı olduğu bir düzen devam edegelmektedir. Farklı koşullarda yaşansa da, bu gerçek her zaman geçerli olmuştur. Fransız İhtilalinden beri her yüzyıl kendi kırılmasıyla gelmiştir. 19. yüzyıl danışma çağıdır. Dünya imparatorluklar tarafından yönetilmiştir. 20. Yüzyıl işbirliği çağıdır. Milletler Cemiyeti, bilahare Birleşmiş Milletler ve ihtisas kuruluşları bu işlevi üstlendiler. Çok sayıda ulus devletin ortaya çıktığı ve imparatorlukların hem sayıca hem etki olarak gerilediği bir süreçte danışma çağını yaşatmak mümkün değildi. Sovyetler Birliğinin çöküşünün yeni bir kırılma olduğunu başında kestiremedik. Amerika Birleşik Devletlerinin küreselleşmenin başatı, hakim ekonomik ve hegemon güç olarak var olacağı varsayıldı. Unutmayalım, Fukiyama -Japon asıllı Amerikalıdır- bir kitap yazdı ve küreselleşmeyi ve Amerika'nın bu kapsamda liberal kapitalist anlayışını nirvana olarak takdim etti. Bugün bunların hepsi bitmiştir. 21. Yüzyılda yeni bir kırılmayla karşı karşıyayız. Artık büyük güçler dahi tek kutup oluşturamamaktadır. Dolayısıyla 20. Yüzyılın kurumsal yapısı ve düşünce tarzıyla veya soğuk savaş

anlayışıyla 21. Yüzyılı yönetip bir noktaya taşıyabilmek imkân ve kabiliyeti ortadan kalkmıştır. Dünya yeni bir paylaşım içinde, bu paylaşım ile birlikte de yeni ittifak sistemleri ve düşünce tarzlarıyla yönetilmeye doğru gitmektedir. Bir bütün halinde bakıldığında, 21. Yüzyılın teknoloji ve iletişim alanlarında içinde bulunduğu ve yapay zeka ile gelişen, daha önce hiç yaşanmamış bir süreçte dünyayı bir felakete götürdüğünü Birleşmiş Milletler dahil artık herkes kabul etmektedir. Basit bir örnek olarak, dünyada içilebilir su miktarının toplam suyun sadece yüzde üçünden ibaret olduğu, bunun da sadece yüzde birlik kısmının temiz kaldığı gerçeği zikredilebilir. Dünya nüfusu süratle artıyor. Birleşmiş Milletler, dünya nüfusunun 2050'de yaklaşık 12 milyara kadar çıkma ihtimalinin olduğunu, dünyanın bunu kaldıramayacağını, doğayı kirleterek afetleri bizim tetiklediğimizi ve her yönüyle kendi geleceğimizi kararttığımızı dile getirerek, uyarıyor.

Birleşmiş Milletler kapsamında yapılmış olan sözleşmelerin asgari müştereki ifade ettiğini söyledim. Sonuçta 194 ülkenin her birinin topyekûn her konuda ortak düşünmesi ihtimali yoktur. Ben bunlardan biri olan Deniz Hukuku Sözleşmesiyle ilgili olarak kısaca iki hususu paylaşmak istiyorum. Bildiğiniz gibi iki tane deniz hukuku sözleşmesi yapılmıştır. Birincisi 56-58 arasında yapılmıştır. Orada sınırlı sonuç alınabildi. İkincisi 10 yıl sürdü. 1982'de yürürlüğe girdi. Ege'nin statüsü ile ilgili olarak ciddi bir mücadele verdik. Tezimiz dünyada Ege'nin özel konuma sahip olduğu ve bunu dikkate alan bir hüküm kabul edilmesinin gerekliliği idi. Kabul ettiremedik. Özellikle arşipel devletler de benzer hak talebinde bulundular. Sonuçta, özel statüde olan bütün bu denizlerin sorunlarının müzakere yoluyla çözüme kavuşturulmasını içeren bir hükümle yetinildi. Çok ciddi bir ihtilaf konusunu müzakere yoluyla nasıl çözebilirsiniz. Sonuçta gideceğiniz yer yine Uluslararası Adalet Divanı olacaktır. Uluslararası Adalet Divanı Birleşmiş Milletlerin bir organıdır, tavsiye kararı alabilir, bağlayıcı değildir, ama bunun bağlayıcı olmaması manevi yönden orada alınacak bir kararın sizin üzerinizde baskı yaratmaması anlamını da taşımaz. Bir de burada siyasi açıdan hâkim pozisyonda olan ülkeler var. Bunları bir araya koyarsanız başınız derde girebilir. Sonuçta Türkiye Sözleşmeye girmemiştir. Bugüne kadar yaşadıklarımıza baktığımızda bu yaklaşımımızın geçerliliği anlaşılabilir. Sözleşmenin tanıdığı sözde hakları ileri sürerek, Yunanistan şimdi Ege'ye ilaveten Kıbrıs'da da tahrikkar politikalara yönelebilmektedir.

Gelelim konunun siyasi veçhesine. Siyasiden kastım nedir, evvela onu açıklayayım. Kişisel görüşüm kendi elimizle karşımızda bir ittifak sistemi yaratmış olduğumuzdur. Bugün Mısır'da büyükelçimiz yok, ilişkimiz de yok, yani etkisiz durumdayız. İsrail'le de yok. İsrail'de Netanyahu'nun politikasının kabul edilemez olduğu gerçek olsa bile, bunun topyekun ilişki kesmek için yeterli olmadığını da görmek gerekiyor. Ayrıca, İsrail'i kaybettiğimiz gün, Amerika'daki Yahudi lobisiyle birlikte Türkiye'nin savunucusu olabilecek, hak ve hukukunu onunla birlikte koruyabilecek en büyük müttefikimizi de kaybettik. Bugün Amerika Birleşik Devletleri Kongresinde bu kadar kolay at oynatılabiliyorsa emin olun ki oradaki Yahudi lobisinin eksikliğinin bunda ciddi bir rolü ve önemi vardır. Dış politika dediğiniz şeyi yaparken imkân ve kabiliyetlerinizi dikkate alan, ama aynı zamanda 21. Yüzyıl koşulları içinde var olan duruma da uyum sağlayabilecek adımlar atmanız önem taşır. Eski bir Dışişleri mensubu, bir Türk vatandaşı, Atatürk'ümüzün ortaya koyduğu "*yurtta sulh, cihanda sulh*" ilkesinin ne kadar önemli olduğunu bugün çok daha fazla idrak etmiş bir kişi olarak şunu belirtmek istiyorum: Münbiç'e gireceğimizi sürekli söyleyip durduk. Münbiç hâlâ eskisi gibi duruyor. Fırat'ın doğusu diyoruz, orada da Eylül sonuna kadar savaşı başlatacağıymışız, ama nasıl olacak? Sorun çözmek istiyorsanız elbette gücünüzü kullanabilirsiniz, ama haddinizi de bilerek gideceksiniz. Peygamberimiz Müslümanlığın altıncı koşulu haddini bilmektir diyor. Dolayısıyla söylemlerdeki tehditlerin pratikte yapılabilir olup olmadığını hesaplamış olarak tutum almak gereklidir diye düşünmekteyim. Karşınızdaki güçlerin imkan ve kabiliyetlerini ve sizin onlarla mücadele gücünüzü hesaba katmadan politika üretmemek gerektiği inancındayım. Nitekim yaşadığımız süreç bunu yeterince kanıtlamış bulunmaktadır. Bu gerçek Doğu Akdeniz için de geçerlidir. Doğu Akdeniz'deki sorunlar da Ortadoğu sorununun ayrılmaz bir uzantı ve parçasıdır. Burada sonuç itibarıyla yine Amerika Birleşik Devletleriyle Rusya'nın bilek güreşinin izlerini görmek mümkün. Azalan kaynakları nedeniyle ABD bir dönem enerji ihracatı yapamayan bir ülkeydi, kanunu yasaklıyordu. Kayagazını bulduktan sonra şimdi her tür serbestliğe sahiptir ve Katar'la birlikte dünyanın en büyük LNG ihracatçısı konumuna gelmiştir. Unutmayın, Trump bir görüşmede Cumhurbaşkanıımıza, ticaret hacmini 100 milyar dolara çıkarmaktan söz ederken, LNG olarak doğalgaz satmaya da hazırız demiştir. Bugün de en

yakın dostlarımızdan biri olan Katar dünyanın büyük LNG satıcısı olmasına karşın, Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs'ın yanında sondaja katılabilmektedir. Sorunun bir başka boyutu daha var. Halihazırda Doğu Akdeniz'de 210 tane değişik boyutlarda ve devamlı olarak giden-gelenleri katmak kaydıyla 210 tane savaş gemisinin dolaştığı söyleniyor. Yani burası âdeta bir savaş meydanı haline girmiştir. Katarlılar da var, Çinliler de var. Bu koşullarda baktığımız zaman bizim Doğu Akdeniz'de atacağımız herhangi bir adımın karşısında doğrudan Güney Kıbrıs'ın bulunması değil, bunun ötesinde, daha henüz koalisyon haline geçmemiş olan ülkeler gruplaşmasının rakibimiz olarak karşımıza geçeceğini düşünmek lazım. Karşınıza sadece bir Güney Kıbrıs çıkmayacaktır, Türkiye'nin çok yönlü olarak ve çoklu bir cepheleşmeyle mücadeleye hazırlıklı olması lazım. Bunu yaparken sadece güce dayalı olmayan, barışçıl bir politika izleyerek, kendine yeni dost ve müttefikler edinmeye çalışması da önemli. Böylece ittifak oluşumlarını lehimize çevirmemiz de sağlanabilir.

Öte yandan, bölgedeki Amerika-İsrail dengesini de gözden uzak tutmamak lazım. Bölge İran'la çatışmayı göze alabilecek kadar ileri taşınmış bir risk altına sokulmuşsa, konuyu bize de olacak yansımalarıyla birlikte değerlendirmekte yarar vardır. Trump'ın politikası sonucunda, Kudüs gitti, Golan gitti, şimdi daha da ileri gitme hazırlıkları sürdürülüyor. Amerika Birleşik Devletlerinde İsrail'in kurulmasından sonra İsrail'e rağmen bir dış politika geliştirilememiştir. Onun için Trump'la konuşarak bu alanda bir yere gidemezsiniz. Kaldı ki günümüzde, Trump ve Evanjelistlerden oluşan ekibi, Kongre ve Pentagon olmak üzere iç politikada üç kuptan bahsetmek mümkündür. Bu kutuplar ülkemiz ile ilişkilerde ciddi sıkıntı yaratabilmektedirler. Örneğin Fırat'ın doğusunda güvenli bölge için 20 mil derinliği dile getiren Trump'tır, ama talimatıyla gelen askeri heyet bunu 4-15 km.ye kadar indirebilmiştir. İsrail de Ortadoğu'da Amerika'nın olmazsa olmazı olup, onu da dördüncü kutup olarak görmek olasıdır. Ona rağmen birşey yapmak imkânına da maalesef sahip değilsiniz.

Bir diğer önemli husus da şudur. Akdeniz'de en uzun kıyısı olan ülke Türkiye'dir. Ege'de karasularımız 6 mildir. Deniz Hukuku Sözleşmesi karasularının 12 mile kadar çıkarılabileceğini söylüyor. Ege'nin biraz önce değindiğim özel durumuna karşın Yunanistan bu niyetini saklamıyor. Bunu adaların da aynı haktan

yararlanacağı hükmüne dayandırıyor. Ancak, 12 mile çıkardığında Ege'nin dörtte üçünün Yunan iç denizi haline geleceğini, savaş gemilerimizin Yunanistan'dan izin alarak geçebileceğini unutmış görünmeyi tercih ediyor. Asıl hak sahibi anakaranın sanki hiç hakkı yokmuş gibi davranabiliyor. Bu anlamsız yaklaşımın ne kadar sakıncalı olduğuna, Kaş körfezinde yer alan Meis adası tipik bir örnek olarak gösterilebilir. 200 kişinin yaşadığı ve temelde ülkemiz üzerinden yaşayan bu küçük adacığın karasuyunu 12 mile çıkardığında körfezi tıkayacağını düşünmek istemiyor. Ek olarak, Deniz Hukuku Sözleşmesinin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge konusunda da aynı hakkı tanıdığını ileri sürerek, bizi sınırlarımızda hapsedmeyi düşünebiliyor. Bir adacığın Türkiye'nin hak ve hukukunu gaspemesini mubah sayabiliyor. Aynı durum kıyılarımıza çok yakın diğer adalar için de geçerlidir. Örneğin Simi adası da Marmaris'i sınırlamaktadır. Deniz Hukuku Sözleşmesi müzakerelerindeki Ege ısrarımızın haklılığı şimdi daha iyi anlaşıl-makta. Türkiye'nin Sözleşmeye taraf olmaması, taraf olanın bunun arkasına sığınarak anlamsız girişimlerde bulunma hakkını kuşkusuz yaratamaz. Nitekim, 12 mil konusu 1994'de TBMM'de kabul edilen bir kararla casus belli (savaş nedeni) olarak ilan edilmiştir. Aynı şekilde Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından KKTC hilafına Doğu Akdeniz'de tek taraflı tasarrufla açıklanan ve Türkiye'nin de hak ve hukukunu hiçe sayan tutumlara cevaben başlatılan, korumalı arama çalışmalarımız da aynı çerçeveye girmektedir.

Bu bağlamda vurgulamak istediğim ikinci husus Avrupa Birliğinin tutumudur. Üye ülke dayanışması kapsamında, haksız da olsa, Avrupa Birliği taraf olmayı yeğleyerek, Türkiye'ye yaptırım uygulamaya kadar gidebilmektedir. Gerçi Avrupa Birliğinin açıkladığı yaptırımlar, ilişkimizin içinde bulunduğu durumda sembolik kalmaktadır ama incitici ve düşündürücü oldukları da gerçektir. Bunun arkasında iki neden vardır. Bunu da hatırlatmak için söylüyorum. Birincisi, batı medeniyetinin temelinde iki unsur ön plana çıkar. Biri antik Yunan'ın demokrasinin beşiği olduğudur. Bunun günümüzdeki Yunanistan ile ilgisi olmasa da fiiliyatta böyle kabul edilmektedir. Helen ile Rum karıştırılmaktadır. İkincisi Yunanistan'ın Ortodoks olmasıdır. Katolik ve Protestan olan üye ülkeler Ortodoks Yunanistan'ın Avrupa Birliğine girmesini gönülden kabul etmemişlerdir. O dönemde Fransa Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing'in antik Yunan tutkusu yolu açmıştır. As-

İnada Kıbrıs çıkarmamızı hemen izleyen dönemde Yunanistan'da demokrasiyi ihya etme bahanesi de AB'nin tutumunda etkili olmuştur. Yani Yunanistan'ın bizim sayemizde Avrupa Birliğine dahil olduğu dahi söylenebilir. Sonuçta hem Yunanistan'ın hem de bizim geçmişimiz ilişkilerimizde kendini hep hissettirmektedir. Başka bir ifadeyle, Avrupa içlerine kadar giden Osmanlı İmparatorluğu bugün hâlâ karşımıza çıkarılırken, Yunanistan olmayan geçmişine dayanabilmektedir. Dolayısıyla, Yunanistan'la sizi karşı karşıya koyduğunda Katolik AB hiç sevmediği Ortodokslukla değil, Türkiye'ye olan isteksizliğiyle ön plana çıkar. Müslümanlık da bu bağlamda kuşkusuz bir öğedir. Onun için üyelik dayanışması adı altında Güney Kıbrıs'ın da desteklenmesi sürpriz değildir.

Anlattıklarımın ışığında, Doğu Akdeniz'de sorunun temelinde sadece KKTC ile ilgili olmadığı, giderek güçlenen Türkiye'ye yönelik olduğu düşüncesindeyim. KKTC ile işbirliğimiz ulusal hukuk açısından elimizi güçlendiren önemli bir kozdur. Uluslararası Sözleşmeye taraf olmayan Türkiye bölgeye resen girecek olsa tepkiler gecikmeyecektir. Resmen tanıdığı KKTC'nin davet ve kabulüyle giden Türkiye için durum farklıdır. Bakın, Suriye'de bugün gidip Rusya'yla ilgili olarak "Rusya'nın işi ne" diye sorulduğunda Esad "Ben davet ettim" diyor, buna karşılık Türkiye ile ilgili olarak biraz sıkıştığı zaman "davetsiz misafirsin, gelip benim toprağımı işgal altında tutuyorsun" diyebiliyor. Şimdi bunun önüne geçebilmek için Doğu Akdeniz'de meşruiyet yaratacak bir zemin oluşturmanız lazım. KKTC tanıdığımız bir devlet olmak vasfıyla bu anlaşmayı yapıp beni davet edebilen mehadır. Aslında meseleyi sadece KKTC boyutuyla değil, bir bütün olarak ekonomik bölge boyutuyla görmek lazımdır ve buradaki sorunun da esas itibariyle çözüm noktası KKTC'nin bizatihi kendisi değil, Türkiye'dir. Şöyle diyelim: Türkiye burada kendi kıta sahanlığının ve münhasır ekonomik bölgesinin nereye kadar gittiğini zaten resen tayin etmiş durumdadır. Buna karşılık Yunanistan adalardan hareketle Türkiye'yi kendi karasularına hapsedmeye kadar giden tek taraflı hak iddiasında bulunmuştur. Son olarak, savını iyice ileri götürdü. Buna göre, Girit'den itibaren Kıbrıs'a kadar olan 250 bin km²'lik yeni bir saha iddiasıyla ortaya çıktı. Bunun 175 000 km²'si Girit'in uzantısı olarak Yunanistan'ın hakkıdır, 50 000 km²'si Kıbrıs'ındır, Türkiye de geri kalanını alır dedi.

Şöyle tamamlayalım. Uluslararası hukuk ilke olarak adalet dağıtır gibi görünse de, sonuçta güçlünün dediği olmaktadır. Çünkü bir ulusal hukuk varsa, bunun varlığı, güvenlik güçlerinizin yaptırımıyla birlikte mütalaa edildiği zaman vardır. Yani mahkeme bir karar aldığında, polisiniz, jandarmanız yoksa, alınmış olan kararın uygulanabilmesi mümkün değildir. Milletler Cemiyeti zamanında bu bağlamda bir hüküm kabul edilmişti. Üye ülkelerin katkılarıyla 35 000 kişilik bir uluslararası güç oluşturulmuştu. Bu güç, dünyanın neresinde Cemiyetin müdahale etmesi karara bağlanan bir sorun çıksa buna müdahale etmek üzere düşünülmüştü. Bu önlem yürümedi. Kimse ne asker gönderdi, ne de dolaylı da olsa müdahale etti. Birleşmiş Milletler sisteminde bunu değiştirdiler ve güçlendirilmiş bir Güvenlik Konseyi ortaya çıktı. Netice itibariyle burada bir tek gerçek var: Dünyada hep bu tartışılıyor. Güçlü mü haklıdır, haklı mı güçlüdür? Bugün dünya uluslararası hukuk kapsamında bakıldığı zaman kesinlikle haklının güçlü olmadığı bir noktadadır. O zaman göbek bağınızı kendiniz keseceksiniz. Bunu beceremiyorsanız ve bu caydırıcılığı sağlayamıyorsanız zordasınız. Salt hukuka dayanarak yaparım dediğinizde, bunu size yaptırmıyorlar. ABD'nin günümüzdeki tutumu buna en iyi örnektir. Kural tanımayan davranışları yüzünden ABD halen, kendisinin yarattığı tanımlamayla, kendisi "rogue state" (haydut devlet) diye adlandırılmaya başladı. Necon felsefe sadece ABD'nin çıkarı üzerine kuruludur. Bu felsefe, ABD'nin askeri yaptırım gücüne dayandırılmaktadır. Bu durum giderek yaygınlaşmaktadır. Örneğin halen Rusya da askeri gücüne dayalı bir politika izlemektedir. Bu gerçekten hareket edildiğinde, Türkiye'nin de, sorun yumağına dönüşmüş bölgesindeki caydırıcılığı da askeri gücüyle desteklediği ölçüde etkili olabilmektedir demek yanlış olmaz. Ama bunun imkan ve kabiliyetler ölçüsünde yapıldığında başarılı olabileceği de hatırdadır. Fazla cesaret zarar verebilir.

Değirmek istediğim ikinci husus, hiçbir ülkenin tek taraflı kararlarla bir başkasının hakkına tecavüz etmesinin mümkün olmadığıdır. Hak ve nesafet çerçevesinde gerçekleşmemiş davranışların uygulanabilirliği yoktur. Haksızlıkta ısrar çatışmalara gebecektir. Bunun örnekleri çoktur. Konuyu deniz hukuku bağlamında değerlendirdiğimizde, örneğin münhasır ekonomik bölgelerin karşılıklı yetki sınırlandırma anlaşmalarıyla hayata geçirildiklerini

biliyoruz. Bir başka deyişle, herkesin keyfince sınır çizip, bir başkasının hakkını gaspedip, itiraz edilince güç kullanma cihetine gitmesi imkânı yoktur. Türkiye'nin kendi karasularına hapsedilme gayreti de bundan başka bir şey değildir. Doğu Akdeniz'de anlaşmalar yapılmakta. Hatta Mısır, İsrail, Güney Kıbrıs, Yunanistan, Filistin arasında ittifak sistemine bile geçilmekte. Türkiye'nin de artık bölgeye dönük dış politikasında kendi anlaşmalarını yapmaya yönelik değişikliği yapması gereklidir. Bölge ülkelerinin bu hususta istekli olabileceklerine dair duyumların mevcudiyeti de anlamlıdır. Dış politikada duygusallığın ve mezhepçiliğin yeri yoktur, ülkenin çıkarları vardır. Dün dündür bugün bugündür, çıkarlar önde gelir. Bölge ülkelerinde büyükelçim dahi yokken uzlaşmam, dolayısıyla evvela barışmayı, Atatürk'ümüzün "yurtta sulh cihanda sulh" ilkesini şiar edinerek, burada anlaşmalar manzumesine dahil olmayı ve yetki sınırlandırmasını barışçıl yoldan yapmanın yolunu açmayı denemeye mecburum. Buraya ebediyen bir fırkateynle çıkıp kendinizi koruyamazsınız. Örtüşen bölgeler itibariyle dahi karşılıklı olarak bir uzlaşmaya varmak şarttır. Bugün kesinlikle karşınızda sadece GKRY yoktur. Bugün karşınızda, bölgedeki menfaat birlikteliği içinde, esas itibariyle büyük güçler vardır. Başka taraflarda sıkıntı arttıkça, burada da böyle bir imkân yaratıldıkça, Ortadoğu bölgesinin hegemonyası konusundaki bilek güreşlerini buraya kadar yaymış olarak yaşamaktadırlar. Muhataplarımız bunlardır, bunlarla da işimizi çözebilmek için dünyayla da barışmayı bilmemiz lazım. Savaşarak, çatışarak ve ihtilaf yaratarak bir yere gidemezsiniz. Sizin de gücünüz sonuçta görece sınırlıdır.

Son olarak Ege sorununa da değinmek istiyorum. Yunanistan ile ortak layiha hazırlayıp Uluslararası Adalet Divanına götüremedik. Aslında bu konuda rahmetli İsmail Cem'in Dışişleri Bakanlığı zamanında Yunanistan nezdinde girişim yapıldı. Ancak görüşlerimiz o kadar uzaktı ki, ortak bir sonuç çıkarılamadı. Yunanistan ile iki kez bu nedenle savaşın eşiğine gelmemiz bu hususta en açık göstergedir. Bir dönem Ege'de zengin yeraltı kaynakları, hatta petrol var diye düşünülüyordu. Bugün artık net biliniyor ki orada ne petrol, ne doğalgaz, ne de zengin kaynaklar var. O zaman nedir? Yunanistan'ın derdi, Megali idea doğrultusunda, Helenistik bir politika uygulamaya çalışmaktır. Unutmayalım, Yunanistan Mora Yarımadasında 1829'da İngiltere'nin yardımıyla bağımsız-

lını elde ettiğinden bu yana aleyhimize 7 kez büyümüştür. Megali idea kapsamında Makarios'un bir sözü vardır. Türklerle anlaşması için baskı yapıldığında, "bunu yapacak güçte değilim" demiştir. Bir başka ifadeyle, herhangi bir Rum liderin Türklerle anlaşması hala ihanet olarak değerlendirilebilmektedir. Esasen Kıbrıs konusundaki bağınazlığın arkasında da bu gerçek yatmaktadır. KKTC Rumlar için 1829'dan bu yana Türkler lehine kaybedilen ilk toprak olması inancıyla karşı çıkılan bir sorun olarak görülmektedir. Bununla beraber, müteyakkız olmak kaydıyla, Ege'de birlikte yaşamak zorunda olduğumuz Yunanistan ile barışçıl yaklaşımlar içinde kalmamızın ehveni şer bir zorunluluk olduğunu düşünüyorum. İsmail Cem zamanında olduğu gibi, Türkiye bunu yine yapabilecek güç ve konumdadır. Zorunlu olmadıkça savaş bir cinayettir ve sonuçta yine barış yapılacaktır. Barışı başından düşünmek akliselimin gereğidir.

Bugüne kadar konuştuklarımız yavru vatanın aslında bir yavru vatan olmanın ötesinde jeostratejik öneminin de ne kadar büyük olduğunu ortaya koyuyor. Aksi takdirde ne İngilizler üslerinde burada o kadar ısrarlı olurdu, ne Rus gemileri burada tedarikini sağlardı, ne Amerikalılar, Fransızlar üs almak için uğraşrdı. Onun için sözlerimi şöyle tamamlıyorum: Türkiye'nin KKTC'de askeri yönden güçlü olması barışın garantisidir. Buna karşın, Doğu Akdeniz'deki gelişmelerin ışığında, şimdi artık KKTC'de deniz ve hava üsleriyle gücümüzü takviye etmenin ne kadar önemli olduğu da anlaşılmıştır. Bu da esasen yapılmaktadır.

Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Sayın Uluç Özülker'e ben de çok teşekkür ediyorum. Vakti iyi kullanmak adına hemen sıradaki konuşmacımıza geçiyorum. Sayın Ayhan Türker Koçpınar Deniz Harp Okulunu bitirdikten sonra Deniz Harp Akademisini bitirdi. Sonra Boğaziçi Üniversitesi Elektronik Bölümünde yüksek lisans yaptı. Bir yüksek lisans da King's College of London'da uluslararası güvenlik ve strateji yüksek lisansı olarak yaptı. Buyurun Sayın Koçpınar.

A. Türker KOÇPINAR

Teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Başkan, değerli katılımcılar, saygıdeğer konuklar; şu ana kadar yapılan oturumlarda ifade edilen görüşler bir kez daha teyit etti ki Doğu Akdeniz’de son dönemde öne çıkan ekonomik, jeopolitik ve güvenlik parametreleri her geçen gün başta Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmak üzere güvenlik ortamını etkilemekte ve Doğu Akdeniz’i küresel güç mücadelesinin önemli bir merkezi haline getirmektedir. Ayrıca konferansta ifade edilen görüşler kapsamlı çözüm müzakereleri bağlamında Kıbrıs Türk tarafı ve Türkiye’nin samimi ve tutarlı tutumunu ispat etmesine rağmen uluslararası kamuoyunu konuyu Rum tarafı lehinde algılamaları tercih ettiği ortaya bir kez daha çıkarmıştır. Bu kapsamda uygun girişimlerin sonuca ulaşmaması, başarılı olmaması halinde önümüzdeki sürecin mevcut durumdan memnun olan Rum tarafının lehine bir sürünceme halinde devam edebileceği öngörülebilir.

Aşikardır ki Crans Montana Konferansı sonrasında gündeme gelen ve tek taraflı müdahale hakkının muhafaza edileceği bir sistemin sürdürülebilir olmayacağı önermesinin kabul edilmeyeceği bir gerçektir. Ayrıca pozisyonunu güçlendirme gayretlerine devam eden Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin öne sürdüğü fikirleriyle esas gayesi Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğini kabul etmeme olduğu görülmektedir. Bu kapsamda son dönemde Rum tarafının merkezdeki yetkilerin kanatlara dağıtılması şeklinde ilk bakışta Kıbrıs Türk tarafına sempatik gelebilecek bazı fikirler önerdiği görülmektedir. Ancak esasen Rum tarafının fikirlerinin Türk tarafının egemen eşitliğini ortadan kaldırmaya yönelik olduğu söylenebilir. Rum tarafının güvenlik ortamına da şekil vermeye çalışan ve şu ana kadar uyguladığı stratejisi incelendiğinde amaçlarının kurulacak yeni devletin Kıbrıs Cumhuriyetinin bir devamı olmasını sağlamak, çözüm anlaşmasına konulacak muğlak ifadelerle Anayasa değişikliğiyle 1963 yılında elde etmek istedikleri sonuca ulaşmak, 1974’te kaybettiklerini geri almak veya

tazmin ettirmek, garantörlük sistemini ortadan kaldırmak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin tanınması için yapılacak her türlü girişimi ve tanınması anlamına gelebilecek her türlü sportif, kültürel ve ekonomik faaliyetleri önlemek, Kıbrıs'ın resmi hükümeti olarak tanınmak ve Türkiye'yi çözümü engelleyen taraf olarak sunmak olarak özetlenebilir.

Son dönemde Doğu Akdeniz'in jeopolitik önemi ve güvenlik ihtiyaçları artarken çözüm seçeneklerinin geleceği tartışılırken Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 2003'ten itibaren daha önce de bahsedildiği gibi Mısır, Lübnan ve İsrail'le münhasır ekonomik bölge sınırlandırma anlaşması imzalamıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ilan ettiği sözde 13 sahada petrol, doğalgaz arama ihaleleri yapmış ve dünyanın en önemli petrol şirketleriyle ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bununla birlikte İsrail ve Yunanistan arasında bölgedeki doğalgazın Avrupa Birliği pazarına ulaştırılmasını sağlayacak bir önceki oturumda detayları tartışılan Doğu Akdeniz boru hattı Eastmed projesinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu projelerle Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan'ı bir enerji merkezi haline ve bölgede avantajlı bir konuma getirmek amaçlanmaktadır. Yine son dönemde Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin çeşitli ülkelerle savunma, güvenlik ve askeri işbirliğine yönelik faaliyetlerin arttığı bir gerçektir. Avrupa Birliği Daimi Yapısal Savunma İşbirliği, diğer adıyla PESCO'ya katılmış, bu kapsamda askeri üslerini geliştirme ve modernize çalışmalarına devam ederek Avrupa Birliğinin dış sınırlarının korunması bahanesiyle diğer ülke savaş gemileriyle uşaklarına ev sahipliği ve destek hizmeti sunma konusunda girişimlerde bulunmaktadır.

Sayın Başkan ve saygıdeğer konuklar; bütün bu gelişmeler Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenlik ortamını etkilemektedir. Alınabilecek tedbirler ve uygulanabilecek politikalar kapsamında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ortak güvenliğine ilişkin önemli bir zemin olan garanti ve ittifak anlaşmalarının mutlaka muhafaza edilmesi, garanti ve ittifak anlaşmalarına zaman sınırı getirilmesine başka ülkeleri kapsayacak Avrupa Birliği veya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyeleri gibi genişletilmesine, tek taraflı müdahalenin kaldırılarak müdahalenin çağrı mekanizmasına bağlanmasına izin verilme-

mesi, Doğu Akdeniz'de hidrokarbon araştırmaları yapan gemilerimizin güvenliğinin deniz ve hava unsurlarımız tarafından sağlanmaya devam edilmesini, Eastmed projesinin maliyet etkin bir proje olmadığını, enerji alanında Türkiye üzerinden TANAP ve Türk akımı gibi mevcut doğalgaz boru hatlarının ve sıvılaştırılmış doğalgaz tesislerinin kullanımına yönelik ekonomik ve arz esnekliği sağlayacak projelerin ön plana çıkarılması, Maraş açılımı gibi inisiyatiflerin müzakereler nedeniyle durdurulmamasının, bölgede devam eden hidrokarbon araştırmaları neticesinde çıkarılacak gazın Türkiye ve uluslararası pazarlara iletimi için en maliyet etki seçeneği olan Türkiye'yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında bir doğalgaz iletim hattı projesinin ön plana çıkarılmasının, sonuç olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti-Türkiye arasındaki bağları güçlendirecek adımların atılmasına devam edilmesi, olası bir müzakere durumunda garanti ve ittifak anlaşmalarının muhafaza edilerek adadaki askeri mevcudiyetimizin kalıcılığının sağlanması önem arz etmektedir.

Son dönemde enerji ve ekonomi politikalarının önemli bir unsuru olan Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları konusunda Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin gayri hukuki eylemlerinin başlangıcını Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye'nin haklarını yok sayarak Kıbrıs Cumhuriyeti adına ilan ettiği sözde münhasır ekonomik bölgenin oluşturduğu uluslararası platformlarda vurgulanmasına, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Kıbrıs adasının etrafındaki doğal zenginliklerin de paylaşım ve hak sahibi olduğu ayrıca Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin dahil olmadığı hiçbir kararın kalıcı ve geçerli olmayacağı ve oldu-bittiye göz yumulmayacağı vurgulanmasına devam edilmelidir. Mavi vatan olarak adlandırdığımız denizlerimiz ve hava sahamızdaki hak ve menfaatlerimizin korunması kapsamında Akdeniz Kalkan Harekatıyla Doğu Akdeniz'de deniz güvenliğinin sağlanması ve uluslararası hukuktan doğan hak ve menfaatlerimizin korunmasına, araştırma gemilerimize ve sondaj platformlarımıza koruma, destek ve refakat sağlanmasına kararlılıkla devam edilmektedir. Uluslararası hukuka göre karşılıklı kıyıları bulunan devletlerin anlaşma yapma hakları ve Doğu Akdeniz'de hak ve menfaatlerimizin korunması kapsamında Libya'yla bir deniz sınırlandırma anlaşması akdedilmesi de önem arz etmektedir.

Sayın Başkan, saygıdeğer konuklar; uluslararası sistemin içinden geçmekte olduğu dönüşüm sürecinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve ülkemizin hak ve çıkarlarını korumanın önemi ve zorunluluğu her geçen gün artmaktadır. Kıbrıs'ın jeostratejik konumu ülkemizin şu anda uyguladığı gibi kararlı bir tutum ve devlet politikası halinde konuya yaklaşmasını gerektirmektedir. Sunumuma burada son verirken Türkiye Barolar Birliğine bu konferansı düzenledikleri için teşekkür eder, tüm konuklarıma saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Sayın Koçpınar'a biz de çok teşekkür ediyoruz. Yine ben hemen sözü uzatmadan son konuşmacımız Sayın emekli tümamiral Mustafa Özbey'e vermek istiyorum. Sayın Özbey 1996-1998 tarihleri arasında Genelkurmay Yunanistan Kıbrıs Dairesi kurucu başkanı olarak ve 1996-1998 tarihleri arasında da Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın askeri başdanışmanı olarak çalıştı. Buyurun Sayın Özbey.

Mustafa ÖZBEY

E. Tüm Amiral

Sayın Başkan, çok değerli katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Dün ve bugün, beni çok mutlu eden, bilgilendiğim konuşmalar oldu. Bunun içinde tabii ki benim için milat sayılacak konu, dün; devlet ricalinin ilk defa iki eşit egemen devletli çözümlü, resmi bir tanım olarak toplumla paylaşır hale gelmesiydi. Bu nedenle bu yapılan toplantıyı yine bir milat toplantısı olarak değerlendiriyorum. Bundan sonra bizim için önümüzde yeni bir dönem var. Bu yeni dönem nedir diye sorulduğunda, artık Kuzey Kıbrıs'ta tamamen egemen bir varlığın bundan önce edindikleri kazanımları çok daha yukarıya taşıyacak bir dönemi başlatması ve bunu da Türkiye'yle çok önemli bir entegrasyon ve uyum içinde yapması gereken yeni dönemin de başlangıcında olduğumuzu düşünüyorum.

Pek çok konu tartışıldığı ve altı çizildiği için tekrarlara da girmemek açısından, ben konunun, geçmişten bu yana jeopolitik süreçleri ve bunun içinde, Türkiye'nin bana göre yaptığı eksik ve hatalı unsurları şimdiden paylaşarak, bundan sonra yapmamasıyla ilgili, tarihe bir not düşme düşüncesiyle konuşmamı hazırladım. O nedenle size, 1 000 000 liralık- bir soru sorarak konuyu açmak istiyorum. 1974 Kıbrıs Barış Harekatını dünyada gerçekten eşi görülmemiş bir mükemmeliyette yapan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, nasıl oldu da aradan geçen bu zaman içinde, orada elde ettiği zemini nakde çeviremedi ve bırakınız 1974'teki kazançları, nasıl oldu da, 1960'lı yıllardan da daha geriye gidecek bir süreç yaşadık? Bunun analizini yapmadan ne geçmişi, ne bugünü, ne de gelecekle ilgili bir vizyonu belirleyebiliriz. O nedenle izin verirseniz ben bir haritayla başlamak istiyorum. Bu harita benim daha önceki konuşmalarımda kullandığım bir harita, izleyenlerin de hatırlayacağı bir harita. Ben hep Sevr süreci dediğimiz, Sevr'in bu haritasını, hepimizin aklında muhakkak tutması gerektiğine inanırım. Neden dersanız, bu harita aslında bilinen bir harita ve Türkiye görüldüğü gibi tamamen İç Anadolu'da bir yere tıkmış

vaziyette, sıkıştırılmış bile demeyeceğim, ama buna denizci gözüyle bakarsanız benim için bu haritanın felaket anlamına gelen bir başka özelliği daha var. Neden? Kurulacak olan o Türkiye Cumhuriyeti çekirdeğinde, aslında açık denizlere çıkış tamamen engellenmiş. Dolayısıyla bu haritanın Osmanlı'nın denizci yönünün ileri çıktığı zamanlar nasıl tehdit yarattığını Avrupa'da görenler ve harita üstatları diyorlar, işte bu Sevr haritasıyla aslında tamamen Türkiye'yi Karadeniz'e tıkan ve ondan sonra da Boğazlardan, daha önce payitahtı olan İstanbul'dan oradakileri selamlayarak geçen ve bunun acısını hissetmemizi isteyenlerin yaptığı bir harita tasarımıdır.

Bu niye önemli? Biz buna Sevr'in birinci sürümü diyoruz.

Çünkü o dönemde Osmanlı'yı buraya tıkmak isteyen zihniyet, şimdi Sevr'in ikinci sürümü dediğimiz ve biraz sonra göstereceğim bir haritada da, aslında bunun farklı bir konumunu şimdi uyguluyor. Sevr'in birinci sürümünü yıkan süreç neyle başladı dersek, Atatürk'ün: "*Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir*" düsturuyla başladı. Bunun tek amacı var: Ordular Ege'ye çıkın, İzmir'e çıkın değil, Akdeniz'e çıkın, yani açık denizlere açılın anlamına gelen, bana göre, o dönemdeki Misakı Milliye, Mavi Vatan kavramıyla özdeşleştiren muhteşem bir direktiftir. Bunu niye söylüyorum? Bunu şunun için söylüyorum: Tarihten günümüze bu süreçleri anlamazsak bugünle ilgili tespitimizde ve teşhisimizde hatalar yaparız.

Şimdi lütfen ikinci haritaya geçelim. Bu harita birkaç kere dünden beri işlendi. Bizim mavi vatan olarak tanımladığımız harita tamamen şu anda "*Seville Haritası*" denilen bu haritayla paramparça edilmiş vaziyette. Az önce, Sayın Özülker de ifade etti, Meis adası 8 km²'lik bir ada, ona gölge olarak Akdeniz'in ortasına kadar inen bölgesinde tahsis ettikleri alan 38 000 km². Yani neredeyse o adanın büyüklüğünün 3 780 kat fazlası bu adaya lütfedilip "*senin deniz yetki alanın budur*" diye verilmiş. Tarihte böyle bir şeyi kabul eden bir devletin yaşaması mümkün olabilir mi? Çünkü az önce de ifade ettim, emperyalizmin Türkiye'yi Karadeniz'e tıkayamadığı günümüzde, yeni planı Türkiye'yi Ege ve Akdeniz'de karasuları içinde tutmaktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla ortadaki mücadeleyi, bugün Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın Türkiye'yle mücadelesi değil, tamamen emperyalizmin burası

için öngördüğü bir tasarımda taşeron olarak, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Haydut Yönetimini kullanması olarak okumalıyız.

Bunu niye önemsiyorum? Biz emperyalist oyunun kendisini tam teşhis edip o günden bugüne gelmezsek, bugünle ilgili teşhislerimizde de, sağlıklı bir noktaya ulaşamayız. Peki, biz bunu gördük mü? Bu sorunun cevabını aramadan bir gerçeği altını çizerek not edelim:

Emperyalizm'in Türkiye ile, son 100 yılda üç kere savaştığını görüyoruz. Bunlardan birincisi Çanakkale Savaşı, diğeri Kurtuluş Savaşı, öbürü de 1974 Kıbrıs Barış Harekatıdır.

Değerli dostlar, emperyalizmle mücadelede Türkiye, her üç savaşı da kazanmıştır. Bu muhteşem bir başarıdır. Ancak, sunu asla unutmamalıyız emperyalizm yenilebilir, ama "asla unutmaz". Dolayısıyla, şu anda Sevr'in ikinci sürümü olarak gündeme getirilen konu aslında neredeyse 19. Yüzyılın sonunda başlayan ve modifikasyonlarla günümüze kadar gelen "Wilson doktrini" dediğimiz sürecin sürekli olduğu ve bu coğrafyayla ilgili emperyal bir planın rötüşlerle günümüze kadar devam ettiğini gösterir. Kıbrıs bunun için de bir alt kesittir, başka bir şey değildir.

Şimdi peki, bunu söylüyoruz. O zaman biz acaba neler yaptık o dönemden bu döneme ve bu konuda, taşeron olduğunu söylediğimiz Yunanistan'ın ve Güney Kıbrıs'ın işini ne kadar kolaylaştırdık? Buna bir bakalım.

Atatürk'le Venizelos bir dost ilişkisi başlattı. Bu çok önemliydi, fakat ilişkinin süreceğini sanarak biz maalesef hata ettik. İkinci Dünya Savaşı mağduru Yunanistan'a karşı biz çok büyük bir sempati besledik ve çok ciddi de yardım yaptık o zaman sıkıntılarımız olmasına rağmen, ama bu yapının Helenizm'den asla kurtulamayacağını ve normalleştiğinde de Türkiye'ye karşı tavır alacağını öngöremedik. Adaları silahlandırdı, başımızı başka tarafa çevirdik, görmezlikten geldik. Karasularını 6 mile çıkardı, bizim derhal "hayır, bunu yapamazsın" dememiz gerekirken biz de 6 mile çıkararak kendi kalemize gol attık. NATO deniz ve hava sahaları belirlenecekti. Yunanistan Ege'yi istedi, biz dedik ki aman, burada fazla radar filan masraf olmasın, düşünmeyelim, hiç düşünmeden bunu Yunanistan'a verilmesine rıza gösterdik. Biliyorsunuz 1974 yılında Yunanistan, Kıbrıs Barış Harekatından sonra NATO'nun,

askeri kanadından çıktı. Yıl 1980, Kenan Evren başa geldikten bir ay sonra Yunanistan'ın Rogers Planıyla tekrar NATO'nun askeri kanadına döndü. Çünkü Kenan Evren böyle buyurmuştu !!!

Devam edelim.

Adayı Yunanistan'a bağlama "enosis stratejisi" 1950'li yıllarda hız kazanmaya başladığı noktaya kadar Türkiye'nin Kıbrıs'taki Türkleri tam anlamıyla hatırladığı bir vizyonu olmadı. Oradaki insanlarımızı, soydaşlarımızı unuttuk. Rumların Türklere sistematik saldırıları başladığında "ya taksim ya ölüm, Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır" sloganını sanmayın ki hükümet attı. O dönemde kahraman Türk basınındaki birkaç gazetenin başlattığı kampanya önce halka, ondan sonra da kerhen hükümetlere yansıdı.

Devam edelim. 1878 yılında kiralayıp geriye alamadığımız Kıbrıs, Türkiye için geri alınma konusunda hiçbir zaman milli bir hedef olmadı. Ben bunu niye söylüyorum? Bizim Kıbrıs'la ilgili bir megalı idea'mızın olmamasından dolayı hayıflanarak söylüyorum. Onların "Helenizm" denilen değişmez bir "İdeolojisi" var. u ideolijnin fiziki hedefleri ise "megalı idea" denilen doktrin ile tanımlanmış durumda. Megalı Idea, Kıbrıs'ın bütünü ister. Ege Denizinde çakıl taşını bile asla seninle paylaşmaz, İzmir ve çevresini Yunan olarak hayal eder, Trakya onlarıdır!!!, Pontus konusuna sen gülersin, o bunun özlemi ile yaşar. Ve belki inanmayacaksınız ama, İstanbul'u "Konstantinopol" yapmak değişmez hedefeleridir.

Kıbrıs konusuna yeyniden dönersek,1955 yılına geldiğimizde artık Türkiye bir şeyler yapması gerektiğinin farkına vardı ve güçlü bir diplomatik atak ile 1960 anlaşmaları noktasına kadar konuyu getirdi. Bu çok önemli bir kazanımdır ve milattır. Peki, burada o zaman ne yapılması gerekir? Rumların çok mutlu olarak bu süreci "Tamam artık, biz bir yerde bunu devam ettirelim" demesi gerekir. değil mi? Hayır... Kıbrıs Cumhuriyeti ancak üç yıl sürdü, Yani kırkı çıkmadan derler ya, 3 yıl sonra o anlaşmayı ve anayasayı çöpe atan Makarios adayı tamamen Rum'laştırmak için katliamlara başladı.

Değerli dostlar, süreci o günden alıp, bugüne kadar getirdiğinizde gördüğünüz tek bir gerçek var. Karşı tarafın milli bir hede-

fi ve o hedefe ilerleyecek her fırsatı değerlendirdiği bir stratejisi varken ve emperyalizmi de arkasına alıp, onun taşeronu olarak, birlikte tandem çalışırken, Türkiye'nin maalesefve üzüntüyle söylüyorum, bunu kulaklarımızda kalsın diyede, yüksek sesli ifade ediyorum: Ülkemizin Kıbrıs'a yakşalımı ideolojik/stratejik değil, tepkisel ve hedefsiz olmuştur.

Yıl 1974. Nasıl enosis'i yaparız? Makarios mu iyi yapar, yoksa biz Nikos Sampson olarak yapalım da öyle mi bağlanalım diye tartışıyorlar. Türkiye'yle ilgili süreçler onların gözünde hiçbir şekilde fazla anlam ifade etmiyor. Helenizm gözlerini kör etmiş. Darbe ve ardından o muhteşem Kıbrıs Barış Harekatı...

Dikkat edin burada da Türkiyenin jeopolitik hedefi yok. Başbakan Bülent Ecevit gerekçe olarak "Adaki soydaşlarımızın can ve mal güvenliğini korumak için" askeri hareket yapıldığını ifade etti. 1571 yılından beri Türk toprağı olan, 1978 yılında Birleşik Krallığa "Kiralanan" ve tarihinde hiçbir zaman Rum hükümlerine girmemiş Kıbrıs Adası ile ilgili hiçbir siyasi ve daha da önemlidi toprak talebimiz de yok!!!!

Farkına varmamakta ve aymazlıkta burada da kalmadık. Ondan sonra da federasyonlar görüşmesi dediğimiz bir tuzak süreci kurgulandı ve biz onun içinde tekrar kendimizi "görüşür gibi içinde tutulduğumuz", ama asla içinde olmayıp, Rum tarafının yavaş yavaş Avrupa Birliğine hazırlandığı bir süreci de gözleyip farkına varamadık. Niye bu önemli? Bu şundan dolayı önemli: Onlara dediler ki, Avrupa Birliğine seni alacağız. Bize de, gümrük birliğini o zaman harika bir elma şekeri gibi sundular ve sonunda 2004'lü yıllara geldiğimizde onlar tam üyelik sürecine başlamadan önce; Annan Planı ihanet planı diyeceğim yapı, Türkiye'deki iktidar da dahil olmak üzere, pek çok kurum tarafından muhteşem bir barış fırsatı diyerek âdeta beyinlerimize işlendi ve bunun peşinden sürüklenen, giden bir Türkiye ortaya çıktı, Karen Fogg'lar, David Hanney'ler ve bunların arkasına takılıp giden gazeteciler güruhu ortaya çıktı; sonunda Türk tarafına referandumda yüzde 65'lerde "yes be annem" dedirttiler.

Şimdi sevgili dostlar, Burada en temel konu nedir diye sorarsanız çok içten söyleyeyim: Yunanistan'ın Helenizm denilen bir ideolojisi var. Bu çok önemli, ben onları takdir ediyorum, yanlış

da anlamayın, ama Türkiye'nin maalesef böyle bir ideolojisi yok. O nedenle de, stratejik önemde olan konuları, güncel olayların arkasından savrulan bir formatta yönettik. Peki, o zaman şu soruyu da kendimize soralım: Biz bir antitez olarak, Helenizm'e karşı nasıl bir tezle karşı çıkacağız? Tabii ki ortaya çıkması gereken tez Türklük üzerine bir tez olmalı. Biz ne yaptık değerli katılımcılar? Türklüğü ayaklarımızın altına alan söylemler söyledik, TC'leri ortadan kaldırdık. Bunun arkasından, "*ne mutlu Türk'üm diyene*" sloganını yok etmeye çalıştık. Şimdi biz bunları yaparken nasıl olacak da Kıbrıslı Türk kardeşlerimize sen Türklük üzerinde ilerle ve Helenizm'e karşı sen bunun mücadelesini yap dediğimiz bir tezi ikna edici olarak anlatabileceğiz?. Dolayısıyla, KKTC'yle ilgili en önemli birleştirici kavram olan Türklük üzerine- bir kurguyu halkı ikna etmek için söyleyeceksek, önce kendi mutfağımızda bunun düzenlemesini yapmamız lazım.

Buradan devam edersek, geldiğim nokta şudur: Biz çok kritik bir döneme girdik. Bu dönem sanmayın ki harika şeylerin yarın başlayacağı bir dönem olacak, önümüzde çok zahmetli günler var. Çünkü; az önce de ifade ettim, emperyalizm yenilebilir, ama asla unutmaz. Koşullara göre kendini kurgular ve yeni hedeflere sinsice ilerler. Peki, orada Türkiye'yle Yunanistan'ı veya Kıbrıs'ın askeri gücünü çarpıştırma, çatıştırma ihtimali var mı? Çok düşük bir ihtimal, Türkiye'nin gerçekten denizdeki ve özellikle Kıbrıs'ta karadaki gücü çok önemli. Peki, o zaman burada ne yapabilirler? Değerli dostlar, burada en yumuşak karnımız Kuzey Kıbrıs'taki Türk varlığının çok küçük olması, kendi içinde bölünmüş olması nedeniyle çok ciddi şekilde psikolojik hareket dediğimiz bir dönemi orada uygulayacakları unsurları görme ihtimalimiz çok yüksek. O nedenle benim üzerinde durduğum konu, geçmişte yaşadıklarımız ve her birinde bizim hatamız olduğunu artık gördüğümüz bir yapıdan geleceğe bakarken, iki egemen devletli çözüm için yapmamız gereken çok önemli şeylerin olduğunu da farkına varalım. Bu bize otomatik ve hemen kapılarımızı açıp da kırmızı halı sererek; "*harika, niye şimdiye kadar yapmadınız*" diyerek, birinin önümüze fırsatları sunacağı bir şey değil, çok büyük bir mücadele içinde olmamız gereken bir şey. Mücadele denizde belki olmayacak, ama mücadelenin en fazla olacağı alan, algı yönetimiyle ilgili karşımıza çıkacak. İkin-

cisi, hukuk savaşında olacak. O nedenle bu tartışmanın Barolar Birliği içinde yapılması ve hukuki savaşın gerçek savaşçılarının bununla ilgili kendilerine bir yükümlülük almaları bana göre çok çok değerli ve önemlidir, ama algı yönetiminde eğer biz eksik kalırsak şunu itiraf edeyim ki bu konuda maalesef istediğimiz hedefe tam anlamıyla ulaşamayız. En zayıf olduğumuz noktalardan bir tanesi algı yönetimi Vamık Volkan dediğimiz bir zatı muhterem hemen taşı toprağı topladı, Kıbrıs'a geldi. Çünkü kendisi psikolojik hareketin dünya çapındaki tetikçilerinden bir tanesi olarak benim tarafımdan ifade edilir. Derhal iki şey söyledi. Dedi ki: *"Türkiyeli Türklerle Kıbrıslı Türkler farklı unsurlardır"* Hemen ajitasyona başladı. *"Türkiye ve Kıbrıslı Türkler azınlık haklarını kabul etmelidir"* dedi. Bu sadece başlangıç, dolayısıyla hedef kitle olarak Türkiye'yle denizde çatışmak, havada çatışmak dediğimiz asla onlar için kabul edilmeyecek riskler taşıyan unsurlar yerine, şimdi çok iyi becerdikleri psikolojik hareketle Kuzey Kıbrıs üzerinde her türlü manipülasyonları yapıp bir süre sonra hedef, Türkiye'li Türkleri, Kıbrıslı kardeşlerimizle çatıştıran noktaya getirmek, Türkiye'ye karşı, Türk askerine karşı -daha önce birkaç kere oldu- *"Türk askeri defol"* diye pankart asılan unsurlarla bizi bizimle kırdıracak bir dönem. Buna artık gelmeyeceğimizi de geçmişte yaşadığımız tecrübelerle inanıyorum.

Size iki harita göstererek sözlerime son vermek istiyorum. Bu harita aslında sizin bildiğiniz bir harita değerli dostlarım, 1940'lı yıllarda Filistin diye bir varlık vardı. Aradan geçen zaman içerisinde 2018 ve 2019'a geldiğimizde ise, Filistin diye birşey kalmadığını görüyoruz. Bunu niye söylüyorum? Kıbrıs Türkleri için biçilen, kader aynen buradaki Filistin'in kaderidir. Bu insanlık tarihinin görebileceği en korkunç fotoğraftır. O nedenle Kıbrıslı kardeşlerimiz bana göre bu hale düşmek istemiyorlarsa, bu haritayı buldukları yerin duvarına muhakkak assınlar. Türkiye var oldukça bu harita asla gerçekleşmeyecek, ama gerçekleştirmek için emperyalizmin çok çaba harcayacağından ismimiz gibi emin olalım. Bir harita daha göstereceğim. Şimdi bu haritada 60'lı yıllarda nasıl Kıbrıs'ta Türklerin parça parça oradan buraya savrulup küçük ceplerde yaşadığı ve her birinin etrafında da EOKA'ya dair her lanet sistemin nasıl kuşatma altında tutulduğunu gösteren haritayla barış hareketından sonra bugünleri gösteren harita.

Değerli arkadaşlarım,

BİR bu harita asla değişmeyecek.

İKİ, bu haritada yeşil hattın kuzeyinde Rumlara vereceğimiz bir santimetrekare yer yoktur. Rumlar sizin denizlerinizi gasp etmekte iken, onlara vereceğinizi değil alacaklarınızı konuşmalısınız. Eşit egemen bir devlet olarak bırakınız orada bir şey vermeyi, yeşil hat üzerindeki yüzde 2.5'lük bölümden ben neler alırım diye onun mücadelesini yapmamız lazım. O nedenle bu duygularla biraz süreyi aştıysam da bağışlayın, sözlerimi tamamlıyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Sayın Özbey'e çok çok teşekkür ediyorum. Bu arada biz bütün, daha doğrusu bütün katılımcılara çok çok teşekkür ediyorum bu süre konusundaki hassasiyetten dolayı, şimdiye kadar yapılmamış bir şeyi yaptık ve zamanından önce konuşmaları bitirmiş olduk ve hatta 5 dakika da bizim soru sorma hakkımız var, onu kullanacağız. 5 dakikalık bir süre içerisinde buyurun.

SALONDAN- Ben öncelikle bütün konuşmacılarımıza çok teşekkür ediyoruz. Olağanüstü yeni açılımlar, bilgiler ekledik bilgilerimize, ama bir konuya açıklık getirilmesinde yarar olduğunu düşünüyorum. O da sabahleyinki oturumda Sayın Necdet Pamir dostumuzun sunumunda gösterilen bir haritadaki ifade ve en son Sayın Amiralimin de belirttiği sözleri dikkate alarak bir şeye dikkat çekmek istiyorum ve düzeltilmesinde yarar olduğunu düşünüyorum. Yeşil hat kavramı kullanıyoruz. Efendim, bugün için bizim yapımızda iki devletli yapı vardır ve ortadaki çizgi yeşil hat değil, bir sınırdır. İki devletin sınırıdır. Dolayısıyla bunu öyle değerlendirmemiz lazım. Yeşil hat eskiden kalan bir alışkanlığın ifadesi olarak yansıyor zannedersen, o da 1963 yılındaki 21 Aralık olaylarıyla birlikte 24 Aralıkta ateşkesin Makarios tarafından kabul edilmesiyle birlikte Lefkoşa surlar içindeki bir yerde tarafların buldukları pozisyonu tespit eden yeşil bir kalemle İngiliz subayının, generalinin çizdiği bir çizgidir. Bu o dönem için yeşil hattır, ama bugün artık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi adı ne devlet olursa olsun iki devlet vardır ve bu iki devletin uluslararası anlamda bir sınırı vardır. Onun için bunun düzeltilmesinde yarar vardır diye düşünüyorum. Çok teşekkür ederim.

MUSTAFA ÖZBEY- Ben de teşekkür ediyorum. Benim orada yeşil hat ifadem doğrudur, düzelttiğiniz için teşekkür ederim. Orada henüz ne Rumların görünen, ne de Türklerin görülen bir et kalınlığı var. Onun içindeki ara bölge dediğimiz yerde Türkiye'nin düzeltiyorum, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin müktesep hakkı vardır. O nedenle bırakınız onun kuzeyinde bir yerlerin pazarlığını yapmayı, o hakkın alınması için savaş verilmesi gerektiğini, mücadele edilmesi gerektiğini söylüyorum.

ERGÜN OLGUN- Şu hususa değinmek istiyorum. Adaların hakkaniyet ilkesi çerçevesinde kıtalarla karşılaştırıldığında kıtaların sahip olduğu oranda bir hak sahibi olmadığını söylemek istiyordum. Bu hakkaniyet ilkesi genellikle bir ortay hat çizgisinin adalar için geçerli olmayabileceği ve hakkaniyet ilkesi çerçevesinde bulut uzunluğu ve bir de nüfus oranının düşünülerek bir ölçüm yapılabileceği hususunu belirtmek istedim.

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Teşekkür ederim. Bir soru daha alıyorum, buyurun.

HÜNALP SABİT- Özellikle bu değerli toplantıyı düzenleyen herkese gönülden teşekkür ediyoruz. Kıbrıslı mücahit, gazi bir Türk'üm, ömrümü Kıbrıs'a adadım, bundan sonrasında öyle devam edeceğim. Kıbrıs'a son söz üç noktayla boş bırakıldı. Zannediyorum bu üç noktayı artık doldurmamızın zamanı gelmiştir. Bunu kim dolduracak? Yüce Türk milleti dolduracak. Kıbrıs'ta ilk sözü de söyleyen yine bu yüce Türk milleti olmuştu. 50'li yılları yaşa müsait olup da hatırlayanlar biliyorlar, biz bu işe Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır diye çıkmıştık. Bu ilk sözü söyleyenlerin son sözü söylemeye de hakkı vardır ve onlar olacaktır. Mert olan sözünden dönmez, Kıbrıs'ta son söz Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır.

Prof. Dr. ÇAĞLAR ÖZEL- Çok teşekkür ediyorum. Bu sefer artık kapatıyoruz. Konuşmalarımızı sona erdirmiş oluyoruz. Katılımlarınız için hepimize çok çok teşekkür ediyoruz.

SUNUCU- Konuşmacılarımıza biz de teşekkür ediyoruz ve plaketlerini takdim etmek üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcımız Sayın Av. Hüseyin Özbek ve saymanımız Sayın Av. Erdal Sabri Güngör'ü sahneye davet ediyorum. Değerli misafirlerimiz, ara vermeden oturumumuza devam edeceğiz, teşekkürler.

KIBRIS'TA SON SÖZ...
ULUSLARARASI KONFERANS

2. GÜN

3. Oturum

*Kapalı Maraş Açılımı ve
Vakıf Malların Hukuki Statüsü*

SUNUCU- Değerli misafirlerimiz, konferansımızın 3. Oturumu başlamış bulunmakta ve konferansımızın 3. Oturum Başkanlığını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanlarımız Sayın Necdet Basa'yı davet ediyorum.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Değerli konuklar, 1.5 gündür devam eden, 1.5 günü aşkın bir süre devam eden toplantımızın son oturumuna geldik. Sabahleyin belki bir korsan bildiri sunarım demiştim, ama bu ilerleyen saatte korsanı filan kalmanı bunun artık, çünkü hemen bu toplantının sonunda tüm değerli konuşmacılarımızın katılımlarını rica ettiğimiz bir yuvarlak masa toplantımız olacak. 5'er dakika içerisinde değerli konuşmacılarımızdan görüşlerini özetlemek istemelerini rica edeceğiz. İlave isteyen olursa tabii ki ilavesini yapacaktır. Bu oturumda söylemeye fırsat bulamadığı bir şey varsa onları da söyleyecektir. O nedenle tüm değerli konuşmacılarımızdan bu oturumda yer alacak olanlardan 15 dakikayı aşmamalarını rica ediyoruz. Normal olarak 15 dakika sonra yuvarlak masaya başlamamız gerekiyordu, ancak görüyorsunuz o kadar değerli bilgiler var ki kesmek mümkün değil. O nedenle ricamı tekrarlıyorum izninizle, 15 dakikalık süreye riayet edelim lütfen.

Burada "*Kapalı Maraş Açılımı ve Vakıf Mallarının Hukuki Statüsü*" çok önemli bir başlık biliyorsunuz, hani bir elma düşünün, kocaman etli filan, bütün o kocaman kısım içindeki küçük küçük çekirdeği beslemek içindir. Bu toplantının özetini böylece yapmış oldum. Kapalı Maraş açılımı evet, çok değerli uzmanlar buraya davet ettik. Lütfettiler, hepsi kabul etti. Tarihsel süreç içerisinde Kıbrıs'taki vakıflar ve hukuki statüleri en çok tartışılan konulardan bir tanesi, çok tecrübeli bir dostumuz var burasıyla ilgili olarak, Dr. Nazif Öztürk, buyurunuz efendim.

Kıbrıs'taki Vakıfların Hukukî Statüsü ve Kapalı Maraş Açılımı

Nazif ÖZTÜRK

Kültür ve Müesseseler Tarihi Doktoru, Araştırmacı/Yazar

Giriş

Bu yazıda Kıbrıs Adası'nda bulunan vakıfların tâbî olduğu hukukî statü belirlenecek, Osmanlı ve İngiliz dönemlerinde yürürlüğe konulan mevzuat tespit edilecek ve kısa değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu çerçevede, "*ahkâmü'l-evkaf prensipleri*", Lozan Antlaşması, Kıbrıs anayasaları ve 1878 - 1974 tarihleri arasında yürürlüğe konulan vakıflarla ilgili mevzuatın tespiti ve tahlili yapılacaktır. Kıbrıs vakıflarının bağlı olduğu hukukî prensipler ışığında, malik ve mutasarrıfların hak ve menfaatleri gözetilerek Kapalı Maraş'ın iskâna açılması konusunda değerlendirmeler yapılacaktır¹.

Kıbrıs Vakıfları

Bugünkü tespitlerimize göre 1571-1974 yılları arasında Kıbrıs Adası'nda 2220'nin üzerinde kurulmuş vakıf bulunmaktadır. Bu vakıfların sahip olduğu taşınmaz malvarlığı itibariyle Kıbrıs Adası topraklarının %14'ü vakıf malıdır. Bu oran Osmanlı coğrafyası genelindeki durumla örtüşmektedir.

¹ Bu değerlendirmeler, şahsımın yönetiminde bilim adamları, vakıf uzmanları, arşiv uzmanları, tapu uzmanları, mütercimler, bilgisayar program yazılımcıları/bilgisayar mühendisleri, mütercimler ve daire koordinatörlerinden oluşan 20 kişilik bir ekip ile "*Kıbrıs Vakıflarını Araştırma ve Değerlendirme Projesi*" doğrultusunda, Kıbrıs ve Türkiye arşivlerinde 2009-2013 tarihleri arasında aktif olarak, bu tarihten sonra da aralıklarla yaptığımız çalışmalar neticesinde elde ettiğimiz veriler ışığında yapılmıştır. Ekip arkadaşlarımın her birine projeye yaptıkları katkılar ve özverili çalışmaları için ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Vakıfların Stratejik önemi

Sahip olduğu emlak potansiyeli, “*ahkâmü'l-evkâf*”tan kaynaklanan uluslararası statüsü ve çatısı altında gerçekleştirdiği hizmetleri itibariyle vakıflar; fetih yıllarında tutunma bölgeleri, çöküş ve geriye çekilme dönemlerinde ise, direnme ve sığınma merkezleri olmuştur.

Kıbrıs Türk halkının tarihi, önemli ölçüde, Vakıflar İdaresi Arşivi'nde bulunan belgelerde yer almaktadır. Türk toplumunun Ada üzerindeki varlığı ve örgütlü yaşamı açısından vakıflar ve Vakıflar İdaresi'nin stratejik önemi, günümüzde de devam etmektedir.

I. Kıbrıs Vakıflarının Tâbî Olduğu Mevzuat

1. İslâm Hukuku ve Osmanlı Tatbikatındaki Evkâf Hükümleri

4 Haziran 1878 Savunma Antlaşması ve 1 Temmuz 1878 Ek konvansiyon hükümleri ile Ada idaresinin geçici olarak Britanya Krallığına kiralanması ve teslimine ilişkin 30 Temmuz 1878 tarihli Ferman birlikte değerlendirildiğinde, Kıbrıs Adası'nda bulunan vakıfların «*ahkâmü'l-evkâf prensiplerine göre yönetileceği*» açıkça görülmektedir.

Kıbrıs Cumhuriyeti² ve KKTC³ anayasalarında da bu ilkeler aynen korunmuştur.

Bir başka ifade ile Kıbrıs'ta, İslâm Hukuku esaslarına göre tetvin edilen müstakil “*ahkâmü'l-evkâf*” kitapları ve Batı hukuk tekniğine uygun olarak hazırlanıp yürürlüğe konulan Nizamnamelerden meydana gelen mevzuat hükümlerinden oluşan “*ahkâm-ı evkâf prensipleri*” Kıbrıs Adası'nda dün de bugün de yürürlüktedir.

Ancak Kıbrıs Adası'nda, vakıfların yönetim ilkeleri sadece Ömer Hilmi Efendi'nin «*İthâfü'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*» kitabı⁴

² 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, md. 110 (Altan, Mustafa Haşim, Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi (1571-1974), Kıbrıs 1986, C.2, s. 1176).

³ 1985 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, md. 42 (Vakıf Mallarla İlgili Kamulaştırma, El Koyma ve Sınırlandırma), 131 (Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi).

⁴ Karbanizâde Ömer Hilmi Ef., *İthâfü'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307.

hükümlerinden ibaretmiş gibi bir anlayış mevcuttur, bu algı doğru değildir.

«*Ahkâmü'l-evkâf*» adlı eser sadece «*İthâfü'l-Ahlâf fî Ahkâmi'l-Evkâf*» kitabından ibaret olmadığı gibi⁵, yürürlükte başka mevzuat hükümleri de bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde kaleme alınan “*ahkâmü'l-evkâf*” kitaplarının yanında taşrada bulunan vakıfların yönetim esaslarını düzenleyen mevzuatın başında; “*Taşralarda kâin bi'l-cümle evkâf-ı şerifenin cihât-ı idaresiyle evkâf müdürlerinin harekât ve icraati hakkında yedlerinde/ellerinde bulunan 'atik/eski lâyhânın ba'de izin/bundan sonra hükmü cârî/geçerli olmamak üzere bu kerre dokuz fasıl ve elli altı bendi şâmil kaleme alınan nizamname lâyhasıdır*”; ser levhasıyla 19 Cemâziye'l-âhir 1280/1 Aralık 1863 tarihinde yürürlüğe konulan “*Evkâf Nizamnamesi*”(Ek-1)gelmektedir⁶. Bu Nizamname 17.07.1936 tarihine kadar Türkiye’de de yürürlükte kalmıştır.

2. İngiliz Sömürge Yönetimi Döneminde Kıbrıs Vakıfları ile İlgili Uygulamaya Konulan Hukukî Düzenlemeler

1878 - 1914 arası dönemde yapılan hukukî düzenlemeler vakıfları doğrudan değil, dolaylı olarak ilgilendiren düzenlemelerdir. 1914’te adanın ilhakı kararıyla beraber, vakıflar hakkında doğrudan düzenlemeler yapılmaya başlanmış, 1915 ve 1928 tarihli emirnamelerle esaslı değişikliklere gidilmiştir. 1933 yılındaki bir başka düzenleme (1933/44) ile Celâliye (Kıbrıs Mevlevihânesi) Vakfı’nın kontrolü ve yönetimi Evkâf Murahhaslarına verilmiş, 1934 yılında (1934/19) 1928 tarihli Emirnamede değişiklikler yapılmış; nihayet 1944 yılındaki “*icareteynli*” vakıfların mülke, “*arazi-i mevkufe tahsisat*” statüsünde bulunan vakıfların “*mîrî*”ye dönüştürülmesine dair kanun (1944/225) ve bu kanunun uygulama şeklini gösteren tüzük (1944/14) hükümleriyle gerçekleştirilmiştir. 1949 ve 1955 yılındaki düzenlemelerle de vakıflar konusuna nihai şekil verilmiş ve Kıbrıs Adası’nda bulunan vakıfların idaresi Türk Cemaat Meclisi’ne devredilmiştir.

2.a) 1915 Senesi Kıbrıs Kraliyet Ferman-ı Kanuniyesi

İtilaf ve İttifak devletleri arasında 1914’de patlak veren I. Cihan Harbi (1914-1918) gruplaşmasında Osmanlı Devleti ile Britanya

İmparatorluğu'nun ayrı bloklarda yer almaları sebebiyle tek taraflı olarak İngiliz yönetimi Kıbrıs Adası'nı ilhak ettiğini deklare etmiş ve 1915'de Kraliyet Emirnamesini yürürlüğe koymuştur.

5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ın İlhakına Dair Emirname ile 4 Haziran 1878 tarihli savunma antlaşması ve 1 Temmuz 1878 tarihli ek antlaşma münfesihe addedilmiş ve Kıbrıs Adası İngiltere'ye ilhak edilmiştir. Ek antlaşmada yer alan vakıfların idaresine dair öngörölmüş çözümler böylece geçersiz hale getirilmeye çalışılmıştır. Bunun üzerine, 30 Kasım 1915 tarihli Emirname ile Kıbrıs vakıflarının idare şekli yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, daha önce biri Osmanlı Devleti diğeri İngiltere tarafından atanan iki kişiyle yönetilen Vakıflar İdaresi'ne, her iki murahhası da İngiltere atayacaktır. Murahhaslardan birinin Müslüman olması şarttır (md.1). Kral, Ferman'da değişiklikler yapma hakkını peşinen saklı tutmaktadır (md.3). Vakıflara dair ayrıca bir hüküm getirmeyen bu düzenlemenin "*ahkamu'l-evkaf prensipleri*"ni değıştirmedini kabul etmek gerekir.

2.b) 1923 Lozan Antlaşması

İngiltere'nin Kıbrıs'ı tek taraflı ilhak kararı Osmanlı Devleti tarafından tanınmamıştır. Sevr Antlaşması Projesi'nde (115, 116 ve 117. maddeler) Kıbrıs'ın İngiltere'ye aidiyetine dair hükümler bulunmakla beraber, bu metin hukuken geçerli bir antlaşmaya dönüşmediğı için konu muallâkta kalmıştır. Nihayet, Lozan Antlaşması'nın 16. ve 20. ile 21. maddeleri Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhakını hukukileştirmiştir. 16. madde genel bir düzenleme ile, Türkiye'nin Lozan Antlaşması'nda belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar üzerinde ve yine antlaşma ile üzerinde kendisine egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki adalar üzerinde sahip olduğı tüm haklardan vazgeçtiğini tespit etmektedir. 20. madde ise açık bir şekilde, İngiltere'nin ilhak kararının tanınmasını ifade eder.

Lozan Antlaşması'nın 21. maddesi, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin vatandaşlık durumuyla ilgili hususları düzenlemekte, vakıfların ve özel kişilerin malvarlıklarının akıbetine dair bir hüküm getirmemektedir.

2.c) 1926/5 Hububattan aşarın kaldırılması

Kıbrıs Adası'nda, vergilere ve gayrimenkullere dair ilk düzenlemeler 1878 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştır.

Bu düzenlemeler çerçevesinde, 52 kalem üründen öşür vergisi kaldırılarak vakıfların önemli bir gelir kaynağı iptal edilmiştir. Öşürle ilgili kanunî düzenlemeler şunlardır: 1881/5, 1882/14, 1884/1, 1888/11, 1891/17, 1891/21, 1896/13, 1897/11, 1900/4 ve nihayet 18 Şubat 1926 tarihli "*To Provide For the Abolition Of The Taking Of Tithes*" başlıklı bu son kanunun ikinci maddesiyle, öşre tabi 7 kalem üründen de öşür vergisi kaldırılmıştır.

2.d) 1928 tarihli Emvâl-i Diniye-i İslâmiye İdaresi Ferman-ı Kanunisi ve 1929 Evkâf Nizamnamesi

1928 tarihli Emvâl-i Diniye-i İslâmiyye İdaresi Fermân-ı Kanunisi'ne göre Kıbrıs Valisi, İngiliz Hükûmeti'nin onayıyla zaman zaman Kıbrıs'ta bulunan camileri, mezarlıkları, İslâm okullarını ve diğer dinî müesseselere ait bütün malları, paraları ve arazi idare ve onlara nezâret etmekle görevli biri Müslüman olmak üzere iki kişiyi evkâf murahhası olarak tayin edecektir.

Ayrıca, İslâm mâmelekini idare ve nezâret etme görevi ile mükellef murahhasların işlerini yürütebilmeleri için Kıbrıs'ta "*Evkâf Dairesi*" adıyla bir daire kurulacak, bu daire bir hükümet dairesi olacak ve bütün konularda Vali'nin nezâreti altında bulunacaktır.

Evkâf Dairesi'nin geliri, Kıbrıs'ın diğer gelirlerinden ve diğer paralardan ayrı tutulacaktır. Ayrıca bu gelirler Evkâf Dairesi'nin devamı hususunda Vali tarafından onaylanacak, masraflar çıkarıldıktan sonra murahhaslar tarafından idare olunan vakıf mallarının idâmesi, imarı, Kıbrıs Türk Cemaati'nin dinî ihtiyaçları ve eğitimi için kullanılacaktır.

Murahhaslar ve Evkâf Dairesi memurları diğer memurlar gibi hükümet memuru sayılmayacaklar ve maaşları Evkâf Dairesi'nin gelirlerinden ödenecektir.

Bu düzenlemenin en önemli maddelerinden biri, 24. maddedir. Buna göre, fermanın yürürlüğe girişinden önce hazırlanmış olan herhangi bir vakfiyenin geçerliliğine, fermanın hiçbir hükmü tesir icra etmeyecektir. Bu hüküm, 1928'den önce kurulmuş vakıfların, bu fermanla çelişen hükümlerinin geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

Kanun'un "*istibdal-i emvâl*" başlıklı 27. ve "*tahvil-i emvâl*" başlıklı 28. maddesi vakıflara dair kadim hükümlerden ayrılmaktadır. 27. maddeye göre, *ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine Valinin onayı ile murahhaslar bir vakıf malının "istibdal"ini gerçekleştirebilecektir.* Yine 28. Maddeye göre, *ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine, murahhaslar, valinin onayına tabi olmak üzere, icare-i vahideli bir vakfın veya başka herhangi bir statüde bulunan vakfın icareteynli bir vakfa "tahvili"ne yetkili kılınmaktadır.*

Kuşkusuz *ahkâmü'l-evkâf* ile "*1928 Evkâf Fermân-ı Kânunisi*" arasında vakıfların "*istibdali*" ve "*tahvili*" konusunda bariz farklılıklar bulunmaktadır. Hatta şartlar oluşmadan bir vakfın "*istibdal*" ve "*tahvile*" tâbî tutulması halinde "*ahkâm-ı evkâf düzenlemeleri*", bu fiili gerçekleştiren yetkililer hakkında cezaî hükümler getirmektedir⁷.

Ahkâmü'l-evkâf'a göre, *icare-i vahide*'li veya diğer statüde olan herhangi bir vakfın "*icareteyne*" çevrilmesi için vakfiyede bu yönde hüküm bulunması veya vakıf yöneticisinin (mütevellinin) uygun görüşü, mahkemenin vakfın icareteyne çevrilmesi şartlarının oluştuğuna ve bu işlemin vakfın lehine olduğuna dair karar vermesi ve bu kararın devlet başkanı (padişah) tarafından tasdik edilmesi gerekmektedir.

Bir vakıf akarın istibdal olunması hakkında vâkıf tarafından bir şart dermeyan olunmamış ise o surette ol akarın istibdali caiz değildir. Mücbir sebeplerin bulunması halinde ise rey'i hâkim ve izni sultanî ile istisnâî bir işlem olarak mücade edilmektedir⁸.

⁷ Evkâf Nizamnamesi'nin Altıncı Fasil, 38. Maddesi icare-i vahide ve tavile (icareteyn) ile istibdale dair hususları düzenlemektedir:

"İcare-i vahideli bulunan bir vakfın icareteyne çevrilebilmesi (tahvil) için, mahkeme kararı (mesa'-ı şer'i) ve irade-i seniyye olmadıkça kat'ıyyen kabul olunmayacaktır. Bu şartlar tahakkuk etmeden kimin mührü ve rey'i ile vuku' bulursa bulsun (Evkâf) hazineye kabul edilmeyecektir. (Hatta) mütecâsir (buna cesaret eden kimse) 3 aydan 2 seneye kadar hapis yahut 6 aydan 3 seneye kadar nef' (sürgün) ile mücazât olunacaktır (cezalandırılacaktır) (md.38). Yine mahkeme kararı ve padişahın irade-i seniyyesi olmadan yapılacak "*istibdal*" işlemi kat'an muteber tutulmayıp o misüllü istibdaller fesh olunacak (geçersiz sayılmasının yanında), buna cür'et (cesaret) eden her kim ise 3 aydan 2 seneye kadar hapis veyahut 6 aydan 3 seneye kadar nef' olunacaktır (md.40) (1280/1863 tarihli Evkâf Nizamnamesi, Altıncı Fasil md. 38-40, s.20-21).

⁸ Ömer Hilmi Ef., *İthâfû'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l- Evkâf*, İstanbul 1307, İcareteyn/tahvil için Mesele 187-192, s. 85-99, İstibdal için Mesele 416-420, s. 199-200.

1928 Evkâf Fermân-ı Kânunisinin “istibdal-i emvâl” başlıklı 27. ve “tahvil-i emvâl” başlıklı 28. maddesi vakıflara dair kadim hükümlerden ayrılan düzenlemeler getirmiştir. 27. maddeye göre, ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine Vali'nin onayı ile murahhaslar bir vakıf malının “istibdal”ini gerçekleştirebilecektir. Yine 28. maddeye göre, ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine, murahhaslar, valinin onayına tabi olmak üzere, *icare-i vahideli* bir vakfın veya başka statüdeki herhangi bir vakfın “icareteynli” bir vakfa “tahvili”ne yetkili kılınmaktadır⁹.

Bir vakıf taşınmaz malının “icareteyne” tahvili veya “istibdali” için temel şartlardan olan vakfiyede bu konuda hüküm bulunması ve mücbir sebebin mevcudiyeti ilkeleri göz ardı edilerek; hakkaniyetin tecellisi için gerekli olan mahkeme kararı temel şartından vazgeçilerek, vakıf taşınmazların statü değişikliği ve istibdali konusunun memur konumunda olan evkâf murahhaslarının kararı ve müstemleke valisi veya yetkilendirdiği genel sekreterin tasdiki-ne bağlanması, art niyetli değiller ise yürürlükte tutulan *Ahkâm-ı Evkâf Prensipleri*'nin arkasından dolanmak anlamına gelmektedir.

Ayrıca 1928 Evkâf Ferman-ı Kanunisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulan vakıflar bakımından bu ferman hükümlerinin bir tesir icra etmeyeceğini düzenleyen 24. özel maddesi ile genel manada Kıbrıs'ta mevcut yürürlükteki mevzuat ile Ferman hükümlerinin çelişmesi halinde ferman hükümlerinin geçerli olacağını düzenleyen 33. maddesi birbiriyle çelişmektedir.

1928 öncesi kurulmuş vakıfların işleyişine tesir edecek hükümler olan 27, 28 ve 33. maddeler ile 24. madde hükmünün telif edilerek yorumlanması gerekmektedir.

2.e) 1933/44 Celâliye Vakıflarının İdaresinin Evkâf Murahhaslarına devri.

Celâliye vakıfları müstesna vakıflardandır. Müstesna vakıflar, hükümetlerin ve evkâf idaresinin müdahalesi olmadan doğrudan doğruya hususî mütevellileri tarafından serbestçe yönetilen vakıflardır¹⁰. Zaman zaman sayıları artıp eksilmişse de müstesna vakıf-

⁹ 1928 Evkâf Ferman-ı Kanunisi Vesaire, Lefkoşa 1928, md. 27-28.

¹⁰ “Müstesna evkâf; Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin nezâreti ve müdahalesi olmayarak hodbe hod mütevell-i mahsusları tarafından idare olunan evkaftır” Ömer Hilmi

lar, "eizze" ve "guzât" olmak üzere sekiz adetten ibarettir.

"Eizze Vakıfları", manevî yönden toplum üzerinde geniş nüfuza sahip, yetişkinlerin yaygın eğitiminde tekke ve zâviyeler yoluyla müessir rol oynayan din ve tarikat büyüklerine tahsis edilmiş toprakların veya bu kişilerin özel mülkleri olan gayrimenkullerin vakıf yapılmasıyla meydana getirilmişlerdir. Bu vakıflar; Abdulkadir Geylânî, Mevlâna/Evkâf-ı Celâliye (bütün mevlevihânelerin vakıfları bu statüdedir), Hacı Bektâş-ı Velî ve Hacı Bayram-ı Velî evkâfıdır.

"Guzât Vakıfları" ise, savaşlarda düşmana karşı büyük başarı ve sulh zamanlarında iç huzur ve asayişin sağlanmasında yararlılıklar gösteren, nüfuzlu gazilere tahsis edilen toprakların, genellikle bu kişiler tarafından vakıflaştırılmasıyla meydana getirilmiş bulunan vakıflardır. Bu statüdeki evkâf, Gazi Hüsrev Bey, Gazi Mihâl Bey, Gazi Ali Bey ve Gazi Süleyman Bey vakıflarıdır¹¹.

Osmanlı coğrafyasında bulunan bütün mevlevihâne vakıfları gibi Kıbrıs Mevlevihânesi vakıfları da mensup olduğu Celâliye vakıfları statüsünden dolayı idarî ve malî özerkliğe sahipti. Kıbrıs Mevlevihânesi'nin bu özel konumu Mevlevihâne Şeyhi M. Celâlettin Efendi'nin 1931 yılında vefatına kadar devam etmiştir.

Mevlevî Şeyhi M. Celalettin Efendi'nin yerine uygun "post-nişin" bulamadıklarını ileri sürerek, dönemin evkaf murahhasları M. Münir Bey ve İngiliz mevkidaşı tarafından müstemleke müsteşarına bir mektup gönderilmiş ve 1928 tarihli Fermanı'nın 26. maddesine göre, "mahlûl" kalan vakıflar için öngörülen bir nevi mazbutaya alma işleminin Celâliye Vakfı için de uygulanması talep edilmiştir¹². Ferman'ın 26. maddesi, aslında, bir vakfın mev-

Ef., *İthâf-ı Ahlâf fi Ahkâm-ı Evkâf*, İstanbul 1307, s.10, mesele 35.

"Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nin teşkilinden ve Tanzimat'ın ilânından sonra bi'l-cümle evkâfın şahs-ı manevîlerinin birleştirilmesi arzu edildiği sırada; müstesna vakıfların mevcut statüsünün ref'i, siyasi ve idarî bazı sebeplerden dolayı tensip edilmeyip eskiden olduğu gibi mütevell-i mahsusları marifetiyle idare olunması kararlaştırılmış, diğer vakıflar hakkında uygulanan merasim-i kanuniyeden harç ve benzeri vergilerden muaf tutulması kararlaştırılmıştır. Diğer vakıflara karışmaması için Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'ne bağlanmamıştır" (M. Hamdi (Elmalılı Yazır), *Ahkâm-ı Evkâf* (Taşbasma), Mekteb-i Mülkiye Derslerinden, (İstanbul) 1327, s.106.

¹¹ Öztürk, Nazif, *Menşe'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, Ankara 1983, s.103, dpn 282.

¹² Mustafa Haşim Altan, *Kıbrıs'ta Türk Malları - III*, KKTC, 2001, s.883-884.

kufun aleyhinin kalmaması, gayesinin ortadan kalkması ya da gayesinin gerçekleştirilmesinin imkânsız hale gelmesi durumunda “*mahluliyet*”ten söz etmektedir. Celaliye Vakfı için böyle bir durumun ortaya çıktığını söylemek mümkün değildir. Belki de bu bakımdan, 1933 yılına kadar bu konuda bir işlem yapılmadığı tahmin edilmektedir. 2 Aralık 1933 tarihli 1933/44 numaralı “A Law To Make Better Provision For The Management and Control of The Vakf Known as Jelalie Privileged Vakf” başlıklı kanunla Celaliye Vakfının yönetimi vakıflar idaresine bağlanmıştır. Böylece, Müstesna Vakıf statüsündeki bir vakfa, istisnaî bir işlemle el konulmuştur.

Daha sonra yürürlüğe konulan 29 Haziran 1944 tarihli ve 1944/23 numaralı kanunla, vakıf murahhaslarına Celaliye Vakıflarına ait gayrimenkuller üzerinde, nakde çevirme bakımından daha geniş yetkiler verilmiştir.

2.f) 1944/225 *Taşınmaz Mal (İcareteynli Vakıfların Mülke, Arazi-i Mevkufe Tahsisatın Mirîye dönüşümü) Kanunu ve 1944/14 Taşınmaz Mal Kanunu Tüzüğü*

Chapter 225 Taşınmaz Mal (İcareteynli Vakıfların Mülke Arazi-i Mevkufe Tahsisatın Mirîye Dönüşümü) Kanunu ve bu kanunun uygulama şeklini gösteren 1944/14 sayılı *Tüzük*; resmi evrak niteliğindeki herhangi bir belgede “*icareteyn*” kelimesi görülürse bunun “*mülk*”, “*arazi-i mevkufe tahsisatın*” ise “*mirî*” okunmasını hükme bağlamıştır. Burada söz konusu olan “*arazi-i mevkufe*”¹³, rakabesi/mülkiyeti mirîye ait ve sadece geliri vakfedilen taşınmazlardır. Kanun, yürürlük tarihinden itibaren, başka statüdeki vakıfların icareteyne veya tahsisat kabilinden vakfa çevrilmesini ise yasaklamaktadır.

¹³ “Arazi-i mevkufe iki kısımdır. Kısım-ı evvel evkâf-ı sahihadan olan arazi-i mevkufedir. Kısım-ı sani evkâf-ı gayri sahihadan yani tahsisat kabilinden olan arazi-i mevkufedir” (Ömer Hilmi Ef., *İthâfû'l-Ahlâf fi Ahkâmî'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.53-54, mesele 124). “Arazi-i emiriyeden iken bervechi muharrer tahsisat kabilinden olarak vakf-ı gayri sahih ile vakfedilmiş olan yerler üç kısımdır”. Bunlardan birincisi yalnız a’şar ve rüsumu/gelirleri vakfedilen yerler, ikincisi hukuk-i tasarrufiyesi vakfedilen yerler, üçüncüsü ise hem hukuk-i tasarrufiyesi ve hem a’şar ve rüsumatı vakfedilen yerlerdir. Bu tür vakıflardan birincisi Arazi Kanunu hükümlerine, ikincisi ve üçüncüsü ise Ahkâm-ı Evkâf Prensiplerine tâbîdir (**Kanunname-i Arazi**, Desaadet 1258, Md. 4; Ömer Hilmi Ef., *İthâfû'l-Ahlâf fi Ahkâmî'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.55-60, mesele 132-138). *Kapalı Maraş'ta “Arazi-i mevkufe tahsisat” kabilinden vakıf bulunmamaktadır.*

Tahsisat kabilinden vakıflara ait gayrimenkullerin mîrî araziye dönüştürülmesi tartışılabilirse de icareteynli vakıf gayrimenkullerin mutasarrıfların mülkiyetine geçirilmesi hukuken açıklanabilecek bir durum değildir.

Ahkâmü'l-Evkâf hükümlerine göre, *“icareteynli akarât-ı mevkuafenin rakabesi ve zatı/mülkiyeti vakfı tarafına ve hakk-ı tasarrufu bi'l-icareteyn müstecirine aittir. Akarât-ı mezkureye bi'l-icareteyn mutasarrıf olan kimse hayatta oldukça ol akârın mutasarrıfı olur”*¹⁴. *“Bi'l-icareteyn ile bir vakıf akara mutasarrıf olan kimse ol akarın menfaatine maliktir, yoksa rakabesine/mülkiyetine malik değildir”*¹⁵.

Vakıf mevzuatındaki bu açık hükümlere rağmen, Kıbrıs'taki uygulamaya bakıldığında, icareteyne dönüştürmenin usulüne uygun olarak yapılmadığı, vakfın değil mutasarrıfların menfaatleri gözetilerek icareteyne çevrildiği, özellikle 1928 Fermanı'ndaki hükümlerin keyfi uygulanmasıyla icareteyn statüsünün suistimal edildiği görülmektedir.

Herhangi bir vakfın icareteyne çevrilmesi için başta mücbir sebebin bulunmasının yanında, yerine getirilmesi gereken bir dizi hukukî prosedür bulunmaktadır. Her şeyden evvel harap olan taşınmazı kira bedeline mahsuben tamir ederek icare-i vahide ile kiralamaya taliplinin çıkmaması, bilirkişi tarafından vakfın durumunun tespit edilmesi, icâre-i müeccelenin ecrimisil kadar olması, onarım keşif bedelinin çıkartılması, mütevellinin izni ile yapılan ve yapılacak her türlü tamir ve ilave inşaatın vakfa terk ve teberru edileceğinin peşinen kabul edilmesi şarttı¹⁶. Hâkimin kararı dahil yukarıdaki bütün şartlar yerine getirildikten sonra, kararın hüküm ifade etmesi için ayrıca izn-i sultanî (devlet başkanının onayı) gerekiyordu¹⁷. Bu kurallara uyulmadan vakıf taşınmazlar üzerinde icareteyn ve mukataaya çevirme işlemi yapan ya da istibdal muamelesine tevessül eden görevlilere 3 aydan 2

¹⁴ Ömer Hilmi Ef., *İthâfû'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.88, mesele 188.

¹⁵ Ömer Hilmi Ef., *İthâfû'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.134, mesele 263.

¹⁶ Ömer Hilmi Ef., *İthâfû'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.85-87, mesele 187-M. Hamdi (Yazır), (M. Hamdi (Yazır), *Ahkâm-ı Evkâf* (Taşbasma), Mekteb-i Mülkiye Derslerinden, (İstanbul) 1327, s.50-52; Ali Haydar, *Tertibü's-Sunûf fi Ahkâmi'l-Vukûf*, Dersaadet 1340, md.986; (Hukuk Medresesi Doktoru Sınıfı Talebelerine 1337-1338 Seneleri Zarfında Vuku' Bulan Takrirlerin Zabıtlarıdır, Taşbasma, s.41-42.

¹⁷ **1280/1863 tarihli Evkâf Nizamnamesi**, s. 160-161, md. 38.

seneye kadar hapis veyahut 6 aydan 3 seneye kadar sürgün cezası öngörülmektedir¹⁸.

Diğer taraftan *Taşınmaz Mal (Vakıf İcareteyn ve Arazi-i Mevkufe Tahsisat Dönüşümü) Kanunu'nun* uygulama şeklini gösteren *Tüzük'ün* 5. Maddesinin ikinci fıkrasında; "icareteynli" vakıfların "mülke", "arazi-i mevkufe tahsisat" statüsündeki evkâfın "miriye" çevrilmesine karşılık, vakıfların kayıplarını tazmin etmek üzere ödenmesi kararlaştırılan yıllık 2230 Kıbrıs Lirası, 1945 yılından 1960 yılına kadar 2150 Kıbrıs Lirası "arazi-i mevkufe tahsisat" ve "icareteynli" vakıflar, 80 Kıbrıs Lirası da Celaliye vakıfları için olmak üzere İngiliz Sömürge İdaresi tarafından her yılın 1 Ocak tarihinde muntazaman tediye edilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması'nın, İngiltere Sömürge İdaresi'nin mal ve yükümlülüklerinin yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyetine intikal ettiğine ilişkin hükmü (Ek-E, Bölüm II, Madde 3-b (i)) uyarınca söz konusu tazminatı ödeme yükümlülüğü Kıbrıs Cumhuriyetine intikal etmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti aynı tazminatı 1960, 1961 ve 1962 yıllarında Evkâf İdaresi'ne ödemiştir. 1963 olaylarının başlamasıyla birlikte Evkâf İdaresi'ne yapılan bu ödeme kesilmiş ve bugüne kadar da bir daha ödenmemiştir. Kapalı Maraş Açılımı anlatılırken bu konulara yeniden dönülecektir.

2.g) 1949 ve 1955 Kanunları

2 Mart 1949'da çıkartılan kanunla, vakıflar için yeni bir düzenleme yapılmıştır. 1949/9 numaralı bu kanunla 1928 Fermanı esas alınarak, 1944 dönüşüm kanunu sonrasında ortaya çıkan yeni durumun tanzim edildiği söylenebilir. Bu kanun bir geçiş kanunu mahiyetindedir.

İngiliz yönetimi döneminin sadece vakıflara değil, Müslüman cemaatinin idaresine dair ayrıntılı düzenlemeleri 22 Ekim 1955 tarihli 1955/52 numaralı kanunla yapılmıştır. 1957 (1957/18) ve 1959 (1959/27) yıllarında bazı ufak değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca bu kanunlara ilaveten 53'ü esas, 48'i değişiklik olmak üzere Kıbrıs vakıflarıyla ilgili 100'ün üzerinde dolaylı mevzuat düzenlemeleri daha bulunmaktadır (Ek-2).

¹⁸ 1280/1863 tarihli Evkâf Nizamnamesi, s.160-161, md. 38-40.

II. Kapalı Maraş Açılımı

1. Kapalı Maraş Toprağı Vakıf Malıdır

Kapalı Maraş toprağı Lala Mustafa Paşa, Abdullah Paşa ve Bilal Ağa vakıflarına aittir ve bu konuda bütün taraflar hemfikirdir. Çözümlemesi gereken husus, bu taşınmazların daha sonra ne şekilde üçüncü şahısların tasarrufuna geçtiğı ve esas malikler ile mutasarrıfların haklarını gözeterek Kapalı Maraş'ın nasıl hizmete açılabilceğı meselesidir?

Kıbrıs Fâtihi Lala Mustafa Paşa, Kapalı Maraş'ın da içinde yar aldığı bu bölgenin önemli bir kısmını satın almış ve bunları, Kıbrıs'ta tesis ettiğı *müessesât-i hayriyeye* gelir kaynağı olarak vakfetmiştir. Diğer bir Osmanlı Sadrazamı Abdullah Paşa da geri kalan önemli bir bölümünü temlikname ile mülk edindikten sonra vakıflaştırarak Lala'dan yüz altmış dokuz yıl sonra, 1748 yılında, Kıbrıs'ta kurduğı hayratına gelir kaynağı olarak tahsis etmiştir. Geriye kalan kısımlar ise 1818 yılında Kıbrıs Muhassılı Seyyid Mehmed Emin Efendi'nin maiyetinde çalışan Kemahlı Hacı Bilal Ağa tarafından vakıflaştırılmıştır.

Kapalı Maraş'ta başlatılan envanter çalışmalarına, özellikle de tapu tedavülleri açısından örnek teşkil etmesi ve istibdal edilen tek parselin bu vakfa ait olması gibi sebeplerle Bilal Ağa Vakfı üzerinde kısaca durmakta yarar bulunmaktadır:

Aslen Erzincan'ın Kemah kazası ahalisinden Hasan oğlu Bilal Ağa, Kıbrıs Muhassılı Seyyid Mehmed Emin Efendi'nin maiyetinde çalışmak üzere Kıbrıs'a gitmiştir. Lala Mustafa Paşa ve Sadr-ı Esbak Abdullah Paşa gibi, çevresini gözetleyerek toplumsal ihtiyaçları tespit etmiş ve *hayrât* olarak, bugün Kapalı Maraş'ın bulunduğu bölgede, Varoş Karyesi'nde bir camii yaptırmış; aynı kazaya bağlı Limasol'da Zincirlikuyu Camii civarında iki kuyu kazdırarak tatlı su çıkartmıştır.

Bilal Ağa'nın, birisi 8 Nisan 1818, diğeri de 14 Şubat 1821 tarihli olmak üzere iki vakfiyesi bulunmaktadır¹⁹.

¹⁹ Birinci Vakfiye (1818) için bkz. KVGGM, Kıbrıs Şer'iyeye Sicili, Defter No: 29, hüküm No: 29, s. 209. İkinci Vakfiye (1821) için bkz. VGMA, *Anadolu Başlar Serisi*, Defter No: 580, s. 217, Sıra 103.

Halen Kapalı Maraş bölgesinde, Tapu'da Bilal Ağa Vakfı tüzeliğine kayıtlı -biri istibdal edilmiş- dört parsel taşınmaz mal bulunmaktadır. İlk başta bu taşınmazlar, 4 evlek 757 ayak² (1408,34 m²) iken, imar düzenlemeleri sonunda, arsanın ortasından yol geçmiş, terkin işlemlerinden sonra vakfın mülkiyetinde 1 evlek 3418 ayak² (652,09 m²) yer kalmıştır. Bu miktarın 69,50 m²si, 1933'te 20 sterline "istibdal" edilmiş, geriye 582,59 m² yüzölçümünde taşınmaz kalmıştır. Bu yerler halen Bilal Ağa Vakfı tüzeliği adına kayıtlıdır.

Avlu içerisinde yer alan ve üzerinde bir oda ile tuvalet bulunan 4. Parsel, 15.9.1913 yılında Bilal Ağa Vakfı adına tescil edilmiştir. Sonraki gelişmeleri takip ettiğimizde, 1933'te de söz konusu parselin Bilal Ağa Vakfı'na ait olduğu, ancak burayı işgal etmiş olan Akoupo Haladjian/Agop Halacyan'ın, on beş yıldan beri vakfa herhangi bir ödeme yapmadığı anlaşılmıştır. Bu fiili durum karşısında, Evkâf Delegeleri, Tapu Kadastro Müdürü ve Koloni Sekreteri arasında yapılan yazışmalar sonunda sağlanan mutabakat doğrultusunda 192 parselde kayıtlı 69,50 m²'lik taşınmazın 20 sterlin bedel karşılığında Maraşlı Agop Haladjian'a satılması kararlaştırılmıştır. Bu satış işlemi, 1928 *Evkâf Ferman-ı Kanunisi*'nin 27. Maddesi uyarınca Evkâf Murahhaslarının teklifi, Koloni Sekreteri'nin Vali adına onayı ile karara bağlanmıştır. Bu onay üzerine Agop Haladjian 25 Mayıs 1933 tarihli ve 50906 numaralı makbuzla 20 sterlini ödemiş, 25 Temmuz 1933 tarihinde "istibdal" işlemi tamamlanmıştır²⁰.

Zaman içerisinde imar düzenlemeleriyle bu parsel, 748 ayak² ye düşmüş, çeşitli tedavüller sonunda 31 Ağustos 1966'da 9136 koçan numarasıyla, altında bir dükkân ve üst katta iki odası bulunan bir bina ile birlikte Vartan Agop Haladjian adına tescil edilmiştir. Bu istibdal, şer'î mahkeme yerine Evkâf Delegelerinin kararı, *izn-i sultanî* yerine Müstemleke Valisi'nin onayı ile gerçekleşmiştir. Bu bakımdan, *ahkâmu'l-evkâf presiplerinin* istibdal hükümlerine tıpatıp uymasa da karşılıklı yapılan müzakereler sonunda, tarafların bu yerin istibdalının vakfın yararına olacağına mutabık kalmaları ve alıcının, taşınmazın gerçek değeri oranında satış bedeli ödemiş bulunması, bu satış işleminin sahiden bir "istibdal" muamelesi olduğunu göstermektedir.

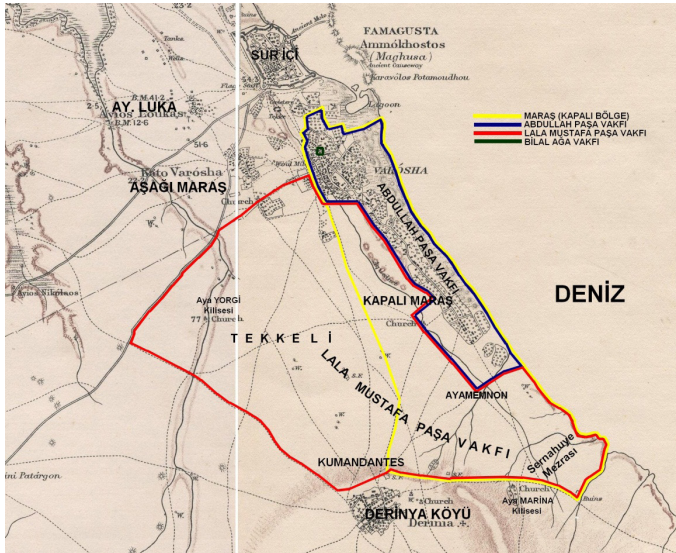
²⁰ KVGGM, *İngiliz Dönemi Dosyaları*, No: 354, Gömlek No:7262, s.1-12.

1928 *Kraliyet Kanun-i Fermanisi'*ne uygun olarak gerçekleştirilen bu "*istibdal*" işlemi ile aslı Bilal Ağa Vakfı'na ait 192 parselde kayıtlı 748 ayak² yer, Maraşlı Agop Halatsiyan'a satılmıştır. Günümüzde Haladjiyan'ın ahfadı olduğu anlaşılan Vartan Agop Halatsian adına kayıtlıdır. Vakıflarla hiçbir alakası kalmamıştır; bugün de yarın da bu şahısların malı olmaya devam edecektir.

Arşiv belgeleri arasında, Bilal Ağa Vakfı'na ait 192 parselin haricinde, "*Kapalı Maraş*" bölgesinde meydana gelen mülkiyet intikallerinde "*istibdal*" işlemi yapıldığına dair herhangi bir evrak bulunmamaktadır. Bunun aksini kim iddia ediyorsa, iddiasını belgelere dayalı olarak kanıtlamak zorundadır. Bu sorumluluk da bugün, "*Kapalı Maraş*" bölgesinde mal ve mülkü olduğunu iddia eden ve yüklü miktarda tazminat talep edenlere düşer.

Yaptığımız ve yapacağımız analizler ışığında meseleyi değerlendirdiğimizde Kapalı Maraş arazisinin tamamı, Osmanlılar döneminde olduğu gibi İngiliz Sömürge yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti ve KKTC dönemlerinde de yürürlükte bulunan kanunlara göre, hukuken sahih, sürekli, dokunulmaz ve değiştirilemez vakıf malları olduğu anlaşılmaktadır. Vakıf mallarının sınırları belirtilerek hazırlanan aşağıdaki harita da söylediğimiz bu hususu doğrulamaktadır.

Lala Mustafa Paşa'nın Komutanlık ya da Kışlakyeri ile Abdullah Paşa'nın Varoş-ı dürrü'l-merâk-ı Kal'a-i Mağusa'sı ve Bilal Ağa Vakfı üzerine oturan Kapalı Maraş haritası.



2. İngiliz Raporları Doğrultusunda Sömürge Yönetiminin Kıbrıs Vakıflarına Yaklaşımını Sergileyen Uygulamaların Analizi

İlk İngiliz Evkâf Delegatesi olan Binbaşı Seager, Kıbrıs Evkâfı ile ilgili 1879 tarihli *Raporu*²¹nda Abdullah Paşa Vakfı'nı, vâkafın evlâd ve ahfadından gelen kimseler tarafından yönetilen şarta bağlı bir vakıf olarak nitelendirmiş, kiracıların arazileri, *icare-i vahide* usulüyle değil *icareteyn* usulüyle kiraladıklarını ifade etmiştir. Ancak Abdullah Paşa Vakfı'nın *icareteyne* çevrildiğine ilişkin hiçbir kaynak/kanıt zikretmemiştir. Raporun ilerleyen bölümünde, sömürge yönetimi tarafından vakıfların idaresinde temel hedef olarak benimsenen, "önemli olanın vakıf mallarının mutasarrıfların kullanımında tutulmasıdır" görüşünü dile getirmektedir. Bu düşünce ile hareket eden peşin hükümlü İngiliz yöneticilerinin yanında; Abdullah Paşa Vakfı'nın sıhhat ve statüsü konusunu hukukî zeminlerde tartışan, hukuk ve devlet adamları da bulunmaktadır. Bu hukukçulardan bir tanesi de Başsavcı C. C. Gerahty'dir.

Başsavcının "Özel Öşür Tazminatları" başlığı altında hazırladığı 16.1.1928 tarihli *Rapor*'da, a'şar konusunu; Evkâf, Abdullah Paşa Vakfı, Mahpeyker Valide Sultan Vakfı/Kukla Çiftliği alt başlıkları altında incelemiştir. En çok da Abdullah Paşa Vakfı üzerinde durmuştur:

Savcının raporu, "elimizde Abdullah Paşa Vakfı ile ilgili *Mülkname*, *Vakfiye*, *İlam/hudutname* ve *Ferman* bulunmaktadır" cümlesi ile başlamaktadır.

Raporun ilerleyen bölümlerinde "*mülkname*, doğrudan Karpaz Mukaatasını ilgilendirmektedir. Karpaz Mukataası, Büyük Vezir Abdullah Paşa'nın mutlak mülküdür ve her türlü tasarrufu kendisine aittir. Mağusa'da bulunan ve Ayasofya olarak bilinen mukaddes camiinin lehine vakfedilen bu mülkler; Karpaz, İskele, Büyükkonuk, Yedikonuk, Medossi ve Maraş'da bulunmakta ve adı geçen köylerdeki tüm tarlaları, tepeleri, nehirleri, kuyuları bahçeleri, üzüm bağlarını içine almaktadır. Bu malların tamamı Karpaz Sancağı olarak adlandırılmaktadır. Bu taşınmazların tasarrufu konusunda hiçbir devlet varisi (tahta çıkan padişah) ya da vezir, kumandan, defterdar Abdullah Paşa'yı rahatsız etmeyecektir".

²¹ Bu Raporun baskıda kullanılan özgün adı şöyledir: *Reports on the Evkaf Properties, Cyprus, 1883*

“Bu belgeler, meşrutunleh olan Abdullah Paşa ahfâdının hak ve menfaatlerini güvence altına almıştır. Abdullah Paşa'nın, *Vakfiye*'ye, gelir fazlasının müteveli ve ahfâda ödenmesi şartını koymak suretiyle Karpas Mukaatası'nı dinî amaçlar için vakıf yapmak üzere mülke dönüştüren *Mülkname* şartlarına aykırı davrandığı söylenebilir. Ancak *Vakfiye*'nin mahkeme kararıyla tescil edilmiş olması, İlam ve *Ferman* ile şartların geçerliliğinin kuvvetli bir şekilde teyid edilmesi, gelir fazlasının evlâda ve ahfâda dağıtımını konusunu, hukuken uyulması gereken geçerli bir kural haline getirmiştir”.

Kıbrıs'ta bulunan vakıfların statüsünün tespiti ve nasıl idare edileceği konularında, İngilizlerin yaşadığı kafa karışıklığını göstermesi bakımından, Tapu Tescil Genel Direktörü G.Smith'in Kraliyet Savcısı'na sunduğu 19 maddelik 28.10.1907 tarihli rapor (Ek-3) önemli ipuçları taşımaktadır.

G. Smith, *raporu*'nda, *Mülkname*, *Vakfiye*, *Hudutname* ve *Ferman*dan hareketle Abdullah Paşa Vakfı'nın statüsü hakkında yazılı görüş bildiren şahıslardan aktarmalar yapmaktadır. Bu alıntılarla bir bakıma İngiliz görevliler arasında Abdullah Paşa Vakfı hakkında sürdürülen tartışmaları özetlemekte ve raporuna Mr. Ongley'in görüşünü aktararak başlamaktadır.

“Mr. Ongley'nin 2603/07 nolu tutanağına ve 3 Ekim 1907 tarihli pusulasına dönersek, bu vakfın *icareteyne* dönüştürüldüğünü gösteren hiçbir delil yoktur”.

“Aslında bütün vakıflar, *icare-i vahidelidir*. Mütevellileri tarafından sınırlı dönemler için kiralanarak işletilirler²². İcareteyne dönüşüm süreci, özel bir muameleyi gerektirmektedir. Bence, *icare-i müeccele* ödenen ve defterlerde bu şekilde kayıtlı olan bir vakıf malını, doğrudan ya da dolaylı başka kanıtımız olmadan *icareteynli* olarak sunmakta haklı olamayız. Belgeler arasında Abdullah Paşa Vakfı'nın *icareteynli* olduğuna dair, doğrudan veya dolaylı herhangi bir kanıt yoktur”.

G. Smith Kraliyet Savcısı'na sunduğu bu raporda, “Abdullah Paşa Vakfı'nın a'şar gelirinin yanında vakfedilen yerlerin mülkiye-

²² KVGGM, İngiliz Dönemi Dosyaları, D. No:361, Gömlek No:7415, s. 6.

tinin de sahibi olduğunu, bu taşınmazlardan bazılarında icare-i müeccele adı altında zemin kirası tahsil ediliyor olmasından hareketle, ellerinde başka deliller olmadan Abdullah Paşa Vakfı'nı "icareteynli" veya "mukataalı" addedemeyeceklerini, *mülkname* ile mirîden ayrılarak Abdullah Paşa'ya mülk olarak devredilen taşınmazları, hazineye ait yerlermiş gibi niteleyerek "arazi-i mevkufe tahsisat" sayamayacaklarını açıkça belirtmektedir.

Yaptığı bütün bu tespitlerden sonra Abdullah Paşa Vakfı'nın gayrimenkule dayalı, *icare-i vahideli, sahih ve lazım bir vakıf olduğunu, meşrutiyet üzere mütevellisi tarafından idare edilmesi gerektiğini ve a'sârla birlikte bu yerlerin hem mülkiyet hem de tasarruf hakkının vakfedildiğini* söyleyerek hakkı teslim etmesi gerekirken; *teamül ve gelenek/uygulama* kavramlarının arkasına saklanarak; zeminin mülkiyetinin vakıfta kalması, her türlü harçların vakıf yönetimi tarafından alınması kaydıyla vakıf taşınmazlar üzerine inşa edilecek bina, dikilecek ağaç, açılacak kuyu vb. muhtesatın bağış olarak yapının mülkiyetine kaydedilmesi ve vakıflara öşür değeri kadar icare-i zemin *kirası* ödenmesi uygulamasının sürdürülmesini önermektedir. Hemen belirtelim ki böyle bir önerinin hiçbir hukukî dayanağı ve geçerliliği yoktur. Ne yazık ki, 1900'lerin başından itibaren uygulama bu doğrultuda cereyan etmiştir.

Tapu Tescil Genel Direktörü sıfatıyla imzalanan aynı konudaki 6.12.1907 tarihli bir başka belgede, G. Smith daha önceki görüşlerine ilaveten şu hususları da dile getirmektedir: "Abdullah Paşa Vakfı'nın aslının tespiti konusunda ısrar edilirse, mahkemeye başvurulabileceğini, ancak mahkemelerin yasal görüşü ne olursa olsun, uygulamanın mevcut haliyle devam etmesinin uygun olacağını, eskiden de vakfın statüsünün tartışıldığını, delillerin sahih vakıf olduğunu desteklediğini, bununla birlikte, icare-i vahideye dönüşün mümkün olmadığını" açıkça ifade etmektedir²³.

G. Smith'e göre, ortaya çıkacak problemlerin çözümünde, geleneklere/fiilî uygulamaya tabi olmak daha faydalı olacaktır²⁴. Zapt edilen araziden *icare-i zemin* ücreti alınması, arazi üzerine inşa edilen binaların bağış suretiyle mülk olarak kaydedilmesi, mevkuf

²³ KVGM, 6.12.1907, İngiliz Dönemi Dosyaları, D. No: 63/88.

²⁴ KVGM, İngiliz Dönemi Dosyaları, D. No:361, Gömlek No:7415, s. 8.

araziden intikal harcı alınması, *arazi-i mevkufe tahsisat* olmadıkları halde mevkuf arazi ve arsalar hakkında da uygulanması iyice yerleşmiştir. *Harçlar, icare-i zemin, mahlül satışları ve hâliden gelen gelirler*, evkâfa ödenmeye devam edilecektir. Mütevellî dışarıda olduğu durumlarda, bu paraları onun adına Evkâf İdaresi alacak ve ona yollayacaktır²⁵.

Abdullah Paşa'nın Mağusa'ya bağlı Maraş, İskele, Büyükkonuk, Yedikonuk ve Dipkarpaz köylerindeki ve Lala Mustafa Paşa'nın Mağusa çevresinde ve Bahçeler mevkiindeki vakıf arazileri üzerine, bu yerlerin kiracıları ya da bu yerlerle hukukî hiçbir ilgisi olmayan işgalciler, vakıf yöneticilerinden izin almaksızın, günümüzün gecekondü anlayışı ile bina yapmış, kuyu kazmış ve ağaç dikmişlerdir.

Tapu Tescil Genel Direktörü George Smith²⁶ ile Evkaf Delegationları ve mütevellîlerin, 1901 - 1904 tarihleri arasındaki yazışmalarından bu durumun Osmanlı ve İngiliz dönemlerinde nasıl geliştiğini takip edebiliyoruz. Tapu Tescil Genel Direktörü G. Smith, Evkaf Delegationlarına yazdığı Mayıs 1901 tarihli mektubunda sorunu şu şekilde tanımlamaktadır.

“Abdullah Paşa Vakfı sınırları içinde olan arazilere inşa edilen binaların kayıtları için, bu fiilî durumu gerçekleştirenler tarafından Tapu Dairesine başvuru yapılmıştır. Arazi “*mevkuf arazi*”; bina da “*mülk*” olarak tavsif edilmiştir. Bu durumda, evkâfa icare-i zemin ödenmelidir. Ancak ben herhangi bir ödeme bulamadım. Kayıt listelerine bakarsanız, İngiliz hâkimiyetinden önce mevkuf araziler üzerine 59 adet bina inşa edilmiştir. 9 tanesi için dönümü 5 cp ile 30 cp arasında değişen oranlarda kira tahakkuk ettirilmiştir. Bu da ortalama dönüm başı 10.4cp eder. İngiliz hâkimiyetinden sonra ise aynı tarzda 532 bina yapılmış olup, 122 tanesi için dönüm başına 15 paras ile 3840 cp arasında değişen ücret tahakkuk ettirilmiştir. Ortalaması dönüm başı 8 -22/40 cp' dir.

“*Bundan sonra da aynı kuralın uygulanması gerektiğini düşünüyorum*”. Bu şekilde sorunu ortaya koyan ve “*bununla ilgili malumat*”

²⁵ KVGİM, İngiliz Dönemi Dosyaları, D. No:361, Gömlek No:7415, s. 9.

²⁶ Önce Baf Kazası Komiseri, sonra Tapu Tescil Genel Direktörü ve nihayet İngiliz Evkâf Delegationı olmuştur.

ve önerilerinizi bekliyorum" diyerek konuyu tartışmaya açan Smith, görüşlerini açıklamaya devam ediyor. Ona göre, *icare*, mahsûl üzerinden öşür toplama hakkına sahip olanlara ödenebilecek bedeldir. Bağ ve bahçelerden (küçük öşür) bedel-i öşür 1897 yılında 11 numaralı *Kanun* ile kaldırılmıştır. Bunun için Abdullah Paşa Vakfı gelir fazlasından pay almaya hak sahibi olan ahfâda herhangi bir tazminat ödenmemiştir. Bu durumda, binaları da içine alacak şekilde *vakıf arazileri* için *icar* (*kira*) almaya devam etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Ancak, *Kira* miktarının belirlenmesi gerekmektedir. Alınacak *kira öşür bedeli* karşılığı olduğundan, bana öyle geliyor ki belirlenecek miktar, arazi üzerinde yetiştirilecek mahsule göre hesaplanmalıdır. Maraş'takiler gibi arazilerin bazıları değerlidir; bununla birlikte hepsinden alınacak miktarın eşit olması gerekmektedir. Bu mütalaalardan sonra Smith, arpa ve buğday üzerinden hesap yaparak bir dönüm yere 14 cp'lik *icare-i zemin* tahakkuk ettirilebileceğini ifade ediyor²⁷.

Evkaf Delegatesi, Tapu Tescil Genel Direktörü ve Koloni Sekreteri arasındaki yazışmalardan vakıf araziler üzerindeki binalar için dönüm başına alınacak *icare-i zemin* miktarının 14 cp olması hususunda mutabakata varmışlardır²⁸. Bu miktarı, Abdullah Paşa Vakfı Mütevellisi Muhsinzâde Tahsin Bey de kabul etmiştir.

Ancak Tapu Tescil Genel Direktörü Nisan 1903 tarihli bir başka yazısında, Mağusa'ya yaptığı son ziyarette, Abdullah Paşa Vakfı'na ait *mevukuf araziler* üzerindeki *mülk sahiplerinden(!) icâre-i zemin kiraları* konusunda bazı şikâyetler aldığını bildiriyor. Bu 14 cp'lik *icare-i zeminin* öşür bedeline göre hesaplanmış olduğunu; ancak *kiranın* bütün yerler için aynı miktarda tahakkuk ettirildiğini; araziden her yıl mahsul alınmadığını, ziraat müdürü ve bilirkişilerin de bu miktarın yüksek olduğunu söylediklerini, kendisinin de bu kanaatte olduğunu, *icare-i zeminin* "vakıf arazi üzerindeki mülk sahipleri tarafından kolayca kazanılabilir" nitelikte olması gerektiğini ifade ediyor²⁹. Birtakım değerlendirmeler ve

²⁷ KVGm, İngiliz sömürge dönemi dosyaları, dosya no: 362, gömlek no:7416, Eski no: 74/1901, s. 8-9, 31-32.

²⁸ KVGm, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No:7416, Eski No: 74/190, s. 35,36.

²⁹ KVGm, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No: 7416, (Eski No: 74/1901), s. 43, 44.

hesaplar yaparak şu sonuca varıyor: “Benim önceki teklifim hatalıydı. Ürün miktarlarının yeniden gözden geçirilmesi ile dönüm başı yıllık zemin kiralari yarı yarıya indirilerek miktar 6 cp’ye düşürülebilir”.

Mağusa Sancak arazilerinin *icare-i zemin kirası* konusunda yapılan bu son öneri 1903 Mayıs’ında evkâf delegeleri tarafından onaylanmış ve mütevelliyeye sunulmuştur³⁰. Evkâf delegeleri, aynı tarihte başka bir mektupla da mütevelliyeye “Mağusa Sancak arazilerinin *icare-i zemin kirası* konusunda, Tapu Dairesiyle hemfikir olduklarını” bildirmişlerdir³¹. Sonraki yazışmalardan mütevellinin *zemin kiralarının düşürülmesini uygun bulmadığı* anlaşılmaktadır³². Ancak daha sonraki belgelerden, mütevellinin dönüm başına *icare-i zeminin değiştirilmemesi, 14cp’de kalması* konusundaki ısrarına rağmen³³; *zemin kiralarının %50’nin altına düşürüldüğünü* ve bu şekilde uygulamaya konulduğunu anlıyoruz. Nitekim diğer bir belgede, Tapu Dairesi’nde bu doğrultuda düzenlenen Abdullah Paşa ve Lala Mustafa Paşa’ya ait vakıf bina, arsa ve arazilere tahakkuk ettirilmesi gereken *icare-i zemin bedelleri* liste halinde gösterilmiştir³⁴.

Kıbrıs Adası yönetiminin geçici olarak İngiltere’ye bırakıldığı 1878 tarihinden önce, Osmanlı Dönemi’nde vakıf araziler üzerine inşa edilen 59 evin, zemini ile birlikte muhtesatın mülkiyeti, alaka vakfın üzerine kaydedilmiştir. Vakıf taşınmazlar için *icare-i müeccele* namıyla yıldan yıla ödenecek belli miktarda *zemin kirası* takdiri yapılmıştır. Tespit edilen *icare-i müeccele*yi ödemeleri kaydıyla *zemin ve üzerindeki binanın tasarruf hakkı* ilgili şahıslara bırakılmıştır.

Vakıf malları üzerine kaçak olarak yapılan bina sayısı 1900’lerin başında 648 iken, daha sonraki dönemlerde bu sayı hızla artmıştır. Kapalı Maraş’taki tapu kayıtları üzerinde yapılan çalış-

³⁰ KVGGM, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No: 7416, (Eski No: 74/1901), s. 50.

³¹ KVGGM, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No: 7416, (Eski No: 74/1901), s. 46.

³² KVGGM, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No: 7416, (Eski No: 74/1901), s. 59-60.

³³ KVGGM, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No: 7416, (Eski No: 74/1901), s. 56-57.

³⁴ KVGGM, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No: 416, (Eski No: 74/1901), s. 55.

malar sonunda elde edilen verilere göre, 2047'si Abdullah Paşa Vakfı'na, 206'sı Lala Mustafa Paşa Vakfı'na ait olmak üzere toplam 2253 adet, zemini arazi-i mevkufe, üzerindeki muhtesatın mülk olduğu kayıt tespit edilmiştir. *Kıbrıs Vakıflarını Araştırma ve Değerlendirilmesi Projesi* tamamlandığında bu sayının daha da artması kaçınılmazdır.

Görüldüğü gibi, Osmanlılar yapılan bina, dikilen ağaç ve kazılan kuyunun *mülkiyetini vakıfta tutmuşlar*, İngilizler yasadışı yapılan muhtesatın mülkiyetini, bu kanunsuz eylemi gerçekleştiren kişilerin uhdesine geçirmişlerdir. *Zemin* için belirlenen *kiraya* Osmanlılar *icare-i müeccele*, İngilizler ise *icare-i zemin* adını vermişlerdir. Her iki dönemde de bu işlemi yaparken Abdullah Paşa ve Lala Mustafa Paşa vakıf malları arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Aynı olay karşısında, Osmanlı ve İngiliz yöneticilerinin değerlendirmeleri farklı olmuştur. Osmanlılar hem vakıf hem de ilgililerin menfaatini gözetirken, İngilizler vakfı göz ardı ederek sadece kişilerin yararını gözetmişlerdir.

İlgili belgelerin tamamı bir bütün halinde değerlendirildiğine, vakıf malların mutasarrıfların kullanımında tutulması için planlı bir program uygulandığını göstermektedir. Önce *ahkâmu'l-evkâf* a ve fiili tatbikata göre vakıf taşınmazlar üzerine izinsiz bina yapılmaması, ağaç dikilmemesi, şayet aksine bir durum meydana gelmişse yapılan muhtesatın yıktırılarak kaldırılması gerektiği halde; vakfın, dolayısıyla kamunun yararını ön planda tutan bu ilkeye uyulmayarak, vakıf taşınmazlar üzerine inşaat yapılmasına göz yumulmuştur. İkinci olarak inşa edilen binalar, dikilen ağaçlar ve açılan kuyular, bugünkü tabirle bu eylemi bir gecekondu anlayışı ile gerçekleştiren mutasarrıfın mülkiyetine geçirilmiştir. Bu da yetmemiş üçüncü olarak da çaresizlikten kabul edilen dönüm başına yıllık 14 cp'lik *icare-i zemin* bedeli, işgalcilerin isteği doğrultusunda %50'den daha fazla düşürülmüştür. İstibdal, statü değişikliği, kiralama ve benzeri vakıflarla alakalı her türlü iş ve eylemde, vakıfların lehine olanın tercih edilmesi gerekirken, bu uygulamalarda tam tersine mutasarrıfların yararına olan tercih edilmiştir.

Kiracı veya işgalcilerin izinsiz olarak vakıf taşınmazlar üzerine yaptıkları bina ve diğer muhtesatın, *ahkâmu'l-evkâf*'a aykırı olarak

bu eylemi gerçekleştiren şahıslar adına tapulanması hukukî dayanaktan yoksun ve geçerliliği olmayan bir uygulamadır. Kapalı Maraş bölgesinde bulunan parsellerin tamamına yakını bu hukuk dışı uygulama sebebiyle bugün üçüncü şahıslar üzerinde görülmektedir. Hâlbuki bu taşınmazlar, "icareteyn" kelimesinin "mülk", "arazi-i mevkûfe" ("arazi-i mevkûfe tahsisat" kökenli olan-burada rakabesi mirî ve gelirleri vakfedilen yerler kast edilmektedir-) teriminin "mirî" okunmasını öngören ve bu şekilde kadim vakıf mallarının şahısların mülkiyetine geçirilmesini hükme bağlayan, Chapter 1944/225 *Taşınmaz Mal (İcareteyli Vakıfların Mülke Arazi-i Mevkufe Tahsisatın Mirî'ye) Dönüşümü Kanunu* ve bu Kanunun uygulama şeklini gösteren 1944/14 sayılı *Tüzük* kapsamında değildir. Bu yerler için ne *icare-i mu'accele* ödenmiş, ne de *icareteyne çevrilme muamelesi* yapılmıştır. Kaçak olarak yapılan bina ile birlikte vakıf arsa ve araziye takdir edilen kira *icare-i zemindir*. İcare-i zeminin *icare-i müeccele*ye benzetilerek bu yerlerin icareteynli sayılması mümkün değildir. Kapalı Maraş bölgesinde bulunan vakıf mallarının tasarruf tapusu/temessük senedinde, hukuk dışı gecekondular yapımından önce "category of, property/emlak" kategorisi ve "grounds/zemin" kategorisi kutularının her ikisinde de "arazi-i mevkufe" yazılı iken muhtesat inşasından sonra emlak kategorisi kutusuna "mülk" yazılmıştır. Kapalı Maraş Bölgesinde "arazi-i mevkûfe tahsisat" yoktur. Çünkü hem Lala Mustafa Paşa'nın, hem Abdullah Paşa'nın, hem de Bilal Ağa'nın vakıfları tahsisat kabilinden değil sahih ve lazım vakıflardır. Bu durumu hem Osmanlı belgeleri hem de İngiliz belgeleri açıkça ortaya koymaktadır. Demek ki Kapalı Maraş'a ait kayıtlarda geçen "arazi-i mevkûfe" ibarelerini "arazi-i mevkufe tahsisat" okumak mümkün değildir. Yine tasarruf hakkını düzenleyen binlerce koçan arasında bir tane bile "icareteyn" sınıfından vakıf taşınmaz mal bulunmamaktadır. Kapalı Maraş'ta istibdale tabi tutulan 69,50 metre karelik 192 numaralı parsel Bilal Ağa Vakfı'na aittir ve tek uygulamadır.

Vakıf mallarında bu şekilde mülkiyet intikallerinin *Ahkâmü'l-evkâf* hükümlerine aykırılığı bir yana, İngiliz İdaresi dönemi düzenlemelerinde de Kapalı Maraş bölgesinde bulunan vakıf mallarının şahısların mülkiyetine geçirilmesine dair hiçbir yasal dayanak yoktur. Demek ki, zeminler halen vakıfların mülkiyetindedir, sonradan yapılan binaların mülk olarak yazılmasının ise geçerli

hukukî dayanağı yoktur. Belgelere dayalı olarak yaptığımız çalışmanın bizi ulaştırdığı nokta budur. Gerçek böyle olduğu halde, “*arazi-i mevkufe*”nin “*arazi-i mevkufe tahsisat*”mış gibi kabul edilmesi ve hiçbir belgede icareteyn yazmadığı, icareteyne tahvil muamelesi yapılmadığı, peşin olarak icare-i mu’accelle ödenmediği ve icare-i müeccele takdiri yapılmadığı halde, “*icare-i zemin/zemin kirası*”ından hareketle bu yerlerin “*icareteynli*” gibi muameleye tabi tutulması mümkün değildir. Yasal dayanaktan yoksun indî mütaalaalarla vakıf taşınmazlar üzerine inşa edilen yapıların şahısların mülkiyetine geçirilmesi, en hafif tabiriyle demokrasiye beşiklik yaptığı ve adaleti temsil ettiği (!) iddiasında bulunan bir ülkeye ve o ülkenin Kıbrıs’ta görevlendirdiği yöneticilerine yakışmamıştır.

Netice itibariyle diyebiliriz ki, elde edilen verilerin tahlili; Gazi Mağusa Kaza Mahkemesi’nin 28.01.2002 gün ve 272/2000 sayılı Lala Mustafa Paşa Vakfı ile 27.12.2005 gün ve 271/2000 sayılı Abdullah Paşa Vakfı emlaki hakkında verdiği tespit kararları; *Kapalı Maraş* bölgesinde, 1.105 dönüm, 3 evlek, 2.661 a²’lik yerin Lala Mustafa Paşa, 1.472 parselde kayıtlı 2.743 dönüm, 0 evlek, 1.018 a²’lik yerin Abdullah Paşa; ve 1 dönüm, 2 evlek, 452 a²’lik yerin de Bilal Ağa Vakfı’na ait olduğunu ortaya koymaktadır.

Kapalı Maraş’ın yüzölçümü, 4.637 dönüm, 3 evlek, 3,900 a²= 4638 dönüm, 0 evlek 300 a²’dir. Abdullah Paşa, Lala Mustafa Paşa ve Bilal Ağa vakıflarına kapladığı saha, 3.850 dönüm, 2 evlek 531 a²’dir. Geriye kalan 787 dönüm 1 evlek, 3.369 a² ise, genel kamu alanlarına ve yollara aittir. Demek ki, *Kapalı Maraş*’ın % 73’ü işgal ve gasp edilmiş durumdadır.

3. Mal Dönüşüm Yasasıyla Geline Son Nokta

Taşınmaz Mal (Vakıf İcareteyn ve Arazi-i Mevkufe Tahsisat) Dönüşümü Kanunu’nun uygulama şeklini gösteren *Tüzük*’ün 5. Maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen yıllık 2230 Kıbrıs Lirası, 1945 yılından 1960 yılına kadar 2150 Kıbrıs Lirası icareteynli vakıflar, 80 Kıbrıs Lirası da Celaliye vakıfları için olmak üzere İngiliz Sömürge İdaresi tarafından her yılın 1 Ocak tarihinde muntazaman ödenmiş olması; bugün karşımıza mülkiyet sahibi olarak çıkanların, iddialarının aksine malik değil mutasarrıf olduklarını ortaya koymaktadır.

"İcareteynli" vakıfların" mülke", "arazi-i evkâf tahsisatın" "mirîye" çevrilmesine karşılık 1945'ten itibaren Evkâf İdaresi'ne tediye edilmekte olan zemin kirası ödeme yükümlülüğünün; İngiltere Sömürge İdaresi'nin mal ve yükümlülüklerinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne intikal ettiğine ilişkin hükmü uyarınca, uluslararası antlaşma ile sonsuza kadar/sürekli bir şekilde ödenmesi gereken bir yükümlülük haline getirilmesi, yukarıda yaptığımız tespiti doğrulamaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması'nın İngiltere Sömürge İdaresi'nin mal ve yükümlülüklerinin yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne intikal ettiğine ilişkin hükmü [(Ek-E, Bölüm II, Madde 3-b (i))] uyarınca, aynı tazminat 1960, 1961 ve 1962 yıllarında Ortak Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti tarafından ödenmiştir.

1963 olaylarının başlamasıyla birlikte Evkâf İdaresi'ne yapılan bu ödeme kesilmiş ve bugüne kadar da bir daha ödenmemiştir. Madde 3-b'nin (i) bendinin İngilizce metni ve Türkçe anlamı aşağıda verilmiştir:

(b) includes any obligations undertaken by the Government of the Colony of Cyprus in respect of—

(i) annual payments to the authority for the time being responsible for the *Evcaş* Office and *vakfs*, made under and in accordance with legislation in force immediately before the date of entry into force of this Treaty, for or in respect of the abolition of *vakfs idjaretein* and *arazi mevkoufe takhsisat*; and

Bu antlaşma yürürlüğe girmeden önce hazırlanmış olan yasa-ya uygun olarak "*icareteyn*" ve "*arazi-i mevkoufe takhsisat*"larının lağvedilmesi mukabilinde Evkâf ve vakıflara ita edilen yıllık ödemeler" [(Ek-E, Bölüm II, Madde 3-b (i))].

Bu anlatılardan açık bir şekilde anlaşıldığı üzere,

1963'te zemin kirası ödemelerinin durdurulması sebebiyle mütasarrıfların kiracılık hakları tartışmalı hale gelmiş ve hukukî tabiriyle "*temerrüte*" düşmüşlerdir.

- Mal Dönüşüm Yasası şartlı bir kanundur.
- Tek yanlı olarak Rum tarafı 1963'te tazminat ödemesini durdurmuştur.

- Tazminatın tek taraflı ödenmemesi sebebiyle şartlardan birisi fiilen ortadan kalkmıştır.

Bu durumda iki ihtimalden söz etmek mümkündür:

Türk Evkâf Delegesi Sir Mehmet Münir'in teklif ettiği ama İngilizler tarafından kabul edilmediği için yasallaşmayan, "eğer herhangi bir sebepten dolayı tazminat ödemeleri durdurulur veya ertelenirse; *evkâf, kendinden alınan haklarına geri dönmelidir*" anlayışına uygun olarak, ya Kanun'un öbür şıkkı olan "icareteynli" vakıfların "mülke" ve "arazi-i mevkufe tahsisat"ın "miriye tahvili" hükmü de ortadan kalkmıştır.

Ya da Vakıflar İdaresi'nin anapara, enflasyon kaybı ve faizler ilave edilmek suretiyle yapılacak hesaplamalara göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nden büyük bir alacağı doğmuştur.

Orijinal belgelere dayalı ve objektif kriterlere uygun olarak yapılan araştırmalar sonunda ulaşılan bu sonuç, Kapalı Maraş'ta bulunan vakıf malların nasıl mülke dönüştürüldüğünü gözler önüne sermektedir.

Kıbrıs Adası'nın bazı yörelerinde gerçekten hukuka uygun bir şekilde icareteyne çevrilen vakıf malları bulunmaktadır. Arazi-i mevkufe tahsisat statüsünde olan ve sadece geliri bir hayır cihetine tahsis edilerek kurulmuş vakıflar da mevcuttur. Vakıf mallarının istibdal veya istimlak gibi hukuken geçerli bir muameleye tâbî tutulmadan mutasarrıfların mülkiyetine geçirilmesinin *ahkâmu'l-evkâfa* aykırılığı bir yana; gerçek manada icareteyne çevrilmiş veya hakikaten arazi-i mevkufe tahsisat statüsünde olan yerlerin *Mal Dönüşüm Yasası* ile mülke tahvil edilmesi belki düşünülebilir.

Fakat Maraş'ta bu statüde bir vakıf kaydı mevcut değildir. Buradaki mülke dönüştürme işlemleri yasal dayanaktan yoksundur. Tapu kütükleri ve koçanlar üzerinde hukuka aykırı olarak, özel şahıslar lehine yapılan değişiklikler yok hükmündedir. Evkâf Nizamnamesinin "Madde-i Mahsusa Bend 55"³⁵ yan başlığı altında;

³⁵ Nizamnamenin orijinal metni aynen şöyledir: "el-hâleti hezihi arazi-i mevkufe ve musakkafâti saireye mahkeme-i şer'îye ve arazi memurları tarafından; ve arazi-i emiriye ile mülk yerlere dahi evkâf müdürleri canibinden bazı hüccet ve tapu ve temessük i'ta olunmakta bulunmuş olunmasıyla şer'î şerif ve meclis marifetiyle evkâf müdürü ve arazi memuru hazır oldukları halde ol misüllü arazi vesairenin keyfiyetleri gereği gibi bi't-tahkik kadim vakıf olan mahallere mehakim/mahkemeler ve mültezimîn

yanlılık veya kasten vakıf bina ve arazilere şer'î mahkemeler ve arazi memurları tarafından; arazi-i emiriye ve mülk yerlere de evkâf müdürleri tarafından verilen hüccet, tapu ve temessük senetlerinin; evkâf müdürleri ve arazi memurlarının hazır bulunacağı şer'î şerif ve mahallî meclis huzurunda görüşülerek yanlılıkların düzeltilmesi ve bir daha da bu tür hataların yapılmaması istenmektedir.

Tarafların ve uygulayıcıların hazır bulunacağı bir ortamda hukuken yetkili merci olan Mal Tazmin Komisyonu huzurunda objektif hukuk kurallarına göre mevcut belgeler ışığında meselenin derinlemesine tartışılması ve varılacak sonuca göre, 1280/1863 tarihli Evkâf Nizamnamesi'nin 55. Bendine dayanılarak alınacak kayıt düzeltme kararları doğrultusunda, mutasarrıfların hakları da gözetilerek, en temel haklardan olan mülkiyet hakkı ihlallerinin ortadan kaldırılması, Kapalı Maraş'taki taşınmazların esas mal sahibi vakıflar adına tescil edilmesi gerektiği, yapılması gereken ilk adım olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Doğrudan ve dolaylı olarak Kıbrıs vakıflarını ilgilendiren mevzuat ve bu mevzuata göre dönemler itibariyle yapılan uygulamaların belgeleri arşivlerde mevcuttur.

Maraş toprağının vakıf malı olduğunun kabulü, 1963-1974 tarihleri arasında ödenmeyen zemin kiralarının ödenmesi ve ilgili vakıflar ile yatırımcılar arasında uzun süreli tasarruf hakkı tanınmasına imkân veren sözleşmelerin imzalanması eski mutasarrıfların öncelik hakkına sahip olmaları kaydıyla hem mal sahibi vakıfların hem de yatırımcıların hak ve çıkarları adil bir şekilde gözetilerek; Kapalı Maraş'ın, KKTC egemenliğinde hizmete açılmasının mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

ve arazi memurları tarafından verilmiş olan hüccet ve senet ve tapuların ahz/olunarak (ibtal edilerek) usulü veçhiyle vakıfları tarafından temessükât verilmesi; ve mülk olan ve arazi-i emiriyeden bulunan mahallere evkâf müdürleri tarafından verilmiş temessük olduğu halde onların dahi tebdil ettirilmesi lâzımeden olduğu misüllü ba'de izin/bundan böyle dahi ber-vechi muharrer arazi-i mevkufe ve musakkafât vesaireye mehâkim ve arazi memurları tarafından; ve arazi-i emiriye ile mülk mahallere dahi evkâf müdürleri canibinden hüccet ve tapu ve temessük verilmemesine ziyadesiyle dikkat olunacaktır" 1280/1863 Tarihli Evkâf Nizamnamesi, s. 167).

**İNGİLİZ DÖNEMİ VAKIFLARLA
ALAKASI BULUNAN KANUNLAR
(Ek-2)**

1878

Kanun Nu	Kanun Adı	Tarihi	Referans için Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1878/1	Establishment of High Court of Justice	17 January 1879	High Court of Justice Ordinance, 1879	Md. 14, 108	1879/18(19) 1879/26(30) 1880/9(10) 1884/34
1878/5	To Equalise The Tax Known as Bedel – Askerieh (Military Exemption Tax)	17 January 1879			1880/3(4)

1879

Kanun Nu	Kanun Adı	Tarihi	Referans için Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1879/1	To Amend The Laws Affecting Customs and Excise Duties	17 January 1879	The Customs and Excise Ordinance, 1879		1880/11
1879/3	For Defining Certain Terms in Ordinances and Rules of Court	17 January 1879	Interpretation Ordinance, 1879		1880/11
1879/14(15)	To Constitute a Court of Appeal from The Commercial Tribunal of Larnaca	2 April 1879		md. 2	1880/11
1879/15(16)	To Promote the Cultivation of Land	2 April 1879	The Land Cultivation Ordinance, 1879		1880/11
1879/18(19)	For The Amendment of The High Court of Justice Ordinance, 1878	16 April 1879			1880/11

1879/21(23)	Concerning Exemptions from Taxation	3 May 1879	Taxation Ordinance, 1879	Ek'e bkz. (Öşür)	1880/11
1879/24(27)	To Make Regulations for the Management of the Customs and Excise Busines of This Island	2 June 1879	The Customs and Excise Regulations ordinance, 1879		1880/11

1880

Kanun Nu	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1880/1(2)	For Establishing a Uniform Rate of Excise Duty on The Manufacture of Tobacco	22 June 1880	The Tobacco Duty Ordinance, 1880	Öşür?	
1880/6(7)	For Regulation the Appointment of Judges of the Nizam Courts and for Other Purposes Relative to These Courts	19 November 1880	The Nizam Courts Judicial Appointments Ordinance, 1880		

1881

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1881/3	To Amend "The Nizam Courts Judicial Appointments Ordinance, 1880	21 March 1881			1884/34
1881/5	To Facilitate the Collection of Tithes	21 March 1881	The Tithe Ordinance, 1881		1891/17 1896/13

1882

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1882/14	To Facilitate the Collection of Tithes, Taxes and Excise Duties	8 November 1882	The Tithes and Tax Collection Ordinance, 1882		1885/10 1890/1 1905/8

1883

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1883/4	For Regulating The Limits of The Jurisdiction of Mussulman Religious Tribunals in Cyprus	4 May 1883	The Mussulman Religious Tribunals Ordinance, 1883		1885/10 1890/1 1905/8
1883/4	A Law To Make Better Provision for The Evidencing of Consent of Parties to Transfer of Immovable Property	13 July 1883	Land Transfer Law, 1883		1890/10?

1884

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1884/1	To Amend The Excise and Customs Duties and To Abolish The Tithe on Grapes	25 February 1884	Taxation Amendment Law, 1884		1888/6 1900/2
1884/4	For Amending The Law Relating to Certain Taxes Known as Roosoomat	10 March 1884	The Weighing and Measuring Law, 1884		1898/14
1884/8	To Amende The Law Relating to Inheritance and Succession	14 April 1884	Intestate Succession Law, 1884	Bk. md.30	1894/16 1895/20

1885

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1885/7	For The Compulsory Registration of Titles to Immoveable Property	20 March 1885	The Titles Registration Law, 1885		1888/6 1900/2
1885/10	To Consolidate and Amend The Law Relating to The Powers of The Courts in Civil Actions, and to The Execution of Judgments in Such Actions	2 April 1885	The Civil Procedure Amendment Law, 1885	Bkz. Md. 80	1886/19 1890/8 1890/19 1890/20 1894/8 Metnin ilk sayfasına bak.
1885/11	To Provide for The Specific Performance of Contracts For The Sale of Immoveable Property	2 April 1885	The Sale of Lands Law, 1885		
1885/14	Concerning The Confiscation of Public Lands	24 June 1885	The Law Concerning The Confiscation of Public Lands		

1886

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1886/4	To Amend The Law as to The Acquisition of Title to Immoveable Property by Adverse Possession	24 April 1886	The Immoveable Property Limitation, 1886		1889/5 1891/19

1887

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1887/5	To Amend The Immoveable Property Limitation Law, 1886	21 March 1887	The Immoveable Property Limitation, 1886		1889/5 1891/19

1888

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1888/11	To Abolish Temporarily The Tithe On Flax And To Substitute A Duty On Linseed, 1886	10 August 1888	The Flax Law, 1888		

1891

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1891/17	To Regulate The Taking of Tithe On Flax	30 July 1891			1900/2 1897/9?
1891/21	To Abolish The Tithe On Aniseed And Substitute Certain Duties Therefor	26 September 1891	The Aniseed Law, 1891		1901/18 1900/2 1993(?) /11 1896/14

1894

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1894/16	To Amend The Law Relating To Wills And To Testamentary And Intestate Succession	18 July 1894	The Wills and Succession Law, 1894	Md. 2	1895/20

1895

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1895/20	To Amend The Law Relating To Wills And To Testamentary And Intestate Succession	29 June 1895	The Wills and Succession Law, 1895	Md. 2	

1896

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1896/13	To Amend The Tithe Ordinance, 1881	30 June 1896	The Tithes Amendment Law, 1896		

1897

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1897/9	To Further Continue in Operation The flax Law 1891	18 May 1897	The Flax Law Continuation Law, 1897		
1897/11	To Vary The Incidence of Taxation in Cyprus	18 May 1897	The Reform of Taxation Law, 1897	Md. 3 Öşürden muaf olan şeyler	

1899

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1899/21	To Make Provision For Determining The Limits of Certain State Lands in Cyprus	12 August 1899			

1900

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1900/4	To Fix The Amount Payable for Tithe Dues and Locust tax Leviable on Exportation in Respect of Caroubs	11 June 1900	The Caroub Tithe Law, 1900		

1919

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1919/22	To Provide For The Management and Control of The Water Supply of The Vaqf Aqueducts Known as The Arab Ahmet and Silikdar Aqueducts	3 May 1919	Nicosia Water Supply (Arab Ahmet and Silikdar Vakfs) Management Law, 1919		

1923

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1923/35	To Amend The Law Relating To The Registration of Titles to Immovable Property	10 October 1923	The Titles Registration (Amendment) Law, 1923		

1926

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1926/5	To Provide For the Abolition Of The Taking Of Tithes	18 February 1926	Tithe Abolition Law, 1926		

1927

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1927/25	To Regulate The Construction Of Buildings, Streets and Wells On Arazi Mirie	15 November 1927	The Construction of Buildings, Streets and Wells on Arazi Mirie, 1927	Son madde Osmanlı Arazi Kanunu'nu yürürlükten kaldırıyor	1932/8 1938/10 1946/12

1932

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1932/8	To Amend The Construction Of Buildings, Streets and Wells on Arazi Mirie Law, 1927	29 January 1932	The Construction Of Buildings, Streets and Wells on Arazi Mirie (Amendment) Law, 1932		
1932/50	A Law Further To Amend The Construction Of Buildings, Streets and Wells On Arazi Mirie Law, 1927	8 October 1932	The Construction Of Buildings, Streets and Wells on Arazi Mirie (Amendment, No.2) Law, 1932		

1933

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1933/44	A Law To Make Better Provision For The Management and Control of The Vakf Known as Jelalie Privileged Vakf	2 December 1933	Jelalie Privileged Vakf Management Law, 1933		

1934

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1934/19	A Law To Amend The Cyprus Evcaf (Mohammedan Religious Property Administration) Order in Council, 1928	19 April 1934	Cyprus Evcaf (Mohammedan Religious Property Administration) Order in Council, 1928, (Amendment) Law, 1934		

1935

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1935/36	A Law To Amend The Cyprus Courts of Justice Orders and Laws, 1927 to 1935	21 December 1935	Cyprus Courts of Justice Order, 1927, (Amendment No. 2), Law, 1935	Şer'iyye mahkemeleriyle alakalı değişiklikler	

1944

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1944/14	A Law To Provide For The Conversion of The Categories of Immovable Property Hitherto Known as Vakf Idjaretein and Arazi Mevkoufe Takhsisat into Mulk and Arazi Mirie Respectively and for Matters Incidental Thereto	29 April 1944	Immovable Property (Vakf Idjaretein and Arazi Mevkoufe Takhsisat Conversion) Law, 1944		
1944/23	A Law To Amend The Jelalie Privileged Vakf Management Law, 1933	29 June 1944			

1945

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1945/25	A Law To Amend and Consolidate The Law Relating To Wills and To Testamentary and Intestate Succession	7 December 1945	Wills and Succession Law, 1945	Md. 89	
1945/26	A Law To Consolidate and Amend The Law Relating To Tenure, Registration and Valuation of Immovable Property	7 December 1945	Immovable Property (Tenure, Registration and Valuation) Law, 1945	Md. 3 5th Shedule	

1949

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1949/8	A Law To Consolidate The Laws Relating To Muslim Religious Tribunals	22 February 1949	Muslim Religious Tribunals Law, 1949		
1949/9	A Law To Provide For The Administration of Moslem Religious Property	2 March 1949	Evcaf Law, 1949		

1955

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1955/52	A Law To Amend and Consolidate The Moslem Sacred Law Relating To Vakfs and The Law Relating To The Administration of Moslem Religious Property	22 October 1955	Evcaf and Vakfs Law, 1955		

1957

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1957/18	A Law To Amend The Evcaf and Vakfs Law, 1955	10 July 1957	Evcaf and Vakfs (Amendment) Law, 1957		

1959

Kanun	Kanun Adı	Tarihi	Referans İçin Adlandırma	İlgili Maddeler	Değişiklik Yapan Kanunlar
1959/27	A Law To Amend The Evcaf and Vakfs Laws, 1955 and 1957	5 August 1959	Evcaf and Vakfs (Amendment) Law, 1959		

Prof. Dr. İbrahim BENTER

KKTC Vakıflar Genel Müdürü

20. yüzyıl insanlık için zor bir yüzyıl oldu. İki dünya savaşında hayatını kaybeden milyonlar, insanların birbirine uyguladığı zulümler ve soykırımlar maalesef geçtiğimiz yüzyıla damgasını vurdu. Nazilerin yahudilere toplama kamplarında yaptıkları insanlık dışı soykırım tarihimize utançla yazıldı. Yüzyılın sonuna gelindiğinde, 1990'lı yıllarda, gelişmiş sayılan Avrupa'nın göbeği Bosna'da yaşanan soykırım, bize insani açıdan aslında o kadar da gelişmiş olmadığımızı bir kez daha korkunç bir biçimde hatırlattı.

Geçmişte dünyada birçok yönetim, birçok coğrafyada insanı açıdan yanlışlar yaptı. Bu insani yanlışlardan biri de bizim adımız Kıbrıs'ta yaşandı. Yetimlere, fakirlere yardım yapmak veya hayvanlara ve doğayı korumak için vakfedilmiş taşınmaz mallar, tüm Kıbrıs'ta sistematik bir uygulama ile şahıslara devredildi. Böylece toplumda ihtiyaçlılara yardım yapmak için kurulmuş olan Vakıflar'ın şah damarı kesildi, işlevini yitirmesi sağlandı. Bu Kıbrıs Türk toplumuna vurulmuş en büyük darbelerden biri oldu. İzninizle bu konuyu biraz açmak istiyorum.

Osmanlı, yönettiği topraklarda iç barışın ve huzurun sağlanması için halkların dinlerini özgürce yaşamasına müsaade ediyordu. Bunu tarihçiler farklı örneklerle ispatladılar ama ben şahsi bir anımı paylaşmak isterim. Vakıflar Genel Müdürü olarak göreve yeni başladığımda Kıbrıs Ermeni Toplumunun liderleri beni ziyaret ettiler ve Lefkoşa Arabahmet bölgesinde bulunan Ermeni Klisesi'nde ayin yapmak istediklerini söylediler. Ellerinde belge olarak Sultan 2. Selim'den bir ferman vardı. Fermanda Klise'nin onlara Sultan Selim tarafından verildiği ve dinlerini bu klisede ve ada çapında özgürce yaşabilecekleri yazıyordu. Katolik yönetiminde kafir kabul edilen ve zulüm gören Ermeniler, Osmanlı döneminde özgür bir biçimde ibadetlerini yerine getirebiliyorlardı. Buna bizzat şahitlik etmiş oldum. Tabi biz de Kıbrıs Vakıflar İdaresi olarak ayine müsaade ettik ve artık bu topluluk istediğinde Kliselerinde ayinlerini özgürce yapabilmektedir. Tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi..

Osmanlı döneminde vakıf sistemi de iç huzur ve refah için önemli bir sistemdi. Toplum, mallarını iyi bir amaç için vakfediyor, bu mallardan elde edilen gelirlerle iyi bir amaç gerçekleştiriliyordu. Fakirleri doyurmak, öksüz yetimlere sahip çıkmak, çocuk okutmak... Kıbrıs'ta bugüne kadar çeşitli amaçlarla 2200 vakıf kuruldu. Bu vakıflar sayesinde toplumda dayanışma ve yardımlaşma sağlandı. Ancak adaya İngiliz İdaresi'nin gelmesi ile vakıfların kaderi değişti. Bu dönemden başlayarak bu malların şahıslara devri ile, yüzyıllardır işleyen bu iyilik sistemi büyük zarar gördü.

Bu gasp arşivlerimizde belgeleriyle ispatlıdır ve Evkaf olarak tabi ki Kıbrıs'taki vakıf mallarının şahıslara hukuksuzca devrine karşı yıllardır bir hukuk mücadelesini vermekteyiz. Benim göreve geldiğim 2013 yılından beri de aktif olarak vakıf mallarını tekrar kuruma geri kazandırmak için yoğun bir uğraş veriyoruz. Bu hukuki detayları hukukçularımız ve konunun uzmanları anlatacaklardır. Ben sizlere vakıfların da temelini oluşturan insani ve ahlaki yönünden bahsetmek istiyorum.

Kolaylıkla anlaşılacağı gibi, vakfedilmiş bu malları siz vakıfların elinden alırsanız, toplumda var olan sürdürülebilir bir dayanışma mekanizmasını kökünden yok etmiş olursunuz. İnsani bir soru soralım: İster Türk olsun, ister İngiliz, isterse Rum... Kim iyilik için kullanılan vakıf malının gasp edilmesine "Evet" diyebilir? Bunu diyen, bunu uygulayan iyi ve etik bir insan olamaz. Dünyanın hiçbir ülkesinde bu uygulamaya doğrudur diyebilecek bir kişi olduğunu da ben düşünmüyorum. Diyelim ki siz bir şekilde hukuki bir açık buldunuz ve vakıf malını ele geçirdiniz... Bunu hangi ahlakla açıklayabilirsiniz? Kim buna doğrudur diyebilir?

Yönetimler ve hükümetler geçmişte hata yapmış olabilir. Hata insana özgüdür ancak hatadan dönmek de bir erdemdir. Buradan Kıbrıs'ta yönetimde bulunmuş herkese seslenmek istiyorum. Gelin, "Biz hata yaptık, vakıf mallarına el koyduk." deyin. "Vakıf mallarını kişilere verdik, bu kişileri zengin ettik, ama buradan gelecek gelirlere muhtaç fakiri yetimi ihtiyaçlıyı düşünmedik" deyin.

Maraş örneğine gelecek olursak, bu bölgenin geçmişte vakıf malı olduğunu tüm taraflar kabul ediyor. Elimizdeki belgelerle biliyoruz ki buradaki vakıf malları İngiliz Yönetimi döneminde sistematik olarak şahıslara devredilmiştir. Bu kişiler de buralara

oteller turizm tesisleri yaparak zenginliklerine zenginlik katmıştır. Şimdi ise “mağdur olduk” diye söylemektedirler. Ben de soruyorum, siz vakıf malını gasp ederken buradan gelecek yardıma muhtaç kişiler mağdur olmadı mı? Tüm İngiliz, Rum ve Türk toplumuna ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesindeki saygıdeğer yargıçlara soruyorum: Kişilerin daha zengin olması için mi mücadele etmeyi tercih edersiniz? Yoksa yardım amaçlı vakfedilmiş malları insanlığın hizmetine tekrar sunmak için mi?

Kıbrıs Vakıflar İdaresi, günümüzde kendini sağlık, eğitim, kültürel ve sosyal yardımlara adanmıştır. Tüm dünyayı kemiren bir hastalık olan tüketim çılgınlığı ve bencilliğe karşı, dayanışma, yardımlaşma ve karşılıksız iyilik kavramlarını yüceltmeye çalışan bir kurumdur. Evkaf'ın yegane geliri, vakfedilmiş mallardan gelen gelirlerdir. Bu mallara ve gelirlere uzatılan eller, yaptığımız yardımlara uzatılmıştır; fakirin ve yetimin hakkına uzatılmıştır.

Ben bugün bu konferansta çıkıp vakıf malını geri almak için savunma yapmaktan utanıyorum. Hala çıkıp mahkemelerde vakıf malını geri almak için mücadele etmekten utanıyorum. Kendimizi gelişmiş ve iyi insanlar zannettiğimiz bu yüzyılda, aslında atalarımızın kurduğu iyilik sisteminden çok uzaktayız. Düşünsenize, tüm insanlığa yardım amacıyla sürdürülebilir bir sistem kurmuş olan atalarımızın mallarını geri almak için hala mücadele etmek zorundayız.

Kıbrısta ve dünyanın neresinde olursa olsun vakıflar insanlığın ortak değeridir. Bu değere sahip çıkmak hepimizin görevidir ve insanlığımızın esasıdır. Vakıf malını gasp etmek ise insanlık suçudur.

Sözlerimi bitirirken Kıbrıs Vakıflar İdaresi olarak Kıbrıs'taki tüm vakıf malları için mücadele etmeye devam edeceğimizi bir kez daha vurgulamak isterim. Tüm insanlığı da bu haklı davamızda bize destek olmaya çağırıyorum.

Kıbrıs Vakıflar İdaresi adına sizleri saygıyla selamlıyorum ve sloganımızı hatırlatmak istiyorum: “İnsanların en değerlisi, insanlara faydalı olandır.”

Tugay ULUÇEVİK

E. Büyükelçi

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki "Kapalı Maraş" konusunu, siyasî veçhesi, özellikle, genel Kıbrıs uyumsuzluğu ve yürütülen BM diplomasisi içindeki yeri ve Kıbrıs konusunun esası üzerine olan etkileri açılarından değerlendirmeğe çalışacağım.
- Şu olguları başlangıçta vurgulamak istiyorum:
- Kıbrıs barış Harekâtımızın ikinci safhasında kuşatılıp kordon altına alınan, 45 yıldır kapalı halde tutularak korunan Maraş, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC'nin) ülkesinin hudutları içindedir ve toprağının bir parçasıdır.
- Oradaki emlâk, KKTC'nin Sayın Başbakanı Ersin Tatar Beyefendi'nin de sık sık vurguladığı gibi "ecdat malıdır", vakıf mallarıdır.
- Bunda şüphe yoktur. Tarihi bakımdan ve hukukî bakımdan sorgulanabilecek bir husus da yoktur. Bu gerçeğin belgeleri güvenilir kaynaklarda yer almaktadır.
- Bununla beraber, Kıbrıs meselesi mahiyeti icabı siyasî bir konudur. Uluslararası boyutlar kazanmıştır. 1954 yılında BM Genel Kurulu'nun, 10 sene sonra da Güvenlik Konseyi'nin gündemlerine girmiştir.
- Söylemeye lüzum görmüyorum: BM Genel Kurulu ve BM Güvenlik Konseyi adalet tevzi eden organlar değildir. Bu forumlarda, davasında haklı olanlar nadiren kazanabilir. Güçlü ve uluslararası camiada sözü geçen ve dış ilişkileri muntazam ve zamanın şartlarına göre dış ilişkilerinde dengeleri doğru şekilde kurulmuş devletlerin haksız da olsalar kazanabildikleri, hattâ çoğu kez kazandıkları siyasî bir müessesedir BM.
- Kıbrıs'taki Maraş konusunu irdelerken önce bu konunun BM Güvenlik Konseyi'nde ne çerçevede ele alındığına ve kararlarına nasıl yansıtıldığına göz atmak istiyorum. Bunu yaparken

de Maraş konusunun genel Kıbrıs sorunuyla ilgili taraflarca da farklı amaçlarla da olsa istismar edildiği gerçeğine de değinmekte fayda görüyorum.

- Maraş, Kıbrıs uyuşmazlığının geneli içinde, ama sanki ayrı bir konuymuş gibi, 1977 Ağustos ayından bu yana Güvenlik Konseyi'nin takibinde olagelmıştır.
- BM zemininde Maraş konusu, Kıbrıs konusunun esasının yaratabildiği boyut ve ölçüde tepkiye sebep olabilmektedir.
- Maraş (Varosha) sorun olarak BM'de gündeme gelmesi ve Türkiye'yi meşgul etmesi Barış Harekâtımız çerçevesinde yapılmış bir uygulama ve orada yaratılmış olan "status quo" sonucudur.
- KKTC'nin Magosa ilçesinin bir parçası olan Maraş'ın kordon altına alınması, Rum tarafında bu yerin kendilerine iade edileceği ümidini ve beklentisini yaratmıştır.
- Maraş, Rum yönetiminin özellikle Kıbrıs müzakere sürecinde kendisini baskı altında veya köşeye sıkışmış hissettiği zamanlarda, sorumluluğu Türk tarafına yükleyip masadan kaçabilmeleri için istismar ettiği başlıca konulardan biridir.
- Maraş, aynı zamanda GKRY'nin iç siyasetinin de değerli bir malzemesidir. Görüşüme göre, Rum siyasetçiler Maraş konusunun uzlaşarak ortadan kalkmasını değil, sorun olarak kalmasını tercih etmektedirler.
- Maraş konusunun KKTC'nin iç siyasetinde malzeme olarak kullanıldığının örneklerini de meslek hayatımın akışı içinde Kıbrıs konusundaki hizmetlerim sırasında görmüşümdür.
- Türkiye'de de Maraş'a Kıbrıs konusundaki ve/veya ABD, AB ile olan münasebetlerimizdeki diplomaside karşılaşılabilen sıkışık durumlarda, bize hareket imkânı veren, elimizi rahatlatan bir araç gözüyle de bakıldığı olmuştur.
- İç politika hesaplarıyla da Maraş konusunun istismar edildiği durumlara rastlanmıştır.
- Maraş'ın BM Güvenlik Konseyi'nde ilk defa olarak sahne alışı da Türkiye'de bir iç politika manevrası sonucunda olmuştur.

- 1977 temmuz'unun ilk günlerinde Başbakan Bülent Ecevit'in kurduğu hükûmet TBMM'de güven oyu alamamış ve yeni bir hükûmetin kurulması için Süleyman Demirel görevlendirilmişti.
- Kıbrıs Barış Harekâtımızın 3. Yıldönümü törenleri için Başbakan yardımcısı ve Devlet Bakanı Turan Güneş Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne (KTFD) Başbakan Ecevit Ankara'da verdiği bir demeçte "Maraş'taki turistik tesislerin işletmeye açılmaması yüzünden, dünyada, bu bölgenin ödün için saklandığı izleniminin uyandığını; Maraş'taki tesislerin açılması için çalışmalar yapıldığını, ilk aşamada bir otelcilik okulu kurulması çalışmalarının başladığını" söylemişti.
- KTFD'de bulunan Turan Güneş de "Maraş'taki tesislerin kısa zamanda açılacağını" beyan etmişti.
- BMGS Kurt Waldheim 22 Temmuz 1977 günü yaptığı açıklamada "Sayın Ecevit'in Başbakan olduğu günlerdeki demecinden kaygı duydum. Öngördüğü adımların atılması muhakkak ciddi bir durum yaratacaktır. Müzakerelerin geleceğini olumsuz biçimde etkileyecektir" demişti.
- 3 Ağustos 1977'de Makarios ölmüştü. GKRY siyasetine iktidar mücadelesi hakim olmuştu. Ayrıca, 12 Şubat 1977'de yapılan Denктаş - Makarios 4 Nokta Anlaşmasından sonra Rum tarafı müzakereye yanaşmada sıkıntılar yaşamaya başlamıştı.
- Rum tarafı müzakerelerden kurtulma amacıyla Ecevit'in ve Güneş'in Maraş hakkındaki demeçlerini istismar ettiler. BM Güvenlik Konseyi'ne başvurdular. Esas maksatları, o dönemde devam etmekte olan ABD'nin Kıbrıs'la ilgi olarak Türkiye'ye uyguladığı silâh ambargosunun devamını sağlayacak bir buhran havası yaratmaktı.
- Konsey 31 Ağustos günü toplandı. Toplantılar 15 Eylül'e kadar sürdü. Ben de o yıllarda New York'taki Daimî Temsilciliğimizde Kıbrıs işleri ile de görevli Müsteşardım. Toplantıları şahsen yaşadım.
- Toplantılarda, Rum Yönetiminin sözde Dışişleri Bakanı ve Yunanistan Daimî Temsilcisi pozisyonlarını, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk tarafının Maraş ile ilgili tutum ve davranışlarının

Kıbrıs sorununa toplumlararası müzakereler yoluyla çözüm bulunmasını engelleme amacına matuf olduğu iddiası üzerine bina etmeye çalıştılar. Bu iddiaya dayalı uzun konuşmalar yaptılar. Dünyaya, Kıbrıs'ta Türk tarafının sebep olduğu bir buhran, kriz varmış havasının yayılması için BM'deki yandaşlarının günde bir veya iki konuşma yaparak Konsey toplantısının lüzumsuz yere uzatılmasını sağladılar. Sovyetler Birliği de bu çabalarında onlara yardımcı oldu.

- Toplantıda Sovyetler Birliği Temsilcisi'nin sorusuna cevaben BMGS Maraş'ın konumunu ve durumunu şöyle izah etmiştir: "Varosha (Maraş) Magosa'da Kıbrıslı Türklerin yerleşik olduğu surlar içindeki şehrin güneyinde yer alan yeni bir semttir. Burası Kıbrıslı Rum sakinleri tarafından boşaltılmış ve Türk birliklerinin Ağustos 1974'deki ikinci harekâtında işgal edilmiştir. Kıbrıslı Rumların ve diğer oturanların Maraş'a dönmesine müsaade edilmediği gibi, Kıbrıslı Türklerin de oraya yerleşmesi önlenmiştir. BM Barış Gücü'nün şehirdeki karakolları ve devriyeleri muhafaza edilmektedir."
- Konsey'in İç Tüzüğü'nün 39. Maddesi'ne göre "konu hakkında bilgi verecek yetkili kişi" sıfatıyla kendisine söz verilen KTFD Dışişleri Bakanı Vedat Çelik ve ayrıca, Türkiye Daimî Temsilcisi İlter Türkmen, KTFD'nin ve Türkiye'nin Kıbrıs'taki iki ayrı yönetimin eşit statüsü esasına dayalı müzakereler yoluyla Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasından yana olduğunu vurgulayan konuşmalar yaptılar. Maraş'taki durumla ilgili olarak ortada Kıbrıs sorununda bir kriz bulunmadığı gerçeği üzerinde durdular. Konsey'in lüzumsuz yere acilen toplanmasına, Rum tarafının iç politik sebeplerle Kıbrıs'ta bir kriz yaratılmasına ihtiyaç duymasının sebep olduğunu söylediler.
- KTFD Dışişleri Bakanı Vedat Çelik ayrıca şunları dile getirdi: "...Kıbrıs Rum tarafının konu hakkında neden böyle bir yaygara koparma cihetine gittiğini anlamaktan tamamen âciz kalıyoruz. Olgu şudur: Maraş, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin hudutları içinde yer almaktadır ve Kıbrıs Türk makamlarının münhasır kontrol ve yetkisine tabidir. Bu alan üzerindeki haklarımız Kıbrıs Rum tarafıyla pazarlık konusu yapılamaz. Ancak şu hususu da bu noktada ve şartlar altında Konsey'in bilgisi-

ne getirmek istiyorum: Burada Rum temsilcinin iddia ettiği ve Rum tarafının Konsey'e müracaatını dayandırdığı 'kitle yerleşim' uygulaması yapılmamaktadır. Bölgenin kuzeyindeki tek bir otel binasının yiyecek içecek sağlama enstitüsü olarak kullanılması söz konusudur. Bunun da hazırlıkları iki yıl önce başlatılmış bulunmaktadır. Civardaki muhtelif evlerin ve apartmanların enstitünün personeline ve öğrencilerine tahsis edilmesi Konsey'in bu şekilde acilen toplanmasına yol açmamalıydı..."

- Konsey 15 Eylül 1977 günü 414 sayılı Kararı kabul etti.
- Konsey, bu kararında, başlıca, yeni Magosa bölgesinde (Maraş) bir yerleşime açma sürecinin bulunmadığını not etti ve ilgili taraflardan, Kıbrıs'ın herhangi bir yerinde âdil ve barışçı çözüm ihtimaline ters etki yapabilecek tek taraflı girişimlerden kaçınmalarını istedi.
- Rum - Yunan ittifakı Konsey toplantısından umdukları sonucu somut biçimde elde edemedi.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) ilânından sonra BM Güvenlik Konseyi Türk tarafına tepki göstermek için aldığı kararların ikincisini 11 Mayıs 1984 tarihinde aldı.
- 550 sayılı olan bu Karar'da Türkiye ile KKTC arasında on günlerde yapılan Büyükelçi teatisi "ayrılıkçı bir eylem" olarak nitelendi.
- 11 işlem paragrafından oluşan bu Karar'da Maraş konusuna da yer verildi. 5. İşlem paragrafında Konsey'in "Maraş'ın herhangi bir bölümüne oranın sakinlerinden başkalarının yerleştirilmesi teşebbüslerinin kabul edilemez olduğunu düşündüğü" vurgulandı Aynı paragrafta "Maraş'ın Birleşmiş Milletler'in idaresine devredilmesi istendi
- Maraş BM Güvenlik Konseyi'nin 25 Kasım 1992 tarihli ve 789 sayılı kararın 8(c) işlem paragrafında da konu edildi. 1984 yılındaki 550 sayılı Karar'ın uygulanması maksadıyla Magosa'daki BM Barış Gücü'nün kontrolü altındaki alanın Maraş'ı da içine alacak şekilde genişletilmesi istendi.
- En son olarak geçtiğimiz 25 Temmuz'da (2019) Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılması maksadıyla kabul

edilen 2483 sayılı Konsey kararında da Maraş konusuna değinildi. İlgili kararlarda belirlenmiş olan Maraş'ın statüsünün korunması gerektiği hatırlatıldı.

- Uzun aradan sonra BM Güvenlik Konseyi'nin kararında böyle bir hatırlatma yapılması anlamlıdır. Bu hatırlatma kuşkusuz KKTC'nin Maraş'ta başlattığı envanter çalışmaları ve buna bağlı muhtemel gelişmelerle doğrudan ilgilidir. Bu Türk tarafına yönelik bir uyarı, bir işarettir.
- Kıbrıs uyuşmazlığına barışçı yollardan çözüm bulmak amacıyla BMGS'nin iyi niyet görevi çerçevesinde 1974'den sonra yapılan müzakerelerin akışı içinde iki taraf arasında varlığı görülen karşılıklı güvensizliğin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak amacıyla zaman zaman "karşılıklı güven inşa edici tedbirler" alınması gündeme getirilmiştir.
- Bu çerçevede Türk tarafı kapalı Maraş'ın belirli şartlarla eski mülk sahiplerinin ve sakinlerinin yerleşimine ve kullanımına açılmasını önermiştir. Ayrıca, Maraş ile birlikte 1974'de kapanmış olan Lefkoşa Uluslararası Hava Alanı'nın BM Yönetiminde iki tarafın istifadesine açılması da gündeme gelmiştir.
- Kıbrıs Türk tarafı Maraş konusundaki ilk teklifini 13 Nisan 1978 tarihinde yapmıştır. Türk tarafının Toprak ayarlamaları ve anayasa konusundaki teklifleriyle birlikte bir iyi niyet tedbiri olarak "kapalı Maraş" hakkında da bir teklif yapılmıştır. Bu teklifler Sayın Denktaş'ın Danışmanları Necati Münir Ertekün ve Prof. Dr. Mümtaz Soysal tarafından Viyana'da BMGS Kurt Waldheim'e verilmiştir.
- Maraş konusuna, Denktaş ile Kyprianou arasında 19 Mayıs 1979 tarihinde Lefkoşa'da yapılan zirve toplantısında ortaya çıkan 10 - Nokta Anlaşması'nda da yer verilmiştir.

Anlaşma'nın 5. Maddesi'nde şu hükme yer verilmiştir:

"Tarafların kapsamlı çözümün anayasa ve toprak veçelerini müzakereye başlamalarıyla eş zamanlı olarak Maraş'ın BM gözetiminde yeniden yerleşime açılması hakkında anlaşmaya varılmasına öncelik verilecektir. Maraş hakkında ulaşılabilecek anlaşma Kıbrıs sorununun diğer veçeleri hakkındaki müzakerenin sonucu beklenmeden uygulanacaktır."

- KKTC'nin egemen ve bağımsız devlet olarak kuruluşunun ilânından 2 gün sonra Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş 17 Kasın 1983 Perşembe günü BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı tarihî konuşmanın sonunda "iyi niyet havasının ve karşılıklı güvenin oluşmasına katkıda bulunma arzusu ile" Maraş ve Lefkoşa Uluslararası Havaalanı'nı birlikte içeren bir iyi niyet teklifi yaptı.

- Teklif başlıca şunları içeriyordu:

A. Maraş'ta - burasının üzerinde anlaşmaya varılacak nihai siyasî statüsüne halel getirmeden - BM gözetiminde geçici bir yönetimin kurulması;

B. Lefkoşa Uluslararası Havalimanı'nın Kıbrıs'taki iki tarafın yararına olacak şekilde BM'nin geçici idaresi altında uluslararası sivil trafiğe açılması.

- KKTC 3 Ocak 1984 tarihinde BMGS aracılığıyla Kıbrıs Rum tarafına bir dizi iyi niyet tedbirleri önerdi.. Bu tedbirler arasında daha önce Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın Maraş ve Lefkoşa Uluslararası Havalimanı hakkında Güvenlik Konseyi'nde yaptığı teklif de vardı.
- 1992 yılında Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümüne yönelik olarak yapılan müzakerelerin temelini oluşturan Fikirler Dizisi'nde bazı iyi niyet tedbirleri de öngörülmüştü. Bunlardan bir de Maraş hakkındaydı. Şöyle denilmişti:

"Federal cumhuriyetin kurulmasına değin Maraş Birleşmiş Milletlerin idaresi altına konulacak ve restorasyonu için bir eylem plânı hazırlanarak uygulanacaktır."

- 1992'de Fikirler Dizisi temelinde kapsamlı çözüm için yapılan müzakerelerin sonuçsuz kalması üzerine BMGS yayınladığı raporda "iki taraf arasında derin bir güven bunalımı mevcuttur. Bu durum hüküm sürdüğü müddetçe görüşmelerden başarılı bir sonuç beklemek zordur" şeklinde bir değerlendirme yapmıştı.
- Bundan sonra da 1993 - 1994 döneminde iki taraf arasında uygulanabilecek "Güven İnşa Edici Önlemler" üzerinde BMGS'nin gözetiminde temas ve görüşmeler yapılmıştı. Ön-

görülen tedbirler esas itibariyle Maraş ve Lefkoşa Uluslararası Havalimanı ile ilgiliydi. Bu müzakereler de Rum tarafının uzlaşmaz tutumu sebebiyle sonuç vermedi.

- Brüksel’de yaptığı temas ve görüşmelerden sonra 27 Haziran 2005 tarihinde basına açıklamalarda bulunan KKTC’nin İkinci Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talât, özetle, “KKTC üzerindeki izolasyonların kaldırılması ve limanların açılması karşılığında, yerleşime kapalı olan Maraş’ın Rumlara verilmesinin önerildiğini; ancak Rumlara bu öneriyi reddettiğini açıklamıştır.
- BMGS’nin raporlarında, sürekli olarak kordonla çevrilmiş olan Maraş’ta statükonun korunması gerektiği hatırlatılmaktadır.
- 1990’da Maraş’ın korunması sorumluluğunun Türk Silahlı Kuvvetleri’nden KKTC Güvenlik Kuvvetlerine devredilmesi üzerine BMGS raporlarında “Birleşmiş Milletler kapalı Maraş mıntıkasında statükonun korunmasından Türkiye Hükümeti’ni sorumlu addetmektedir” şeklinde ifadelerle yer vermeğe başlamıştır. BMGS bu tutumunu sürdürmektedir.
- Anlaşılacağı üzere Maraş ve oradaki statüko BM’nin yakın takibi altında bulunmaktadır.
- Günümüzde BMGS Kıbrıs’taki iki taraf arasında müzakereleri yeniden başlatma hevesindedir. KKTC Cumhurbaşkanı’nın istek ve iradesinin de bu yönde olduğu kanaatini taşıyorum.
- Rum tarafı müzakere süreci bakımından kendileri için uygun şartların oluşmadığı kanaatine varırsa, özellikle o zaman KKTC’nin Maraş’ta hakkı olan adımları atmasını her zamankinden daha gürültülü ve gösterişli biçimde istismar etme cihetine gitmesi beklenir. Genel konjonktürün lehinde olduğunu değerlendirebilir.
- KKTC Maraş’ta adımlarını karalıklarla atmaya ve Türkiye de KKTC’ne bu konuda arka çıkmaya hazırlarsa, kanaatimce, aynı zamanda bu tutumlarının uluslararası plânda yaratacağı tepkileri ve baskıları da göğüslemeye hazır olmalıdırlar.
- Uluslararası diplomasinin önde gelen aktörleri, Rum tarafının çözüm istemez tutum ve davranışlarını ve 2004’de Annan Plânı’nı referandumla reddettiği olgusunu göz ardı ederek,

KKTC'ni ve Türkiye'yi müzakerelerin yeniden başlatılması için BMGS'nin sarfettiği çabaları baltalamakla suçlayacaklardır. Bu defa ABD ve AB'nin topyekûn Rumlara arka çıkacağını belirttileri ortadadır. Rusya'nın da onların safında yer alması beklenmelidir. Daha bir ay önce Rusya Temsilcisi Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılması için toplanan Güvenlik Konseyi'nde konuşma yaparak "Kıbrıs ile ilgili mevcut dış güvenlik garantilerinin çağdışı haline geldiğini" söylemiş ve böylece Rum görüş ve iddialarına arka çıkmıştır.

Sayın Başkan,

- Maraş konusunun siyasî veçhesi hakkındaki takdimime son vermeden önce, konu ile irtibatlı olduğunu düşündüğüm bir başka konuya da değinmek istiyorum. Bu konu KKTC'de faaliyet gösteren Taşınmaz Mal Komisyonu'dur (TMK).
- Çünkü son aylarda Maraş konusunun gündeme gelmesiyle birlikte, 1996 yılında Loizidou isimli Rum hanımın AİHM'de açtığı davaya Türkiye'nin taraf olmasını savunmuş olan çevrelerin, bu sefer Taşınmaz Mal Komisyonu'nun rolünü ön plâna çıkarma çabası içine girdiklerini; bunu yaparken de TMK'nu gerçek mahiyetinden farklı şekilde kamuoyuna takdim ettiklerini müşahede etmekteyim.
- Hatırlanacağı üzere, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 8 Kıbrıslı Rum'un Ada'nın kuzeyindeki taşınmaz mallarına ilişkin olarak Türkiye aleyhinde yapmış oldukları başvuru hakkında 2010 Mart ayı başında "kabul edilmezlik" kararı vermiştir. Bu kararında AİHM, aynı zamanda, Taşınmaz Mal Komisyonu'nu (TMK) "ulaşılabilir ve etkili iç hukuk yolu" olarak kabul etmiştir.
- Bu Karar hakkında o günlerde KKTC'de ve Türkiye'de çıkan haberlerde ve yapılan yorumlarda, AİHM'nin "KKTC'de kurulan Taşınmaz Mal Komisyonu'nu (TMK) 'etkin iç hukuk yolu' olarak kabul etmesiyle bundan böyle Rumların TMK'dan geçmeden doğrudan AİHM'ne başvurmaları halinde iç hukuk yollarının tüketilmiş sayılmayacağı; bu sebeple de başvuruların kabul edilmeyeceği; Ankara'ya karşı açılmış 1500'ü aşkın Rum mülkiyet davasının da 'iç hukuk yolları henüz tüke-

tilmediği' gerekçesiyle mahkemenin gündeminden düşeceği; bu tarihî emsal kararlarla KKTC'de işleyen bir hukuk düzeninin mevcudiyetinin ve bunun uluslararası hukuka uygunluğunun AİHM tarafından teyit ve KKTC'deki bir otoritenin meşruluğunun kabul edilmiş olduğu; bu sebeple kararın bir zafer teşkil ettiği" gibi, okununca veya dinlenince bizi Kıbrıs "millî davamız" bakımından sevindiren hususlar yer almıştır.

- TV'de, bazı düşünürler, Kararın "KKTC'nin dolaylı olarak tanınması anlamına geleceğine" ve "bu Karar sayesinde Kıbrıs sorununun mülkiyet gibi çok karmaşık ve zor konusunun rahatlıkla çözülebileceğine" dair görüşler dile getirmişlerdir.
- Haberlerde, ayrıca, KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Talât'ın "bu tarihî ve çok önemli karar yürüttüğümüz doğru politikanın zaferidir" şeklindeki sözleri öne çıkarılmıştır.
- Türkiye'de dönemin Dışişleri Bakanı'nın Kararı "1974'den bu yana kazandığımız en büyük diplomatik zaferlerden birisi" olarak nitelediği ve "KKTC'nin hukuki egemenliğini ve yetkinliğini teyit eden bir karardır" dediği bildirilmiştir.
- AİHM'nin anılan Kararını inceledikten sonra Karar'ın kamuoyumuza takdim edildiği üzere "zafer" olarak nitelenebilecek bir yanının bulunmadığını görmüş ve çeşitli kaynaklarda yayınlanan ve yorumlanan "Pirus Zaferi" başlıklı bir makale kaleme almıştım.
- Çünkü, AİHM'nin kararı görüşüme göre aslında Millî Dava bakımından bir "zafer" niteliği taşıyordu.
- Karar, Loizidou'nun 1996 yılında Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) açtığı davada Türkiye'yi Kıbrıs'ta "işgalci güç" gören ve bu sebeple tazminat ödemeye mahkûm eden gerekçelere dayalı bir Karardır.
- Bu anlayışla Karar'da TMK, KKTC'nin değil, Türkiye'nin bir hukuk kurumu olarak değerlendirilmiştir.
- Karar'da şu değerlendirmeler yer almaktadır:
 - "Mahkemenin gözlemine göre, bütün tarafların savları Kıbrıs Cumhuriyeti ile Türkiye arasında Kıbrıs adasının geleceğine ve mülkiyet sorununun halledilmesine ilişkin uzun ve yoğun siyasî bir ihtilâfın mevcudiyetini yansıtmaktadır."

- “Türkiye pek çok davada ‘KKTC’ (tırnak içinde yazılıyor) denilen varlığın makamların işlemlerinden ve ihmallerinden sorumlu tutulagelmıştır. Aksi takdirde Mahkeme davacıların davalı Devlet hakkında kuzey Kıbrıs ile ilgili olarak yaptıkları şikâyetleri inceleme yetkisine sahip olamazdı. ‘KKTC’ makamlarının veya kurumlarının işlemleri sonucunda ortaya çıkan iç hukuk yolu 35. maddenin 1. fıkrasının amaçları bakımından Türkiye’nin iç veya millî hukuk yolu kabul edilmelidir. 67/2005 sayılı kanunun ve TMK’ nın, Xenides-Arestis kararı uyarınca Türkiye’den etkili koruma sağlayacak olan bir hukuk yolu ihdas edilmesinin istenmesi üzerine ortaya çıktıkları da hatırlanmalıdır. Hukuk yolunun işlevsel mevcudiyeti Türkiye’nin kuzey Kıbrıs’ta uluslararası plânda tanınmış bir egemenlik kullandığı anlamına gelmez.”
- “Türkiye’nin kuzey Kıbrıs toprağının tamamını kontrolü altında tutması ‘KKTC’ nin politikalarından ve işlemlerinden sorumlu olmasını gerektirir ve bu politikalardan ve işlemlerden etkilenenler, Sözleşme’nin 1. maddesinin maksatları bakımından Türkiye’nin yargı yetkisinin altına girerler. Bunun sonucunda da o toprakta (KKTC toprağı) Sözleşme’den kaynaklanan hakların ihlalleri bakımından Türkiye sorumluk taşır ve bu hakların korunmasını sağlamak için müspet adımlar atmak mecburiyetinde olur.”
- (Vardığımız) “bu sonuç hiçbir surette ‘KKTC’ nin kuruluşu hakkında uluslararası toplumun benimsemiş bulunduğu pozisyonu veya Kıbrıs Cumhuriyeti’nin hükûmetinin Kıbrıs’ın tek yasal hükûmeti olduğu olgusunu tartışmalı hale getirmez. Mahkeme, davalı Devlet’e kendisine yüklenen hataları düzeltme imkânının verilmiş olmasının uluslararası hukuka göre gayrimeşru olan bir rejimin dolaylı yoldan yasallaştırılması anlamına gelmeyeceği hususundaki görüşünü muhafaza eder.”
- “Bir işgal gücü tarafından kuvvet yoluyla zorla ortaya çıkarılan kurumlar ve yöntemler Devlet’in yasal Hükûmeti tarafından ihdas edilmişler gibi muamele göremez. Bununla beraber, ‘KKTC’ nin uluslararası plânda tanınması ve Kuzey

Kıbrıs'ta egemen olduğu iddiasında bulunması konusu ile Sözleşme'nin 35. Maddesinin 1. fıkrasının uygulanması arasında doğrudan ve otomatik bir karşılıklı ilişki yoktur."

- "Sözleşme'nin 35. Maddesinin 1. fıkrasının amaçları bakımından 'KKTC' de bulunan hukuk yolları, özellikle de TMK yöntemi, davalı Devlet'in 'iç hukuk yolu' kabul edilebilir."
- "Mahkeme, Loizidou davasında uluslararası toplumun 'KKTC'ni devletler hukuku çerçevesinde bir Devlet olarak görmediğini ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Kıbrıs'ın tek yasal Hükûmeti olarak kabul ettiğini not ederek, Kıbrıslı Rumları mülklerine sahip olmaktan mahrum etmeği amaçlayan (KKTC Anayasası'nın) 159. Madde'nin hükümlerine Sözleşme'nin amaçları bakımından hukukî değer atfedemediği görüşünü benimsemiş olduğunu hatırlamaktadır."
- "Mahkeme Türk Hükûmeti'nin Sözleşme çerçevesinde 'KKTC'nin kontrolü altında bulunan alanlarda kendisinin sorumlu olduğu hususunu artık inkâr etmediğini ve esas itibarıyla Kıbrıslı Rum mülk sahiplerinin haklarının ihlâl edilmesi durumunda 1 Numaralı Protokol'ün 1. Maddesi tahtında haklarının iade edilmesini talep etme haklarının bulunduğunu kabul ettiğini not eder. Bu kabul TMK mekanizmasının temelinde yatmaktadır...."
- AİHM'nin Kararından alıntılıdığım bütün bu hükümler Türkiye'de ve KKTC'de "zafer" şeklinde dahi değerlendirilmiş olan Karar'ın, Türkiye'yi Kıbrıs'ta işgalci gören; bu sebeple Kıbrıs sorununu Türkiye ile sözde "Kıbrıs Cumhuriyeti" arasında bir sorun olarak kabul eden; KKTC'ni yok hükmünde sayan; TMK gibi KKTC'nin kurumlarını dahi Türkiye'nin "hukuk yolu" olarak kabul eden bir zihniyetin ürünüdür.
- Kararda ifadesini bulan anlayışlar, Kıbrıs sorununun her veçhesinde Türkiye'yi sözde "Kıbrıs Cumhuriyeti" ne muhatap kılma emeli besleyenlerin amaçlarına hizmet edecek mahiyettedir. Bunun sakıncalarını ve tehlikelerini izah etmeğe lüzum var mıdır?
- AİHM'nin Kararı'nda yer alan değerlendirmelerin tamamı, Kıbrıs Millî Davamızı savunurken öne sürdüğümüz bütün görüşleri ve iddiaları reddetmektedir.

- Türkiye'nin Kıbrıs'ta "işgalci", KKTC'ni de Türkiye'nin "işgalinin ürünü" iddiasının üzerine bina edilmiş bir davada kurulmuş bir davada Türkiye'nin "davalı" olmayı kabul etmesi; AİHM'nin bu iddiaları benimsemesi ve haklı bulması; Devletimizin davacıya tazminat ödemesi, KKTC'nin, en yakın dostlarımız dahil, uluslararası plânda resmen tanınmasının önündeki başlıca engeli oluşturduğu düşüncesindeyim.
- Dinlediğiniz için teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Ergin ULUNAY

Avukat, Lefkoşa

Kapalı Maraş'ın vakıf statüsü KKTC'nin iç hukuku tarafından belirlenmektedir, ancak bu iç hukuk 1878 öncesi Osmanlı Hukuku, 1878'den 1960'a kadar İngiliz Hukukunu ve 16/8/1960'dan 21/12/1963'e kadar Kıbrıs Cumhuriyeti Hukukunu içermektedir ve keza Kapalı Maraş'ın vakıf statüsünü Ahkamül Evkaf Prensipleri belirlemektedir, bu prensipler Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının 110(2) maddesi altında Güney Kıbrıs Yönetiminde de geçerlidir ve bağlayıcıdır.

Bilindiği üzere Magosa Kaza Mahkemesinin 271/2000 ve 272/2000 sayılı Davalarında verdiği Tesbit Kararlarıyla Kapalı Maraşın %99.9'u Abdullah Paşa Vakfı (Mülhak Vakıf) ile Lala Mustafa Paşa Vakfına (Mazbut Vakıf), küçük bir kısmı da Bilal Ağa Vakfına aittir. Kıbrıs'daki tüm Vakıf taşınmaz malların statüsü Ahkamül Evkaf Prensipleri tarafından belirlenmiştir, ancak 1955'den sonra kurulan Vakıflar Ahkamül Evkaf Prensiplerine ilaveten Bölüm 337, Evkaf ve Vakıflar Yasası Hükümlerine de tabidir. Ayrıca Ahkamül Evkaf Prensipleri ve tüm vakıflar Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının 110(2) maddesinin, KTFD Anayasasının 96 maddesinin ve KKTC Anayasasının 131. maddesinin teminatı altındadır.

Kıbrıs adasının İngiltere'ye temlik edildiği (assign) dönemde birçok taşınmaz mallar, vakıf mallar dahil Tapu Sicillerine kayıtlı olmadığı nedeniyle, sözkonusu taşınmaz malların kaydına olanak sağlamak için, İngiliz Sömürge Yönetimi 1907 yılında 12/1907 sayılı Taşınmaz Mal Tescil ve Değerlendirme Yasasını geçirmiştir. Sözkonusu Yasa kilise emlakini korumasına rağmen, bazı vakıflarla ilgili 4/6/1878 tarihli Osmanlı Türk İmparatorluğu ile İngiliz İmparatorluğu arasında imzalanan 4/6/1878 tarihli Savunma İttifak Anlaşmasına ekli 1/7/1878 tarihli Protokole ve Ahkamül Evkaf Prensiplerine aykırı bazı hükümler getirmiştir. Ancak sözkonusu aykırılığa bakılmaksızın, 12/1907 sayılı Yasanın yapıldığı

zamanlarda Kıbrıs'ta Osmanlı Hukuku ve Kanunları yürürlükte idi, yani konumuzu ilgilendiren Osmanlı Arazi Kanunu yürürlükte idi ve zaten Ahkamül Evkaf Prensipleride 1571'den beri yürürlükte idi.

Yukarıda belirttiğim gibi sözkonusu aykırılık konumuzu etkilememektedir, çünkü İngilizce olarak kaleme alınmış olan 12/1907 sayılı Yasadaki ilgili hukuk terimleri Osmanlıca'dır ve özellikle bizi etkileyen 29. madde Arazi-Mevcoufe ve Idjaretein Mevcoufe türü vakıfların taşınmazlarını

10 yıl tasarrufunda bulunduranların zaman aşımı nedeniyle iktisap edebileceklerini öngörmektedir. Aynı şekilde öncüllerinin tasarrufunda olması nedeniyle tasarrufları kendilerine miras yoluyla intikal edenlerinde sözkonusu taşınmazları isimlerine kaydedebilecekleri de öngörülmektedir. Ancak Lala Mustafa Paşa Vakfı mazbut vakıf ve Abdullah Paşa Vakfında mülhak vakıf türünde vakıflar oldukları nedeniyle 12/1907 sayılı Yasanın kapsamı içerisinde Arazi Mevcoufe ve Idjaretein Mevcoufe değildir. Sözkonusu 12/1907 sayılı Yasanın tüm vakıflara şamil olduğu yanlışlığı vardır, yanlışlığı Mevcoufe sözcüğünden kaynaklanmaktadır, Mevcoufe vakıf edilmiş taşınmaz mal demektir, ancak Yasa koyucu 12/1907 sayılı Yasada sadece Mevcoufe terimiyle yetinmemiş, Osmanlı Arazi ve Vakıf Hukukunda özel bir hukuki anlamı olan ve belirli bir vakıf türünü betimleyen Arazi-Mevcoufe ve Idjaretein Mevcoufe hukuki terimlerini kullanmıştır, yani yasa koyucu tüm vakıf malları içeren bir Yasa yapmış değildir. Keza 12/1907 sayılı Yasa altında düzenlenen Tapu Kütükleri ve tapu kütüklerine göre isdar edilen koçanlarda (Tapularda) birinci tescil Lala Mustafa Paşa Vakfına veya Abdullah Paşa Vakfına yapılmıştır, hemen sonra da Lala Mustafa Paşa Vakfının altına mazbut vakıf olduğu kaydedilmiştir ve aynı şekilde Abdullah Paşa Vakfının altına da mülhak vakıf olduğu kaydedilmiştir, yani sözkonusu tapu kütüklerine ilgili taşınmaz mallar "Arazi- Mevcoufe" veya "Idjaretein Mevcoufe" olarak kaydedilmemiştir.

Şüphesiz Ahkamül Evkaf Prensiplerine görede vakıf taşınmaz mal elden çıkarılamayacağı ve/veya devredilemeyeceği ve sürekli olduğu ve/veya zaman aşımından iktisap edilemeyeceğinden sözkonusu tapu kütüklerinde Rumlara yapılan devirler ve/

veya intikaller ve/veya tesciller yasadışı olup, geçersizdir, yani tapu kütüğünün kendi içerisinde çelişki vardır, bir yandan vakfın mülhak veya mazbut olduğunu tescil ettikten sonra, sözkonusu vakıf taşınmaz malları “Arazi- Mevcoufe” veya “Idjaretein Mevcoufe” mütalaa ederek zaman aşımından ve/veya miras yoluyla ilgili Rumlara devredilip ve/veya intikal ettirilip tescil edilmesi açık bir şekilde yoklukla malûldür ve geçersizdir ve/veya void ab initio'dur.

Yukarıdaki görüşümü desteklemek için Kıbrıs Sömürgesi Baş Yargıcı C.R.Tyser, F.Onghay ve Yüksek Mahkeme Katibi M. İzzet tarafından 1904'de Osmanlı Hukuk Kaynaklarından yararlanılarak yazdıkları İngilizce “**The Laws Relating to Immovable Property made Vaqf**” (Vakıf Yapılan Taşınmaz Mallarla İlgili Yasalar). Sayfa 3'de Kıbrıs'taki Arazi- Mevcoufe türü vakıfların Arazi Miri türü taşınmazlardan yapılan vakıflar olduğunu ifade etmektedir ve Kıbrıs'taki Arazi Mevcoufelerin büyük bir kısmının Arazi Mevcoufe Tahsisat türü olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde İngilizce'ye Kıbrıs Sömürgesi Baş Yargıcı C.R.Tyser, Mahkeme Mukayyidi D.G. Demetriades tarafından çevrilen ve Tapu Başkatibi Ahmet Raik Efendi tarafından gözden geçirilen ve baskısı 1922'de yapılan **Ömer Hilmi Efendi'nin The Laws of Evkaf (Ahkamül Evkaf) adlı eserinin 137. ve 138. maddeleride** aynı doğrultudadır. Keza İcaretein Mevcoufe veya Vakıf Idjaretein ise sürekli kiraya verilmiş ve her sene Evkaf dairesine iki defa kira verilen mussaqafat ve mustaghelat İjaretein Mevcoufeleridir. **(Bkz.1922'de yapılan Ömer Hilmi Efendi'nin The Laws of Evkaf (Ahkamül Evkaf) adlı eserinin 188-192. maddeleri)** Ancak mazbut vakıf olan Lala Mustafa Paşa Vakfı ve Mülhak Vakıf olan Abdullah Paşa Vakfı birer Arazi-Mevcoufe ve Idjaretein Mevcoufe türü vakıflar değildir.

Nitekim İngiliz Sömürge Yönetimi Ahkamül Evkaf prensiplerini çiğneyerek keyfi bir şekilde 12/1907 sayılı Yasa altında Rumlara tescil edemediği Arazi-Mevcoufe ve Idjaretein Mevcoufe taşınmazları tasarruflarında bulunduranlara Tapu vermeyi öngören 1944 yılında Bölüm 225, Immovable Property (Conversion) Law'u yaptı ve Yasanın normal ünvanı “Immovable Property (Vakf Idjaretein and Arazi Mevcoufe Takhsisat) Conversion Law” dur ve bu Yasa altında Vakıflar İdaresine sürekli senelik 2,230Sterling kira

ödemeyi İngiliz Sömürge Yönetimi taahhüt etti ve bu taahhüdünü yerine getirerek 1960'a kadar sözkonusu kiraları Vakıflar İdaresine ödedi, 1960-1963 döneminde de Kıbrıs Cumhuriyeti sözkonusu kiraları Vakıflar İdaresine ödedi, ancak 1963 olaylarından sonra Kıbrıs Cumhuriyetini temsil ettiğini iddia eden Kıbrıs Rum Yönetimi kiraları ödemekten vazgeçti ve dolayısıyla de **Kıbrıs Cumhuriyeti Tesis Antlaşması Annex E 2(3)(b)** maddesini ihlal etti. 1960 Andlaşmaları altında İngiliz Yönetimi Kıbrıs Türk Toplumuna ve Vakıflar İdaresine bağış olarak 1,500,000Stg. miktar ödedi, (**Bkz. Kıbrıs Cumhuriyeti Tesis Antlaşması; Appendix U-Financial Assistance to Turkish Community**) sözkonusu 1,500,000Sterling miktarın vakıf taşınmazların tamiri, bazı Türk okullarının inşası ve Türk Cemaat Meclisi binasının inşası için harcanacağı öngörülmektedir, yani sözkonusu mali yardım gasbedilen vakıf taşınmazlarla ilgili bir tazminat anlaşması değildir. Kaldı ki 1960 Antlaşmaları müzakere sürecinde Londra'daki Kıbrıs ile ilgili Ortak Komiteye sunulan 13/1/1960 tarihli Rapor'da, Kıbrıs Türklerinin gasbedilen vakıf taşınmaz mallarla ilgili haklarını arayacakları ve Mahkemelere başvuracakları hususları yer almaktadır.

Maraşın büyük bir kısmının ait olduğu Abdullah Paşa Vakfını 1761 yılında Halep Beylerbeyi iken ölen Abdullah Paşa kurdu, Abdullah Paşa sahibi bulunduğu Maraş-Magosa bölgesinde bulunan takriben 40 bin - 60 bin dönüm arazisini vakfetmek suretiyle sözkonusu Mülhak Vakfı kurdu. Dava konusu Vakfın vakfiyesi bizzat Abdullah Paşanın hazır olduğu 24/7/1748 tarihinde Lefkoşa'da Şer-i Meclisde yazılmış ve tescil edilmiştir, Vakfiyenin aslı TC Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindedir. Lala Mustafa Paşa Vakfıda 1571'de Kıbrıs Fatihi Lala Mustafa Paşa tarafından kurulmuş bir Mazbut Vakıftır. Vakfiyenin aslı TC Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindedir.

İngiliz Sömürge Yönetimi döneminde, özellikle 1910-1946 yılları arasındaki dönemde İngiliz Sömürge Yönetiminin Ahkamül Evkaf Prensiplerini ihlal ederek yaptığı yasal düzenlemeler ve/veya icraatlarıyla 40 bin - 60 bin dönüm Vakıf Arazisi ve emlak Rumlara, İngilizlere, Türklere, yabancılara, başkalarına, tüzel kişilere, resmi makamlara, sömürge hükümetine, Kıbrıs Cumhuriyetine, belediyelere, okullara, kiliseye, Başpiskoposluğa, Piskoposluklara devredilip, isimlerine koçanlar (tapular) çıkarıldı. Do-

layısıyla Abdullah Paşa Vakfının Kapalı Maraş dahil Magosa'daki tüm vakıf taşınmaz mal varlığı gasbedildi. Aynı şekilde Lala Mustafa Paşa Vakfının tüm vakıf taşınmaz mal varlığında gasbedildi.

1955'de Evkaf Dairesinin Kıbrıs Türk Toplumuna devri üzerine, gasbedilen vakıf taşınmaz malların belirlenmesi için birçok araştırmalar başlatıldı, bu arada Larnaka Kaza Mahkemesinde Tersefan Rum Köyü sakinleri bir Dava açarak Tapuda tescilli olmayan Tersefan Çiftliğinin zaman aşımından iktisabını talep ettiler, bu Dava bir Emsal Dava olarak mütalaa edildi ve bu Davanın sonucuna göre hareket edilmek üzere, bu Davayı Evkaf Dairesi Rum Yargıçlardan oluşan Larnaka Kaza Mahkemesi huzurunda savundu ve Larnaka Kaza Mahkemesi Tersefan Çiftliğinin bir vakıf taşınmaz mal olduğunu ve Ahkamül Evkaf Prensiplerine göre vakıf taşınmaz malların elden çıkarılamayacağı ve/veya devredilemeyeceği, vakıfların sürekli olduğu ve zaman aşımı nedeniyle iktisap edilemeyeceği nedenlerinden dolayı Tersefan Çiftliğinin bir vakıf taşınmaz mal olduğuna dair ve sözkonusu taşınmazın vakıf adına tapuda kaydedilmesi için Evkaf Dairesi lehine Hükmü verdi. Bunun üzerine Tersefan Rum Köyü sakinleri Kıbrıs Sömürge Yüksek Mahkemesine bir İstinaf dosyaladılar, ancak istinafları Yüksek Mahkeme tarafından reddedildi. **(Bakınız Minas Sylvestrou and Others v. The High Council of Evkaf, CLR 1959-1960, Vol 24, page 153)**

1955'de Evkaf dairesinin Kıbrıs Türk Toplumuna devrinden sonra yapılan çalışmalarda Lala Mustafa Paşa Vakfı ve Abdullah Paşa Vakfı ile ilgili Tapu kütük ve kayıtlarına ulaşamadı, İngilizler ve Rumlar birçok engeller çıkarttılar, dolayısıyla 1963 olaylarının başlamasına kadar herhangi bir ilerleme kaydedilemedi. 1963 ve 1974 döneminde Kıbrıs Türk Toplumunu Kıbrıs Cumhuriyetinden dışlandığı için herhangi bir ilerleme sağlanamadı. Barış Harekatından sonra Abdullah Paşa Vakfı ile Lala Mustafa Paşa Vakfının kayıtlı olduğu Magosa Kaza Tapu Dairesi Türklerin eline geçti, ancak Maraş'ın tapu kütükleri Rumlar tarafından kaçırıldığından bulunamadılar ve bir tesadüf eseri olarak 1990'lı yıllarda Kapalı Maraş'daki bir otelin bodurumundaki depoda sözkonusu tapu kütükleri ve kayıtları ele geçirildi. Böylelikle ilk defa olarak bir Davanın açılabilmesi için gerekli veriler

Türklerin eline geçmiş oldu. Sözkonusu defterlerde ve kütüklerde Kıbrıslı Rumların ve İngiliz Sömürge Makamlarının birçok yasadışı işlemler yaptıkları, bu yöntemlerle birçok vakıf taşınmaz malların Rumlar tarafından gasbedildiği belirlendi, ancak Kapalı Maraş'da bazı taşınmazları olan Bilal Ağa Vakfı ile ilgili herhangi bir yasadışılığa rastlanmadı ve halen sözkonusu Vakıf taşınmaz mallar Bilal Ağa Vakfı ismine kayıtlıdır ve tapuludur.

Magosa Kaza Tapu Dairesinin tapu kütüklerindeki kayıtlarda Abdullah Paşa Vakfına ait taşınmaz mallar mülhak vakıf olarak Abdullah Paşa Vakfına ait oldukları kayıtlı olmasına rağmen ve aynı şekilde Magosa Kaza Tapu Dairesinin tapu kütüklerindeki kayıtlarda Lala Mustafa Paşa Vakfına ait taşınmaz mallar mazbut vakıf olarak Lala Mustafa Paşa Vakfına ait oldukları kayıtlı olmasına rağmen, sonradan sözkonusu taşınmaz mallara "Prescription" (zamanaşımından iktisap) veya exchange (istibdal) veya inheritance (miras yoluyla) kayıtları düşülerek büyük bir kısmı Rumlar olmak üzere üçüncü kişilere koçanlar yani tapular verildi. Ancak Ahkamül Evkaf Prensiplerine göre zamanaşımından iktisap mümkün değildir, bir vakıf taşınmaz mal hiçbir kimseye devredilemez ve süreklidir. İstibdal yoluyla bir vakıf taşınmaz malın devri, vakfın mütevellisinin muvaffakatıyla ve karşılığında para veya taşınmaz mal olarak alınması koşuluyla yapılabilir, ancak Abdullah Paşa Vakfı ve Lala Mustafa Paşa Vakfı ile ilgili mütevelliler hehangibir muvaffakat vermedikleri gibi karşılığında da para veya taşınmaz mal almadılar. Şüphesiz vakıf taşınmaz mallar miras yoluyla hiçbir kişiye intikal edemez. Kısacası Kapalı Maraş'daki Abdullah Paşa Vakfı ile Lala Mustafa Paşa Vakfının taşınmaz mallarının Rumlara ve üçüncü kişilere devri ve tescili yoklukla malûdür ve geçersizdir ve/veya void ab initio'dur.

1990'lı yıllarda Kapalı Maraşla ilgili tapu kütükleri ve kayıtlarının ele geçirilmesi üzerine Lala Mustafa Paşa Vakfı ile ilgili 272/2000 sayılı ve Abudullah Paşa Vakfı ile ilgili 271/2000 sayılı Davalar Magosa Kaza Mahkemesinde açılarak, Tesbit Kararları talep edildi. Magosa Kaza Mahkemesine başvurulmasının nedeni sözkonusu vakıf taşınmazlarının bulunduğu yerin Mahkemesi, yani Lex Situs Mahkemesi olmasından dolayıdır. Çünkü taşınmaz malların hukuk statüsünü belirlemeye yetkili Mahkeme Lex Situs Mahkemesidir, Lex Situs Kuralı Devletler Hukukunun ve Millet-

lararası Özel Hukukun tanıdığı bir kuraldır. Söz konusu Davalarda Magosa Kaza Mahkemesi şahadet dinleyerek, tüm tapu kütüklerini inceleyerek Abdullah Paşa Vakfı ile Lala Mustafa Paşa Vakfına ait taşınmazların Ahkamül Evkaf Pensipleri ihlal edilerek, Rumlara ve Üçüncü Kişilere koçan (tapu) verildiği ve dolayısıyla bu vakıf taşınmaz malların gasbedildiği bulgularını yaparak Dava No.272/2000'de Kapalı Maraş'ın belirli bir kısmının Lala Mustafa Paşa Vakfına ait olduğuna dair 28/2/2002 tarihli Tesbit Kararını verdi, aynı şekilde Dava No.271/2000'de Kapalı Maraş'ın büyük bir kısmının Abdullah Paşa Vakfına ait olduğuna dair 27/12/2005 tarihli Tesbit Kararını verdi. Bu Tesbit kararları sözkonusu vakıf taşınmaz malların statüsünü belirlemek açısından hukuken bağlayıcıdır ve kesindir. Nitekim Kıbrıs Rum hukuki ve siyasi çevrelerinin yayımlarından sözkonusu taşınmaz malların vakıf taşınmaz mal olup olmadığını sorgulamadıkları anlaşılmaktadır, iddiaları herhangi bir gasıp olmuşsa bile yukarıda belirttiğim 1960 **Kıbrıs Cumhuriyeti Tesis Antlaşması Appendix U** ile Vakıfların ve Kıbrıs Türklerinin İngilizler tarafından tazmin edildiğini iddia etmektedirler, ki bu doğru değildir. Kısacası Maraş vakıf taşınmaz mal olup, Kıbrıs Türk toprağıdır.

Ergin ULUNAY

Avukat, Lefkoşa

99.9% of the immovable properties in the closed area of Maraş (Famagusta) belong to Abdullah Pacha Vakıf (Foundation), Bilal Aga Vakıf (Foundation) and Lala Mustafa Pacha Vakıf (Foundation) which are administered by Evkaf Administration (Islamic Foundation) of Cyprus. Lala Mustafa Pacha Vakıf was founded in the 16th. Century, Abdullah Pacha Vakıf was founded in the 18th. Century and Bilal Aga Vakıf was founded in the 19th. Century.

The Greater Part of the closed area of Maraş was registered in the name of Abdullah Pacha Vakıf as a mulhaka vakıf at the Land Registry of Mağusa (Famagusta) - Cyprus under the Law No.12/1907, The Immovable Property (Registration and Valuation) Law. Some parts of the closed area of Maraş was registered in the name of Lala Pacha Vakıf as a mazbuta vakıf at the Land Registry of Mağusa (Famagusta) under the Law No.12/1907, The Immovable Property (Registration and Valuation) Law and also a small part of the closed area of Maraş was registered in the name of Bilal Aga Vakıf. The Vakıfs (Islamic Religious Foundations) are regulated by the Islamic principles and laws relating to vakıfs which are known as Ahkâmül Evkaf Principles.

Legal memory of Cyprus begins at 1571 by the Ottomans and since then the Ahkamül Evkaf principles had applied under the legal systems of the Ottomans and of the British Colony of Cyprus and they still apply under the legal systems of the Republic of Cyprus and TRNC (The Turkish Republic of Northern Cyprus). The Ahkâmül Evkaf principles are entrenched provisions of the Constitutions of the Republic of Cyprus and of TRNC, by Articles 110(2) and 131 respectively. Under the principles of Ahkamül Evkaf a vakıf land cannot be alienated and/or transferred to any person, once a vakıf is set up, it is perpetual. At the material times

and/or from 1910-1940, the British Colonial Authorities of Cyprus had violated the principles of Ahkamül Evkaf, by granting to the Greek Cypriots the ownership of vakıf immovable properties by applying the principle of adverse possession (Prescription). But as a vakıf land cannot be alienated, therefore it cannot be acquired by adverse possession (Prescription) and/or by exchange and/or by inheritance. An exchange of vakıf land can take place with the permission of the Trustee of the Vakıf provided that an equivalent value of the vakıf land is received either as a land and/or money.

What in fact it had happened, the British Colonial Authorities of Cyprus had illegally changed the land records, and they had granted to the Greek Cypriots, who were tenants of the vakıfs (Foundations), the ownership of the said vakıf lands by writing on the land records, prescription and/or exchange and/or inheritance, but as I have explained in above the vakıf lands can not be acquired by prescription or inheritance and also exchange had not taken place. The British Colonial Authorities of Cyprus in the Land Records had admitted that they had changed the records by applying the provisions of the Law No.12/1907 the Immovable Property (Registration and valuation) Law, but the said Law only covered Arazi-Mevcoufe and Idjaretein Mevcoufe type vakıfs because the Law No. 12/1907 had provided for the acquisition of the ownership of the arazi-mevcoufe and idjaretein mevcoufe type of vakıf lands by prescription, but not mulhaka and mazbuta type of vakıf lands as Abdullah Pacha Vakıf and Bilal Aga Vakıf are Mulhaka Vakıfs and Lala Mustafa Pacha Vakıf is Mazbuta Vakıf. Therefore they are not covered by the Law No.12/1907.

The British Colonial Court of Larnaca (Larnaca District Court), composed of 2 Greek Cypriot Judges, had rejected the Action of the Tersefan Greek Cypriot Villagers, who were tenants of the vakıf, seeking acquisition of the Tersefan Farm through prescription against Evkaf Administration (Islamic Foundation) and the Court had ruled that Tersefan Farm is a Vakıf (Islamic religious foundation) and therefore the said Vakıf is perpetual and cannot be alienated. The Supreme Court of the Colony of Cyprus had rejected the Appeal and confirmed the decision (**Case of Minas Sylvestrou and Others v. The High Council of Evkaf, CLR 1959-1960, Vol 24, page 153**)

It is obvious that the British Colonial Authorities of Cyprus had violated the principles of Ahkamül Evkaf and the provisions of the Law No.12/1907 by granting ownership and title deeds to the Greek Cypriots for the said Vakıf Lands. After the Peace Operation of July, 1974 in Cyprus, the Land Registry of Famagusta was taken over by the Turkish Cypriots, but the land records of Maraş (Varosha) were not found in the Registry, it seems they had been removed by the Greek Cypriots.

Eventually in 1990s the said Land Records were found in the basement of one of the Hotels situated in the closed area of Maraş, therefore for the first time the Turkish Cypriots and Evkaf Administration (Islamic Foundation) had learned the extend of illegality and falsifications which were carried out by the British Colonial Authorities of Cyprus in respect of the said vakıf lands. Evkaf Administration had brought an Action No.271/2000 on behalf of Abdullah Pacha Vakıf (Foundation) and an Action No.272/2000 on behalf of Lala Mustafa Pacha Vakıf (Foundation) against The Turkish Republic of Northern Cyprus (as a successor state in Northern Cyprus of the British Colony of Cyprus and of the Republic of Cyprus under Public International Law) at the District Court of Mağusa (Famagusta) asking for Declaratory Judgments that the said vakıf lands belong to the said Foundations. No action was brought on behalf of Bilal Ağa Vakıf (Foundation), because there was no illegality about the Land Records of that vakıf.

Why Evkaf Administration had applied to the Turkish Cypriot District Court of Mağusa (Famagusta), because it is the Court of Lex Situs, recognised by the Public International Law and the Private International Law. The Court after receiving evidence, had made findings that the said vakıf lands were usurped by illegal transactions and falsifications, therefore the Court had granted the Declaratory Judgements ruling that a greater part of the closed are of Maraş belongs to Abdullah Pacha Vakıf (Foundation) and some parts of the closed area of Maraş belong to Lala Mustafa Paşa Vakıf (Foundation).

The Greek Cypriot arguments are that the Turkish Cypriots and Evkaf Administration (Islamic Foundation) were compensated by payment of 1,500,000Pounds Sterling for the usurped vakıf

lands under Appendix U of the Treaty of Establishment of Cyprus, but the closed examination and analysis of Appendix U reveals nothing about compensation for the usurped vakıf lands, the said Appendix U provides for a grant by the British Administration for restoration of the vakıf buildings, for building of some schools and for construction of the building of of the Turkish Communal Chamber. Even though there is statement that no financial claim will be made by the Turkish Cypriots, the statement is confined to legal claims about legally used vakıf lands and not for usurped Vakıf lands. The Turkish Cypriots had raised the issue of the usurped vakıf lands in 1960 Cyprus negotiations and they had reserved their rights for seeking restitution and compensation in the Report of 13/1/1960 submitted to London Joint Committee on Cyprus.

Therefore, the closed area of Maraş (Varosha) belongs to the Turkish Cypriot Vakıfs (Islamic Religious Foundations)

Dr. Ercan ÇİTLİOĞLU

Başkent Üniversitesi

Teşekkür ederim Sayın Başkan. Değerli katılımcılar, bu gibi panellerde ve paneller serisinde son konuşmacı olmanın en büyük güçlüğü konuşulacak konu bulamamaktır. Ben bu güçlüğü elimden geldiği kadar aşmaya çalışacağım. Öncelikle zaman zaman içsel ve bölgesel gelişmeler bağlamında Türkiye'nin gündeminde arka planlara düşse de hiçbir zaman önem ve ulusal dava anlamını yitirmeyen Kıbrıs konulu bir etkinliğe ev sahipliğini gerçekleştiren Türkiye Barolar Birliğine Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'nun şahsında teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ayrıca 1974 Kıbrıs Barış Harekatlarına katılarak gazi unvanıyla ödüllendirilerek, onurlandırılmış birisi olarak Kıbrıs'ın geleceğiyle ilgili tartışmaların bir parçası olmaktan büyük bir gurur ve heyecan duyduğumu da sizlerle paylaşmak isterim.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; KKTC Bakanlar Kurulunun uzman bir ekip kurularak bilimsel bir envanter çalışması yapılması, tapu kayıtları, taşınır-taşınmaz mülkler ve altyapının durumu, vakıf mallarının saptanması, çevre için risk taşıyan unsurların kapsamlı bir envanterinin çıkarılması kararı alarak açıklama yapmasıyla birlikte gündemimizin ilk sıralarına yükselen Maraş'ın niçin bir tartışma konusu olduğuna yakın geçmişi anımsayarak değinmek istiyorum. Öncelikle kapalı Maraş olarak adlandırılan ve topraklarının neredeyse tamamının Lala Mustafa Paşanın mazbut, Abdullah Efendi ve Bilal Ağanın mülhak, sahih ve lazım vakıflarına ait olduğu vakfiye senetleriyle sabit Maraş'ın bugünkü hukuki statüsü ve konumuna egemen olan belirsizlik ve yaşanan tartışmaların temelinde geçmişten günümüze Türkiye'nin de dahil olduğu bir dizi hata ve ihmal zincirinin varlığının, başkaca hatalardan kaçınmak adına samimi bir özeleştiri olarak ortaya konulması gerektiğini değerlendiriyorum. 1974 Kıbrıs Barış Harekatında tümgeneral Ömer Fazıl Polat komutasındaki 28. tümen öncü birlikleri Mağusa Kalesi içinde kuşatma altındaki Kıbrıslı

Türk kardeşlerimize ulaştıklarında hareketin günümüzde kapalı Maraş olarak adlandırılan ve çok sayıda üçüncü ülke vatandaşının yaşadığı bölgeye uzanması planlamalar içinde yer almıyordu. Ancak Maraş girişinde bir otelin çatısına yerleştirilmiş uçaksavar makineli tüfekle Rum milli muhafız ordusu unsurlarınca ateş açılması üzerine bina uçaklarımızla vurulmuş, birliklerimizin bu bölgeye yöneleceği düşüncesiyle oluşan panik nedeniyle Maraş sakinleri buldukları yerleri terk ederek Dikelya üzerinden güneye kaçmışlar, böylelikle günümüze uzanan hayalet kent yaşama geçmişti.

45 otel, 60 apart otel, 99 eğlence yeri, 143 yönetim ofisi, 3 000 ticari birim, 4 649 konut, 21 banka şubesi, 24 tiyatro, bir kütüphane, 380 yarım inşaatın yer aldığı ve o dönemde yalnızca Kıbrıs değil, Beyrut'la birlikte Akdeniz'in en önemli ve popüler turistik merkezi olan Maraş ya da Varoşa planlanmayan ve beklenmeyen bir şekilde Türk tarafında kalmıştı. Burada konumuzla doğrudan ilişkili olmasa da özellikle bir parantez açarak Maraş'taki banka şubeleriyle ilgili, çünkü geçtiğimiz günlerde eğer yanılmıyorsam Sözcü Gazetesinde bununla ilgili bir yazı yayınlandı, dolayısıyla o yazıdan da esinlenerek bir konuyu sizlerle paylaşarak dikkatlerinize sunmak ve açıklık getirmek istiyorum. Maraş'ta çeşitli yerlerdeki taşınabilir kasalar bir merkezde toplanmış olup bankalarındaki tüm kasalarla birlikte mühürlenmiş ve 24 saat Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, Polis Genel Müdürlüğü ve KKTC Güvenlik Komutanlığınca görevlendirilen kişilerin gözetimi altında tutulmaktadır. Ayrıca her ay kasaların mühürleri barış gücüne mensup görevlilerin de katılımıyla denetlenerek zabıt altına alınmaktadır. Bu bilgileri özellikle KKTC'nin bu gibi konulardaki hassasiyeti ve doğruların bilinmesi adına ve çok yaygın olarak tekrarlanan bir şehir efsanesinin de sonlandırılması amacıyla sizlerle paylaşma ihtiyacını hissettim.

Sayın Büyükelçi Tugay Uluçevik ayrıntılarıyla değindikleri için ben tekrarlardan kaçınmak adına bazı özet bilgileri sizlerle paylaşmak istiyorum. Maraş'la ilgili hatalar zincirinin ilk halkasını bu beklenmeyen gelişmenin nasıl değerlendirileceği konusunda tereddütler oluşturmuş ve zaman içinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Kıbrıs'la ilgili kararlarının da etkisiyle Maraş'ın toplumlar arası görüşmelerde iade edilebileceği izlenimi doğmuş

ve iskâna açılmayarak Birleşmiş Milletler Barış Gücüne mensup unsurların kentte konuşlanmasıyla mevcut görüntü ve durum ortaya çıkmıştır. Hatalar zincirinin ikinci halkasıysa Maraş'ın iskâna açılmaması ve askeri yasak bölge kapsamına alınmasıyla birlikte iadesinin mümkün olabileceği algısının Rum tarafında yerleşik hale gelmesi ve bu konudaki taleplerin zeminini oluşturması olmuştur. Kapalı Maraş'ın muhafaza ve denetimi Kıbrıs Türk Barış Kuvvetlerine görev olarak verilmiş, böylelikle bölge üzerinde nihai kararın Ankara tarafından verileceği izleniminin oluşmasına ayrıca katkıda bulunulmuştur. Yine Sayın Büyükelçi söylediler, geçtiğimiz yıllarda kapalı Maraş'ın sorumluluğu TSK tarafından KKTC Güvenlik Kuvvetlerine devredilerek KKTC'nin bölge üzerinde bağımsız tasarruf hakkı olduğu bir şekilde duyurulmuş ve ilan edilmiştir. 1980'li yıllarda, isim vermiyorum ama herhalde bu ismi hemen hepiniz anımsayacaksınız, kimi Türk en üst düzey yetkililerin 1974 barış hareketinde bazı yerlerin sonradan iade edilmek üzere alındığına ilişkin bence sorumsuz açıklamalarıysa Maraş'ın iadesiyle ilgili beklenti düzeyini arttırmanın ve Rumların üzücüdür ki hak iddiasında bulunmalarını özendirmenin dışında taleplerini bir anlamda daha yüksek sesle dile getirmelerine, gündeme getirmelerine neden olmuştur. Meselenin en üzücü yönü ve zincirin üçüncü halkası, kapalı Maraş'a iskâna açılmayarak müzakerelerde iadesi öngörülen ya da düşünülen ve söylemlerle de desteklenen bir görüntü yüklenirken buranın aslında Osmanlı Vakıflarının mülkü olduğu, İngiliz sömürge yönetiminin planlı uygulamaları ve yok hükmünde sayılması gerekli yasalara aykırı düzenlemeleri sonucu Rum kökenli üçüncü şahıslar adına change of title ya da prescription kaydı düşülerek tapu çıkarılıp tescil edilmesinin üzerinde yeterince ve ısrarla durulmaması olmuştur.

Dördüncü ve günümüzdeki tartışmaların odağındaki halkaysa yine değerli konuşmacılar bununla ilgili ayrıntılı bilgiler verdikleri için ben özet olarak geçiyorum, vakıf mallarının mülkiyetinin, o malları 36 yıl ve fazlası bir süreyle bilâ fasıla kullananlara geçip geçmediği üzerindeki zamanaşımı sorunudur. Bu tartışmalar ve yanlışların temelinde Türkiye'de vakıfları düzenleyen yasalarla KKTC'de Evkaf İdaresini ilgilleyen yasalar arasındaki farklılığın bulunduğu düşünülmektedir. Türkiye'de vakıflarla ilgili yasanın 15. maddesine göre vakıfların hayrat taşınmazları hacedilemez,

rehnedilemez, bu taşınmazlarda mülkiyet ve irtifak hakkı için kazandırıcı zamanaşımı işlemez. KKTC'deyse Ömer Hilmi Efendinin Ahkâm'ül Evkaf adlı eserindeki prensipler manzumesi geçerli sayılmakla 36 yıllık bir zamanaşımı süresinin geçerli olduğu, dolayısıyla bu süre zarfında vakıf mallarının üçüncü şahıslarca tasarruf ve kullanımına ilgili vakıflar adına yasal bir itirazda bulunulmaması halinde kimi çevrelerce mülkiyetin kullanıcıya geçmiş olacağı iddia edilmektedir. Bu bağlamda Maraş'taki Osmanlı vakıflarının kullanımına gerçekleşme tarihinden başlayarak 36 yılı aşkın bir süreyle itiraz edilmemekle bunun vakıf idaresi adına bir mülkiyet tesciline imkân vermediği karşı iddia sahiplerinin tezini oluşturmaktadır. Ne var ki İngiliz sömürge yönetimince üçüncü şahıslar adına düzenlenen tapu kayıtları 1990'lı yıllarda Maraş'ta bir otelin bodrumunda bulunduğu yapılan hukuka aykırı ve doğaldır ki yok hükmündeki işlemlerin belgelerine ancak ulaşılmıştır ki bu devir belgelerinde öncül malikin Lala Mustafa Paşa mazbut ve Abdullah Paşa mülhak vakıfları olduğu açık kaydı bulunmaktadır. Dolayısıyla dönemin İngiliz sömürge yönetiminin kilise mallarını koruma altına alırken Osmanlı vakıf mallarının hile ve desise yoluyla devlet eliyle yağmalanmasının önünü açan ve hukuken yok hükmünde sayılması gereken 1910-1946 yılları arasındaki devir işlemleri üzerinde Ahkâm'ül Evkaf prensiplerince 36 yıl zamanaşımı süresinin işlerlik kazanmayacağı son derece açık olmalıdır. Bizim naçizane ve mantık kuralları doğrultusunda vardığımız ve Mağusa Kaza Mahkemesinin -ki Sayın Ulunay açıkladılar- Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesince Lala Mustafa Paşa mazbut vakfı ve Abdullah Paşa mülhak vakfıyla ilgili açtığı davalarda 272/2000 ve 271/2000 sayılı dosyalarda 2005 yılında verdiği davaya konu mülklerin bu vakıflara ait olduğu yönündeki tespit kararıyla desteklenen görüşümüz İngiliz sömürge yönetiminin yasalara aykırı tasarruflarının esasen yok hükmünde olması itibariyle 36 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu tezinin geçerli olamayacağıdır. Kaldı ki kapalı Maraş'la ilgili sömürge yönetimince üçüncü şahıslar adına devir ve tescil edilen vakıf taşınmazlarında öncül malik vakıfların rıza ve onayları bulunmadığı gibi bu taşınmazların devrine ilişkin bir ödeme yapıldığı ya da istibdal yoluna başvurulduğu yönünde de bir kayıt ve devredilen taşınmazın değerlemesi bulunmamaktadır.

Bu bağlamda mevcut tartışma ve ihtilafın konusu zamanlaşımı değil, devirlerin yasalara aykırılığı nedeniyle geçerliliğinin bulunmaması olmalıdır. Yok hükmündeki bir işlemin geçerlilik süresinin tartışma gündemine getirilmesi kanımızca amaçlı, açık ve haksız bir saptırma kimliğindedir. Kaldı ki bu görüşümüzü destekleyen -yine Sayın Ergin Ulunay açıkladılar- bir başka karar Tersafan Çiftliği davasıdır. Tersafan Köyü Rum Köyü sakinleri Larnaka Kaza Mahkemesinde açtıkları davada tapuda tescilli olmayan çiftliğin zamanlaşımından iktisabını talep ettiklerinde Evkaf Dairesi, Rum yargıçlardan oluşan Larnaka mahkemesinde çiftliğin taşınmaz mal olduğu ve devredilmesinin Ahkâm'ül Evkaf ilkeleri doğrultusunda mümkün bulunmadığı yolunda savunma yaptığında Rum mahkeme heyeti Evkaf idaresini haklı bularak devir yapılamayacağına hükmetmiştir. Tersafanlı Rumların Kıbrıs Sömürge Yüksek Mahkemesine açtıkları istinaf davasıysa İngiliz yargıçlar tarafından Evkaf İdaresi yine haklı bulunarak reddedilmiştir. Bir Rum ve bir İngiliz Mahkemesinin arşivlerde mevcut ve vakıf mallarına ilişkin zamanlaşımı talebini yerinde bulmayan kararlarının Maraş'la ilgili süregelen tartışmalarda bir emsal oluşturması gerektiğini düşünüyorum ve değerlendiriyorum.

Hukukçu olmadığım ve bu konularda ayrıntılı bilgi ve belgeler sunulduğu için izin verirseniz ben Maraş konusunun salt hukuki boyutu olan bir sorun olmaktan çok siyasi yönü de bulunan ve siyasetin ister istemez hukuki boyut yön ve yönlendirmeleri etkileyen ağırlık ve konumundan özellikle söz etmek istiyorum. Mağusa Kaza Mahkemesinin verdiği ve ilaveten KKTC Yüksek İdare Mahkemesi istinafında Vakıf İdaresinin Taşınmaz Mal Komisyonunda kapalı Maraş'la ilgili davalarda ilgili şahıs yapılmasını uygun gören kararı da bütün bunlara eklemlemediğinde hatalar zincirinin beşinci ve sonuncu halkası ortaya çıkmaktadır. Mağusa Kaza Mahkemesinin verdiği kararların KKTC'de tüm resmi makamlar için bağlayıcı niteliği göz önüne alındığında Lala Mustafa Paşa ve Abdullah Ağa Vakıflarına ait olduğu sonucuna varılan örneğin, kapalı Maraş'ta Abdullah Ağa Vakfına ait olduğuna ilişkin tespit kararı verilen 1472 adet tapu Vakıf İdaresi adına niçin bugüne kadar üstelik idarenin muhtelif zamanlarda ısrarla yaptığı başvurulara karşın düzenlenmemiştir sorusu yaşanan hukuki sorunun siyasi boyutunu oluşturmaktadır. Bu siyasi boyutu gör-

mezden gelerek hukuki bir sorunun çözülmesini ben çok da olanaklı görmüyorum.

Vakıf İdaresinin 2014 yılından başlayarak KKTC Tapu ve Kadastro Dairesiyle İçişleri Bakanlığına yaptığı tescil başvurularının mahkeme kararına karşı bugüne kadar yerine getirilmemiş oluşu bizi sunumumun başında değindiğim hatalar zincirinin birinci halkasına döndürmektedir. Bu durum kapalı Maraş'ta taşınmaz malların mülkiyetinin KKTC ve Vakıf İdaresi lehine düzenleyen tasarruflarda bulunulmasının BM gözetiminde çözüm müzakerelerinin devam ettiği bir süreçte mevcut sorunlar ve anlaşmazlıklara bir yenisini eklemesinden kaçınıldığı ve Maraş'ın iade edilebileceği yönündeki beklentilerle görüşlere güç kazandırdığı izlenimini uyandırmaktadır.

Bu noktada siyasetle hukuk arasındaki ilişkiyi ilgilleyen bir başka konu: Crans Montana'da çöken toplumlar arası görüşmelerde siyasi eşitlik, dönüşümlü başkanlık, mülkiyet, garantörlük gibi temel konularda bir uzlaşmaya varılmamış olmasına rağmen toprak haritasının masaya getirilmiş olmasına ilişkin ve bugüne kadar yalanlanmayan haberlerle söylemlerdir. Bu konuda gizliliği nedeniyle doğaldır ki bilgimiz olmamakla birlikte toprak haritasında kapalı Maraş'ın iade edilecek yerler arasında kaydedilmiş olması halinde bunun KKTC olarak ve bağlı olarak Vakıf İdaresinin Maraş'taki vakıflarla ilgili hak talepleri ve hukuki mücadelesinde olumsuz yönde etkileme olasılığı dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Herhalde bu konunun müzakereleri yürüten makamlar sorunlu hükümet arasındaki temaslarda ele alınması ve Crans Montana'da masaya konulan haritada Maraş'ın yer alıp almadığının en azından KKTC halkına olan sorumluluk nedeniyle açıklığa kavuşturulmasının gerekli olduğunu değerlendiriyorum.

Kapalı Maraş'ın toprak konusundaki müzakerelerde eğer var idiyse iade düşüncesi iskâna kapalı olması nedeniyle bir iç göç yaratmayacağı, bağlı olarak yerleştirme, rehabilitasyon, iş ve istihdam yaratma gibi hassas ve kritik sorunlara neden olmayacağı için siyaseten kolay ve cazip bir seçenek olarak akla gelebilir. Ancak bu kolaylığın bedelinin 15. Yüzyıldan beri Osmanlı vakıflarının mülkiyetinde olan ve olması gereken toprakların karşılıksız terk edilmesi anlamında olduğunun dikkate alındığını ve alınacağını ummak isteriz.

Dünkü açılış konuşmalarında cumhurbaşkanı yardımcısı Sayın Fuat Oktay ve KKTC Başbakanı Sayın Ersin Tatar'ın kapalı Maraş'ın mutlaka açılacağı ve buradaki vakıf mallarına sahip çıkılacağına ilişkin güçlü ve kararlı ifadeleri bu konudaki tereddütlere bir son vermiş ve varsa aykırı düşüncelerin önüne set çekmiş olmakla kendilerine şükranlarımı sunmak isterim. Bu arada elbette bir teşekkürüm de Maraş'taki vakıf mallarıyla ilgili bir görev gücü oluşturulmasını öneren Barolar Birliği Başkanı Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'na ait. Hatalar zinciri bağlamında açıklamaya çalıştığım izlenimlerin kırılması bağlamında KKTC hükümetinin kapalı Maraş'la aldığı kararı elbette mevcut hükümetin sorumluluğunda olmamakla birlikte çok geç kalınmış, ancak çok yerinde bulduğumu ve Kıbrıs'taki diğer Osmanlı vakıf mülkleriyle başkaca adımlarla desteklenmesi gerektiğini ifade etmek istiyorum. Unutulmamalıdır ki İngiliz sömürge yönetimi kiliseler ve kilise mallarını koruma altına alırken Osmanlı döneminde 1878 yılında Kıbrıs'ta mevcut 400 cami ve 109 vakıf çiftliğinden bugün geriye kalanların sayıları hüznün verici bir düzeydedir. Bu vesileyle yaygın ve üzücüdür ki yanlış olmasına karşın, her ne kadar bu konu ayrıntılarıyla açıklanmış olmasına rağmen ben yine de üzerinde durmak istiyorum. Çünkü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Rum müvekkilleri adına savunma yapan bir avukat Kıbrıs'ta Rum tarafında yayınlanan Politis Gazetesine verdiği bir röportajda bu iddiayı dile getirdiği için buna herhalde tekrar değinmek gerekir diye değerlendiriyorum. Bu iddia biliyorsunuz özellikle KKTC'nin veya Kıbrıslı Türklerin o dönemdeki liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş'ın İngiltere'den aldıkları 1.5 milyon sterlin tazminat karşılığında vakıf malları üzerindeki bütün tasarruflarından feragat ettiklerine ilişkin ve doğruluğuna maalesef KKTC'de yaygın olarak inanılan bir konudur bu, böyle bir şeyin olmadığını biraz önce hem Sayın Büyükelçi, hem Sayın Ulunay belgeleriyle açıkladılar. 1960 Anlaşmasının Apendiks U yani ek U bölümüne bakılırsa eğer, burada bu tazminatın verilisinin hiçbir şekilde vakıf mallarından feragatle uzaktan yakından ilişkisinin olmadığı görülecektir. Dolayısıyla bu şehir efsanelerinin ki iki efsaneden bahsettim size: 1. Maraş'taki banka kasalarının soyulduğu, 2. Vakıf mallarından feragat edilmesi adına İngiltere'den 1.5 milyon tazminat alındığı. Bunların her ikisinin de aslı astarı ve te-

meli yoktur. Dolayısıyla bu bizim bir anlamda propaganda konusunda -ki dünkü konuşmalarda da bunun üzerinde duruldu- ne kadar zayıf ve ne kadar zaaf içerisinde olduğumuzun da açık bir göstergesi kimliğinde olduğu için bu bilgileri sizlerle paylaşmak istedim.

5 Kasımda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde görülecek olan bir dava var. Ona biraz sonra değineceğim. Kapalı Maraş'ta yürütülen envanter çalışmaları sonrasında tartışmalara konu olan taşınmazların mülkiyeti Vakıf İdaresi adına tescil edilerek üçüncü kişilerin kullanım, kayıp ve hakları üzerinde varılacak ve her iki tarafı da koruma altına alacak bir uzlaşmanın hukuki yolları üzerinde başlatılacağını memnuniyetle duyduğumuz çalışmaların olumlu sonuçlar üretmesi dileğimi ve bu yöntemin tek hakkaniyetli çözüm yolu olduğu naçizane düşüncemi de sizlerle paylaşmak istiyorum.

5 Kasımda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde görülecek olan Maraş'taki bir apartman kompleksinin mülkiyet ve tazminat davasında müvekkilini temsil eden ve biraz önce Politis Gazetesine verdiği röportajdan söz ettiğim avukat -ki bu avukat arkadaşımızın Kıbrıs Türk kökenli olduğunu da sizlerle paylaşmak isterim- bu davada KKTC'nin ileri sürdüğü tezlerin gülünç ve güldürme kaynağı olduğunu bir Rum gazetesine açıklama talihsizliğini de bizlere yaşattı. Bu röportajda *"If there is will there is way"* İngiliz deyişine bir atıf yapıyor *"eğer çözüm iradesi varsa bir yol bulunur"* diye, doğrudur. Karşılıklı ve eşdeğer çözüm, istek ve iradesi varsa elbette bir yol bulunur, ama bir başka İngiliz deyişini hatırlayarak: *"Every empire has its skeletons in their cupboards"* yani *"her imparatorluğun dolaplarında kendi iskeletleri vardır"*. Değerli katılımcılar, bugün Maraş'ı tartışıyorsak, Maraş'ın geleceğini belirlemeye çalışıyorsak İngiliz dostlarımız kusura bakmasınlar, bu İngiltere'nin dolaplarında sakladığı ve önümüze koyduğu iskeletlerden yalnızca bir tanesidir. Teşekkür ediyorum.

Kapalı Maraş Bölgesinin Hukuki ve Siyasi Statüsü ve KKTC Yönetiminde Açılımı

Oğuzhan HASİPOĞLU

KKTC Milletvekili

Hukuk, Siyasi İşler ve Dış İlişkiler Komitesi Başkanı

KKTC'de 41. Hükümet, federasyon çözüm modelinin artık bir alternatif olmaktan uzak olduğunun tesbitini yaparak, yeni alternatif çözüm modelleri ile birlikte, tek yanlı adımlarla da kapsamlı çözümün gerçekleşmemesiyle hayata geçemeyen birçok adımı da atma kararını almıştır. İşte bunların en önemlilerinden birisi tam 46 yıldır kapalı bulunan Maraş bölgesinin iskana açılmasıdır.

Bu tespit önemlidir, zira kapsamlı çözüm müzakerelerinde Toprak başlığı altında Maraş bölgesi Kıbrıs Türk tarafının, Kıbrıs Rum tarafına bırakacağı bir toprak parçası olarak görülmüştür. Haliyle 2017 yılında Crans Montana'da yapılan Çok Taraflı toplantıdan sonra kapsamlı çözümün de olamayacağı veya olabilme ihtimalinin son derece güç olduğundan, artık gerçekleşmesi güç hayaller üzerinden değil, gerçekler üzerinden adım atılması gerekliliği hasil olmuştur.

1974 mutlu Barış hareketından hemen sonraki yıllarda Kapalı Maraş\ Kıbrıs Türk tarafınca açılmak istenirse de, bunda başarılı olunamamış ve BMGK kararları ile de bu tek yanlı açılım engellenmeye çalışılmıştır.

Kapalı Maraş ile ilgili Envanter çalışmasının gündeme gelmesiyle, Kapalı Maraş'taki mülklerin sahiplerinin kimin olduğu tartışmaları da başlamıştır. Kıbrıslı Rum şahıs veya Şirketler hala hazırda Taşınmaz Mal Komisyonu önünde açmış olduğu 274 adet dava ve bu davalar tahtında talep ettiği mülklerin iadesi ve milyonlarca Euro tazminat ve kullanım kaybı talepleri vardır. İşbu maddi taleplere bir anlamda hukuken engel koyabilmek adına i) Kapalı Maraşta bizim yönetimimizde mülk iadesi alternatifinin gündeme gelmesi, ve ii) atılacak adımlarda bir güç dengesi olabilmek adına Kapalı Maraş'taki vakıf mallarının önemi bir kez daha artmıştır.

Vakıflar idaresini 2012 yılında TMK önünde Kıbrıslı Rumlar tarafından açılan 274 davaya taraf yaptığımızda bazı kesimler tarafından çok eleştirilmişti. Kıbrıslı Rumlar müzakere masasında bizlerle çözümü görüşürken, diğer yandan da bireylere dava açtırıp Türkiye aleyhine hüküm almaktaydılar. Hatırlayın; Loizidu, Orams, Aresti vs). Onlar hukuk yoluyla bizim gücümüzü kırmaya çalıştı, biz ise hep bir gün Rumlar değişir ve siyasi bir çözüm oluru bekledik. Kapalı Maraş ile ilgili pozisyonumuz bir gün kapsamlı çözüm olunca açılır noktasındaydı. Kıbrıs Rum tarafının bizimle bu adamın yönetimini ve etrafındaki zenginlikleri paylaşma niyet olmadığından artık daha fazla beklemenin de bir anlamı yok. Siyasi tartışmaların yerini artık hukuki tartışmalar alacak gibi gözüküyor.

Doğu Akdenizdeki Enerji Politikamızın başarılı olmasının yegane sebebi, meseleyi hukuki ve siyasi yönden iyi yönetmemizden geçmektedir. Siyaseten güçlüyüz zira, 2011 yılından beridir, Komite önerisi yapmamıza rağmen, retçi tavır içerisinde olan Rum tarafı var. Keza, kendi deniz yetki alanlarımızda faaliyetlerimizi sürdürdüğümüzden dolayı da, uluslararası deniz hukuku teamüllerine göre hukuken de güçlü noktadayız. Bu yüzden yakın zamanda yayınlanan tüm BM raporlarında ada etrafındaki doğal kaynaklarda Kıbrıslı Türklerin ve Rumların hakları vardır yazmaktadır.

Uluslararası hukuk zemininde aynı anlayışı Kapalı Maraş için de yapmak durumundayız. Bunun için Zemin uygundur. Yıllarca Kapalı Maraş"ı Rum tarafına önermemize rağmen, reddeden GKRY var. Şimdi kapalı Maraş ile ilgili uluslararası hukuk zemininde ezberleri bozup, Maraş"ta Son Söz" söyleme zamanıdır.

Aşağıda izah edildiği şekilde Kapalı Maraş"ı, uluslararası hukuk zemininde açabilmek, Türkiye ve KKTC"ni Milyonlarca Euro tazminat veya kullanım kaybı ödemekten kurtarabilmek ve en önemlisi KKTC yönetiminde Kapalı Maraş"ın açılabilmesi formülü, bir sonraki sayfada okumaya başlayacağınız yöntem ve atılacak adımlarla mümkün olabilecektir.

Bu çalışmada KKTC Makamlarının, BM"nin, KKTC Mahkemelerinin, Taşınmaz Mal Komisyonunun, Maraş ile ilgili kararlarına da sırasıyla atıfta bulunulmuştur.

KKTC"de 41. Hükümet, federasyon çözüm modelinin artık bir alternatif olmaktan uzak olduğunun tesbitini yaparak, yeni alternatif çözüm modelleri ile birlikte, tek yanlı adımlarla da kapsamlı çözümün gerçekleşmemesiyle hayata geçemeyen bir çok adımı da atma kararını almıştır. İşte bunların en önemlilerinden birisi tam 46 yıldır kapalı bulunan Maraş bölgesinin iskana açılmasıdır.

Bu tesbit önemlidir, zira kapsamlı çözüm müzakerelerinde Toprak başlığı altında Maraş bölgesi Kıbrıs Türk tarafının, Kıbrıs Rum tarafına bırakacağı bir toprak parçası olarak görülmüştür. Haliyle 2017 yılında Crans Montana"da yapılan Çok Taraflı toplantıda Kıbrıs Türk tarafınca sunulan harita içerisinde Maraş bölgesinin olduğunu tahmin etmek de güç değildir.

1974 mutlu Barış hareketından hemen sonraki yıllarda kapalı Maraş Kıbrıs Türk tarafınca açılmak istenilse de, bunda başarılı olunamamış ve BMGK kararları ile de bu tek yanlı açılım engellenmeye çalışılmıştır.

Kapalı Maraş ile ilgili Kıbrıslı Rumların açtığı davalar;

Kapalı Maraş ile ilgili Envanter çalışmasının gündeme gelmesiyle, Kapalı Maraş'taki mülklerin sahiplerinin kimin olduğu tartışmaları da başladı! Kıbrıslı Rum şahıs veya Şirketler hala hazırda Taşınmaz Mal Komisyonu önünde açmış olduğu 274 adet dava ve bu davalar tahtında talep ettiği mülklerin iadesi ve milyonlarca Euro tazminat ve kullanım kaybı talepleri var. Bu taleplere dur diyebilmek, belki de envanter çalışması sonucunda yapılacak müzakerelerde veya atılacak adımlarda bir güç dengesi olabilmek adına Kapalı Maraş'taki vakıf mallarının önemi bir kez daha arttı.

Vakıflar idaresini 2012 yılında bu açılan 274 davaya taraf yaptığımızda bazı kesimler tarafından çok eleştirilmiştik. Bu anlamda hep Rumlar dava açtı (Loizidu, Orams, Aresti vs), onlar hukuk yoluyla bizim gücümüzü kırmaya çalıştı, biz ise hep bir gün Rumlar değişir ve siyasi bir çözüm oluru bekledik. Kapalı Maraş ile ilgili pozisyonumuz bir gün kapsamlı çözüm olunca açılır noktaysındaydı. Kıbrıs Rum tarafının bizimle bu adamın yönetimini ve etrafındaki zenginlikleri paylaşma niyet olmadığından artık daha fazla beklemenin de bir anlamı yok. Siyasi tartışmaların yerini hukuki tartışmalar alacak gibi gözüküyor.

Hukuki tartışmalar noktasında ise, vakıfların iddialarının hukukun mesnedinin olmadığı, iddiaların zamanaşımı nedeniyle artık ileri sürülemeyeceği, hatta artık vakıfların hukmi şahsiyetinin kalmadığını iddia edenler dahi var. Sorunu 1974 temelinde görenler de var. Diğer bir ifadeyle 1974 yılında tapu kütüğünde kimin ismi var ise, mal sahibi odur tezi ileri sürülüp, hukuk sanki de biraz dar yorumlanıyor. Tıpkı siyaseten Kıbrıs sorununun 1974 yılında başladığını iddia edenlerin olduğu gibi!

Önce okuyucuların şu hassas noktayı bilmesinde fayda vardır; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde bu zamana kadar Vakfın malvarlığı hakları diğer bir ifade ile tapu kayıtları gündeme getirilmedi. AİHM önünde görülen ve "Arestis" davası olarak bilinen davada dava konusu olan taşınmaz mal vakıf malı olmasına rağmen davada davalı olan Türkiye tapu kayıtlarını mahkeme bilgisine getirmedi.

Evkafın hukuk mücadelesi AİHM'in şu an için etkin bir iç hukuk olarak kabul ettiği Taşınmaz Mal Komisyonu (kısaca 'TMK') önünde Evkaf İlgili Taraf olmasıyla başlamıştır. Sayısının an itibarıyla 274 sayısını bulduğu, Kıbrıslı Rumlar şahıs ve şirketler tarafından açılan davalarda milyonlarca Euro'luk kullanım kaybı yanında, bu malların Kıbrıslı Rumlara iadesi talep edilmektedir. Diğer bir ifadeyle eğer davalar kaybedilirse, hem maldan olunacak, hem de üstünden tazminat ödenecektir.

Uluslararası hukukta Kapalı Maraş ile ilgili 3 belgenin veya kararın rol oynadığını söyleyebiliriz;

Bu 3 belgenin hukuki zemini birbirinden farklıdır. Bunlardan biri BM kararı, biri ikili anlaşma diğeri de yargı yoludur.

1- BM kararı;

550 (1984) sayılı BM GK kararda yer alan "**Deeply concerned about recent threats for settlement of Varosha by people other than its inhabitants**" ifadesinden yola çıkarak "**return of its lawful inhabitants**" "**Maraş'ın yasal sakinlerine iadesi**" talebi vardır. Yasal sakin ifadesi aslında mülk hakkı sahibine iade ile eş anlamda olmayan, oranın zamanında tasarrufunu bulunduran anlamında da yorumlanabilecek bir cümledir. Bu durumda bir evde ikamet eden veya oteli işleten kişi 1974 öncesinde orayı işlet-

miş olabilir ve bunu ıspatlaması halinde yeniden ilk işletme hakkı o kişilerin olabilir. Ancak mülk sahibinin kim olduğu hususunu yargının belirleyeceğine kuşku yoktur.

2- Doruk Anlaşması;

19 Mayıs 1979 tarihli Denктаş – Kipriyanu “ 10 Point Agreement “ Doruk Anlaşması'nın 5. Maddesi ise aynen şöyledir:

5. Priority will be given to reaching agreement of the resettlement of Varosha under U.N *auspices* simultaneously with the beginning of the consideration by the interlocutors of the constitutional and territorial aspects of a comprehensive settlement. After agreement on Varosha has been reached it will be implemented without awaiting the outcome of the discussion on other aspects of the Cyprus problem.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, “**Maraş'ın, varılacak anlaşma ile Kıbrıs sorununun çözümünü beklemeden, yeniden yerleşimin BM desteği ile yapılacağından**” söz etmektedir. Buradaki BM ye verilen yetkiyi ifade eden “auspices” tanımından BM gözetimide veya himayesinde anlamı çıkarılabilir. Keza, bu Anlaşmada yasal sakinlere iadenin “**hangi koşulda**” ve “**kimin idaresinde** “ olacağı belirtilmediğinden, Türk tarafı rahatlıkla “**Kıbrıslı Türkler'in yönetiminde ve BM'nin bilgisi dahilinde**” ifadesini kullanabilir.

3- Yargı Yolu

Sadece Kapalı Maraş için değil adanın KKTC sınırları içerisindeki tüm taşınmaz mallar için Taşınmaz Mal Komisyonu (TMK) etkin ve fiili bir iç hukuk yolu olarak belirlenmiştir. Bu da demektir ki kimin kontrolünde veya denetiminde açılırsa açılınsın, yasal mal sahipliğini belirleyecek olan bir yargı yolu vardır.

Bugün bu yargı süreci kapalı Maraştaki taşınmaz mallar için devam etmektedir. Şu anak kadar

BM'nin Maraş konusunda önceki Güvenlik Konseyi kararında ısrar etmesi ve tek yanlı Maraş açılımımıza destek olmaması durumunda, uluslararası hukuk nezdinde atabileceğimiz bazı adımları tartışmak için uygun bir zeminin olduğu kanaatindeyiz.

1- Güvenlik;

Bölgenin emniyeti 1990 yılına kadar KTBK K.lığı kuruluşunda olan Gazimağusa Bölge K.lığı tarafından sağlanırken, 27 Ekim 1989 tarihinde TC Dışişleri yetkililerinin de katıldığı koordinasyon toplantısı hitamında T.C Dışişleri Bakanlığı tarafından Kapalı Maraş bölgesinin Türkiye'nin sorumluluğunda olduğu imajını ortadan kaldırmak ve Maraş'ın daha fazla yıpranarak, gelecekte Türkiye aleyhine bir istismar kaynağı olmasını önlemek amacıyla;bölgenin KKTC makamlarına devredilmesi önerilmiştir. Öneriler Genelkurmay Başkanlığınca uygun görülmüş ve KTBK.K'lığının emri ile Kapalı Maraş'ın emniyeti görevi 09-29 Temmuz 1990 tarihleri arasında KKTC Güv.K.Klığına devredilmiştir.

Kapalı Maraş'ın emniyet, özel bir kuruluşa sahip olan Maraş emniyet Bl./10/4 P.A.K. lığı tarafından, "Kapalı Maraş Bölgesi Devamlı Talimatı'na uygun olarak sağlanmaktadır. Bölüğün kuruluşunda; Asker ve Polis Emniyet Tk.larına ilave olarak sivil emniyet görevlileri de bulunmaktadır.

Kapalı Maraş'ın emniyetinin sağlanması görevi 1990 yılında KKTC makamlarına devredilmesine rağmen; BM, Kapalı Maraş'ı KKTC'nin değil, doğrudan Türkiye'nin sorumluluğunda bir bölge olarak görmekte ve konu BM Genel Sekreteri'nin altı aylık dönemsel raporlarında da zaman zaman yer almaktadır. BMGS'nin Eylül 2004, Aralık 2007 raporunda bu husus yer almazken, Haziran 2005 ve Mayıs 2009 raporunda. "Maraş'taki statükonun korunmasından Türkiye Hükümeti'nin sorumlu olduğu" ifadesine yer verilmiştir.

2- BM Yaklaşımı ve Doruk Anlaşması

BM Güvenlik Konseyi 550 sayılı ve 11 Mayıs 1984 tarihli kararında, "**Güvenlik Konseyi, Maraş'ın herhangi bir bölgesinin sakinleri dışında başka kişilerce iskan edilmesi teşebbüslerini kabul edilemez olarak değerlendirir ve bu bölgenin Birleşmiş Milletler'in yönetimi altına verilmesi için çağrıda bulunur**" hükmüne yer vermiştir.

BM Güvenlik Konseyi, 1992 yılında yayınlanan 789 sayılı sayılı Güvenlik Konseyi Kararı'nda; 550 sayılı karara atıfta bulunarak, Kapalı Maraş'ın BMBG'nin kontrolüne dahil edilmesini talep etmiştir.

550 (1984) sayılı BM GK kararda yer alan "**Deeply concerned about recent threats for settlement of Varosha by people other than its inhabitants**" ifadesinden yola çıkarak "**return of its lawful inhabitants**" "**Maraş'ın yasal sakinlerine iadesi**" talebi vardır. Yasal sakin ifadesi aslında mülk hakkı sahibine iade ile eş anlamda olmayan, oranın zamanında tasarrufunu bulunduran anlamında da yorumlanabilecek bir cümledir. Bu durumda bir evde ikamet eden veya oteli işleten kişi 1974 öncesinde orayı işletmiş olabilir ve bunu ispatlaması halinde yeniden ilk işletme hakkı o kişilerin olabilir. Ancak mülk sahibinin kim olduğu hususunu yargının belirleyeceğine kuşku yoktur. Kaldı ki mal sahipliği açısından aşağıda belirtmiş olduğum Vakıf tezleri en az 5-6 yıllık bir yargı mücadelesini gerektirecek bir süreçtir.

Doruk Anlaşması;

19 Mayıs 1979 tarihli Denктаş - Kipriyanu " 10 Point Agreement " Doruk Anlaşması'nın 5. Maddesi ise aynen şöyledir:

Priority will be given to reaching agreement of the resettlement of Varosha under U.N *auspices* simultaneously with the beginning of the consideration by the interlocutors of the constitutional and territorial aspects of a comprehensive settlement. After agreement on Varosha has been reached it will be implemented without awaiting the outcome of the discussion on other aspects of the Cyprus problem.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, "**Maraş'ın, varılacak anlaşma ile Kıbrıs sorununun çözümünü beklemeden, yeniden yerleşimin BM desteği ile yapılacağından**" söz etmektedir. Buradaki BM ye verilen yetkiyi ifade eden "auspices" tanımından BM gözetiminde veya himayesinde anlamı çıkarılabilir. Keza, bu Anlaşmada yasal sakinlere iadenin "**hangi koşulda**" ve "**kimin idaresinde**" olacağı belirtilmediğinden, Türk tarafı rahatlıkla "**Kıbrıslı Türkler'in yönetiminde ve BM'nin bilgisi dahilinde**" ifadesini kullanabilir.

Sonuç olarak Doruk anlaşması Kapalı Maraş'taki Mülkiyet ve kimin idaresinde yönetileceği meselesine suskun kalmaktadır.

3. Vakıfların Kapalı Maraş'taki mülkiyet iddiaları:

2012 yılında Taşınmaz Mal Komisyonunu vermiş olduğu bir ara kararla Vakıflar İdaresini, Komisyon önündeki davalara İlgili Taraf yapmıştır. Vakıflar ilgili taraf olmayı gerek komisyon önünde, gerekse Rum başvurusunun konuyu Yüksek Mahkemeye taşınmasıyla birlikte, tapu bilgilerini mahkemeye sunarak yapmıştır. Sunulan tapu kayıtlarında, ilgili vakfın adından, herhangi bir karşılık ödenmeden gayri yasal bir şekilde mülkiyetin Kıbrıslı Rum şahıslara devredildiği anlaşılmaktadır.

Taraf olma olumlu bir gelişmedir zira Vakıflar ilk kez Uluslararası hukuk tarafından tanınan bir mahkeme önünde tezlerini ileri sürme imkanına sahip olacaktır.

Yalnız bu davalarda nihai başarının sağlanabilmesi için Mağusa Mahkemesinde tapuların iptali için dava açılması Komisyon önündeki davalarda hem usulen hem de esastan yardımcı olabilecek bir eylem olacaktır. Zira 2005 yılında Magosa Mahkemesinin Vakıflar lehine vermiş olduğu karar sadece bir **tesbit kararıdır** ve 1974 öncesi tapular Kıbrıslı Rumlar adına gözükmektedir. Magosa Mahkemesinin vermiş olduğu Tesbit emri ile Taşınmaz Mal Komisyonu önünde Vakıfların başarılı olma şansı pek yoktur.

Eğer tapu iptali davası açılmayacak olsa bile TMK önünde Vakıf tezlerinin olması, Maraş ile ilgili yapacağımız herhangi bir açılımda, elimizi güçlendirecek bir tez olarak kalacaktır. Zira BM Kararı veya Doruk anlaşması mal sahipliği meselesine atıf yapmamakta, şu an için uluslararası hukukta konuyu TMK'ya bırakmış vaziyettedir.

4. Uluslararası Hukuk Zemini;

Yakın geçmişte "*Demopoulos*" ve daha sonra da "*Meleagrou*" kararlarıyla etkin ve fiili iç hukuk yolu olduğu AIHM tarafından onaylanan Taşınmaz Mal Komisyonu (TMK) Kapalı Maraş'taki mülkiyet sorununu da çözmeye yetkilidir. Bu hukuki durum Türk tarafının Kapalı Maraş'ta atacağı olası bir adımda kullanabileceği çok önemli bir hukuki enstrümandır.

Şu ana kadar Kapalı Maraş ile ilgili olarak TMK"na Kıbrıslı Rumların yaklaşık 274 başvurusu bulunmaktadır. Başvurulara konu hisseli mallar da bulunmaktadır. Şu an TMK önündeki davalara Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi de her bir davaya ilgili taraf yapılmaktadır. Diğer bir ifadeyle taşınmaz mal komisyonunda sadece KKTC İç İşleri Bakanlığı değil, artık vakıflarda meselenin bir parçasıdır.

TMK`na yapılan taleplere baktığımız oldukça fazla iade ve kullanım kaybı talebi bulunmaktadır. Günün sonunda bu tazminatların ödenip mülklerin de iade edilmesi durumunda Kapalı Maraş"tan hiçbir şey elde etmeden Kıbrıslı Rumlar"a milyonlarca Euro kullanım kaybı ödemiş ve veya mülkleri iade etmekte durumunda kalabiliriz. Bu durumda Kapalı Maraş ekonomik değeri atıl bir vaziyette kalmaya devam edecektir ve biz de hiç bir kazanım elde etmeden mal iadesi yapıp, kullanım kaybı ödemiş olacağız. Bu hususu da dikkate alarak ilk nazarda fazla detaya girmeden aşağıdaki eylem planı gündeme getirilebilir;

Hukuki Tesbitler ve Eylem Planı;

Eylem planı, kendi içerisinde aşağıdaki unsurları bulundurmakta olup, konu ile ilgili hukuki tespitler şunlardır;

Kapalı Maraş bölgesinde TMK vasıtasıyla başvuruda bulunan Rum şahıslar iade talebinde ısrarcı olabilirler. İade talep eden Rum başvuruçunun bu talebine karşı, kendimize şu soruyu sormalıyız. Kapalı Maraş`ta mülk sahibi olduğunu iddia eden bir Rum "ben Türk idaresinde dahi malımın iade edilmesini kabul ediyorum, bana malımı iade edin" derse ne yapmamız gerekir?

BM`nin bu konuda bir karar verebilmesi için aşağıdaki üç yeni unsuru dikkate alması gerekmektedir. TMK vasıtasıyla Kıbrıslı Rum`a taşınmaz mal iadesi kararı çıktığı zaman, Kıbrıslı Rum"un mülkiyetini tasarrufuna almasını, BM"nin engelleyip engelleyemeyeceği tartışmalı hale gelecektir çünkü ortada üç yeni gelişme vardır;

- a) Rum kesimi AB üye olduktan sonra *acquis communautaire* Rum kesiminde ve BM kısıtlamalarının olmadığı bölgede geçerli olmaktadır. Maraş bugünkü statüsü ile *acquis communautaire* dı-

şındadır. Dolayısıyla Maraş'ın yeni statüsü bu unsurda dahi tartışmalıdır. Maraş'ı Ara bölge içerisinde telakki etmek demek, Rum tarafına toprağı vermek demektir. Halbuki 550 sayılı BM kararı Maraş'ı Ara Bölge olarak ifade etmektedir.

- b) AIHM kararı olan Demopoulos'tan sonra TMK'nun Kapalı Maraş Bölgesi için de yargı yetkisine haiz olduğu anlaşılmaktadır. Zaten hali hazırda 274 başvuru bulunmaktadır. Dolayısıyla TMK Kapalı Maraş bölgesinde bulunan mülklerle ilgili yargı yetkisine haizdir.
- c) Nisan 2003 tarihinden itibaren adada serbest dolaşım vardır ve TMK'nun uygulamakta olduğu yasa tahtında bir Kıbrıslı bir Rum'a Kuzey Kıbrıs'ta mal iadesi mümkündür. Dolayısıyla pratikte örneği de olan, bir Rum'un malının iadesi artık mümkündür. Yalnız burada 67-2005 sayılı Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi 8. Maddesi Askeri yasak bölgeler içerisindeki taşınmaz malların iadesini mümkün kılmamaktadır. 5-79 sayılı Askeri Yasak Bölgeler yasası ve 1979 Askeri yasak bölgeler kararnamesi tahtında Maraş kapalı bölgesi 2. derecede yasak Askeri yasak bölge kapsamındadır. **İadeyi gerek 1974 öncesi sakinlerine, gerekse Vakıflara mümkün kılmak adına Askeri yasak bölgeler kararnamesinde değişiklikler yapılması gerekmektedir.**

1984 yılında alınan 550 sayılı Güvenlik Konseyi Kararı, yukarıda bahsedilen gelişmelerin olmadığı bir zamanda tasarruf sahiplerinin haklarını korumak için alınmış bir karardı. Malının tasarrufunu almak isteyen bir yatırımcının bu talebine karşı, BM'nin vereceği karar da önem arzedebilir. BM'nin yukarıda zikredilen gelişmeler ışığında atacağı yegane adım bu yeni hukuki durumu AIHM dahil ilgili hukuk birimlerine sormak olacaktır. Teamül, AIHM'nin BM İyi Niyet Misyonu görüşlerine göre hareket tarzını belirlemesidir. Nitekim, AIHM'nin "Demopoulos" kararında, bir BM planı olan Annan planının mülkiyet rejimine atıfta bulunulmuştu.

1974 öncesi Kapalı Maraş sakini olduğu iddia eden şahıs veya yatırımcılar ile ilgili olarak Kıbrıslı Rum şahıslarla yapılacak işlemlerde aşağıdaki adımlar atılabilir;

- Kapalı Maraş"ın sınıra yakın ve sahil şeridinde olan bölgelerinin öncelikli açılabilmesi ifade edilebilir,
- Açılacak olan bölge askeri bölge olmaktan çıkarılarak hemen iade seçeneği gündeme gelebilir,
- TMK vasıtasıyla eski mal sahiplerine koçan verilirken ellerinden Türk yönetiminde kalmayı kabul ettiklerine dair bir beyanname alınır,
- Anglo-Sakson hukuk sisteminin uygulandığı hukuk tarafların uzlaşısı ile belirlenen mahkeme emirlerinin (Judgment By Consent) yeri vardır ve kesin hüküm şeklinde telakki edilmektedir.
- Koçan almayıp tazminat alınanlardan da feragatname alınır yine bu TMK kararına dönüştürülür.
- Tüm bu alternatif çözüm yöntemlerinde halen AIHM"ın etkin ve fiili bir iç hukuk olarak kabul ettiği bir karar ile açma adımı gerçekleştirilebilir.

BU EYLEM PLANI İLE ŞU HEDEFLER GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİR:

- Öncelikli olarak Kapalı Maraş"taki mülklerin işletmelerinin KKTC veya Türkiyeden gelecek olan yatırımcılara kiralanması veya satılması veya tazminat ödenerek TMK vasıtasıyla alınıp Türk yatırımcılara devredilmesi, Kapalı Maraş"ın Türkleşmesini sağlayacaktır. Unutulmamalıdır ki, bugüne dek gerek kapsamlı çözüm planlarına gerekse güven yaratıcı önlemler bağlamında Kapalı Maraş"ı Rum tarafına öneren Kıbrıs Türk tarafı ve bunu reddeden Rum tarafı gerçeği vardır. Kapalı Maraş"a gelmek isteyen GKRY" kendi vatandaşları da yönetimlerini ciddi bir şekilde sorgulamaya başlamışlardır.
- Gelmek isteyen yabancı yatırımcılar için herhangi bir sorun çıkacağı düşünülmezken, GKRY, Kapalı Maraş"a gelmek isteyenleri engellemek isteyebilir ve Maraşa gelmek isteyen Rum tasarruf sahipleri ile Rum yönetimi arasında ihtilaf çıkabilir¹.

¹ (bkz geçmişte TMK önünde iade talebiyle davası devam eden Lordos"un açıklaması; Etiyopya Cumhuriyeti dahi açsa Maraşa gelirim - Rolandis açıklamaları; Maraş"ı isteyip reddetmekle gülmüş duruma düştük).

- Gelmek isteyen Kıbrıslı Rumlar"ın mülkiyet meselesi TMK vasıtasıyla çözümlenecektir. Bu arada otelini veya işyerini işletmeye açmak isteyen Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Türk tarafı ile açılış şartları ve maliyetini görüşecektir, böylelikle gerek bölgenin idaresi, gerekse malın mülkiyet meselesinin halli Türk tarafının tek taraflı yetkisinde olmuş olacaktır.
- Rum sakinlerin gelip mülkiyet meselesini TMK vasıtasıyla çözdükten sonra BM Güvenlik Konseyi kararı tartışılır hale gelmiş olacaktır.
- Gelip otelini veya işyerini açmak isteyenler, Türk yönetimi altında ve AIHM yargı kararı ile mesele nihayetlendirilmiş olacaktır. Uluslararası bir yargı kararına karşı bir siyasi kararın gücü artık tartışılı hale gelmiş olacaktır.
- Kapalı Maraş"ın açılması ülke ekonomisine ve özellikle Mağusa"ya katkısı büyük olacaktır.
- Tazminat ödenerek satın alınan mülkler daha sonra KKTC – TC veya sair Yabancı Yatırımcılarına satılarak TMK için ek bir finansman yaratılabilecektir. TMK vasıtasıyla tazminat ödendiği aşamada da yerli ve yabancı yatırımcılar direk olarak TMK"nin finansmanına katkıda bulunabilirler.(Örneğin; Girne"de bulunan ve devletten kiraladığı arazi üzerine inşaa ettiği Acapulco otelin sahibi, TMK vasıtasıyla eski Rum mal sahibine arazi parasını ödeyerek, kirasında olan arazi ve otelin kayıtlı mal sahibi olmuştur)
- Finansman sağlanması için Müzakere aşamasında 2010 yılında kapsamlı mülkiyet önerileri başlığı altında Kıbrıs Türk tarafının önermiş olduğu "Kentsel Dönüşüm" projesini Kapalı Maraş için de uygulayabiliriz.
- Halen çok büyük alt yapı maliyeti gerektiren Maraş bölgesinin kısmen – belli bir program zaman takvimi içerisinde açılması gerekliliğini haklı çıkarmaktadır. Şu an yapılan başvuruların çoğunluğu Kapalı Maraş"ın kuzey bölümünde ve sahil şeridindedir. Bu şekilde zamana ve belli bir bölgeye odaklanarak yapılabilecek açılım, Türk tarafının süreci kontrol altında tutmasını sağlayacaktır.

- Her hal ve karda, halen TMK önündeki davalara taraf olan Vakıflar, mal sahibi olduğu ısbat edebilmesi halinde, Kapalı Maraş"taki mülkiyet rejiminde ezberi bozmuş olacaktır. Bu durumda vakıf malı üzerine otelini inşa etmiş olan yatırımcı ile Vakıflar arasında uzun vadeli bir kira ilişkisini önermek yanlış olmayacaktır. Hatta bu düzenlemeyi yabancı yatırımcıya kiralama hakkına öncelik hakkı (option right) verecek ve sembolik bir kira bedeli karşılığında kiralama yapılabilmesine olanak tanıyan bir yasal düzenleme yaparak, AIHM nezdinde bu konuyu daha ileriye götürmek isteyen Kıbrıslı Rum şahıs ve şirketlerin mülkiyet-tasarruf haklarına saygı gösterildiği fırsat verilmiş olacaktır.

Sonuç olarak, Kıbrıslı Rumlar bugün çözüm için acele etmezken, en garantili taviz olarak gördükleri Kapalı Maraş bölgesi ve özellikle de sahil şeridi Türkleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Zaman içerisinde bu durumun diplomatik bir kazanıma dönüşmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu adımı atmak için gerekli hukuki altyapının hazır olduğu inancındayız.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Efendim, çok teşekkür ederiz. Burada iki tane görev var: Bir tanesi en kolayı, bir tanesi en zoru. En kolayı benim yaptığım, en zoru arkadaki kabinede çalışan arkadaşlarımız, tercümanların yaptıkları, kendilerine ciddi emekleri için öncelikle çok teşekkür ediyoruz.

Hukuki ve siyasi yönleriyle kapalı Maraş'ın açılması, Temel'in kurbanlı dana paylaşımıyla bugün Rum'un olaya bakış açısını özetlemiştim. Oğuzhan Beyin konusuna uygun bir sürü Temel var, bir tanesini söyleyeceğim sadece, hepsini değil. Temel bir adam öldürmüş. Artvin'e kaçmış, orada yakalamışlar Temel'i, Artvin'den İstanbul'a getirmişler hâkimin karşısına, anlatıyor. Artvin'den bindim vapura, geldim Ardeşan'a, bir fırtına patladı, döndüm geriye üç gün yattım. Oradan geldim Rize'ye, bir fırtına patladı, beş gün yattım filan, bu şekilde uzatıyor. Hâkim dayanamayınca İstanbul Boğazına gel. Geleyim İstanbul Boğazına beni idam edesin e mi? Buyur bakalım. Oğuzhan Hasipoğlu, söz sizin.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Buyurunuz efendim.

Av. Prof. Dr. METİN FEYZİOĞLU- Bir kere değerli hazirunu izin verirseniz yuvarlak masada azat etmek düşüncesindeyim. Saat 07.00'den sonra cumartesi günü bir yuvarlak masa toplantısı yapmanın insan haklarına aykırı olduğu düşüncesindeyim. Doğru mu? Yani Crans Montana'yı falan bilmem, ama bu aykırı olur, ama şimdi oradan bir vakit aldım. Birkaç dakikanızı istirham ediyorum. Çünkü ben tabii bu masadaki çok çok değerli üstatlar gibi bir ömür vermedim bu davaya, bilmiyorum hayat ne getirir, ama ilgilendiğimiz ortada. Birkaç not aldım. Tabii oradan da izliyorum burayı, tahlil de ediyorum. Mesela, Tugay üstadım çok katı, sinirleniyor, not alıyor, bir yuvarlak masa olsa yay gibi gerilip oradan girecek, Evkaf İdaresi meşru savunmaya geçecek, vesaire. Şimdi herkes haklı burada, zaten güzelliği de bu. Bu istişareden, bu fikirlerin çatışmasından çıkacak çok da güzel bir söz var: Yaşı gereği Edirne Baro Başkanımız bilirler, barika-i hakikat müsademe-i efkardan doğar. Hakikatin şimşeği fikirlerin çarpışmasından, çatışmasından doğar. Buradan çok şey çıktı. Ben bazı notlar aldım Sayın Hocam, müsaade eder misiniz? Bu Maraş meselesi çok önemli, Kıbrıs'ın Maraş'la ilgili sorununu çözmeye başladığımızda Kıbrıs meselesinin çözüleceğini hissediyorum. Şimdi ilk bence

düşünmemiz gereken Deniz Amiralim Arm onricing ... (269.04) yani overric durumu varsa, eğer erişemeyeceğimiz bir yere uzanıyorsak olmaz. Sunzu'nun ... kitabından oradan çıkalım. Kendi imkân ve kabiliyetlerimiz, karşı tarafın imkân ve kabiliyetleri, mücadele verdiğimiz sahanın durumunu bileceğiz.

SALONDAN- ... (269.40) O bakımdan yeterliklerimiz çok gelişmiş vaziyette, 18 dakikada ... bu yana çok daha ... hatta ben Güney Kıbrıs'ın topraklarına da göz dikebiliriz diye...

Av. Prof. Dr. METİN FEYZİOĞLU- Bunu yazmayın, yani the-se is overric ... (269.55)

SALONDAN- Zaten Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacak denildi.

Av. Prof. Dr. METİN FEYZİOĞLU- Bir dakika, Kıbrıs sokaktasınız, Kıbrıs'ta son sözü bir kere Kıbrıs'ta ilk sözü söyleyen söyler. Kıbrıs'ta ilk sözü Türkler söylemiştir, Türk milleti söylemiştir, dolayısıyla son sözü de biz söyleyeceğiz. Bunda hemfikir olalım. İkincisi, bilmiyorum katılır mısınız, ayrıntı çok önemlidir, ama ayrıntıda boğulup bütünü gözden kaçırmak yanlıştır. Hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmadan bütünden odağımızı asla eksiltmememiz lazım. Her zaman bütüne odaklanmamız lazım. Ben çok kıymetli konuşmacıları dinlerken her birinin konusunda en ayrıntılı bilgiye sahip olduğundan yüzde100 eminim ve emin oldum, ama bir de bütün var. Şimdi o bütün nedir? O bütün burasının Türk toprağı olduğu, burası Türk toprağı Evkaf İdaresi sebebiyle, KKTC egemenliğini tescil ettiririz ettiremeyiz, vesaire, bunları şimdi konuşacağız. Strateji lazım. Burayı eğer alacaksak, açacaksak Maraş'ı bir strateji lazım. Strateji nedir? Hedefe ulaşılması için izlenmesi gereken yol. Bu KKTC sorununun ya da Kıbrıs sorununun çözümü için başka bir şey konulabilir hedef diye, ama eğer Maraş'ı açmak bir hedefse, o zaman bir strateji lazım. Bu yolu izlerken başımıza neler gelebilir, açtığımıza değer mi, değmez miydi? Herhalde tüm ayrıntılarıyla şeytanın avukatlığını yaparak, karşı görüşleri ortaya koyarak bilmemiz gerekir. Maceraya girilmez. Dış politikada maceraya girilmez. Girdik, başımıza gelenler var. Şimdi o maceranın sonuçlarından belki de daha doğru politikalarla çıkmaya çalışıyoruz. Yalnız aklıma bir şey geliyor. Hukuki değil, kusura bakmayın bu kadar hukukçunun yanında özellikle Ergin Bey tabii böyle salt hukuk konuşan, hukuk dışın-

daki hukukla ilgili hiçbir konuşmaya fazla tahammül etmeyen bir meslek ustam, tabiatı böyle öfkeli, yani bir hukukçunun hukuk dışında tek cümle etmesine tahammülü sınırlı ve katı, ama iyi bir öğretmen, olmazsa olmaz iyi bir öğretmen. Şimdi sizin yanınıza da oturdüğüm için korkarak bir şey söylüyorum. Bakın, Maraş'taki oteller, villalar, mülkler şu anda Kıbrıs'taki Rumların pek çoğu için büyük dedelerinden kaldığı söylenen ve ileride orada bir yerde duran ve hiçbir zaman ulaşılmaz gibi düşündükleri mülklerdir. Artık o mülklerin yaşayan, sahibi olduğunu iddia eden yaşayanı neredeyse kalmamıştır ya da bir avuçtur. Şöyle düşününüz: Hidiv'den kalma Mısır'da malınız var. Anlatılır, büyükanneniz anlatırdı, ona da annesi anlatırmış, arazi uçsuz bucaksız. Şimdi Mısır hükümeti size o uçsuz bucaksız araziden gel şurada bir vilâlık yer vereceğim dese *"hayır, bana anlatılan uçsuz bucaksız bir araziydi, al başına çal"* der misiniz? Bir göreyim de bakalım dersiniz. Birincisi bu, dolayısıyla Kıbrıslı Rumların mülk sahipliği iddiasını arkadaki psikolojiyle birlikte okumak gerekir artık bu yüzyılda, o mülklerde doğmuş, büyümüş ve dava açsalar sonucunu görmeyi umut eden kimse kalmadı. Bu çok önemli bir psikoloji, ben bunu kızmayın, benim memleketimden bir deyişle söyleyeceğim. Ben Kayseriliyim, Kayseri'de mal almaya talip olduğunuzda sorarlar, daha doğrusu sorar: Miras mı, çalışarak mı almış? Artık biz mirasçılarla muhatabız. Mirasçıyla muhatap olmak her zaman kolaydır.

SALONDAN- Bir de beklentiği öldürmek lazım.

Av. Prof. Dr. METİN FEYZİOĞLU- Şimdi beklenti tabii şöyle, Evkaf İdaresiyle zaten bir kere yüz yüze gelseler, gözlerinin içine baksalar ölürler. Vermiyor, yani bırak şeyi...

SALONDAN- ... (275.08) baksalar orada da ölecek.

Av. Prof. Dr. METİN FEYZİOĞLU- O zaten ayrı da vermiyor, malı koklatmıyor bile, ona bıraksanız bu malların kirası için ihaleye çıkacak. Tabii o da olmaz, o da aşırı konuşuyor. Bir formül bulunacak. Şimdi efendim özet: Biz için hukuki altyapısını görev gücü talep etmemin sebebi bu ve bu görev gücü Sayın Cumhurbaşkanlığı nezdinde karşılık gördü de o yüzden söz aldım. Yani ciddi bir noktaya geldik. Şu toplantı öncesi hazırlık bile bizi çok ciddi bir noktaya getirdi. Artık sadece akademik anlamda buluşup ayrılmıyoruz, bir sonuç çıkıyor buradan, çıkmaya başladı bile. Bi-

zim bir kere vakıf hukukunu çok iyi bilmemiz lazım, bilenimiz var mı? Var çok şükür. Her ayrıntısıyla bilenimiz var mı? Var. Uluslararası hukuku çok iyi bilenimiz en iyisi var, elimizde malzeme tamam. İnsan hukuku hiçbir sorunumuz yok, biliyoruz, hazır olacağız, hukuken hazır olacağız. Hukuken haklıysak Rum'a o gün böyle dedik, bugün böyle dedik, bilmem ne, bir sıfırlayalım önce, yani orada onu teklif ettik, burada bunu teklif ettik. Hayır, köküne gidelim, ben avukatım, ben davayı nasıl kaybedeceğimi düşünerek dava almam, nasıl kazanacağım diye çıkarım. Çıkış noktamız bizim mal bizim, İngiliz bu malı hukuka aykırı olarak birilerine verdi. İspatlayabiliyor muyum? İspatlıyorum, ispatlamak için ortaya koyuyorum her şeyimi, nasıl kabul ettireceğim şimdi? Onu konuşacağız. Geldim görev gücünün birinci ayağı, bu konuda uzmanlara ihtiyacımız var. Sonra belki yapmayacağız, zaten bunları topladıktan sonra belki vazgeçeceğiz. İç siyaset, Türkiye iç siyaseti, Kuzey Kıbrıs iç siyaseti, tek çatlak ses çıkmayacak hale gelmek zorunda burada iç siyaset, yani Türkiye'deki irade kesin olarak ortaya çıkmalı, ama Türkiye KKTC'nin iradesinden de emin olmalı, yani 6 ay sonra oradaki irade değişecekse, taraflar birbirini yarı yolda bırakmamalı. Şu anki Sayın Hükümetin iradesi nettir. Peki, biliyoruz ki hükümetler değişebilir. Türkiye'de de değişebilir, ama KKTC'de değişme ihtimali daha hızlı, o zaman arkaya milleti almak lazım. Yani kim gelirse gelsin Türkiye'de ya da KKTC'de iktidara, burayı vermeyi aklının ucundan bile geçirmemeli. Yani misal, Girne'yi veririm dediğinde başına ne gelecekse, Maraş'ı veriyorum dediğinde aynı şey geleceğini bilirse iktidarın değişmesinden korkmayız. Bunun için iki halk da, yani Türkiye'deki halk da, Kıbrıs'taki halk da hazırlanmalı. Dış politika, diplomasi çok doğru, ama sizin gibi üstatların yanında hiç bana düşmez Tugay Beyin yanında, Uluç Beyin yanında, sadece bir genç kardeşiniz olarak şunu düşünebilir miyim acaba? Tek kutuplu dünyadan çıktık, evet Rusya'ya güvenilmez diyor Uluç Bey, ama Rusya'nın bizimle çok artık ayrılamaz menfaatleri var. ABD'nin bizi gözden çıkarma ihtimali yok. Brexit sebebiyle İngiltere gidiyor, AB sarsılıyor, Merkel'in gittiği bir Avrupa zaten darmadağın mı olacak, ne olacağı belli değil. Avrupa'nın bizi gözden çıkarma ihtimali yok. Dolayısıyla Türkiye çok kutuplu dünyada doğru bir diplomasiyle üçüncü devlet olarak ya da üçüncü taraf olarak muazzam bir fır-

satı yakalayabilir ya da başına yanlış yaparsa çok büyük bir bela alabilir, ama doğru yapılırsa fırsat vardır. Artık soğuk savaş döneminin veya tek kutuplu dünyanın paradigmatlarıyla siyaset yapma dönemi bence tartışılmalı, biraz burada bir değişikliğe ihtiyaç olabilir diye düşünüyorum naçizane yaptığım okumalar, tartışmalarla sizin yanınızda hiç haddim olmayarak.

Kamu diplomasisi yapılması lazım, kamu diplomasisinde sadece iki toplumun değil, Avrupa'nın ve ABD'nin KKTC'de insan hakları ihlali olduğuna artık ikna edilmesi gerekiyor. Bunun için de bir PR sosyal medya çalışması için muazzam bir ekip kurulmalı ve bombardıman yapılmalı ve hiç kuşkusuz askeri güç. Dış politikada ne kadar haklı olursanız, orada böyle demişiz, böyle şurada demişiz bilmem ne, askeri gücünüz varsa hakkınızı kabul ettirirsiniz, yoksa olmaz. Bu çerçevede lütfen kamuoyunda ne konuşulursa konuşulsun Türkiye'nin bir hava füze savunma sistemine sahip olma girişimlerini, S400'leri, ama NATO'dan da çıkmama iradesini hepsini birlikte düşünmek lazım donanmamızın güçlendirilmesiyle birlikte, başa dönüyorum. Sabahki oturumda, onunla bitireceğim. Fethullahçı terör örgütünün Ankara'da hemen hemen hiçbir silahlı gücü olmayan Deniz Kuvvetlerine en ağır operasyonu yapması ve bunlar darbe yapacak iddiasıyla kumpas davası kurması herhalde Doğu Akdeniz içindi. Bugün bunu artık son derece açık, net bir şekilde görmemiz lazım. Ben onu yaklaşık 10 sene önce yazmış ve söylemiş biri olarak bugün bir enerji uzmanı tarafından da teyit edildiğinde gerçekten memnuniyet duydum. İşte bu görev gücü böyle bir görev gücü olmalı, bir karar verilmiş anlamında söylemiyorum, ama bunları yaptıktan sonra biz gücümüzün ötesinde bir yere mi uzanıyoruz, yoksa yapabilir miyiz? İşte ancak ondan sonra çıkar. Malum her savaş ilk ok atılmadan, ilk kılıç çekilmeden ya kazanılmıştır, ya kaybedilmiştir. Çok teşekkür ederim.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Siz teşekkür ettiniz Sayın Başkan, bu önemli konuyu önemine uygun uluslararası bir konferans düzenleyerek ele alalım kararı sizin başkanlığınızda Türkiye Barolar Birliğinin değerli yönetim kuruluna aittir. O nedenle biz de teşekkür ediyoruz. Çünkü sizin yönetim kurulumuzla birlikte bu kararınız olmasaydı bugünkü bu toplantı yapılamazdı. O nedenle teşekkür ediyoruz.

Av. Prof. Dr. METİN FEYZİOĞLU- Değerli Hocam, burada bir hakkı teslim etmek zorundayım, kusura bakmayın. Yine birileri belki beni istifaya falan çağırır, ama biz bu toplantıyı düzenleme kararını hep birlikte aldıktan hemen sonra Sayın Cumhurbaşkanı beni aradılar. Bu toplantının ne kadar önemli olduğunu, dünyaya buradan bir mesaj verileceğini ve her türlü desteğin bu toplantı sebebiyle bizim arkamızda olduğunu ifade ettiler. Dolayısıyla bunun bilinmesinde bir hakkın teslimi anlamında fayda var. Bu milli bir meseledir, partiler üstü bir meseledir, devlet meselesidir. Onu birilerini yine rahatsız edecek olsam da dile getirmek zorundayım. Teşekkür ederim.

Av. Prof. Dr. NECDET BASA- Teşekkür ederiz. Değerli katılımcılar, 3-4 dakika daha tahammül göstermenizi rica ediyorum. Şu nedenle, dün ve bugün yapılan konuşmalar, değerlendirmeler, tartışmalar; bütün bunları biz Mustafa Ergün Olgun Bey ve zaman zaman Oğuzhan Hasipoğlu Beyin de katılımıyla birlikte özetlemeye çalıştık. Son olarak dün akşam, dün gece çalıştık üzerinde, son olarak bugün öğleden sonra da bir bölümünü ilave ettik. Bu bir sonuç bildirisi şeklinde oldu. Çok kısadır, izniniz olursa ben sizden gizli bir belge filan değil bu, neler konuşulduysa onun özeti mahiyetindedir. İzniniz olursa onu sizlere süratle okumak istiyorum. Yuvarlak masa yapmadık, ama bütün katkılarınızı kısa bir süre içerisinde yazılı olarak göndermenizi rica ettik. Yazılı bize ne gönderirseniz kitaba biz onu basacağız. Her zaman için görüşlerinizi genişletme imkânı var demektir.

“KIBRIS’TA SON SÖZ” BAŞLIKLIL ULUSLARARASI KONFERANSIN SONUÇ BİLDİRİSİ

Kıbrıs konusu sadece Doğu Akdeniz’in kontrolünde kimlerin etken olacağı değil, doğrudan Türkiye’nin ve Kıbrıs Türk halkının güvenliği ve refahı konusudur. *Özetle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin, mavi vatanın ve anavatanın da kaderini etkileyecek öneme haizdir. Doğu Akdeniz’in yeni jeostratejisi ve jeopolitiği içinde Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kıbrıs stratejisini gözden geçirmek ve temel değişikliklere gitmek zorundadır. Her şeyden önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenliği Türkiye’den başlar, Türkiye’nin güvenliği Kıbrıs’tan başlar. Bu vazgeçilmez, değiştirilmez, değiştirilmesi teklif bile edilemez temel kuraldır.*

Buna şu kuralı da aynı kuvvetle ilave etmek durumundayız: Kıbrıs Türkü’nün refahı Türkiye’den başlar, Türkiye’nin refahı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden başlar. Bu düşüncelerle “Kıbrıs’ta Son Söz” başlıklı bu toplantı Türkiye Barolar Birliği tarafından toplumsal sorumluluk gereği Kıbrıs’ta hak ve çıkarlarımızı gözeterek şekilde yeni bir yol haritası oluşumuna katkı amacıyla düzenlenmiştir. Aynı düşüncelerle bu toplantı sahaya çok daha sağlam hukuki argümanlar üretilmesine katkıda bulunmak için gerçekleştirilmiştir.

Kıbrıs sorunu Rum, Yunanlıların Helenizm ideolojisine bağlı olarak Kıbrıs, Doğu Akdeniz ve Ege’de egemenlik alanlarını genişletme ve Doğu Akdeniz’de gözlenen ve giderek büyüyen deniz yetki alanları ihtilafı nedeniyle iki toplum arasında bir mesele olmanın çok ötesine geçmiştir. Dünyanın en stratejik bölgelerinden birinde yaşanan bu rekabet ve çekişmeler arasında kalan Kıbrıs Adasının siyasi geleceği, bir anlamda dünya dengelerinin yeniden kurulmasına yol açabilecektir.

İçinde bulunduğumuz koşullarda 1977-1979 Doruk Anlaşmaları ve Kıbrıs meselesinin çözümüne ilişkin BM ilkeleri sorunun çözümü için artık yeterliliğini yitirmiştir. Nitekim 42 yıldır devam eden federal ortaklık müzakerelerinden sonuç alınamamıştır. Bunun ana nedeni Rum ve Yunan taraflarının Helenizm idealinin etkisi altında mutlak siyasi

eşitlik temelinde yetki paylaşımını iki halkın ayrı coğrafya zeminine sahip olmasını ve garanti anlaşmalarını reddetmesidir.

20-21 Eylül 2019 tarihleri arasında gerçekleşen “Kıbrıs'ta Son Söz” toplantısında gerçekleştirilen oturumlarda ortaya çıkan ana fikirler şöyle özetlenebilir: 1977-1979 Doruk Anlaşmalarında öngörülen iki kesimli, iki toplumlu siyasi eşitliğe bağlı federal ortaklık hedefinin 42 yıldır süren başarısız müzakereler sonunda hüküm süren siyasi, sosyal, ekonomik ve psikolojik koşullar nedeniyle Kıbrıs için uygun bir uzlaşma modeli olmadığı görülmektedir. Bu koşullarda Rum tarafı ile ancak federasyon dışındaki alternatif çözüm modellerinin ele alınacağı bir müzakereye girilmesinin uygun olacağı, bu noktadan sonra uygulanabilir ve sürdürülebilir olmayacağı görülen federal ortaklık görüşmelerine bırakıldığı yerden veya Guterres Belgesi çerçevesinde devamın ciddi bir hata olacağı değerlendirilmiştir.

Mevcut çıkmazın aşılabilmesi için Kıbrıs Türk tarafının Rum tarafına rahatlık kazandıran statükonun değişmesini sağlayabilecek girişimler planlamasına ve uygulamasına ihtiyaç olduğunun altı çizilmiştir. Türk tarafının son dönemde Türkiye'nin Kıta Sahahlığıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verdiği lisans alanlarında sondaj çalışması başlatması ve Kapalı Maraş'ı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetiminde eski sakinlerinin dönmelerine açma projesi bu yönde atılan isabetli adımlar olarak görülmektedir. Bunlara benzer yeni adımların eklenmesi isabetli olacaktır. Diğer yandan Kıbrıs Evkaf İdaresinin Maraş bölgesindeki vakıf taşınmazlar ile ilgili hakları hassasiyetle korunmalıdır. Ne yazık ki üçüncü taraflar mevcut çıkmazın aşılmasını sağlayacak adımların atılmasına katkı koymamaktadır.

Çıkış yollarının ele alındığı bu uluslararası konferansta federal ortaklık hedefine ulaşmada karşılaşılan aşılması imkânsız engeller nedeniyle Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğini gözeterek şekilde en iyi seçeneğin iki devletli çözüm olduğu, bunun için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin siyasi ve ekonomik görünürlüğüne ve saygınlığının yükseltilecek zaman içinde uluslararası meşruiyetin pekiştirilmesinin en doğru yol olacağı değerlendirilmiştir. Bu maksatla uygun koşullarda Rum tarafıyla alternatif bir çıkış olarak “kadife ayrılık” yolunun denenebileceği

tartışılmıştır. Rum tarafıyla sonuçta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin 36 yaşında kendi toprakları üzerinde egemen bir devlet olduğuna işaret edilmiştir. Kıbrıs Rum tarafının yıllardır olası yeni bir ortaklık devletine Kıbrıs Türk tarafını egemen eşit kurucu ortak olarak değil, azınlık olarak eklemek istemesinin Türk Milleti'nce kabul edilmesinin mümkün olmadığını altı çizilmiştir.

Bütün bu gerçeklerin kapsamlı ve süreklilik arz eden tanıtım kampanyalarıyla uluslararası kamuoyuna daha etkin bir şekilde anlatılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Kıbrıs'ta 1963 yılında Rum tarafının bozduğu hukuki düzenin meşrulaştırılması ve bu bozuk düzenin devamında Birleşmiş Milletler Teşkilatının payı bulunduğu dikkat çekilmiştir.

“Doğu Akdeniz’de yeni enerji politikaları ve girişimleri” oturumunda Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizlerde yetki alanlarının belirlenmesinde deniz hukuku ve içtihatlar göre tüm paydaşların hakkaniyet çerçevesinde haklarının gözetilebilmesi için mutabakata varılmasının gereği vurgulanmıştır. Deniz hukuku ve içtihatlar göre ayrıca hakkaniyet ilkesinin gözetilebilmesi için kıtalara yakın adaların deniz yetki alanlarına sınırlamalar getirilmektedir. Bunun için de hudut belirlemede deniz sahilinin uzunluğu ve nüfus gibi faktörlere bakılmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin ana kıtasından 2 km mesafede olan Meis gibi üzerinde sadece 300 kişinin yaşadığı küçük bir adanın kıtalarla eşit hak sahibi olamayacağına dikkat çekilmiştir. Keza Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar henüz mutabakata paylaşım gerçekleştiremedikleri için Kıbrıs'ta deniz yetki alanlarının ortak mal sahipliğinin devam ettiğine işaret edilmiştir. Oturumlarda ayrıca aşağıdaki hususların altı çizilmiştir:

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde süratle mal ve hizmet sektöründe üretim ekonomisine geçilmesi,
- Türkiye'den gelen sudan azami şekilde yararlanılarak tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi sektörünün geliştirilmesi,
- Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine kabloyla elektrik getirilmesi projesinin süratle hayata geçirilmesi,
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ihracatı önündeki Rum engellemelerinin Türkiye tarafından teknolojinin bütün imkânları da kullanılarak en pratik şekilde geçersiz kınılması,

- Bariz bir insan hakları ihlali olan hava taşımacılığı ambargosuna karşı uluslararası hukukun öngördüğü tüm imkânların kullanılması,
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin dünyayla bütünleşmesinde önemli rol oynayan ve ekonomik anlamda katma değer yaratan turizm ve yüksek öğrenim alanının sürdürülebilir kılınmasında gerekli stratejik planların uygulamaya ivedilikle geçirilmesi,
- Uluslararası spor müsabakalarında uygulanan ambargoya karşı da benzer adımların atılması,
- Taşınmaz Mal Komisyonunun çalışmalarının hızlandırılması ve faaliyetlerini kısıtlayan sebeplerin giderilmesi,
- Garanti ve ittifak anlaşmalarının hiçbir şekilde tartışmaya açılmaması ve nihayet kapalı Maraş'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetiminde vakıf mallarının hukuki durumunu da dikkate alarak uluslararası hukuk temelinde iskâna açılması.

Bunları toparladık, buyurun.

SALONDAN- Müsaade ederseniz belki ilk sayfada hızlı okuduğunuz için atlanmış olabilir, garanti anlaşmaları diye geçti, garanti ittifak olması lazım. İlk başlangıç bölümlerinde geçti. Bir de Kıbrıs Türk'ü kavramını müsaade ederseniz kullanmayalım. Belki İngiliz yönetiminde artık orada Kıbrıs Türk'ü denirdi, batı Trakya Türk'ü, Kıbrıs Türk halkı, Kıbrıs Türk'ü, bundan nefret ediyorum.

Prof. Dr. NECDET BASA- Garanti, ittifak tamam, ben notumu aldım efendim.

SALONDAN- Kıbrıs Türk'üne Kıbrıs Türk halkı diyelim.

Prof. Dr. NECDET BASA- Ben notumu aldım.

SALONDAN- Bir de efendim Doruk Antlaşması yazılmış ve belki telaffuz öyle çıkmış olabilir, anlaşma.

SALONDAN- Ant, "t"yle.

SALONDAN- İttifak ve Doruk Antlaşması.

Prof. Dr. NECDET BASA- Efendim, doğru yazılmıştır. Tamam efendim, Doruk Anlaşması.

SALONDAN- Ben de bir şey söyleyebilir miyim izninizle? Bir yerde “Kıbrıs sorunu” diye ifade ediliyor, onu “Kıbrıs uyuşmazlığı” olarak değerlendirmekte daha büyük bir yarar vardır diye düşünüyorum. Çünkü Rumlar sorunu bir iç mesele olarak algılatmaktadır. Uyuşmazlıkta iki devlet vardır, egemenlik, sınır gibi meseleleri tartışıyoruz.

Prof. Dr. NECDET BASA- Notumu aldım Büyükelçim, notumu aldım efendim.

SALONDAN- Bir de bir şey sorabilirim, çok özür dilerim. 42 yıl dediniz, hangi tarihi başlattınız?

Prof. Dr. NECDET BASA- Efendim 47-77’yi baz alarak yazdık.

SALONDAN- Yani 68’i almıyoruz, tamam. Çok teşekkür ederim efendim.

SALONDAN- Türkiye’nin güvenliği Kıbrıs’tan mı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden mi geçer? O bence çok önemli bir ayırım, bence Kıbrıs’tan geçer demek daha doğru olur diye düşünüyorum. Bir yerde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden denildi de onun için.

SALONDAN- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin refahı bizde, Türkiye’nin...

Prof. Dr. NECDET BASA- Efendim, Kıbrıs’tan diyor.

SALONDAN- Ben de naçizane şunu söylemek istiyorum: 1571 yılında önemi fark edilen bu adanın hâlâ şu coğrafyada, şu konjektürde önemsizleştirilmesinin ne kadar yanlış olduğunu belirtmek istiyorum. Birtakım çevrelerden bahsedildi, yani 450 yıl önce idrak edilmiş, fakat şu anda tartışılır halde, yani olacak şey değil.

Prof. Dr. NECDET BASA- Notumu aldım efendim, teşekkür ederim. Hepinize çok teşekkür ediyoruz.

SALONDAN- Kıbrıs’ın askeri zaferini kazandık ve siyasal zaferini de rahmetli Rauf Denktaş ve arkadaşları sayesinde kazandık. Fakat tanıtımı Türk hükümeti yapamıyor. Şimdiye kadar 44 sene geçti, hâlâ daha bir tanıtım yapamadı. Sadece Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tanıyor. Bunun yanında diğer tanıtım olmadığı için tanımak isteyen ülkeler de tanımıyor. Bunun için ne yapmak gerekir?

Prof. Dr. NECDET BASA- Tamam efendim, çok teşekkür ederiz. Ercan Bey, buyurunuz efendim.

Dr. ERCAN ÇİTLİOĞLU- Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki gümrük duvarlarının da kaldırılmasına ve sıfırlanmasına yönelik bir talep de vardı görüşmelerde, böyle bir şey...

Prof. Dr. NECDET BASA- Gümrük duvarları ekleyelim.

Dr. ERCAN ÇİTLİOĞLU- Onu da sonuç bildirgesine koymak yararlı olur.

Prof. Dr. NECDET BASA- Kısmen o var şurada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ihracatı yönündeki Rum engellemelerinin Türkiye tarafından teknolojinin bütün imkanları kullanılarak en pratik geçersiz kılınması.

SALONDAN- Türkiye'yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki ekonomik ve ticaret ilişkilerinin serbestleştirilmesi diyebiliriz.

SALONDAN- Doğru, ama o zaman da Kıbrıs'ta yaşayan Türk'lere ilişkin bir tek sanayi kuruluşu ... (297.35)

Prof. Dr. NECDET BASA- Buyurunuz efendim.

SALONDAN- Ercan Beyin söylediğiyle ilgili ... (297.47) kaldırılması demek Gümrük Birliği demektir. Gümrük Birliği ilhak veya iltihakla eşdeğerlidir uluslararası hukuk açısından baktığımız zaman, dolayısıyla orada iki tarafın ekonomik ilişkilerinde en iyileri sofraya taşınacak adımların atılması gibi genelleştirmekte yarar var. Biz çünkü ... (298.07) tarihinde bu gümrük birliği konusunda denedik bunu, Avrupa Birliği karşımıza çıktı. Belki hatırlarsınız, biz bedava olarak buradan narenciyeleri ithal ettik, ondan sonra ne parasını biz ödedik, ama Türk narenciyesi gibi Avrupa Birliğine sattık. Bu da İngiltere'yle olan o tarihte, şimdi İngiltere'nin de hali malum.

Prof. Dr. NECDET BASA- Çok teşekkürler. Notumu aldım, bu çerçevede gerekli değişiklikleri tabii ki hemen biraz sonra yapacağız. Efendim, yorulduunuz, iki gün boyunca çok ciddi çalışma sergilediniz, hepimize çok teşekkür ediyoruz.

SUNUCU- Konuşmacılarımıza plaketlerini takdim etmek üzere Edirne Barosu Başkanı Sayın Av. Alper Pınar'ı davet ediyorum.

